

del collegio della compagnia de Jesu de Grande Boc

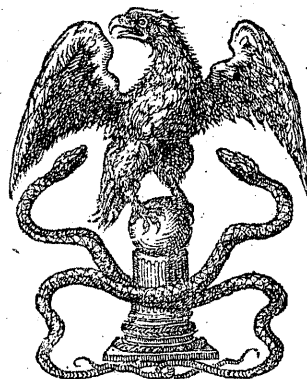
SACRARVM R-23015

DECADVM QVINQVE-
PARTITARVM, TOMVS SECVN-
dus: in quo ea continentur sacrae conciones, quae a me-
dia Quadragesima ad octavas Paschales vsque populo
in suggestu ex Euangeliis quotidianis proponi solent.

*Authore F.M. Hylari Francisco Engolismensi, sacrae Theo-
logia Doctore Parisiensi, necnon almae Provinciae Turoniae
ex provinciali, ac Aurelianensi Ecclesiae ordinario.*

Omnia Cathedrae D. Petri, in qua nunc sedet SS. D.N. Six-
tus quintus ex Franciscano ordine assumptus: exa-
mini & iudicio submissa sunt.

I
N
V
I
R
T
V
T
E

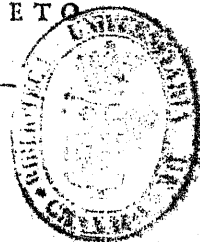
E
T
F
O
R
T
V
N
A

L
V
G
D
V
N
I

APVD HAEREDES GVLIELMI
ROVILLII,
SVB SCVTO VENETO

Insu superiorum.

M. D. XCI.

del collegio de la compañía de Jesus de Granada Bae

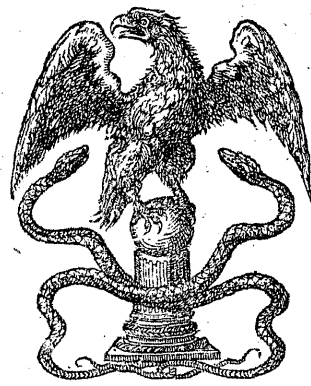
SACRARVM R-23016

DECADVM QVINQVE-
PARTITARVM, TOMVS SECVN-
DUS: in quo eae continentur sacrae conciones, quae à me-
dia Quadragesima ad octavas Paschales vsque populo
in suggestu ex Euangelis quotidianis proponi solent.

*Authore F.M. Hylare Francisco Engolismensi, sacrae Theo-
logia Doctore Parisensi, necnon alim. Provinciae Turoniae
ex prouinciali, ac Aurelianensi Ecclesiae ordinario.*

Omnia Cathedrae D. Petri, in qua nunc sedet SS. D.N. Six-
tus quintus ex Franciscano ordine assumptus: exa-
mini & iudicio submissa sunt.

I
N
V
I
R
T
V
T
E

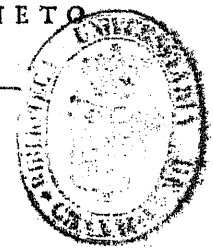
E
T
F
O
R
T
V
N
A

L V G D V N I,

APVD HÆREDES GVLIELMI
ROVILLII,
SVB SCVTO VENETO

Iussu superiorum.

M. D. XCI.

EXTRAIT DES ACTES ET REGI-
fres de la Senefchauce & siege prefdial de Lyon.

Sur les remōstrāces faictes par le Procureur du Roy, de ce que cy deuant des le moys d'Avril dernier, & huict moys sont passez, le Conseil auroit pourueu à ce qu'il fust permis à tous marchā Librāires, faire Imprimer liures seruans à la pietē & deuotion & à l'edificatiō du peuple en la religiō Catholique, Apostolique & Romaine, sans s'arrester aux priuileges, que pour le regard desdits liures les Librāires de Paris ou d'ailleurs pouuoiet auoir, chose qui estoit faicte pour subuenir à la necessitē du tēps. Et que despuis iceluy temps les Librāires de ceste ville en ont faict peu de denoir, qui est cause, que le peuple est prinē des fruitz & utilitez qui prouuiement de la lecture desdits liures, & souffre beaucoup pour n'en pouuoir recouurer d'aucune part. A ceste raison qu'il pleust audit Cōseil de nouueau inciter lesdits Librāires faire Imprimer lesdits liures. Entre autres enioindre aux heritiers feu S. Guillaume Rouille & S. Jean Baptiste Buysson faire Imprimer tous liures semblables, necessaires pour l'enseignement du peuple en la foy, comme les predications de Freve Maurice Hylaret cy deuant Imprimees à Paris, fort requises & demandees par les predicateurs. Bullieu.

Le Conseilen ayant esgard à ladicte requeste dudit Procureur du Roy, la necessitē du tēps & en cōsequence des ordōnances cy deuant faictes, A permis ausdits hoirs Rouille & Buysson Imprimer ou faire Imprimer lesdites predicatiōs dudit Hylaret & autres liures de deuotion, seruans à l'instruction du peuple en la foy & religiō Catholique, Apostolique & Romaine, sans s'arrester quant à present aux priuileges particuliers que aucuns Librāires, Imprimeurs de Paris ou ailleurs pourroiet auoir, & ce par prouision & iusques autrement en aye esté ordonnē. Faict au Conseil le septiesme iour de Ianuier mil cinq cens quatre vingts & vnze. Signē Austrein, du Bureim, Allard, Langloys, Grolier, Rolin, Broquin.

Lectori beneuolo S.

Quia huius diei quā fecit Dominus, periodus icinia Quadragesimalia, in partes fecat æquales: hodierna media Quadragesimæ concio nostras in duos tomos partietur sacras Quinquupartitas decades: & secundo per Tertiā decadis sermonem quartum: exordium dabit.

FERIA

FERIA QUINTA POST
DOMINICAM TERTIAM

QVADRAGESIMAE.

De focru Petri febricitante. Lucæ 4. Matth. 8. & Marc. 3.

Surgens Iesus de Synagoga intrauit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogauerunt illum pro ea. Et stans super illam imperauit febrim.

QVOD à domino dictum est: *Messis multa* Hoc in præsentī Euangelio, breui quidem, at tamen sententiis referentissimo comperio. Multa siquidem occurrunt circa istud dicenda, adnotatione dignissima vt statim patefaciemus.

Primum omnium Petrum habuisse vxorem, hic locus aperte commonstrat, & Theoph. in Matth. cap. 8. ad verbum. *Theoph. Vidit socrum Petri decumbentem*, obseruat. Discite hic (in *in Matt.* quit.) Quod nuptiæ non à virtute prohibentur.

Princeps enim apostolorum socrum habuit. In scriptura sacra (ait Hesselius in Matth. 8.) de solo Petro inter apostolos legitur quod coniugatus fuerit. Iam de cœlibatu sacerdotum agam? Nupserat Petrus ante apostolatam. In apostolaru autem domino magna cum fiducia dicit. *Hessel. in Matt. 8.* *Ecce nos reliquimus omnia*, Proculdubio etiā vxorem. Nam occasione inde sumpta dominus dixit. Matth. 19. *Mat. 19.* *omnis qui reliquerit patrem vel matrem, vel vxorem, &c.* Reliquit sic vt illi non cohabitaret, ab eius abstineret congressu, cœlibem professus vitam & castimoniam. *Quod* ad thorum dicunt
a 2 Theologi

Theologi à coniuge propter Christum seiunctus fuit D. Apostolus. Olim coniugari ad sacerdotia propter paucitatem assumebantur. Nunquam verò sacerdotes, ne apud Græcos quidem, noui mariti facti sunt, vel vxores duxerunt: Licet apud Græcos antea coniugati ad sacerdotium deinde promoueantur, legitimisque vtantur vxoribus suis: quibusdam in locis, non vbique in tota passim Græcia: vt ex D. Epiphanio doctore Græco statim audies. Tertullianus lib. de Monogamia sic dicit. Petrum solum inuenio maritum per focrum. Monogamum præsumo per ecclesiam, quæ super illum ædificata, omnem gradum ordinis sui de monogamis erat collocatura. Clemens Alex. lib. 7. Stromatum. Atque certè B. Petrum cum vidisset vxorem suam duci ad mortem, validè exortando & cõsolando proprio nomine eam compellentem dixisse. Heus tu. Memento domini. Audis sancti apostoli coniugem Christi martyrem fuisse. Petronellam filiam ex legitimis suscepit nuptiis, & casto matrimonio. D. Petrus, quæ catalogo sanctorum ascripta est, & in virginitate perseuerauit. D. Hier. to. 7. epistolarum ad Eustochium de Custodia virginitatis declarat Paulum fuisse virginem. Neque enim (ait) audiendi sunt qui eum vxorem habuisse consingunt: cum de continentia differens & suadens, perpetuam castitatem intulerit: *Volo omnes esse sicut meipsum & infra. Dico autem innuptis & viduis. Bonum est illis si sic permaneant sicut & ego.* 1. Cor. 7. Suidas in dictione *Αβελ ἀβελιμος Αδαμ ἕρως ἡ ἀβελιμος ἰσχυρὰ* virgo & iustus fuit. Habetur inter opera D. Aug. to. 3. lib. 1. de mirabil. fac. scrip. cap. 3. *Abel iustitiæ primarum tenuit authore Christo Matth. 23. A sanguine Abel iusti.* Tota autem iustitia hæc est. Virginitas, Sacerdotium & martyrium. Quæ triplex iustitia in Abel fuit. Primò. Qui & munera Deo placita obtulit, pro sapiam generis in sæculo non reliquit, & martyrij palmam sanguinis effusione promeruit. Cuique primo in hominibus post delictum gestare figuram conceditur saluatoris, qui virgo & caput & sacerdos & martyr esse videtur. Audis primum sacerdotem legis naturæ (de quo in Canone missæ, *munera pueri tui iusti Abel*) virginem fuisse. Accipe & alterum sacerdotem *Dei altissimi Melchisedech.* de quo Suidas. Obiit vir iustus & virgo, *ἵερωδότης ἡ ἀβελιμος.* Oportet ergo vt ad prototypum (vt sic dicam) & primorum exemplar conformentur sacerdotes Euangelici: qui sunt secundum ordinem

nem Melchisedech. Canon apost. 27. In nuptis qui ad clericum prouecti sunt, præcipimus vt si voluerint vxores accipiant sed lectores Cantoresque tantummodo. Nota quod 27. sacris ordinibus initiati nec vxores ducere, nec cum antea ductis licitè concubere poterant: Si enim vt 1. Corint. 7. dicitur, abstinentium est ad tempus, ex vtriusque partis consensu vt vacetur orationi: Si pro panibus propositionis edendis David debuit esse mundus, maximè à mulieribus inquit Abimelech sacerdos. 1. Reg. 21. & Exod. 19. ait Moyses, *Estote parati in diem tertiam & ne appropinquetis vxoribus vestris.* Vt scilicet hoc modo filij Israël præpararentur ad receptionem legis, Quantomagis in sacerdote Christiano & Euangelico cœlibatum non temporarium sed perpetuum obseruare conuenit, cum Euangelicos sacerdotes ad orationes faciendas, ad mysteria sacrosancta percipienda, panem vitam edendum, ad legis interpretationem & explicationem populo denunciandam frequentes esse oporteat, & tam sanctis mysteriis quotidie addictos ex officio? Quomodo rei vxoriæ vacarent? D. Aug. tom. 7. lib. vñico de gratia & libero arbitrio cap. 4. Ex hoc. *Vellem omnes homines esse sicut meipsum.* 1. Cor. 7. Vtique ipse scilicet Paulus ab omni concubitu abstinebat. Ergo etiam vxoris quam vtrique non habuit. Si obicias de Coniugio Aaron & sacerdotum veteris legis, Respondeo ex D. Ambrosio in 1. Tim. 3. *Diaconos vnus vxoris viri,* filios benè regentes, Qui si filios benè gubernauerint poterunt digni fieri sacerdotio: Iam de cetero se ab vsu fœminæ cohibentes. Veteribus idcirco cõcessum est Leuitis aut Sacerdotibus vxores ad vsum habere, quia per multum tempus otio vacabant à ministerio aut sacerdotio. Multitudo enim erat sacerdotum & magna copia Leuitarum, & vnusquisque certo tempore seruebat diuinis cæremoniis, secundum institutum David. Hic enim 24. Classes constituit Sacerdotum, vt vicibus deseruirent. Vnde Abia octauam classem habuit: Cuius vice Zacharius fungebatur sacerdotio, sicut continetur in Paralipomenon *volumine:* ita vt tempore quo non illos cõtingebat deseruire altari, domorum suarum agerent curam. At verò vbi tempus imminere ministerij, purificati aliquantis diebus accedebant ad templum offerre Deo. Nunc autem omnes altaris ministros à cõuentu feminarum abstinere debent: quia necesse est quotidie præsto esse in ecclesia. Omni enim hebdomada offerendum

Tertul.
de Mo-
nogam.

Clemens
Alex. lib.
7. Strom.

D. Hier.
ad Eu-
stoch. de
Custod.
virg.

1. Cor. 7.
Suidas.

Aug. de
mirabil.
fac. scrip.
lib. 1. c. 3.
Mat. 23.

Gen. 14.
Suidas.

Aug. de
gratia &
lib. arb.
1. Cor. 7.

Amb. in
3. capit. 1.
Tim.

dum est. Non desunt qui quotidie baptizentur. Veteribus ideo concessum est, quia multo tempore in templo non videbantur. Si plebēis hominibus causa orationis ad tempus abstinendum ut vacent orationi, Quanto magis Leuitis aut sacerdotibus quos die noctūque pro plebe sibi commissa oportet orare? Mundiores ergo esse debent ceteris quia actores Dei sunt. Hæc ibi. Ergo ante tēpora B. Amb. his qui in coniugio ad sacerdotium assumebantur, cum eorum & vxorum suarū consensu ac voluntate, latina ecclesia legem talem inuexit, ut sacerdotio deinceps coniugati thoro abstinerent. Et Gregor. Turon. hist. Franc. lib. 1. §. 44. Apud Aruernos post Sremonium episcopum, primus episcopus Vrbicus fuit, ex Senatoribus conuersus, vxorem habens: Quæ iuxta consuetudinem ecclesiasticā, remota à consortio sacerdotis religiosè viuēbat. Vacabāt enim ambo orationi, elemosynis, atque operibus bonis. Cūque hæc agerent liuor inimici qui semper est emulus sanctitatis commouetur in facinram, quam in concupiscentiam viri succēdens, Nouam Euam efficit. Nam succensa mulier à libidine, operta peccati tenebris, pergit ad domum ecclesiæ per tenebras noctis. Tandem sacerdotis reperiit religio. Vltisq; concubitu eis discedere iubet. Hinc de perpetrato scelere condolens egit penitentiam. Nata est ex hoc conceptu filia, quæ in religione permansit. Hæc ibi. Alia ratio cælibatus in sacerdotibus nouæ legis, & matrimonij in Leuiticis seu Aaronicis sacerdotibus premporia & euident assignatur: Ista videlicet. Quia olim ex vna sola tribu nempe Leui assumebantur sacerdotes: Nunc verò ex omni natione, progenie & stirpe, modo ex legitimo & honesto procreati sunt coniugio, ad sacerdotium promoueri possunt. D. Ambrosius quotidie obrulit ut testatur lib. 5. Epistola 33. ad Marcellianam sororem suam. Pro quibus (filiis meis spiritualibus scilicet per euangelium genitis) ego quotidie instauro sacrificiū, Qui ergo quotidie offert, quotidie ab omni vxoris vsu mundum esse oportet & separatam. Consultissimum ergo est, cælibatum tales profiteri: qui altari semper adstare debent. D. August. to. 1. lib. 6. confess. ca. 3. Ipsum Ambrosium felicem quandam hominem secundum sæculum opinabatur, quem sic tantæ potestates honorarent. Cælibatus eius tantum mihi laboriosus videbatur. Sed quid solaminis in luctamine haberet expertus non eram. D. Epiphanius doctor

Gregor. Turonēf.
lib. 1. §. 44.

Amb. e. pist. 33.

Aug. 10. 1. li. 6. cōf. fess. ca. 3.
Epiph. to. 1. li. 2. hares. s. 9.

doctor Græcus hanc confirmat sententiam, de cœlibatu post sacrorum imitationem, libr. 2. to. 1. contra Catharos heresi 59. Re vera non suscipit Sancta Dei prædicatio, post Christi aduentum eos qui à nuptiis mortua ipsorum vxore, secundis nuptiis coniuncti sunt propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Sed & adhuc viuētem & liberos gignentem vnius vxoris virum non suscipit sed eum qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit: Diaconum, presbyterum, & episcopum, ac hypodiamonum, maxime vbi synceri sunt canones ecclesiastici. At dices mihi omnino in quibusdam locis adhuc liberos gignere presbyteros, Diaconos & hypodiamonos. At hoc non est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit. Dico autem quod decorum est propter repentina ministeria, & necessitates, ut presbyter & Diaconus & Episcopus Deo deditus sit. Si enim populo præcipit. S. Apostolus dicens: *Ut ad tempus vacet orationi.* Quanto magis sacerdoti idem præcipit? ut indistractus sit inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio quod in spiritalibus necessitatibus ac vsibus perficitur. Hæc S. Epiph. sanctissimè & iuxta Latinorum morem perpetuum conuenientissimè: Licet apud quosdā Græcos & Sacerdotes nuptiarum antea contractarum, in ipso sacerdotij ordine sit aliquis vsus & conuentio coniugalis. D. Hierony. tom. 2. epist. lib. 1. contra Iouinianum post medium, agens de cælibatu sacerdotum. Si Laicus (inquit) & quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali: Sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper candendum est matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant non solū in domibus suis non erant: sed purificabantur ad tempus, ab vxoribus separati: & vinum & ficeram non bibebant: quæ solent libidinem prouocare. Eliguntur mariti in sacerdotiū non nego: quia non sunt tanti virgines, quanti necessarij sunt sacerdotes. Hæc D. Hieronymus cum D. Ambrosio conformiter. De iis qui sacris initiatur ordinibus quomodo cælibatum profiteantur, in Pontificali Romano me legisse memini. De ordinatione Subdiaconi, ibi habetur. Fratres dilectissimi ad sacrum Subdiaconatus ordinem promouendi: iterū atque iterum considerare, quod hæctenus liberi estis, licet itque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire. Quod

Hier. to. 2. epist. lib. 1. cōt. Iouinia. Heb. 5.

Pontific. Rom.

a 4 si hunc

si hunc ordinem susceperitis, amplius nō licebit à proposito resilire. Sed Deo cui seruire regnare est: perpetuo famulari, & castitatem illo adiuuante seruire oportebit: atque in ecclesiā ministerio semper esse mancipatos. Proinde dum tempus est cogitare, & si in sancto proposito perseverare placet, in nomine Domini huc accedite. Ergo post votum continentiae quod in sacrorum ordinum susceptione emiserunt: matrimonium contrahere non possunt: sed cœlibes degere debent. Ecclesiā quidem neminem cogit ad sacerdotij susceptionem, per cōsequens neque ad castitatem, sed spōte ac vltro se obligat ille: qui sacrum suscipit ordinem. Vouetque implicitē saltem perpetuam castitatem inter episcopi manus qui sacris initiatur ordinibus. Vitam ergo agat cœlibem, si non vult reus voti & promissi haberi, diuinamq; subire vltionem. Vnde cœlibatus dicatur eleganter (vt omnia) D. Hieronymus to. 2. epist. lib. 2. aduersus Iouinianum in fine. Cœlibes vnde & ipsam nomen inditū est, quōd cœlo digni sunt: quia coitu carcant. Hæc ille. Dices continere non possum. Respondeo, Nihil ad continentiam seruandam necessarium facis: O hereticē, voluptatisq; amator magis quàm Dei. Horres ieiunia, vino ingurgitaris, Curas cuticulam, Bachanalia viuis, *Commoraris in vino, & studes calicibus epotandis.* Pron. 3. Quomodo in his omnibus castitatē teneres, cū Cerere & Baccho, & non potius venerem coleres? In vino enim luxuria. Et vt D. Hier. ait lib. 2. aduers. Iouinia. post principia to. 2. epist. Esus carniū & potus vini ventrisq; saturitas, feminarium libidinis est. Vnde & Comicus sine Cerere & Baccho friget Venus. Item tom. 2. ad Oceanum de vnus vxoris virgo circa finem. Venter mero astuās facilē despumat in libidines. In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudentia est. Qui luxuriatur viuens mortuus est, ergo qui inebriatur, & mortuus & sepultus est. Noē ad vnus horæ ebrietatē nudat femora sua: quæ per 600. annos sobrietate cōtexerat. Loth per temulentiam, nesciens libidini miscet incestū: & quē Sodoma nō vicerat, vina vicerunt. Hæc D. Hiero. Tales castitatē seruari non valent: quia non volunt. His omnino similes qui ad ignem stupas applicant, Qui oleum igni (iuxta prouerbiū) iniiciunt. Et addunt promittit dominus: *Omni petenti dabitur.* Isti autem ne petere quidem volunt vel dignantur. Orationes defugiunt, & vigiliis oderunt.

Hieron.
to. 2. cōt.
Iouiniā-
num.

Prou. 3.

Hier. in
Iouinia.
Hieron.
ad Ocea-
num.

Genes. 9.

Gen. 19.

cane peius & angue.

Carnis macerationes, *καυνωνας*, hoc est, humi dormitiones auerfantur. In humo nuda dormire non sistent: Quomodo ergo in tanta dissolutione, & carnis licentia casti esse possent? Tertulianus lib. de Monogamia. *Qui potest ca-* *Tertul. de*
pere capiat (ait Dominus) Si non potes quia non vis (posse *Monoga-*
enim te si velis ostendit, quia tuo arbitrio vtrumque pro- *mia Mat*
posuit) disceas oportet ab eo cuius non facis voluntatē. *thai 19.*
Solent verò obicere hæretici. *Oportet episcopum esse vnus*
vxoris virū. 1. Tim. 3. ait Paulus. Ergo non probat cœlibatū *1. Tim. 3.*
in episcop. Responde ex D. Chrysof. hom. 10. Ibi non hoc *Chryso-*
(inquit) veluti lanciens dicit: Quasi non liceat absque v- *stom. ho.*
xore Episcopum fieri, sed eius rei modum constituens: vt *10. in 1.*
scilicet ad episcopatum assumatur non digamus sed mo- *ad Tim.*
nogamus. Quomodo iuberet vxoratum esse qui dicit, *Volo omnes esse sicut me ipsum?* Ergo ipse Apostolus Episco-
pus non erat. Nec Ioannes Euangelista qui virgo in æ-
uum permansit, Cui virgo Christus, virginē, virgini com-
mendauit. Hæc verba non præcipiunt coniugium sed tol-
lunt digamiam. Non quod nuptias damnemus, sed cœli-
batum præferimus. Nullus ex Apostolis postquam ad Epi-
scopatum vocatus est nouam duxit vxorem. Nec vnquam
sacerdos vxore carens, post sacerdotium susceptum vxore
duxit. Rescripsit Iustinianus Imp. in authent. Leg. E-
piscopo. C. de episcopis & clericis. Episcopo nullam mu-
lierem secum habere permittitur, sed si habere probetur,
ab episcopatu deiiciatur: quo se fecit indignum. Idē in au-
thent. Collat. 9. Constitur. 123. §. Presbyteris, agens de san-
ctissimis episcopis cap. 29. Episcopum nullam penitus mu-
licrem habere, aut cum ea habitare permittimus, aliās ab
Episcopatu proiciatur: Ipse enim se ostendit indignum
Sacerdotio. Quibus ex constitutionibus mihi fit probabi-
lissimum, & vero proximum, apud Græcos etiam Sacer-
dotes à Coniugali abstinuisse officio, & longē factos ab
amplexibus, tametsi à coniugali statu ad episcopale vel sa-
cerdotale assumerentur fastigium, sicut semper in more,
praxi, atque vsu, Latina & Catholica habuit ecclesiā apud
benē moratos saltem, & regularum, sacrorūque Cano-
nū obseruātes Græcos. Existimo id factitatū, quāuis forrē ī *Patrici-*
aliquib. Græciē locis aliter & paulō licētius vsurpatū fue- *cius*
rit. Idē Iustin. Const. 6. apud Iulian. Patriciū §. Qui duas. Si *Iustinia.*
quis presbyter vel Diaconus vel subdiaconus vxorē duxe- *pres.*

rit vel cōcubinā habuerit, siue clām siue palām siue sua aliqua figura: cadat Clericus honore, & sit priuatus & laicus. Idē cōst. 36. apud eundē Iulian. antecessorē §. Clericus. Clericus (inquit) qui supra lectores & Cantores est veluti subdiaconus, vel Diacon⁹ nullas nuptias cōtrahere audeat, alioquin sacerdotio cadat. Quę cōstitutioēs apertē demonstrāt, eiusmodi sacris initiatis ordinib. cōtinentiā p̄cipi. Idē Iustinia. in auth. Leg. multo magis C. de Episcop. & clericis. Soli Cantores, Lectoresq; nuptias cōtrahere permittuntur: Aliis aut̄ omnibus penitus interdicitur. Verūtamē si & ipsi (Cātores Lectoresq;) ad secūdas peruenerint nuptias, nequaquam ad sacerdotij culmen ascendant. Idem in nouella Constit. 1 5. apud Iulianū Patriciū §. Nullus episc. hoc est 50. Nullus episcopus cum muliere habiter penitus. Sin autem probatus fuerit hoc nō obseruasse, episcopus honore reiciatur: Quia ipse se indignū sacerdotio ostendit. Tot constitutiones produxisse lectori æquissimo sufficiat. Pro cōcubitu sacerdotū nota. Castra ex Isidorō Ethymologiarū lib. 9. c. 3. sunt vbi milites steterint, dicta autem Castra quasi castra, eo quod illic castraretur libido. Nam nunquam his intererat mulier. Simile quid habet Haymo in. 11. cap. ad Hebræos, ad illud *Castra verterunt exterorum.* Castra (inquit) dicuntur à castrādo eo quod ibi castraretur libido. Nō est enim mos militaris vt pergentes in præliū vxores aut foeminas aliās secū ducant. Duo autem quondā principes terræ cum comitatu vxorū perrexerunt in bellū, Darius videlicet & Antonius. Sed vterq; ibi corruit. Dari⁹ quidē superatus est ab Alexādro, Antonius verò ab Octauiāno Auguſt. Hæc ibi. Castra militū ecclesiasticorū, hoc est, in sacris ordinibus constitutorū Sancta esse debent. 2.

Isidor. E-
thymol. li.
9. c. 3.
Haymo.

2. Tim. 2.

Hieroni.
cōt. Ioni.

2. Tim. 2. Ti. 2. Labora ait apostolus sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militās Deo, implicat se negotiis secularibus. Cerrum est autem quod cōiugari & qui vxores alūt & familiā, terrenis multum implicantur, teste experientia ipsa & apostolo hoc ipsum in suis epistolis confirmante. Sint ergo cœlibes & sine vxoribus. D. Hieronym. libro primo contra Iouinianum in fine hac forma scribit. Cicero rogatus ab Hircio vt post repudium Terentia, sororem eius duceret, omnino superſedit: dicens non posse se vxori & philosophiæ pariter operam dare. Quāto æquius & verius dixerit quis, sacris initiatos vxoribus pariter & ministeriis ecclesiasticis quotidianis non posse inferuire? Sint ergo casti sacer

sacerdotes militia sanctæ additi. Pudicē viuant, concubinas, scorta, & immunditias spurcitiāque huiusmodi fugiant. Si enim ex disciplina militari, hæc omnia à castris relegantur: Iure omnino optimo, & castris & cohabitatione ordinatorum, sacrorum nimirum hominum talia eijs & expelli congruit. Valerius lib. 2. cap. 7. de disciplina militari, in hanc rem sic scribit. Cornelius Scipio cui delecta Carthago auitum cognomen dedit, vt insolentissimos Numantinae vrbs spiritus, superiorum ducum culpa nutritos contunderet, eodem temporis momento quo castra intrauit, edixit, vt omnia ex his quæ voluptatis causa comparata essent, auferrentur ac summouerentur. Constat tum duo milia scortorum abiisse: Hac turpi atque erubescenda sentina, vacuus factus noster exercitus, acrem illam & animosam Numantiam, incendiis exustam solo æquauit. Hæc ibi. Quæ facillē ad institutum nostrum accommodantur. De cœlibatu sacerdotum Tibullus lib. 1. eleg. 7. hoc intertexuit carmen.

Castra peto, valeātque Venus, Valeātque puella.

Non debere milites esse effœminatōs probatur ex Æliano libro 10. de animal. cap. 15. Ægyptiorum (inquit) bellatores scarabeum in annulis insculptum habere solebant: quo significabant solos mares pro patria belliciter gerere oportere: Quod sanē scarabeus careat foemina. Siquidem in suo genere scarabeorum natio foemineci lexis est expers: ideo in fimi pilam semen emittit quam 18. dierum spatio, & volutat, & concalefacit: deinde factum procreat. Hæc Ælianus. Milites *ἀγαυοι* esse debere & cœlibes ostendit Cornelius annalium libro 14. circa medium, de militibus sic scribens.

Neque coniugiis suscipiēdis, neque alendis liberis sucti: orbis sine posteris domos relinquebāt. Colligitur proinde de militibus olim fuisse sine vxore. Dio quoque lib. 60. de Claudio Imper. Militibus (inquit) quia vxores ex lege habere nequibant ius maritorum concessit. *Τοις στρατιωμένοις ἐπέδω γυναικας διδόναιτο ἐν γὰ τῶν νόμων ἔχει τὰ τῶν γυναικῶν ἀμαρτωλά ἐδαν.* Ex commentario Lipsij ad Cornelij Taciti supra citatum locum sic vertere licebit. Militibus quoniam ex legibus vxorem habere non poterant: iura indulſit maritorum. Resoluisse hoc ius Scueri Imper. viderur: si rectē capio Herodianum, ait idem Lipsius. Sic autem legitur apud Herodianum lib. 3. in Scuero

Valerius
li. 2. c. 7.

Tibullus.

Ælia. li.
10. de a-
nim. c. 15.

Corn. Ta-
cit.

Dio de
Claudio
Imp.

Lipsius.

Herodia-
nus.

Seuero militibus permulta indulfit, quæ nunquam antea acceperant. Nam & aureis annulis vti, & domi habere mulierem permisit: quæ omnia procul à militum disciplina, succinctos eos paratosque ad bellum minimè præstitura videbantur, Græcè sic apud Herodianum leges, τοῖς στρατόταϊς πολλὰ ἀνεχέρουσι ἢ μὴ πρότεροι ἔχον. ἢ διακυρτοῖς χρῆσις χρῆσασθαι ἰπότερεβ. γυναιξὶ τισιν οὐκ ἔστιν. Certè enim de coniugio legitimo capiendum videtur, (ait Lipsius vbi supra) cohabitare sceminis, contubernales scilicet habere, aut certè legitimas vxores, est enim ambiguus intel-

Tertull. lectus verborum Herodiani. Tertullian. exhortatione ad exort. ad Castitatem, inter cœlibes numerat milites sic scribens.

Castit. Perierunt cœlibitum familiæ, spadonum, militum, aut peregrinantium sine vxoribus? Non enim & nos milites sumus, eo quidem maioris disciplinæ, quo & tanti Imperatoris? Non & nos peregrinantes in isto seculo sumus? Ad do quod D. Hieron. tom. 1. epist. ad Eustochium de virginitate seruanda, circa medium, scribit.

Hierony.

Nemo miles cū vxore pergat ad prælium cū Apostolus sine intermissione orare nos iubeat: & qui in coniugio debitum soluit orare non possit: aut oramus semper & virgines sumus: aut orare desinimus vt coniugio feruiamus. Hæc ibi. Et Ioannes Turpinus de Vita Caroli magni & Rolandi cap. 21. sub finem. Pergentibus ad prælium patet quod perniciosus sit comitatus sceminarum. Quidam enim terrent principes, Darius scilicet & Antonius, olim cum vxorum comitatu perrexerunt in bellum: & ambo ibi corruerunt, Darius superatus ab Alexandro, Antonius verò ab Octauiano Augusto. Quapropter nec decet nec expedit, habere mulieres in castris, vbi libido castranda est, impedimentum animæ simul & corpori. Sacerdotibus & religiosis viris non licet mulieribus coin-

Aug. ser. 37. ad fratres in eremo. Sacerdotes paganorum dum offerre debent diis suis incensa ab omni malo vt possunt abstinere. Ecce ego iam Episcopus Hipponensis eram & cum quibusdam seruis Christi ad Æthiopiã perrexi, vt eis sanctum Euangelium prædicarem. Sacerdotes eorum vidimus vxoratos: tantæ tamen abstinentiæ erant, quòd licet vxores, omnes sacerdotes haberent: Nunquam tamen nisi semel in anno eas tangere volebant: quæ die ab omni libidine carnis se abstinebant, & septimana in qua Diis suis

thura

phura offerre debebāt, ab omni labe carnis se abstinebant, nihil sumebant nisi metretam aquæ per diem, & sic contenti manentes dignè sacrificium Diis suis offerebant. O grandis Christianorum miseria! Ecce Pagani doctores fidelium facti sunt. Hæc D. August. Sicque cœlibatuum sacerdotum amplissimum argumentum hic contractum in pauca, & iuxta præcipua capita expositum finio atque concludo. Socrum suam honore prosequutus est, & officio ac cura D. Apostolus Petrus: docens Socrum esse venerandam genero: & quo ad fieri ab eo poterit, curandam diligentem. Ruth socrum coluit, vt ex eius historia colligitur. Et Tob. 10. *Monebant parentes filiam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum. Et seipsam irreprehensibilem exhibere.* Suprà de parentum honore affatim diximus. Extendi verò debet ad Soceros & Socrus. Nam gener & nurus tales habere debent, & colere loco patris & matris: Siquidem vir & vxor non iam duo sunt: sed vna caro, iuxta illud: *Erunt duo in carne vna.* Communes igitur habere ac reputare debent parentes. Tenebatur anus illa Petri Socrus magnis febris vt habet euangelicus cõtextus. Quid sit febris, & quot sint differentiæ febrium, quæ sint febris Symptomata & veluti accidentia seu proprietates: est medicorum tractare: Et vt ait Horatius lib. 2. epist. 2. circa medium.

Quod medicorum est:

Promittunt medici, tractant febrilia fabri.

Quid verò allegoricè significant hæc omnia: spiritualis Theologus diiudicat. Nos igitur ex Galeno desumemus quæ ad nostrum institutum faciunt, & more nostro ad rem præsentem accommodabimus Galenus 2. Classe li. 1. De differentiis febrium cap. 1. Febris (inquit) substantia, in genere caloris qui est præter naturam consistit. In eo autem libro diuersis capitibus, nominat febres pestilentes, quæ omnes à putredine ortum habent: appellat quasdam Ephemeræ, & alias heclicas soluru difficiles, quemadmodum habitus. Lib. 2. Agit etiam de quotidiana febre, item de Quartana, quæ est valde diuturna, & difficulter solubilis. Cap. 7. lib. eiusdem Catherinam, id est quotidianam febrem (inquit) ita vocare consueverunt iuniores medici, eam febrem quæ singulis diebus accenditur, neque vllam habet intermissionem. Ego verò solitum eandem febrem amphimerinam cõtinuam nominare.

Nam

Galenus
Classe li.
1. de diff.
febr. cap.
1. & li. 2.
cap. 7.

Nam omnem rem quæ quotidie eodem fiat modo: græci amphimerinam vocant. Verum (vt inquit Plato) non est habenda de nominibus cura, quibus tot ac tantarum rerum inuestigatio proponitur. Vocetur itaque quæ singulis diebus accenditur atque intermissione finitur, amphimerina, id est quotidiana simpliciter, nulla alia facta sermone adiectione. Quæ intermissionem non habet quotidiana: continua dicatur: at liceat etiam si quis velit, alteri adijcere intermittens. Idem Galenus eadem Classe cap. 7. ad eos qui de typis scripserunt: sic describit Tertianam & Quartanam. Tertianam sanè appellamus cui tertio die accessio oboritur. Quartanam verò cui quarto quoque die. Inter Galeni opera, seorsum reiecta sunt spuria, quæ ei falso adscribuntur: In quibus liber de medicis definitionibus, Galeno adscriptus circumfertur; extatque impressus in quo has definitiones inuenio. Quotidiana febris est, singulis diebus ac noctibus, vt plurimum eadem hora inuadit. Tertiana, quæ vno die vnâ nocte inuadit sequente intermittit, tertio iterum redit. Quartana est quæ vno die aut nocte accedit: Deinde duos dies aut noctes intermittit, ac quarto repetit. Erratica febris vocatur quæ neque statuto, neque ordinato tempore, sed incerto statu oriuntur. Febris continens est quæ nec diem nec noctem intermittit: eaque neque remissiones & accessiones infert. Hæc ibi. Febris latine à feruore dicitur, sicuti πυρετός græcè à calore igneo. Horum omnium applicatio ad Theologum pertinet, vt videlicet dicamus febrem Quotidianam (πυρετός ἀμφιμερῆς appellatur græcis) significare peccatum gulæ, propter Quotidianam ventris exactiorem: veluti de epulone dicitur. *Epulabatur quotidie splendide.* Quotidiana febris facile mutatur in aliam: Gula cito transit in luxuriam, & ex ebrietate, stuprum, incestus, parricidium, & alia enascuntur scelera. Patet in Loth qui vino sepultus cum filiabus rem habuit. Et D. August. tom. 10. sermo. 33. ad fratres in Eremo. De detestatione ebrietatis cum terribilis casus enarratione circa principium sic refert: Cuius noster Hipponensis Cyrillus, filium vnicum habebat quem superfluè diligebat, & supra Deum. Ideo superfluè amore inebriatus, filium corrigere negligebat: dans etiam potestatem faciendi omnia, quæ placita essent illi. O dolosa libertas! O grandis filiorum perditio! O paternus amor mortiferus? Ecce filios se dicunt diligere, quos iugulari procurant.

Luc. 16.

Gen. 19.
Aug. ser.
33. ad
fratres in
eremo.

procurant. Dicunt eos amare: quibus iam suspensia parant. Ille igitur filius, quem Cyrillus corrigere negligebat: & luxuriosè viuendo consumpsit partem honorum suorum. Ecce hodie (ait S. Aug.) ebrietatem perpeffus matrem prægnantem, nequiter oppressit: sororem violare voluit, patrem occidit, & duas sorores vulnerauit ad mortem. O magna diaboli dominatio! Patrem què post Deum reuereri debebat, occidit: Matrem à qua portabatur, prægnantem oppressit: sorores quas tenerrimè diligere debebat voluit violare: & duas vulnerauit ad mortem. O dolorosa ebrietas, omnium malorum mater! Omnis luxuriæ soror, Omnis superbæ pater! O ebrietas, tu mentem cæcas, iudicio recto cares, consilium nullum habes, blandus dæmon es, venenum dulce es, Peccatum suauis es, O ebrietas. Nunquid non per te inflatur stomachus? putrescit anheliatus: mortem acceleras, marsupia euacuas? Nunquid non bestialem & irrationabilem te diligentem tecum ducis? Ergo ô fideles, Nolite inebriari vino. Loth inebriatus *Esa. 5.* cum filiabus iacuit. Audite Esaiam dicentem. *Va qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam: vt vino astuetis.* Hæc ibi. An non ex gula cito fit transitus ad idololatram, vt patet in filiis Israël? Et vulgo dici solet: *Après la pance vient la dance.* Post gulam chorrea. *Sedit populus manducare & bibere: & surrexerunt ludere.* Hoc est illudere Deo, Idolum adorare. vitulum scilicet conflatilem, cui concinentes dicebant: *Isti sunt dij tui ô Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* *Exod. 31.* Breuiter ex *Exod. 31.* gula, abundantia & saturitate, prouenit iniquitas: iuxta illud psalmographi. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Hæc est febris quotidiana. Vel non inconcinne sic exponi potest, vt per hanc quotidianam febrem venialia defignentur & adumbrentur peccata: pro quibus quotidie supplicamus: *Dimitte nobis debita nostra.* Et Proverb. 24. *Septies in die cecidit iustus & resurgit.* Curatur hæc febris, gula quidem per sobrietatem. i. Pet. 5. *Sobrius estote & vigilate.* i. Pet. 5. Et Christus in euangelio monet. *Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate.* Quia arte medicinae contraria contrariis curantur. Quod medicorum facile princeps Hippocrates, aphorismorum. libr. 2. Aphorismo 22. *Hippocr.* sic expressit. *Quicumque morbi ex repletionem fiunt: eos curat euacuatio.* Et quicumque ex euacuatione, repletio. *Kai τῶν ἄλλων ἢ ὑπερκατωσις.* Hoc est & aliorum contrarietas. In quem

Galenus. In quem aphorismum, Galeni Commentarius est huiusmodi. Morbi per contraria curantur. Causarumque facientium abolitio fit ex contrariis. Si enim ex refrigeratione morbus fiat: curatio est per calefactionem. Si verò ex calefactione, per refrigerationem. Sic etiam si propter repletionem morbus constituatur, tunc oportet repletionem euacuare: sicuti & si propter euacuationem rescicere protinus conuenit. Hæc ibi, febris Ephimera *ἡ φημερά* *ἡ φημερά* *ἡ φημερά*, siue diaria dicitur ab Ephimero animalculo, De quo Aristoteles historiæ animalium. libr. 5. cap. 19. in fine. Hypanis fluuius (inquit) apud Cymmerum Bosphorum sub solstitio defert veluti folliculos acinis maiores, quibus quadrupes volucres erumpunt: quod genus animalis in post meridianum vsque diei tempus viuit & volat: mox descendente sole macrescit & languet: deinde occidente emoritur, vita non ultra vnum diem peracta. Vnde Ephemerum, id est diarium appellatum est. Hæc Aristoteles. Ita quidam Ephemeram febrem ab illo dictam volunt. Illa significat subitum iræ motum qui debet finire ante solis occasum: *Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram*: id est non duret iracundia vestra, sed statim consopiat: qua de re supra multa à nobis allata sunt exempla. Horatius lib. 1. ser. satyra. 7.

Horati.

inter,

*Hæc ira Priamidem animosum atque inter Achilem
Ira fuit capitalis, ut ultima dinderet mors.*

Non aliam ob causam, nisi quod virtus in vtroque summa fuit. Non fit inter nos talis ira atque inuidia. Medicina istius seu curatio est. *Psal. 4. Irascimini & nolite peccare. Si fueris ad altare* (ait Christus) *vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Matth. 5.* Febris erratica *ἡ ἑρρατική*, quæ non accidit determinatis horis! significat inuidiam quæ quando quis laudatur accedit. Et cum vituperatur recedit. Non enim habet horam determinatam, cum renouantur laudationes, renouantur etiam accessiones: vt in Saule cum audiebat Davidis laudes, tunc laborabat vehementi accessione: Quando verò David pulicem vnum & Canem mortuum se nominabat tunc illa accessio recedebat. *Peccator videbit & irascetur*, ait Psalmista. Sic Iudæi in primitiua ecclesia ex emulatione aduersus gentes conuersas inuidia tabescebant, & contra Apostolorum principem quod ad Cornelium ceterionem conuenit

conuenisset, murmurabant. *Act. 11. cap.* Cuius rei typus in *Act. 11.* maiore natu. fratre prodigi præcesserat: qui de fratris iunioris receptione indignatus nolebat introire. *Luc. 16. Luc. 16.* Hinc, *putredo ossium inuidia. Prouer. 14.* Curanda est hæc fraterna inuidia medicina Pauli. *Roman. 12. Gaudere cum gaudentibus.* Neque ægrè ferre aut tristari debemus: de bonis fratris eiusque prosperitate, quinpotius illi congaudere. Febris Tertiaria *ἡ τριτάρια* quæ vno die venit & altero non: significat instabiles, vno die proponunt multa bona facere, altero mutantur: sed non in melius. Medicina siue eius curatio habetur. *1. Cor. 15. Fratres stabiles estote & 1. Cor. 15. immobiles. Iac. 1. Qui hesitat similis est fluctui maris. Pharao dicebat se dimissurum Israël, deinde retractatur. Tales sunt paruuli similes, Ephes. 4. Ne simus sicut paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrina. 3. Reg. 15. Vsq̄ue quo claudicatis in duas partes? Matt. 11. Arüdinem vento agitatum? Matt. 11.* Significat etiam superbiam, vt in Achab qui modo humiliabatur, coram domino, deinde relabebatur: & ad vomitum reuertebatur statim. Antiochus similiter circa vitæ finem fictam agebat pœnitentiam, fictas profundebat lachrymas, multa promittens in futurum, si è morbo conualesceret. Horum similes quoque multi inueniuntur, qui ad tempus multa pollicentur: & vitam suam emendaturos: ceterum euestigio reciduum admittunt & relapsurum. Quartana febris *ἡ quartάνα* significat Luxuriã quæ per corpus expletur, quod 4. elementis componitur. Hinc apostolus. *Qui fornicatur in corpus suum peccat.* Difficilis est admodum eius curatio. Valde diuturna, & difficilius solubilis est, ait Galenus, libr. 2. capit. 5. De differentiis febrium. Patet in Samaritana Ioan. 4. *Quinque viros habuit & 7. em nunc habet non est tuus vir.* In Messalina de qua Iuuenalis Sat. 6.

Et lassata viris sed non satiata recessit.

Prouerb. 30. Os vulna nunquam dicit sufficit. Osee 5. Non dabunt cogitationes suas ut reseruantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & domini non cognouerunt. Medicina siue curatio eius extat Ephes. 5. Fornicatio nõ nominetur in vobis. Rursus, fugite fornicationem. Ioël. 1. com. putruerunt iumenta in stercore suo. Id contingit Diuo Gregorio interprete, quando carnales homines in fetore luxurie vitam finiunt, vt patet in Abdia certaminis Apostolici scriptore vetustissimo lib. 3. in vita S. Andreae apostoli. Babil.

*Inuenal.
Sat. 6.*

Prouer. 30.

Osee 5.

Ephes. 5.

Ioël. 1.

*Gregori.
in Ioël.
Abdias*

Ibi describit Senem quendam Nicolaum qui 74. annis vite suæ non disceserat à scortatione, pro quo B. Andreas dominum orauit. Voxque de cælo audita est. Obrines Andrea pro sene. Ille senex per sex menses in pane & aqua ieiunauit, & quæ habebat distribuit indigentibus: & exiuit de seculo. Daniel (cap. 13.) ad alterum ex duobus senibus & populi iudicibus iniquis dixit. *Inueterate dierum malorum*, cum totus esset ardore & fœtore luxuriæ conspurcatus atque perditus. Vel longam significat peccandi consuetudinem. Prima dies est mala cogitatio, & eiusdem delectatio. 2. malus consensus. 3. malum opus. 4. mala consuetudo.

Ioan. 11. Difficiliter autem curatur, quod in Lazaro quadriduano figuratur. Etenim suscitatus est cum clamore valido, fremitu & lachrymis Christi. Difficile est assueta relinquere. Si quidem assueta consuetudo in naturam vertitur. Naturalia autem dicuntur immutabilia, sicut & poëta cecinit

Horati. 7. Horatius lib. 1. epist. ad Fuscum Aristium.
Naturam expellas furca, tamen ipsa recurret.

Eccle. 12. Medicina eius Eccle. 12. *Non est ei bene qui assiduus est in malis quoniam altissimus odio habet peccatores, & misertus est penitentibus.* Et Dominus Lazarum clamore excitat dicens **Ioan. 11.** *Lazare veni foras.* Hoc est. O Peccator, exi de mala consuetudine. *Surge qui dormis & exurge à mortuis & illuminabit te Christus.* Ephes. 5.

Ephes. 5. Febris continua *σωφροσύνης* dicitur græcè. Hæc est periculosissima, vulgo enim fertur, *La continuë emporte son homme.* Significat auaritiam atque usurarum voraginem. Tales enim scelerati continuè peccant. Reliqui peccatores interpollationem ac intermissionem faciunt in peccatis, vt gulosus non semper manducat, iracundus non semper bile feruet, luxuriosus non semper scortatur. At vsurarius continuè peccat, qualibet die, qualibet hora, quolibet momento, fœnus additur fœnori & accumulatur quouis tempore. Auaritia & vsura hominem occidunt: quia tollunt ea quæ sunt causa vitæ, nempe cibum, somnum & quietem. Auarus enim non audet comedere. **Eccle. 14.** *Insatiabilis oculus cupidi, & non satiabitur pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam.* q. d. Auarus ad eam sibi malus est, vt nec pane satiatur inter edendum: etiam necessarium sibi cibum & potum, qui tantum ad esum datus est: sibi subtrahens, nec famelico suo ventri, satisfaciens, vt minimè consumat. Itaque in mensa sua in qua cibum

cibum cum lætitia cordis sumere deberet: quantum satis est naturæ, erit & indigens, & in tristitia: quia dolet à se aut ab aliis tantum consumi, quantum consumitur. Hæc sic exponit Iansenius ibidem. Notissimum est illud, Auaro *Iansen. 7.* tam deest quod habet, quam quod non habet. Auarus sibi ipsi est nequam. *Cui ergo bonus esse posset? Nec potest ille dormire: De quo cap. 7. Eccle. Cuncti dies eius doloribus & Eccle. 7. arumnis pleni sunt, nec per noctem mēte requiescit: & hoc nonne vanitas est?* Patet in illo diuite Euangelico, rerum suarum satagente. *Quid faciam?* dicebat, *Destruam horrea mea, &c.* Cui dictum est. *Stulte hac nocte morieris, &c.* **Luc. 12.** Potest etiam illud Ieremiæ. 49. ei accommodari, *Pre solitudine Iere. 49. quiescere non potuit.* Iudas auarus ducebat noctem insomnem. Auaritia in senibus iuuenescit atque vt Horatius lib. 1. epist. ad Mæcenasem circa finem de quodam scribit *Imporitur studiis, & amore senescit habendi.* 1. **Timoth. 6.** *Qui volunt diuites fieri incidunt in varias tentationes: & in laqueos diaboli.* Deinde. *In desideria quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.* **Eccle. 5.** *Saturitas diuitis non sinit eum dormire.* Patet igitur quomodo nec cibum, nec requiem, nec somnum capiunt auari. Curatur hæc febris hac medicina psalmitæ. *Diuitia si affluant nolite cor apponere.* Item. *Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram.* Et **Matth. 6.** *Nolite thesaurizare in terra.* Febris hæctica, *ἑκτική*, vel *ἑκτικὸς* *σωφροσύνης*, quæ est radicata in medullis & naturalem humiditatem consumit: Significat acediam ac pigritiam. **Matth. 20.** *Quid hic statis tota die otiosi?* Galenus libr. 1. de differ. **Galenus.** cap. 7. Hæctice (inquit) solutu difficiles sunt, quemadmodum habitus. Sic otiositas, vt dixit Seneca: est viui hominis sepultura & mors quadam. Vnde de otio cecinit Catullus: ad Lesbiam.

*Otium & reges prius & beatas,
Perdidit vrbes.*

Vnde **Ezech. 16.** *Hæc fuit iniquitas Sodoms, superbia, saturias panis & otium ipsius & filiarum eius.* Et Ecclesiasticus *multam malitiam docuit otiositas.* Febris hæctica humiditatem consumit, & otiositas ignaues, inertes, & nulli agendæ rei vtiles, habiles, & strenuos vel aptos reddit. Hinc ex cessatione operis amittitur aliquando facultas agendi. Quod **Appian. 7.** Appianus Alexandrinus de bellis ciuilibus lib. 4. ante medietatem perpulchra docet atque demonstrat historia. **Gell. 4.** *Gell. 4. de bell. ciuilibus.* tam filius (tempore proscriptionis cum ille de numero libus.

esset proscriptorum) in area domus se finxit exurere, quasi praefocatum laqueo: qui dolus ubi successit ruri quod nuper emerat, eum reliquit. Ille senex quo mutaret oris speciem, pelliculam induxit alij oculo: deinde pace reddita & amota pellicula, Oculus longo otio redditus est inutilis. Hæc Appianus. Medicina huius atque curatio describitur. Roman. 12. *Spiritus feruentes, sollicitudine non pigri*, inquit Apostolus. Galenus lib. 1. de diff. Febr. cap. 5. Febres quasdam pestilentes nominat. Illæ hæresim appositissimè significant. *Psalm. 1. in cathedra pestilentia non sedit*. Nunc ex medicorum etiam schola & praescripto proponamus febris symptomata: & more nostro ad rem accomodemus. Ioannes Feruclus Medicus Pathologiae lib. 4. quem de febribus inscripsit. capit. 1. Febris (inquit) est calor præter naturam è corde in omne corpus effusus. Calor præter naturam aduersatur naturali. Omnium porro febrium communes notæ sunt. Pulsus celer ac frequens: interdum etiam inæqualis, virium languor, & imbecillitas, cum spontanea corporis grauitate, aut dissolutione. Corpus quippe vniuersum consentit laboranti cordi. Cap. 2. Februm differentias explicat. Ephemera (inquit) vno fere die soluitur, vnde ephemera id est, diaria nuncupata est, raro longius excurrit. Cap. 3. Febris ephemera est omnium leuissima & facillè dissipabilis, non constans, sed veluti transiens, ac præterfluens. Cap. 19. Agit de febrium symptomatis. Februm symptomata, quæ ferè solent grauissimè torquere: Hæc sunt (ait ille) sitis, linguæ ariditas, & scabrities, deglutiendi difficultas, gustus deprauatus, cibi fastidium, nausea, vomitio, alui profluuium, singultus, syncopæ, animi defectio, oppressio, æstus immodicus, corporis iactatio, & eius velut contusio, lumborum grauitas, capitis dolor, vigiliæ, delirium. In intermittente verò febre rigor vehemens, sudor exuperans. Hæc præcipua sunt febrium symptomata. Sic omnis comprehensa sit tractatio noscendarum febrium. Ita concludit librum illum 4. Panthologiae. Quæ sic per allegoriam exponere possumus vt sitis luxuriam significet; linguæ ariditas ac gustus deprauatus, corruptum iudicium: Syncopæ seu animi defectio, conscientia remorsum seu synderesim. Delirium obliuionem sui ipsius. τὸ φθαστικόν. Nam vt Horatius lib. 1. Carm. Ode. 18.

Est tacus amor sui.

Dissolutio

Dissolutio seu virium imbecillitas est otiositas. Tremor membrorum seu rigor ambitionis est symbolum. Solent enim ambitionosi ventis concuti & agitari: secundum eundem vatem lib. 2. Carm. Ode. 10.

Sapius ventis agitur ingens

Pinus: & celsa grauiore casu

Decidunt turres: feriuntque summos

Fulmina montes.

Pulsus celer ac frequens: Interdum etiam inæqualis, instabilitatem indicat peccatoris. Thren. 1. *Peccatum peccauit Ierusalem: Ideo instabilis facta est*. D. Ambr. in Luc. ca. 4. sic scribit. Fortassis in typo mulieris illius focrus simonis, variis criminum febribus caro nostra languebat, & diuersarum cupiditatum immodicis æstuabat illecebris. Nec minorem febrem amoris esse dixerim quam caloris. Itaque illa animam: hæc corpus inflammat. Febris enim nostra libido est: eo quod ignitæ sint cupiditates.

Vnde & apostolus ait. *Si non se continent nubant: melius est enim nubere quam vri*. Febris nostra luxuria est, febris nostra ambitio est, febris nostra iracundia est. Quæ licet corporis vitia sint, ignem tamen ossibus implicant: mentem, animum, sensumque pervertant. Vehementior tamen est animi quam corporis febris, & ideo pro animi voluntate corporis salus plerumque contemnitur, nec à periculis abstinetur. Vnde non alienum videtur repetere quemadmodum Theotimus cum graui oculorum incommodo laboraret, & amaret vxorem, interdicta sibi à medico facultate coeundi, cupiditatis impatiens, atque impetu libidinis raptus, se moderari nequiebat. Sciens enim prudensque quod esset oculos amissurus, priusquam conueniret vxori, in ipso æstu feruentis cupiditatis, & consuetudinis apparatu: Vale, inquit amicum lumen. Sic febre libido flagrantior est, grauiusque præcipitat & inflammat. Sed ubi quis respuerit à furore, tunc conscientia interioris visus aperitur, factique succedit penitentia, & pudenda sui quisque facinoris erubescit. Tunc Deus timetur, & peccator cupit se celare, sed non potest: tunc caro arguitur, diabolus accusatur, hæc quasi lena vitiorum, ille quasi author erroris. Parescit deformitas, nudum est enim Deo omne secretum. Hæc D. Ambr. mysticam sequium proferens expositionem. Hæc de febribus sint factis. Rogauerunt Apostoli Christum pro ea. Vt eam curaret,

Rom. 12.
Galenus.

Psalm. 1.

Ferucl.

Horat.

Horatius
lib. 2. car.
ode. 10.

Thren. 1.
Ambr. in
Luc. 4.

1. Cor. 7.

& exorauerunt: voti que compotes effecti sunt. Vbi sanctorum orationes aliis multum prodesse elucescet. Quo de articulo tempus occurrit oportunitissimum, vt secundum quod aliis promissimus: nunc tractemus. Si Apostoli dum hic degerent, orauerunt & exorauerunt, quemadmodum Evangelica & Apostolica narrat historia, Quis abnuat aut neget eosdem in celo beatos, & domino fruente, in gloria pro superstitibus fratribus etiamnum orare efficaciter? Aut quia sunt in celo beati, propterea nulla nostri cura eos tangit vel afficit? Nonne ex charitate, quam nunquam excidit, pro fratribus hic militantibus & decertantibus, ipsos iam comprehensores & coronatos triumphantesque in celis, orare par est & æquum iustumque; credere? **Bernardus ser. 5.** Vnde D. Bernardus ser. 5. de omnibus sanctis sub finem, de omnibus Absit, absit, à vobis animæ sanctæ, ægyptia illa crudelitas **1° sãctis.** Pincerna Pharaonis, qui in gradum pristinum restitutus **Gen. 40.** statim oblitus est Iosèph sancti, qui in carcere tenebatur, **Gen. 40.** Succedentibus prosperis, prepositus pincernarum oblitus est interpretis sui. Non enim erant vnus capitis membra, nec aliqua pars fidei cum infideli: aut vlla societas Israëlita ad ægyptium: non plusquam luci ad tenebras. Cæterum qui dixit: *Si glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra:* hoc quoque nihilominus ait. *Si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra.* Hæc igitur nostra & eorum coherentia est, vt nos congratulemur eis & ipsi compatiantur nobis: & pro nobis militent pia interuentione. Non est quod eorum pia erga nos sollicitudine dubitemus: quandoquidem non consumandi sine nobis, expectant nos vsque dum retribuat nobis. **Heb. 11.** Deo melius aliquid providente pro nobis, vt non sine nobis consumarentur. Hæc ille Cum ergo iussit eis desiderium resurrectionis & glorificationis corporum suorum, quam nimirum vsque in diem iudicij differendam esse non dubitant: tuncque sanctorum erit completa læritia, perfecta gloria, consummata beatitudo, in corpore scilicet & anima simul iunctis & glorificatis, cum modo spiritus & animæ iustorum in gloria & beatitudine sunt, non autem adhuc eorum corpora (que in pace sepulta sunt) cumque vigeat in eis desiderium hoc naturale ad sua corpora, vt rursus ea in gloria assumant: tanto certe feruentius ardentiusque pro nobis orant, quanto non sine nobis omnibus se nouerint consummate glorificandos, & in corpore ac anima simul vnitis, cumulate beatificandos. Est enim in sanctorum comunione & eiusdem

corporis cuius caput est Christus coagmentatione & structura membrorum, inter se tanta affectio & sympatia atque conuenientia vt sicut scribitur. **1. Cor. 12. pro inuicem sollicita sint membra.** Orant ergo sancti in celis pro viuenti **1. Co. 12.** Catholici in hac vita: & hoc in sæculo: quod quisquis negauerit Catholicus non est. Tomo 3. Conc. in Conc. Nicæno. 2. act. 4. ex epist. D. Basilij ad Iulianum Imp. Suspicio, ait ille, Sanctos Apostolos, Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum supplicant: quod per illorum meditationem propitius sit mihi Deus noster. Idem D. Basil. mortuus à D. Grego. Theologo, inter epistolas D. Basil. episto. 88. Simplicia hæreticæ, Dei hominisque mediator vocatur. Audis Sanctos dici mediatores. Quid ergo vetat eos inuocare? Quod Nestarius Archiepiscopus Constantinopolitanus fecisse aperi-
Basilij ad Simpliciam.
tissimè memoratur & comprobatur ex eius oratione de S. Theodoro martyre. Nec vnquam defatigeris semper ad Deum pro nobis legatione fungendo: deumque orando, o præclarissimè vir: *ἰλωτῆτον σάος κατὰς τοῖς δόδοις σὲ ποῖουσον.* Hoc est tuis eum precibus seruis tuis redde propitium atque placatum. An non hoc sit inuocare sanctum Dei martyrem: *ἰλωτῆτον ποῖουσον,* tuis orationibus fac propitium redde placatum: In illa Nestarij oratione paulò ante finem sic legitur græcè, *εἰς δὲ εὐπερ ἡμῶν περιβέβωτον, μὴ ἀποχένοις πανθ' ἀνυμῶσι.* Id est. Nec vnquam defatigeris semper ad Deum pro nobis legatione fungendo, siue Deum orando o præclarissimè & omnino mirabilis vir, ἀποχένοιο, defatigor, lassescito. Et Prudentius poeta Christianus lib. *περὶ σιφανίου,* siue de corona martyrum, In passione Romani Martyris, loquens de paruulo Septenni pro Christi fide à Tyranno interfecto, cuius mater erat Christiana, sic cecinit.

Nec immorata est fletibus, tantum osculum,

Puerum poposcit carnifex mater dedit,

Impressit vnum. Vale ait, dulcissimè:

Et cum beatus, regna Christi intraueris,

Memento matris, iam patrone ex filio. Hæc ibi.

Vt sit hæc Syntaxis seu constructio, dulcissimè patrone in vocandi casu, id est, cum sis nunc filius, illic eris mihi patronus atque aduocatus. Audis sanctos in celis esse viuorum aduocatos & patronos. Nonne catholicè inclamamus, & Deiparam Mariam inuocamus. Eya ergo aduocata nostra: Obserua amabo, D. Aug. præclarissimum dictum. **Aug. 10. 1. li. 9. cõ-**
To. 1. lib. 9. confess. c. 3. Non sic arbitror Nebriidij inebriari **sess. cõ. 3.**

ex fonte viuo vt obliuiscatur mei, cum tu domine quem potat ille nostri sis memor. Sed apud te fortasse is Oecumenici Concilij magis valebit authoritas, vt certè apud omnes maximum debet habere pondus. Habetur itaque
Concil. Chalce. art. 6. & 11.
 to. i. Concil. in Concil. Chalcedonense vno ex 4. illis generalibus primis Conciliis quæ veneranda suscepit antiquitas vt sancta 4. Euangelia: In quo quidem conuenerunt 630. Episcopi. In eiusdem actione. 6. Omnes acclamant Imp. Martiano. Hæc Sancta (scilicet Euphemia martyr) te custodiat supplicamus. Ibidem act. 11. Exclamatum est à sancta Synodo. Flauianus post mortem viuuit. Martyr pro nobis orer. Quid vnquam disertius dici potuit pro sanctorum inuocatione? Si enim non rogarent sancti, vt crepant hæretici, & assidue in ore habent: Vnum nos aduocatum & mediatorem solum habere Christum, nescientes aut nolentes intelligere qualem mediatorem & quam differentiam à Christi mediatione sanctis ex scripturis & autoritatibus atque expositionibus catholicorum doctorum assignamus. Si inquam illi non rogarent nunc, id proueniret vel ex defectu charitatis aut cognitionis eorum quæ in his inferioribus actuantur, aut denique ex defectu fauoris erga Deum. Non postremum, quia *Iacobi 5. Multrum valet deprecatio iusti assidua.* Et *Moses* apud Deum pro pluribus obtinuit. *Item Iob capit. 42.* pro amicis à Deo exauditus fuit, & Abraham pro Abimelech. *Genes. 20.* Item Paulo donauit Dominus omnes qui secum nauigabant.
Erant autem vniversa anima 270. quæ omnes euaserunt ad terram salua, & enatauerunt es fracta nani. Act. 27. Magnam igitur apud Deum inuenerunt sancti gratiam. Neq; id proficiscitur ex defectu charitatis, vt supra deductum est: quia
1. Cor. 13. Charitas nunquam excidit. Reliquum est igitur id fieri defectu scientiæ & cognitionis eorum quæ hic aguntur. Quod falsum esse patet ostenso. Sanctos nostras preces ac vota non ignorare. Quod sic confirmatur. *Luc. 15. Gaudium est angelis Dei super vno peccatore penitentiam agente.* Notum est penitentiam non fictam in cordis maxime penetralibus consistere. Iuxta illud. *Psal. 50. Cor contritum Deus non despicias.* Et idem. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Non gaudere verò aliquem nisi de te sibi cognita palam est. Quod enim quis non nouit, quomodo amat? Inuisa diligere possumus, incognita nequaquam, ait ali

alicubi S. August. De re incognita, quomodo à simili gaudio quis afficeretur? Gaudet autem angelus in cælo super penitentia quam in corde habet peccator in terra: Ergo illam cognoscit. Si dixeris nedum intra limites se continet cogitationis interioris illa penitentia: sed etiam ad opus exterius, vt exomologesim seu confessionem, & actum penitentia exteriori progreditur. Sicque Angelus bonus eam cognoscit & deprehendit ex penitentis signis & actibus. Ergo ad hominem, ducto simili argumento, contra hæreticos concludo: Angelos quoque vota & desideria nostra expressa oratione (quæ est mentis interpret, est enim oratio, iuxta nominis rationem, quasi ab ore profecta ratio atque ea quæ sunt in voce sunt earum, quæ sunt in anima passionum notæ (vt dicit initio *vepi epimvdeas* siue de interpretatione) ea inquam sic vocaliter exposita, agnoscent de cælis beati Angeli. Cumque id fiat non propria ipsorum virtute, siue in genere proprio, vt loquuntur Scolastici: sed in verbo, & speculo illo politissimo & lucidissimo in quo relucet omnia, in diuina essentia. Qua ratione voces fusas nouerint, eadem & cogitationes intimas, atque desideria deprecantium videbunt, in verbo videbunt perfecteq; agnoscent: Deo illis reuelate & manifestante. Si enim sancti viuentes adhuc in terris, spiritu prophetia cognouerunt absentia: immo & cogitationes quorundam, quidni in cælis nunc beati, cogitationes & pia vota ipsos inuocantium agnoscent? *4. Reg. 5.* Licet corpore abiens esset Heliseus, nouit tamen certoque sciuit per prophetia spiritum fraudem pueri sui Giezi: qui post Naaman cucurrerat. Vnde dixit illi. *Nonne cor meum in presenti erat quando reuersus est homo de curru suo in occursum tuum? Nunc igitur accepisti argentum & vestes, &c.* Et ca. 6. eiusdem libri. *Cum esset conturbatum cor regis Syria, quasi aliquis proditor eius esset apud Regem Israël: dixit ei vnus seruorum eius: Nequaquam domine mi rex, sed Heliseus propheta qui est in Israël, indicat regi Israël omnia verba quacunque locutus fueris in conclaui tuo. Et Daniel cap. 2.* illius libri & canonice historice, exposuit somnium Nabuchodonosor, quod in lecto habuerat, inter dormiendum, & somnium eius fugerat ab eo, ignorabatque ipse quid vidisset: Dominus enim ei reuelauerat & somnium regis & eiusdem interpretationem. *Est Deus in cælo, inquit, reuelans mysteria.* Reiciuit pariter eodem spiritu prophetia Apostolorum Principis,

August.

Aristot.

4. Reg. 5. & 6.

Dan. 2.

ceps, Anania & Saphira fraudem : & quod mentirentur spiritui sancto *Acto. 5.* Ac denique *Sap. 7.* *Cogitationes hominum nosse dedit ei Dominus.* Hoc est Salomoni. Sic enim scribitur: *Deus dedit mihi eorum quae sunt scientiam veram, ut sciam naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, & quaecumque sunt absconsa & improvisa didici. Omnium enim artifex docuit me sapientia.*

Si illi per spiritum prophetiae tam occulta & archana nosse potuerunt, quomodo sancti in caelo ex Dei revelatione in speculo non videbunt vota, desideria, & orationes ad ipsos à mortalibus directas? Quomodo beati non agnoscerent haec omnia in verbo cum Beatus Petrus adhuc in carne constitutus, cognoverit Heliam & Mosem in monte Thabor? *Matth. 17.* Vnde hoc? Nisi, ut scribit D. Ambr. in 9. Luc. ex eo, quia *Nubes obumbravit eos lucida.* Et diuini spiritus est, inquit, ille obumbratio ista, quae non caligat affectibus hominum, sed reuelat occulta? Scire autem locorum intervallo atque interstitio remotos à nobis longèque distitos sanctos, quomodo versantur homines super terram colligitur ex sacra. 2. *Paral. 21.* Historia, *Ad Ioram filium Iosaphat allatae sunt literae ab Elia propheta, Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui, ideo percutiet te Dominus plaga magna cum populo tuo. Tu autem egrotabis pessimo languore vteris tui.*

Attamen iam translatus erat Elias. *4. Reg. 3.* Sub Iosaphat florebat Heliseus, Eliae successor, qui fuerat raptus in caelum nempe ante finem regni Iosaphat. Ex Chronologia Hebraeorum maiore, interprete Genebrardo ca. 17. sic habetur. Allatae sunt literae ab Elia propheta, in quibus res euenturae scribebantur: Nimirum de caelo nam iam septem erant anni, ex quo Elias reconditus disparuerat. Hac ibi. Ergo à simili, sancti extra hunc mundum constituti, viuentium in hoc saeculo curam gerunt & de eorum tractant rebus ac negotiis. Et Ioseph. lib. 3. de bel. Iud. ca. 14. Hoc ipsum ingenue fateretur, sanctos scilicet se inuocantes exaudire. Sic enim ipse scribit: Pura, & quae inuocantes exaudiant (Ruffinus vertit exaudiantur) animae retinent locum in caelo adeptae sanctissimum: atque inde rursum, voluentibus saeculis, casta corpora iubentur incolere. Hæc ille, Iudæus fateretur: & qui nihil aliud quam verbum Domini, Domini, crepat, prætensus reformatus, Christianus, negat impudentissimè. Ut verò

dexterius

dexterius confundamus huiusmodi hæreticos, diuinum Platonem accersere & in testem producere, operæ pretium est. Prodeat itaque & sententiam de mortuorum scientia ac cognitione dicat. Ille Dialogo. 11. de legibus circa medium sic scribit. Oportunè videtur narrasse defunctorum animas vim quandam habere, qua de rebus humanis curam habent: primum Deos maxime timeant, qui de puerorum desolatione procurant, deinde etiam mortuorum manes, quibus natura inest, ut præcipua illorum cura teneantur, qui ab eis geniti sunt: adeo ut honorantibus eos propitij, contemnentibus infensi sint. *Marfilii Ficinus.* Marfilii Ficinus in argumento præfati dialogi sic obseruauit. Ait Plato cauendum esse pupillos lædere, ne parentum animæ nobis iure succenseant. Colligo proinde, sicut parentum animæ filios superstitibus lædentibus succenseant: beneficientibus contra pupillis & orphanis parentum animæ quæ huius rei minime ignaræ esse putantur, fauent & pro eis orant: ex Platonis sententia. Quare ergo qui Christiani videri volunt pernicaciter contumaciterque hoc negant? Sed obijciunt hæretici. *Vnus Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. 1. Timoth. 2.* Responso in promptu est. Vnum & solum esse mediatorem Christum ex intentione apostoli quam aperte liquidèque patefecit ibidem, *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* Sancti autem, alio modo mediatores dicuntur: non quidem per redemptionem, absit, sed per intercessionem. Quomodo Moyses dicitur. *Deut. 5. Medius & sequester inter Deum & Deum. 5. Deut. 5. Et Mediatoris vocabulo, insignitus fuit ab Apostolo Gal. 3. Lex, inquit, ordinata fuit in manu mediatoris. Hoc Gal. 3. est, Moyse. Nam ut S. prothomartyr Stephanus concionatur, Act. 7. Hic est Moyses qui fuit cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina: & cū patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis.* Ergo ex hac interpretatione, valde accòmodè per mediatorem, intelligere oportet ipsum Mosem. Sed de hac re paulò fufius agamus. Gennadius in scholiis græcis ad verba illa. *Gal. 3. in manu mediatoris.* Dicit quod Moyses quidem mediator fuit, ad dationem legis: sed vni soli genti mediator fuit. Hæc ille. Sentit igitur Mosem mediatorem vocari legislationis (ut ita dicam) cur non & intercessionis, cum par sit ratio? *Loquere tu nobis dicebant filij Israel ad Moysen: Non loquatur nobis Dominus.* An non etiam pro populo apud Dominum intercessisse cum legem acciperet, in sacra

in sacra legitur historia? Nonne hæc sunt deprecantis & pro populo ex intimo affectu orantis verba & intercedentis? *Aut dimitte eis hanc nocē, aut dele me de libro tuo. Exod. 32. Et Psal. 105. Et fecerunt vitulum in Horeb & adorauerunt sculprile, & dixit Dominus, ut disperderet eos: Si non Moyses ele- tus eius stetit in contractione, in conspectu eius: Ut auerteret iram eius ne disperderet eos. In contractione quasi in ruptu- ra muri, ex opposito Moyses stetit ad depellendum iratum Dominum & placandum ne sciret ira eius. Metaphora bellica gallicè dicimus: En la breche il soustient l'assaut, de l'ive- niste de Dieu, qu'il appaisa. Nisi in ipsa muri perruptione se ei fortiter opposuisset, nisi intercessisset, ad cohibendum eum: actum erat de populo. Cassiodorus in *avriypαφω* siue authentico exemplari, impresso Basileæ: vt supra memini- mus: ad hunc psalmistæ versiculum, ait. Virtus illa ostendit- tur quia precibus sanctorum sæpe pœnas debitæ mortis euadimus. Non quia valet aliquis Domini mutare disposita: sed ita vt eueniūt, ab eo nouerit esse præscita. Hæc Cas- siodorus. Ergo Moyses & sancti, *mediatores* dicuntur inter- cedēdo. Theodoretus to. 2. in epist. ad Gal. c. 3. Lata est Lex, inquit, administrantibus Angelis, & ad eam ferendam Mo- se deferente. Ipsum enim *Mediatorem* seu intercessorem appellauit. Intercessor non est vnus, intercessit enim inter populum & Deum. Hæc ibi. Quid lucidius? Item Sedu- lius Scoruz hibernienſis in idem cap. 3. *In manu mediatoris*, ait, siue Moyſi vt quidam putant, nam & Moyses inter Deum & populum medius fuit: siue Christi. Ex recentio- ribus verò. Quidam Christum hoc loco intelligunt, in- quit, mihi autem longè videtur congruentius, si *mediatoris* vocabulo, intelligatur Moyses. Ipse enim instar mediato- ris fuit inter Deum & populum: propterea dicebat. Deut. 5. *Ego sequer & medius fui inter Deum & vos: in tempore illo.* Hæc ille. Imò vt proprio iugulemus gladio contradicen- tes: Heresiarcha Lutherus in hunc locum epistolæ ad Gal. sic commentatur: vt mediatoris nomine Moyses intelli- gatur ipse: *In manu mediatoris*, hoc est Moyſi, ait ille, vt me olim in Comment. Lutheri in hanc epist. legisse memini. Quid Caluinus in sermonibus Gallicis ad hanc epistol. Quid item Besantiant, *ναὐτὸς ἡμῶν ἡμεῶν ὁμοῦ*, id est, mali corui malum ouum: Iam audiamus. Quo de adagio, qui voler copiosissime sibi satisfieri: consular Erasmi Adagia. Chil. 1. cent. 9. Adag. 25. Hoc prouerbiū, inquit, mali corui*

malum

malum ouum, aptè vsurpatur quoties à malo præceptore discipulus malus proficiſcitur: ex improbo patre filius im- probus: vt dici altero solet prouerbio, *Qualis pater talis filius.* Caluinus (iuxta nomen ita deceptor & seductor) *Caluin⁹* ser. 21. ad verba illa Gal. 3. *In manu mediatoris.* Gallicè sic po- *in epis. ad Gal.* pulo imponit, & magnus orator & concionator vult vi- deri, fucum faciendo miseris affectis suis, verba eius vt scripsit referam. *Vray est que beaucoup ont entendu ce mot (de mediateur) de Moÿse, comme s'il estoit appellé mediateur, entre Dieu & les hommes, quand à la doctrine: Mais cela n'est nulle- ment conuenable.* Audis vecordem hominem contradicendi studio tot doctoribus præclarissimis supra à nobis mem- moratis sese opponentem Caluinum? Qui vt alter Is- maël. Gen. 19. *Manus leuat contra omnes & omnes contra eum?* *Gen. 19.* quasi dicat. Multi concorditer ita sentiūt. Vnanimem plu- rimumorum consensum nihil facio tamen. Licet multi sic sen- serint non ego. Audiamus eius probationes & momēta ratio- num ab eo proposita, *S. Paul en premier lieu met les Anges, & puis le mediateur est adiouſté comme chef, & est icy en degré plus haut, ce qui ne se peut rapporter à la personne de Moÿse. Qua* si verò dispositio contextus & ordinis necessariò euincat & arguat præcellentiam & præminentiam dignitatis. Bel- la sanè cōſequentia, Prius posuit Apostolus Angelos, dein de nominat mediatorem: *Ordinata per angelos in manu me- diatoris*, ait textus, ergo mediator ille, de quo hîc agitur est supra angelos? Similem formabo ex sacris argumen- tationem. Ordinata est medicina ad curandum Tobie se- nioris cæcitatem per angelum Raphaëlem in manu iunio- ris Tobie, quatenus patrem illuminaret filius sicut rei pro- bavit euentus *cap. 11.* Ergo maior erat aut in celsiore gra- *Tob. 11.* du ex hoc constitutus Tobias? Nonne vitiosam esse hanc consequentiam alteri in forma similem vides? Ergo ine- pta fuit tua illa ratio, sine ratione, ad contradicendum abs- te producta & conficta. Bezam paullo modestius sese ge- rentem accipe & ausculta paulisper. Is in annota. ad trans- lationem suam noui testamenti è Græco, ad hunc locum sic scribit. *Lex ordinata per angelos, per manum interuuncij.* *Bez. in* *ωπεριμωσῖν.* Pleròſque video tum veterum tum recentio- *ep. ad* rum hoc referre ad Christum vnicum illum Dei & homi- *Gal.* num mediatorem. Quorum authoritati sicut ne si velim quidem possim ego fidelijum in finis præiudicium afferre: tamen nō pigebit opponere quibus rationibus existimeim

non

non posse ista de Christo intelligi: sed de Moyse potius dici: ut etiam interpretatur Epiphanius *κατὰ μωυσαϊκόν*. Et Gennadius apud Græcum Scholiasten. Primum igitur hæc formula *ἠρχαρι* idem declarat atque opera & ministerio: ut A. & 7. Versu 25. Existimabat Moyse intelligere fratres suos, quod Deus per manum ipsius *διὰ χειρὸς αὐτοῦ*, daret salutem illis & *αὐτοκρατορικὴν* potestatem. Non autem mihi videtur, hoc loco posse filio Dei tribui nisi quatenus homo factus est. Quæ consideratio nullum hic locum habet: cum in lege danda nihil magis quam terrificæ & summa illa Dei maiestas emineat: qualis etiam erit secundus Christi aduentus.

Manum autem fateor interdum pro summa virtute, item pro ope & subsidio accipi: sed quominus hoc loco ita explicetur impedit Internuncij, siue malis, Mediatoris nomen, qualitatem ipsam ministerij, non autem primariam causam declarans, si quis rem totam propius inspiciat. Præterea ita describitur hæc historia ut significetur istum ut inferiorem (arripe aures pamphage Caluini ista) accepisse ab angelis ut superioribus quod ad Israëlitas adferret: Denique si rei gesta historiam spectemus, manifestior erit allusio, quam ut ista negare possimus Mosi competere. Nam præterquam quod is vbiq; dicitur legis minister, disertè narrat historia ipsum ita postulantis iudæis, quod Dei vocem ferre nequirent, fuisse medium inter Deum & ipsos internuncium, ut *Deuteronom. a. 5.*

Deut. 5.

Et bis è monte descendentem, duas illas tabulas lapideas manibus suis, à Deo scilicet, ministerio Angelorum acceptas, ad Israëlitarum castra detulisse: Ut *Exod. 32. d. 15. & 34. d. 29.* Ex his igitur concludo, *ἠρχαρι* mediatoris, id est, per manum mediatoris, idem declarare atque *διὰ τῆς πρὸς θεὸν ἀπαπυτοῦ* bis *Μοϋσῶ*, id est, per fidem Dei famulum Mosem.

Exod. 32
33.

Ioan. 9.

Hucusque Beza, à præceptore Caluino euidentissimè dissentiens, ut hæreticis familiare est, & vicitissimum, à se inuicem dissidere, & schisma erat inter illos. Ioan. 9. Quis autem dexterius super hæc lite & controuersia, an mediatoris nomine intelligatur Moses an verò Christus contra Caluinum decertauerit ipso Beza? Hunc autem & Caluinum inter se in eum finem in contentione & certamen deducere & immittere volui, veluti *ἀνταγωνιστῶν*, id est aduersarij Caluino discipulū magistro opponere, ut omnes intelligant

intelligent quàm pulchrè inter eos conueniret. Et tamen Bezæ propositæ rationes, longe præponderant ratiunculae Caluini. Nec tamen quia à Beza dictum fuit, hoc recipio: vel ita Catholicè sentiendum credo: sed quia à sanctis Ecclesiæ Catholicæ patribus à quibus omnes isti defece- runt, ita expositum fuit, magno consensu concordique sententia: ita quoque tenendum censeo, & me secundum illorum fidem credere corde & ore ingenuè profiteor. Vide arrogantiam istorum hæreticorum? Lynceos videri volunt se habere oculos cum sint talpis cæciores, præ cæteris omnibus acutius videre, omnes alios præ se cæcutire. Non dignatur discipulus magistro cedere: Imo dictum illius licet tacito nomine & suppresso apertè conuellit & labefactat. Verè dictum sit: Mater hæreticorum superbia. Epiphanius tom. 2. lib. 2. hæref. 66. quæ est Ma- *Epiph. li. nichæorum* sic scribit, Lex est data in manu mediatoris *2. Hæref. Nazian.* per fidelem seruum Dei Mosem. Hoc citauit contra Caluini interpretamentum Beza. D. Gregor. Nazian. oratione ad Gregor. Episcopum Nyssenum, ait de martyribus, Diuinitatis consequendæ mediatores sunt martyres, Græcè *μεσίται*, hoc est, ut Nicetas exponit (sic enim Nicetas habent illius ad illum locum scolia) *ἡς μεσίται γίνονται οἱ σχολιαστές* *ἄγιοι τὸν μὲν λαὸν παρακαλοῦντες ἀναβαίνειν ἢ θεῶν τινὲς ἐν Nazian. ἰσχυρόντες ἐπικλιθεῖσθαι ἢ βοηθεῖν*. Hoc est, Cuius mediatores *zeni.* sunt martyres, dum parim populum hortantur ut mentes subuehant ac diuinitatem consequantur: partim etiã Deum rogant atque obsecrant ut sese demittat ipsisque opem ferat. Hæc ille. Desinant à cætero negotium facessere, & importunos se gerere, contentiosusque aduersus Catholicos depugnare, hæretici obstinati, de mediatoris nomine certent. Nam ex ipsorum ore conuicti sunt, propriaque confessione constricti: Quod sancti, ut Moses, verbi gratia (quod ipsi concedunt) sunt *mediatores* inter Deum & populum. Nónne Pontifex (quod ne hæretici quidem quantumuis perstrictæ frontis negare audeant) *Hebr. 5. Hebr. 5.* pro populo ad Deum mediator & intercessor constituitur? *Omnis Pontifex*, ait D. Paulus, *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad Deum.* Et quid hoc aliud est quàm pro populo intercessorem & mediatorè, se gerere? *At verò obijciunt. Aduocatam habemus apud patrem Iesum Christum*, teste D. Ioan. Theologo & Euangelista, *1. Ioan. 2.* Christus Iesus ita est noster aduocatus ut per meritum

meritum sui sanguinis efficaciter pro nobis intercedat non vocaliter nunc quidem cicatrices suas patri, corpūque nostrę redemptionis pretium exhibendo ac representando: & propter se ille exauditur: Sancti autem in nomine Christi. Neque redemptores nostri illi: sed vnus Christus ac solus redemptor omnium agnoscitur. Christus aduocatus est propitiando, efficiendo, vulnera patri ostendendo: Sancti autem patrocinando & nobiscum precando. Quam differentiam aduocandi, inter Christi & sanctorum inuocationem & aduocationes, Ecclesia in Litanía siue rogationibus publicis apertè ostendit, & manifestissimè discernit atque distinguit: Sic ad Christum sermonem conuertens, *Christe audi nos, Christo exaudi nos, Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis*. Nunquam sic orare ecclesiam comperies, *Christe ora pro nobis*. Id enim Arrianū foret. Sed sic orare, semper ipsam deprehendes. *Fili redemptor mundi Deus miserere nobis, Christe fili Dei viui miserere nobis*. Ad sanctos verò ipsa sermonem dirigens nusquam illa dicit: *S. Petre miserere nobis, S. Maria miserere nobis, S. Paule miserere nobis, Sed, S. Maria ora pro nobis, S. Petre ora pro nobis*. Et sic de similibus. Obiicit fortassis peruicax hæretice. Ecclesiam in fine illius Antiphonæ *Alma redemptoris Mater*, ita orare & cantare: *Sumens illud Ave peccatorum miserere*. Respō deo sic sentire Ecclesiam dum hæc precatur. O virgo miserere peccatorum, hoc est, misericordiam ipsam à filio tuo exora & impetra, qui tibi nihil denegat. Misericordiam enim à Deo per Mariam deiparam aduocaram nostram imploramus. Nam vt ait regius ac diuinus vates: *Gratiam & gloriam dabis Dominus*. Vel quod respondet Catech. concil. Trid. dum agit de oratione in prolegom. ad orationem Dominicam, *Quis orandus sit*. Dicimus Deum & sanctorum inuocationis rationem aliam esse. Non enim eodem modo Deum & sanctos imploramus. Nam precamur Deum vt ipse vel bona det, vel liberet à malis: à sanctis autem quia gratiosi sunt apud Deum: petimus vt nostri patrocinium accipiant, vt nobis à Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas modo differentes, ad Deum enim propriè dicimus, *miserere nobis, Audi nos*, Ad Sanctum, *ora pro nobis*. Quanquã licet etiam alia quadam ratione petere à sanctis ipsis vt nostri miserentur. Sunt enim maximè misericordes. Itaque precari possumus

*Psal. 83.
Catech.
conc. Tri.*

possumus eos, vt conditionis nostrę miseria permoti, sua nos apud Deum gratia, ac deprecatione iuuent. Hęc Catech. Trident. Nonne in ecclesia omnes sanctorum inuocationes, sic concluduntur, *Per Dominum nostrum Iesum Christum*? Plurimæ enim collectę sic terminantur. Ad Christum autem orationem facientes concludimus, *Qui tecum viuit & regnat &c.* Theophyl. in cap. 5. ad Hebræ. exponens illud, *Tu es sacerdos, &c.* Christus, inquit, etiam vnā cum corpore pro nobis apud Deum & patrem intercedit. Hoc est, quas pro nobis pertulit afflictiones, magnūque merorem, proponit, etiam sine voce. Nota sine voce, Non enim procuratoris vel sollicitatoris (vt sic dixerim) fungitur munere & officio, qui idem ipse exauditor est, & gratia collator. *Qui autem soluit Iesum hic est Antichristus*. Est enim vnā hypostasis, vnum diuinum suppositum, vnica persona in duabus subsistens naturis simul vnitis: vnus est Christus Deus & homo, *verbum caro factum*. Subiungit Theophyl. statim.

Recipia nimirum loquens: Pro humana natura filius tuus ego, sustinui hæc. Miserere igitur horum, pro quibus ego pati & mori sustinui. Hęc Theophylactus. Vides quomodo Christus interpellat pro nobis in cœlis, & quomodo dicitur noster aduocatus? Eiusque aduocandi beneficium nobis impensum, nequaquam præiudicium sanctorum inuocationi facere: Fatendum est (ait Catechismus Tridentinus ad explicationem huius præcepti, *Non habebis Deos alienos*) Vnum nobis mediatorem propositum Dominum Christum, qui scilicet vnus, nos per sanguinem patri reconciliauit, & qui aeterna redemptione inuenta, vt ait S. Paul. *Heb. 9. semel in sancta ingressus*, pro nobis interpellare non cessat. Ex eo tamen nullo modo sequi potest, quominus ad sanctorum gratiam confugere liceat. Nam si propterea subsidiis sanctorum vti non liceat, quod vnum patronum habemus Iesum Christum, nunquam id commisset Apostolus, vt se ad eò tanto studio fratrum viuentium precibus adiuuari vellet. Neque enim minus viuorum preces quàm eorum qui in cœlis sunt sanctorum deprecatio; Christi mediatoris gratiam & dignitatem imminerent. Hęc ibi. De sanctissimæ Deiparæ Mariæ inuocatione, & quomodo illa à S. Irenæo libr. 5. aduers. hæres. aduocata appellata est: atque D. Cypriani atate, à virgine Christiana, referente D. Gregor. Theolog. inuocata, sermone

*Theophyl.
in c. 5. ad
Hebræos.*

Ioan. 1.

*Catechis.
Trident.*

Heb. 9.

*Irenæus,
li. 5. cont.
hæres. Gre-
go. Theo.*

sermone de eiusdem virginis annunciatione, *vñu bñp* dicemus. Ad sanctos igitur conuersi. *Iob. 5. ad aliquem sancto-*
Iob. 19. rum conuertere, dicamus illis singuli. Iob. 19. Misere mei,
Angu. in misere mei, saltem vos amici mei, D. Aug. tom. 4. vno an-
Iob. c. 19. notat. in Iob de cap. 19. Angelos, inquit, videtur postulare
 vt pro eo deprecetur, aut certe sanctos vt pro penitente
Osea. 12. orent. Osea. 12. de Iacob, Iacob Patriarcha dicitur: Inua-
luit ad Angelum & confortatus est. Fleuit & rogauit eum. Ia-
Gen. 32. cob nimirum Angelum, Genes. 32. Non dimittam te nisi be-
nedixeris mihi. Audis Iob inuocasse angelos & Iacob simi-
Baruc. 3. liter angelum rogasse? Quid pluribus opus est? Baruch 3.
Audi nunc domine orationem mortuorum Israel. Nota hære-
2. Mach. tice, Mortuorum orationem, & filiorum ipsorum qui pecca-
 15. *Onias qui iam defunctus erat & fuerat summus sacerdos, visus*
 est ipse Iudæ Machabæo manibus protensis, orare pro omni populo
 Iudæorum. Cui etiam aderat, simulque apparuit vir atate &
 gloria mirabilis, de quo idem Onias dixit: Hic est fratrum ama-
 tor, & populi Israel. Hic est qui multum orat pro populo & uni-
 uersa sancta ciuitate, Hieremias Propeta Dei. Audis quomodo
 defuncti, quia apud Deum (qui non est Deus mortuorum
 sed uiuentium, vt Christus ipse in Euangelio Saduceis re-
 spondit) in perpetuum uiuunt, pro uiuentibus interce-
 dunt? Et *Gen. 48. dicebat Iacob Patriarcha. Inuocetur no-*
men meum, & nomina patrum meorum Abraham & Isaac su-
per pueros istos, Ephraim scilicet & Manassem. Et Angelum
qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis. Vbi obserua
 duo: alterum super pueros Angeli inuocatum patrocini-
 um & benedictionem, alterum nomina etiam Patriar-
 charum iam vita functorum super eosdem in subsidium &
 beneficium fuisse inuocata. Qua de re. D. Aug. tom. 3. locu-
 tionis de Genes. lib. 1. ad illa yerba citata. Notandum est,
 ait, etiam inuocationem dici aliquando quæ non Dei sed
 hominum sit. Nota sedulo nedum Dei, sed hominum inuoc-
 ationem probari. Theodosius Imp. ex Ruff. hist. Eccles.
 lib. 2. cap. 33. consuetudo circuibat omnia orationum loca.
 Ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat cilicio
 prostratus & vestitus, atque auxilia sibi fida sanctorum
 intercessione poscebat. Et D. Amb. libr. de uidiis. Obse-
 crandi, ait, angeli pro nobis; qui nobis ad præsidium dati
 sunt: Martyres obsecrandi quorum uidemur nobis quodam
 corporis pignore patrociniū vindicare. Possunt pro
 peccatis

peccatis rogare nostris. Hæc ille. Quid plura? Nobis vi-
 detur superuacaneum congerere innumera testimonia
 sanctorum, quibus aduersarij obruantur: cum hoc vnum
 telum Hieronymianum ad victoriam sufficiat. Nempe ille
 contra Vigilantium hæreticum tom. 2. epist. sic rationa-
 tur, ducto à maiori argumento contra illum sanctorum
 inuocationem impugnantem: vt patet in eadem epistola.
 Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti, pos-
 sunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse
 solliciti: Quomodo magis post coronas, victorias, & trium-
 phos? Hæc ille. Cùm quo totum hunc articulum de sanctorum
 suffragiis atque inuocatione concludo & absoluo.
 Nec prætereundum existimo, quod Christus deferta Syna-
 goga domum petit Simonis Petri. Docemur autē, illò nos
 conferre quò se Christus contulit: in Ecclesiam nimirum
 Catholicam, & Apostolicam, ac Romanam: cuius typus
 erat Simonis domus illa. Vnde D. Ambros. oratione de
 obitu Fratris Satyrj, sic scribit. Aduocauit ad se Episcopum,
 percontatūque ex eo est: vtrumnam cum episcopis Cat-
 holicis, hoc est, ait Ambr. cum Romana Ecclesia conueni-
 ret. Nota hæretice Romanam Ecclesiam à D. Ambr. voca-
 tam esse Catholicam. Nempe quia D. Petrus, qui ibi Dei
 nutu ac reuelatione sedem & cathedram posuit ac tenuit,
 sanguinemque suum pro Christo domino Romæ fudit, ab
 eodem totius Ecclesiæ Catholice pastor & rector præfe-
 ctus est, & constitutus. Quem ideo Theodosius Aug. Le-
 gum nouellarum tit. 14. Impressionis Lugdunensis anno
 1566. folio 544. de Episcoporum ordinatione, refert Imp.
 Theodosium & Valentinianum AA. rescripsisse circa prin-
 cipium: Principem esse episcopalis coronæ. Sic enim di-
 cunt: Sedis Apostolicæ primatum S. Petri meritum, qui
 Princeps est Episcopalis Coronæ, & Romanæ dignitas ci-
 uitatis, sacræ etiam Synodi firmavit authoritas. Tunc de-
 mum Ecclesiarum pax vbique seruabitur, si rectorē suum
 agnoscat vniuersitas. Hæc illi Catholici Imp. Imo Aure-
 lianus etiam Imp. ethnicus & infidelis primatum Roma-
 næ Ecclesiæ asserit: quod obseruauit Nicolaus Sanderus
 de visibili Monarchiæ Ecclesiæ libr. 7. numero. 82. ex Im-
 pressionē Louaniensi 171. fol. 304. sic scribens: Cum Pau-
 lus Samofatenus, in Concilio Antiocheno de episcopatu
 deiectus (auctore Eusebio vt mox dicemus) ex episcopo
 domo quæ illius ecclesiæ propria erat, exire noller: Impe-
 rator

Hierony-
 mia. cōt.
 Vigil.

Amb. de
 obitu Fra-
 tris Saty-
 ri.

Lex.

Sāderus
 de visib.
 Monarc.

rator Aurelianus de ea re rogatus sententiam, sanctissimè quid esset agendum, decreuit. Præcepit enim vt domus Ecclesiæ illis tribueretur, quibus Christiani Italiæ & vrbis Romæ episcopi, per literas tribuendam præscriberent. Verisimile autem est Imperatorem ab iis qui Christo in comitatu eius nomen dederant, hæc de causa instructum fuisse. Ita enim respondit & decernit, ac si iam nosset; Orientales etiam Ecclesiæ Romani Pontificis & Episcoporum Italiæ (qui solent ei adesse in Concilio) decreto gubernandas esse. Quod ipsum etiam Eusebius (& ipse Orientis episcopus) sanctissimè decretum restatur. Hæc Sanderus. Euseb. ex Christophorsoni versione Eccl. hist. lib. 7. cap. 24. circa finem, hoc factum sic refert. Vbi Paulus simul cum orthodoxa fide episcopatum amisisset, Dominus ministerium Ecclesiæ apud Antiochiam, suscipit. Verum cum Paulus ex Episcopi domo eius ecclesiæ propriæ exire nolleret. Imperator Aurelianus de ea re rogatus sententiam sanctissimè qui esset agendum decreuit, inquit Eusebius, Tulit enim sententiam, Præcipiens vt domus Ecclesiæ illis tribueretur, quibus Christiani Italiæ & vrbis Romæ Episcopi, per literas tribuendam præscriberent. Sic demum Paulus cum summo dedecore secularis Imperij ac potestatis autoritate, ab Ecclesia penitus extruditur. Quo quidem tempore talem, & tam benignè erga nos animatum se Aurelianus declarauit.

Verum tempore sui Imperij progrediente aliena opinione & propè contraria de nobis concepta: quibusdam iam consiliis impulsus fuit, vt persecutionem contra nos ciceret. Hæc Eusebius. Ex quo vides quomodo probantur sacerdotes legitimi & episcopali gradu ac prærogatiua digni: qui autoritate Romani Episcopi, siue summi Pontificis Christi quidem Vicarij: Petri verò legitimi successores fuerint approbati. D. Hier. in *Matth. 16* Simoni qui cre-

Hiero. in Matth. 16. debat in petram Christum, Petri largitus est nomen: ac secundum Metaphoram petra. Rectè dicitur ei. *Ædificabo Ecclesiam meam. super te. Hac ille.* Petram enim Petrum ipsum

Ambros. in hymnis. significare pro eodémque accipi, indicat illud, ex D. Ambrosio in Ecclesia decantatum de gallo canente.

Hoc ipse Petrus Ecclesiæ,

Hierc. in epist. ad Gal. *Canente, culpam diluit.*

Item D. Hier. to. 9. in epist. ad Gal. cap. 2. Non quod aliud significet Petrus, aliud Cephas, sed quam nos Latine & Græcè

Græcè Petram vocam⁹: Hebræi & Syri propter linguæ inter se viciniam Cepham nuncupauit. Hæc ibi. Nota quod lapis, saxum, *πίτρας πίτρος* idem significat. Et cum Dominus in futurum promittens diceret: *Matth. 16. Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam*: idem est ac si diceret, super te ædificabo Ecclesiam meam, si enim de seipso Dominus intelligeret: De quo. *1. Cor. 10. Petra autem erat Christus: 1. Cor. 10.* non dixisset ædificabo, cum iam ædificata à multis sæculis super se esset Ecclesia & ab ipsa mundi constitutione: In primo iusto Abel, à quo Ecclesia inceptit, cuius caput est Christus: siue in lege naturæ, siue scripta, siue denique in lege Euangelica. Diceretque iure Dominus Christus super me ædificauit, ædificabam, ædifico. Super autem Petrum, cui dico *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*: Notanter in futuro dico ædificabo. Nondum enim ædificauit, nondum adhuc ædifico, sed post resurrectionem meam Ioan. 21. ædificabo Ecclesiam meam. D. Hylarius Can. 16. in Matth. de Petro ait: O felix Ecclesia fundamentum, digna petra, ô Beatus cœli Ianitor. Nonne clarissima sunt hæc testimonia, omnique exceptiue maior. D. Hier. tom. 1. epist. ad Marcellam contra Montanum. Petrus, inquit, super quem Dominus fundauit Ecclesiam. Et D. Ambros. serm. 68. de natali Petri & Pauli: Petrus petra est, super quam ædificatur Ecclesia. Et vt finem aliquando imponamus. Antiquissimus latinus scriptor de re Christiana Tertullianus lib. de præscript. aduers. hæret. Latuit aliquid Petrum, ædificandæ ecclesiæ, Petram dictum? Hunc S. Christi martyr fidèque dignissimus testis Cyprianus velut discipulus magistrum imitatur & sequitur: Dicebat enim dum Tertulliani codicem à ministro suo posceret: da mihi magistrum. Ille inquam, D. Cyprianus ex dispositione Pamelij epist. 5. ad Cornelium, item epist. 69. ad Florentium Papiam & epist. 71. ad Quintum, & epist. 73. ad Iubaianum. Libro item de vnitæ Ecclesiæ, & de habitu virginum, & de bono pudicitia, his omnibus citatis locis. Super Petrum ædificatam fuisse Ecclesiam & fundatam à Christo asseruerat. Hac de assertione, & in concione & cathedra Moysi & aliis quibusdam locis me dixisse communi. Quare ad sequentia, me confero.

Exibant demonia à multis clamantia quia tu es Christus. Et non sinebat ea loqui. Cur autem Christus demoniis quam vera dicentibus, silentium imposuerit: ratio est, ne

Eusebius li. 7. c. 24.

Ioan. 21.

Hilarius

can. 16. in

Matth.

Hierony.

ad Mar-

cellam

Ambros.

serm. 16.

Tertu. de

præscript.

Cypr. epi.

55. & 69.

ac 71. &

73. &

de vnit.

Eccl. &c.

Act. 6. ab illaudatis laudari velimus, quæ ad mores spectat, quod Paulum fecisse quoque in *Actis 16.* legimus, Prohibuit enim spiritum pythonicum dicentem: homines illos esse seruos Dei altissimi. Non enim volebat sanctus ab immundo ore commendari, & testimonium à demone accipere, qui est pater mendacij. Habetur in libello de quatuor virtutibus Cardinalibus, qui tribuitur Senecæ, est autem Martini episcopi, formula honestæ vitæ, ubi agit de continentia. Sit tibi, ait, tam triste laudari à turpibus quàm si lauderis ob turpia. Hac ille. A probatis viris honestum est & oprabile commendari, vt cecinit Horatius lib. 2. epist. epist. 1. ad Augustum, de Alexandro magno.

Horat. epist. 1. li. 2. *Edicto veruit, ne quis se, prater Apellem Fingeret, aut alius Lysippo duceret æra. Fortis Alexandri vultum simulantia.*

Sic nec probus ab indigno gaudet laudari. Quod confirmat Cicero lib. 15. epist. epist. 6. Marco Catoni. Lætus sum laudari me (inquit Hector opinor apud Nanium) abs te, pater laudato viro. Ea est enim profectò iucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Idem lib. 5. epist. epist. 12. Luceio scribit. Placet Hector ille mihi Nænianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Hæc de prima ratione sufficiant. Secunda assignatur eiusmodi. Vt nimirum mendacibus licet vera dicentibus, non credamus neque fidem adhibeamus: in pœnam ipsius, ipsis & præcautionem salutarem, ne scilicet per eos aliquando decipiantur & fallantur. Laërtius Lib. 5. de vita Philosophorū in Aristotele, interrogatus ille quidnam mendaces lucrarentur, vt cum vera, inquit, dixerint non illis credatur. Hac Aristoteles. Serpentis mendacio fores aperta omni vitiorum generi fuere. Tertia quoque ratio mores concernit vt cætera. Nempe vt doceantur principes & magistratus Catholici. Reges & Imp. hæreticis silentium imponere: Vt Imp. Gratiani, Valentiniani, & Theodolij rescripto cauetur, lege. Omaes veritæ, C. de hæreticis & Manichæis. Omnes veritæ legibus diuinis, & Imperialibus constitutionibus hæreses, perpetuo quiescant. Nemo ulterius conetur quæ repererit prophana præcepta, vel docere vel discere. Hæc ibi. Sic in Evangelio. Non sinebat Christus demonia loqui, ne incauti eorum thecnis & mendacis sub veri specie irretiti illaquearetur. Ne ergo demonibus vnquam credamus etiam

Lex.

vera

vera dicentibus: quum enim ament mendacium, sintque nobis inimicissimi: nunquam vera loquentur nisi ad fallendum veritate quasi elca quadam vrantur. Ait Euthymius in *Marc. cap. 1.* de Demoniaco curato in Synagoga. *Euthymius in Marc. cap. 1.* Non vult ipsa veritas Christus vt sibi à falitate sine à *1. Marc. demonio perhibeatur testimonium. Psalm. 49. Peccatori dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Et alibi dicitur: *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Atque pulchrè à quodam dictum est: Laudari à malis dedecus est. Theophyl. in *Marc. 1. cap.* Non sinebat demonia loqui, docens nos ne credamus eis, etiam si vera dicant. Nam quum quosdam dum mentiuntur, inueniant omnino credentes sibi: quid non fieret si & veris falsa permiscerent? Additur & non absimilis præcedentibus 4. ratio. Cur demonia non sinerit Dominus loqui: vt videlicet criminatores, detractores, & calumniatores, non audiamus: Nam *Διαβολή* calumnia, obrectatio, crimē, delatio, exponitur. Ergo Diabolos, hoc est calumniatores, & delatores, sycophantas & criminatores, iubet Dominus tacere. Nōsque eos præcipimur nonmittere, vel eis temerè credere prohibemur. Lucianus, atheos dictus & impius tom. 1. Opuscul. de non temerè credendo calumnia. *Lucianus.* Quæ *Διαβολή* græcè dicitur. Calumnia, est delatio, inquit, ementita odio, clanculum reo, calumniatori credita, delato ad respondendum, ac referendum non admisso. Quæ definitio personis tribus constat, delatore, delato, & auditore calumniæ. Quàm perniciosi sunt calumniæ authores: veteratores isti & nugiuendi suas thecnas ita comparant, vt iis qui temerè nimis creduli fuerunt, imponant facillè, infontesque exitio internecioni tradant. Arma sunt istis aduersus absentem, fallacia, mendacium, periurium, impudentia: deniq; innumera imposturæ ac maliciose cautiones, Omnium maximè pestilens, & longè efficacissima assentatio, calumniæ cognata: imò verò foror. Qui tales aufcultat, ipse sese sponte sua in manus hostium dedit. Interim ignarus insidiarum est qui accusatur. Proferuntur ibidem exempla. Antia apud poëtam Homerum nempè *Lucianus.* *Homer.* Iliados. 3. id est lib. 6. circa principia, Vxor Proëti furtiuum concubitum à Bellerophonte petiit, sed hoc neutiquam persequat. Illa autem mentita, Proëtim regem allocuta est, *Iliad.*

*Τὸν αἰὲς ὦ Πρωτῶ ἢ κἀπτανε Βελλεροφόντην
Ὅτ' εἰ μέβελον φιλῶ ἴητι μινίμηναι ἐκ ἐπιλάσῃ.*

hoc est:

Morieris ô Proete, vel interfice Bellerophonem: Qui mihi voluit amicitia, misceri nolenti. Neque (vt hic quidpiam interferam) dissimilis narratur historia *Genes. 39.* de pudicissimo Ioseph Patriarcha & de impudicissima calumniatrice domina eiusdem. Carmine sic comperi apud Lucianum vbi supra quod ex Homero allatum est:

Bellerophonem occide, aut Proete peribis.

Qui mihi conatus praefigue caufferre pudoris

Fœeminei decus.

Cùm ipsa prior adolescentē ad cōcubitum sollicitasset: contēpta, in hoc periculū induxit, vt cum Chimara pugna congressus parum abfuerit, quin victrice bestia occumberet. Tanta pœna luenda fuit castitas pudorq; iuuenilis, quem hospiti cōiunx adiit, adultera suspectum fecerat. Simile quiddam, Phœdra priuignum calumniata effecit, vt filij caput Pater Theseus execratum belluis marinis deuoueret: *Quamquam*, ô superi, nihil prostrum deliquisset Hyppolitus. Hæc Lucianus docens ibidem contra calumniam saluberrimū remedium. *Quod* Homerus in Sireniū fabula, inquit, docet, faciendum est, perniciosas talium sermonum delicias, Vliſſis instar, vir prudens ac sapiens, nauigio prætereat, obturet aures, nec passim aperiat affectui cuiquam obnoxiiis: sed ianitore sedulo ac fido adhibito, ratione videlicet ac iudicio animi, recta dicentes reclusis foribus excipiat, inutiles nugas obdito pestulo arceat. Hactenus ille. Ceterum Antonius Muretus variarum lectionum libr. 1. ca. 12. Exempla 8. collegit libidinofarum mulierum, quæ sunt calumniata: eos à quibus spretæ fuerunt. 1. Vxor Phuthipharis quæ Ioseph calumniata est impudentissimè, vt supra tetigimus. 2. Phædra quæ Hippolitū nouerca priuignum, tentauit, nec persuasit: Maritum autem, quasi Hippolitus sibi vim afferre voluisset aduersus Hippolitum infontem accēdit: atque vt discerperetur causa fuit. 3. Antia Proëti vxor, quæ Bellerophonem similiter falso detulit & accusauit: De quibus iam ex Luciano & Homero diximus. 4. Nouerca Philonome vel vt alij vocant Perbœa sermonē cum Teni Cygni filio, Neptuni nepote de stupro contulit. Repudiata infimulauit eum, eodem planè modo quo Hippolitum Phædra, Credulus parens inclusum in capsam quandam filium proiecit in mare, quæ delata est in insulam, de nomine ipsius Tenedon nominatam, autē à Leuchophris. Pelleus ab Hippolyte

Homer^o.

Muret^o.

Iyre vxore Acasti accusatus falso fuit similiter, de quibus Horatus lib. 3. car. ode. 7.

Vt Proetum mulier perfida credulum

Falsis impulerit criminibus, nimis,

Casto Bellerophonti

Maturare necem refert.

Narrat penè datum Pelea Tartaro,

Magnessam Hyppolitem dum fugit abstinens.

Nota Hippolytem Acasti Magnesiæ Regis vxorem, Peleum quòd libidini eius non paruisset, apud virum accusasse: tanquã ei vim inferre voluisset. 6. Hippodomia, cùm eam aucheret Pelops siti correpta esse dicitur. Cùmque Pelops quærendæ aquæ causa descendisset è curru, iamque longius abiisset, illa Myrtilum aurigam cum quo sola remanserat sollicitare cœpit, vt secum rem haberet (volebat aliam quandam sitim restinguere) Nolens morem gerere Myrtilus, apud reuerſum Pelopem accusatus est, quòd ipsam violare conatus esset: ob id proiectus in vicinum mare, quod ex eo Myrtonum vsurpari cœpit. 7. Philostratus lib. 6. c. 2. de vita Appolonij, Timasionem quandam Ægyptium, à Nouerca frustra adamatū, Deinde illius calumniis, solum vertere coactum esse narrat: & si illa quidem alio quodam modo quàm cætera priuignum calumniata est: quo de facto, mox dicitur fufus. 8. Fausta Maximiani filia, Constantini magni vxor, eodem modo vt Phædræ Crispum priuignum suum accusauit. Iraque Imperator Optimus, sed hac quidem in re non satis consideratus: immerentem filium morte multauit. Idemque postea re cognita, etiam de vxore suppliciū, sumpsit. Huc vique Muretus. Zonaras annaliū tom. 3. de Imperio Constantini Magni circa principia, Habuit Constantinus, inquit, & è concubina filium natu maximum Crispum, Eum Fausta Nouerca, infano amore correpta, cùm ad concubitum pellicere nequiuisset: apud patrem detulit, vt à quo adamaretur, sua pudicitia sæpe sollicitata. Ob id crimen, capitis Crispum damnat pater, coniugi obsecutus. Sed deinde veritate cognita, De ipsa quoque, cùm ob impudiciã, tum propter filij eadem pœnas sumit. Nam in Balneum vehementer calcfactum introducta æstu præfocatur. Hæc Zonaras. Cui consentit Sidonius Apollinaris Aruernorum Episcop. lib. 5. epist. 8. Constantini dominum vitamq; Cōsul Ablanius pupugisse versu gemello, vel momordisse

Hora. li. 3. carm. Ode. 7.

Philostratus.

Zonaras tom. 3. annal.

Sidonius lib. 5. epist. fol. 8.

Saturni aurea secla quis requirat?

Sunt hac gemma, sed Neroniana.

Quia scilicet praedictus Augustus, iisdem ferè temporibus extinxerat coniugem Faustam: calore balnei: filium Crispum frigore veneni. Hæc ibi. Notatur in Philostrato, ubi supra, quod Timasion adolescens Ægyptius summa pulchritudine vigeat, cumque esset natura permodestus, Nouerca illum amans insequabatur, patremque aduersus ipsum irritauerat, Non tamen idem quod Phædra crimen fingens: sed illum accusabat quod fœminæ quam viro similior esset, quodque amatoribus, magis quam mulieribus gauderet. Hunc verò adolescentem ob pudicitiam coronari oportere magis etiam quam Thesæi filium Hippolitum indicauit Apollonius, nihil enim erga amantem mulierem affectus est, sed ab amore nefando abstinit: tamen à Venere se conuotum quandoque dictitaret. Hæc ibi. Plutarchus to. 2. Opus. de Curiositate in fine. Narrant, ait, Sycophantarum cognomen ortum hac de causa. Quum lege vetitum esset, ne quis exportaret ficos apud Athenienses: qui prodebant ac deferebant exportantes, Sycophantæ dicti sunt. Hæc ibi. Idem to. 1. Opus. de discrimine adult. & amici. post medium refert fuisse Medum quendam inter adulatorum greges qui cum Alexandro vivebant: Iubebat uti audacter calumniis morderent & incescerent, docens, etiam si quis, morsus sit, vulneri medeatur, cicatricem tamen calumniæ relinqui. His sanè cicarricibus vel (ut verius dicam) gangrenis & carcinomatis (Cancer est morbus quidam de quo illud Apostoli intelligitur: *Sermo eorum ut Cancer serpit*: Gangrena seu carcinoma etiam dicitur) Corrosus Alexander, iustulit Callesthenem, Parmenionem, & Phibulam. Idem tom. 2. Opus. De amore fraterno circa fines. Quemadmodum, inquit, Ælopica Gallina ad selem, quæ interrogabat egrotantem, quasi ex benevolentia, quomodo valeret? Bene, inquit, si tu recedas. Ita ad huiusmodi hominem, qui sermones inicit de dissidio, ac percunctetur scruteturque archana quædam: Dicere oportet: Mihi quidem cum fratre rei nihil est: si neque ego calumniantibus attendo, neque ille. Cauendos detractores docuit Horatius Poëta Lyricus lib. 1. ser. Satyra 4. in medio.

Plutar.

Horat.

Saty. 4.

Absentem qui rodit amicum.

Qui non defendit alio culpante, solutus

Qui captat risus hominum, famamque dicacis.

Fingere qui non visa potest: commissa tacere

Qui nequit: hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Niger est, pro improbus, est positum. Psalmographus conformiter dixit. *Detrahét em secreto proximo suo hunc persequer. Non sinebat ea loqui Dominus Damonia:* Huiusmodi calumniis plena. Habetur inter opera D. Aug. to. 1. ex Possidonio de vita S. Aug. cap. 22. & to. 10. ser. 26. ad fratres in Eremito: quod D. Aug. in sua mensa contra pestilentiam humanæ consuetudinis ira scriptum habebat:

Qui quis amat dictis absentum rodere vitam,

Hanc mensam indignam nouerit esse sibi.

Apud Vlymmeriū ubi vita D. Aug. per Possidonium descripta habetur, etiam sic legitur posterior versus.

Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Quod melius quadrare & congruere videtur. Ille quodam suos familiarissimos coepiscopos illius scripturæ oblitos & contra eam loquentes, tam asperè aliquando reprehendit commotus, ut diceret, aut delendos esse illos de mensa versus, aut se de media refectioe ad suum cubiculum surrecturū. Quod ego, (inquit Possidonius) & alij qui illi mensæ interfuius experti sumus. Hactenus ille. Herodotus libro 7. circa principia. Detractio, dicebat Artabanus: Importunissima res est, in quo duo sunt qui iniuriã faciunt, vnus cui iniuria fit. Qui enim detrahit, iniurius est, quod non præsentem accusat. Item qui huic credit, iniurius est, quod prius credit quam rem compertam habeat, & illi cui absenti detrahitur, ob id fit iniuria, quod ab altero insimulatur, ut malus, ab altero talis putatur. Hæc ibi. Rectè à quopiam graui. & que uictū fuit: *Aduersus calumniatoris morsus nullum est remedium.* Distichon est notissimum quod puerorum etiam sermonibus tritum est.

Cætera si perdas famam seruare xemento,

Qua semel amissa postea nullus eris.

At detractor seu fufurro, delator, ac calumniator famã bonam noménque bonum atro carbone notare & fœdare molitur, cuius lingua tanquam serpentis & aspidis, pleura veneno mortifero, atrocius quam gladius anceps & acutus iugulat & interficit. Quos Dominus cauendos illiſque silentium imponendum docere voluit: dum Damonia non sinebat ipse loqui. Item ne verbis eorum autoritate

Possido-
nium vi-
ta S. Au-
gustini.
Aug. ser.
26. ad
fratres
in Ere-
mito.

Vlymme-
rius.

Herodo-
tus. lib. 7.

tatera

Qui

ratem daret, vt doceret non permittendas esse hæreticis
Lex. conciones. Leg. 2. C. de summa Trinit. & fide Cath. Imp.
 Grat. Valent. & Theod. A. A. Rescripserunt. Nullus Hæreticis
 Ministeriorum locus, nulla ad exercendam animi ob-
 stinatoris dementia pateat occasio. Sciant omnes etiam
 si quid speciali quolibet rescripto, per fraudem elicto, ad
 huiusmodi hominum genere impetratum sit non valere.
 Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congrega-
 tionibus turbæ: vnius & summi Dei nomen vbique cele-
 bretur. Nicæna fidei dudum à maioribus traditæ, obser-
 uantia semper mansura teneatur. Hæc illi. Et hæc de præ-
 cipuis huius Euangelij capitibus dicta sufficiant. Sed ne
 quis queratur caulaturus, de textus interpretatione pa-
 rum à nobis dictum fuisse: Ego ex D. Petri Chrylogogi ser-
 monibus ser. 18. aliqua haud pœnitenda decerpam: deinde finem dicen-
 di faciam ne prolixior videar. Quæ res ad domum Petri
 inuitauit Christum? Vtrique non discumbendi voluptas, sed
 tacentis infirmitas: Non prandendi necessitas sed salutis
 occasio, Diuinæ virtutis opus, Non humani pompa conui-
 uij. In domo Petri non vina, sed lachryma fundebantur.
 Turbabat ibi familiam non cura conuiuij sed cura languen-
 tis, febris ibi non edacitas astuabat. Vnde illuc Christus,
 non epulas percepturus, sed vitam redditurus intrauit.
 Deus querit homines, non humana: cœlestia dare cupit,
 non concupiscit inuenire terrena. Christus ergo receptu-
 rus nos, non nostra queritur aduenit. *Vidit Christus ibi*
ait textus, socrum febricitatem. Inspexit gemitum languen-
 tis febricitantis, attendit incendium, vidit periculum despe-
 ratæ: & statim manus ad opus suæ deitatis extendit, Nec
 antè ad humana discubuit Christus, quàm mulier quæ
 iacebat surgeret ad diuina. *Tenuit manum eius, & dimisit*
eam febris. Ibi non stat infirmitas vbi author salutis assistit:
 accessus illuc mortis nullus est, vbi viuificatoris ingressus
 est. *Tenuit manum eius.* Quæ necessitas tangendi erat, vbi
 erat ius iubendi? Sed Christus tenuit manum mulieris ad
 vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem.
Surrexit & ministrabat ei. Ministrare illam ad iudiciũ red-
 ditæ sanitatis Christus admisit. Ille sic fugat morbos vt vi-
 res pristinas mox reducat. Vbi curat ars ibi infirmitatis
 residet lassitudo. Vbi sanat virtus ibi languor vestigium
Euth. in non relinquit. Hæc Chrylogogus. Euthimius autem in
S. c. Mat. Math. ca. 8. Tu mihi admirare, inquit, quantum Dominus
 se deiecerit.

se deiecerit. Non dedignatus est vilem piscatoris domum
 ingredi. Hinc quidem & discipulum honorans & simul do-
 cens nos ne vanæ gloriæ studeamus. Continuo febris libe-
 rata surrexit, & ministrabat. Atque ablata etiam febris la-
 borantibus longo opus est tempore: vt priorem recipiant
 sanitatem. In mari quoque non solum sedauit tempesta-
 tem, sed etiam fluctuum commotionem cohibuit; quum
 tamen post tempestatem, diutius maneat aquarum com-
 motio. Ita enim nouit Christus simul & quod aegritudine
 affectum est soluere: & in priorem statum reponere. Ob-
 serua quoque quo pacto interdum quidem extenta manu,
 curat, vt in socru Petri: interdum autem verbo loquens, vt
 in puero Centurionis: & in his Demoniacis quos sub ves-
 peram curauit: quandoque vtrumque faciens, vt in lepro-
 so. Ostendit enim se omnipotentem esse. Hæc Euthimius.

Soares in Luc. c. 4. trac. 76. Post solis occasum (inquit) Soares
 conuenerunt omnes qui habebant infirmos in domum Si- *trac. 76.*
 monis: & omnes curati sunt. Non extra domum Simonis *in Lucã.*
 curantur, sed in domo, vt nobis sit notum in Ecclesia tan-
 tum Romana, miracula fieri: & qui extra eam sunt: nõ pos-
 se consequi sanitatem. Non hoc dicimus quod Dominus
 in via & in vicis quam plurimos non sanauerit: sed quia
 nunc in initio suæ prædicationis voluit in domo Simonis
 omnes sibi oblatos malè habentes sanare. In domo Simo-
 nis, in Ecclesia S. Petri, quæ est Romana, omnibus patet sa-
 lus, qui illam non respuerint. Hæc mulier sanitati restituta.
 Christo ministravit: sic nos non peccatis mundõve, sed
 Deo debemus deinceps ministrare: in gratiarũ actionem,
 deinde in fidei protestationem. *Nam fides quæ per charitatem Gal. 5.*
operatur. Gal. 5. Grata est Christo plurimumque valet: *Sine Iac. 2.*
operibus verè mortua esse dicitur. Iac. 2. Queret aliquis. *Quid*
est status super illam imperauit febris? Nisi quod Dominus ere-
 ctus supra eam quæ lecto valetudinaria decumbebat, præ-
 cepit febris & continuo febris reliquit eam: Vehementi pro-
 hibitione cogebantur demones tacere: & non ultra loqui:
 Neque enim decebat vt per eos homines agnosceret eum
 esse filium Dei & Messiam. De socru Petri, hoc est matre
 vxoris eius, quam quidem vxorem, Christi fide flagratem:
 postea præmisit ad Martyrium (vt iam dictum est.) Nunc *Plutarc.*
 non plura ne tædio afficiamus lectorem elucubrare con- *tom. 1. in*
 stituimus. Tantum hoc commemorandum censui, quod *Aoph.*
 Plutarch. to. 1. Opusc. in Apoph. Lacon. circa initia retulit. *Laconic.*
 Quum

Quum prauus homo optimam tulisset sententiam, probauerunt quidam eam: sed ab eo, ad hominem qui honeste vixisset: tanquam eius auctoritatem transfulerunt. Hæc ille. Aulus Gellius Noctium Atticarum libro 18. capite tertio, hanc fusissimè elegantissimèque tractat ex Æschine Rhetore historiam hoc modo, Æschines prudentissimus oratorum, qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa læua, qua Timarchum de impudicitia grauiter insigniterque accusauit, nobile & illustre consilium Lacedæmoniis dedisse dicit, virum indidem ciuitatis eiusdem principem: virtute atque ætate magna præditum. Populus, inquit, Lacedæmonius de summa Reip. suæ quidnam esset vtile & honestum deliberabat. Tum exurgit sententia dicendæ gratia, homo quispiam turpitudine pristina vitæ defamatus, sed lingua tunc atque facundia nimium quanto præstabilis. Consilium quoddam dabat quodque oportere fieri suadebat, acceptum ab vniuersis, & completum est, futurumque erat ex eius sententia populi decretum. Ibi vnus ex illorum principum ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatique maiestæte tanquam arbitros & magistratos disciplinæ publicæ verebantur, commoto iratoque animo exiit: & quænam, inquit, Lacedæmonij, ratio aut quæ tandem spes erit vrbe hanc, & hanc Remp. suam inepugnabilemque esse diutius posse, si huiuscemodiantè actæ vitæ hominibus consiliariis vtemur? Quod si proba isthæc & honesta sententia est: quæso vos non finamus eandem deshonestari turpissimi authoris cõtagnone. Atque vbi hoc dixit, elegit virum fortitudine atque iustitia præter alios præstantem, sed inopi lingua & infacundum: iussitque eum consensu petiti que omnium, eandem illam sententiam disertè viri cuiusmodi posset verbis dicere: vt nulla prioris mentione habita, scitum atque decretum populi ex eius vnus nomine fieret, qui ipsam ænũ dixerat. Atque ita vt suaferat prudētissimus senex, factum est. Sic bona sententia mansit, turpis auctor mutatus est. Hactenus A. Gellius. Sic impuris prophanicis haudquam credendum schismaticis, hæreticis, aut cacodæmonibus licet vera loquentibus: sicut nec dæmonia Christus sinebat loqui. Rogemus Dominum vt cor Regis, & Christiani magistratus sic ad pietatem tuendam contra hæreticorum loquacitatem & garrulitatē diligat: quatenus perpetuò illis indictò silentio à Catholica & Sancta religione

A. Gellii
lib. 18. c. 3

non abstrahatur & auocentur simplices & incauti: sed omnes in Catholica, Apostolica, & Romana Ecclesiæ gremium confugiētes tanquam ad D. Perri ianuam, & ostium domus ipsius, ad Christum accedētes, & intrò admissi, ibidemque semper perseverantes: Christo perpetuò inferuiamus, illique ministremus, magnis peccatorum, æstibus tanquam febribus ardentibus liberati & erepti, Deum laudemus, nec vnquam à Dei laude cessemus. Amen.

FERIA SEXTA POST DOMINICAM TERTIAM

QUADRAGESIMAE.

De Samaritana. Ioh. 4.

Venit Iesus in ciuitatem Samaria qua dicitur Sichar, &c.

QONVENIEBAT vt vbi olim stuprata erat virgo Dina, ibi iam lubrica Samaritis, ab immunditia sua conuerteretur. Sacra Genesios testatur historia c. 34. Quomodo egressa est Dina filia Lia, vt videret mulieres regionis illius quæ cum vidisset Sichem princeps terræ illius, adamauit eam & rapuit, & dormiuit cum ea, vi opprimēs virginem. Et conglutinata est anima eius cum illa, tristēque deliniuit blanditiis. Quod cum rescissent duo filij Iacob, Simeon & Leui fratres Dina, arreptis gladiis, ingressi sunt urbem cõfidenter: interfectisque omnibus masculis, Hemor & Sichem, patrem nimirum & filium pariter necauerunt, tollentes Dinam sororem suam: & depopulati sunt urbem in vltionem stupri, quia scilicet vt scorto abusus fuerat Sichem sorore eorum. Gen. c. 48. Scribitur Iacob patriarchã dixisse ad Ioseph filiũ suũ. Do tibi partē unã extra fratres tuos, quã tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo. Quod sic exponit doct⁹ interpres Lyranus, Do tibi terrã Sichẽ speciali munere, quam tuli de manu Amorrhæi. i. ipsi⁹ Hemor, qui fuit de genere Amorrhõrũ. In gladio & arcu meo, id est, iurè belli, quia propter violatio

Gen. 34.

Gen. 48.

Liranus
in Gene.

violationem Dinæ digni erant eā perdere Sichimitæ, adde quod unam partē agri Sichimorum emit Iacob à filiis Hemor patris Sichem, centū agnis: & erecto ibi altari inuocauit Deum. *Gen. 33.* Israël. *Genef. 33.* Hæc scripturæ sacræ loca præsentē illustrant historiam de Sichar alias Sichem, & de prædio quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Puto enim hic significare Sichimam quā ob stupratam Dinam cœpit Iacob cū filiis. Quod prouidentia Dei factum fuisse, cū Deus propter pietatem Iacob cohibuerit vicinos populos ne ob istud facimus, ipsum Iacob & filios eius persequerentur, atque ita opprimerent, manifestē ostendit cap. 35.

Cum proficiscerentur, inquit, terror Dei inuasi, omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes. Sicque Sichima à filiis expugnata & iure bellico sibi vindicata remansit, quā & Ioseph filio dilecto, posterisque dereliquit. Iosue c. vltimo. *Ossa Ioseph sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Iacob, à filiis Hemor patris Sichem, centum nouellis ouibus, & fuit in possessionem filiorum Ioseph.* Theophylactus in Ioannem 4. Tractans hunc locum sic scribit: Quare Euangelista de loco Iacob & fonte, tam diligenter differit? Ne mireris, locus enim ille erat, Symca, vbi filij Iacob Symeon & Leui grauem illam eadem commiserunt, eo quod sororem illorum Dinam oppresserat Sychimorum princeps. Discimus autem quod olim reiecti fuerint Iudæi propter peccata sua, & quum offendissent Deum, gentes illorum loca possederint, & quæ patriarchæ propter suam in Deum fidem possederant, ea illi propter impietatem amiserunt: & ita nihil nouum, si & nunc Gentiles pro Iudæis in regnum cœlorum sint introducti. Prædium autem quod dedit Iacob Ioseph Symca dicebatur: quoniam enim filij Iacob Symcas perdidierant, & ciuitatem desolauerant, eam vt pote desolatam, pater in hæreditatem filio Ioseph dedit. Hæc Theophylactus. *Venit mulier de Samaria haurire aquam, Et dicit ei Iesus, &c.* Non dicit venit scortum vel meretrix, cum tamen fornicaria esset mulier, vt satis textus indicat, & verba Christi apertè demonstrant. Quinque viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir: verum, quia vt scribit Apostolus. i. Corint. 13. *Charitas non gaudet super iniquitate* mulierem à sexu honestè nominat. Videturque istius peccatum occultum fuisse, ideoque semotis arbitris detegendum fuisse nec propalandum. Alius autem de

Euange

Euangelista de quadam altera ita refert: *Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix vt cognouit, &c.* Luc. 7. *Sic enim peccantes coram omnibus publicè arguendi sunt, iuxta dictum Apofoli: quorum verò secreta sunt peccata, haud quaquam infamandi sunt aut traducendi.* *Genef. 24.* Abrahæ seruus Rebeccam iuxta fontem inuenit & vxor Isaac facta est, *Eccè inquit, ego sto propè fontem aqua, & filia habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igitur puella cui ego dixero, inclina hydriam tuam vt bibam: & illa responderit, Bibe; ipsa est quam preparasti Domine seruo tuo Isaac.* *Necdum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, habens hydriam in scapula sua: puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro, descenderat autem ad fontem & impleuerat hydriam: ac reuertebatur. Occurritque ei Iesus, & ait: Pauillum atque mihi ad bibendum præbe de hydria tua. Qua respondit: Bibe domine mi, & dedit ei potum, & adiecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam donec cuncti bibant.* Rebecca autem Samaritidis istius typum gessisse videtur quadatenus.

Sicut enim aquam dedit seruo Abrahæ, sic Samaritana credidit Christo dicenti: *Mulier crede mihi.* Dedit illa camelis aquam bibendam, ista quam accepit fidem aliis etiam conciuibus suis communicauit & prædicauit. Iacob similiter. *Genef. 29.* Rachelem consobrinam suam, quā duxit vxorem, circa fontem puteum reperit, & ad aquam grege oscularus est eam. Et Moses, *Exod. 2.* septem filias sacerdotis Madian, quæ venerant ad hauriendam aquam reperit, sedens iuxta puteum, & ad aquam oues earum, & ex eis accepit Sephoram vxorem. Helias quoque ex labore itineris sitiens. *3. Reg. 17.* Clamauit ad viduam Sarepthanam ligna colligentem. *Da mihi,* inquit, *paululum aquæ in vase vt bibam. Qua perrexit vt afferret.* Eodem ferè modo Christus fatigatus ex itinere, sedens iuxta puteum Iacob, ad quem vt hauriret aquam se contulerat mulier Samaritana, aquam ab ipsa petiit, sed viuā aquam, non deficientem, gratiam, nimirum, Spiritus sancti, donum fidei, & veræ agnitionis sinceræque religionis eidem contulit, Christus verus Iacob ad fontem aquæ Samaritanam sibi desponsauit iuxta Prophetæ vacinium *Osce 2.* *Sponsabo te mihi in sempiternum. Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego dominus.* Hæc typum gerit Ecclesiæ ex gentibus collectæ.

d

Sedebat

Sedebat sic supra fontem. Hoc est, simpliciter, vt se se
Enthy- locus offerebat vel humi. Ita Euthymius Gracus inter-
mius in pretatur. Demonstrat siquidem sermo, quod omni factu
Ioannē. careret, Vel sedebat tanquam fatigatus, eo modo quo so-
Theophy- lent federe lassus. Non enim ait Theophylactus iumentis
lactus in ytebatur ad iter, sed pedes ibat, quod autem sedebat sic
Ioan. significat simpliciter & vt fortē obueniebat, & aon super
 sede: sed simpliciter videlicet super pauimento, refocil-
 lans corpus, & apud fontem se recreans.

Fatigatus ex itinere. Canit Ecclesia *Quaerens me sedisti las-*
Matt. 11. *sus.* Fatigatur per quem omnes recreantur. *Matth. 11. Ego*
re *ficiam* vos quemadmodum desiderat cervus lassus, quem ve-
 natici canes persequuntur, *ad fontes aquarum, ita, ait Psalm-*
mographus, desiderat anima mea ad te, Deus. Hora sexta fai-
gatur, quae erat figura fatigationis & laboris quem in die
 Veneris sancta, hora sexta erat Christus passurus. Et quo-
 modo non ille fatigaretur? Homo portans magnum pon-
 dus statim fatigatur. Nunquam purus homo ferre potuit
 pondus, quod pro nobis tulit in cruce Dominus, peccata,
 scilicet omnium, supra dorsum suum, Psalmista, *Supra*
dorsum meum fabricauerunt peccatores. Ioan. 1. Ecce Agnum
Dei qui tollit peccata mundi. 1. Petr. 2. Qui peccata nostra per-
tulit in corpore suo super lignum. Baiulum nostrum, vulgō
 (portefaix,) vocare possumus Christum, qui conquerens
 dicit Isai. 43. *Servire me fecisti in peccatis tuis, praeiisti mihi*
laborem in iniquitatibus tuis, Isai. 1. Laboravi sustinens, hoc est,
defatigatus sum. Vnde & litit. Isai. 53. Verē languores nostros
ipse tulit. Attritus propter scelera nostra. Non igitur mirum
 si fatigabatur. Fatigatur pastor per montana & deserti lo-
 ca inuia & ardua quaerens ouem perditam, & super suos
 humeros eam referens ad caulas. Nec vacat mysterio,
 quod iuxta puteum Iacob fatigatur, qui est puteus amo-
 ris. Valdē siquidem dilexit Iacob, & castē Rachelem, pro
 qua seruauit quatuordecim annis, & dies videbantur pauci pro
 amoris magnitudine. Vt sacra Geneseos refert historia. Quis
 dignē pensabit amorem, quo nostras dilexit Christus ani-
 mas? Illas quidem steriles vt Rachel. In eum autem finem
 dilexit & amore profequutus est eas, vt postea produce-
 rent fructum & fructum bonorum operum.

O fidelis anima intuere nedum hac vice dominum fa-
 tigatum, sed à suae natiuitatis exordio. *Vagit infans inter ar-*
eta, conuersus praesepia, vt ait Christianus Poeta. Fatigatur
 item

item in brachiis matris dum Herodianam fugit persecu-
 tionem, fatigatur manens in Aegypto, populo videlicet
 Barbaro. Fatigatur ieiunans in deserto, fatigatur in mon-
 te, pernctans in oratione. Fatigatur in orto, ludans san-
 guineas guttas. Fatigatur denique in Caluarie monte, ibi
 inortem perpeffus & spiritum in cruce emittens. En Chri-
 stus tanta pro nobis paritur, cum tamen diligere nolumus.
 Clamat ad animam. *Da mihi bibere, Sitio tuam salutem,*
 Conuertere ad dominum Deum tuum. Samaritanam ni-
 hil tale cogitantem vel sperantem, dominus praenit &
 fauore quodam singulari praecupauit, vt discas, verum
 esse quod dominus per Esaiam cap. 65. dicit: *Inueniunt qui*
non quiesierunt me. Sic olim Saulem quaerentem aſinas pa-
 tris, in regiam extulit dignitatem, & Dauidem pascen-
 tem oues, regem constituit. Eliseum in agro arantem. 3.
 Reg. 19. Prophetam, Heliaeque successorem effecit. Paulum
 furentem, & minas spirantem in discipulos domini, vas
 electionis elegit. Paralyticum ad piscinam iacentem, (de
 quo alias diximus) praeter ipsius expectationem verbo cu-
 rauit. Sicque impletur quod ex Euangelico propheta Isaiā,
 commemorat Apostolus. Rom. 10. *Isaias audet & dicit: in-*
uentus sum, à non quaerentibus me, palam apparui his qui me
non interrogabant. cap. 65.

Da mihi bibere, &c. Consuevit Dominus petere qua par-
 ua sunt, vt magna impertiat. Sic Elyas petiit fructum pa-
 nis, & fecit vt non deſiceret farina, nec oleum tempore
 famis. Petiit Deus ab Abraham. Genes. 22. Filium suum, vt
 illi sacrificaret quatenus filium suum, vnigenitum sibi
 consubstantiali nobis praerberet, cui ipse non pepercit.
 Christus communem aquam poposeit à Samaritana, vt
 aquam viuam, id est, gratiam suam illi exhibeat. *Centu-*
plum accipietis, inquit Dominus.

Discipuli eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent, &c. So-
 lus manſit Christus cum sola. Ne coram discipulis videret
 eam infamare, dum sua detegit facinora. Nec indecorum
 indecentſue illud fuit. Locus namque erat publicus
 pro aqua haurienda: Hora diei clarissima, nempe meridia-
 na, & ante partum. Non alia venerat haec mulier intentione,
 quam vt aquam hauriret, atas eius post quinque viros
 habitos praesumitur fuisse grandaeva, & extra sinistram
 opinionem. Cessat verò omnis suspicio considerata per-
 sona Christi, qui erat sanctissimus. Considerato pariter

colloquio & Dialogo inter vtrumque. Et denique expectatio celeris reditus discipulorum qui abierant in ciuitatem vt cibos emerēt. Qui reuersi mirabatur quidem, quia cum muliere loquebatur, Nemo tamen dixit, Quid queris, aut quid loqueris cum ea? Ob Christi, scilicet, reuerētiam

Euthymius in Ioannē.

Quomodo tu Iudæus cum sis bibere à me possis, quia sum mulier Samaritana? Non enim coituntur Iudæi Samaritanis, &c. Querit Euthymius in hunc Euangelij locum. Vnde Iudæum esse cognouit: Ab habitu, aut etiam à loquela. Fimbriis siquidem utebantur Iudæi, distinctumque habebant

4. Reg. 1.

idioma. *4. Reg. 1.* Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus commemoratur, Quo ex vestitu & habitu deprehensus est Elias Thebites, ibidem. *Leg. 4.* C. de iniuriis, Rescripserunt Imp. Valerianus & Gallienus A. A. In hunc modum, Atroce sine dubio iniuriam esse factam manifestum est, si tibi illata est, cum esses in sacerdotio, & dignitatis habitum, & ornamenta præferres, & ideo vindictam potes eo nomine persequi. Extra, de sententia ex-

Decretalis.

communicationis, in sexto cap. 12. Qui tonsuram & vestes defert clericales, donec constet de opposito reputatur clericus ex habitu. Hinc pallium Philosophorum, Cucullum monachorum, Vestes viduitatis, Toga Romanorum. Sic-

Gen. 38.

que de variis gentium variarum habitibus. *Gen. 38.* Thamar depositis viduitatis vestibus, assumpsit theriitrum: & murato habitu sedit in biuio itineris, quam cum vidisset Iudas suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vulvum, ne agnosceretur. Ad vnum coitum mulier concepit. Et surgens abiit: depositoque habitu quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus. A. Gellius lib. 9. cap. 2. Refert,

Gellius 4. 9. c. 2.

quomodo ad Herodem atticum, consularem virum ingenioque amœno, & Græca facundia celebrem: accessit palliarus quispiam & crinitus, barbâque prope ad pubem vsque porrecta: petens æs sibi dari, *vsque ad præteritum* ad panes emendos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam esset, Atque ille Philosophum se esse dicit: & mirari quoque addit, cur quarendum putasset quod videret. Video, inquit Herodes, barbam & pallium: Philosophum nondum video. Et iussit dari pretium panis 30. dierum qua ex historia colligitur pallio vsos fuisse philosophos & promissa bar-

Theophyl. in Ioann. cap. 4.

ba. Verum, vt communi fertur adagio: Habitus non facit monachum. Attamen deprehenditur ex habitu cuius sit instituti monachus. Atque ita interpretare Theophylacto ab habitu

ab habitu & veste forsitan & alia corporis forma & colloquio ipso existimauit Samaritana Iudæum esse Dominum. Vide autem, ait, quomodo circumspècta fuerit mulier. Nam si cauere oportebat, Dominum oportebat, non illam: non enim dixit, quod Samaritani consuetudinem non habent cum Iudæis, sed Iudæi consuetudinem, non habent cum Samaritanis. Attamen neque sic tacet, sed existimans Dominum rem illicitam facere, corrigit quod præter legem fiebat. Hæc ille. Antithesi vitur. q. d. Tu vir, Ego mulier. Minus autem colloquuntur hi duo sexus nisi prior quædam necessitudo intercesserit. Tu patria Iudæus, Ego verò Samaritana. *Non coituntur autem Iudæi Samaritanis. 1.* Quod in cultu differat & Idola Samaritani etiam adorent. *2.* Quod olim Iudæos Samaritæ à sua terra excluderint. *3.* Quod eorum hereditatem vi possideant huc translata.

Nunc de Samaritanis & eorum religione atque ingenio quædam proponamus non extra propositum. Euthymius in cap. 4. Ioannis sic scribit. Erat Samaria regio quædam varias habens ciuitates & pagos. In hac olim Israëlita habitabant: deinde post diuersa bella rex Assyriorum eam deuastauit, & captos duxit in Babylonem, ac è Babyloniis, Medis & Chaldæis mixtos homines congregans, in ea habitare fecit. Volens autem Deus ostendere, quod non propter impotentiam, sed peccatis exigentibus traditi essent Babyloniis, leones barbaris eam inhabitantibus immisit: quod rex audiens atque intelligens, mittit ad eos sacerdotem Israëlitarum qui traderet etiam illis Dei legem, vt à peste leonum liberarentur. Ex eo ergo tempore partim ab impietate recesserunt: verum tamen adhuc orat in ipis discrimen à Iudæis. Nam solis Mosi libris susceptis, cæterorum non magnam habebant rationem. Hæcenus Euthymius. Ex 4. Reg. 17. Facile patet, quomodo Babylonijs & Medi in Samariam, postquam esset à Chaldæis expugnata translata fuerunt, quum decem tribus quæ Israëlita dicebantur essent abductæ.

Hi partem legis id est, Pentateuchum tantum admiserunt. Idololatriam cum vero Dei cultu adiunxerunt, Cum Dominum colerent, inquit textus, Diis quoque suis seruebant iuxta consuetudinem gentium, de quibus translata fuerant Samariam. Vsq; in præsentem diem morem sequuntur antiquum, Non timent Dominum neque custo-

Euthym. in Ioann. cap. 4.

4. Reg. 17.

diunt ceremonias eius, & legem & mandatum quod praeceperat Dominus filiis Iacob.

Iosephus anti. Iudaeic. lib. 11. c. 8. & lib. 9. ca. 14. De Samaritanis quoque Iosephus antiquitatum Iudaicarum lib. 11. ca. 8. hoc est, ultimo, Gelenio interprete, scribit, postquam exposuit quanta Alexander Macedonum Rex in Iudaeos beneficia contulerit subiungens. His, apud Hierosolyma actis, Samaritae quorum tunc caput erat Sicima ad montem Garizin, & habitata a desertoribus gentis Iudaicae, videntes quod Alexander Iudaeos tractaret tam magnifice decreuerunt se quoque Iudaeos profiteri. Sunt enim Samaritae hoc ingenio. Ut in rebus laedaeorum afflictis, negent se cognatos, veritatem tamen dicendo: cum vero affligere eis fortunam viderint, confestim in societatem irruunt, attinere ad se affirmando, & a Iosepho eiusque filiis Manasse & Ephraimo seriem generis sui deducendo, Templum in Garizin monte situm habuerunt, quod post obitum Alexandri aliquot annis mansit incoluere: & si quis apud Hierosolymitas aut illiciti cibi sumpti, aut violati sabbati, aut similis criminis reus ageretur, ad Sicimitas confugiebat, calumniam se passum dicitans. Haec Iosephus qui etiam ait. Iud. lib. 9. c. 14. id est, ultimo scripserat de iisdem: Samaritae pro praesenti semper conditione temporum mutabiles, quoties feliciter degere Iudaeos viderint, cognatos se eorum appellant, ut pote a Iosepho oriundos, & hac ratione sanguine illis coniunctos. Quando vero in rebus aduersis eos aspiciunt, nihil ad se pertinere aiunt, nec illis quicquam debere benevolentiae, cum ipsi ex longe remotis gentibus ad ea loca venerint. Idem lib. 13. ca. 6. de templo Garizitano sic memoria prodidit. Apud Alexandriam inter Iudaeos & Samaritae qui sub Alexandro magno Garizitani templi religionem induxerunt, seditio est exorta de sacris ipsorum, ita ut res ad regis Ptolemaei cognitionem perueniret: dum Iudaei contendunt iuxta Moysi praescripta Hierosolymitanum templum esse legitimum, Samaritae vero Garizitanum: Prouocatumque est ad regem, & amicorum eius concessum, ut ab his causa audiretur, & vtriusque partis causidici succumberent morte multarentur. Qui autem patrocinabantur vtrique parti, iurauerunt per Deum & regem, quod ex lege probationis allaturi essent, & rogauerunt regem ut necaret eum qui iururandum non seruasse deprehenderetur. Andronicus qui

qui prior dixit pro Iudaeis, orsus ex lege approbare templi Hierosolymitani sanctitatem & religionem, ostendens per continuas pontificum successiones sacerdotum usque in sua tempora propagationem, & ab omnibus Asiae regibus maiestatem eius loci honorariam donariis: Garizitani vero ac si omnino nullum esset nunquam ab his habitam rationem, his & talibus rationibus persuasit regi, ut decerneret Hierosolymitanum esse ex sententia Moysi conditum, & aduersariae partis patronos addiceret supplicio. Atque haec Ptolemaei Philometoris tempore acciderunt. Hucusque Iosephus, quae valde illustrent Samaritidis hoc verbum: *Non coituruntur Iudaei Samaritanis: item & istud, Patres nostri in monte hoc Garizin scilicet adorauerunt*: ibi enim, in Sichimis nempe, Iacob erexit altare, ut supra ex Genesi dictum est, & in monte eodem Garizin pronuntiate sunt benedictiones super legis obseruatores, scriptore eodem Mose, & in illo monte Garizitanum extractum fuit templum Alexandri magni temporibus quod Apostatae & desertores Iudaei & Samaritae confluebant, hucusque colluues excommunicatorum & transfugarum ac haeticorum in lege Iudaeorum ad Samaritiam & cultum huius regionis conuenire solita erat: hinc factum, ut odio prosequerentur tales Samaritanos Iudaei qui legis ceremonias & sacra a patribus seruari solita renacissimum custodiebant, & Samaritani vocabulum ad eos illis fuit exosum, ut Christo conuiciantes exprobrarent: Ioan. 8. *Nonne Samaritanus es tu, & demonium habes?* Sic Catholici non coiturantur haeticis. Plures enim sunt Samaritanis, cum haetici sint proprio iudicio condemnati, teste Apostolo, Samaritani autem magna ex parte ignorantia laborabant. Sed haetici ex certa peccant malitia. Nunc se catholicos praetendentes, nunc se aperto Marte haeticos & Ecclesiae Catholicae hostes profiterentes, ut quondam fecerunt Samaritae, atque Catholicos ex propriis sedibus, Samaritanorum instar, haetici propulsarunt, Catholicorum Episcoporum dioceses vi occupantes, eorumque hereditatem violentia derinentes ut videre licet Geneuae & aliis in ciuitatibus in quibus Samaritanorum huius tempestatis, Hugonaldorum nimirum, grassatur rabies. Sed de his haec tenus. Nunc ad textum reuertamur.

Si scires donum Dei & quis est qui dicit tibi da mihi bibere.

d 4 q. d.

Luc. 19. q.d. Mater erroris est ignorantia: Luc. 19. *Si tu cognouissetis*
 Mat. 22. *Et Dominus ad Sadduceos: Matth. 22. Erratis inquit, nescientes scripturas, neque virtutem Dei.* Significat autē Samaritidis huius peccatum ex ignorantione procedere, sicuti quondam gentes in viis ignorantiae ambulauerunt, ex fidei; quae illustrat intellectum, defectu. Fieri autem nequit vt incognita diligamus, authore Augustino. Non dicit: Si scires Deum. Id enim omnibus notum erat. Et Samaritae, vt supra citauimus, etiam colebant. Sed dicit. *Si scires donum Dei*, quod non est aliud quam Spiritus sanctus. Nam donum est patris & filij. Act. 19. *Neque si spiritus sanctus est, audiuimus.* Plerique Deum patrem vtrumque sciebant: Spiritum verò sanctum & filij essentiam quae & qualis esset ignorabant, quia Sanctae Trinitatis mysterium fide destituti non apprehendebant. Cuiusmodi fuit haec Samaritae quam Dominus edocuit tam admirabile sacramentum dicens infra: *Adorabitis patrem in spiritu & veritate.* Christus tãquam aquila Deum, 31. *pronocans ad volandum pullos suos & super eos volitans*, paulatim allicit peccatricem istam ex aqua fontis ad aquam Spiritus sancti, de qua Psalmographus. *Apud te est fons vitae & in lumine tuo videbimus lumen.* Sic disponit omnia suauiter sapientia illa increata. Per stellam traxit ad se magnos astrorum contemplationi deditos, Per Angelum in Christi natali visum, Pastores Bethleemitas per capturam piscium Apostolos piscatores, per scripturarum & legis improbationem ad se pellexit legis peritos & Iudeorum Doctores. Per sanitarum munera & varia miracula Turbas simplices & rudes, per familiarem conuiuium ac conuersationem captabat Publicanos & peccatores. Per aquam fontis Iacob deduxit ad integram vere religionis notitiam, & propriae conscientiae refectionem, atque in melius reformationem Samaritidem istam. Et denique per signum victorie, cruce[m] videlicet in aëre coruscantem ac refulgentem, cum hac inscriptione, *Qui vincit in hoc vince* ad Christianismi professionem & susceptionem, armatum iam ad bellum pertraxit Imperatorem Constantinum magnū. Nec prætermittam quomodo per solis in Christi morte prodigiosum deliquium mirabilemque Eclypsim Areopagitam Dionysium, ad Christianae religionis indagacionem, & Athenienses aliquot Philosophos permouit.

Foris

Foris petiisses & id dicitur, vt liberum hominis significetur arbitrium, non addit autem, Forsitan dedisset tibi aquam viuam: sed categoricè & absolute exclusa quacumque dubitationis particula. Dedisset, ait, aquam viuam tibi. Idque iuxta vulgatam editionem latinam, (cuius in Ecclesia maximae auctoritatis est vsus) *Fidelis est Deus qui seipsum negare non potest* ait Apostolus. 2. Timot. 2. Perenda 2. Tim. 2. sunt dona Dei Sap. 7. *Optauit & datus est mihi sensus, inuocauit & venit in me spiritus sapientia.* Luc. 1. *Esurientes, impleuit bonis, & diuites dimisit inanes, clamabat Christus Ioan. 7. Si quis sitit veniat ad me & bibat, hoc autem dixit de spiritu, quae accipienturi erant in eum.* Iac. 1. *Si quis indiget sapientia postulet à Iac. 1. Deo: & Christus hortatur, petite & accipietis.* Perentis negligentia reprehenditur, cum de dantis liberalitate ac munificentia non dubitatur, ait quidam celeberrimus doctor. *Vt vulgatum est apud nos prouerbium. (La chose vault bien peu, si elle ne vault le demander.* Omnis subblata est excusatio. Ne dixeris non potui continere, Si petiisses dedisset tibi dominus gratiam continentia. Sap. 8. *8. Vt sciuim quoniam aliter non possem esse continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum, adij Dominum & deprecatus sum illum.* Apostol. Philip. 4. *Omnia possidem in eo qui me confortat.* Et D. Augustinus to. 1. libr. 10. D. Aug. Confessionum cap. 31. *Conforta me vt omnia possim. Da quod iubes, & iube quod vis. Ne pigriteris ergo petere, & obtinebis aquam viuam, quae nunc est Spiritus sancti gratia, in patria autem erit gloria & vita aeterna beata. Viuam verò dicit aquam, expositore Euthymio huius loci quasi perenne in semperque moram. Aquae enim vita fluere est ac moueri. Ibi que subditur. Dicit autem Chryostomus aquam viuam, diuini spiritus gratiam: Siquidem variis modis hunc ait appellari, iuxta diuersas ipsius operationes, nunc aquam, nunc ignem: Aquam quidem, quia sicut aqua de caelo descendens, nutrit ac viuificat, quumque vnus sit speciei, vario modo operatur: dealbans in lilio, rubricans in Rosa, purpuriflans in viola, dulcorans in ficu, amaricans in absynthio, ita diuinus quoque spiritus de caelo descendens, nutrit ac viuificat animam, quumque vnus sit, variis operationibus gratiam diuidit ac virtute[m]. Ignis quoque dicitur: quia sicut ignis quum vnus sit speciei, varios habet effectus, calefaciens, inflammans, illuminans, & purificans: Ita sanè & diuinus spiritus, haec ibi.*

d s Domi

Euthy-
mius in
Ioan.

1. Cor.

Ioan. 3.

Ioan. 2.

Ioan. 6.

Vita pa-
trū. Spe-
cul. exē-
plorum
dist. 2. §.
38.

Domine neque in quo haurias habes, & puteus alius est. Euthymius sic interpretatur. Dominū vocat eum, putans magnum aliquem esse: audierat namque dicentem, Si quis res quis sit qui dicit tibi: Da mihi bibere ideo statim talis ipsum honorat appellatione, & cum omni mansuetudine reliqua proloquitur. Neque in quo haurias habes, inquit, Vides ingenium carnalis hominis. Benè dixit Apostolus. 1. Cor. 2. animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Stultitia enim est illi. Sic Nichodemus. Ioan. 3. Quomodo potest homo renasci cum sit senex? & Iudæi, de templo, Christo obiecerunt. Ioan. 2. Quadraginta sex annis edificatū est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? Capernaïta etiā ex incredulitate dixerunt Ioan. 6. Quomodo potest hinc bis carnem suam dare ad manducandum? Ista nullam aliam quàm materiale & corporalem somniat aquā, nec celestem illam apprehendit de qua in sequentibus dominus. Qui biberit ex aqua quam ego dedero ei &c. Mulieri stulta videretur Christi promissio, quia careat situla & fune unde hauriat, quasi verò sine vase & fune nō posset etiam si vellet haurire, qui est omnipotens: & qui de asini maxilla, & qui de petra etiā percussa, Moïsi virga, fluentia protulit, vt Sampson, & Israëliticus reficeretur populus, sicuti sacrae narrat historia. Legitur in vitis patrum & narratur ex illis in speculo exemplorum distinctione 2. §. 38. ad hunc modum. Quidam de sanctis senioribus misit discipulum suum ad hauriendam aquam. Oblitus est autem tollere funem discipulus eius, quo hauriret aquam. Cūque peruenisset ad puteum contristatus est valdè, & quia longè erat cella eorum, quid ageret, quò se verteret nesciebat. Dubitabat enim ad cellam reuerti. Tunc anxius nimis prostravit se in orationem cum lacrimis dicens Domine miserere mei, secundum magnam misericordiam tuam, qui fecisti cælum & terram mare & omnia quæ in eis sunt, qui facis mirabilia magna solus, miserere mihi propter seruum tuum qui misit me. Et cū surrexisset ab oratione, exclamauit. O Putee putee misit me seruus Christi abbas meus, vt hauriam aquam. Statim autem ascendit aqua sursum ad os putei. Et cū impleisset lagenam suam frater abscessit, glorificans potentiam domini saluatoris. Aqua autem putei reuersa est ad locum suum. Qui hanc gratiam contulit seruis suis; an non pro se id maximè efficere potuit? haud dubie. Sed in operibus Dei

ecce ratio humana nec considerat quia potens est Deus omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus. Ephes. 3. Errant hæretici cū à rebus naturalibus & phisicis contra fidem ratiocinantur, vt verbi causa, quomodo potest, inquit, corpus Christi esse in sacramento, cū ad cælo in terram tantum sit interstitium, tantæ distantia: Quasi verò, locorum intercapedo, irritum possit facere domini verbum. Hoc est corpus meum. Quasi verum non esset quod in Liturgiis sanctorum Basilij & Chrysostomi scribitur: Qui cum patre sursum sedes & hic nobiscum inuisibiliter versaris, Sed de hoc aliàs fufus, cum se locus obtulerit. *Idem* dicturi sumus. Benè antiquissimus sc. iptor Terrullianus, de præscriptionibus aduersus hæreticos dixit: Ipsæ hæreses à philosophia subornantur, hoc est, Scholiaste Domino Quintino, quadantenus ornantur, inuaduntur, apparantur. Idem Terrullianus scribens aduersus Hermogenem, vocat Philosophos patriarchas hæreticorum. Hæreticorum patriarchæ, inquit, Philosophi in Epistola ad Ctesiphonem aduersus Pelagianos. D. Hieronymus tom. 2. Epistolarum cap. 1. principium epistolæ hunc Terrulliani locum citat his verbis. Pulchrè quidam nostrorum ait: Philosophi patriarchæ hæreticorum, ecclesiæ puritatem peruersa maculauere doctrina. Idem Hieronymus in Nahum prophetam cap. 3. ad verba, exiit quasi attelabus, &c. Consideremus ait, Ecclesiæ multiplices hæreses & videbimus attelabum, à terra se paululum subleuantem & locustam volantem quidem, sed non pleno cursu: Attelabus enim modicas assumit alas & cū in altum volare non possit, tamen de terra exilire nititur, & tandem perueniens in locustam, volitat quidem, sed non est perpetuus volatus eius, deficientibus enim pennulis, & contractis frigore etiam locusta confidet, in spinosis sepibus. Omnia enim dogmata hæreticorum cū frigeat, & volare non possint, sedem sibi & requiem inter Aristotelis & Chryssippi spineta reperiunt. Inde Eunomius proferret: Quod natum est, non fuit antequam nasceretur. Et vt simul breui cuncta concludam sermone: de illis fontibus vniuersa dogmata argumentationum suarum riuulos trahunt. Hac ille.

Sed ne faceffere cuiquam negotium ac lectorem remorari possit attelabi vocabulum. Proferam quod de attelabis Plinius lib. 29. c. 4. breuiter & dilucidè scripsit ad hunc modum.

Ephes. 3.

Liturgia.

Terrullianus de

prescrip.

cont. hæ-

ret. Quintino.

Ter-

tull. ad-

uersus

Hermogenem.

D. Hier.

Epist. 10.

2. aduers.

Pelagianos.

Hieronymus in

Nahum.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

cap. 3.

modum. Locustarum minima sine pennis, quos atrelabum vocant. Euadit ergo clarissimum, atrelabum esse locustae speciem sine pennis vel modicas habentem alas, ut auctor est D. Hieronymus. Maximos quoque Philosophos, maximos haereticos esse solere proverbio dici solet & distinctum 37. c. Omnem vim. Dicit Urbanus Papa ad Carolum referente Gratiano. Omnem vim inventorum suorum in Dialectica disputatione ponunt haeretici. Ob eam causam monebat Col. 2. Apostolus. *Videte ne quis circumveniat vos in Philosophiam & inanem seductionem.* Omnes haereses, inquit Tertullianus aduersus Marcionem li. 5. de epistola ad Colossenses, ex subtiloquentiae viribus, & philosophiae regulis constant. Siquidem dum volunt omnes fidei articulos reuocare ad examē rationis, & scripturas ad sensum, cogitationēque suas accommodare, labitur in terribissimos errores, Philosophia vna animantur & armantur haereses contra fidem Christianam, ut patet in argumentis Sacramentariorum, quod idem corpus non possit simul esse variis locis. Sic, ut ad propositum redeat oratio. Samaritana obijcit: *Neque in quo haurias habes & puteus altus est, unde ergo habes aquam vivam?*

Secretū. Coll. 2.

Tertull. li. 5. cont. Marci.

Non leuiter pertranſibo elegans istud dictum: Puteus altus est quod licet de profunditate putei Iacob intelligatur, scitē tamen & valde appositē de puteo scripturae sanctae exponitur. Sanctus pater Maximus confessor atque martyr Centuria. 2. numero 29. Puteus, inquit, Iacob est scriptura: Aqua verō, est scientia scripturae: profunditas autem: obscurae dictorum scripturae interpretatu difficultas positio. At stula, est quae per literas diuini verbi habere disciplina. Quam Dominus non habebat, cum sit per verbum, qui praebet credentibus, non eam quae discendo, & exercitatione comparatur, scientiam: sed conferendis dignis ē spiritali gratia perpetuō fluentē, & quae nunquam definit, Sapientiam. Nam stula, hoc est, disciplina cuius partem aliquantulam scientiae fuerit adepta, reliquum non praefermittit, ut pote quae nullo sermone comprehendi datur: scientia verō quae datur per gratiam, vniuersum continet ac citra exercitationem) quae hominibus obuenire possit sapientiam, pro necessitatibus variē scaturientem. Sic ille. Putei ergo nomine sacra pagina intelligitur. Et enim scriptura diuinitus inspirata *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quae fluunt impetu de libano.* Cantic.

Quant

Quanta est profunditas & difficultas scripturarum? Et ut de scriptis. D. Pauli commemorat Apostolorum princeps 2. Pet. 3. *In illis sunt quaedam difficulta intellectu, quae indocti & instabiles deprauant.* De Ioannis Evangelio notum est illud, à sancto Hieronymo epistola ad Paulinum presbyterum de omnibus diuināe historiae libris elogium: Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Christus Iudaeos alloquens Ioan. 5. *Scrutamini, dicebat scripturas, Apoc. 5. Liber septem sigillis signatus, propheticē describitur. Qui scripturam adumbrabat, quae est, ut Cant. 4. dicitur. Fons signatus si dederis homini scientiam literas ut legat, Respondebit, sicut Isaya. 29. Habetur, Non possum. Signatus est enim, Sanctus Eunuchus cum legeret Isayā interrogatus à Philippo. Act. 8. Puta, me intelligis quae legis? Respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Christus autem habet. clauem David. Apoc. 3. Qui discipulis aperuit sensum, ut intelligerent scripturas. Luc. 24. Interpretabaturque illis prophetarum obscura vaticinia. Etenim teste, D. Petro 2. Pet. 1. *Prophetia scripturae propriae interpretatione non fit.* Hoc ipsum est quod hic dicitur. *Puteus altus est.* Quam obscuri sunt libri Geneſeos, Ezechielis, Canticorum & Apocalypſeos, inter alios sacrorum Bibliorum? D. Hieronymus epistola ad Paulinum praallegata, Ezechiel, inquit, principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, ut apud Hebraeos istae partes cum exordio Geneſeos ante annos triginta non legatur. Apocalypſis autem Ioannis tot habet sacramenta quot verba. Inque verbis singulis multiplices latent intelligentiae. De Canticis verō Salomonis habetur inter Origenis opera in prologo super Cantica. Aiunt obseruari etiam apud Hebraeos quod nisi quis aetatem perfectam maturamque peruenerit, libellum hunc ne quidem in manibus tenere permittatur. Quatuor item ista ad vltimum apud eos obseruari, id est principium Genesis, in quo mundi creatio describitur, & Ezechielis prophetae principia, in quibus de Cherubim refertur, & finem in quo templi aedificatio continetur & hunc Cantici canticorum librum, hucusque Origenes. Tria sunt creditu difficulta, personarum Trinitas, Verbi diuini incarnatio, seu Virginis partus, & diuina Eucharistia. Tria item sunt factu haudquaquam facilia. Ne in otiosis quidem verbis peccare, *Matth. 12. De omni verbo otioso reddent homines rationem in die iudicij, sua omnia confiteri**

Hieron. ad Paulinum.

Cant. 4. Isaya. 29

Act. 8.

Apoc. 3. Luc. 24.

2. Pet. 1.

D. Hieron. Epistola ad Paulinum.

Origen. prologo super Cantica 2.

Matth. 12.

fiteri peccata sacerdoti, quod quibusdam grauisimum de-
deri possit iugum, Inimicos insuper propter Christum de-
2. Cor. 12 ligere. Sed, vt refert Apostolus, 1. Corint. 13. *Charitas om-
nia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Nunc ad sequentia
progrediamur.

Theoph. Nunquid tu maior es patre nostro Iacob? Theophylactus
ibidem. Patrem suum facit Iacob se intrudens in nobilitate
Euthym. tem Iudaicam. Samaritani, teste Euthymio in hunc locum
etiam quum iam Samariam in patriam possiderent; Iacob
quoque patrem suum appellabant, tanquam iam olim pos-
sessorem ac patrem huius ipsorum patriæ: & hinc se se in-
trudebant in generosam Iudæorum generationem. Num-
tu es maior Iacob, qui dedit nobis puteum hunc tam co-
lebrem, vt meliorem possis dare aquam, ad ipsius putei lau-
dem dictum est quod ipse ex eo bibit & filij eius. Nam si
meliorem alium habuisset, nequaquam cum tota familia
ex hoc bibisset. Reliquum est igitur, vt si possis dare me-
liorem, maior sis Iacob. Dominus quidem, inquit Theo-
phylactus, manifestè non dicit, Profectò maior sum, vt
non videatur arrogans esse, quum nondum aliquod spe-
cimen suæ virtutis exhibuisset: Hoc tamen parat per te
quæ subijcit.

Luc. 26. *Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum, Qui autem biberit, ex
aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons aqua, &c.* Atque ita
miraris Iacob, qui dedit aquam talem, multo magis ad-
mirari oportet eum, qui præbet longè meliorem aquam.
Sic præstantiorem se ab his quæ dixit, Dominus intulit.
Nam, inquit, Euthymius, differentia aquarum differen-
tiam infert præbentium illas, quum naturaliter aqua illa
consumetur, hæc autem perpetuò maneat. Verùm latine
expendamus hoc proloquium.

Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Luc. 16. Diues auarus
quam habebat sitim viuens secum detulit moriens, & ideo
guttâ aquæ depolcebat: humanus appetitus creatura qua
libet non satiatur, nec expletur: inquietum est cor nostrum
Domine donec quiescat in re, Clamat Sanctus pater Augu-
stinus 10. 1. lib. 1. Confessionū c. 1. *Tunc satiabor,* inquit, Pla-
tes regius, *cum apparuerit gloria tua, &c.* Non satiatur ambi-
tio, qui ex ea biberit sitiet iterum. Patet in Alexandro ma-
Iuuenal. gno, De quo Satyrographus Iuuenalis Satyra decima.
Saty. 10. *Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis
Æstuat infelix angusto limite mundi.*

*D. Aug.
10. 1. lib. 1.
confess.
lib. 1.
Iuuenal.
Saty. 10.*

Valerius lib. 8. c. 14. de cupiditate gloriae scribit de Ale-
xandro rege quòd peccus eius erat insatiabile laudis, qui li. 8. c. 14.
Anaxarcho ex autoritate Democriti præceptoris innu-
merabiles mundos esse referenti, Heu me, inquit, misere-
rum, quòd ne vno quidem adhuc potitus sum. Idem planè
scribit de eo Plutarchus 10. 2. opusculorum, de tranquilli-
tate animi circa principium, Alexander, inquit, cum
audiret Anaxarchum mundos esse infinitos differentem,
illachrymasse dicitur: peccantibusque amicis. Ecquid
lachrymis dignum ei contigisset, An indignum est, inquit,
quod nos flere, si quum infiniti mundi esse dicantur, haud dum
vnius domini facti sumus? *Non expletur Auarus pecunia, Eccles. 5.
inquit Ecclesiastes. cap. 5. Sed qui biberit ex hac aqua si-
tiet iterum: hinc apud Stobæum sermo. 10. de iniustitia, ser. 10.
Diogenes auaros hydropicis comparabat. Quò plus sunt
potæ plus sitiuntur aquæ, ait decantatus versiculus: &
põeta Iuuenalis Satyr. 14.*

*Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.
Auaritia in senibus iuuenescit, ait quidam. Horatius li.
3. carminum, ode 24.
Scilicet improba. Crescunt diuitia tamen
Curta nescio quid semper abest rei.*

Habet Sexti Ruffi Epitome ad Valentinianum Augu-
stum de historia Romanorum, de Mar. Crasso viro cupi-
dissimo: Caput eius relictum est, atque ita ludibrio habitum
vt faucibus eius aurum liquefactum infunderetur, scilicet vt
qui cupiditate prædâdi exarserat, eius reliquias auri flam-
ma, combureret. De eodem in gestis Romanorum Lucius
Florus lib. 3. c. 11. Aurum liquidum, scribit, in rictum oris
infusum est, Vt cuius animus arserat auri cupiditate, eius
etiam mortuum & exanguis corpus auro vreretur. Hacten-
nus de Crasso, cui sic insultatum est, cum hac exprobratio-
ne cupiditatis & avaritiæ: Saria te auro, qui aurum sitisti
cuiusque insatiabilis semper fuisti, Aurum bibe qui aurum
sitisti sed heu quot reperiuntur Crassi hodie?

Luxuria olla est succensa, Manètque insatiata libido qui
biberit ex hac aqua sitiet iterum, testatur Iuuenalis Satyra
6. de Messalini Claudij vxore meretrice Augusta.
*Et lassata viris, nondum satiata recessit
Os vultus insatiabile, nunquã dicit, sufficit.* Prouerb. 30. Cla-
rum euadit in hac Samaritide que tamen si quinque viros
habuisset apud se tamen scortatorem detinebat, cum quò
volupta

*Valerius
li. 8. c. 14.
Plutar-
chus 10. 2
opuscul.
de tran-
quil. ani-
mi.
Eccles. 5.
Stobæus
ser. 10.
Iuuenal-
is Satyr.
14. Ho-
rat. lib. 3.
car. ode
24.
Sextus
Ruffus
hist.
Florus
lib. 3. c. 11.
Iuuenal-
is Saty-
ra 6.
Prou. 30.*

voluptariam degebat vitam. Aduerte etiam quòd hæreticorum doctrina non fatiat, sed sitim perpetuumque cruciatum relinquit. *Semper discentes*, ait, Apostolus, & nunquam ad veritatis scientiam peruenientes. Vera autem & Catholica doctrina fatiat, in eaque animus Christiani & Catholici viri conquietit, Hierem. 2. *Duo mala fecit populus meus, Me dereliquerunt fontem aqua viua, & foderunt sibi fisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Est Gula in Provi. 13. *fatiables qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Nam ventris Plura. 10. ter impiorum insaturabilis.* Prouer. 13. Plutarchus tom. 1. Opuscul. 1. Opuscul. sculorum in Apophthegmatib⁹ Roma. de Catone maiore in Apophtheg. Quam difficile est verba facere ventri aures non habenti. Valerius max. lib. 9. cap. 1. de luxuria, Xerxes, inquit, eorum qui luxuria gaudebat, vt edicto præmium ei proponeret, qui nouum voluptatis genus reperisset. Quæ de re Cicero Tuscul. quæst. lib. 5. scribit. Xerxes non infinito ponderis annu contētus, præmium proposuit qui inuenisset nouam voluptatem. Quæ ipse inuenta, non fuit contentus. Neque enim vnquam finem inueniet libidō. Benè ergo dicitur qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Sed de his aliàs dictum est. Reliqua igitur prosequamur.

Domine da mihi hanc aquam vt non sitiam, &c. Hunc locum elegatè explicat Euthymius his verbis Paulatim ad dogmatum celsitudinem prouehitur. Ab aquæ enim quæ tribuit præstantia, hunc esse maiorem Iacob credit, quodque excellentioris naturæ aquam tribuit, intelligit: nondum tamen perfectè cognoscit, aut quis sit qui huc donet, aut quid illa sit aqua, percipit: suspicatur tamen id quod datur tale quippiam esse, quod sitim hæc sensibilè perimat. Non est ergo leuis hæc mulier: neque enim vt cùmque suscepit ea quæ dicebatur, sed post longam interrogationem: neque rursus incredula ac cōtentiosa. Hæc ille. Quam cōtrario modo se gessit prima illa mulier à serpente seducta, quæ illius blanditiis mendaciisque, heu, nimirum credula fuit, & statim dicenti, Nequaquam moriemini, sed eritis sicut dii, assensum præbuit: hæc autem crebro interrogat, *Nūquid tu maior es patre nostro?* Vnde habes hanc aquam? & interim aquam audiens viam, rarā, & ab alia visibili, longè lateq; differentē, quæ hominē saluū faciat in vitam æternam, eiusque sitim omnino perimat & sedet ac extinguat, ad eam suspirat, illamque summis votis, ardentibusq; precibus postulat, dicens, *Da mihi hanc aquam.* Ioan. 5. Atqui Iudæis dixit Christus Ioan. 6. *Qui credit in me nō sitiet in ætate*

in æternum: Illi autem non solum non crediderunt, sed & offencilum ex eo passi sunt, hæc autem, ait Theophylactus huius loci interpret, affirmante Christo se daturum aquam in Iacob. Theophyl. quam quæ sitim expleat integrè ac perfectè, assensit & credidit, incipitque cōtemnere etiam fontem Iacob. Nam dicit, Si talem aquam habes da mihi, & non vitra veniam huc ad hauriendū. Vides quod prætulit ipsi Iacob dominum. Hæc ibi videtur tamen adhuc carnaliter affecta, hæc nimirum intentione eoque intuitu aquam hanc expectans, ne scilicet laboret amplius, ad puteum veniens haustrum aquam vulgarem, hoc nimirum onere vellet se leuatā? refugit caro laborē dicens cum Samaritana, *Neque veniam habeo haurire.* Quorsum tanto itineris labore frustra defatigor? Sic in vitis patrum refertur de quodā, & habetur in speculo exemplorum distinctione 2. §. 115. Senex quidam sedebat in eremo, qui longè habebat aquam à cella sua per 12. miliaria. Vbi dum semel iret haurire aquam defecit, & dixit. *Quid necesse est vt huc laborem patiar? Veniam & habitabo circa aquam hanc.* Et cum hoc dixisset conuersus est, & vidit quendam sequentem se & numeratam vestigia sua. Interrogauit autem eum dicens, *Quis es tu?* Et dixit, *Angelus domini sum, & missus sum numerare vestigia tuā; & dare tibi mercedem.* Quod dum audisset senex, forti animo factus est promptior & adhuc longius posuit cellam suam ab illa aqua quinque milliaribus. Ex quo patet non refugiendum esse laborem, quin potius ad vitandū ortum animæ inimicum (vt in sua regula Diuus patriarcha noster Franciscus monet) suscipiendum esse, Et cum Apostolo dicamus: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo &c.* Obserua etiam quomodo præ aqua illa adeo eximia & singulari, purum & fontem Iacob contemnit. Nam desipiunt omnia & velut purgantia reputantur temporalia omnia, in comparatione ad æterna & spiritualia. Paulus, *omnia arbitratr vt stercore, vt Christum lucrifaciat. Gustate & videte quoniam suavis est dominus.* Hortatur diuinus psalter. *Gustato spiritu caro desipit, ait quidam venerandus doctor, Nihil sapit iam nostræ Samaritanæ aqua fontis, præ desiderio aquæ Spiritus sancti, quæ ad metem non autem ad corpus pertinet ac refertur. Ideoque relicta hydria sua quam ad puteum Iacob impleuerat, aqua sapientiæ salutaris potata, ad huius aquæ viuicentiam, & salientis in vitam æternam perceptionem ac cōmunicationem, concitatus suos cōuocauit,*

Vita patrum, Speculum exemplorum dist. 2. §. 115.

Regula B. Francisci.

c vt sub

vt sub finem Euangelij dicitur. Et sicuti in transfigurationis historia, de Petro dicitur, quod delibata maieſtatis & gloria vultus dominici dulcedine, veluti absorptus à gloria exclamauerit. *Bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula.* sic & hec mulier modo, aqua Christi exoptat, fastidies, & nihili reputas aqua Iacob, cuius antea adeo fuerat auda & cupida. Et veluti Clitorius fons vinu in odium

Ouid. lib. 15. Metamorph. adducit: dicente metamorphoseon li. 15. elegatissimo poeta:
*Clitorio quicumque sitim de fonte leuauit:
Vina fugit; gaudetque meris abstemius undis.*

Sic fons Christi ea præditus est energia, vt quicumque ex eo semel hauserit, negligat puteos ad fontes terrenos, vinaque voluptatis carnalis & delectationis fugiat. Quod patuit in peccatrice conuersa, in adultera à Christo absoluta, in Samaritide ista ab eodem plene edocta, in Chananaea per Christum exaudita. Dicat & fidelis anima gemunda, Domine da mihi hanc aquam vt non sitiam: hanc, inquam, non sensibilem, sed intelligibilem, non corporalem sed spirituaalem, Spiritu sancti nimirum gratiam veram & ex animo ab errore conuersionem, Iustrificationem quam etiam in processu tuum voca cibum dicens, *Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me.* Conuerte nos De^s salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis, &c.

Euthymius in Ioannē. *Voca virum tuum, &c.* Atqui nouerat, inquit Euthymius, eam virum legitimum non habere, vt pote omnium sciens: id tamen volebat ipsam dicere, vt apprehensa occasione, qua circa eam acciderant prophetaret, ipsamque corrigeret, semotis (quod dici solet) arbitris. Abierant siquidem discipuli in ciuitatem, quibus absentibus, captat Christus opportunitatem pristinum eius detegendi statum, sic enim correctionem fieri fratrem oportere idem docuit *inter te*, inquit & ipsum solum. Exigit Dominus confessionem vt det gratiam, ad conscientiam pulsata, sibi vult aperiri. Vt in Apocal. cap. 3. testatur. *Ego sto ad ostium & pulso, si quis aperuerit ianuam, intrabo ad illum & cenabo cum illo.* Sic Gen. cap. 4.

Apoca. 3. *Genes. 3.* *3. Adam ubi es? & c. 4. Vbi est Abel frater tuus?* Vt verò quis aquam Christi accipiat, vocet virum necesse est, adhibeat rationem, portionem animi superiorē (sic enim loquuntur Theologi) hæc naque viri nomine non immerito intelligitur. Siquidē vir à virtute aut certe à viro virtus dicitur, licet mulier à mollitiis, qua portionem inferiorē designat.

Respondit mulier non habeo virum, vt se defendat, dicit.

Non

Non habeo virum, inquit Theophyl. & putans simpliciter Theophyl. cum homine loqui occultata rei turpitudine, fallere eum & Eucōnabatur, exponit Euthym. Ingenium carnis hic depingitur. Non facile se ream agnoscit, sed scelare nititur commissum, vt patet in primo homine sese abscondente à facie Domini. Quod pertractans Dorotheus sanctus ferm. de obediencia & submissione propriæ voluntatis (qua in ordi- *Dorothei. ferm. de obediencia.* ne primus est) sic scribit, *Adam ubi es?* ac si diceret, à quanta gloria ad quam miseriam & ignominiam delapsus es? *tria.*

Necnon interrogat eum deinceps. Vt quid peccasti? Excitans eum videret, Ignosce mihi domine. Sed nullibi est ignosce domine, imò contrariū potius. Nam ex aduerso respondet. *Mulier quam dedisti mihi.* Non dicit vxor mea decepit me, sed quam dedisti mihi, ac si diceret, Calamitas ista, quam in caput meum induxisti, vxor scilicet fuit in causa. Sicque non seipsum accusat, sed aliū, imò Deum ipsum inculcat. Inde ad mulierē ipsam pergat & ait illi, cur & tu præceptum meum non seruasti? ac si aperte diceret: Dic & tu ignosce mihi domine, vt humilitate demissus animus misericordiā consequeretur. Et tamen nusquā ignosce Domine, canitur. Respondit & ipsa, Serpens decepit me, tanquam diceret, hic peccauit. Ego quid comerui? Quid agitis miseri? Quid infelices tergiuersamini? Respicite. Misereat vos nuditatis vestre. Animaduertite, queso ingenue quo nostra progressa est proteruita atque rebellio. En quam multa incurram mala, dum iustificare nos ipsos volumus. Huc vsque S. Dorotheus. *Bene dixisti.* Quinque enim viros habuisti, &c. Valde placet domino, qui veritatem nude ac ingenue profiteretur *Psal. 50.*

Psal. 50. *Ecce enim veritate dilexisti,* Veritatis simplex est oratio quod citatur à Seneca epistolarū lib. 6. epist. 50. sub *lib. 6. epist. 50.* finē. Nam (vt ille ait Tragicus) Veritatis simplex oratio est. Ideoque illā implicare non oportet: Quisquā verò sic Tragicus ille, indicat in Chiliadib. Erasmi. Chil. 1. Cēt. 3. ad 88. hoc enim adagium extat in Phœniis Euripid. ad hūc modum. *Erasmi in Chili.*

Αἰὼς ὁ μὲν τῆς ἀληθείας ἐστίν. id est, *Euripi-*
Simplex oratio & sermo veritatis est. Narrat Stob. ser. 42. *des.*
quod pueri inter Persas verū loqui discūt, ceu discipulas. *Stobæus*
Quinque viros habuisti, Euthymius, Eam, inquit, arguit, ad *serm. 42.*
amissim omnino manifestos ac legitimos eius viros enu- *Euthy-*
merans, & eum qui nunc occultus erat ac illegitimus ma- *mius in*
nifestans. Nā quinque viros palam & successiuē habuerat, *Ioannē.*
siquidem hoc permissum erat: quinto autē mortuo, nullas

eam manifestè in vxorem accipere voluit, ipsa verò nō ferens concupiscentiam, sibi occultè coniunctum habebat. Quauis polygamia, seu secundæ & tertiæ nuptiæ successiue non improbantur, aut prohibeantur Christianis scribente Apostolo 1. Timoth. 5. de viduis: Volo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasione dare aduersario maledicti gratia: interim tamen præfertur monogamia seu matrimonium semel tantum susceptum. Hinc Valerius lib. 2. c. 1. de matrimoniorum ritu. Quæ, inquit, yno contentæ matrimonio fuerant, corona pudicitia honorabantur? Existimabant enim cum præcipuè matronæ syncerâ fide incorruptum esse animum, qui depositæ virginitatibus cubile pudicum, egredi nesciret: Multorum matrimoniorum experientiam, quasi illegitimè cuiusdam intemperantiæ signum esse credentes. Ideoque D. Hieron. to. 1. epistolarum epist. ad Gerontiam viduam de monogamia, eam dehortatur à digamia, hoc est, secundis nuptiis. Quid igitur? Damnamus secundæ matrimonia? Minimè, sed prima laudamus, Abiicimus de Ecclesia Digamos? Absit sed monogamos ad continentiam prouocamus. Rem dicturus sum incredibile, sed multorum testimoniis approbabo. Ante annos plurimos cum in chartis Ecclesiasticis iuarem Damasum Romanæ vrbs episcopum, & orientis, atque occidentis synodicis cōsultationibus responderem: Vidi duo intra se paria, vilissimorum è plebe hominum comparata, vnum quæ viginti sepelisset vxores, alteram quæ vicefimum secundum habuisset maritum, extremo sibi, vt ipsi putabant, matrimonio copulatos. Summa omnium expectatio, virorum pariter ac foeminarum post tantas rudes, (rude donati, videri poterant, libertatè toties reddita, mortua vxore seu marito) quis quem prius efferret, Vicit maritus, & totius vrbs populo confluyente, coronatus & palmam tenens, adoremque, (veteres gloriam seu victoriam ita vocabant) per singulos sibi acclamantes, vxoris multinubæ feretrum præcedebat. Quid dicemus tali mulieri? Nempe illud quod Dominus Samaritanæ: Viginti duos habuisti maritos, & iste à quo sepelieris non est tuus. Itaque obsecro te religiosa in Christo filia, vt testimonia ista potius læstites, quibus pudicitia coronatur. Hæc Hieronymus. Scribit conformiter Athengus Dipnosophistarum lib. 13. cap. 22. mulierem Thargeliam Milefiam, quatuordecim viris nupsisse cum & forma esset omnino perpulchra & sapiens,

Valerius
lib. 2. c. 1.

D. Hier.
to. 1. epist.
de mono-
gamia ad
Gerontiam.

& sapiens, velut testatur Hippas Sophista: hæc ibi, in Evangelio quoque proponitur quædam mulier. Matth. 22. Quæ septem fratribus successiue nupsit: Nouissimè autem omnium, & mulier defuncta est: Apud Thobiam cap. 3. describitur etiam Sara filia Raguelis, quæ tradita fuerat septem viris; & demonium eos, mox vt ingressi fuissent ad eam interimebat. Nota de Iudith. cap. 15. Laudatur ipsa eo quod castitatem amauerit, & post virum suum, alterum nesciuit, & ided erit benedicta in æternum. Anna prophetissa. Luc. 2. hoc nomine valdè commendatur, quia vidua manserit vsque ad annos octoginta quatuor. & 1. Corinth. 7. ponitur apostoli consilium. Si dormierit vir eius liberata est à lege viri: cui vult nubat, tantum in domino. Beatior autem erit si sic permanerit secundum meum consilium. Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam. D. Hieronymus tom. 2. epistolarum lib. 1. aduersus Iouinianum circa finem, profert aliquot exempla Romanarum: Portia minor, inquit, cum laudaretur apud eam quædam benè morata, quæ secundum habebat maritum? Respondit: Felix & pudica matrona, nunquam præterquam semel nubit. Valeria Messalæ soror, amisso Seruio viro, nulli volebat nubere. Quæ interrogata cur hoc faceret, ait sibi semper maritum Seruium viuere. Hæc ibi. Turtur si parem perdidit, alteri non iungitur, D. Hieronymus tom. 2. epistola. lib. 1. aduersus Iouinianum circa media, Turtur, inquit, amore pudicissimâ, legamus physiologos & reperimus turturis hanc esse naturam, vt si parem perdidit, alteri non iungatur, & intelligemus digamiam etiam à multis aibus reprobari. Digami etiam à sacris excluduntur, cum oporteat Episcopum, teste apostolo, vnus vxoris esse virum, hoc est, monogamum non autem digamum: finem facio, proposita antiquissimi scriptoris Tertulliani scilicet, auctoritate, cui subscribit D. Hieronymus loco recitato aduersum Iouinianum, Tertullianus quidem de monogamia scribit in hunc modum, Regina Carthaginis, cum regis nuptias vtrò optasse debuisset, ne tamen secundas eas experiretur nuptias, maluit è contrario vri quam nubere. Idem de exhortatione ad castitatem eandem refert sententiam & D. Hieronymus. Dido, ait, soror Pygmalionis, in Africa urbem Carthaginem condidit, & cum ab Hiarba rege Lybiæ in coniugium peteretur, paulisper distulit nuptias, donec conderet ciuitatem. Nec multò post,

D. Hiero-
ny. to. 2.
epist. lib.
1. cõt. Io-
uin.

Tertulli.

extructa in memoriam mariti quondã Sichæi pyra, ma-
luit ardere, quàm nubere. Rursus tom. 1. epistolarum
epist. ad Gerontium, stringam breuiter reginam Cartha-
ginis, ait, quæ magis ardere voluit, quàm Hiarbæ regi nu-
bere. Hactenus illi, ita seueriores illi veteres Christiani
quamuis non putarent secundas nuptias illicitas, tamen
conabantur dehortari homines ab illis quantum pote-
rant, preferentes monogamiam Polygamia, vt quæ pu-
dicitiam maiorem altrueret & indicaret. Non vituperan-
tur etiam quintæ nuptiæ, sed commendatur magis mo-
nogamia. *Quem nunc habes non est tuus*, nimirum con-
iunx legitimus sed scortator, hæc est fornicatio gentium.
Non putabant aliqui errore excacati, simplicem fornicatio-
nem esse peccatum, & ideo rescripserunt, apostoli Act.

*Act. 15.
Sonnus
in expli-
ca. Deca-
logi.*

15. *Vt abstinerent à fornicatione.* Refert Sonnus Modernus
Theologus in explicatione Decalogi, Dubitasse nõnullos
an simplex fornicatio sit peccatum. Nam vterque liber est
& solutus, & quod sit de vtriusque procedit beneplacito,
quid igitur mali cõmiserunt? Respondetque ibidem fusè
declârans quæ mala sint in fornicatione. Nam tales cor-
ruperunt legitimum vsu generationis, insuper violaue-
runt ordinem naturæ primitiis institutæ. Tertio egerunt
contra bonum prolis. Quarto peccarunt in proprium
corpus, in quibus profecto offendit multo grauius Chri-
stiani quàm Ethnici. Apostolus clamat *fugite fornicatio-
nem.* 1. Corint. 6. Vides quàm multa mala sint in fornicatio-
ne, maximè Christianorum? Primum profanatio proprij
corporis, quod consecratum erat in templum Spiritus
sancti. Secundo contrectatio rei alienæ inuito Domino,
quia nemo est suus, sed Domini, Emptus pretio magno vt
seruiat non fornicationi sed Domino. Tertio dehonestatio
membrî Christi, vauisquisque enim nostrum per fi-
dem & Baptisma aptatus est in membrum Christi, quan-
do autem se iungit scorto in turpitudine, sit statim impu-
ræ meretricis membrum, hæc itaque mala concurrunt
in actu simplicis fornicationis. Repugnare voluntati Dei,
nonne malum? *Hæc est autem voluntas Dei, sanctificatio ve-*

1. The. 4. Fra, vt abstineatis vos à fornicatione. 1. Thessal. 4. Clara est
Heb. 13. apostoli sententia, *fornicatores & adulteros iudicabit Deus.*
1. Cor. 6. Hebr. 13. & rursus. *Neque fornicarij, neque adulteri regnum
Euthy- Dei possidebunt.* 1. Cor. 6.
mius. *Domine vt video propheta es.* Euthymius sic commenta-
tur,

tur, non indignè tulit quòd manifestè argueretur, neque
pro iniuria duxit interpretationem, sed admirata perfectã
cius cognitionem, verè prophetam eum esse deprehendit,
& exinde nihil mundanum aut temporale eum interro-
gat, sed statim de dogmatibus. Vides quomodo proficiat:
*Quem primò Iudæum, deinde Dominum, Prophe-
tam tandem nuncupauit, & Messyam eum esse credidit,*
talémque agnouit. *Propheta olim dicti videntes.* 1. Regul. 9. 1. Reg. 9.
quia cognoscebant secreta.

Patres nostri in monte hoc adorauerunt &c. Licet Samari-
tana esset carne peccatrix, tamen multa bona in se ha-
bebat, Ad sanctos Patriarchas reuerentiam se habere
ostendebat, Erátque sollicita de quærenda veritate diui-
ni cultus, Tum demum magnam fidem & spem in Chri-
stum venturum habebat, ideo Messyas se illi clarè reue-
lauit. Et quia isti scrupulus erat, meliõrne cultus foret
Iudæorum an Samaritanorum, rogat idcirco qui hac in
re & controuersia tremendum censeat Christus. Obser-
ua pariter mulieris huius prudentiam. Nec enim omni-
bus accipitem quæstionem dissoluendam proposuit, sed &
quem prophetam esse experta est. Hoc facto nos in-
struens, doctos ac exercitados in Theologica viros, de re-
bus fidei consulere. Quòd D. Irenæus vir Apostolicus lib.
3. cap. 4. contra hæreses sic confirmat. Si de aliqua modica
quæstione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissi-
mas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersari

*D. Iren.
li. 3. c. 4.
cov. hæc.*

sunt, & ab eis de præsentis quæstione sumere, quòd certum
& reliquidum est: Scribit D. Hieronymus tomo. 1. episto-
larum, epist. ad Pammachium, super obitu Paulinæ vxoris
consolatione: Felices, inquit Fabius, essent artes, si de illis
ad Pam- solli artifices iudicarent. Poëtam non potest nosse, nisi qui
machii versum potest struere. Philosophos non intelligit, nisi qui
Quintil. scit dogmata varietates. Addo insuper, Theologicam
controuersiam diuimere non potest, nisi qui in lege & pro-
phetis sacrisque bibliis versatus fuerit, atque instructus,
Religionis controuersia à Prophetis olim decidebatur, vt
3. Reg. 18. temporibus Eliæ & Achab, cum inter Baalistas &
veros Dei autæque religionis cultores, ortum esset diffi-
dium, totius negotij pondus, ad verum Dei Prophetam
Elyam deuolutum est, & per eundem ingenti miraculo ter-
minatum decisumque fuit. Rectè enim dixit Propertius
poëta lib. 2. scribens ad Mæcenatem.

Proper-
tius li. 2.
Horati⁹
lib. 2. epi-
stol. 1.
Cassiod.
lib. 37. c.
36.

Nauita de ventis, de tauris narrat arator:

Enumerat, miles, vulnera, pastor oues.

Et Horacius lib. 2. epistolarum epi. 1.

Quod medicorum est.

Promittunt medici, tractant fabrilia fabri,

Scribimus indocti doctique poemata passim.

Plin. libr.
35. c. 10.

Huc referas, quod in tripartita lib. 7. cap. 36. memoria prodidit Cassiodorus. Quum D. Basilius, cum Valente Imperatore de diuinis sermonem faceret, Demosthenes quidam super epulas constitutus, culpauit eum, Barbarissimum committens, ad quem D. Basilius, Tuum est, ait, de pulmentariis cogitare, non dogmata diuina decoquere. Notum est Prouerbiū, quod Plinius lib. 35. cap. 10. De Apelle pictore egregio retulit & scriptis commendauit, Ne sutor vltra crepidam. Valerius, lib. 8. cap. 12. Sux artis vnumquemque & actorem & disputatorem optimum esse ne dubitemus, inquit. Sed antequam longius progrediamur, prouerbij supra memorati, ex iisdem scriptoribus pandamus originem. Sic autem legitur apud Plinium. Vbi supra. Apelles perfecta opera proponebat in pergula (gallicè *gallerie ou l'on se pourmeine*, dicitur) transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia quæ notarentur auscultabat, vulgum diligentiorē iudicem, quàm se, præferens, feruntque à sutore reprehensum, quod in crepidis vna intus pauciores fecisset ansas, (ansam autem pro fibula quæ calcis insuitur, hic accipi, nequis hæreat certum est) eodem, postero die, superbo emendatione pristina admonitionis cauillante circa crus, indignatum prospexisse, denuntiantem, *ne supra crepidam sutor iudicaret*, quod & ipsum in prouerbij venit. Apud Valerium autem loco præcitato sic proditur. Mirificè & ille artifex, qui in opere suo moneri se à sutore de crepida, & ansulis passus: de crure etiam disponit incipientem, supra plantam ascendere vetuit. An non, Deut. 17. aperte pronunciat & disertè cauetur his verbis, *Si difficile est ambiguum apud te iudicium esse profluxeris inter sanguinē & sanguinem, causam & causam lepræ & non lepram, venies ad sacerdotes Leuitici generis, quarèsq; ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, sequerisq; sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.* Et Malach. 2. ait propheta. *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est*

est? Concludo itaq; in hoc vulgato adagio. *Quam quisque norit artem in ea se exerceat*, Nec scripturam passim omnes sibi vendicent; quod deplorat, D. Hieronymus, epistola D. Hier. ad Paulinum his verbis: *Sola scripturarū ars est, quam sibi episto. ad Paul. ad Paulinum omnes vendicant. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verborius, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Prudenter ergo egit hæc Samaritana, à propheta, quæ talem esse certissimè deprehenderat, edoceri cupiens, non à vulgari & imperito, rei quæ tam arduæ minimè gnaro. Vide autem eiusdem mansuetudinem & patientem facilitatem. Audiens siquidem ab homine peregrino delicta sua, non est irritata, nec dixit, Abi quia Hebræus es & nostræ nationi inimicus, sed ei honorem prophetæ detulit, *Ascensiones posuit in corde suo gradatim ad maiora conscendens, Patres nostri, inquit, in monte hoc, Gariz in adorauerūt &c.* Habetur Deut. 27. quod *in monte Gariz in sex Patriarcha benedixerūt populo Dei.* Patres dixit, interprete Euthymio, Iacob & filios eius. Nam Iacob ibi constituit altare & adorauit Deum, vt supra attigimus. Mulier itaque quæstionem proposuit, putans Samaritanorum dogma melius esse quam Iudæorū, & honoratiorem locum esse montis illius, quam Ierosolyma. Christus verò primum eleuat vtriusque loci dignitatem, eo quod breui futurum esset, vt cultus diuinus in vtroque cessaret: Deinde Iudæos præponit, & postmodum diuini cultus dogma manifestat. Prædicatque dissolutionē Samaritici simul & Iudaici cultus, quam passi sunt, exterminati post Christi passionem à Romanis.*

A patribus Samaritana ducit argumentum, quod magnam vim in religionis negotio magnūque momentum, habere solet, *Patres nostri*, ait, *in monte hoc adorauerūt*, à quibus discedere nequaquam conuenit. *Ne transgrediaris*, inquit sapiens. Prouer. 22. *Terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* Paulò supra eadem dixerat Domino. *Nū tu maior es patre nostro Iacob qui dedit nobis puteū & ipse ex eo bibit, &c.* Sic & nos Catholici, in re & negotio Religionis differimus. Patres nostri sic senserunt. Ita credere par est, quum hæc sit fides antiquorum patrum, à quibus ne latum quidem vnguem dissentire oportet. Vulcatus Gallicanus in Amdio Cassio circa principia, Epistola diui Marci ad perfectum suum citatur; Scis, inquit, verum à bono poëta dictum & omnibus frequentatum:

Moribus antiquis res stat Romanâ virisque.

D. Aug. D. August. rom. s. lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 21. Hoc de 10. s. libr. carmine ita perhibet: Ipse Tullius in principio quinti li. de ciuit. bri (De republica videlicet) commemorat poetâ Ennii Dei. c. 21. versum: quo dixerat.

Ennius,

Moribus antiquis res stat Romanâ virisque.

Quemquidem ille versum, inquit, vel breuitate, vel veritate tanquam ex oraculo mihi quodam esse effectus videtur. Nam neque viri, nisi ita morata ciuitas fuisset, neque mores, nisi hi viri præfuisent, aut fundare, aut tandiu tenere potuissent tantam, & tam iuste latèque imperantem rempublicam. Itaque antè nostram memoriam, & mos ipse patrius præstantes viros adhibebat, & veterum morem ac maiorum instituta retinebant excellentes viri. At nostra ætate, de viris quid dicam? Mores enim ipsi interiorum virorum penuria nostris vitiis, Rempub. verbo retinemus re ipsa verò iam pridem amisimus. Hæc Cicero fatebatur ait ibi Augustinus. Scoliaſtes Vines ad verbum, Virorum penuria: hoc ponit glossæma: idem Salustius in Catilina dicit: Remp. tanquam effectam iam olim, nullum clarum virum producere. Hactenus ibi. Potest ergo dicere Respublica nostra Gallicana quod Paralyticus in piscina, Hominem non habeo. Et quod Samaritana, licet alio sensu, Domine non habeo virum. Sed ipsa Salustij verba hîc recensenda. fol. 26. statim post orationem. M. Catonis sic scribit. Postquam luxu, atque desidia ciuitas corrupta est, Rursus Respubl. magnitudine sua, Imperatorum atque magistratum vitia sustentabat. At velut effecta parentum multis temporibus ac tempeſtibus, haud sanè quisquam Romæ virtute magnus fuit, Hæc ille. Obserua autem quod effecta dicitur quæ parere desit, quasi frequenti partu lassata, quasi diceret Remp. fœru patrum & parentum patriæ quales maiores & auſerunt ac proau desitutam esse, eneruatam, exhaustam, & lassatam, à similitudine mulierum quas partus debiles reddit illarum enim effecta sunt vires ob frequentem partum, effectum etiam corpus, id est debile & infirmum, quia vacuum viribus & eneruatum: sic intelligendus Salustius. Hic verò insurgit, Ortho Brunfelsius rei medicæ doctor, qui annotationes quasdam in 4. Evangelia euulgauit: in quibus, ad ca. 4. Ioannis, versans ista verba, *Num tu maior es patre nostro Iacob?* Hoc, inquit, argumentum est hodie

Ortho Brunfelsius in c. 4. Ioan. vulgati Gallic.

hodiernum, dum obiectant Samaritani nostri, cum prædicatur eis verbum vitæ, Nunquid dicentes, maior es Augustino, Hieronymo, Ambrosio, & reliquis patribus nostris? An proferes quippiam recens quod illi nescierunt? At illi omnes contra te sentiunt. Illi nobis protulerunt de puteis scripturarum, de fontibus Israël (vt loquitur vates regius) & biberunt ex eis, sic senserunt & scripserunt. Quibus respondere oportet. *Omnis qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum.* Omnis doctrina quæ non est ex Euangelio Christi Iesu, vana & stulta est, & satiare non potest. Hierem. 2. *Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, vt bibas aquam fluminis?* Eximius locus, ait ille, contra traditiones omnes hominum, quòd illis nemo obligetur. Aqua verò Spiritus Dei, vbi semel penetravit cor, nunquam est otiosa, sed salit perpetuo, & profert fructus suos, rigans vt Apollo, etiam alia arentia corda, vt fructum plus adferant. Quantum igitur peccant & insaniant, insani principes & populus Papistarum, qui cum Palestinis. Gene. 26. *Obſeruere volunt omnes puteos Dei, & implere humo:* Ad eò, vt dicant cum Abimelech: *Recede à nobis.* Hucusque medicus ille. Nota quod Samaritana componebat patrè suum Iacob contra Christum persuasum habes (errore decepta) ipsum suum patrem Christo longè præstantiorem. A quo errore omnino absunt Catholici, ita patribus deferentes, vt tamen cum Christo consentiant, quem omnium supremum ingenue agnoscunt: eumque vt talem humillimè adorant, frustra igitur cauillatur medicaster, qui dum Theologus vult videri & haberi, contra decatarum illud prouerbum. *Ne mittas falcem in messem alienam,* agit, & hæreticum se, non autem orthodoxum, palam apertisque verbis prodit, excurrens in latissimum illum, sui que similibus & malè feriatis hominibus familiarissimum ab iniuriis & calumniis, locum, quasi verò, Sanctæ memoriæ, Venerandæque antiquitatis patres, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, &c. huius notæ celeberrimi Ecclesiæ doctores, non ex scripturarum limpidissimis clarissimisque fontibus, hausissent, sed ex lacunis & cisternis detritis ac dissipatis, riuulisque turbidis, & limo carnòq; illitis, quod hæreticorum est proprium. Tanti viri, scilicet, traditiones & signa hominum docuerunt modò, & puteos aquarum viuentium fluentia nimirum scripturarum obstruxerunt

struxerunt implentes humo? Quum memorabile sit quod de Gregorio Nazianzeno ac Basilio tradit Ecclesiastica historia Ruffino auctore li. ii. c. 9. Illi in monasterio per annos (vt aiunt) tredecim, omnibus Græcorum sæcularium libris remotis, solis diuinis scripturæ voluminibus operam dabant earumque intelligentiam, non ex propria presumptione, sed ex maiorum scriptis & autoritate sequebantur, quos & ipsos ex Apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat. Quorum præcipue in prophetas Commentarios discutientes, thesauros sapientiæ & scientiæ reconditos in vasis fictilibus perquirebant. Hæc ibi. In quibus audis, quod propria præsumptio excluditur, & maiorum scripta atque autoritates expelluntur sine quibus conari intelligere quod scriptum est, dicitur à scriptore Ecclesiastico præsumptio, secundum quæ de se scribit Basilius in Epistolis præterim epistol. 60. Ecclesiæ Antiochenæ destinata. Fidem, inquit, nos neque recentiorum ab aliis conscriptam acceptamus: neque ipsi mentis nostræ fœtus aliis obrudere audemus: ne humana putentur pietatis verba sed quæ à sanctis patribus edocti sumus, ea rogantibus nos annuntiamus. Item Epist. 61. conqueritur scribens, Patrum dogmata contemnuntur, Apostolicæ traditiones annihilantur, recentiorum hominum inuenta Ecclesiis inferuntur. Epistola item. 62. Ecclesiæ Neocæsariensis scripta, in Encomio Gregorij Neocæsariensis sanctissimi viri, dicit, quod ille fuerit custos rituum paternorum, inimicus autem nouandarum rerum studio, Et Epistola 69.

D. Basiliius epist. 60. 61. 62. act. 69. c. 70.

Italæ & Galliæ missa: indubiè inquit sub finem Epistolæ, summa laude dignum iudico, quod vobis à Domino concessum est, vt fucatum à probato puroque discernatis: patrum autem fidem sine vlla præuacatione prædicetis, quam & nos suscepimus, cognouimusque ex Apostolicis characteribus formatam. Rursus epist. 70. Galliæ & Italiæ Episcopis conscripta, desset suæ tempestatis calamitatem, his vocibus, vnum iam crimen est, quod vehementer punitur: si paternas quis traditiones diligenter obseruet, Ob hanc causam paternis sedibus abiguntur pij, & ad solitudines migrare coguntur. Rursus ibidem. Non impugnamur propter pecunias, Non propter aliquid aliud rerum temporalium, Sed propter hæreditatem paternam, propter sanam fidem. Hactenus Basilius ille, cognomine magnus.

magnus. Et Sedulius presbyter Carminum lib. i. non procul à principio, sic cecinit.

*Iudicio est antiqua fides & eana priorum
Testis origo patrum, nullisque abolenda per auum
Temporibus.*

Quod si 3. Reg. 21. Naboth interpellatus à rege Achab, vt vineam suam illi traderet. Respondit. *Abstine vt ego patrum meorum tradam hæreditatem*, Sicque Naboth vitem suam proprio cruore defendit, Quomodo nos prodeamus fidem patrum nostrorum & maiorum? Hinc affine est, quod 1. Mach. 2. Libera voce & ingenuè professus est Mathathias, *Et si omnes gentes, inquit, regi Antiocho obediunt vt discedant vnusquisque à seruitute legis patrum suorum & consentiant mandatis eius. Ego & filij mei obediemus legi patrum nostrorum.* Vt autem auitæ religionis nouatores & refractarios, filios Belial, hoc est sine iugo, reuincamus, prolato ab his etiam qui foris sunt testimonio: Platonem imprimis citabimus. Leo à Castro in Isaya, cap. 7. *Leo à Castro* Valde appositè scribit in hunc modum: Verus illud verbum, non mouenda ne moueris in vera religione (vt inquit Plato,) si semel de eius veritate constiterit, debet valere potissimum, nam cum receptam & statam religionem Deo ipso auctore habeamus, quod optabat Plato, vt aliquando hominibus contingeret, sanxeratque vir sapientissimus, vt capitale esset, cum id contigisset, si quis inde vel syllabam demutasset. Cur vero à Spiritu sancto dictata, audeat quisquam demutare? Hæc ibi. Quæ latius paulò expendere in animo est. Igitur diuinus Plato tribus in locis de legibus veteris illius dicti meminit Dialog. Nempè 3. circa medium aduersus eum, inquit, qui agrorum quærit possessionem turbare, & nouas tabulas introducere omnes reclamant, ne moueat non mouenda: Agros quippe diuidenti, & nouas tabulas introducenti apertè omnes maledicunt, vt quisque quo se vertat ignoret. Idem Dialogo. 8. In medio hoc statuit, *Idè Dia.* Prima sit terminalis Iouis hæc lex: Nemo fines atque terminos agri moueat, sed putet id esse verum quod dici solet: hic immobilia mouet. Et denique Dialogo. 11. circa exordium, Ego virtutem diuitiis proposuerim, quippe cum benè de multis dicatur quæ immobilia sunt mouenda non esse perpulchre etiam de hoc velut vno ex illis diceretur.

dicetur. Hactenus Plato. Et cur hodie nos Orthodoxi hæreticis non obijciemus, quod antiquorum nitantur perfundare auctoritatem? Quod nihil aliud est quam velle Evangelij robur & fidem conuellere, scribente Diuo Gregorio Nazianzeno Epistol. 2. ad Cledonium aduersus Appollinarium circa finem. Si inquit 30. his annis fides originem habuit cum 400. ferè anni ab eo tempore fluxerint, quo Christus palam conspectus est inane tanto tempore fuit Euangelium, inanis etiam fides nostra. Et martyres quidem frustra martyrium subierunt, bene frustra etiam tales tantique antistites populo præfuerunt. hæc ille. Meminerimus illius legis quæ incipit Testamenta autem C. de Testamentis & quemadmodum testamenta ordinentur in qua Imperatores Arcadius & Honorius. A. A. sic statuunt. Mos namque retinendus est fidelissimæ vetustatis, quem si quis in hac vrbe voluerit mutare irritam mortuorum videri faciet voluntatem. Nos itaque omnes aduersariorum & contrà sentientium impetus infringamus, nihil clamantes magis, quam *Patres nostri id annuntiauerunt nobis*, Catholici scriptores nulla tela frequentius in suos hostes contorquere solent, quam susceptam ab antiquis patribus doctrinam. Vnde contra Arrianos, illa exitit maiorum defensio.

Nos patres illos Nicænos agnoscimus, illorum filij & hæredes sumus, sic enim D. Basilius epist. 60. Est itaque Ecclesiæ nostræ à patribus administratæ, etiam à patribus, qui Nicææ conuenere, conscripta fides quam nos non detrectabimus ipsa quoque verba literis annotare. Credimus in vnum Deum, &c. Symboli Niceni Concilij. Secundum hæc Ecclesiasticæ fidei adhæresimus. D. Itè Gregorius Nazianzenus ad Cledonium epist. 2. circa exordium, Nos fidei Nicenæ quæ à sanctis patribus illic ad euersionem hæresis Arrianæ collectis, promulgata est, nec quicquam vquam prætulisse nec præferre posse, perpectum habe. Verum fidei illius esse, Deoque fauente fore. Hæc ille Theologus *uati* dictus. Et nos iubemur interrogare generationem pristinam, (vt apud Iobum c. 8.) *Et diligenter inuestigare patrum memoriam (Hæsterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.) Et ipsi nempe maiores, docebunt te loquentur tibi, & de corde suo profert eloquia.* & Deut. 32. *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi. Maiores tuos & dicent tibi.* Hæc Spiritus sanctus in scri

in scripturis, *Quas à Christo iubemur seruari.* Ioan. 5. Et vt hunc locum finiam, commodum arbitror quod Ecclesiasticus cap. 8. concionatur. *Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis discis intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.* Quod quia renuunt hæretici deridentes patrum venerandam antiquitatem miserè hallucinantur, & in errores seniores inextricabiles. Apud Cassiodorum tripartitæ, lib. 12. *Cassiod. hist. li. 12. cap. 4.* In hæresim lapsus describitur Nestorius quod deceter non esset eruditus, qui dum naturaliter eloquens fuisset se putabat doctum, & libris antiquorum interpretum dedignabatur incumbere, omnibusque se meliorem putabat esse, apparet igitur Nestorium ignorasse lectiones antiquorum, Hæc ibi. Tales planè sunt moderni hæretici, qui grauissimam patrum auctoritatem floccifaciunt, proculcant, & magno supercilio damnant, ac reijciunt. Sicut hic medicus pseudotheologus Calvinus similiter, qui in epistolam liminari destructionis verius quam institutionis Christianæ religionis, ad Francorum regem, sic scribit, Calumniosè nobis patres opponunt, quorum auctoritate si dirimendum certamen esset, melior victoriæ pars (vt modestissimè loquar) ad nos inclinaret. Non sine causa, inquit, à Solomone admonemur, ne transgrediamur terminos antiquos, quos posuerunt patres nostri. Hactenus Epicuri de grege porcus grunire in sanctorum patrum piam venerandamque memoriam ac debacchari studuit in quos profligatæ famæ hæreticos perbellè quadrat quod Cassiodorus tripartitæ historiæ, lib. 10. c. 11. scripssisse comperitur. Viles homines, & qui per seipos nequeunt apparere, vituperando meliores, esse se aliquid conantur ostendere. Hæc ibi. Vt mihi quidem videtur, hæreseos nota non minus inurenda illis est qui dicunt Ecclesiam in religione & fide à patribus antiquis deceptam fuisse, quàm qui suspicaretur à sanctis Christi Apostolis patribus ac ducibus nostris potuisse fideles falli. In re namque religionis nostræ concorditer nunquam errarunt patres & Ecclesiæ doctores, quoniam hoc Christi pollicitationi, & perpetuæ spiritus præsentia maxime repugnat. Verba vtiq; illa Christi, *Vt maneat vobiscum spiritus veritatis in aeternum, & rursum ille vos docebit omnia quaecumque dixerit vobis.* Ioan. 14. Non ad Apostolos modò, nec propter ipsos tantum sed ad Ecclesiam & propter nos etiam dicta sunt,

sunt, qui non minus spiritu illustratore indigemus. Verum de his haftenus satis, si tamen vnquam satis, cum frequens sit haereticis in ore iactatum illud de patribus dixerunt. *Homines erant, errare potuerunt, de quo alias, aduerte, optime lector, Christum Dominum Samaritanam non ideo reprehendisse, quod obiecta praetensaque patrum autoritate, auitaque religione, dixerit. Patres nostri in monte hoc adorauerunt;* Sed ad hoc non respondit, verum ad fundamentum rei procedit, edisserens non quid illi fecerint, sed quid nunc facere incumbat, ad rem ipsam nimirum respondens, ne quid frustra terat verborum. Licet enim patres in illo Samariae monte sacrificassent ibique adorassent, tamen cultus ille ac ritus, adueniente Messia, (vt po- te existente veritate cessant umbræ ac figuræ) commutari debuit: vnde non valet hæc ratiocinatio. Patres veteris legis aut etiam in lege naturæ Patriarchæ, sic vel sic sacrificauerunt, his duntaxat locis præfixis & designatis, Hierosolymis nempe, vel in monte Garizin, vsi sunt his vel illis ritibus, circuncisionis signaculo, agno Paschali & huius generis sacrificiis, ergo & nos post susceptum Euangelium, quia patres nostri sic & ibi adorauerunt, eodem modo sacrificabimus? Absit, dicit enim Apostolus: *Si circuncidamini Christus nihil vobis proderit, Gal. 5.* Valida autem est hæc argumentatio. Credidit Iacob, Crediderunt Patriarchæ & patres antiqui hunc vel illum articulum ergo & nos similiter credere conuenit, *Habentes eundem spiritum fidei cum ipsis,* inquit idem Apostolus, &, (vt habet Axioma Theologicum) *Eadem est fides antiquorum & nostra,* quo ad fidei substantiam, licet variata sint tempora. Ritus quidem, ceremoniæ & sacramenta varia fuerunt illis & nobis, fides autem & mediator idem. Nec differens, *Vnus Dominus, vna fides,* ait Paulus, *sed omnia in figura contingebant illis, & umbram gerebat lex futurorum bonorum.* Nunc Christi responsionem expendamus.

Aristot. *Mulier crede mihi venit hora quando neque in monte hoc*
Eléchor. *neque Hierosolymis adorabitis, &c.* Scribit Aristoteles libro
c. 2. de reprehensionibus Sophistarum c. 2. Credere & indubitata-
Theod. *Et Theodoretus de curatione Græcarum affectionum, lib. 1. de*
lib. 1. de *bro 1. Par est vt prius credat, qui velit addiscere. Nunquam*
eur. græc. *enim prima elementa perdit qui literatori fidem non*
assct. *habeat, ita esse primam ita secundum literam appellandam.*
 Sicque

Sicque de similibus, vt illic fusius traditur, scriptum est, *Credite prophetis, & cuncta euenient prospera.* 2. Para. 20. Me 2. Para. autem esse prophetam, minimè dubiis indiciis & argumētis deprendisti, Ergo mulier crede mihi, Primum sibi credi postulat, viam ad magna sibi parans mysteria. Nam Isai. 7. *Isai. 7.* *Nisi credideritis non intelligetis,* Christus annulo fidei eam sibi despondet, *Crede mihi,* quia *sine fide impossibile est placere Deo.* Hebr. 11. *Et accedentem ad Deum oportet credere.* ibid. *Hebr. 11.* *Veni tempus quando neque hic neque Hierosolymis adorabitis.* Subaudienda est exclusionis particula, tantum. q. d. Non tantum in illis locis sed vbique tempore Euangelij sacrificabitur. Mal. 1. *In omni loco nomini meo sacrificatur, & offertur oblatio munda.* Frustra hinc eliciunt haeretici, nullam locorum discretionem, nullumque delectum habendum esse, ad faciendas preces publicas & solemnes, stat enim sententia, *Adorabo ad templum sanctum tuum, & domus mea, domus orationis vocabitur,* Vt supra alibi retulimus. In omni quidem loco Deum adorare fas est. Iudæorum enim error erat iste, qui contenderent Deum nusquam adorandum, nisi Hierosolymis, in templo: aut certe Samaritanorum qui scilicet negabant Deum vsquam adorandum, nisi in monte Garizin, idque Patrum exemplo, qui Deum verum ibidem coluerunt. Verum est quod dicit Samaritana, in montibus adorasse patres, & posteros eorum ad templum & tabernaculum alligatos fuisse, quod olim fuerat in Silo, tunc verò Hierosolymis, Sed hæc per figuram contingebant, & à Deo sic constituta sunt, nempe vt essent ad tempus sub Pædagogo, donec veniret semen promissum patribus, id est, Messias. At illud tempus iam venit & apparuit qui mittendus fuerat, vt non amplius sub Pædagogia illa rudi detineamur. Cum venerit quòd perfectum est, Non igitur amplius astringentur homines neque huic monti, neque quod est Hierosolymis templo. Sed à solis ortu vsque ad occasum propagabitur & excoletur exercebiturque Christiana religio.

Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. Hic distinguit inter vtriusque populi cultum. Samaritani quidem mala de Deo sentiebant putantes eum esse corporeum, & loco circumscriptum, Adde quod diuino cultui immiscebant idololatriam. Sic Gentiles Athenienses. Act. 17. arã erexerunt & sacrarunt ignoto Deo, adorabát proinde quod ignorabant. Euthymius hunc pertractans locum
 f scribit

Mal. 1.

Euthy. in
Ioan. 4.

scribit ita quamquam eundem Deum colebant Samaritani & Iudæi : tamen Samaritani ignorabant quod omnium gentium esset Dominus ; Opinabantur siquidem quod solus Samaritanis atque Iudæis dominaretur : Iudæi verò cognoscebant, quod omnium gentium esset Dominus omnipotens idè dixit, *Vos adoratis quod nescitis*, id est, cuius potestatem non cognoscitis : & seipsum Iudæis connumeravit, dicens, *Nos adoramus quod scimus*, Quia & ex Iudæis erat progenitus, & Samaritanæ Iudæi videbatur. Hactenus Euthymius. Quærit Theophylactus hoc loco, Quomodo nesciuerunt Samaritani, quod adorarunt ? Loco putabant concludi Deum. Iudæi autem ab hoc errore liberi fuerunt dicente Salomone, *Quem cæli cælorum capere non possunt*. Et Propheta Isaias. *Cælum & terram ego impleo dicit Dominus*, Concinente Dauide atque subscribente *quo ibo*, inquit *& spiritu tuo*, & *quo à facie tua fugiam ? Si ascendero in cælum tu illic es*, & *quæ sequitur*. In hæreticos nostri temporis quadrabit & istud, *Vos adoratis quod nescitis*. In tenebris etenim affectatæ ignorantia crassa & supinæ versantur, errantes in errore mittentes, *Excacauit eos malitia eorum*, Et omnis malus, inquit Aristoteles, est ignorans, *Nescientes*, ait Apostolus, *Quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*. An non magna valdeque deploranda cæcitas fuerit, *Dicere bonum malum, & malum bonum, ponere lucem tenebras, & tenebras lucem ? Cæci sunt & duces cæcorum*. In eos ergo rectè torquetur istud, *Vos adoratis quod nescitis*. Adorant enim hæreses & falsa dogmata quæ sunt Idola spiritualia, & doctrinas peregrinas suorum antesignanorum mordicus tuentur. Nouam sibi confingent fidem ac religionem. At verò nos Catholici, Dei opt. max. beneficio & gratia adoramus quod scimus. *Præceptis salutaribus moniti & diuina institutione formati*, Vt sancta mater canit Ecclæs. In ea enim (*Quæ est columna & firmamentum veritatis*, Doctore diuo Apostolo) præsidet spiritus veritatis, docens eam omnem veritatem ad salutem necessariam. Verum Deum in trinitate, candide & sincere adoramus, Verum Christi corpus in sacramento, sine impietate, imò magno cum fidei Catholicæ (cui nō subest falsum) fructu ac merito adomus, & (quod ingenue profiteretur D. August. super psalmos) nemo illam carnem manducat nisi prius adorauerit. Non enim potest solui scriptura. *Adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est*. Et iterum, *Manducauerunt & adorauerunt*

Aristoteles.
les.

D. Aug.
in Psalms.

rauerunt omnes pingues terra. Quæ duo loca idem Ecclesiæ lumen beatus Augustinus, de sacra Eucharistia preciosaque & viuifica Domini carne in Augustissimo altaris sacramento dilucidè exponit, commentariis in Psalmos editis. Sequitur in textu.

Quia salus ex Iudæis est Samaritanorum quidem salus, ait Euthymius, ex Iudæis est : Nam ab illis didicerunt Deum cognoscere, & idola respuere, *Notus in Iudæa Deus*, inquit psalmographus, aut alio modo. Salus mundi ex Iudæis est, quum ab eis Christus sit incarnatus, nam, vt scribit D. Paulus ad Hebræos, *Semen Abrææ apprehendit*, *Factus est ex semine Dauid secundum carnem*, ait alibi idem doctor & Apostolus. *De Syon exibit lex. Isaiæ. 2. Virgo* *et Ionus* ex Iudæis habuit originem iuxta cuiusdam Christiani poetæ versiculum.

Sicut spina roiam genuit Iudæa Mariam.

Apostoli similiter Iudæi fuerunt origine, qui orbi salutem annunciauerunt.

Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, &c. Insignis locus, profectò, de adoratione, qui à veteribus magna cum dexteritate tractatur præsertim verò à Diuo Cyrillo Alexandrino, is tomo. 1. tractatum habet seu opusculum per formam dialogi ad Palladium de adoratione & cultu in spiritu & veritate, vbi inter cætera has proponit similitudines, qui in tabulis & picturis artificium suum ostentant, non statim quando pingere incipiunt, absolutam & ex omni parte perfectam speciem pingendo exprimunt, sed adumbrant prius & coloribus obscurioribus effigiant, & deinde vt libuerit lineamenta adhuc opaca decentibus & congruis coloribus illustrant, atque ita figuram in claram speciem, quæ incomparabiliter melior quàm ab initio apparebat, transmutant. Porro & fabri ærarij statuam solidaturi, primum obscuram speciem in cæra faciunt, deinde illi igni liquefactæ æs infundunt, & sic opus suum producant, vt nouam speciem ac pulchritudinem habeat adiectis ad vmbas variis colorum speciebus, Et apparent quidem dum æs cæram liquefacit, aboleri prima lineamenta. Res autem ipsa non sic habet, verè enim dicere possunt & faber ærarius & pictor : non destruximus vmbas, nec omnino inutiles figuras fecimus, sed impleuimus potius. Nam quod in vmbis & figuris tantum obscurè deformiterque videbatur, id ad meliorem clariorè

Euthym.
in Ioan.

Isaiæ. 2.

D. Cyril.
tom. 2. de
adora. in
spir. &
ver.

remque formam productum, conspicuum est : quæ ad negotium presens accommodabuntur ad hunc certe modum, Iudæos scilicet habuisse umbras legis & veterum sacrificiorum, quibus viui (vt ita dicam) colores successerunt, veritas nempe Evangelij euanescentibus umbris. Debit ergo veniente Christo, cessare cultus ille rudis & typicus, in corporalibus brutorum victimis & hostiis, & sublequi cultus in spiritu & veritate. Pueris etiam notissimum distinction, Catoni vulgo inscriptum habet:

Catonis disticha. Pythagora carminum.

Si Deus est animus nobis ut carmina dicunt Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.

Citari etiam solent aurea carmina Pythagoræ quæ sic Græcè incipiunt.

Ἀθανάτους μὴ πρῶτα θεῶς, νόμος ὅς ἀνάκτωνται, Τίμα. Latine sic reddere possumus,

Immortales primum Deos lege vt dispositi sunt.

Stephani Nigri in commentariis Pythag. carm.

Cole seu honora. Extant commentarioli Stephani nigri in eadem, ubi ita habetur: Pythagoras à diuinarum rerum cultu, id est, à religione sumpsit exordium. Nec immeritò. Nouerat enim vir maximo ingenio, summæque doctrinæ præditus sanctæ vitæ fundamentum Deorum esse venerationem. Nos igitur primum omnium Deus esse colendus docuit, idque vt sese habent legitime faciendum admonuit. Neque enim vnicique pro arbitrio novos fingere Deos, novos religionis ritus inducere licet, sed secundum maiorum leges colendi, patrisque moribus atque institutis vnumquemque vitam agere oportet. Est igitur legibus parendum, diisque legitime colendi. Et, quod Romanæ eloquentiæ parens Cicero libr. 2. de legibus scriptum reliquit, in lege est vt de ritibus patriis colantur optima: De quo cum consulerent Athenienses Apollinem Pythium, quas potissimum religiones tenerent: oraculum editum est, eas quæ essent in more maiorum quò cum iterum venissent, maiorumque morem dixissent sapè esse mutatum, quæsiuissentque quem morem potissimum sequerentur è variis: Respondit optimum. Et profectò ita est, vt id habendum sit antiquissimum & Deo proximum, quod sit optimum, hætenus Cicero. Virgilius lib. 1. Georgicon dictis consentit scribens:

Virg. lib. 1. Georg. Phocylides.

In primis venerare Deos, &c. Quod & Phocilides initio poematis sui admonitorij græcè dixit.

Πρῶτα θεῶν τίμα πατέωντα δὲ οὐκ ἑσθίας.

Primum

Primum cole Deum, postea verò tuos parentes.

Et Iococrates Paranchi ad Demonicū conformiter scripsit dicens. *πρῶτον μὴ ὑπέβη τὰ πρὸς τοὺς θεῶς*, quod significat, Imprimis Deos religiose colito. Hætenus Ethnici de Deorum cultu, qui si vnicum Deum venerandum esse stauissent, pluralitatemque falorum damnaissent Deorum (*Omnes enim Dij gentium dæmonia*, ait Diuinus vates) proximè ad veritatem Christianam accessissent. Hæc est enim Religionis summa, *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruias*, & *Israël si audieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum*. Duplitter colebatur Deus in mundo ante aduentum Christi, à Iudæis carnaliter, in pecudibus scilicet & brutis animantibus: à Gentibus autem Hypocriticè: Videbantur enim gentes Deum colere, quum mera esset idololatria, Stat enim Decretum. *Non potestis Deo seruire & Mammona*, assertore Christo, Et *Non habebis Deos alienos coram me*. Sic Christus duo coniungit. Spiritum opponit carnali cultui Iudæorum: Veritatem autem ficto cultui gentium, Vel, *adorare in spiritu* est corde credere ad Iustitiam, *Adorare in veritate*, est ore confiteri ad salutem. *In spiritu adorare*, est spiritum adoptionis filiorum Dei recepisse in quo clamamus Abba Pater. *In veritate autem*, est in filio manendo (*qui est veritas* Ioan. 14.) patrem inuocare, & in nomine filij orare ipso interprete, *Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis*. Vult ergo dicere Christus, Veri adoratores manifesta distinctione personarum adorabunt vnum Deum Patrem Filium & Spiritum sanctum. At dices, *Quare Spiritum veritati præposuit, dicens, In spiritu & veritate?* Respondeo, *Quia sicut nemo venit ad patrem nisi per filium, ita filium nemo agnoscat nisi per Spiritum sanctum. Nam nemo potest dicere Dominus Iesus, inquit Vas electionis Paulus, nisi in spiritu sancto*, Ipsa quoque adoratio propria Spiritus sancti operatio est. Vnde *Quid oremus ipsi nescimus sed ipse spiritus postulat pro nobis*, hoc est, postulare nos facit, *gemitibus inenarrabilibus*, Rom. 8.

Obserua, Quod adorandus est Deus in spiritu, contra fucum & simulationem Hypocritarum qui labijs Deum honorant, Cor autem eorum longè à Deo est, *Cui seruius in spiritu meo Romanor. 1.* In veritate autem contra hæresim, quæ veritati Catholica contraria est. In spiritu contra adorationem Samaritanorum qui localem quen-

dam cultum habebant, in veritate verò aduersus cultum Iudaicum qui erat in figuris & vmbra, cui opponitur veritas, non tanquam mendacio, sed tanquam res signata ipsi signo, Ioann. 1. *Lex per Moysen data est,* (quæ figurata continebat,) *Veritas per Christum facta est,* quia figurata adimpleuit & à legalibus ritibus, caremoniis, ac sacrificiis nos exemit. Oportet ergo adorare, in veritate rectæ cognitionis & in Spiritu ardentis deuotionis. Non sufficit cultus exterior, opus est etiam interiore. Ille est corporis, Iste verò Spiritus, utrèque coniungatur necesse est, dicente psalmista, Psalmo. 83. *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Non damnantur Ceremoniæ Ecclesiasticæ. (est enim illarum vsus pedagogia quædam ac institutio nequaquam contemnenda) Sed præponitur cor, dicente domino, *Fili præbe mihi cor tuum,* Sunt pia ac religiosa Ceremoniæ velut capilli Sampsonis, quibus rescissis ablata est per consequens fortitudo & robur eius, vt habetur in historia Iudicum. Sic deuotionis populi neruus in huiusmodi externis exercitiis magna ex parte consistit: quibus velut gradibus quibusdam ad Deum feruntur, & vt in quadam præfatione Misæ canitur, *per hæc visibilia in inuisibilium amorem rapiuntur p̄i viri,* qui quoniam nedum animo & spiritu inuisibili, sed etiam carne sensili & visibili constant, nedum spiritali & interiore cultu, ac inuisibili religione, verum etiam corporali ac exteriori indigent religionis exercitio. Contra hæreticos laudo externum cultum, Contra malos Christianos carnaliter viuentes moneo & inculco vt deposito peccati onere & graui sarcina spirituales induant hominem. *Expoliantes veterem cum actibus suis vt sursum corda habeant ad Dominum,* Non iam secundum carnem sed secundum spiritum viuentes, adorent, in spiritu humilitatis, & in veritate vitæ iustitiæ & doctrinæ. Theophylactus, huius loci non pœnitendam adfert illustrationem & expositionem, breuem quidem sed acutam. Quod dicitur, in Spiritu, opponitur litera, Non enim lex litera à nobis obseruatur, sed lex Spiritus. *Nam litera quidem occidit, Spiritus autem viuificat.* Et quod dicit, in veritate opponitur vmbra & figuræ. Euthymius pariter sic interpretatur. *Veri adoratores adorabunt patrem non in corpore sed in spiritu,* hoc est, non per corporales victimas sed per

Ioan. 1.

Psal. 83.

Theophi.
in Ioan.

per Spirituales: nec in vmbra & figuris, sed in veritate: nec cultum loco circumscribentes, veluti Iudai & Samaritani, sed in omni loco dominationis eius benedicentes dominum, vt loquitur Psalmographus, Nam & pater tales quarit qui oderent eum, Pura non figuratiuos sed veros, non corporaliter sed spiritualiter immolantes. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate oportet adorare, &c.* Deus est Spiritus, hoc est incorporeus, spiritualis quædam essentia & inuisibilis, idè etiam colentes eum, spiritualiter colere oportet, non in vmbra sed in veritate: Spiritualis autem cultus est animi modestia Psalmus 50. *Sacrificium,* inquit, *Deo spiritus contribulatus cor contritum &c.* Item oratio Psalm. 49. *Immola Deo,* ait, *sacrificium laudis.* Et vt vno verbo dicam, omnis virtus spiritualis. Psalm. 50. *Tunc acceptabis dixit, Sacrificium iustitiæ:* vbi dictio Iustitiæ, pro omni virtute accipitur, per quam homo iustus efficitur. Hæc Euthymius. Nota, quod adoratur Deus à Christianis in Eucharistia. *In veritate quidem,* quia Ioann. 6. *Caro mea verè est cibus.* Deinde etiam in Spiritu quia ibi inuisibiliter existit & præsens est, non autem localiter, circumscriptiue & sub modò quantitatiuo continetur. Sed de adoratione Eucharistiæ opportuniùs quandoque (Deo fauente) dicemus. Restat vt Brunfelsianam maledicentiam & amarulentam debacchationem seu inuectiuam diluamus, Ille ad hæc verba, *Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate,* hanc edidit annotationem. Non est amplius loco adstructus cultus Dei, sed in quouis loco, & in quauis gente placitum est patri qui ad se puras & fideles manus leuauerint. Cessent igitur cum omnibus templis & excelsis, etiam omnes Ceremoniæ externa, omnes imagines ad hoc sculptæ, vt nobis in memoriam reducerent diuina, siue, vt inquit, vt libri essent laicorum, quia in spiritu & veritate adoratur Deus, non in externis figuris. Quæ si non sapiunt hæresim, & ab Ecclesiæ praxi defectionem, apostasiàmque manifestam, tota Sanctorum patrum cohors aberrauit. hactenus quod vel cogitasse & in animum induisse, aperta est in Spiritum sanctum Ecclesiæ doctorem ac rectorem blasphemia. De templorum orationis gratia excitarorum vsu, deque Ceremoniis externis iam satis supra à nobis dictum

Psal. 50.

Psal. 50.

Ioan. 6.

Brunfelsianolæ.

dictum putamus, de imaginibus verò & picturis alibi non extra rem nos dicturos confidimus & speramus. *Scio quod Messias venit &c.* Venit in tempore præsentis legendum est, nam Græcè *ἔπεξε* legitur. Quod Græci ait in annotationibus Erasmus, nonnumquam vsurpant pro futuro, tamen præsentis temporis vox est, quasi dicat mulier. Scio Messiam in foribus esse: *Propè est ut veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur.* Sed vnde Samaritanis, inquit Euthymius, expectatio aduētus Christi à Moysæ scripturis. Scripsit enim Moyses, *prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me illum audietis*, Deuter. 18. Quadrant ea quæ in hunc locum Theophylactus etiam commentatur.

Dicit ei Iesus, Ego sum qui loquor tecum. hinc Euthy. Iudæis instantibus ac dicentibus, *Quousque animam nostram suspensam tenes, Dic nobis, an tu sis Christus.* Ioan. 10. Non respondit hoc manifestè: Huic autem protinus seipsum manifestauit: Nam hæc æquior illis erat. Siquidem ipsi non ut crederent discere quærebant, sed ut reprehenderent: ipsa verò statim postquam didicit, credidit. *Continuò venerunt discipuli & mirabantur quia cum muliere loquebatur.* Illud scilicet mirabantur, Christum cum Samaritana paupercula tam familiariter colloquutum esse. Non erat quidem Apostolis noua aut suspecta res Christum cum muliere colloqui. Sed quoniam abhorrebant Iudæi à commercio Samaritanorum, videri possent discipuli voluisse dirimere colloquium Christi cum muliere, verum non ausi sunt hoc facere. Nec simplices discipuli, & candido erga præceptorem animo sinistri quippiam aut mali de illo suspicantur, ob reuerentiam & obseruantiam quam erga eum habebant. Tacuerunt, ait Euthymius, honorem ipsi deferentes: Siquidem instructi erant ne omnia magistri facta curiosè inquirerent: simul etiam sciebant quod spiritualibus illius vulneribus Pharmacum apponeret: alioqui si Phariseis similes fuissent, Statim dixissent cum Phariseo: Luc. 7. *Hic si esset propheta sciret vique & qualis est ista mulier, quia peccatrix est: & ex gente apostatrice.* Et Matth. 11.

Ecce amicus publicanorum & peccatorum. Non calumniatur autem discipuli, sed admirantur, quòd tam insignis propheta humilem & abiectam dignabatur alloqui mulierculam. Apertissimum exemplum humanæ ciuitatis &

ris & vrbanitatis in Iesu. Confundit Prædicatores, qui acceptis personis, magnatibus & diuitibus tantum applicant se: humiles & ex infima plebe dedignantur. Contra quos clamât Apostolus: *Gracis & Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum.* Exemplum etiam proponitur discipulorum, ne temere iudicemus, aut calumniemur, quæ ignoramus quo animo fiant, aut fiunt ab iis quorum nota est vitæ integritas.

Reliquit Hydriam suam mulier & abiit in ciuitatem &c. Oblita rei corporalis tota est in Christo annuntiando, & sicut vinum hornum. Quòd recens expressum est, sæuit & bullit: sic mustum Spiritus sancti quos semel impleuerit, caducis ac temporalibus spretis, ad spiritualia valde vrget, mentèque & affectus ciet atque excitat. Sic Maria dulcedine verbi diuini capta, prandium negligit domesticum. Luc. 10. *Sedebat secus pedes Domini, & audiebat verbum eius,* Matthæus à Christo vocatus teloneum reliquit, Apostoli in mari piscantes, *relictis retibus & nauis sequuti sunt Saluatorem:* Sic ait Theophylactus, in tantum accensum est cor mulieris dictis Dominicis, ut & aquam fontis relinqueret. Sic igitur statim prætulit aquam Christi fonti Iacob, & fit Apostola, docetque & attrahit totam ciuitatem.

Videte, inquit, videte eum qui dixit mihi omnia quæcumque feci, & quamuis posset dicere, venite, videte prophetam prophetantem, at non sic: contemnit autem suam gloriã, & ad hoc solum spectat, ut prædicet veritatem.

Nec dicit *Hic est Christus* affirmatiuè, Sed *Nunquid hic est Christus?* Volens etiam illos calculum addere, & facere sermonem creditu faciliorem. Etenim si affirmasset hunc esse Christum, fortassis refugissent quidam sententiam eius, neque tam diffamata credidissent. Videte, inquit Euthymius, mulieris sapientiam. Non dixit, Venite videte Christum, quum tamen crederet esse Christum, ne de huiusmodi re à se ipsa iudicare videretur: Maximum enim videbatur cognoscere eum qui expectabatur, sed alios vocat iudices. Vtque illos magis attrahat, offert eis veluti quandam escam, suorum videlicet peccatorum detectionem. Sciebat enim quod si sermones illius vel solum gustarent, protinus & ipsi irretirentur. Dicens autem nunquid est Christus? tanquam addubitans loquitur, ut ab illis decur sententia.

Cum verò Christus vnum tantum ei peccatum reuelasset, ipsa vt fortius moneret homines, & induceret ad Christum, *Dixit mihi omnia*, inquit, ex vno reuelato non dubitabat alia eum scire.

Rogabant eum discipuli vt manducaret. Quibus Respondit, *Meus cibus est vt faciam voluntatem patris.* Voluntas patris salus est hominum, hanc autem, ait idem Euthymius, vocat cibum suum, ostendens desiderium quòd de hominum habebat salute. Nam sicut qui edit cibum concupiscit, ita & ipse hominum salutem. Et Theophylactus, hunc cibum vos discipuli mei nescitis. Crassi enim quum vos adhuc fitis, & intelligere nequeatis, quæ obsecrari à me dicuntur, nescitis quòd salutem cibum hominum nominem. Ignoratis etiam quòd Samaritani credituri sunt mihi, & saluabuntur. *Vt perficiam opus patris.* Prophetæ quidem & lex minimè potuerunt perficere opus Dei. Imperfecti enim erant, vt pote figuras & vmbra futurorum continentes. At Dominus perfecit opus Dei nostram dico salutem & renouationem. *Nihil ad perfectum adduxit lex*, inquit Apostolus. Opus Dei in paradiso illa terrestri cœptum erat, sed non perfectum, impediens dæmonis astu incarnatus est autem filius Dei, vt huiusmodi perficiat opus, hominis nimirum salutem sicut in simbolo cani solet, inter sacra missarum solemnia: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis & incarnatus est.* &c.

Nōne dicitis, adhuc quatuor menses sunt & messis venit Euthymius. De sensibili messe dicebant, ipse verò de intellectuali nomine loquitur, & hanc ostendit instans ad fidem paratos dicens Samaritanos. Nam & fides messis est, quæ ab infidelitate metitur vel separatur, & confertur ad Christum. Quæmadmodum enim alba segetes paratæ sunt ad messem, ita & illi ad fidem. Adde quòd Messis est Evangelij status, Messores sunt Apostoli & Prædicatores. Luc. 10. *Messis multa, operarij pauci. Rogate ergo Dominum Messis, vt mittat operarios in Messem suam.* De qua Messis atq; Messoribus multa Christus sermocinatur, atq; vt attentos eos reddat hoc vitur Epiphonemate.

Leuate oculos vestros, & videte regiones: Oculos vestros spirituales & corporales attollite, Persius satyram. 2. exclamat.

O curua in terris anima & cœlestium manes.

Et

Et Ouidius lib. 1. Metamorphoseos scribit,
*Pronaque cum spectent animalia cætera terram
Os homini sublime dedit, cœlumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

Boëtius quoque de consolatione Philosophiæ libro 5. metro, 6.

*Vnica gens hominum celsum leuat altius cacumen
Atque leuis recto stat corpore, despicitque terras
Hæc (nisi terrenis malè desipis) admonet figura,
Qui recto cœlum vultu petis, exerisque frontem
In sublime ferus animum quoque,*

Dominus alibi Apostolos compellans & alloquens, *Leuate capita vestra*, inquit, Abrahamo. Genes. 15. dictum est: *Suffice cœlum*, Plal. de impiis contra scripsit. *Oculos suos stauerunt declinare in terram.* In vita Patrum versa in Gallicum sermonem fol. 261. Habetur hoc simile. Sicut porcus non potest eleuare oculos ad cœlum, sed semper deprimat conspectum terram versus, sic luxuriosi anima nihil nisi de terrenis cogitat, neque contemplationis oculum sursum attollit. Leuate o Mundani oculos & videte. Verum de iis me iam scripsisse, satis memini. Et ne singulas percurramus periodos, ad huius lectionis Euangelicæ finem properandum nobis est.

Multò plures, inquit, crediderunt propter sermonem & doctrinam ipsius Domini, & mulieri dicebant. Iam non propter verba tua credimus, sed ipsi audiuimus & cognouimus quod hic verè sit saluator mundi.

Fuerunt ait Euthymius, Samaritani multò æquiores Iudæis, illi enim exiuerunt ad eum, & orabant illum vt veniret ad se, quumque nullum vidissent signum, crediderunt in eum. Iudæi verò ad se magis venientem persequebantur. Et apud se manere volentem, grauiter ferebant, quumque multa vidissent signa, non credebant. Alio autem tempore Samaritani non exceperunt eum, vt potestamicum Iudæorum, qui aduersus se inimicitias exercebant. Nam hoc scripsit Lucas cap. 9. Sed illi erant alij ab istis: Illi siquidem vicum quendam Samariæ inhabitabant, isti verò ciuitatem. Hæc ille. Vide profectum fidei: Primò propter verbum mulieris, deinceps propter verbum Christi. Initiò quidem multi, subinde multò plures crediderunt, magna narrabat de Christo mulier, nunc coram & in præsentia Christi, maiora experiuntur. 3. Reg. 10. Dicebat Regina

Ouid. li. 1. metamorph.

Boëtius de Cōsō. lib. 5. metro. 6.

Gen. 15.

Euthymius in Ioan.

Luc. 9.

3. Reg. 10. Regina

Cornelius
Ital.

Regina Saba Salomoni regi. *Verus est sermo quem audiui in terra mea super sapientia tua, & vidi oculis meis, & probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit: maior est sapientia & opera tua, quam rumor quem audiui.* Sic Samaritani dicere poterant postquam Christum susceperunt. Hic Lubentius finirem, nisi me eloquentissimi Cornelij concionatoris Itali, eloquentiæ torrens in sui admirationem raperet, & vt ex illo biberem haurirẽmque aliqua inuitaleret, ille concionem edidit de Samaritana valde elegantem quæ extat lib. 3. Sub hoc titulo de admirabili gentium vocatione a sanctam Christi fidem. In prima parte sunt, inquit septem Dialogi inter Christum & Samaritanam. Tres de aqua duo de secretis suæ vitæ, & duo de altissimis religionis mysteriis. In quinque primis colloquiis proponit Christus & mulier respondet. In duobus vltimis quasi effecta sanctissima & doctissima, illa prima interrogat, & disputat in vtramque partem de fundamento totius Theologiæ (quod est cultus diuinus, primum præceptum naturæ & legis & gratiæ,) & Christus, qui eam sibi desponsauit, & aureo fidei annulo eam subarravit. *Mulier crede mihi.* Eadem respondet verbis claris & apertis, detegitque sancta illa arcana, quibus digna non fuit incredula Synagoga, quia contra omne ius à Christo secessit & fecit diuortium. Benè dictum est à Ioanne quod Samaria inter Iudæam & Galilæam media erat. Galilæi erant Christi amici, vnde & Iulianus apostata (sicut in historiis legitur Ecclesiasticis) Christum nominabat Galilæum. *Vicisti Galilæam Christianos etiam vocare solebat ille, Galilæos.* Iudæi autem habebant legem Mosaicam Ioan. 9. *Nos Moysi discipuli sumus.* Inter duas has leges, nouam veteremque, Mosaicam & Euangelicam, est ratio naturalis in populo gentilibus. Mulier Samaritana, delphini instar alios pisces ad retia attrahentis, cum ad puteum aquæ credidisset prima, contreraneos suos ad Christum pellexit. Eam Christus præstolabatur ad fontem. En gratia præueniẽs. Samaritana autem auscultat & credit, Ecce quomodo subsequitur cum libero arbitrio. Sic incipit Euangelium.

Hist. Eccl.
Ios. 9.

Venit Iesus in ciuitatem Samaria. Præuenit Christus Gentiles, quia ab illis præueniri non potest. *Inuentus sum à non querentibus me.* Erat ibi fons Iacob. O qualis fons Christus. Nascitur in paradiso, vt Dei filius, ascendit à terra vt Mariæ filius. Vniuersum irrigat mundum sua doctrina, purificat

purificat omnia sancto Baptismo, Exit & diuiditur in 4. flumina per 4. Euangelia. Gen. 2. *Egrediebatur fluiuius de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde diuiditur in 4. capita.* Conuertitur in sanguinem vt aqua Egypti, per suam passionem, *Et paruus fons in lucem solẽmque conuersus est.* Hebr. 10. *ster c. 10. per triumphalem resurrectionem, & quantum hæc SS. aqua differt ab aliis, ista est in hoc mundo gratia, in altero est gloria.* O quam malæ sunt huius mundi aquæ, non fontium sed paludum, aquę, inquam, ex superbia crassa, turbidæ ex iniustitia, amaræ ex odio & inuidia, aquæ mortuæ ex otio & negligentia, aquæ putridæ ex luxuria, malè sanæ & pestilentis ex auaritia.

Christus, ait Euangelista, sedebat sic super fontem: quod sic mysticè & allegoricè parte 2. Idem interpretatur. Quoniam apud Poetas & oratores sæpè leguntur fontes eloquentiæ, fontèsque scientiæ, & fontes eruditionis. Ideo sedere Christum super fontem, hoc est, super Philosophiam, super lumen naturale, super rationem humanam, quæ veluti radius quidam & deriuatio à diuina sapientia, in sacris scripturis legimus quod sapientia diuina sedet super hominem. *Anima iusti sedes est sapientia, & de SS. Act. 2. Sedebat sic super fontem.* Fõs vnus sedebat super alterum fontem, fons diuinæ sapientiæ super fontem sapientiæ humanæ. Fons sapientiæ verbum Dei. Eccles. 1. *Nõnne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?* Sedebat sic super fontem. O quale, Sic, quantamque emphasim cõtinet, sedebat cum tanta maiestate, cum tanta exultatione & reputatione, cum tanta ratione, an non rationi consentaneum est quod sensus subdatur intellectui, & homo Deo? Sic æquum est humanam sapientiam inclinari ac demittere sese & subijci diuinæ, quod moriturus cognouit Antiochus 2. Mach. 9. *cæpit ille ex graui superbia ad agnitionẽ sui venire, diuina admonitus plaga, & ait, Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.* Sedebat sic super fontem, cum tanto honore fontis. *Quantus est Philosophiæ honor, coniunctam ipsam esse fidei & penetrare diuinæ sapientiæ mysteria,*

Hebr. 10.

Act. 2.

Eccles. 1.

2. Mach. 9

Isa. 7. myſteria, *niſi credideritis non intelligetis.* Iſaya. 7. Tres puteos in Geneſi inuenimus, c. 21. puteum iuramenti quem fodit Abraham, & c. 26. puteum latitudinis, Puteum denique abundantiae ibidem, quos fodit Iſaac. Non eſt vnique fons Philoſophiae, ſed tripartitus. Puteus latitudinis eſt Philoſophia naturalis, quae dilatatur, & complectitur reſ omnes naturales & phyſicas motui & tempori ſubiectas, ſicque inſinitam creatoris virtutem teſtatur. Dicente Apoſtolo Rom. 1. *Inuiſibilia ipſius per ea quae facta ſunt à creatura mundi intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius uirtus & diuinitas.* Puteus abundantiae eſt Philoſophia moralis unde erumpunt & fluunt aquae largiſſimae morum, Ethicorum, politicorum, æconomicorum & monaſticae uitae. Puteus iuramenti, eſt Philoſophia rationalis ſiue logica, quae acuit ingenium, ſubtilem reddens intellectum ad diſcernendum uerum à falſo, ſyllogiſmum, à paralogiſmo, à falſo, à ſophiſtica & hallucinatoria captione ſeu tendicula. Eſtque iuramenti inſtar, quod ut legitimum ſit debet fieri in ueritate, non de falſo & mendacio (eſſet enim peritium,) & ueritum legimus iurare in nomine Dei mendaciter, lege ita ſanciente: Non aſſumes nomen Dei tui in uanum. Mendacium autem ſeu falſum per dialecticam artem, ſeu rationale organum, à uero diſcernimus. Ecce maſter Salomon qui ſcripſit philoſophiam rationalem in Pro uerbiis, naturalem in Eccleſiaſte, de moribus per allegoriam in Canticis. Et ecce pluſquam Salomon hic. *Matt. 12.* At uero quae reperiri poteſt ceſſior ſublimiſorque Philoſophia, Euangelio Ioannis, quod ſic incipit: *In principio erat uerbum, &c.* Tranſcendit tanquam Aquila. Omnia haec inferiora, ipſumque iuſtitiae ſolem, inconniuentibus oculis fixaque acie continetur ac contemplatur. Sedebat ſuper fontem non iuxta fontem, non procul à fonte ſed ſuper fontem, non hunc uel illum, ſed ſupra fontem ſimplicitate & indeterminatè, hoc eſt, ſupra omnem fontem, qui ſua eminentia omnem continet, & quod Heſter. 10. legitur *Paruus fons creuit in fluum, & in aquas plurimas reuoluit.* Sic Chriſti fons impleuit nedum Iudaeam, nedum Samaritiam, ſed fines orbis terrae. *Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudaea & Samaria & uſque ad ultimum terrae.* Sic mare magnum efficitur Puteus iſte, & fons Euangelicus. *Reliquit uuluer hydriam.* Hydriam deferere, eſt ueterem & antiqua peccata relinquere ad quae non oportet iterum redire.

redire, ne compleatur illud prouerbiū. *Canis reuerſus ad uomitum.* Videamus itaque fratres, ut ſerò cum Samaritana non nimis ſerò, ſed dum tempus habemus, & à Domino, cuique noſtrum dicente: *Da mihi bibere, Sitio.* Sitio, inquam & valdè deſidero tuam ſalutem, reſpiſcentiam, conuerſionem & emendationem in meliùs, inuitamur: peccatorum occaſiones effugiamus. Hydriam ueterem relinquamus, & ad Dominum, uerum piſſimumque animarum noſtrarum cuſtodem ſeu Samaritanum, qui languores noſtros ipſe portauit, & lethalia uulnera noſtra appoſito oleo & uino ſanauit atque curauit: *Luc. 10.* conuertamur. Faxit Deus, ut cum Samaritide iſta, & conciuibus ſuis bonis Samaritanis in Chriſtum ex animo credentibus, in fide patrum noſtrorum firmi & ſtabiles permaneamus, Amen.

SABBATO, POST DOMINICAM TERTIAM

QVADRAGESIMAE.

De Adultera Ioan. 8.

Perrexit Ieſus in montem Oliueti & diluculo iterum uenit in templum.

ADULTERAE huius hiftoriae eſſe authenticam, ne ſubeat uſa dubitatio, proponam ea quae Catarinus primùm aduerſus Eraſmum & Caietanum, deinde Sixtus Senenſis contra Anabaptiſtas hæreticos reſponderunt. Prior annotationibus aduerſus Caietanum hac de hiftoria (quàm egregium miſericordiae & clementiae diuinae exemplum nominat, epitheto ualdè accommodato) ſic ſcribit. Quotannis in Eccleſiis reperitur, & à ſacris concionatoribus non ſine fructu magno exponitur. Eraſmus autem, qui nihil non mouit, & poſt eum Caietanus, non ſatis eſſe authenticam, neque conſtare

*Catari-
nus, &
Sixtus
Senenſis.*

constare esse partem Euangelij Ioannis, audent scribere. Sed dicunt, Theophylactus, & ante illum Chrysostrmus ac Nonnius poeta panopolitanus hanc historiam in suis ad Ioannem Commentariis & paraphrasibus prætermiserunt: idcirco non erit authentica. At cur non potius in aliam partem argumentantur? Cyrillus Alexandrinus doctor Græcus celeberrimus, in hanc historiam commentarios edidit, ergo non est in dubium reuocanda, præsertim cum magno Ecclesiæ consensu, legatur in missa, hoc tempore, & pro suggestu, plebi enarretur.

D. Ambrosius epist. 58. ad studium, & paraphrastibus eandem historiam, cuius verba subscribam: Cum adulteram reperissent Iudæi, obtulerunt eam saluatori, captantes vt si absolueret eam, videretur legem soluere, qui dixerat: *Non veni legem soluere, sed adimplere*, si damnaret, videretur aduersus finem venisse propositi sui, hoc igitur præuidens Dominus, scribebat in terra.

Hier. 22. Quid scribebat nisi illud Propheticum: Hierem. 22. *Terra, terra, scribe hos viros abdicatos*, quod de Iechonia lectum est in Hieremia Propheta? Cum Iudæi interpellant, in terra scribuntur nomina Iudæorum. Cum aduent Christiani, non scribuntur in terra fidelium nomina, sed in cælo. *Nec ego te condemnabo*. &c. Non damnat quasi redemptio, corrigit, quasi vita, quasi fons abluit, & quia quando se inclinat Iesus, ideo inclinat, vt iacentes eleuet, ideo erit remissio peccatorum: *Nec ego te damnabo*.

D. Ambrosius Hæc ibi D. Ambrosius, & lib. 3. de SS. cap. 2. Dominus, ait, *lib. 3. de digito scribebat in terra*, cum à Iudæis adultera esset oblata, significans per figuram quando de peccatis alterius sancto c. iudicamus, nostri nos debere meminisse peccati. **Rur. 2. & epist. 76.** fertis verbis pronunciat dicens. Semper quidem decantata quæstio & celebris absolutio fuit mulieris eius quæ in libro Euangelij quod secundum Ioannem scribitur, adulterij rea oblata Christo est. Id enim Iudæorum commenta est tergiverfatio, vt si contra legem absolueretur, contra legem prolata Domini IESU sententia teneretur. Si autem damnata esset ex lege, vacare Christi videretur gratiâ. Oblata erat adultera, hac fraude vt si eam absolueret, legem soluere videretur, sin verò damnaret, propositum sui mutaret aduentus, quia peccata omnium remissurus aduenit, denique ipse: ait Ioan. 8. *Ego non*
iudico

iudico quemquam, Respondit Dominus. *Qui sine peccato est vestrum, &c.* Quid tam diuinum quàm ista sententia, vt is peccata puniat qui exors ipse peccati sit? Nonne se magis ipse condemnat, qui in alio damnat quod ipse committit? *Scribebat in terra.* Quid? vtique dicens: *Festucam quæ in oculo est fratris tui vides, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non vides?* Libido enim velut festuca est, citò accenditur, properè consumitur. Sacrilegium perfidiæ, quo Iudæi negabant propriæ salutis authorem, sceleris magnitudinem personabat. Scribebat autem in terra digito quo legem scripserat, peccatores in terra scribuntur, iusti in cælo sicut habes dictum ad discipulos: *Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis.* Luc. 10. Secundò scripsit, vt gemino testamento Iudæos scias esse damnatos. Bene ait, quod exierunt foras, qui nolebant esse cum Christo. Solus remanet Iesus, quia non potest hoc cuiquam hominum cum Christo esse commune, vt peccata condonet. Solius hoc munus est Christi, qui tulit peccatum mundi. Eleuans Christus caput, dixit mulieri, *vbi sunt qui te accusabant?* Vide mysteria & clementiam Christi.

Cum accusatur mulier, caput Christus inclinat, eleuat autem vbi defecit accusator. Ita nullum damnari vult, absolui omnes. *Nemo te condemnavit?* Quomodo vtique interrogat quod videbar? Sed interrogat nobis, vt nosceremus non esse lapidatam. Est etiam humani affectus hæc confuerudo, vt interrogemus sæpissimè quod videmus. *Nec ego te damnabo.* Aduerte quomodo propriam sententiam temperauit, vt Iudæi de absolute mulieri calumniari nihil possent, sed in se magis calumniam retorquerent si queri vellent. Dimittitur enim mulier, non absoluitur, quia deerat accusator, non quia innocens approbatur. Quid ergo quererentur, qui priores à persecutione criminis, & ab executione supplicij destiterunt? Addidit Deus, *Vade, & amodò vide ne pecces.* Emendauit ream, non crimen absoluit. Etenim seuiore sententia culpa damnatur, si vnusquisque crimen suum oderit, & in se incipiat condemnare delictum. Etenim cum reus occiditur, persona magis quàm culpa punitur, vbi verò culpa deponitur, absolutio personæ est, pœna peccati.

Hactenus D. Ambrosius insignis ecclesiæ doctor immortalis, (iuxta nominis sui etymum,) laude & honore dignissimus. Posterior, nempe Sixtus Senensis, variis in

Sixtus Senz. lib. 1. de Evangelio Ioan. D. Hier. li. 2. cont. Pelag. 2. epist. locis, præsentem absolvit quæstionem. lib. 1. De Evangelio Ioannis sic scribit. Mulieris in adulterio deprehensa historiam, ecclesia multis annis post Evangelium Ioannis in canone recepit, & partem ex Evangelij Ioannis declaravit, cum antea in aliquod exemplaribus Græcorum & Latinorum non extaret, sicut Hieronymus in secundo aduersus Pelagianos volumine dicit. Eius verba recitabo. Habentur tom. 2. epistolarum circa medium dialogi aduersus Pelagianos, In Evangelio secundum Ioannem in multis & Græcis & Latinis codicibus inuenitur de adultera muliere, quæ accusata est apud Dominum. Vehementer urgebant Scribæ & Pharisei, sed *Christus digito scribat in terra*, eorum videlicet qui accusabant, & omnium peccata mortalium, secundum quod scriptum est in Propheta Hierem. 17. *Relinquentes autem te, in terra scribentur*. Tandem dixit, *Qui sine peccato est, etc.* Græcè scriptum est, ἀναμάρτητος. Et quia accusatores omnes fugiunt (dedera enim verecundiæ eorum clementissimus Iudex spatium recedendi) solus remansit cum muliere. Præcepit Dominus, ne ulterius peccaret: Sed utrum ea fecerit, necne, scriptura non dicit. Hæc D. Hieronymus, & Euthymius in commentariis Ioannis in fine septimi capituli, Scire oportet, inquit, quod ea quæ ab hoc loco habentur vsque ad illum. Dixit Iesus: *Ego sum lux mundi*, in exactioribus exemplaribus, aut non inueniuntur, aut obel̄o confossa sunt, eo quod illegitima videantur & addita. Et huius argumentum est, quod nullus ea sit interpretatus: nobis tamen animus est, etiam hæc declarare, quod vtilitate non careant, sicut & caput de muliere in adulterio deprehensa, quod inter hæc ponitur, hæc ille, qui more Græcorum loquitur, ostendens quibusdam notam & adulterinam vident huius adulteræ historiam, cum sit legitima.

Existimant autem quidam ex verustioribus præsentem historiam huc fuisse translata, ex Evangelio quodam Apocrypho secundum Hebræos, in quo narrationem talem fuisse descriptam Eusebius in tertio Ecclesiastica historia 3. histor. ex testimonio Papiæ indicat, capite ultimo, in fine prælati nominati libri tertij, his verbis. Simul & historiam quandam subiungit, de muliere adultera, quæ accusata est a Iudæis apud dominum. Habetur autem in Evangelio, quod dicitur secundum Hebræos scripta ista Parabola. Hæc ibi. Cæterum sacrosancta Ecclesia, hanc historiam singulis

Euthym. in Ioan. 8.

Euseb. li. 3. histor. eccl. c. vi.

singulis annis in sacris mysteriis sub nomine Ioannis Evangelistæ decantans, parem ei auctoritatem detulit, cum cæteris eiusdem Evangelij capitulis, & D. Ambr. supra recitatus secunda ad studium epistola, hanc ipsam afferit celebrem semper in ecclesia fuisse & tanquam Evangelicam Ioannis scripturam fidelium omnium ore decantatam. Hæcenus Sixtus, qui lib. 6. Biblioth. annot. 198. expendit, an principium octavi capituli Ioannis sit authenticum, de quo dubitavit Caietanus, cui opponit se Cararinus. Rufus idem lib. 7. de Evangelio Ioannis hæresi. 5. obiectione 4. scribit Anabaptistas mulieris adulteræ historiam fuisse superadditam Evangelio Iesu, conqueri, producto Papiæ apud Eusebium, & Hieronymi contra Pelagianos testimonio, de quo supra.

Respondet autem hoc modo: insaniant quantum velint Anabaptistæ, quoniam Ecclesia Catholica ei parem auctoritatem detulit cum cæteris Ioannis Evangelistæ capitulis. Nec propterea quod Papias citauerit eam ex Evangelio secundum Hebræos, credendum est, quod in Evangelio Ioannis scripta non fuerit, vel quod eadem vera non sit, quia legatur, in Evangelio secundum Hebræos: alioquin nihil in sacris libris verum erit, quod in aliis gentium scripturis inueniatur scriptum: Vana sunt hæc argumenta, & responsione indigna. Illud verò quod ad fidem historię labefactam iidem hæretici afferunt, nempe Græcos historiam istam in commentariis suis non habere, respondeo, quod licet in illis, historia illa explicata non sit, non tamen ab eis repudiata est. Et possibile est Chrysostomum eam historiam exposuisse, & eam deinde expositionem à quopiam hæretico, cui historia illa, vel historię explanatio non placuerit, è codice Chrysostomi fuisse detractam, hucque Sixti verba. Erasmus autem in annotationibus, ex cap. 8. Ioannis, historia, inquit, de muliere adultera non habetur in plerisque Græcis exemplaribus. In nonnullis adiecta erat in calce, Atque idè Chrysostomus nullam facit huius mentionem, edisserens Evangelium Ioannis, & ad eundem modum legit Theophylactus, cum alioqui perpetuam in totum Ioannis Evangelium commentationem scripserit.

Quibus leuibus coniecturis supra responsum est. Hanc historiam non adiectam esse, sed vere esse. D. I. c. annis, probat Ecclesiæ consensus, quippe qui, vt Evangelio dignam

Sixtus Sent. in Biblio. li. 6. anno 198. & lib. 7.

Erasmus in annotat.

comprobarit. Veniat in mentem Diui Augustini grauissimum Apophtegma, *Euangelio non crederem nisi me Catholica Ecclesia commoueret auctoritas*. Hæc ille tom. 6. contra

D. Chry. Epistolam fundamenti cap. 5. Citat & *D. Chrysostr.* homil. 60. in Ioannem circa principia, hanc historiam, leuiter attingens illam. Cum rogauerunt, inquit, an liceret censum dari Cæsari, & an lapidanda esset adultera: non dicendi studium, sed maleuolam mentem præ se tulerunt. hæc ille. Quod minimè facturus videretur, si eam apocrypham, non autem Canonicam & Authenticam existimasset.

Beza in 7. c. Ioan. Beza suum addit calculum, sub finem septimi capituli in Ioannem. Ad me quidem quod attinet, non dissimulo mihi meritò suspectum esse, quòd veteres illi (Chrysostr. Theophylactum, Nonnum, Eusebiuinque intelligit) reiecerint, Deinde quòd narrat Ioannem solum fuisse relictum cum muliere in templo, nescio quàm sit probabile: Et quòd scribit Iesum digito scripsisse in terra, non quum mihi & insolens videtur, nec possum coniecere quomodo possit satis commodè explicari.

Tanta denique lectionis varietas facit vt de totius historiae fide dubitem. Hæc vesanus ille censor, qui magno supercilio, prætenso veterum nomine & auctoritate, (quam conculcare nihilque facere solet,) hanc repudiat historiam: & tanquam absurda reiecit, quæ hæc comprehenduntur historia, de cuius fide sic dubitare non abnuim, ò monstrum in extremas terras deportandum! Rectè quidem à Theologis dictum est. *Qui dubitat in fide, infidelis est*. Tales itaque Bezas sebas ac rebelles seu refractarios, cum infidelibus iure optimò computabimus. Sed nunc ad ipsam historiam aggrediamur.

Perrexit Iesus in montem Oliueti & diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & docebat eos: Studium Christi erga populi salutem his declaratur, non enim conuiescit vel otiaur, sed totus est in theoria & praxi seu in vita contemplatiua pernoctando, in oratione, & in vita actiua prædicando in templo. Huius exemplo non otientur prælati Ecclesiæ, sed in pascendo populo spirituali

D. Cyril. pabulo sint occupati, vt sicut dicit in hunc locum. *D. Cyrillus Alexandrinus* prædicationi oratio, & orationi succedat prædicatio. *Luc. 6. Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei*. Sic & in edocendo populo diligentem nauabat operam: necessitatibus eorum magna cura

prouidens

prouidens. Sic & apud Cassiodorum in Tripertita. libr. 7. *Cassiod.* cap. 34. Legitur; de sanctis viris Eulogio & Protogene: *hist. lib. 7.* Sacratissimus quidem Eulogius in habitaculo suo constitens, tota die totaque nocte, omnium deprecabatur Deum: Protogenes autem literis eruditus, adolescentium magister effectus est, quos diuina erudiebat eloquia, & ad sacrum baptismum suscipiendum hortabatur. Si quando verò alicui suauisset, vt sacram gratiam mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium (is erat præful seu Episcopus Edessenorum Mesopotamiæ) & concutiens ianuam, rogabat vt aperiret, ac signum Dominicum, ei qui fuerat renatus, imponeret, ex quo patet confirmationis sacramentum quod à solo Episcopo ministratur baptizato, intelligi oportere, (Cumque illè difficiliter aperiret, ne intercederet orationem, dicebat potius esse necessariam salutem errantium.

Hæc ibi. Populi etiam ad audiendum dominicum verbum fetuor atque deuotio describitur, non autem magnatum & principum, Scribarum ac Phariseorum, qui tentantes dominum, & calumniam illi itatuentes in sequentibus, depinguntur. Vulgò dicitur, *Arcus tensus rumpitur*. Quomodo igitur abque intermissione Christus, noctu quidem orat, interdium verò & valde manè docet populum? ò magnum eius erga salutem nostram procurandam desiderium, erga promouendam vtilitatem electorum studium! Noctes ducit insomnes, Non dat somnum oculis suis, nec palpebris suis dormitationem, non requiem temporibus suis. Sic dicebat ad Laban patriarcha Iacob. *Genes. 31. Die noctisque astu urebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis: sicque per viginti annos in domo tua seruiui tibi*. Sic *Luc. 2. Pastores custodiebant vigilias noctis super gregem suum*. Sic *2. Timoth. 4. Episcopum, instruit Apostolus & concionatorem. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ*. Sic principes populorum, reges, ac iudices seu magistratus vigilantes esse oportet.

Plutarchus tom. 3. Opusculorum de doctrina principum. *Perforum rex, inquit, vnum habebat cubicularium, cui hoc negotij mandatum erat, vt diluculo ingressus illi diceret surge rex, atque ea cura negotia que te curare voluit Mesoromafides*. (Erat is Deus Perfarum, vel vt Christianè dicam, Magnum Idolum Perfarum.) *Homerus dictum Agamemnoni memorat, (Et nunc reges intelligite crudi-*

dimini

Psal. 2. dimini qui iudicatis terrā. *Psa. 2.* *ἰλιαδ. β.* circa principit
ὁ χριστὸς παννύχτιον ὑπὸ ἀρκυ βολιφάρον ἀνδρα
ὃ λαοὶ τῷ πᾶσι ἐπέπεσαν, ἡγετὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ, id est,
Non oportet per totam noctem dormire consiliarium virum,
Cui populi sunt commissi, & tot cura sunt.

Homer^o
ἰλιαδ. α. Idem depingit Agamemnonem regem vigilantem nec
 capientem somnum prae officio boni magistratus. *ἰλιαδ. κ.*
 Hoc est lib. 10. ipso statim exordio, sic.

Ἄλλοι μὲν ἑσπέρᾳ ἠνυσθῆς παναχαιῶν
ὑπὸν παννύχιοι, μάλα κεν Ἀγαμέμνων ἦντων
ἄλλ' ἐν ἀπρεδῶν Ἀχιλλεύωνά τε μέλη λαῶν
ἕντες ἐξ ἡλικίης, πολλὰ φρεσὶν ὄρετόν τε, id est,
Alij quidem apud naues optimates Achivorum
Dormiebant per noctes, molli domiti somno:
Verum non Atidem Agamemnonem pastorem populorum
Somnus tenebat dulcis, multa in mentibus volentem.

Plutar.
to. 3. opu
cu. Num
seni ger.
fit re. Plutarchus tom. 3. Opusculorum, Num seni gerenda sit
 Respublica, post principia, profert quorundam exempla
 qui ita ad artem quam exercebant, contentione animi
 toti erant veluti affixi, vt de nulla alia re omnino cogita-
 rent. Niciam pictorem vsque adeo artis suae operibus o-
 blectatum ferunt, vt à domesticis & familiaribus suis sa-
 pe fuerit percontatus, num lauisset, num prandium co-
 medisset. Quinetiam Archimedes Geometricae tabulae
 affixum ministri vi auellere, & vt lauaret, vestibus saepe
 exuere solebant: interim tamen à meditationibus & stu-
 diis, etiam dum vngeretur, diuelli non poterat. Nam cor-
 pusculum vnguentis delibatum, vndique figurarum no-
 tis depingebat. Et Carneades referente Valerio libr. 8.

Valer. li.
8. c. 7. cap. 7. de studio & industria, laboriosus & diuturnus sapien-
 tia miles exiit, cui idem viuendi ac Philosophandi finis
 fuit. Ita se mirificum doctrinae operibus addixerat, vt cum
 cibi capiendi causa recubisset, cogitationibus inhae-
 rens manum ad mensam porrigere obliuisceretur. Sed
 eum Melissa, quem vxoris loco habebat, temperato inter
 studia non interpellandi, sed inedia succurrendi offi-
 cio, dexteram suam necessariis visibus aprabat. His autem
 omnibus longè addictior in salute nostra operanda fuit
 Christus, in spiritualibus quam occupatissimus, adeo vt,
 ad puteum Iacob post meridiem adhuc ieiunus, necdum
 tamen cibum caperet, & per totam noctem frequenter
 non dormiret. Scribit Plutarchus loco praecitato, Num

Plutar.
vbi sit
pra.

seni

feni gerenda sit Resp. post media, Dionysius senior in-
 terroganti cuidam num otiosus esset, Absit, ne mihi tale
 quicquam vnquam contingat, respondit, Arcum autem
 continuo intentum rumpi solere, itidem & animū, quum
 is remittitur: aiunt. Refertur autē in Epitaphio Theophrasti,
 apud Laërtium de vita philosophorum. libr. 5. Carmen
 Graecum ad hoc propositum, quod sic Latine vertitur.

Laerti.
lib. 5.

Elaud vanè quidam, studijs si forte relaxes,
Rumpi arcum dixit quisquis homo ille fuit.
Nam vegetus Theophrastus erat firmisq; labore
Laxauit postquam membra labore obiit.

In Erasmi chiliadibus, chil. 4. cent. 5. ad 77. Sic reperitur
 etiam, quibusdam paululum immutatis.

Eras. in
chil.

Ad montem Oliueti perrexisse memoratur. Mons verò Oli-
 ueti, inquit, Cyrillus ibi, altitudinem & copiam diuinae
 significat misericordiae, per Messiae aduentum nobis af-
 fluenter ostensa. Nempè olei nomine in scripturis Dei
 misericordia saepius exprimitur, quod illius natura, huius
 conditioni congruat. Superferretur enim oleum ceteris
 liquoribus, atq; supernatat: ita misericordia omnibus su-
 pereminet Dei operibus, & plus ceteris in homines elu-
 cescit. *Misericordia enim superexaltat iudicium.* Iac. 2. & in
 Iac. 2. *Psal. Miserationes eius super omnia opera eius.* Insuper oleū
 dolores vulnerum mitigat, & sanat tumores ac vlcera.
 Hinc. *Luc. 10. Alligauit vulnera eius & infudit oleum &*

Luc. 10.

vinum. Dei verò misericordia plagas animae nostrae cu-
 rat, omnemque depellit languorem peccati, vt inquit
 psaltes, *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat*
omnes infirmitates tuas, &c. Demum qui palæstram subire
 debebant, aut luctam, oleo delibuti prodibant in me-
 dium, quo eorum corpora ad id genus certaminis essent
 accommodatiora. Sic in acie contra aërias potestates cer-
 taturis suam Deus misericordiam eiargitur: ea nos praec-
 uenit, suggeritque vires, quibus in tam difficili praelio
 ope sua muniti tandem victores euadamus. *Psalmita,*
Dominus illuminatio mea quem timebo? Deus meus misericor-
dia eius praueeniet me. Porro diluculum, quo Christus venit
 in templum, exortū nouae grauit designat per assumptio-
 nem carnis mundo exhibitum. Tunc enim depulsa cali-
 gine errorum atque vitiorum exortum est in tenebris lu-
 men rectis corde, ambulantibusque in regione umbræ
 mortis, lux orta est eis. Solet enim scriptura, dici nomi-

Rom. 13. ne. Euangelicę gratię tempus designare. Rom. 13. Nox præ-
 cessit, dies autē appropinquauit, sicut in die honestē ambulemus.
 D. Aug. Hęc ille. D. August. 10. 9. tract. 33. in Ioann. exponens hoc
 t. 0. 9. tra- Euangelium, in montem Oliueti, inquit, perrexit, in montem
 Et. 33. in fructuosum, in montem vnguenti, in montem Chrifti
 Ioannē. Chrifti nomen à Chriftate dictum est. Chrifta autem
 Gręcē, latinē vnctio nuncupatur. Ideo autem nos vncti
 quia luctatores contra Diabolum fecit.

Omnis populus venit ad eum &c. Vt oues ad pastorem, di-
 scipuli ad magistrum, afflicti ad consolatorem, egri ad
 Mat. 11. medicum, lassati & onerati, ad eum qui reficere ac refocil-
 lare eos posset & vellet Matth. 11. Venite ad me omnes qui la-
 boratis, &c. & inuenietis requiem animabus vestris. Omnes
 Chriftus ad se pelliciebat & attrahebat: Vt Adamas trahit
 chalibem, magnes ferrum, & electrum siue succinum sti-
 pulam, Panthera ceteras animates, Delphinus reliquos pi-
 sces, primum mobile suo motu ciet & torquet, alios orbes
 inferiores, sol vapores & exhalationes sursum tollit, & E-
 liotropium siue solsequium sequitur solis motum. Sic vni-
 uersus ad Chriftum cōfluebat populus, omnia trahebat ad
 seipsum. in Canticis dicitur: Trahe me post te, curremus in o-
 dorem vnguentorum tuorum.

Adducunt mulierem in adulterio deprehensam, & eam sta-
 tuunt in medio. Statuitur Misera cum misericordia. Cogita-
 uerunt consilia qua non potuerunt stabilire, inquit Regius va-
 tes. Non est enim consilium contra Dominum. 1. rouerb. 21. nec
 Prou. 21. sapientiam vincit malitia. Sap. 7. Dixerant illi, apud semeti-
 pso, inquit, D. Augustin. vbi supra. Verax putatur, māsue-
 tus videtur, de Iustitia illi quarenda calumnia est: Offe-
 ramus ei mulierem in adulterio deprehensam, Dicamus
 quid de illa in lege præceptum sit: si eam iusserit lapidare,
 mansuetudinem non habebit: si eam dimitti censuerit,
 iustitiam non tenebit, vt autem mansuetudinem, inquit,
 non perdat, in qua populis iam amabilis factus est, sine
 dubio eam dimitti debere dicturus est, hinc nos inue-
 niemus accusandi occasionem, & eum reum faciemus,
 tanquam legis præuicatore, dicentes ei: hostis es le-
 gis, contra Moysen respondes, imò contra eum qui per
 Cyrill. Moysen legem dedit: reus es mortis, cum illa & tu ipse
 Alex. in lapidandus es. Dicunt ei Magister, Hac mulier, &c. Cyrillus
 Ioannē. Magistrum vocant, cuius discipuli omnino esse recusant.
 Ioan. 9. Cæco enim à Chrifto illuminato, capit. 9. huius Euangel.
 dixit

dixerunt: Tu discipulus illius sis, nos Moysi discipuli sumus. Ma-
 gistrum vocant, cuius cœlestem irrident doctrinam. Luc.
 16. Audiebant omnia hæc Pharisei qui erant auari: & deri-
 debant illum. Imò totum eorum erat studium, calumniari
 verba Chrifti, & reprehendere: Matth. 22. Abentes Phari-
 sai consilium inierunt vt caperent eum in sermone. Denique
 Mat. 22. Magistrum vocant, quem improbis vocibus, populi sedu-
 ctorem esse delatrant.

Namque nonnullis dicentibus de domino quod bonus esset.
 Ioann. 7. Pharisei cum suis sectatoribus dixerunt: Non, sed
 seducit turbas, & postquam reuersi sunt eorum ministri non
 adducto Domino, cum dicerent: Nunquam sic locutus est
 homo, Responderunt eis Pharisei. Nunquid & vos seducti estis?
 Ibidem. Mortuo item Chrifto conuenerunt Pharisei ad
 Pilarum Matth. 27. dicentes. Domine recordati sumus, quia
 Mat. 27. seductor ille dixit adhuc viuens, Post tres dies resurgam. Cæ-
 terum qui alios enecare veneno student, illud melle cir-
 cumlitum & temperatum porrigunt, vt Lurida veneni-
 lus, mellis permixta dulcedini, lateat magis, facilius in-
 grediatur ignota, & maiorem inferat perniciem non præ-
 uisa, ita his verborum blanditiis & palpatione adulatoria,
 Pharisei suæ malitiæ virus abscondere satagunt, vt
 suarum fraudum laqueis Dominum facilius implicent, &
 incautum inuoluant. Proponunt quidem in adulterio de-
 prehensam, Moysi legem adducunt, vt si eam à pœna legis
 absoluat, impunitamque sinat abire, protinus vt præuicari-
 catorem legis iuste accusare videantur & persequi: Sin ve-
 rò eam pro legis sententia dicat saxi opprimendam, con-
 tinuò eum ludibrio habeant, quòd misericordiam ma-
 gnopere verbis prædicet, quam tamen opere non com-
 probet, seruata legis seueritate, reddant exinde eum odio-
 sum & inuisum populo, cui gratissimum ipsum esse com-
 pertum habebant, ob misericordiam & clementiam, acce-
 dentes ad se publicanos & peccatores, cum incredibili
 benignitate in suum admittens consortium, & cum eis
 manducans, hætenus Cyrillus. Cui concinit ac subscri-
 bit Euthymius in hoc Euangelium sic dicens: Cognito-
 scentes eum misericordem esse, ac patientem, cogi-
 tabant quòd esset illi parciturus, & ita habituri essent ad-
 uersus eum accusationem, vt pote legis transgressione illi
 parcerent, quæ secundum legem lapidanda erat. Quæri
 non immeritò potest. Cui mulierculam ducunt solam,
 quia

quia non cum ea mœchum quoque, cum in ipso facto
in ipso in' au' oq'upo, hoc est, manifestè ita ut negari nō pos-
 sit (sic cum Iurifconsultis appositè dicitur) in facinore ipso
 deprehensam esse dicant? Personarum ergo respectu pec-
 carunt. Quod Anacharsis Scytha de legibus dicebat: Le-
 ges Aranearum telis similes esse inter Iudæorum proce-
 res iam obtinuerat: Eleganter dixit Poëta:

Ouidius. Dat veniam cornis, vexat censura columbas.

Valerius lib. 7. cap. 2. de sapienter dictis. Quam subtiliter
 Anacharsis leges aranearum telis comparabat: Nam
 ut illas infirmiora animalia retinere, valentiora trans-
 mittere, ita his humiles & pauperes constringi, diuites &
 prapotentis non alligari videmus. Virum oportuit pu-
 dicitiam potius colere, & libidinem frenare, cum viri
 mulieris caput, & à virtute dicatur, Constantiorque in
 bono & ad malum minus inclinatus esse debuerit. Ma-
 lier autem à mollitie dicta, infirmior esse dicitur obli-
 xum. Apostolorum coriphæo dicente. 1. Petr. 3. *Viri, qui*

1. Pet. 3. infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, &c. Op-

D. Aug. 10. 6. de adult. cō iugis li. 2. cap. 7. & 8.
 portunum videtur citare D. Augustini sententiam ad re-
 maximè facientem. Is tom. 6. de Adulterinis coniugiis &
 Pollentium libr. 2. capit. 7. Nonnulli inimici verè fidei
 ait, credo metuentes peccandi impunitatem dari vxor-
 bus suis. Illud quòd de Adulteræ indulgentia domini
 fecit, abstulerunt de Codicibus suis, (Nota hæc verba, O-
 ptime lector,) quasi permissionem peccandi tribuerent,
 qui dixit: Deinceps noli peccare Accusatores conscien-
 tia terrii recesserunt, Isti autem & ægroti medicum
 prehendunt. Rursus ibi Capit. 8. Respondent, Sed nos vi-
 ri sumus. Quasi non propterea magis debeant illicitas et
 cupiditatis viriliter frenare quia viri sunt, quasi non
 propterea magis debeant mulieribus suis ad virtutis hu-
 ius exemplum se præbere quia viri sunt, quasi non propter
 ea minus debeant libidine superari, quia viri sunt, qui
 si non propterea minus debeant lasciuienti carni feruere
 quia viri sunt, & tamen indignantur si audiant adultere
 viros pendere similes adulteris fœminis pœnas, cum
 tanto grauius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eo-
 pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœmi-
 nas. *Caput mulieris vir, &c.* Legant quid Imperator An-
 tonius non vtiq; Christianus de hac re cognouerit, vti
 maritus vxorem de adulterij crimine accusare nō sinuit

cui moribus suis non præbuit castitatis exemplum, Ita vt
 ambo damnentur, si ambos pariter impudicos conflictus
 ipse conuincerit. Supradicti Imperatoris apud Gregoria-
 num leguntur verba. Periniquum, ait, mihi videtur esse,
 vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhi-
 bet, quæ res potest & virum damnare. Hucusque proten-
 duntur. August. verba. Obserua interim quod propter hæ-
 reditatis translationem ad alios non legitimos filios ac hæ-
 redes, sed nothos ac spurios propter & alias circumstantias,
 grauior est vxoris adulteræ culpa quam viri; sed quoad
 ipsum adulterij factum, vtrinque peccatur ex æquo, & pœ-
 nam vtriusque Deus constituit.

Aduerte quoque quòd adulteriū furto grauius & atro-
 cius scelus est, Prouerb. 6. *Non grandis est culpa, cum quis fu-*
ratu fuerit (nempe in comparatione ad grauiora & deter-
 iora crimina) *Furatur enim vt esurientem impleat animam,*
deprehensus quoque reddet septuplum. Qui adulter est propter
cordis inopiam perdet animam suam, &c. Ratio in promptu
 est. Nam leuior est facultatum, quam honoris & famæ ia-
 ctura, Fertque ægrius homo iniuriam sibi illatam in con-
 iuge & vxore sua quæ est animæ suæ dimidium, vt cum
 poëta loquar, vel meliùs, vt sacra loquitur pagina, *Vxor &*
ipse sunt una caro, debentque esse cor unū & anima vna quam
 detrimentum honorum suorum terrenorum. Confert au-
 tem sapiens furtum cum Adulterio: Nam & adulterio fur-
 tum coniunctum est quia illegitimæ & adulterinæ proles
 supponuntur, & quoniam pro legitima habentur, hære-
 ditatem alienam intercipiunt. Homicidium quoque con-
 iunctum est adulterio, quod Dauidis erga Vriam factum,
 aliâque exempla facile probant. Grande ergo crimen est
 Adulterium, quod secum tot inuoluit scelera & quod
 apud omnes ferè nationes pœna aliqua vindicatur sicut
 hic etiam dicitur.

Moyles mandauit nobis huiusmodi lapidare. Extat lex Le-
uit. 20. Qui adulterium perpetraverit cum vxore proximi sui,
morte moriantur & mœchus & adultera. Deuter. 22. Si dor-
mierit vir cum vxore alterius, uterque morietur, id est, adulter
& adultera, & auferes malum de Israël. Subiungitur ibidem.
Si puellam virginem desponderit vir, & inuenerit eam aliquis
in ciuitate, & concubauerit cum ea, educes vtrumque ad portam
ciuitatis & lapidibus obruemur, illa quia non clamauit cum es-
set in ciuitate, iste, quia humiliavit vxorẽ proximi sui & auferes
malum

Grego- rianus codex.

Prou. 6.

Leuit. 20. Deut. 22.

malum de medio tui. Consequitur itaque in more fuisse positum vt adulteri lapidarentur. Erat enim hæc praxis criminalis. Ex sacra Genefis historia, cap. 12. Sara sublata est in Ægypto in domū Pharaonis, flagellauit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius propter & rai vxorem Abraham, licet ignoraret vxorem esse alterius.

Gen. 20. Abimelech item, Genef. 20. Rex Getare, ignorans eandem cui Dominus per somnium, *En morieris.* ait, propter mulierem quam tulisti, habet enim virum & non dimiserangeres illam. Redde viro suo vxorem, & orabit pro te quæ propheta est & viues. Orante Abraham sanauit Deus Abimelech & vxorem ancillæque eius, & pepererunt. Concluserat enim Dominus omnem vuluam domus Abimelech propter & ram.

Gen. 38. de Thamar legitur. *Producite eum vt combatur, quia nuntiatum est de ea quod fornicata esset & videtur vt verus illius intumescere.* &c. c. 19. Patriarcha Ioseph vitæ periculum ac discrimen subire præoptauit, quam thorus alienum nempe domini sui polluere. In libro Iudicum c. 19. agitur de Leuita vxore à Beniamitis in Gabaa constituta & de exorto inde bello, & cap. 20. ob id in consilio maxima pars Benjamin interiisse describitur. In historia Regum, Dauid à Domino punitur, ob adulterium cū Betsabee perpetratum primò in Absalonis filij sui rebellione, & Semei iniuriis ac contumeliis, & denique in multis aliis modis quos colligere licet ex eadem sacra historia inter Babylonicæ captiuitatis causas apud Hieremiam capit. 5. Hæc quoque ponitur. *Vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. Nunquid super his non visitabo?* Apud Danielem 13. cap. legitur quomodo duo senes falsi Iudices, grauius puniti sunt, quia Susannam violare & opprimere voluerunt. Sic iustum Dei aduersus adulteros relucet iudicium. Tobia. cap. 4. *Præter vxorem tuam nunquam patiar crimen scire.* Ex quo patet Adulterium crimen esse, In profanis historiis celebrantur clades, cedes, bella, & maximaque incommoda quæ obuenerunt ob Helenæ rapinam & ob Lucretiæ stuprum, hinc illæ lachrymæ, Perit illius ideo Romanorum reges pulsi, & Reipublicæ formam mutata. Quid plura? Desideret me, sanè tempus enarrantes incommoda & mala quæ propter adulterium inuicta sunt & importata in mundum. Nunc quòd erat inter manus prosequamur. Apud exterarum gentes variè supplicium adulteris sumptum est.

Narr

Narrat Valerius lib. 6. ca. 5. de Iustitia, quomodo Zaleucus Locrensiū legislator, ius constituerit, vt adulterij crimine damnatus vtròque oculo carere deberet. Cùmque filius eius reus ageretur, & tota ciuitas in honorem patris peccatæ necessitatem adulescentulo remitteret, aliquandiu repugnauit. Ad vltimū precibus populi euictus, suo prius, deinde filij oculo eruto, vsū videndi vtrique reliquit, se inter misericordem patrem & iustum legislatores partitus. De hoc quoque sic Ælianus scripsit variæ historiae lib. 13. cap. 24. Zaleucus legislator Locrensiū iussit, vt adultero deprehensio, vterque oculus effoderetur. Quæ verò minime expectarat, ea præter spem atque opinionem ipsi fortuna quædam obtulit.

Nam filius eius deprehensus in adulterio, peccatam à paterna lege statutam luere debuit. Ibi ne quod semel omnium sententiis confirmatum erat, irritum fieret, ipse, pro altero filij oculo, sibi alterum eximi passus est, vt ne prolixus cæcus fieret adulescens. Hæc ibi. Diodorus Siculus Bibliothecæ lib. 1. parte 2. cap. 3. de Legibus ac iudiciis Ægyptiorum, Ei, inquit, qui liberam mulierem violasset, virilia execabantur, quoniam vno crimine tria haud parua scelera complexus esset, nimirum corruptelam, iniuriam, & liberorum confusionem, Si quis sine vi adulterauerat, virgis cædebatur, ad mille plagas, mulier, naso mutilabatur. Existimabant enim mulierem sese ad illicitam incontinentiam exornantem, oportere ea parte mutilari, qua maximè facies exornatur. Idem libro 1. part. 2. cap. 1. circa finem, ostendit adulteria fuisse igne punita. Sesostris (in genitiuo) filius, Ægypti rex oculis captus, decimo post anno responso ei reddito, lotium mulieris acciperet, quæ nullum nisi proprium nosset virum, ab vxore propria incipiens, cùm multas expertus esset, nullam reperit incorruptam præter Hortulani cuiusdam quam visu restituto vxorem cepit, reliquas omnes in villa quadam viuas combussit quem locum postea Ægyptij sacram glebam vocauerunt. Hoc ipsum sic Herodotus narrat lib. 2. circa media. Defuncto Sesoestre regnum suscepisse Pheronem eius filium aiebant, eique contigisse vt luminibus caperetur, decimòque cæcum fuisse, vndecimo autem anno, ei oraculum aduenit, visum ei rediturum, si oculos, abluisset lotio mulieris, quæ ad suum solum virū accessisset, aliorum virorum expers. Eum ergo ante omnia vrinam vxoris

Diodorus
lib. 1. part.
2. c. 3. &
1. cap.

Herodotus
lib. 2.

vxoris expertum, quum nihil amplius cerneret, carcerum deinceps vrinam expertum tandem vidisse. Tunc que omnes mulieres quas fuisset expertus (præter cuius lotio lotus visum recepisset) vnam in urbem coegisset, quæ ἰρυθρὴ βῆλος, id est, rubra gleba, dicitur, & illuc coactas cum ipsa vrbe omnes concremasset, & cuius lotio lotus visum recepisset, vxorem duxisset. Hæc tenus ille. Concordant ea quæ de Thamar prolata sunt quam Iudas focer eius & populi iudex, quia pactas cum filio suo Zela nuptias prophanasse putabat, & datam futurum matrimonium fidem præuaricatam fuisse estimabat: rapi sine mora vt combureretur iussit, perisse que illo iudicio, nisi pignora focero ingessisset quibus clarè conuincebat sese ab illo grauidam esse. In eadem quoque genesi sacra edictum continetur de vxore Isaac qui tetigerit viri illius vxorem morte moriatur, ergo patet in lege naturæ adulterium fuisse capitale, & ignis vtilitate fuisse vindicatum. Apud Valerium lib. 6. cap. de pudicitia, Sampronius Musca Gallium deprehensum in adulterio, flagellis cecidit. Carbo Accienus à Vibiano, item Pontius à P. Ceruio deprehensi castrati sunt. Suetonius in Augusto §. 67. Proculum; inquit ex acerrimis libertis ille mori coëgit, compertum adulteræ matronas. Flauius Vopiscus Syracusius in Diuo Aureliano scribit circa principia, solus omnium militum qui adulterium cum hospitis vxore comiserat, ita puniuit vt dextrarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret easdemque subito dimitteret, vt scissus ille vni que penderet. Quæ res ingentem timorem omnibus locit, vt nimirum scissus ac distractus a se quemadmodum quod vnum est mulierem à marito, seiunxit, ille vtriusque pendens ederet aliis pulcherrimum exemplum publicæ disciplinæ, vt annotat Erodianus lib. 5. De rectorum, tit. 6. ad L. Iuliam de adulteriis. In fine vitæ Aureliani habetur apud Vopiscum Ancillam suam, quæ adulterium cum seruo suo fecerat, capite puniuit. Iulius Capitolinus in Oppilio, Macrino imperatore circa finem, adulteros, scribit, semper viuos simul incendit iunctis corporibus. Stobæus sermone quadragesimo secundo, de Legibus, ex Nicolai scriptis de moribus gentium, refert dicens: apud Bisidas adulterij coniunctus per urbem vnicum muliere circumducitur super Asino, ad dies aliquos

Valerius lib. 6. c. 1.

Suetonius in Augusto §. 67. Vopiscus.

Iulius Capitolinus in Macrino Imp. Stobæus sermone 42.

Hinc valdè cõforme est ac consonum quod narratur apud Plutarchum tomo primo Opuſculorum in problematis de quæſtionibus Græcis quæſtione ſecunda quæ eſt apud Cinnæos Onobatis, nomen hoc à conſenſo aſino eſt factum. Deprehendam in adulterio mulierem in forum producebant, & in lapide omnibus conſpicio ſiſtebant, Deinde aſino impoſitam, circa urbem circunducebant. Poſtea rurſum in eodem lapide adſtare coacta, infamis per totam habebatur vitam, & vocabatur Onobatis. Lapidem autem ob eam rem vt pollutum abhominabantur, hæcenus Plutarchus. Meminit Erasmus in Chiliad. quarta, centuria ſexta Adagio vigefimo ſexto, dicebatur quod aſinum equitaſſet.

Plutarc. to. 1. Opuſculorū quæſt. 2.

Erasmus in Chil.

Sic apud Cumanos ſumma ignominia ſupplicij loco erat in vltionem adulterij. Nunc apud Chriſtianos iudus eſt adulterium apud quos vetè matrimonium eſt ſacramentum. Idem Chiliad. 1. cent. 9. Adag. vigefimonono Tenedia bipennis. Tenedius quidam rex, inquit, legem tulit in adulteros vt vtriuſque corpus ſecuri conſcideretur: eiſque legis exemplum etiam in filium edidit proinde in numiſmate iuſſit inſculpi ex altera parte ſecurim, altera duos vultus ex eadem ceruice prominentes cuius rei meminit & Stephanus in vrbium Catalogo ac Heraclides de politiis.

Stephanus de

Prior ille in diſtione τένεδος ſic Græcè habet, ὅς φησιν Ἁρακλίδης ἐν τῷ περὶ τῶν πολιτικῶν, ὅτι βασιλεὺς τῆς ἐν τενεδῶ νήσου ἔθηκε τὴν καταλαμβάνοντα μισθὸς, ἀναίσιον πάλαι ἀμφοτέρωδε de Pors. ἑπαιτὴ ἢ συνέθε ἢ ἢν αὐτὸ καταλυθῆναι μισθὸν, ἐκείνως ἔτι περὶ τῶν παιδῶν τυρωθῆναι ἢ νόμον. Διὰ τὸ τὸ φησὶν ἐπὶ τῷ νόμῳ ματὸς τῶν τενεδίων μεχράχθηαι ἐν μὲν τῷ ἑτέρῳ ἡμέραι, πέντημιον ἐπὶ δὲ τῷ ἑτέρῳ, εἰς μεχράχθηαι ἐν ὑπὸ μισθῶν τῶ περὶ του παῖδα παθήματος. Latine ſic verito ſicut dicit Ariſtoteles in republica Tenediorum, quod rex quidam in Tenedo legem tulit, reos peragentem Mæchos: vt ambo ſecuri tollerentur ac ferirentur.

Postquam autem accidit filium eius in adulterio comprehendendi, ratam habuit & seruandam esse legem approbavit in proprium filium. Propter hoc, inquit, & in numismate Tenediorum imprimi fecit ex altera quidem parte securim, in altera autem duocapita, in recordatione eius, quem filius eius subierat passionis. Posterior referentur Harodio libro quinto De rectorum titulo sexto ad legem Iuliam

Hinc

Iuliam de adulteriis coercendis in hanc scripsit sententiam: Tenuis rex Tenediorum cum legem posuisset ut si quis adulterum deprehendisset, eum securi interficeret: filio suo deprehenso, interroganti quid fieri oporteret, respondit, lege utendum esse & deinceps ob hanc causam in altera parte numismatis securim, in altera viri atque mulieris imaginem insculpsit dependentem ex vno collo, ut demonstraret (opinor) vno ictu feriri oportere adulterum & adulteram, leque istius iuris auctorem, aut laudatorem esse. Hæc ibi. A. Gellius lib. 10. Cap. 23, verba M. Catonis adscripsit ex oratione quæ inscribitur de dote, in adulterio vxores deprehensas ius fuisse maritis necare, ibi scriptum est verum tam viro quam mulieri debuit lex æqualis.

A. Gellius
lib. 10. ca.
23.

Ex Hæraclide de politiis reipub. Atheniensium narratur ad hunc modum Hippomenes vnus de Codridis, cum apud filiam Linonam adulterum deprehendisset huc quidem vna cum filia ad currum illigatum interfecit: illam verò cum equo sub iugum constrinxit, donec mortem obiret. In republ. autem Tenediorum sic habetur apud eundem, legem quandam posuisse rex Tenuis fertur, si quis adulterum deprehendisset ut eum securi trucidaret. Deprehenso vero filio ipse cum is qui deprehenderat, regem quid faciendum rogasset, respondit, lege uteretur. Et ob hanc causam in altera parte numismatum suorum securim insculpsit, in altera viri atque mulieris faciem ex vno collo dependentem, hæc ibi. In repl. Leprehatarum sic narratur. Leprehenses, si quos adulteros ceperint, victos per urbem totum triduum circuducunt, & perpetuam infamiae notam illis inurunt.

Mulierem verò per vndecim dies amictam tunica pelucida discinctaque in foro statuunt & infamia afficiunt. Hæc ibi. *Apud Romanos*, lex Iulia lata erat de adulteriis, lege 23. D. ad legem Iuliam de adulteriis. Labeo ita probat & Poniopius scripsit in ipsis rebus venereis deprehensum occidi, & hoc est quod Solon & Draco dicunt in 1799 lege decima tertia §. index adulterij D. eodem. Iudex adulterij ante oculos habere debet, & inquirere an maritus pudicè viuens mulieri quoque bonos mores colendi author fuerit, periniquum enim videtur esse, ut pudicitiam vir ab vxore exigat quam ipse non exhibeat, quæ res potest & virum damnare. Et lege 30. in Fine C. ad legem Iuliam

Iuliam de adulteriis, sacrilegos nuptiarum gladio puniri oportet. Lege item 12. tabularum tit. 11. de iniuriis sic cauetur: *Mæchum in adulterio deprehensum necato*. Imperatoris Leonis Constitutio. 32. de adulteris manifestè deprehensis, pro maxima misericordia statuit, ut Nasus detestandis illis ambobus abscindatur, atque ut rescindatur peccati occasio, mulier in posterum in monasterium velut in exilium detrudatur.

Polydorus Virgilius libro vltimo historiae angelicæ. *Polydorus Virg.* Henricus octauus Anglorum Rex, inquit, Annam Bulleyne vxorem suam in adulterio deprehensam, cum suis mæchis capite repente puniuit. Apud Turcas etiam non manet impunitum aut inultum adulterij crimen, Alchoranum siquidem seu collectio præceptorum impiissimi ac impurissimi Mahometi ita fert Azoara seu cap. 34. Omnis adulterans centum ictus suscipiat in multorum presentia. Narrat tom. 1. Operum, Apologia pro mercede conductis circa principia Lucianus, Salæthi cuiusdam legem contra adulteros durissimam quam Crotoniaris tulisset, Iussitque eos in ignem conici. Paulò post cum fratris sui vxore in adulterio fuit deprehensus: qui quod fecit (ut ipse dum causam diceret fatebatur) amore captus fecit, & voluntarius, nihil reluctans in ignem animo magno ingressus: tametsi Crotoniate hominis miserebantur: & si luberet exulandi facultatem permittebant. Hæc ille. Memoria dignissimum est quod Plutarchus tom. 1. Opusc. in Apoph. Iacochus tom. 1. Opusc. de Licurgo scribens, affirmat, tantam fuisse illo tempore mulierum pudicitiam, ut crimen adulterij, apud ipsas habitum sit pro incredibili, ac sermo memoria fertur Geradata cuiusdam è priscis spartanis, qui interrogatus ab hospite, quæ poena Spartæ in adulteros vindicaretur. Nihil enim se videre hac de re à Lycurgo statutum: Respondit nullus apud nos sit adulter, Inferenti, quid autem si aliquando existeret? Taurum, inquit, pendere cogitur, tantæ magnitudinis ut capite transmontem taygetum porrecto ex Eurota fluuio bibat.

Mahometus in Alchorano suo.

Plutarchus tom. 1. Opusc. Apoph.

Dicenti, quomodo possit tantus inueniri? Subiecit: quo verò pacto Spartæ possit adulter existere, Vbi diuitiæ, luxus & fucus ignominiosa censentur, Verecundia autem, modestia & subditorum obedientia obtinent? Hæc ibi. Iustinus Historicus libro quadragesimo primo de Parthis scribit vxores dulcedine variæ libidinis singulos plures h habere,

habere, nec vlla delicta, inquit, adulteriis grauius vindicant. Quamobrem foeminis non conuiuia tantum viro- rum, verum etiam conspectum interdiciunt.

Athenis, cum regnarent reges, Hippomenes rex filiam Linonam ad currum alligatam cum adultero interfecit, vt tradit Heraclides referente Herodio vbi supra ad legem Iuliam de adulteriis. Iulius Caesar (vt Suetonius inquit in eius vita §. quadragesimo octauo) libertum gratissimum, ob adulteratam equitis Romani vxorem (quam nullo quærente) capitali pœna affecit. Adulterorum multitudinem conuincit.

Dion apud Xiphilinum in Seuero Imp. circa finem scribit: Seuerum leges de mœchis tulisse, ex quibus quamplurimæ cædes factæ sunt. Ego quidem, inquit, Dion Nicænes ibidem, cum consul essem, inueni scriptum in tabulis, tria millia mœchorum morte esse mulctata: sed quum iam multi mortales in hanc pœnam inciderant cepti de his quætere negligentius. Hæc ibi. Refert libr. 22. sub principium Amianus Marcellinus, quomodo Cethegus senator sub Valentiniano Imperatore, adulterij reus delatus ceruice periit abscissa, & aliquot interpositis subdit: Ex foemineo sexu peremptæ sunt Originis altæ complures, adulteriorum flagitiis obnoxia vel stuprorum. Inter quas notiores fuere Claritas & Flauiana: ergo Adulterium erat capitale crimen, quod declarat Arnobius aduersus gentes libro quarto circa medium, Ad libidinem homines proni, inquit, adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus afficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehendierint fœdera genialis se lectuli expugnatione necesse. Parec itaque crimen fuisse capitale adulterium à quo abhorruit Alexander magnus teste Plutarcho tomo. 1. Opusc. in Apoph. regum & Imper. Adductam ad se iam facta nocte puellam, quæ vnà cubaret, interrogauit, Cui tam serò veniret.

Quæ cum respondisset prætolatam se dum maritus somno se daret: acerbè increpauit famulos, quod parum abfuisset quin ipsorum culpa adulter fieret. Non ita continens fuit quartus Francorum rex Childericus, qui Francorum regno eiectus est, propter adulteria in primariis atque nobiliores foeminas. Sic enim de eo Guaguinus lib. 1. scripsit: Childericus Merronei filius cum regnum accepisset: libidine & adulteriis apud suos viluit. Nam stupratis

Heraclides.

Herodius.

Suetonius.

Dion apud Xiphilinum in Seuero Imp.

Arnobius contra gentes li. 4.

Plutarchus tom. 1.

pratis multorum vxoribus: proceres communicato concilio destituere eum regno statuit. Quamobrem ad tempus secedere & exulare cogitur &c. Hæc Guaguinus. Est locus memorabilis apud Procopium lib. 1. de bello Gothorum, post principia, ex causa adulterij legatum puniri & lib. 1. de occidi posse. Nam cum id Theodatus obiceret Petro, & bello Gothicis legatis Iustiniani Imp. non recusant quin ex ea causa in eos iure animaduerti posset, sed fallum crimè esse dicit quod obiiciebatur. Sic igitur Procopius: refert Theodatus his cepit oratores ipsos ad se euocatos affari. Magna quædam & inclita oratorum dignitas est, & apud omnes mortales alioquin honorabilis.

Sed tamdiu id in se muneris retinent, quoad ipsi suæ Legationis officium seruent: nam hominem occidere, qui legatione fungatur, tunc quidem & iure pro humanis legibus licet cum regem videbitur contumelia affecisse, vel si cum muliere cubuerit, alteri cuiquam nupta. Istitiusmodi Theodatus in Petrum oratorem iactauit, non quia cum aliena is foemina rem habuisset, sed vt criminationes confirmarentur, quibus iure agi id videretur, quod legatos ad se & principum oratores necaret. Hinc ita Oratores respondent haud quaquam Gothorum princeps, res ita se habet, ac ipse disseruisti, qui enim hoc munere fungitur, nec volens quidem mœchari sat potest, nimirum cui ne aquam quidem gustare sine custodibus non id permittentibus facile sit.

Orator verò qualiacumque à principe se delegante acceperit, profert: quæ si minus proba vel rectora videntur, non ipse propterea iure est inculandus, sed qui miserit forte culpandus: Oratoris quippe officium est, suum cum fide ministerium exequi. Palam est igitur atrocem iniuriam per adulterium fieri, quæ contra legatum (cuius alioqui inuolabilis est dignitas) si tale crimen admiserit, morte vindicatur.

Narrat Pausanias in Messenicis siue libro quarto circa medium, Messenios, vt olim Troianos, diuerso tamen modo, Adulterium ad extremum exitum perpulisse. Vnus si quidem Emperam, clari hominis inter Spartanos seruus cum Domini pecus pasceret quotidie ferè boues præ se propè Messenios agebat: Ibi Messenij in suburbano habitantis vxorem aequatam venientem (ad fluum propinquum pascuus) conspicatus, eius amore captus est. Femi-

Pausanias.

nam primò domus ad colloquium, deinde ad stupri con-
fuerudinem pellexit. Obseruabat hic quo tempore eius
vir custodias obiret, suam enim quæque vicem ciuitatis
pars arcis præsidium obtinebat: (erat tunc inter Lacedæ-
monios & Messenios hostile bellum, & arx Messeniorum
obfessa, atque occupata ab hoste eam oppugnante,) qua
itaque hora domo ille discedebat. Bubulcus ad eius vx-
orem ventitabat.

Fortè ita accidit, vt esset illi nocturna vigilia cum præ-
sidiariis militibus obeunda: per effusissimos verò ea no-
cte imbres stationem deferere cogentur qui excuba-
bant: neque enim proiectum muri neque turres habe-
bant, quo cæli incommoda effugerent: & eo quidem se-
curius abiere, quòd pluuia & hyberna nocte, silente Luna,
negotium ne sibi hostis faceretur, nihil verebantur. Præ-
terea Aristhomenes Messeniorum dux, quia vulnus ipse
in pugna quadam non ita dudum acceperat, vigiliis cir-
cumire non poterat. Imperatoris itaque metu soluti mili-
tes, eò licentiùs præsidium deseruere: & sanè in eo deser-
torum numero Spartani Pastoris amica vir fuit. Domum
itaque rediit ille, cum intus esset adulter: id vbi sensit mul-
lier quàm celerrime potuit, oclutato amatore, virum Hil-
larius etiam multo quam consueuerat accipit. Percuncta-
tur deinde, quamobrem spe sua celerius rediisset: hic ille,
qui neque corruptam vxorem, neque Mæchum domi suæ
latère poterat suspicari, veram exponit facti causam, tem-
pestatis vi, non se magis quàm socios omnes è præsidio
pulsos. Subauscultabat pastor: simul ac itaque nudatam
arcem præsidio intellexit, quàm raptum potuit in castra
Lacedæmoniorum effugit. Bubulci Dominus Emperans
copiis quæ arcem Messeniorum obsidebant præfectus
rum fuerat (absente rege) ad eum perductus deprecatur
primùm noxam fugæ Bubulcus, deinde docet, appositum
illud esse ad Arcem capiendam tempus, quæ ex Messenij
oratione exceperat, singula totidem verbis referens. Ha-
bita est eius verbis fides, ac mox eundem seruum suum
itineris duces sequutus Emperans, via per difficili, per
densissimas tenebras, nihil imbre remittente, supera-
tis tamen animi alacritate difficultatibus ad arcem agmen
deduxit: ibi scalis admotis, & quo quisque eniti valuit
modo munimenta transcenderunt messenij terram eam,
in qua sola iam ex omni Messenia patriæ nomen reman-
serat,

serat, tutari conabantur hostem esse intra muros sentien-
tes, & se quasi intra retia captos, ac vndique circumuen-
tos & oppressos animaduertentes. At tamen arx capta est
ab hostibus, rerum potiti sunt Lacedæmonij, & victi sunt
atque fugati Messenij, Lacedæmonique Messeniorum
quotcumque relictæ sunt in publicorum seruitiorum nu-
merum eos conscripserunt. Hactenus Pausanias. Vide
quomodo ex adulterio, eorum profecta est & originem
habuit perditio & internecio, ergo *cane peius & angue,*
oderimus ac vitemus adulterij scelus, quod Brutæ etiam
animantes seuerè vlciscuntur, vt sequentibus historiis
palàm fit.

Narrat Plinius de Leone lib. 8. cap. 16. in principio capi-
tis, odore pardi coitum sentit in adultera Leo, totaque vi
confurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluirur,
aut longius comitatur. In eodem lib. cap. 5. de Elephantis
scripsit: pudore nunquam nisi in abdito coeunt: nec adul-
teria nouere, nullaue propter fœminas inter se prælia, cæ-
teris animalibus pernicialia. Hæc Plinius. Quo loco pro-
feram quod Poëta elegans Appositissimè & scitissimè cecini-
t lib. 1. Amorum Elegia 10.

Sumite in exemplum pecudes ratione carentes

Turpe erit in genium mitius esse feris.

Nec ab simile est quod refert Ælianus lib. 3. cap. 44. de
animalibus ad hunc modum. Ex auibus castissimi ab om-
ni stupro Palumbes, vt enim mas & fœmina tanquam nup-
titiis alligati sunt, mutua consensione ad eò ad stabile & cer-
tum connubium per summam castimoniam adhærescunt,
vt neuter alienum cubile attingat.

Si autem impudico amore capti ad alienam venerem
libidinis oculos adiecerint, cæcis reliqui circumsedentes
marem quidem mares discerpunt, fœminas verò fœmini-
næ disperdunt. Huiusce etiam modi lex castitatis ad tur-
tures pertinet, sanctaque & sincera permanet: tum etiam
ad columbas albas manat, præterquam quòd non vtram-
que occidunt, nam marem duntaxat perimunt: fœmini-
nam, verò illius misericordia permoti, impunitam atque
inuitam in viduitate reliquam ætatem ducere permittunt
hæc Ælianus. Idem eodem lib. cap. 42. de Porphirionis
pulcherrimæ auis moribus & eius in adulteras odio scri-
bit: acerrima rivalitate ardet seu zelotypus est vehemen-
ter: & mulieres quæ sunt sine viro obseruat: quod si cum

matre familiâs stuprum fieri cognouerit se strangulari: hæc Ælianus. Obserua, Athenarum dipnosophistarum libro 9. cap. 12. De Porphyrione quoque ita referre cuius hæc sunt verba. Polemon libro 5. eorum quæ ad Antigonum ac Adarum scripsit. Porphyriorem ait auem, domi educatum, mulieres quæ sunt sub viri imperio diligenter obseruare eiusmodique habere sensum adulterium admittentis, ut quando hoc cognouerit, Domino significet sibi que vitam suffocatione finiat.

Hæc ibi. Idem libro 8. de Animalibus capit. 20. memorandam describit historiam quam referre non pigeat. Ciconia riuali inuidia laborare fertur, seu quod sit zelotypa, nam cum in Cramione Thessaliæ eximia forma mulier, cui nomen esset Alcinoë, à coniuge peregrè profecto domi relicta, stupri consuetudinem cum seruo quodam fecisset: hoc quidem ipsum Ciconia intelligens, vxoris nempe in dominû perfidiam, non sustinuit, quominus quam mox factò impetu, eam sensu oculorum orbans, iniuriam in dominum illatam vlcisceretur. Idem libro 7. de animalibus capit. 25. Caniculam Siculam adulteris insensissimam fuisse auditione accepisse commemorat (quod alibi bona memoria sum me dicere memini.) Cum adulteram mulier coniugem suum peregrè redire audisset, illum quæcum ea stupri consuetudinem haberet, in latebras benè pernitus (ut ipsa putabat) occultauit, verùm & si serui ac ianitores pecunia corrupti, cum dominam ad occultationem adulterij iuuabant, tum adultero confidentiam ad inferendum stuprum afferebant: tamen perparuus canis, paritum locum illum quo adulter abdebat, allatrabat, paritum pedibus fores constupratoris receptatrices eo vique conuellere adoriebatur, Domino vt non mediocri terrore iniiceretur, ex eoque suspicaretur ibi malum aliquod late-re, quare fores effregit, adulterum comprehendit: qui eo animo cinctus gladio noctem expectabat vt primò Dominum domus interficeret, deinde verò quam antè dixi, vxorem duceret, hæc illic.

Idem libro 11. De animalibus cap. 15. Aliud quiddam prodigij plenum adiicit ad hanc formam scribens obre-tationem ac riualitatem vehementem diuersorum animalium Porphyriionis, Canis & Ciconiæ diximus suis locis. Nunc mihi exponendum videtur Elephantum odium in eos qui cum alienis vxoribus stuprum faciunt. Nam cum vxor-

rem

rem sui domitoris & altoris sit uprari manifestò deprehendisset, ambos, & cum qui stuprum inferebat, & eam quæcum id faciebat cornibus transfigens, interfecit, ac in stragulis constupratis & lecto adulterato, iacentes reliquit: vt cum primùm suus rector venisset, & manifestò nefarium facinus, & se huius vindicem cognosceret. Hoc quidem factum, ab India huc ad nos manauit. At Romæ aliud simile euenisse audio sub Optimo Imperatore Tito, præterquam quòd addunt, ibi Elephantrum non vtrumque modò occidisse, sed & stragula veste eos texisse, & nutritio aduenienti stragula reiecit, & retexisse, & proximè inter se iacentes demonstrasse. Ita ille tum facile iniuriam illatam sibi fuisse intellexit, tum etiam maximè facinus ei liquebat, vbi cornu quo ipsos confixisset, cruentum perspexit: Hæc Ælianus.

Idem libro primo de Animalibus capite 57. Memoria mandauit quomodo Psylli homines sic nuncupati (qui serpentibus quadam vi aduersantur,) experiantur, an Proles ipsorum legitima sit: Libicy homines aiunt, virum cui sua vxor venerit in suspicionem adulterij, quiq; ex ea susceptos liberos adulterino sanguine natos suspicetur, experimenti causa in doliû Cerastarum plenum (sunt autè cerastæ serpentes colore albi gemina supra frontem gerentes cornua Cochleæ cornibus similia, non similiter tamen atque illius tenera) infantem puerum conicere, sicque iniiciendo, tanquam artificem aurum igni, ingenuitatem puerilem experiri.

Cerastas protinus insultare, acerbòsque fieri, innatum malum puero minitantes, eos vt puer attigit remollescere, vnde Libies ille se legitimum patrem agnoscit. Hæc verò si Affri comminiscuntur, non me sed semetipsos fallunt, hætenus Ælianus. Quibus exemplis Leonis, Elephantis, Palenobi ac Turturis, Porphyriionis, Caniculæ, Siculæ & Ciconiæ: facile elucescit ipsis etiam brutis ratione carètibz instinctu quodam naturæ odiosum, ac detestabile facinus esse adulterium, & rursus conuincitur, nedum apud Hebræos ex Dei lege, sed etiam apud exterarum gentium explorationem fieri adulterij, adeò crimen horrendum semper habitum est apud omnes adulterium. Suprà Psyllorum liberos suos, spurij ne an legitimi essent, explorationem, historiam narrauimus, alteram nunc de Gallis antiquis seu Celtis ac Germanis subiiciemus. Scribit enim Iu-

lianus Imperator, Apostata, ob abiurarum desertumque Christi cultum dictus, Epistola ad Maximinum Philo-
Jul. Imp. phum inter Epistolas eiusdem Græco, Latinas extat f. 577.
Apostat. Quod Galli in flumine Rheni suos probant filios. Certum
 inquit, Gallis iniuriam nullam facit Rhenus, qui spurios
 infantes vndis abripit tanquam impuri lactus vindex: quos
 autem ex puro semine ortos agnouit, in summa aqua
 spendit matrisque tremantis manibus, quasi verum incor-
 ruptumque casti & laudabilis coniugij testimonium se-
 uato infante perfoluit. Hæc ille. Quod ne incredibile vi-
 deatur in primo Græcorum Epigrammatum, *Eris Eperi-*
 etiam reperitur sic Græcè incipit:

Ἄπορα δὲν Κελτοὶ, Πόταμό, &c.

Sic versibus latinis sonat.

Audaces rapido dubios in gurgite partus.

Explorant Celtæ donec diiudicat vnda.

Ha nunquam capiunt gentes noua pignora matrum:

Quàm prius imponant clypeo: tum flumina monstrant

An genus obliquum fuerit, post, mater ad vndas

Egeriam tendit natos visuras recentes,

Et suspensa, tenet censoris flumina Rheni.

Vel aliter

Anxia dispiciens cui nobilis annuat vnda. Post Egeriam ex-
 pono, post partum. Mater ad vndas tendit, & suspensa seu
 anceps & anxia mater, natos tenet ad flumina Rheni cen-
 soris. Vult dicere, quod faciebant Celtæ seu Germani iu-
 dicio tale vt matris pudicitiam explorarent. Nam si ma-
 ter castitatem seruasset, fluitabat infans in summo flumi-
 ne, si adulterium commisisset mergebatur. Brodeus Turo-
 nenfis in hoc Epigramma annotat ex Theophylacto non cit-
 rato loco, & ex Claudiano Poëta sequentia. Theophila-
 ctus. *ἡ δὲ τῶν κελτικῶν ἀπορῶν ἐστὶν ἐφαυλάτος, ὅβλς ἡδὲ ἀπει-
 ἡδὲ κελτικῶν ἐλεγχῶν ἐστὶν ἀνδραγαθία.* sic interpretor, & cel-
 tico fluuio est similis, nori & virtutis ac malitiæ iudex
 est ac examen probatione verissima certissimæque. Et
 Claudianus, *Et quos nascentes explorat gurgite Rhenum,*
 hæc ibi. Sed de his abundè dictum. Nunc ad mores com-
 ponendos sermonem conuertamus & proponamus Oui-
 dianus versus ad remedium & præcautionem, vt scilicet
 adulteria fugiamus: Is de remedio amoris lib. i. Post prin-
 cipia, canit.

Otia si tollas periere cupidinis artes.

Post pauca subdit,

Quaritur Aegyptus quare sit factus adulter:
In promptu causa est: desidiosus erit.

Simile quoddam Dauidi regi contigisse sacra narrat
 historia. Obserua Christum non abstulisse pœnam adul-
 teræ, sed ei indulgisse pœnitenti, vt in sequentibus latius
 dicetur, &c.

Adulter, ait Festus & adultera dicuntur, quia & ille ad *Festus.*
 alterâ, & hæc ad alterû se conferû. Vnde adulterium ex eo
 dicitur, quod ad alterius thorum accedatur. Est autem a-
 duleriû (vt finiûr Theologi) violatio vel pollutio thori,
 vel proprij, vt dum maritus cum solita rê habet, vel alieni
 vt dum solutus alienam contingit. Vir autem & mulier,
 quantum ad fidem matrimonij attinet æqualiter peccant.
 Quantû verò ad donum rationis spectat, vir amplius delin-
 quit, quia pertinet ad virû virtute vincere & exêplo re-
 gere feminam. Mulier adultera grauius peccat, quam vir,
 ratiõe scandali & incertitudinis prolis, quæ si marito ma-
 tris tanquam proprius filius attribuitur: legitimi hære-
 des iacturam incurrunt, & ideò vterque adulter tenetur
 pro viribus satisfacere læsis, & tamen cum tantum fit omnis
 conscientia, iustè cum Propheta cõquerimur & desilemus. *Hier. 23.*
Hier. 23. Adulteris repleta est terra, & Osee 4. Homicidium,
furtum, & adulterium inundauerunt. Exaggerat Ecclesiasti-
cus c. 33. Crimen adulterij ex parte vtriusque his verbis.
Eccl. 33.

Omnis homo qui trãsgreditur lectum suum, contemnens, in
animam suam & dicens, Quis me videt? tenebræ circumdant
me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me. Quem
vereor? delictorum meorum non memorabitur altissimus. Et nõ
intelligit, quoniam omnia videt oculus illius. Et nõ cognouit quo-
nia omni oculi Domini multò plus lucidiores sunt super solem, circũ-
spicientes omnes vias hominum, & hominum corda intuentes in
absconditas partes. Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & ubi
non sperauit apprehendetur. Remittit scilicet ad illud, Leuit.
20. De adulterorum supplicio. Præcepit enim Moyses huinf-
modi lapidare. Sic & mulier omnis relinquens virum suum, pro-
sequitur ibi, & statuens hereditatem ex alieno matrimonio. Pri-
mò enim in lege altissimi incredibilis fuit, & secundo in virum
suum deliquit, dum virum suum dereliquit, tertio in adulterio
fornicata est & ex alio viro filios statuit sibi, hæc in Ecclesiã ad-
ducetur & in filios eius respicietur, non tradent filij eius radices,
& rami eius non dabunt fructû, & dedocus illius non delebitur.

Post

h 5 Sic

Sicque non tantum adultera in seipsa punietur, verum etiam in filiis suis. Sapiens. 4. *Adulterina plantationes non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.* Quae omnia satis indicant grauitatem & enormitatem, vt ita dicam adulterij, quinimod suspectum adulterium ex Domini concessione olim inquirebant Iudei sacrificio zelotypiae cum graui supplicio vindice Dei manu, vt amplissime Numerorum quinto, cap. describitur. Vir, inquit sacer contectus, cuius uxor errauerit, maritumque contemners dormiens cum altero viro. Et hoc maritus deprehendere non quierit, sed latet adulterium. Et testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro: Si spiritus zelotypiae concitauerit virum contra uerem suam, quae uel polluta est, uel falsa suspitione aperitur: adducet eam ad sacerdotem, et offeret oblationem pro ea: huiusmodi sacrificij zelotypia dicebatur, et oblatio inuestigans adulterium. Sacerdos statuet mulierem coram Domino assumetque eam quam sanctam in uase fictili, et paucillum terra de pauimento tabernaculi mitet in eam. Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta coegessit, adhibebit eam et dicit. Si non dormiuit vir alienus tecum, et si non polluta es deserto mariti thoro, non tibi nocebunt aquae istae amarissimae, quas maledicta coegessi. Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, et concubisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictione, explemque cunctorum in populo, putrescere faciat femur tuum, et tumens uter tuus distendatur. Ingrederentur aquae maledictae in ventrem tuum, et Respondebit mulier: Amen, Amen. Scribitque sacerdos in libello ista maledicta et delebit ea aquis amarissimis, et dabit ei bibere. Quae cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificij zelotypiae si polluta est, et contecto viro adulterij re a, pertransibunt, eam aquae maledictionis, et inflato ventre computrescet femur. Si autem faciet liberos. Hec ibi. Sic olim Iudaei mariti uxorum pudicitiam explorabant, et data est haec lex (vt obseruat ibi de Oleastro) ne Iudaei zelo ducti, in uxores sauirent, eas occidendo, et vt illae explorationis huius metu, ab adulterio cauerent. Maritus quidem nulla poena afficiebatur, propter huiusmodi explorationem, et mulier portabat poenam iniquitatis suae, si fuerat polluta, nihil quidem videtur lex disponere de viro si foemina esset innocens, sed inquit eum nullo pacto debere puniri propter hoc: et damnum foeminae prolis gaudio compensabatur: et gloria innocentiae. Foeminas Deus in lege voluit maximum

vita

vita discrimen subire, vt eas ab adulterio dererreret: cum scirent indubiè, scelus suum posse facile deprehendi: docentur etiam Deum multos sine culpa voluisse tormento explorari, non tamen immunes a praemio dereliquit. Permittit enim hic innocentem foeminae infamia adulterij vti & notari, aquas amarissimas bibere: sed omnia haec comperita innocentia, noua prole remunerare. Similiter graui esse patienda, vt malam suspitionem, animo proximi possis auferre.

Et hinc ortam puto illam consuetudinem, qua quidem ad ostendam innocentiam suam, cum alicuius criminis infamia laborarent, super viuos carbones nudis pedibus incedere volebant, aut candens ferrum manibus atrectare, & mirum valde est foeminae tam periculosum subire discrimen, adulterum vero ab huiusmodi periculo expertem. Mirior enim lex semper fuit in adulterio cum viuis: quam cum foeminis, quoniam plura & grauiora mala sequuntur ex foeminae quam viri adulterio: vt prolis incertitudo manifestè ostendit. Haecenus de Oleastro. Saxo Grammaticus per ferrum candens purgatam fuisse adulterij suspitionem ac infamiam describit hoc miraculo historiae danicae, lib. 14. fol. 162. Apud Izarentinam clarum inauditi generis miraculum incidit.

Saxo Grammatico lib. 14.

Matrona quaedam a viro immerens adulterij in simulata, cum purgandae infamiae gratia candenti laminae dexteram obrulisset, subito ferrum quod exceptura erat, perinde atque innoxiae manus contactum fugiens, neglecto pondere sublime se extulit, penduloque motu gradientis foeminae incessum comitans, cum ante aram iactandum erat, inter religiosam astantium admirationem proprio impulsu humi decidit. Ea res & mulieris infamiam leuauit, & visentium animos religioni prouiores effecit. Nec temere quidem pudicitiam suam, tam ancipitis argumenti iudicio credidit, cui corporis animique fiduciam certae sinceritatis conscientia ministravit. Haec Saxo ille. Quae quidem exploratio siue probatio, sacris canonibus interdicitur: in ea enim Deus tentari videretur. Extat in decretis statutum 2. quae. 4. cap. Memiam, ex beato Gregorio Papa. Vulgarem ac nulla canonica sanctione fulcitam legem, feruentis scilicet aquae, ignitque ferri contactum, et apostolica autoritate prohibemus firmissimè. Ibidem tales. c. Omnibus vobis, in fine, ex Leone Papa ad Carolum Regem,

Decretum et decretales.

Regem, iuramento, candentis ferri vel feruentis aqua purgatio, non est addenda c. sequenti consulisti; ex Sphano 5. Ferri candentis vel aqua feruentis examinatione confessionem est torqueri à quolibet sacri non censentur canones. Extra de purgatione vulgari, cap. 3. Ex Honorio 3. Ferri candentis iudicium est penitus interdictum. Fines imponere statuo huic de adulterij exploratione & supplicio tractatui, si duo memoranda exempla subiecero. Alterum apud Hieronymum, alterum autem apud Kzanzium legitur.

Hier. to.
1. epist. de
mul. se-
priesicta.

Euagrus

Itaque prior ille tomo. 1. Epistolarum ad Innocentium de muliere septies icta, describit eius rei miraculum quae sua ætate acciderat, Vercellis scilicet, Consularis oblata sibi quandam mulierculam vnà cum adultero, nam hoc crimen maritus impegerat, pœnali carceris horrore circumdedit. Ex quo loco palam apparet (obseruauit ibi Erasmus) adhuc ætate. D. Hieronymi adulterium capite solere puniri, Nunc magnatum lusus est. Neque multo post cum liuidas carnes vngula cruenta pulsaret, ad exquirendam veritatem, infelicissimus iuuenis volens compendii mortis longos cruciatus vitare, dum in suum mentitur sanguinem, accusauit alienum, solusque omnium miser merito iustus est percussus, qui non reliquit innoxiam vnde posset negare.

At verò mulier sexu fortior suo, in eculeo suspexit a cœlum, & volutis per ora lachrymis: Tu inquit, testis es Domine Iesu, cui occultum nihil est, non ideo me negare velle, ne peream, sed ideo mentiri nolle, ne peccent. At miser homo, si interire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipsa cupio mori, sed non quasi adultera, præsto iugulum, innocetiam tamen mecum feram. Igitur consularis truculentus & ferus, duplicari tormenta iubet, crines ligantur ad stipitem, vicinus pedibus ignis apponitur, vtrumque latus carnifex fodit, nec papillis dantur induciæ: immota mulier manet, dum conscientia bono fruitur: vetuit circa se scire tormenta. Iudex crudelis quasi superatus attollitur. Illa Deum deprecatur, soluantur membra compagibus. Vna interim vox est cæde, vte, lacera. Non feci. Si dictis tollitur fides, veniet dies, quæ hoc crimen diligentem excutiat, habeo iudicem meum: ex templo ira excutitur consularis. Quid miramini, inquit, circumstantes, si torqueri mulier mauult, quam perire? Adulterium certe

certe sine duobus committi non potuit. Pari igitur proclara in vtrumque sententia, damnosos carnifex trahit, torus ad spectaculum populus effunditur, & quæ miserimi iuuenis ad primum statim ictum amputatur gladio caput, postquam verò ad foeminam ventum est, & flexis in terram poplitibus, super trementem ceruicem micans eleuatus est gladius, ad primum corporis tactum stetit mucro lætalis, & leuiter perstringens cutem rasuræ modice sanguinem asperfit, victam dexteram gladio marcescente miratus, in secundos impetus torquet. Languidus rursus in foeminam mucro delabitur, & quasi ferrum eam timeret attingere, circa ceruicem torpet innoxiam. Itaque furens & anhelans licitor totas expedit vires. Iam igitur & tertius ictus frustratus erat, iam spiculator exterritus & non credens ferro, mucronem aptabat in iugulum, vt qui secare non poterat, saltem corpori conderetur, o omnibus res innaudita seculis. Ad capulum gladius reflectitur, & velut Dominum suum victus aspiciens, confessus est se ferire non posse.

Tandem ergo ad foeminam vindicandam populus armatur. Omnis ætas, omnis sexus carnificem fugat. Nouus ensis, nouus percussor apponitur, stat victima Christo tantum fauente munita, semel percussa concutitur, iterum repetita quassatur, tertio vulnerata prosternitur. O diuinæ potentia sublimanda maiestas, quæ prius fuerat quarto percussa nec læsa, ideo post paululum visa est mori, ne pro eo periret innoxius. Clerici quibus id officij erat, cruentum linteo cadauer obuoluunt & ex more tumulum parant: subito foemina palpitat pectus, iam spirat, iam videt, iam subleuatur & loquitur. Anus inretriam quædam quæ Ecclesie sustentabatur opibus debitorum cœlo spiritum reddidit, & quasi de industria ordine currente rerum, vicarium tumulo corpus operitur. Quæritur cadauer occisa, sepulchrum monstratur: carnifice confuso clam domi mulier refocillatur. Et ne forte creber medici ad Ecclesiam commeatus suspicione panderet viam, cum quibusdam virginibus ad secretiorem vilululam secto crine transmittitur. Ibi paulatim virili habitu veste murata, in cicatricem vulnus obducitur. Et o verè ius summum, summa, malitia: post tanta miracula adhuc seuiunt leges. Sed Euagris noster Imperatorem de industria adit, precibus fatigat, merito leuit, sollicitudine pro

dine promeretur, vt reddita vita, redderet libertati. *Hic*
Krant. cufque D. Hyeronimus. Pofterior, nempe Krantzius *Sax. lib.*
4. c. 26. xoniae. libro 4. cap. 26. Sub Othone tertio Imperatore, ca
 ca annum falutis millefimum contigiffe narrat quod fe
 quitur. Imperator ille coniugem habuit Mariam filiam
 regis Arragonum qua iniecit oculos cuidam nobili, quem
 vocauit in amplexum. Horruit ille crimen, & quibus po
 titur in furorem, & crimen quod conceperat, vertit in
 noxium, accusans illum apud Caefarem de pertentata ad
 illo fua pudicitia (hic fubit animum meum recordata
In Gen. hiftoriae facrae de Domina Iofeph, & pudicitia rara ciui
 dem Patriarchae) facile Caefar credidit, (vt funt mariti in
 zelotypiam procliui,) iuffit mox vinciri accufatum, &
 gladio caedi. Ille moriturus innocentiam fua Deo com
 mendabat, vxorifque quaefus cum lachrymis ibat ad mor
 tem. Caput viri coniunx rapit, & amplectitur nemine ob
 fufitante, quod iufte dolore torqueretur: obferuabat Ca
 fafem pro tribunali fedentem, & accurrens acclamabat i
 ftitiam & iudicium, Caefar ait, quis te mulier laefit? Tu
 inquit illa, proiecto capite, hunc mihi virum per fummas
 iniuftitiam abftulifti.

Et in promptu tenens ferrum ignitum in confpectu om
 nium pertulit illaefa. Quam inueniens, ego immunis fua
 ab igne, ta erat maritus a crimine quod imputabatur, fu
 puere qui aderant. Nam & in memoriam reducere, quod
 viderant lac pro cruore profluere, quum miles ille gladi
 feriretur & caederetur. Caefar miratus, vbi rem dilige
 tius perquirat, reperit ab Imperatrice per calumniam ac
 cufatum innoxium, & zelans pro iuftitia, reginam iuffit
 concremari, feque qui praecipitaffet fententiam, magna
 are multauit, rependens mulieri pro morte viri aliquod
 arces. Haec ille. Quae fufficiant.

Cyrillus *Alexad.* *Iefus inclinans fe digito fcribebat in terra, &c.* Hoc fic ex
 ponit Cyrillus Alexandrinus, Sapientia huius mundi (que
 ftultitia eft apud Deum) putabat vndique fe concludiffit
 Dominum fine retibus, vt non effet euadendi locus fe
 Dei fapientia mediam inuenit, iuftitia mifericordiaeque
 temperatam viam: qua captiuos eorum nodos diffolue
 ret facile, & difrumperet. Antequam autem hanc aperiret
 fententiam, inclinauit fe & digito fcribebat in terram
 quo nobis oftendat, quod antequam iudicium feramus de
 proximo

proximo, ad veritatis inueftigationem defcendere, & ani
 mum inclinare debemus & discretionis digito fingula ad
 rem propofitam attinentia prius difcutere: alioqui recte
 iudicare non poffumus, fi praetermiffa indagazione veri
 tatis, & examine diligenti, praecipiti & inconfiderato ani
 mo, proximum in publico iudicio aut abfoluimus aut da
 namus. Id faciendum fcriptura nobis infinuat, cum defcri
 bit in Genefi c. 11. Pofit diluuium volentes aedificare excel
 fam turrim ad fui nominis celebrationem, cuius culmen
 caelos contingeret, & deinde fubdit: *Descendet autem Do
 minus, vt videret ciuitatem & turrim quam aedificabant filij
 Adam.*

Nunquid defcenfu indigni Dominus ad videndam
 turrim, cui omnia antequa fiant funt agnita, & qui caelum
 atque terram implet? An non ideo defcendiffe fcribitur, vt
 nobis fignificet examinandam prius effe caufam criminis,
 quam feratur fententia? Et eodem libro cum nefanda So
 domitarum flagitia, vindice ira, efflet puniturus, dixit ad
 Abraham Genef. 18. *Clamor Sodorum & Gomorrhæorū mul
 tiplicatus eft, & peccatum eorum aggravatum eft nimis. Def
 cendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere cō
 pleuerint, an non eft ita, vt fciam.* Cognouit vtique Dominus
 Sodomitas & Gomorrhæos tanti criminis effe reos, cuius
 oculis abfconditum eft nihil. Defcenfurum tamen fe, &
 vifurum rei veritatem dixit, quo nobis oftendat exacta
 trutina prius difcuriendam effe caufam, quam feratur fen
 tentia in aliquem. Idem quoque Mofayca lege caueri, ac
 curatam fcilicet inquisitionem de obiecto crimine, praecedere
 debere iudicium, innuit fupra Ioan. 7. Nichodemus,

*Nunquid lex noftra iudicat hominem, nifi prius audierit ab
 ipfo, & cognouerit quid faciat?* Quinimo & apud Romanos
 iuftitiam Dei ignorantes, illum morem feruari, oftendit
 Portius Feflus Praefes Iudaeae à Romanis conftitutus, di
 cens: *Act. 25. Quid nō eft Romanis confuetudo donare aliquem
 hominem, (id eft, aliorum voluntati permitttere, ad fumen
 dum de ipfo fupplicium, inferendamque punitiōnem,
 dedere ad poenam & tradere illum fupplicio) Priusquam
 is qui accufatur, praefentes habeat accufatores, locumque defen
 dendi accipiat ad abluenda crimina quae ei obijciuntur.* Diuina
 verò lege idem praecipit pater (vt alias dicemus) dum iu
 bet Dominus: *Iuftum iudicium iudicate.* Quomodo autem
 iuftum tulerit iudiciū, fi indicta caufa, fi nulla obiectorum
 criminum

criminum facta discussione, damnauerit eum qui accusatus? Nunquid ad vitam reuocari poterit is, qui morte affectus est, si post sumptum de illo ultimum supplicium, perspecta fuerit & cognita eius innocentia, cum iam amplius nullum adhiberi queat vitæ eius remedium? Huciusque Cyrillus, quæ profecto damnant præceps illud iudicium aduersus innocentiam Ioseph Patriarchæ, aduersus pudicitiam Sufannæ & aduersus militem illum Othonis huius nominis tertij Imperatoris, (de quo ex Kzanzio supra diximus) & aliorum qui iniustæ morti vel carceribus adiudicati sunt Pierius in Hieroglyphicis, lib. 42. De gladio, depingi solitam iustitiam cum libra seu trutina sic refert.

Pieri⁹ E. lib. 42. Hieroglyphicis, lib. 42. De gladio, depingi solitam iustitiam cum libra seu trutina sic refert.

Veteres Iustitiam cum libris omnino lancibus in leua figurabant, sed in dextera non ensam (id enim juniorum inuentum est,) sed fasces cum ad alligata securi statuere merita æquæque ex huiusmodi Hieroglyphico præmia merentibus impendi atque distribui, hinc scelerum committentis castigationem impendere significantes. Hæc ibi. Narrat Aelianus variæ historiæ, libro 14. capit. 43. Pulchrum & memorabile exemplum huiusmodi. Ptolemæus cum ad tesseras sederet & alea luderet, assistens quidam condemnatorum ipsi nomina recitabat, & crimina in eos collata referebat, vt ille quinam mortis supplicium commeruissent, decerneret. Berenice verò vxor eius, accepto libello è pueri manibus, non permisit ad finem vsque legerentur, dicens non sic obiter aduertendum animum esse, cum de hominis salutè quaritur, sed alitè cogitandum, & relinquenda ludicra. Non enim simile esse casum tesserarum, & corporum, his auditis delectatum Ptolemæum ferunt, neque postea vnquam inter ludendum de capitalibus causis audiuisse. Hæc ille. Iob 29. *Causam quam ignorabam diligentiissimè inuestigabam,* & Salomon in Prouerbiis, cap. 11. *Qui quod noui loquitur Iudex iustitia est.* Plutarchus tom. 1. Opuscul. in Apophtegmatibus regum & Imperatorum de Philippo Alexandri patre, scribit sic. Iudicio præerat Machetæ cuiusdam, dormitansque non obseruabat quibus ille iuribus se tueretur, ideoque damnabat: tum exclamante Machetæ se prouocare iratus.

Iob 29. Prou. 12. Plutarc. tom. 1. Opusc. in apoph.

Ad quem, inquit, prouocas? Ad te ipsum, ait ille, ô rex, si quidem vigilans & attentus audias. Ibi excitatus Philippus, quum ad se rectius rediisset sentiretque iniuriam Machetæ

Machetæ fieri, non rescidit quidem sententiam sed multam reo imperatam suo persoluit. Hæc Plutarchus. Valerius libr. 6. cap. 2. Quæ libere dicta aut facta sunt paulò aliter describit, hoc videlicet modo, Mulier quædam Mæcedonica, à Philippo rege temulento immerenter damnata, prouocarem ad Philippum, inquit, sed sobrium: excussit crapulam oscitanti ac præsentis animo respicere, causaque diligentius inspecta iustior sententiam ferre coëgit. Hactenus Valerius.

Inclinatus digito scribebat in terrâ. Legitur in vitis patrum Gallicè impressis fol. 229. Ad hunc modum: semel duo religiosi venerunt ad Abbatem Pambonem, quorum alter eum interrogauit dicens, pater, ieiuno bis in sabbato, integro biduo in hebdomada nihil sumens & nihil aliud præter duos exiguos & paruulos panes subcinericos comedi. Tibi ne videretur, me esse saluandum hoc faciendo, an verò me fuisse deceptum? Alter autem dixit ei. Ex opere manuum mearum singulis diebus collegi denarios duos, alterum quidem in victum quotidianum mihi seruo, alterum autem in eleemosynas distribuo & confero, an ob id salutem consequar, an verò sim deceptus & seductus? Et cum instantè & obnixè eum deprecarentur, vt adrogata dignaretur respondere, nihil tamen illis respondere voluit quadriuum, cum recedere pararent, aliquot ex discipulis abbatis Pambonis rogauerunt eos ne exanderent vel ægrè ferrent, quod nullum ab eorum magistro tulissent responsum, addentes insuper, Deum illis retributurum, præterea abbatem suum hoc in more habere, nihil leuiter temerè effutire, sed quod Deus ille reuelasset respondere solitum esse.

Venientes igitur duo præfati fratres in cellam Abbatis, accepta ab eo discedendi venia & copia illius precibus se ex animo commendabant. Quos Abbas interrogauit, si discedere constituisset? Illis se ita decreuisse respondentibus Abbas pensatis & perspectis eorum operibus, digito in terrâ scribere coëcepit hæc verba: Pambo ieiunat bis in hebdomada, duos paruulos panes sub cineribus coctos, tantum comedens an propterea sit monachus? Minimè Deinde iterum scripsit dicens: Pambo ex suo labore duos collegit denarios, eosque in eleemosynam pauperibus largitur, An hoc solo nomine, sit monachus? Nequaquam. Et quum paululum tacuisset palàm eis dixit eorum opera quidem

quidem bona esse: sed si proprias erga proximos suos conscientias synceras seruarent, hoc est vt ego interpretor, nihil per inanem gloriam ac ostentationem facerent, sed solo propriæ conscientie coram Deo testimonio contenti essent, tunc quidem eos saluos fore: Quibus ex verbis profari religiosi valdè ædificati, cum gaudio ad propria remeant.

Hæc in vitis Patrum Exemplum Christi videtur. S. Abbas Pambo imitatus: interrogantes se ad propriam reuocans conscientiam, ne gloria quadam & aura populari inescati, bonorum suorum operum fructum ac mercedem perderent. Sic & Christus, modò digito scribens in terra quasi indignos responso Phariseos à se amandat, ad propriam conscientiam singulos reuocans. Euthymius in Ioannem 8. cap. sic exponit. Quod frequenter facere solent, qui respondere nolunt importuna indignaque rogantibus: Cognita enim illorum machinatione, ostendit se non his attendere quæ dicebant. hæc ibi. In terra scribit Dominus. Nota, quia prius in ungue adamantino stylo suo reo peccatum Iuda scriptum fuit: Hier. 17. modo scribitur in terra, vt debilius fiat. Digito autem scribebat, ad monitionem legis scriptæ digito Dei. Exod. 31. & Deut. 9. sequè Dominus legis ac auctorem esse significans: In Danièle cap. 5. appuerunt digiti scribentes in pariete. Hac autem fuit scriptura. Mane, Thetel, Phares. Sicut autem ibi erat exaratum contra Balthazar sacrorum violatorem iudicium, & septentibus descripta, ita hic contra Phariseos dominum sanctum sanctorum tentantes, & ei insidias struentes nunc describitur sententia.

Quod & indicat illud Iesus erexit se & dixit: Qui sine peccato est, &c. Cum surgere dicitur. Tunc sequitur insignis iudicium contra impios. Moses Num. 10. Surge Dominus & dissipentur inimici. Psalmo 67. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius & fugiant qui oderunt eum à facie eius. Sic & istos à facie Domini confusos abiisse præsens locus euagelicus indicat. Digito scribebat, ait D. August. in Ioan. legislatorem se indicans. Digito enim Dei lex scripta est, sed propter duos in lapide scripta est. Nunc iam dominus in terra scribebat, quia fructum quærebat. Hæc ibi.

Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittit. Euthym. vbi supr. Sagaciter illorum decepti machinationes: simul & seruando legem, & parcendo mulieri. Si quidem

Euthymius in Ioannem. cap. 8.

Hier. 17.

Exod. 31. & Deut. 9.

Dan. 5.

Num. 10. Psal. 67.

D. Aug. in Ioannem.

dem ei qui ex ipsis à peccato immunis esset, permisit, vt eam lapidare inciperet: sciens omnes peccatis esse obnoxios, D. Augustinus planè in eandem sententiam duobus in locis scribit: In Ioannem scilicet, & tomo decimo de verbis Domini in Euangelium secundum Ioannem sermone quadragesimo septimo. Ecce Dominus in respondendo & iustitiam seruaturus est, & à mansuetudine non est recessurus. Non dixit, non lapidetur, ne contra legem dicere videretur. Absit autem vt diceret, lapidetur venit enim non perdere quod inuenerat, sed querere quòd perierat. Quid ergo respondit?

Qui sine peccato est. O responsio sapientie: quomodo eos introrsit in se. Foris enim calumniabantur, seipso intrinsecus non persecrabantur. Adulteram videbant, se non respiciebant. Præuaticatores legis, legem implere cupiebant, & hoc calumniando, non verè tanquam adulteria castitate damnando. Audistis ergo, impletur lex, lapidetur adultera. Sed nunquid quia punienda est, lex implenda est à puniendis. Consideret se vnusquisque vestrum, vnusquisque in se intendens peccatorem se inuenit. Ita planè, Ergo aut istam dimitte, aut simul cum illa legis penam excipite. Si diceret lapidetur, mansuetus non videretur, Dicit autem qui sine peccato est, prior in illam lapidem iaciat. Hæc vox iustitie est.

Puniatur peccatrix sed non à peccatoribus impletur lex, sed non à præuaticatoribus legis. Hæc vox omnino iustitie est, qua iustitia illi tanquam trabali telo percussi se inspicientes, & reos se inuenientes, vnus post vnum omnes recesserunt: Hæc Ecclesie doctor Egregius. Ita ferè fit, vt alios accusantes, nos grauioribus vitis implexi simus. Docet autem hæc historia quod ad accusanda vitia aliorum lyncei lumus: ad nostra videnda Talpæ & cæci. Redigit ergo Christus in memoriam propria flagitia ne ad scrutanda aliena curiosi simus. Deinde indicat Neminem esse immunem à peccatis, & (iuxta tritum illud & vulgatum dictum) Nemo sine crimine viuit, vnde Horatius lib. 1. Sermonum Satyra tertia.

Nam vitium nemo sine nascitur: optimus ille est,

Qui minimis urgetur:

Ibidem rursus cecinit:

Cum tua peruideas oculis mala lippus inuidis

Cur in amicorum vitis tam cernis acutum,

D. Aug. in Ioannem. 10. serm. 47. de ver. Domini.

Catonis disticha. Horat. li. 1. ser. Satyr. 3.

*Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? at tibi contra
Euenit, inquirant vitia ut tua rursum & illi.*

Stobaeus Refert Stobaeus sermone vigesimo tertio de amore
Serm. 23. quod Esopus vnumquemque nostrum duas ferre per
aiebat, alteram ante nos, alteram a tergo, & in anterior
rem quidem alienos errores condere, in posticam vero
nostros, ideoque non videri a nobis: ad quod respexisse
Carullus videtur & alluisse Carullus Poeta: scribens, folio deca
mo nono.

Sed non videmus mantica quid in tergo est.

Persius Similiter & Persius Satyra 4.
Satyr. 4. *Vt nemo in sese tentat descendere, nemo,
Sed praecedenti spectatur mantica tergo.*

Vita pa- Ex vitis Patrum citatur in speculo exemplorum disti
trū spe- gione 2. §. 131. hæc historia: Factus est aliquando conue
culum e- tus in Stichis, & loquebantur Patres de quodam fratre cul
xemplo- pabili. Abbas autem Pior tacebat. Postea vero surgens
rum dist. gressus est, & tollens saccum impleuit eum arena, & por
2. §. 131. tabat eum in humeris suis, & mittens in sportellam, mo
dicum de ipsa arena portabat etiam & ipsam a parte ante
riore. Interrogatus autem a patribus quid hoc esset, ille
respondit: Saccus iste qui multam arenam habet, mea pec
cata sunt, & quia multa sunt posui ea supra dorsum meum
ne doleam pro ipsis & plore. Ista autem arena modica
peccata sunt istius fratris, & sunt ante faciem meam, &
in ipsis exerceor iudicans fratrem. Quod non debet in
fieri, sed mea magis peccata, ante me debent esse, & de
ipsis cogitare & rogare dominum ut ignoscat mihi. Au
dientes autem patres dixerunt. Verè hæc est via salutis
hæc ibi. Benè itaque admonuit Christus Matth. 7. *Hypocri
ta eice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eicere se
strucam de oculo fratris tui.*

Qui sine peccato est, &c. Non otiosè quaeritur: Quare
noluerit plecti adulterium, nisi ab his qui absque peccato
sunt? Licetne adulteris & aliis criminibus infectis, dam
nare reliquos mæficos, vel adulteros? Respondeo. Licet
administrare ius gladij. Licet ex lege iudicare, & animad
vertere in reos & fontes. Licet etiam secundum leges ciui
les ferire gladio adulteros, aut alia statuta pœna eos ple
ctere. Quia propter pacem ciuilem conseruandam permit
sum est ius gladij, neque damnata est potestas, & nihil tam
repugnat charitati & pacifico cõiunctui, quam adulterium.

Sed

Sed qui fert sententiam in aliquem prius in se vindicare
debet, quod in alio punit, Rom. 2. *Eadem enim agis qua iu
dicas.* apud Psalmographum. *Si videbas furem currebas cum
eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Qua conscien
tia, potest damnare alium, qui & ipse eodem (& fortasse
in decuplo plus) nomine, reus est? Rom. 2. *In quo iudicas
alterum, te ipsum condemnas.* Non peccat igitur, qui senten
tiam fert, quod sui muneris est: Sed quia non respicit, &
in se non arguit & emendat, quod in alio punit. Alioqui,
si magni fures paruos suspendant, (vt dici solet) vbi ius,
& ratio? Refert de Diogene Cynico Laërtius post princi
pia libro sexto. Cùm vidisset aliquando magistratus, Ma
quendam ex arario Phialam furatum, abducentes, Ma
gni, inquit, fures paruum ducunt. Item, apud Erasmus
apophthegmatum li. 4. in apophth. Alexandri magni 43. scri
bitur, *Quod cum pirata captus ad ipsum deductus esset,
rogatus qua re fretus auderet instare maria: compendio
respondit. Ego, inquit, quoniam id vnico nauigiolo facio,
pirata nominor: tu cùm idem facias magna classe,
rex appellaris. Alexander admiratus intrepidum animum,
donauit illi vitam. Plu. de Alexandro & pirata colloquium
describit. D. Augustinus tom. 5. lib. 4. de ciuitate Dei cap.
4. Eleganter & veraciter Alexandro illi magno quidam
comprehensus pirata respondit. Cùm idem rex hominem
interrogasset, quid ei videretur, vt mare haberet infestum?
Ille libera contumacia, *Quid tibi, inquit, vt orbem ter
rarum? Sed quia id ego exiguo nauigio facio latro vocor,
quia tu magna classe, Imperator. Hæc ibi Nonius Marcel
lus dictione, myoparo, sic ad hoc propositum quoque scri
bit Myoparo est nauicula piratarum. M. Tullius de Re
pub. lib. 3. Nam cùm quaeretur ex eo, quo scelere impul
sus mare haberet infestum vno myoparone, Eodem, in
quit, quo tu orbem terræ. Hactenus Nonius.**

Iesus inclinans se iterum, scribabat. Bis scripsit qui legem
& Euangelium dedit: iterum autem scripsit, ait Euthym.
in hunc locum, vt dum ipse in eos non respiceret ita illo in
scribendo occupato, liceret eis sensim abscedere antequam
manifestius cõdemnarentur: Nam sua summa benignitate
etiã ipsis parcebat. *Quid tunc & alia vice se inclinans scrip
serit in terra, ait Cyril. Alexand. non explanat Euangelista.
Quamuis non desint qui affirmet Dominum hæc secunda
inclinacione, notas quasdam terræ inscripsisse, quibus quif
que*

que accusatiuum sua coram oculis conspiciebat peccata & menti obiecta cernebat, vnde rubore suffusi, & pudore affecti facile cognoscebant se non peccati immunem vitam agere. Caterum docet hac secunda inclinatione sua & inscriptione nos dominus, antequam peccantem fratrem corripuerimus, ad intima nostri cordis inclinari debere, & attentiuè ibidem inuestigare, an simili vitio, quod in alio corripimus, aut fortasse grauiore laboremus, quod si apprehenderit, id humiliter in nobis primùm castigare debemus, & tunc demum cum mansuetudine proximum corripere. Inhibi citavi (si satis memoria teneo) quòd scribit ad hanc rem Plutarchus to. 1. Opusculorum De vitiliis te ex inimicis capienda, circa media, Plato quorundam in Opusc. de vitil. ex suevit apud se dicere, nunc vbi ego talis? &c.

Plutar.

tomo. 1.

Opusc. de

vitil. ex

inimi. ca-

pienda.

Dan. 13.

Euthy-

mius.

Gen. 3.

Prou. 28.

Iuvena-

lis Satyr.

13. Quin-

tial. li. 5.

c. 11. Ci-

cero in

Milonia-

na.

D. Aug.

in Ioan.

13. auth. torem per fugam factum Græcè sic. οὐδὲν ἰσχυρῶς κατὰ τὸν οὐρανὸν

τῶν οὐρανῶν. Fuga ergo ipsa seiplos produunt ac confisos esse declarant. Mulier in medio stans scilicet inter misericordiam & iudicium.

Vbi sunt qui te accusabant? Cyrillus Alexand. Percontatus est vbi erant, qui modo eam accusauerant: non quòd ignorauerit eos discessisse, sed vt exemplum ostenderet illis, qui in iudicio quenquam absoluturi sunt ab obiecto crimine ipsos liberum debere concedere accusantibus audiendis locum, & quemque ad legitimam accusationem adducendam admittere, nullo enim accusantium secluso, dilucidius constabit eius qui in iudicio liberatur, innocentia & integritas. Hæc ille. Sicut autem admittendi sunt accusatores, sic & dandus est defensionis locus, & expurgationi eius qui delatus est, vt scilicet diluere obiecta ei liceat. Hoc enim rationi & æquitati consentaneum est. Plutarchus tomo. 3. vitarum in vita Alexandri magni, in medio, scribit de eodem. Iam initio quum iudicia capitalia disceptaret, fama tenet manum eum altari auri dñi diceret accusator admouere solitum, reo vt alteram integram & intactam seruaret à calumniis hæc Plutarchus. Discimus ex hoc loco, *vbi sunt qui te accusabant?* quòd si desit accusator, non erit iudicium ferendum. Idem tom. 1. opusculorum in Apophthegmat. Romanorum, Scipio, inquit, C. Licinium videns accedere, sic fatur, Scio hunc peierasse, quia autem nemo accusat eum, non possum ipse actor iudexque simul esse, debet igitur præsentem habere accusatores reus, vt damnetur.

Cyril.

Alex.

Plut. 10.

3. vit. in

Alexan.

magna,

to. 1.

opusc. in

Apophth.

Rom.

Nemo te condemnauit? Nemo Domine. Nec ego te condemnabo. Pater ex hoc, Euangelium relinquere magistratui suam functionem. Dicit enim Apostolus Roman. 13. *Non sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindicæ in ira, ei qui malum agit. Itaque qui resistit potestati Dei ordinationi resistit.* D. Augustinus (perdocte vt omnia) sic hoc interpretatur duobus in locis supra commemoratis eadè repetens. *Domini*

Nec ego te condemnabo, à quo fortè danari timuisti, quia in me peccatum non inuenisti, Nec ego te condemnabo. Quid est Domine? Faues ergo peccatis? Non planè ita, attende quòd sequitur. *Vade deinceps? iam noli peccare,* Ergo & Dominus damnauit, sed peccatum non hominem. Si autem peccatorum fautor esset, diceret, nec ego te damnabo, vade viue vt vis, de mea liberatione esto securus. Ego te quantumcunque peccaueris, ab omni pœna etiam à

Rom. 13.

D. Aug.

rom. 9. in

Ioan. 8.

10. 10. de

verbis

Domini

in Io. ser.

47.

gehennæ & inferni tortoribus liberabo. Non dixit hoc. Intendant ergo qui amant in Domino mansuetudinem & timeant veritatem. Etenim *dulcis & rectus Dominus*.

Psal. 24. quit Psalmista Psalm. 24. Amas quòd dulcis est, time quòd rectus est, tanquam mansuetus dixit, *Tacui*: sed tanquam iustus, *Nunquid semper tacebo? Misericors & miserator Dominus.*

Psa. 102. minus. Psalm. 102. Ita planè, adhuc adde longanimus, adde adhuc & multum misericors. Sed time quòd est in nouissimo, & Verax. Quòd enim modo sustinet peccantes, iudicaturus est contemnentes. *An diuitius longanimitatis eius contemnis? Ignoras quia patientia Deite ad poenitentiam adducit? Tum autem secundam duritiam cordis tui, & cor im-*

Rom. 2. poenitens thesaurizas tibi iram, &c. Roman. 2. Mansuetus Dominus, longanimis Dominus, misericors Dominus, sed & iustus Dominus & verax Dominus. Largitur tibi spatium correctionis, sed tu plus amas dilationem, quam emendationem, Malus fuisti heri, hodie bonus esto, sed expectas & de misericordia Dei tibi plurimum polliceris, quasi ille qui tibi per poenitentiam proficit salutem, promiserit tibi etiam longam vitam, vnde scis quid pariat crastinus dies? Metuendum est ne cum multum speras de misericordia, incidas in iudicium. Propter illos qui desperatione periclitantur, proposuit Deus indulgentiæ portum, propter illos qui spe (nempe nimia fiducia) periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit Deus diem mortis incertum. Quando veniat ultimus dies nescis. Ingratus es, qui hodiernum habes in quo corrigaris. Sic ergo ad istam mulierem.

Nec ego te condemnabo. Sed facta secura de præterito, caue futura: de leui quòd commisisti, observa quòd precepi, vt inuenias quòd promisi, &c. Hæc D. Augustinus. Ergo, concludit alibi idem doctor tom. 10. libr. quinquaginta Homiliarum, Hom. 41. in fine. *Tene certum, dimitte incertum.* Certum autem est poenitentibus & conuersis, dari veniam, incertum verò nobis longam concedi vitam, incerta denique mortis hora. Ergo dum tempus habemus poenitentiam agamus.

14.

Horatius lib. 1. Carminum Ode 4.

Vita summa breuis spem nos vetat inchoare longam.

Rom. 8. Nec ego te condemnabo. Dulce verbum poenitentibus, *Deus est qui iustificat quis est qui condemnet? Roma. 8. Nihil damnationis est his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum*

carnem

carnem ambulat ibidem. Non dixit, puniatur adultera sed à malo desistat, Punire namque est fori iudicarij, dehortari autem à vitiis Christi doctrinæ est, vt ait Theophylactus *Theophi. in Pauli* in 4. Epistola ad Ephesios.

Iam noli amplius peccare. Euthymius in hunc locum. *Sa- Euthy.* tis enim erat talis diuulgatio, & coram tot aduersariis *in Pauli.* erubescencia pro supplicio: maxime quum sciret, quòd il- *Cyri.* lam toto corde poeniteret. Et Cyrillus Alexandrinus ibi *Alexad.* obseruat quòd solum ei Dominus iniungit, ne in priora relaberetur mala. Nam incassum sumitur medicina, si post instauratam sanitatem, per vitæ incontinentiam qui conualuit in pristinum incidit morbum: quiniùm relapsus in ægritudine periculosior esse solet, & exitio propior, quam prior ille languor, & quos prima valetudo aduersa nō extinxit sapius iterata post redditâ valetudinē ægrotatio sustulit è vita. Haud secus frustra poenitentia medicamentum sumitur, si post eam peractam ad præterita vitæordes reditur.

Ideo languido dicitur. Ioan. 5. *Iam noli amplius peccare, Ioan. 5.* ne deterius tibi contingat. Quibus sanè verbis significauit, per peccati iterationem hominē in deteriora prolabi mala. Vxor Loth. Genes. 19. conuersa retrò ad Sodomam, à qua *Gen. 19.* discesserat, in statuam salis mutata est, & inde sumendum esse nobis exemplum, ne ad deploratas reuertamur peccatorum illecebras, admonuit Dominus. Luc. 17. *Memores estote vxoris Loth.* Semei cum primæ offensionis in Dauid impetrasset veniam, & iussus esset muros vrbs Hierusalē non excedere: quia secundo deprehensus est deliquisse. & mandatum regis neglexisse, morte mulctatus est. 3. Reg. 2. 3. Reg. 2. Quid aliud nobis hic Semei casus innuit, nisi tuendam esse Dei iram si iterum atque iterum eadem perpetramus flagitia? *Eiectus immundus spiritus inueniens domum presidio Dei non munitam, assumpsit alios septem spiritus nequiores se, & sunt nouissima hominis illius peiora prioribus.* Hactenus Diuus Cyrillus Doctor Græcus. Postremò quod adulteram non condemnauit Christus, significat gratiam Euāgelij, quæ condonat & ignoscit peccatum agnoscentibus suum. Et quod solus Christus relinquitur significat neminem esse absque peccato, nisi solum Iesum, qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. Nullus præter hunc vnum, est impeccabilis, per naturam. Hic autem est *ἀπαρτήτων*, Quòd non solum significat eum qui non

peccauit, sed qui peccare non possit. Impeccabilis uno uerbo dicitur Latine & eleganter, quo uisus est A. Gellius in noctibus Atticis alicubi. Nec vacare mysterio credendum est, quod post inclinationem iteratam, terram uersus, uerbum mansuetudinis & clementiae protulerit. *Nec ego*
Esther. a. condemnabo. Sicut enim, Esther, cap. 4. scribitur, quod sic
 4. ue mulier, non uocatus, interius atrium regis intrasset, absque ulla cunctatione statim interficiendus erat, nisi forte rex auream uirgam ad eum tetendisset, pro signum clementiae, atque ita uiueret.

Inclinatio ergo sceptri, tessera erat clementiae, sic Christi ad terram inclinatio, argumentum est mansuetudinis erga poenitentem, & conuersam adulteram. Quam admodum item iudex primo scribit sententiam quam iudicaturus est, deinde sedens pro tribunali eam recitat. Ita enim cauet lex Imperialis, & sic rescripserunt Imperatores Valens, Valentinianus, & Gratianus. A A A. lege 2. & 3. C. de sententiis ex periculo recitandis, ita enim legendum esse censent iurisperiti, id est, ex libella siue libello, sic enim periculum appellari ostendit Aemilius probus, describens Imperatorum Graecorum uitas in Epaminonda, post medium, unum ab his petiuit ut in periculo suo conscriberent: Epaminondas a Thebani morte multatus est, quod eos coegit apud Leuctra superare Lacedaemonios, &c.

Vbi periculum per iudicem exponendum esse nemo ambigat. Ordinant itaque Imperatores ut iudices non subita sed deliberatione habita post negotium sententias ponderatas sibi ante forment, & emendatas statim in libellum cura fidelitate conferant, scriptasque ex libello partibus legant, & lege 3. capit. eodem. Vniuersi iudices cognitio causis, ultimas definitiones de scripti recitatione proferrant, huic adiucimus sanctiori ut sententia quae dicta fuerit, cum scripta non esset, nec nomen quidem sententiae habere mereatur. Hactenus Imperatores. Simili modo Christus aequissimus iudex, primo sententiam suam scripsit in terra. Deinde eam protulit, pro tribunali sedens, cum ait mulieri adulterae: *Vade, & noli amplius peccare.* Vbi considera, quod licet Christus nullam ei exteriorem satisfactionem iniunxerit, ut pote uel elemosynam uel ieiunium, uel orationem aut peregrinationis aut id genus aliquid, non tamen trahendum est in consequentiam.

Ipsa

Ipsa enim dominus est, legibus solutus, qui potest in lege dispensare, solusque habet potestatem excellentiae (ut loquuntur Theologi) in sacramentis, uel instituendis uel conferendis, nec alligauit eisdem potestatem suam. Ideo potest absoluere a culpa & poena absque impositione cuiuscunque exterioris satisfactionis. Potuit etiam mouere interius praedictam adulteram ad contritionem adeo intentam, ut illius dolor ac compunctio extinxerit nedum culpam, ut illius dolor ac compunctio extinxerit nedum culpam: uerum etiam totalem poenam. Quae duo praestare non ualent puri homines, cuiuscunque auctoritatis ordinis, ac gradus, existant. Ideo absolueno debent aliquam satisfactionem arbitratiam imponere, considerata peccati grauitate, & personae confitentis qualitate. Tres enim poenitentiae partes ab Ecclesiasticis Doctoribus assignantur, Cordis contritio, Oris confessio, & operis satisfactio. Nedum enim nos peccati poenitere oportet, peccata relinquendo, uel a commissis cessando, sed etiam dignos poenitentiae fructus facere nos necesse est, si salutem consequi uolumus, ueluti debitor non absoluitur a priori debito, non multiplicando debita nisi etiam soluat ea quae dudum contraxerat.

Sic & qui alteri iniurias contumeliasque irrogauit, non satisfacit laeso per hoc solum quod recens & de nouo (ut dici solet) alias non irrogat, sed & de iam illatis oportet ut satisfaciatur. Ad hunc modum cum deliquimus nequaquam satisfacimus ab iniquitate, cessando: nisi etiam uoluptates quas dileximus, lamentis & aetibus insectemur: & puniamus in nobis. Quae, ne ex nobis dicere uideamur, ac coningere, proferam vigilantissimi pastoris Ecclesiae & Doctoris clarissimi (iuxta nominis sui *εὐνοίας*) Diui, inquam Gregorij sententiam & auctoritatem. Is Pastoralis curae tertia parte admonitione 31. circa finem, scribit: Admonendi sunt qui admissa deserunt: nec tamen plangunt, ne iam relaxatas aetiment culpas, quas etiam agendo non multiplicant, nullis tamen aetibus mundant. Neque enim scriptor si a scriptioe cessauerit, quia alia non addidit: etiam illa quae scripserat deleuit, & simili modo, nec qui contumelias irrogat, si solum modo tacuerit: satisfacit: cum profecto necesse sit, ut uerba praemissa superbiae uerbis subiunctae humilitatis impugnet, nec debitor absolutus est, quia alia non multiplicat, nisi & illa quae ligauerat soluat, ita & cum Deo delinquimus, nequaquam

D. Greg.
in Pasto-
rali.

satisfa

fatisfacimus, si ab iniquitate cessamus: nisi voluptatem quoque quas dileximus, è contrario appositis lamentis insequamur. Neque enim Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis contrariis medetur: vt qui voluptatibus delectati discessimus; rursum flectibus amaritati redeamus. Et qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo, surgamus. Et cor quòd insana lætitia infuderat, salubris tristitia extirpat: & quòd vulnauerat elatio superbie, curet obiectione humilis vita. Hinc enim scriptum est: Psalm. 74. *Dixi iniquis, nolite iniquè agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu.* Cornu quippe delinquentes exaltant, si nequaquam læ ad penitentiam, ex cognitione suæ iniquitatis humiliantur.

Psal. 50. Hinc rursum dicitur Plal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non spernit.* Quisquis enim peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. Qui verò peccata iam deserit, nec tamen plangit: iam quidem humiliat, sed tamen cor conterere recusat. Hinc

1. Cor. 6. Paulus, 1. Corint. 6. ait: *Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Quia nimirum illos emendatior vita sanctificat, quos & per penitentiam abluens afflictio stertuum mundat. Hucusque D. Gregorius. Et D. Augustinus

54. De cretalis. tom. 2. epistola 54. ad Macedonium, habeturque in 6. De cretalis. de regulis iuris. Si veraciter, inquit, agitur penitentia, non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum: scilicet cum restitui potest. Hæc ille. Nec aliunde repetere probationem possumus validiorem quam ex Zachari ad

Luc. 19. Christum verbis dilucidis, sic enim ait: Luc. 19. *Si quid ali- quem defraudavi, reddo quadruplum.* Cui Dominus vicissim respondit: *Quia hodie salus Domui huic facta est, eo quod & ipse sit filius Abrahæ:* Requiritur proinde in penitentia, & satisfactio exterior quædam, atque restitutio rei alienæ (si fieri potest) nec sufficit à malo cessare, vt qui furabatur iam non furetur; quòd Apostolus Ephes. 4. scripsit: verum, restituat, & quatuor oues. Quòd si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. Et 2. Reg. 12. David contra eum qui proponebatur in parabola sustulisse ouem viri pauperis, hanc secundum legis præscriptum tulit sententiam.

Prou. c. 6. *Quem reddet in quadruplum.* Et Salomon Rex in Prouerbiis in c. 6. c. 6. *Deprehensus in furto, ait, reddet septuplum.* Hoc est, plenè perfectèque satisfaciet, (Est enim septenarius numerus

symbolum

symbolum plenitudinis & perfectionis) vel, vt exponit literalis interpres, Lyranus, propter incrementum furti, fuit additum ad pœnam legis quæ de ouibus decernebat fieri ad quadruplum restitutionem solùm, & vt homines cohiberentur à furtis, adiectio supplicij & pœnæ facta est, ad pacificum conuictum. Neque enim id contra legem, quin potius pro bono Reipublicæ constitutum & sancitum fuit. Est igitur congrua ac competens satisfactio, restitutioque faciendâ, vt veraciter & salutariter agatur penitentiam. Det nobis Deus gratiam, vt admissa desiteamus, rursusque eadem non committamus, in peccatis nostris ne pereamus & moriamur, scelera dignis penitentia fructibus, arque pristinos mores emendemus in melius, & pro nostris peccatis, adiuuante diuina gratia, satisfaciamus satisfactio- nisque nostras qualescumque, suppleat Dominus, acceptatque habeat, & dimittat nobis debita nostra. Fiat, fiat.

DOMINICA QUARTA

QUADRAGESIMAE.

De quinque panibus & duobus piscibus.

Abit Iesus trans mare Galilee, & sequebatur eum multitudo magna, &c. Ioan. 6.

OMMUNI consensu concordique narra-
tione quatuor Euangelista: hoc insigne de-
scribunt miraculum: Matth. 14. Mar. 6. Luc. 9. Ioan. 6. Quòd quodammodo præfigura-
tum fuit in Eliseo. 4. Reg. 4. In viginti pani-
bus hordeaceis, & centum viris ex illis re-
fectis. Vir quidam, ait sacer contextus, venit de Baal[salifa], de-
ferens viro Dei Panes primitiarum, & viginti panes hordeaceos
& frumentum nouum in pera sua. At ille dixit: Da populo, vt
comedat. Responditque ei minister eius, Quantum est hoc, vt ap-
ponam coram centum viris? Rursum ille ait, da populo vt comedat:
hæc enim dicit Dominus, Comedent & supererit. Posuit itaque
coram eis: qui comederunt & superfuit iuxta verbum Domini.
Confer

Matth. 14.
Mar. 6.
Luc. 9.
Ioan. 6.
4. Reg. 4

Confer (si placet) hinc inde puerum viro. Quinque panes hordeaceos cum viginti. Quinque millia hominū, cū centum. Parūm reliquiarum cum 12. Cophinis. Prophetam Domini verbum proponentem & Dominum ipsum Christum iubentem homines discumbere. Et quidem Prophetam semel id fecisse legimus : Christum autem bis simile signum fecisse tradunt Euangelistæ, hoc nimirum loco Ioan. 6. & rursus Matth. 15. & Mar. 8. de septem panibus septem sportarū reliquiarum fuerunt collectæ & 4000. satiata. Tam in signe miraculum Sibylla prædixit & vaticinata est vt scribit Lactantius lib. 4. de vera sapientia c. 15.

Ioan. 9.

Matt. 15.

Mar. 8.

Lactan-

tius lib. 4

cap. 15.

Ἐὐν ἄρτους ἅμα πέντε καὶ ἰχθυῖος δακτύλου
 Ἐὐδὲ πῶν χιλιάδας ἐν ἕρμῳ πέντε κωφῶσσι,
 καὶ τὰ περισσέοντα λαβῶν μετὰ κλάσματα πάντα.
 Δώδωκε πληρώσει κοφίνους εἰς ἑπτάκις πολλῶν.

Quæ ad verbum sic explicantur,

*In paribus simul quinque, & piscibus duobus
 Hominū quinq; millia in eremo seu deserto Christus satiati
 Et reliquias sumens siue quacunque residua erant, post frag-
 menta omnia.*

*Duodecim implebit cophinos seu sportas, in spem multorum.
 Terrastichon subscribam : Prudentio adscriptum quod
 in fine operum eiusdē Christiani elegantis Poëtæ habetur.*

*Quinque Deus panes fregit, piscesque gemellos,
 His hominum largè satiavit millia quinque
 Implentur nimio micarum fragmine corbes
 Bissen, æterna tanta est opulentiæ mensæ.*

Ioan. 2.

Quid (amabo) dilucidius expressiusque dici potuit Antea quidem in nuptiis celebratis Ioan. 2. dederat per viam miraculi tantum vinum, non etiā panes. Nunc autem tantum panes multiplicat, non vinum exhibet bibendum. Notabis interim, quod iste miraculosè multiplicatus panis, habebat gustum & saporem panis atque etiā vini potus, instar enim vtriusque, cibi scilicet & potus, turbis fuit.

Deut. 32

Dei perfecta sunt opera. Idque propter Eucharistia præfigurationem, ex sapientissima ordinatione matris Ecclesie, quæ in die Paschatis filios suos vniuersaliter communicat, sub vna specie, nempe panis, & non vini, propter pericula quæ possunt contingere, *Manet tamen Christum*

S. Thom.

in profa

de sac.

ius sub vtraque specie, vt cecinit Doctor Sanctus Thomas Aquinus, sequentia seu Prosa de Sacerrimo Eucharistia Sacramento. Leguntur in sacris Bibliis aliquot miracula

multiplicati

multiplicationis, vt verbi gratia. 3. Reg. 17. Farinæ & olei, per Eliam : Hydria farinæ non defecit, nec Lecythus olei imminutus est iuxta verbum Dei. Et per Eliseum, 4. Reg. 4. olei, & panum hordeaceorum. Mulier enim vidua iusu eius, vasa vacua non pauca, quæ mutuo acceperat à vicinis suis, clauso super se & super filios suos ostio: oleo multiplicato diuinitus, impleuit. Panes item miraculosè (vt supra commemorauimus) multiplicauit. Sed longè maiora per Christum Prophetarum Dominum in Euangelio facta fuisse leguntur. Sed præstat sigillatim contextum Evangelicum perspicere.

Abiit Iesus trans mare Galilææ, Transierunt olim, mare filij Israël sub Mose, vt sacra Exodi ostendit historia. Sed Ægyptij corpore periclitati sunt, & in eo naufragium passi atque submersi, Christus nunc mare pertransiit, quem etiam multi sequuti sunt ducem. Tiberiada verò paludem, ait Cyrillus Alexandrinus in hunc locum, aut quia magna est, mare appellauit: aut scripturā sequutus est, apud quam congregationes aquarum maria nuncupantur.

Cyrillus

Alex. in

Ioan.

Sequebatur eum multitudo magna quia videbant signa quæ faciebat super agrotos. Ego, ait idem Cyrillus, arbitror, non propter signa simpliciter Christum in admiratione apud multos fuisse, sed additur propter signa quæ in infirmis agrotisque faciebat, Contrarius igitur animus istorum Iudæorum, (vt putō) animo demonstratur illi propter curationem agroti ad piscinam Ioan. 5. Vehementius turbabantur : isti non solum talia signa mirantur, verum etiam propter hæc quasi Deum sequuntur. Imitemur igitur patientissimos illos discipulos, qui nunquam à Christo recedebant, qui re ipsa, quod postea Paulus verbis explicuit Rom. 8. conclamabant, *Quis nos à charitate Rom. 8. Christi separabit ?* In montem ascendamus. Hæc Cyrillus.

Ioan. 5.

Rom. 8.

Quærit autem Euthymius in Ioannem. 6. cap. Quare signa particularius non enumerat Ioannes. Quia hic Euangelium in Ioan. lista circa doctrinas & conciones ac dogmata magis versatur. Propter signa autem non propter dogmata turba hæc sequebatur, crassius affecta. Hæc ille. Nos autem trans mare Galilææ Dominum sequi debemus, fluctus huius sæculi conculcando, & amorem habentium rerum mente prætereundo, vt de mundo ad patrem desiderio transeamus : mare siquidem Galilææ dicitur iste mundus: Galilæa enim rota exponitur volubilis, quia amor huius sæculi

saeculi in vertiginem, saecularium corda inuoluendo vertit. Sicut scriptum est in Psal. *In circuitu impij ambulans*. Ab vno puncto in eundem redeunt, in peccato nascuntur & in peccato misera eorum vita terminatur, haec Iacobus Vitriaco, tractans hoc Evangelium. Non abs re fuerit ex hoc loco Ecclesiasticis historiis producere aliqua exempla de fortuna, & huius instabilis vitae atque incertae rotata. Sic enim scribit Ammianus Marcellus lib. 26. De proximo copio loquens, victoria parta ultra homines sese efferebat: ignorans, inquit, quod quiuis beatus, versa rota fortunae, ante vesperum potest esse miserrimus. Vita praesens Rotae comparatur, vt Nicephorus pulchre refert. lib. 18. cap. 29. Theodorus medicus vir prudens ad Chaganum missus est per Priscum, seu Mauricio Imperatore (Erat autem Priscus Romanorum in Europa Dux, Chaganus vero Hunnus bellum gerebat aduersus eum) Barbarus ille superbiens, nationum omnium Dominum se esse minabundus iactabat. Legatus ergo sic ad eum orationem habuit. Audi Chagane veterem & vilem orationem. Sesostris Aegyptiorum Rex illustris admodum, & felix, plurimas & maximas sibi subiecit nationes, atque ex eo successu in proteruam arrogantiam sublatus, currum sibi aureum pellucidis pretiosisque lapillis ornatum fieri fecit, in quo confidens, quatuor ex deuictis regibus curru qui eum traherent, iugo illis imposito iniunxit. Hoc vero quum saepius fieret, & celebri quodam festoque die, ex istis regibus vnus, oculis conuersis continuè retrospiceret & rotae volubilitatem intueretur, Sesostrisque eum cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam conijceret, percontaretur: respondisse fertur. Cum stupore admiror rotam, quum eam instabili modo ferri, atque alias aliter volui & nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem, conspicio. Sesostris porò vbi dictum id intellexit, statuit ne illi posthac currum traherent. Barbarus verò subridens, satis se pacem complecti iudicauit. Paulus Diaconus rerum Romanorum lib. 17. eandem de Sesostris Rege Aegypti recenset historiam, quam idè reperere superuacuum existimauit. Apud Cedremum. pariter fol. 117. Quidam non absimile comperitur de Cyro. Cyrus, inquit, multos reges captiuos habens, solempni festiuitate eos quadrigas vehere iussit, in illis ipse confidebat. Quidam eorum crebrò respiciens

De Vitriaco ad hoc loco Ecclesiasticis historiis producere aliqua exempla de fortuna, & huius instabilis vitae atque incertae rotata. Sic enim scribit Ammianus Marcellus lib. 26. De proximo copio loquens, victoria parta ultra homines sese efferebat: ignorans, inquit, quod quiuis beatus, versa rota fortunae, ante vesperum potest esse miserrimus. Vita praesens Rotae comparatur, vt Nicephorus pulchre refert. lib. 18. cap. 29.

Nicepho. lib. 18. c. 29.

Paulus Diacon. lib. 17. veru Rom. Cedrem

rotas spectauit, sursum deorsum sese circumuersantes, interrogatisque à Cyro similia planè iis quae supra retulimus respondisse fertur. Quare eum honore affectum in quadrigas sustulit. Nec à proposito dissentaneum est, quòd concordi sententia scribunt, Zonaras tomo. 3. Animalium sub Imperio Basilij Macedonis fol. 145. In Latina impressione ac versione Icorum, & Cedremus in Compendio Historiarum fol. 475. Cùm Sultanus à Ludouico quòdam Rege Franciae captus esset circa Italiam, Captiuam captiuus abductus toto biennio nunquam ridere visus est, vt rex miratus diceret, se ei qui barbarum risisse nunciaret praemium daturum. Cum quidam semel refisse nunciaret accersito Sultano risus causam quaesuit: at ille: rotas curus, inquit, vidi: quarum cùm altera pars terrae incumberet, altera sursum tolleretur, mox ea quae sublimis fuerat depressa: quae humilis in altum elata est. Vnde res humanas eodem modo moueri coniciens nisi posse fieri cogitans, vt sicut è sublimi sum humi depressus, sic ex humili loco in altum elatum sublimem fore. Rex de suo quoque statu cogitans Soldanum sapientem iudicauit, & eius vt viri prudentis consiliis, est usus. Is homo callidus regem dolo circumuenit. Hæc illi. Quas historias antea quoque Euangelio de nauis fluctibus agitata memini conscripsisse. Pierius lib. 39. Hieroglyphicon de circulo tractans. Vulgatissimum illud inter Hieroglyphica ait fuisse fortunam nunc rotulae vt vulgus, nunc sphaerae alicui, vt Cebes, instabilem pingere: vt eius instabilitatem inde coarguant. Quin à volubilitate nomen etiam illi: nam quae prius fortuna à vorto dicebatur, mutatione vnus literae, in fortunam abiit. Cuius praecipuum opus est, ima summis & summa imis commiscere, rerumque omnium vicissitudinem inducere, cuius quidem vertiginis ergo, circuli rotave motui comparatur: constat enim pilam atque rotam volubilitatis Hieroglyphicum esse. hinc Psalm. 82. *Deus meus pone illos vt rotam, &c.* Hoc est tam facile felicem eorum statum conuertere, quam volubilitate rota ipsa conuertitur. Ita Euthymius & alij, inquit, Pierius. Doctus Genebrardus in illum versiculum hoc edidit scholion, Perturbato eos in modum rotæ ne pedibus consistant. Galgal significat quicquid rotundum est, vel in rotundum torquetur & iactatur: torque illos in modum trochi, quomodo trochus solet torqueri à pueris. Chaldaeus, Pone illos sicut rotam quae

Zonaras to. 3. Animalium.

Pierius li. 39. Hie rogl.

Psalm. 82. Genebrard. in Psalm.

voluitur & mouetur, nec consistit in decliui. Hæc ibi. *Callicè dixeris non accoustumè, comme vne piroüette, comme vne boule, ou esteuf.* (τρίγυς enim, his modis exponi potest) *in Cebes in* Cebetis tabula circa principium, sic fortuna depingitur *tabul.* quæ in lapide quodam globofo inistit, hæc nota pulchre eius naturam indicat. Nimirum nec tutum, nec stabile esse quod ab ipsa proficitur donum, casus enim magni & acerbi incidunt, cum quis ipsi fidem habeat. Hæc ille.

Boëth. li. Boëthius libr. i. de consolatione Metro. i. de illa instabili

tate, sic cecinit.

met. i. O. Qui cecidit stabili non erat ille gradu.
uid. li. 4. Et Ouidius lib. 4. de Ponto eleg. 3. ad amicum instabilem
de Ponto Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,
eleg. 3. Et subito casu qua valere ruunt.

Quod appositissime euidenterque in historia Damoclis apud Ciceronem delineatur. Tyrannos enim semper instabiles esse, ac in terrore ostendit hoc exemplo *lib. 5. Tyrculanarum questionum in medio.* Cum, inquit, Dionysio Tyranno Siracusanorum quidam ex eius assentatoribus Damocles commemoraret in sermone copias eius, opes, maiestatem dominantium, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negaretque vnquam beatiorem fuisse quenquam. Visne igitur, ait, ô Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam? Cum se ille cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacòsque complures ornauit, argento auroque cælato, tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque ad nulum illius intuentes diligenter ministrare: aderant ynuenta, corona, incidebantur odores, mensæ exquisitissimis epulis exstruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium à lacumari (siue laqueari) *seta equina appensum demitti iussit*, vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos administratores aspicebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam. Iam ipsæ defluebant coronæ, denique exorauit tyrannum, vt abire liceret, quod iam beatus nollet esse. Sat isne videtur declarasse Dionysius nihil esse ei beatum cui semper aliquis terror impendat.

Sid. A. Hanc ipsam Damoclis historiam post Ciceronem eleganti
pol. lib. 2. rissimè Sidonius Apollinaris lib. 2. epist. ep. 13. & Macro-
bius

bis etiam de fomno Scipionis lib. i. cap. 10. descripserunt quam ex ipsis fontibus hauries, si vis. Nam repetere non est mihi animus. Sed duabus notatu dignissimis historiis propofitis finem imponam huic transitui Galileæ. Epitome sexti Aurelij Victoris, in Valeriano memorat, quomodo Valerianus in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore Persarum rege superatus, mox etiam captus, apud Parthos ignobili seruitute consenuit.

Nam quamdiu vixit rex eiusdem prouinciæ incuruato eo pedem ceruicibus eius imponens, equum ascendere solitus erat. Et Paulus Iouius de vitis Imperatorum Turcarum in Baiazerthe. i. circa finem consimiliter scribit: eum cum Tamberlane confixisse, ac superatum fuisse: hunc igitur captum Tamberlanes catenis aureis ligauit, atque in ferream caueam detrusum, per totam Asiam ac Syriam circumsudit, quosque tandem ipsi miseriarum finem mors attulit. Hæc Iouius, addit autem Folgosius xemp. cap. 5. de superbia, eandem repetens historiam quod

Persarum rex Tamberlanes Baiazerthe pro scabello uteretur, vt faciliorem in equum pararet ascensum. Theuet, mihi amicitia, patria, & necessitudine seu consanguinitate coniunctus, Gallicæ Cosmographiæ suæ tom. i. lib. ii. cap. 2. eandem describens historiam Baiazerthis, sic narrat: *Quand Tamberlan grād seigneur des Tartares mōtoit à cheual, le dos de Baiaze, et luy seruoit de mōtoir, le Tartare estoit à table, le Prince Turc estoit là cōme vn chien, pour se nourrir de ce qu'il plaisoit à Tamberlan luy faire donner. à la fin le Turc s'occit soy-mesme, & mourut. 1400.* Hæc ibi. Sic voluitur fortunæ rota.

Et cui non est nota deiectio Aman, qui in cruceam quam Mardocheo, Iudæo parauerat, sublatuſ est? Nabuchodonosor item Monarcha ab hominibus euectus; bouis instar fœnum & paleas comedit, & denique multi potentes, de summo gradu felicitatis, in magnas coniecti sunt & ceciderunt miseriae ac calamitates, vt colligere non erit difficile, quatenus discas nos omnes hic in mari Galileæ perpetuæque volubilitate versari. Christum autem verè abiisse trans mare Galileæ, qui etiam aquas maris & fluctus calcavit, sicco vestigio pertransiens, cui ventri & mare obediunt. Quæ sint per allegoriam dicta. *Sequebatur eum multitudo magna, &c.* Vide, ait de Vitriaco, vbi supra, quomodo Dominus in desertam, populum trahit: secedens in solitudine, ascendens montem, hinc dicunt ei discipuli,

Mat. 14. Desertus est locus, mitte turbas, ut euntes in castella curent sibi escas. De solitudine huiusmodi deserti dicit Moyses Pharaoni. *Ibimus viam trium dierum in solitudine.*
Exo. 3. 5. ut immolemus domino Deo nostro. Exod. 3. 5. Via trium dierum per quam debemus sequi Christum in deserto, est fides sanctæ Trinitatis. Via trium dierum contritio, confessio, & satisfactio, via trium dierum oratio, ieiunium, eleemosyna, via trium dierum fides, spes, charitas. Viam trium dierum incedit, qui cogitatione, locutione, & opere, Deo seruit. Via trium dierum post dominum vadit qui de peccatis cogitatione, locutionis, & operis satisfacit. Exeamus ergo de Agypto, ut ei sacrificemus in deserto. Pharaon flagellatus ait ad Moysen: *Ite & sacrificate Deo vestro in terra hac.* In Agypto domino sacrificat, qui pro terrenis Deo militant, *Inuadit est cor Pharaonis & nolebat dimittere populū.* Omnibus enim modis Diabolus nos impedire conatur, ne dominum in deserto sequamur, & si aliquando ab Agypto recedimus opere, nititur nos retinere cogitatione, & locutione, ne trium perficiatur, vnde ipse Pharaon rursus afflictus ait: *Sacrificate Deo vestro, verum tamen ne longius abeat.* Longe autem recedit, qui peccatum & omnes peccati occasiones fugit, iterum afflictus Pharaon, voluit omnia dimittere, sed filios eorum & uxores, & viam quam possidebant retinere. Nouit Diabolus, quia amor talium multoties retrahit hominem in Agyptum, vnde Moyses respondit: *Cum paruulis nostris & senibus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ouibus & armentis, nihil de his que ad nos pertinet, debemus in Agypto relinquere, sed nos & nostra debemus domino in deserto sacrificare.* Paruulos id est, opera nouella, senes opera consuetudinaria, uxores & ancillas opera vitæ actiue: oues, opera simplicitatis & innocentie, armenta perfectionis opera debemus extra Agyptum tenebrarum facere & exercere. *Quomodo enim cantabimus canticum domini in terra aliena?* Inquit psalmographus, tandem verò Pharaon multipliciter afflicto ait: *Ite & sacrificate Deo vestro oues tantum & armenta remaneant.* Diabolus enim non ignorat omnia bona amitti, si vnum solum fiat in peccato mortali. *Quia qui offedit in vno factus est omnium reus.*
Iac. 2. & Eccl. 9. Qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Vnde de sustinet multa bona opera fieri, dum per vnum malum operam animam possit retinere, & per alia de genere bonorum que agimus, nos securos reddere. Oues quorum innocentiam circumueniat: Armenta quibus onera peccatorum imponat, nititur
in Agypto

Iac. 2.

Eccles. 9.

in Agypto relinquere. Ecce cum quanta difficultate permit-
tit eos, quos semel inuoluit torruosus serpens, euadere. Vnde inuocandum est eius, Christi videlicet auxilium, ut ipsum calcato mari Galilee sequi valeamus in desertum. Hucusque Iacobus de Vitriaco. *Subleuatis oculis Iesus, cum vidisset quia multitudo maxima venit ad eum.* Theophylactus in Ioa. c. 6. *Theophy.*
Quare dixit: quomodo sustulisset oculos suos? ut discamus quod in eo cap.
non solitus sit hinc & inde vagari oculis sed compositus & Ioan.
artibus sedere, ut pote docens discipulos diuina quædam.
Hæc ibi. Oculi domini fenestras sunt misericordie eiusdè.
Aspice in me & miserere mei domine, precabatur vates regius. Sic Num. *Conuertat dominus vultum suum ad te, & det* Num. 6.
tibi pacem, & misereatur tui, nec non in Psal. Deus misereatur
nostri & benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos, & misereatur
nostri. Misereor super turbam, ait dominus Mart. 15. *Vi-* Matt. 15.
dit dominus indigentiam turbarum & prouidit necessitati-
bus eorum quæ scite dictum est: Oculus domini impinguit equum.
Plinius lib. 18. c. 6. sic refert: maiores fertilissimum in agro Plin. lib.
oculum domini esse dixerunt. Xenophon in Oeconomico, 18. cap. 6.
c. 21. Preclara mihi videtur, inquit, Barbari cuiusdam respon- Xenopho
sio, cum rex equum bonum nactus esset, ac illum pinguem quæ prim- in œcono.
mo efficere volens, interrogasset vnum ex iis qui equos alen- cap. 21.
di periti videbantur, Quid equum pinguem faceret celerrimè Arist. œ-
oculus domini, respondit, hæc ibi. Et Aristot. œcon. lib. 1. c. 6. con. lib. 1.
Perfa rogatus quid equum maximè pinguem faceret, oculus cap. 6.
domini respondit. Libycus verò rogatus, quod sterquilinum
agro foret optimum? domini, inquit, vestigia. Non ergo mi-
rum, si dominus eleuat oculos super turbam prouisurus eis de
pabulo necessario. Ipse enim alit suos in fame, teste psal. de
quo quidem psal. 22. Kóπισσισ βοιωαίνι μ. D. Hierony. etiã ex
Hebræo sic trãtulit & vertit, Dominus pascit me, hoc idè sibi
volunt. 70. interpretes, qui sic Græcè cõuerterunt, ut nunc
citatum est. Multitudo magna venit ad eum. De Vitriaco hic
annotat alios quidè sequutos fuisse dominum ventris gra-
tia, ut illi quibus exprobat Ioan. 6. Quaritis me, quia ex pa-
nibus mādūcastis, & sat urati estis. Ite mercenarij sacerdotès,
ut qui eo tantum respectu vel prædicat vel religionè intrant
& mādūcēt & dilectāt, non propter Iesum tantum, vel propter
eius signa ipsum sequuntur, alios autè dicit propter malitiã
tantum, ut eum caperent in sermone sequutos fuisse. Alios
verò causa curiositatis, ut miracula viderēt, nec tamè pro-
pter hoc mores suos in melius emédabant. Qui autem dicit
se in

se in Christo manere debet sicut Christus ambulauit & ipse ambulare. Hæc ille. Contingit similiter aliquos conuenire ad concionem reprehensionis causa, alios curiositate ductos, alios sincera bonaque intentione, quosdã denique vt videant & videantur, libidine, vana gloria, & h. pocristi impulsos.

Theoph. Dixit ad Philippum. Theophylactus, Non alium, inquit, interrogat, quam Philippum. Ipse enim maiori indigebat

Ioan. 14. eruditione, qui postea dicebat. Ioan. 14. *Ostende nobis patrem & sufficit nobis,* & propterea illum antea instituit & docet. In eandem sententiam descendit Euthymius in Marti-

D. Cyril. thæum c. 14. Tentabat eum, ait, tanquam cæteris eo tempore imperfectiorem. Nec dissentit Cyrillus Alexandrinus in præsentem locum. Non igitur debent abiici rudiores discipuli à præceptoribus, sed eò diligentius accuratiusq;

Cicer. li. 3. de Oratore & 7. instrui: quò maiore ac vigilantiore egeat institutione. Non tationeque dignũ fuerit, quòd Cicero tribus in locis Isocrate perhibet lib. 3. de Oratore post exordia, Dicebat Hæc Bruto & crates doctor singularis, se calcaribus in Ephoro, contra autem in Theopompo frenis vti solere, alterum exultantem verborum audacia reprimebat: alterum cunctantem,

Atticum epist. 1. & quasi verecundantem incitabat. & in Bruto siue de clarioratoribus circa media. Hoc, inquit, doctoris intelligentis est, videre quò ferat sua quemque natura, & ea ductentem sic instituere, vt Isocratem in acerrimo ingenio Theopompi, & leuissimi Ephori dixisse traditum est, alteri se calcaria adhibere, alteri frenos: & scribens ad Atticum lib. 6. epist. 1. circa medium, Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur: sed alter, vti Isocrates dixit in Ephoro & Theopompo, frenis eger: alter calcaribus. Hæc Ci-

Quintil. lib. 10. cero. Quintilianus lib. 10. institit. orator. circa media, Ephorus, vt Isocrati visum, calcaribus eger. Hæc ibi. Similem huic dicere possumus Philippum, qui calcaribus egeret, & accuratior disciplina. Quem ideò Christus specialiter compellat & erudit. Non sic de quo narrat Maximus monachus sermone 17. De eruditione & Philosophia, Philo-

Maxim. serm. 17. plus quidam, ait ille, cum duos haberet discipulos: alteri hebetem, sed laboriosum: alterum ingeniosum, sed desidẽ & pigrum: Ambo, inquit, malè pereatis: quia tu cum velis, non potes, tu verò cum possis, non vis. Eadem prorsus ponit, & Antonius monachus. 1. parte in melissa cap. 50. de disciplina & philosophia.

Vnde

Vnde ememus panes? &c. Hic præbet Dominus exemplũ rectoribus & Imperatoribus ac populi ducibus & pastoribus indigentium curam suscipere. Quod Imperatores Valentinianus & Martianus AA. sanciant, sic rescribentes: vt haberetur in Codice Iustinian. ex leg. Priuilegis, &c. C. de sacrosanctis Ecclesiis, Humanitatis nostræ est egenis prospicere, ac dare operam vt pauperibus alimenta nõ desint. Hæc illi. Dicant ergo principes, vnde ememus panes, &c. Ecclesiastici quoque pauperum curam gerant: & prouideant vt pauperes panes habeant ad manducandum. Querit autem dominus à Philippo, non quia ignoret, *Sciebat enim,* ait Euangelista, *quid esset facturus* sed vt Philippus interrogatus & tentatus fidei suæ tarditatem agnosceret, quatenus viso miraculo crederet paucorum denariorum panes sufficere posse turbis reficiendis præsentem rerum omnium creatorem, qui educit panem de terra, & de vno grano multa multiplicat, Non enim istud minoris potentia, sed non reputatur miraculum quia est visitatum. Hæc de Vitriaco. Obseruat hoc loco Cyrillus Alexand. quomodo Optimam disciplinam & sacris consentaneam viris suis, discipulis Christus proposuit. Nam etiam in montibus & deserto paratos esse docuit oportere ad hospitalitatis virtutem. Quum enim quasi aquarum fluenta innumeri homines ad eum confluerent, ad sustentandos illos cibo discipulis iussit. Cuius rei, cum propter multitudinem hominum, tum propter locorum solitudinem, magnitudine atque difficultate, quis diues non fuisset perterritus? sed omnem huiuscemodi formidinem, spe gratia suæ abiiciendam monet. Ipse enim in Euangelio ait, Ioan. 6. *Qui venit ad me non esuriat,* & Psal. *Inquirentes dominum, non minuentur omni bono.* Vnde autem ememus panes, dixit, vt paupertatem discipulorum ostenderet, qui iam pridem colligendi æris abiecto studio, vnde emerant non habebant.

Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, &c. Abiecitẽ Philippus valde atque humiliter respondet. Nam cum vnde illud audiuisset, non virtutis, omnipotentiaque Christi sibi venit in mentem: sed trepidus ad solam pecuniariam viam refugit, nullo alio modo hanc rem peragi posse existimans, nisi communi tritòque pecuniarum medio. Quare quantum ad paupertatem discipulorũ artinebat, ex Philippi sententia, ad impossibile iam libera-

litas nutrienda multitudinis deducta erat. Sed *quod impossibile est apud homines, possibile est apud Deum*: Luc. 18. & naturam ipsius terminis, deitatis natura superior est, omnia autem peragens etiam quæ mentem nostram excedunt. Hæc enim Cyrillus. At verò Euthymius in Ioannem testatur dominum in desperationem de remedio coniecisse Philippum, ut desperationem falsus, diligentius cognoscere fuisse miraculum quod ipse facturus erat: Nam si verumque facturum esset, nequaquam tale apparuisset. Si quidem tanquam Deus nouerat, quod responsum esset Philippus. Aiunt autem quidam, quod Deus aliquem tentare dicitur duobus modis: vel ut imbecillitatem eius arguat, sicut nunc in Philippo: vel ut illius fortitudinem ostendat quemadmodum olim in Abraham. Gen. 22. quando offerre filium suum in holocaustum precepit. Hæc ibi. Notandum autem ex Innoc. 3. lib. 4. misteriorum Missæ. cap. 22. in expositione orationis dominicæ, quod Tentat Deus, Tentat homo, Tentat & Diabolus, Deus tentat ut probet, homo tentat ut sciat, Diabolus ut fallat. De primo, *Tentauit Deus iustos & inuenit illos dignos se. Tanquam in facie probauit illos. & quasi holocausti hostiam accepit eos.* Sap. 7. De secundo Daniel. *Tenta nos obsecro diebus decem.* De tertio Act. 5. *Cur tentauit Satanas cor tuum? Cum autem dicat, D. Iacobus cap. 1. Deus intentator malorum est. Ipse autem neminem tentat.* Quomodo hic tentasse Philippum dicitur? Respondeo, Deus quodammodo tentat, & quodammodo non tentat, Tentat quidem ut probet, Psalm. *proba me domine & tenta me.* Non tentat autem ut fallat secundum illud: Num. 23. *Non est Deus quasi homo ut mentiat, nec ut filius hominis ut mutetur.* Heb. 6. *Impossibile est mentiri Deum.* Et sicut ille verax est, imò veritas ipsa, sic nec fallit nec fallere potest. 2. Tim. 2. *Ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* Negaret autem seipsum, si deciperet, & fallaciam, technasque ac dolos hominibus pararet. Hæc ex Innocentio maxima ex parte.

Andreas dixit: Est puer vnus hic qui habet quinque panes hordeaceos & duos pisces, &c. Euthymius in Matt. 14. Proculdubio puerulus ille discipulis hæc vendebat. Ideoque tanquam illa iam habentes, responderunt se aliud non habere præter hæc tantum. Ita neglectui illis erant corporalia, dum mordicus spiritualibus inhærerent: Duodecim enim solis quinque panibus iisque ordeaceis cibandi erant.

Hæc

Hæc ille. Petrus de natalibus in catalogo sanctorum libr. 6. capit. 29. de sancto Martiale Episcopo Leniociensi quorundam recenset opinionem, dicentium. Hunc ex 72. discipulis vnum, illum puerum fuisse, qui habebat quinque panes hordeaceos & duos pisces, ut hic dicitur, qui etiam in vltima cœna, minister astitit, & cum Christus pedes discipulorum lauaret, ipse aquam in peluim famulatus officio ministravit: quem post Christi ascensionem missum esse à Beato Petro in gallias, venisseque in Aquitaniam & ibidem Christum predicasse, maiorum fides tenet firmissimè: Sicut autem colligitur ex supradictis, magna erit istius plebis deuotio ad Christum, quæ ventris curam non haberet, sed indefessè Christum sequeretur in desertum.

Contra quosdam ventri deditos, genio indulgētes, nec spiritualia omnino curantes qui non ut viuant nati videntur, sed tantum ut bibant & epulentur: sicut Imperatorem Aurelianum de quodam Bonoso dixisse, Vopiscus author *Vopiscus* est. Ex opposito Socrates, referente Laërtio in eius vita li. *Laërtius* 2. de vitis Philosoph. alios quidem viuere dicebat ut ederent, se verò ideò edere ut viueret Refert hoc ipsum Athenæus li. 4. c. 18. Socrates se ab aliis hominibus differre dicebat, quod hi viuebant ut ederant, ipse verò edebat ut viueret.

D. Chry

Quod imitatus Diuus Chrysostronus concione 1. de *sofo. cō-* Lazaro sic scribit: Non in hoc nati sumus ut edamus, sed *cor. 1. de* ideò edimus ut viuamus. Deuotæ istæ turbæ adeo prædicationi erant intentæ. Ut non curantes quid ederent, triduo dominum sustinerent, & cum eo perseverarent Matt. 15. & Mar. 8. *Miserere super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent, & si dimisero eos ieiunos in domum suam deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt.* Quibus ex verbis patet domini commiseratio & prouidentia cura de alendis famelicis & necessitatibus patientibus. Narrat Suetonius in Tito Vespasiano §. *Vespasiano* 8. Titum dicere solitum. Nō oportere quæquā à sermone principis tristè discedere. Ita minimè decuit tantam multitudinem fame laborantem, à Christo sine refectioe discedere. Hic se offert oportunus locus narrandi quod in speculo exemplorum, ex vitis patrum distinct. 2. §. 29. habetur. *Speculū* Quidam de exemplis sanctis senioribus salutationis causa profectus est ad aliū *rū dist. 2* riuū dist. 2. *§. 29.* Qui cum omni gaudio suscepit eum, pro cuius

k s cuius

Petrus de natalibus libr. 6. ca. 29.

cuius aduentu parauit ad-refectionem senior leticulæ
 eum coctum. Dixerūtque inter se, vt prius ex more com-
 plerent orationes & psalmodiam & postea cibum caperent.
 Cum autem ingressi fuissent totum psalterium com-
 pleuerunt & de scripturis sanctis adinuicem conu-
 runt, iraque dies abierat, noxque similiter recedebat.
 Dum ergo orarent & intentē psallerent, illuxit alia die
 tuncque primū intellexerunt, quia iam nox transisset.
 Iterum autem inter se de verbo Dei loquētes, & spiritu-
 les sibi sensus exponentes. Factum est vt circa horam me-
 nam saluantes seinuicem, ita reuerteretur qui venerat
 nex ad cellulam suam. Nam refectionem cibi qui parata
 fuerat oblitū sunt accipere, dum cibum spiritualem per-
 ciperent. Vespere autem facto inuenit senior ollam ple-
 nam sicut parata fuerat, & contristatus dixit, heu quo-
 modo oblitū sumus percipere pulmentum istud! hactenus
 prædicta narratio. Nec leuiter transeundum, quod
 supra Euthymius annotauit, panibus ordeaceis Apol-
 los cibandos fuisse.

Vnde colligere facile est maximam fuisse Apostolorum
 frugalitatem. Hordeaceo enim non delicatis cibis exque-
 sitisque ferculis vescerantur, non in croceis & epulis re-
 giis hanc vitam transigebant, sed vtrumque victitabant,
 quandoque in fame spicas vellentes, & nunc hordeaceos
 panes tantum habentes. Ex Heraclide de Politis. In Re-
 Lacedæmoniorum habetur insigne frugalitatis testimo-
 nium. Triticum apud eos nemo pinxit, neque verò Triti-
 ci, sed Hordei farina vescuntur. Similiter Amphilocus
 vita D. Basilij quæ extat apud Surium tom. i. vitarum
 etorum, refert, quomodo Iulianus Apostata bellum
 Persas suscipiens in Cæsareæ Cappadocum partes venit.
 Cui obuiauit D. Basilij offerēs illi pro benedictione tres
 panes hordeaceos, quos quidem Imperator voluit à satis-
 litibus suis accipi, sed illi scœnum reddi cū his verbis. Hor-
 deū ab illo nobis datum pabulum est iumentorum. Res-
 piciat igitur & ipse scœnum. At Basilij illud suscipiens, ait
 Nos quidem, o Imperator ea tibi obtulimus quibus ipse
 vescimur. Tu verò ea nobis restituis vnde bruta victitant
 animantia, vitrò quidem nos irridens. Furorē percitus Iu-
 lianus, Huius, inquit, scœni alimentum sine subtractione
 dabitur tibi, ac postquam Edomitis Persis huc redire
 euertam urbem hanc eamque sic aratro proscindam, vt
 farris

Surio to.
 i. vit. S.
 Basil.

farris potiusquam hominum ferax sit. Hactenus Amphilo-
 chus. Benè & eleganter habet tritum prouerbium: *Opti-
 mum condimentum fames*, quod Socrati tribuit. Cicero lib.
 2. de finibus bonorum & malorum circa finem sic scribēs.
 Socratem qui voluptatem nullo loco numerat, audio di-
 centem: cibi condimentum esse famem, potionis sitim.
 Darius in fuga, ait idem Cicero lib. 5. Tusculanarum qua-
 sitionum, sub finem, cum aquam turbidam, & cadaueri-
 bus inquinatam bibisset, negauit vnquam se bibisse iu-
 cundius, nunquam videlicet sitiens biberat, nec esuriens
 Prolemaeus ederat, cui cum peregrinanti, comitibus non
 confectis, cibarius in casa panis datus esset, nihil visum
 est illo pane iucundius.

Socratem ferunt, cum vsque ad vesperum contentiūs
 ambularet, quæsitumque esset ex eo, quare id faceret: re-
 spondisse, se, quo melius cœnaret, obsonare ambulando
 famem. Quid? victum Lacedæmoniorum in Phiditiis (Sic
 enim cōiuiua parca & frugi, ac cenationes frugales, à Par-
 simonia, Lacedæmonij appellauerunt, vt ne istud ignores)
 nonne videmus? Vbi cum Tyrānus cœnauisset Dionysius,
 negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delecta-
 rum: rum is qui illa coxerat, Minimè mirum, inquit, con-
 dimenta enim defuerunt. Quæ tandem, inquit ille? Labor
 in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim
 rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Sic parsimo-
 nia delectabantur Lacedæmonij. Perfarum à Xenophonte
 victus exponitur: quos negat ad panē adhibere quicquam,
 præter Nasturtium. (Est autem nasturtium herba hortens-
 sis, quam nos Galli, *du Cresson ainois*, dicere & appellare
 solemus.) Hæc Cicero. Eandem sententiam sic apud A-
 thençum lib. 4. dipnosophistarum c. 18. effert Xenophon:
 suaue est, *μάζαν ἢ γὰρ ἢ δὲ ἄμα φανέν*, id est massam, (Aliqui
 polentam dicunt, Nonnulli nauticum panem vulgò, bis
 coctum, intelligunt *Massapan* etiam dicunt: quidam mas-
 sam hordeaceam interpretantur. Alij denique panem ma-
 defectum, seu libum, seu placentam, massam vertunt)
 famelaboranti nasturtiumque comedere: suaue est & si-
 tienti aquam ex flumine haustam, bibere. Socrates cum
 septies ante domum summo vesperi deambulare compren-
 deretur, interrogantibus, quid istic agis? Dicere solitus
 fertur, Obsonium ad cœnā comparo. Hæc refert Athenus
 ibi. Addam & Plutarchi testimonium. Is tom. i. Opuscul. in
 Apoph.

Cicero li.
 2. de Fi-
 nibus &
 5. Tuscu.

Athena
 li. 4. dip-
 nosophis.
 c. 18.

Plutar.
 tom. i.
 Opuscul.
 in Apoph.

Apoph. regum & Imperat. Artaxerxes Mnemon ait, ait est, memor cognomine, ficus comedens aridas, & hordeum panem, Quantæ (exclamauit) voluptatis impetum fuit? *Ælianus* de varia historia lib. 11. cap. 40. Xerxes, inquit, cum in loco deserto sitiret, neque adhuc adessent impedita; inuenit quidam, qui paululum aquæ haberet, idque putridum, Bibit illam Xerxes & eum qui dederat in benefactoris loco habuit, quoniam nisi illa inuenta fuisset, periisset siti. His consentit sapientis apophorema Prouer. 27. *Anima saturata calcabit fauum, & anima egriens etiam amarum pro dulci sumet.* & Threnorum 4. *Horati* nutriebantur in creceis, amplexati sunt steruora. *Horatius* Satyr. 2. lib. 2. Sermonum.

Idem Iuuenalis Satyra 11. in fine, quiddam sententiæ cinit.

Idem Iuuenalis Satyra 11. in fine, quiddam sententiæ cinit.

--- Voluptates commendat rarior usus.

Hæc autem omnia adducta sunt aduersus eos qui vani cupediis & operosis condituris conantur efficere vt cibum sapiat palato: quæ nihil suauius edî possit, quàm quod edatur ab esuriente. Manet hodieque vulgò tritum proverbium, famem efficere, vt crudæ etiam fabæ faccarum sapiant. Non igitur mirum, si Apostolis & turbis esurientibus tam benè sapiunt hordeacei isti panes & duo pisces. Nausebât Iudæi olim super Manna, illisque fastidio erat at verò in Euangelio sapidissimi sunt panes hordeacei. Hæc est etiam differentia, quòd in Euangelio non delitiæ palati & ventris quaruntur. Lex autem pinguis & opima queque pollicebatur. *Isa. 1. c.* *Si me audieritis, bona terra comedetis.* Adde quòd Benedictiones olim erant. De rore cæli & pinguedine terræ, modo autem in Euangelio beatitudines & benedictiones ad regnum cælorum respiciunt. *Matthæus* Quoniam ipsorum est regnum cælorum.

D. Cyril. *Alex.* *Quid hæc inter tantos? &c.* In hunc locum *D. Cyrillus* perpulchrè commentatur. Opportuisset certè, inquit, si firmior apud eos fides fuisset non magnum sibi videri cibaria, illi multitudini preparari posse ab eo, qui cuncta produxit ex nihilo. Sic *Nume. 11.* Cum daturum se Dominus populo carnes ad saturitatem promitteret, *Moses* id impossibile factu in deserto, existimans, dixit: *Sexcenta millia hominum hic sunt & tu dixisti, dabo eis mense vno carnes ad saturitatem? Cui Dominus, an, ait, manus Domini non*

sufficiet? *Quidem non poteris Deus? Hæc ad Philippum atque Andream dicere possumus. Nonne manus Domini non sufficiet? Ne igitur imbecillitate nostra vires diuinas metamur. Hæc* *Cyrillus.* *Facite homines discumbere, &c.* Vbi necessitas innotuit tunc facit miraculum, adiutor in opportunitatibus, ait diuinus psalter. Mirum sanè, quòd nostra infidelitas vertit oculos ad omnia, præterquam ad ea quæ nos securos efficere possunt, potentiam Dei nimirum, bonitatem eiusdem ac liberalitatem qui 40. annis nutriti populum Israël in Ægypto, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, qui passeret, & aues in aère volitantes, licet non serant neque metant aut congregent in horrea, attamen pater cælestis pascit eas, & quòd notatu dignissimum est, *Das escam pullis coruorum inuocantibus eum.* *Psal. Psal. 146.* & *Iob. 38.* in fine cap. *Quis (præter ipsum) preparat Iob. 38. cornu escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, eo quòd Euth. non habeant cibos? Testatur Euthymius in Psalmos explicans præfatum versiculum.*

*Quomodo pulli coruorum derelicti à parentibus rosca aura enutriuntur à Deo. Isidorus quoque lib. 12. Originum suæ Etymologiæ cap. 7. Coruus, inquit, editis pullis escam non præbet, priusquam per pennarum nigredinem similitudinem proprii coloris agnoscat: Postquam autem nigros in plumis aspexerit agnitos abundantius pascit. Subscribit & Cassiodorus in Psalmum prænominatû. Pulli coruorum vt Physiologi volunt, cælesti rore vescuntur, & adhuc paternas escas, id est, cadauerum fœtores beneficio ætatis ignorant. Qui per coruos paut Elyam, qui hortatur, vt queramus primum regnum Dei, & se quæ necessaria erunt adiecturum spondet, an non congruenter iubet Apostolis vt faciant homines discumbere, & statim omnes cum grandi egregioque miraculo satiat? Sic extra ordinariè Danielem in lacu leonum, Elyam, & populum Israël in deserto aliquando aluisse in sacra narratur historia. *D. Hieronymus rom. 1. Epistolarum in vita Pauli Eremitæ, narrat quòd Coruus panes ei adferebat, vnde visitanti se D. Antonio dixit, Sexaginta iam anni sunt, quòd accipio dimidij semper panis fragmentum, verum ad aduentum tuum Dominus militibus suis duplicauit annonam, misit enim tunc panem integrum.**

Nec prætermittere fas est quòd Euagrius historiæ Ecclesiasticæ

clesiasticæ lib. 2. cap. 6. contigisse memorat. Circa tempora, inquit, Martiani Imperatoris & concilij Chalcedonensis, in Phrygia Galatia, Cappadocia, tanta fuit imbruium paucitas, ut homines rerum necessariorum penuria coacti alimentum pestiferum & exitiale caperent, unde etiam pestis nata est, fames tamen his quibus vita suppetebat, salutarem Dei prouidentiam leuata est: quippe anno sterili, alimentum ex aëre non aliter atque manna olim Israëlitis delapsum dicitur, & insequente anno fructus maturos terra sua sponte produxisset. O admirandam Dei prouidentiam & bonitatem.

Discubuerunt ergo quasi quinque millia. &c. Non dicuntur nihil paratum esse: aut quod Psal. 77. Legitur quondam Israëlitis dictum. *Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Sed simpliciter obediunt. D. Cyrillus *discubuerunt* dictum esse censet. Facite homines discumbere, quasi discat. O tardi ad intelligendas vires meas. Facite homines discumbere, ut videatis quo illos miraculo saturabo: nonne poterit, qui viduæ vaticulum vacuari oleo non permittit, & hydriam effecit non carere farina. 3. Reg. 17. Hostiam quinque panes multiplicare, ex nihilo, aut quatuordecim fonte magnam ciborum copiam producere? Discubuerunt ergo illi.

Quinque millia computantur. Animaduertendum autem diligenter, inter eos non mulieres neque pueros quos viris permixti erant, enumeratos fuisse. Sequutus est, inquit, iusto, Euangelista Matth. cap. 14. *Exceptis mulieribus & paruulis*, Scripturæ consuetudinem in qua, quum à Deo Mosem dictum sit, ut synagogam filiorum Israël secundum cognationes ex nomine numeraret, ut vnusquisque ultra vigesimum annum præcepta faceret, nec femina aut puer aliquis numeratur: Num. 1. c. Ita veritas atque constantia, quæ nullam habet puerilem ac muliebrem in bonis leuitatem, in libro Dei conscribitur: Ita & scripturam consuetudinem seruat, & spirituale quiddam nos docet, mulieribus siquidem & pueris confusè discumbentibus, de viris solum mentionem fecit: anigmaticè monens, omnibus qui viriliter probitatem ac fidem complectuntur, non imbecilibus aut mollibus coelestem à saluatore cibum præberi. Nam qui muliebri animo aut puerili summo nihil magni cognoscere possunt. Hæc Cyrillus. Proferat hoc loco illud Ennianum, quod Erasmus Chilianus, centum

Ennius apud Erasmus in Chil.

Adag. 51. *Mulieris animus posuit: Vos etenim iuuenes, animos geritis muliebres.* Hoc est, inconstantes. Nam ut Virgilius 4. *Aeneidos* sub finem, scripsit:

Varium & mutabile semper

Fœmina.

Hinc Laërtius lib. 6. de vitis philosophorum in Diogenes Laërtius lib. 6. in seculum, refert quod ille videns aliquando adolescentulum effœminari, non se pudet, ait, deterius, quam naturam ipsam de teipso statuere? Illa enim te virum facit, tu te cogis mulierem fieri. De pueris autem quod hoc nomine peccatores pueriles affectus habentes, ac imperfectos intelligantur, locus est expressus apud Euangelicum prophetam cap. 65. *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.* Puer enim dicitur hoc loci interprete Lirano, qui multum vixit pueriliter, sequens passiones suas. Et Aristoteles lib. 1. *Ethic.* cap. 3. *Puer sit ætate an moribus*, inquit, pueri par & similis, nihil interest. Non est enim vitium in tempore sed in moribus, quia scilicet animi perturbationes in omni vitæ actione sequatur. Breuiter & dilucidè hunc locum tractauit, commentariis super Matthæum cap. 14. Theophylactus scribens: Ideò excipi mulieres ac paruulos, quia exigitur à Christiano ne quid puerile & muliebre præ se ferat. Reperit pene eadem in Ioannem.

Erat fœnum multum in loco. Cyrillus quod discubuerunt super fœnum, exponit quod suscepti fuerunt à Christo hilariter, & placido vultu, ut illud Psalmistæ 22. *Psal. 22.* dicere possint. *Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, in loco pascae tibi me collocauit.* Hæc ille. Sed ad morum informationem præstat hoc accommodare. Est enim discumbere super fœnum, carnis gloriam & concupiscentiam calcare *Omnis caro fœnum* ait propheta Isaias c. 40. *Si secundum carnem vixeritis moriemini*, inquit, Apostolus. Nec alienum est à proposito, quod Christus recēs natus reclinat super fœnum in præsepi: fœnum autem est herba & pabulum iumentorum. Edocemur ergo, *ne simus sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*, ut ait Psalmographus, fœnum comedentes, & similes Nabuchodonosor, de quo Daniel 4. *Dan. 4.* *Ex hominibus abiectus est & fœnum ut bos comedit.* Quin potius super fœnum recumbentes, calcemus fœnum, hoc est carnis gloriam & libidinem edomare satagamus. *Si spiritus facta carnis mortificaueritis uiuetis*, ait vas electionis Paulus.

Accepit

Theophy. in Ioan. *Accepit Iesus panes & benedixit, &c.* Theophylactus in Ioan. obseruat quod Dominus etiam ex nihilo potuit panes facere, qui turbae sufficerent, artamen ne videretur creatura non esse ex ipsius sapientia, ipsa creatura uisus est in materiam miraculorum, & acceptis quinque panibus, ut materia quadam præclarum istud miraculum fecit. Confundantur Manichæi, dicentes quod panis & omnes creaturae factæ sunt à malo Deo, (ò insignem apertamque impietatem ac blasphemiam.) Propterea si quis dedit eis panem, non accipiunt illum de manibus illius sed procul quidem illum abiici iubent, stantes autem, & maledicentes ei qui dedit. (Vide miram Manichæorum ingratitude ac improbitatem!) dicunt. Qui seminatum te dispergat, & qui pinsit te, pinsatur carne & similia. Confundantur itaque hæc dicentes: quia boni Dei filius Iesus Christus panes multiplicauit. Nam si creaturae male fuissent, nequaquam bonus mala multiplicasset (sic enim in Catena aurea D. Thomæ legitur, & mendosus est ceterus meus Theophilacti, interprete Ioanne Oecolampadio) ne taceam interim quod & ipse Christus panes comedit. Hæc ille. Addo quod scriptura diuinitus inspirata aperte uideat hanc, & insaniam furorémque istorum Manichæorum (iuxta nomini *ἐπίμων* infantium) improbat ac refellit. *Omnis enim creatura Dei bona est* (ait Apostolus) & *vide Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*: inquit sanctum legislator & propheta Moses. Subit animum meum admiratio, Dum quæ Epiphanius Cypriorum Episcopus celebris nominis, contra hæreses libr. 2. tom. 2. aduersus Manichæos, hæresi 66, circa media, scripsit: relego & penitus confidero. Cùm, inquit, panem edere uolunt, orant prius sic dicentes ad panem.

Epiph. cont. hæres. lib. 2. to. 2. libr. 66.

Neque ego te mescui, neque molui, neque expressi, neque in clibanum misi, sed alius fecit hæc, & attulit mihi. Ego sine culpa comedo. Hæc quum apud seipsum dixerit, hæc dicit ad eum qui in sacris instituitur, orauit pro te, & sic discedit ille. Dicunt ergo Manichæi ibidem, Si quis metit, metetur. Ita si quis frumentum in machinam coniecerit, conijcietur, etiam ipse: aut subegerit, subigeretur: aut affauerit affabitur, & propterea interdictum est ipsis, ut ne opus faciant. Hactenus ille. Quæ confutare non est difficile, si quis perpendat furiosi uerba esse potius & eorum mentis, quam sanæ sentientis: Dicere panes à malo principio

principio esse, & execrandos, cùm tamen Dominus noster celebraturus nouissimam cœnam acceperit panem, benedixerit, inque suum Augustissimum corpus conuerterit dicens: *Hoc est corpus meum*. Cùmque ipse dominus se compareret grano frumenti in Euangelio Ioan. 12. dicens: nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit ipsum solum manet: & in solitudine cùm panes acceptos, benedictione sua efficacissimè & potentissimè multiplicauerit, quis ergo nisi profligatae malitiæ & impietatis, amodo dixerit, Panem non esse Dei creaturam bonam? Et hæc contra Manichæos dicta sufficiant.

Accepit panibus gratias egit, &c. Theophylactus in Ioan. nem, per hoc ostendit quod ante cibum gratias agenda sint Deo. Insuper quia turba erat ideo coram turba gratias agit, ut omnibus persuadeat, quod secundum uoluntatem Dei aduenit & quod non sit aduersarius Deo, sed omnia referat in patrem. Nam quando scortum facit miraculum: nihil tale facit, etiam si maius quoddam faciat: quando autem coram multis miraculum operatur tunc ad Deum respicit. Hæc ibi: *Quod in Lazari suscitatione palam facta Ioan. 11. Ut alias dicitur, innotescit: tunc enim leuatis in cœlum oculis magna uoce gratias egit patri.* Non debemus autem ignorare quia Matthæus cap. 14. Iesum benedixisse scripsit, & Lucas, cap. 9. *ὠλοῖσθαι αὐτῆς* diserte dixit hoc est benedixit eis, vel eos panes benedictione sanctificauit. Sic enim scribit Apostolus cibum sanctificari per uerbum Dei & orationem. Et Cyrillus in Ioanem attingens hunc locum. Non ignoramus, inquit, benedici omne quod sanctificatur, ea oratione quam in mensa facere solemus: hæc ille quæ sedulo obseruabis contra hereticos huius tempestaris negligentes mensæ consecrationem uisitatam & benedictionem, crucis conignatione interposita, Nedum enim, illud, *ὠλοῖσθαι αὐτῆς*, benedixit eis, capitur pro gratiarum actione, sed etiam pro benedictione mensæ, & multò conuenientius: Theophylactus in Matth. 14. id insinuare uidetur scribens: *Suspicit in cœlum & benedixit panes, docens ut & nos mensam accedentes primum gratias agamus, & sic comedamus.* Porro qui in antiquitate ueritatus fuerit & exercitatus, facile deprehenderit, in more fuisse apud ueteres Christianos in mensæ benedictione seu consecratione uti crucis signaculo & precibus quibusdã ecclesiasticis, de quibus omnibus

Theophy. in Ioan.

Ioan. 11.

Luc. 9.

Cyrillus in Ioanem.

Theophy. in 14. Matth.

Oyigen. omnibus expresse mentio fit apud Origenem antiquissimum scriptorem Clementis Alexandrini discipulum, & successorem, quem D. Hieronymus tom. 2. epistoliarum, ad Pammachium & Oceanum Doctorem Ecclesiarum quondam adolescentulus nominavit: Is scribens in Iob libr. 1. circa medium, Cum manducamus, inquit, vel bibimus. Si terribile nomen Dei inuocauerimus. Si nosmetipsos, ut cibum & potum nostrum *Signo Venerabilis Crucis* *Christi signauerimus.* Si ad cælum oculos nostros leuantes dicimus. *Qui das escam omni carnis. Da etiam nobis cum omni benedictione hunc cibum sumere.* Si dixerimus cum sinceritate ad Dominum nostrum: Tu dixisti Domine, quia si aliqui mortiferum biberimus tuum inuocantes nomen non erit nobis molestum.

Tu itaque domine virtutis & gloriæ auerte veneficam & iniquam operationem à nobis & ab omnibus cibis nostris. Tunc, inquam, fascinationes non prævalent quicquam: Sed quid illustrius produci potest ac proferri in testimonium, quam quod à *Basilius.* D. Nazianzenus oratione prima in Iulianum scripsit, in medio, ad hunc modum: *Porunt quosdam Iuliani milites, qui errore atque ignorantia prolapsi, idolis thus adoleuerant, postquam domum se receperunt, sodales conuictoresque suos mensæ participes habuisse, deinde conuiuio ad confectam frigidæ potationem progresso, non secus ac si nihil grauius ipsis accidisset, ad aquæ poculum. Sublati oculis Christum cum Crucis signo appellasse. Ibi tum quendam conuictorum admiratione correptum dixisse, Quod hoc rei est? Christum post abiurationem inuocatis. Illos verò his verbis examinatos, respondisse, Quo tandem modo abiurauimus & quinam hic nouus sermo aures nostras ferit? Quo subiungente, Quoniam ad ignem thus adoleuistis: quod idem omnino est, ac Christum inficiari.*

Protinus illos à conuiuio exilientes, velut lymphatos & furiosos, ac zelo & iracundia inflammatos, per forum currisse, atque in hæc verba exclamasse: Christiani, Christiani animo sumus. Si quid manus peccauit, mens certe minimè secuta est. Imperatoris fraude circumuenti sumus, cuius auro fauciati sumus. Postea ad Imperatorem celeriter profectos ad hunc modum exclamasse: Da hoc beneficium militibus tuis: Christo nos macta, atque obtrunca. Ignem igni repende, pro cinere illo in cinerem nos

redige

redige: Manus amputa, quas sceleratè porreximus, & aurum generoso animo proiicientes sic dixisse, Alios auro dona, Nobis satis superque est Christus, quem instar omnium habemus. Sicque quantum in ipsis erat Martyres erant. Hactenus Gregorius, in quem locum *Doctissimus Billius,* annotauit Moris fuisse antiquitus, ut cibum & potum signo crucis signarent Christiani, quod & nunquam faciunt. Notum est quod Tertullianus libro de Corona militis scripsit: Ad mensas, ad lumina &c. frontem crucis signaculo terimus.

Porro ex hoc Christi facto panem benedictum colligimus. Quis enim disiteatur eum maiori virtute imbutum, quam alij: cum eo tot homines pasti fuerint & satiati? Potior sanè eius virtus fuit, quam panis communis, seu vulgaris, nec tamen adeò dignus est ut Eucharisticus de quo *Ioan. 6.* panis quem ego dabo caro mea est, & *1. Cor. 10.* panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est & *1. Cor. 10. 11.* Quicumque manducauerit panem, vel biberit calicem Domini, &c. Sicut Catechumenis olim panis benedictus distribuebatur in significationem vnionis Christianæ, ad quam suspirabant, cum inepti essent, ac indigni panis Eucharistico, Eadè ratione dominicis diebus, cum populus non communiceret, ut semper fractionis panis & sacrae Eucharistiæ meminerit, panem benedictum accipit. Vnde *Diuisus Augustinus* tom. 7. de peccatorum meritis & remissione ac de baptismo paruulorum ad Marcellinum lib. 2. cap. 26. Catechumeni quod accipiunt, quamuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius quam cibi quibus alimur, quoniam (addit ibidem) sacramentum est, hoc est, ut ego interpretor, rei sacrae signum, sumendo laxato vocabulo sacramentum, significat enim eos Christo, per baptismum, quod nondum iusserunt, attamen ad illud aspirant, & desiderio feruntur, inserendos & incorporandos, quod panis benedicti symbolo commode satis designatur. D. etiam Hieronymus tom. 1. in vita Hilarionis Eremitæ, in medio, Panis ab illo benedicti diserte meminit scribens his verbis: Conqueriebant potentes vni ac Iudices ad virum sanctum ut benedictum ab eo panem, vel oleum acciperent.

Nec pigebit id producere, quod idem author in vita prefata memorat: quendam à Diuo Hilarione à demone liberatum & curatum, cum simpliciter rustica decem

Billius
Tertulianus
de coron. milit.

Ioan. 6.
1. Cor.
10. 11.

D. Aug.
tom. 7. de
pec. mer.
& remis.
li. 2. c. 26.

D. Hier.
to. 1. in vi
ta Hil.

auri libras offerret, hordeaceum ab eo panem accepisse, audissetque quod qui tali cibo alerentur, aurum pro loro ducerent. Quod etiam ad amorem Apostolicum facile commodabis.

Prudent. Apud prudentium Christianum Poëtam, D. Augustini lib. *Catechumie.* coëqualem, libro *ναθηματων*, hymn. ante cibum, versus nem, ponitur elegans oratio ad mensæ benedictionem quam hic adscribere operæ pretium duxi.

Da locuples Deus hoc famulis

Ritè precantibus, ut tenui

Membra cibo recreata leuent.

Neu piger immodicis dapibus

Viscera tota grauet stomachus.

Hauftus amarus abesto procul,

Nec libeat reuigisse manu

Exitiale quid, aut vetitum,

Gustus & ipso modum teneat,

Sospitet ut iecur incolome.

Antonius Nebriffensis in commentariis, hunc locum sic illustrat, Leuent membra, id est, membra habeant non grauata cibo sed leuia & agilia, ne Stomachus grauet viscera tota, quasi dicat: satis est ipsum esse aliquatenus cibo grauatam, sed non occupet alia membra: sed propriè stomachus est ipsum ventris os, & sic stat melius sententia

Anacharsis. haustus amarus, id est, potus qui in amaritudinem terminatur, vnde est illud Anacharsis Scythæ: Tres uas uiuifert, quarum prima voluptas, secunda ebrietas, tertia mortificatio, exitiale, id est mortiferum ipsi animæ. Iecur incolome, per iecur affectus intelligit ex Platonis opinione. Hæc ibi. In summa deprecatur, ut in cibo & potu tanta sit moderatio ac temperantia, ut nihil in animæ perniciem, nihil denique fiat contra morum honestatem, nihil per luxum fiat contra mortum honestatem, nihil per luxum & luxuriam. Nam ut scribit Ouidius alicubi.

Vina parant animos ueneri, &c.

D. Hier. Et Diuus Hieronymus disertissimè & elegantissimè tom. 2. Oceano, de viuis vxoris viro circa finem. Vinolenti, ait, scurrarum est & eomeffatorum: ventèrque mero astuans citò despumat in libidines, in vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est: qui luxuriatur, viuens mortuus est: ergo qui inebriatur, & mortuus & sepultus est. Noë ad viuis horæ ebrietatè nndat femora sua, que

quæ per sexcentos annos sobrietate contexerat. Loth per remulentiã nesciens libidini miscer incellum: & quem Sodoma non vicerat, vina viterunt. Hactenus Diuus Hieronymus. Non est mihi animus, prætermittere insignem illam quàm narrat S. Gregorius magnus, historiam libr. 1. Dialogorum cap. 4.

Quadam die, inquit, vnâ Dei famula ex monasteriõ virginum, hortum ingressa est, quæ lactucam conspiciens concupiuit, eamque signo Crucis † benedicere oblita, auidè momordic: sed arrepta à diabolo protinù cecidit. Cùmque vexaretur, per sanctum virum Equitium liberatur. Signo crucis ergo consignabit Christianus esculenta & poculenta quæque in mensa proposita, Christi, Benedicentis panes, exemplo, & veterum ritu, ut arceatur inimici potentia, & ne dæmon in nos arripiat, Deo, iusto iudicio id permittentè, potestatem. Impius Beza annotationibus suis in nouum testamentum Matth. 14. *ωδύνοσι* hoc deprauat, potiusquam syncerè & candidè interpretetur, id est, benè precatus est & gratias egit Deo patri, quod, ait ille, auhorauit ne quis rudior benedictionis appellatione intelligat crucis signum in aërem sparsum, aut consecrationem magicam.

Hæc ille blasphemus. Quænam est ista audacia & temeritas, sic peruertere & derorquere scripturam, tam difertè testantem Christum benedixisse panibus vel panes ipsos? Quænam licentia & impudentia sic adulterare verbum Dei? Nedum enim Christus *gratias egit* in hoc miraculo, quod habet D. Ioannes Theologus & Euangelistâ *Ioan. 6.* cap. 6. Sed etiam *benedixit*, ut ait Matthæus cap. 14. & *ωδύνοσι* quod scripsit D. Lucas cap. 9. *Mat. 14.* *Luc. 9.* Benedixit panibus ipsis, quod cum Beza per gratias agere deprauat, an non ineptam & nugatoriam ut ita dicam, reddidit sententiam? Gratias egit, & benedixit, id est per repetitionem inanem & superfluum imò vitiosam, gratias egit.

Verùm annotauit illud, ne rudior quispiam hallucinaretur & intelligeret crucis signum vel magicam consecrationem, ò præcantionè pij viri & de religione rectè instituentis fatagentis scilicet! Latet anguis in herba. Nempè hoc vult inimicus crucis Christi consecrationem esse magicam, execrationem dixisset potius, cùm crucis signum in aërem spargitur. Cùm signo crucis † per verbū Dei & orationè cibi sanctificatur 1. Timot. 4. Si cum gratiarū actione

fumentur ibidem, quid autem magis impium, & veneranda antiquitati magis contrarium & repugnans fuerit, quam sic sentire de mente benedictione seu consecratione, & crucis signo ac vsu ad Christianorum cōiuiua religiose. Idem in Luc. 9. *ὁ ἀράσων αὐτῶν*: Benedixit eis, non dubium est inquit, quin *ὁ ἀράσων* hoc loco significet *τὸ ἀράσων*, & est, gratias agere, quia tamen additur relatiuum, *αὐτῶν*, & nimis absurdum fuerit, cogitare Christum egisse panibus gratias aut precatum esse panes ac pisces, emollienda est hac interpretatio, dicitur ergo panibus benedixisse, id est de his panibus ac piscibus gratias egisse Deo patri, & simul cum precatus ut tantilla panum ac piscium copia tantam multitudinem pasceret: denique ut totum hoc conuiuium ad Dei gloriam referretur. Sic Christiani dicuntur benedicere mensæ & consecrare mensam: quum tamen hac benedictio non ad ipsos cibos sed ad Deū potius & conuiuas pertineat. hac veterator ille, sic & in noua glossa ordinaria in 3. Euangelia priora, ex oliua Roberti Stephani 1553. ad Matth. 14. exponendo illa, sublati in calumniculis benedixit, &c. Hæreticorum commentum simile, ponitur: Verbum benedicere significat gratias agere quod ex Ioanne apparet, qui pro eo quod tres reliqui dicunt benedixit, habet: quum gratias egisset. Lucas autem addidit pronomen, benedixit illis, pro gratias egit domino pro panibus & piscibus quos ad manum illi dederat ad sustentandam multitudinem, simul etiam ut bene illis verterat cibum, precatur. admonet igitur ne vnquam cibum tractemus, quin Deo gratias agamus. Hæc ibi, non Ecclesiastici scriptores sed hæretici sycophantæ impostores ac calumniatores. Si ad cibos ipsos appositos & edendos non pertinet benedictio, ut ablaterant isti, quomodo ergo, Mar. 8. *Non solum panes, sed & pisciculos benedixit* & in alio miraculo, cum septem panibus & pisciculis paruiculis 4000. satiauerit? Si nedum panes, Luc. 9. sed etiam pisciculos benedixit, & iussit apponi: Mar. 8. proculdubio benedictio etiam ad ipsos pertinet cibos, nedum ad Deum & conuiuas, sic enim sonant ipsa benedictionis mensæ verba, quibus ex veteri more Christiani vtuntur, *Nos esumus qui sumus sumpturi benedicat tē dextera Christi* Addam & explicacionem. S. Cyrilli apud S. Thomam, in cathena area Luc. 9. Hoc etiam dispensatiue pro nobis fecit, vt dicamus quod in principio mensæ cum frangere debemus panem,

panem, debemus Deo offerre & elicere super ipsum benedictionem supernam, vnde sequitur, & benedixit illis & fregit, &c. Hæc ibi Cyrillus. Si debemus super panem elicere benedictionem supernam, ergo benedictio ad ipsum pertinet. Si sanctificatur cibus per verbum & orationem, ergo sanctificatio ad cibos etiam pertinebit: Placet mihi Hesselij Louanienfis doctoris, in Matth. 14. explicatio. Hæc benedictio, inquit, fuit simul gratiarum actio, & panum ac piscium aut pluribus benedictionibus vsus est, & panum, qua patri gratias egit, altera, qua bene precatus est, pisces ac panes multiplicando. Hæc ibi, cum enim multiplicati sint panes ex domini benedictione & vt ita dicam, meliores & præstantiores effecti ac redditi. constat certissimè benedictionem ad ipsos optimè pertinuisse. Quæ Soarez autem fuerit illa benedictio, ait Soarez in Matth. 14. cap. 14. Mat. non explicuit beatus Euangelista Quoniam verò adhuc sancta crux ex domini membris decorem non suscepit: constat illam benedictionem, cruce minimè fieri potuisse quæ tunc ad salutem omnium est dedicata, cū in illa Dominus fuit affixus. Hæc ad dilutionem & confutationem vana hæreseos ac impietatis dicta sint. Fit quidem mentio de panibus & piscibus sed non de vino, vel oleo: vult enim Christus non contentos esse necessariis & frugalibus escis, non delicatoria appetere pocula, & ne nos beluino more & instar suum saginemus & ingurgitemus, vult Dominus cum gratiarum actione & nominis Domini inuocatione nos reuerere hoc corpusculum.

Fregit, & dedit discipulis panes, discipuli vero turbis, &c.

Panis fractio vsque adeo fuit Christo assueta & familiaris, vt Luc. 24. cognouerint discipuli Dominum in fractione panis: hic certè frangendi panis mos apud veteres plane paternus fuit. Hinc, *Paruuli petierunt panem & non erat qui frangeret eis.* Threnor. 4. Nequit enim panis in alimonia paruulorum venire, nisi frangatur. Et vt exponit Lyranus paruuli à patribus & à matribus petentes panem vt eis frangerent: decrant tamen alimentum necessaria in oblatione Chaldæorum, de qua illic agitur.

Dedit per manus discipulorum turbis, & satiatur quinque millia, nouo miraculo. Et certè non legimus Christum quoties suis cenam dare voluit nouis medijs vsum esse, quare præposterum votum fuerit siquis inuitato aliquo modo cibum & potum sibi deterrè efflagiter, esset enim

Vita pa-
trum.

id proflus tentare Deum. Narratur in vitis patrum Gallicè conscriptis, f. 281. Quomodo duo quidam fratres nolebant edere, nisi à Deo refectionem suam & alimoniam acciperent. Et cum longius aliquando profecti fuissent ac penè fame confecti, deficerent: conspexerunt tamè Mazitas, hoc est, populos ita nominatos, truces atque Barbaros ac homicidas, qui pradietis fratribus panes afferrent misericordia motos: comperta illorum monachorum extrema necessitate. Alter illorum panes grato excepit animo, ac si Deus ad ipsum misisset, sicque ipse interpretabatur, cogitans apud se Mazitas id effecisse, vt sibi ac sodali vitam seruarent, qui alioqui summo in discrimine ac periculo constituti erant, præ fame & inedia. Sicque frater ille ex oblati panibus comedit: alter verò noluit, hac imbutus opinione ac persuasione cibos non à Deo sibi sed ab homine proferri. Et quanquam stultè uterque illorum inceptisset, alter tamen prudenter perfecit, culpam siquidem tandem agnouit, & oblatos cibos accipiens, comedensque, mortem euasit. Alius verò perperam incepit, & peius compleuit, atque proinde mortem incurrit corporalem, & (fortè) spiritualem. Hac ibi Gallicè habentur, quæ utcumque latinè vertere volui, in gratiam eorum qui Gallicè non nouerunt. Nec abludit à proposito quod ex vitis patrum in speculo exemplorum dist. 2. §. 142. legitur. Venit quidam frater ad Abbatem Siluanii in montem Syna, & vidit fratres operantes & dixit seni: Nolite operari cibum qui perit. Maria enim optimam partem elegit, & dixit, senex discipulo suo: mitte istum fratrem in cellam vbi nihil est, & cum facta esset hora nona intendebat ad ostium si mitterent, & vocarent eum ad manducandum. Et cum nemo loqueretur ei, surgens venit ad senem & dixit ei, Abba, fratres hodie non comederunt: Et dixit senex, etiam iam comederunt. Et dixit ei frater ille: & quare me non vocastis, Et respondit senex tu homo spiritualis es, & non indiges hoc cibo. Nos autem carnales sumus, & volentes manducare, propterea operamur manibus nostris, tu verò partem bonā elegisti legens tota die, & nolens sumere carnalem cibum: qui cum hoc audisset prostravit se ad penitentiam dicens. Ignosce mihi abba, & dixit ei senex puto opus habet omnino Maria parte Marthæ. Ibidem §. 139. simile narratur ad hanc formam. Abbas Ioannes breui statura, dixit aliquando fratri suo

Specul.
exemplo-
rū. dist.
2. §. 142.
c. 139.
c. §.
152.

lucio maiori. Volo esse securus sicut angeli sunt securi, nihil operantes sed sine intermissione collaudantes Deum, & mox spoliatis se quo vestitus erat, abiit in eremum, & facta ibi hebdomada vna, reuersus est ad fratrem suum, & cum pulsaret ostium, respondit ei antequam aperiret dicens: quis es tu? Et ille dixit, ego sum Ioannes. Et respondens frater eius dixit ei: Ioannes angelus factus est, & ultra inter homines non est. Ille autem pulsabat dicens: Ego sum & non aperuit ei, sed dimisit eum affigi vsque mane. Postea aperiens dixit ei: Si homo es, opus habes iterū operari vt viuas, si autem angelus es, quid quaeris intrare in cellam? Et ille penitentiam agens dixit: ignosce mihi frater, quia peccaui. Haecenus recensuimus abundè exempla simplicium quorundam & rudium, qui mediis extrordinariis sine labore cuperent ali in deserto, & instar filiorum Israël in solitudine, qui nutriti sunt manna, & horum Iudaeorum Christum sequentium, quos per miraculum panum multiplicatorum enutriuit Dominus, vellent absque sua industria & vigilantia, à Domino pasci & ali. Quod quàm sit à ratione alienum cogitet quicumque Domini decretum & statutum perspectum habuerit, quo dicitur: *In sudore vultus tui vesceris pane* Gene. 3. & Psalm. *Labores manuum tuarum: quia manducabis*, & Apostolus, *Qui non laborat non manducet*. Rursus ibidem, Distinct. 2. §. 152. Refertur singularis quædam historia de panum multiplicatione. Senex quidam cum alio fratre agebat communem vitam, erat autem senex ille misericors. Contigit autem vt fieret fames, & cœperunt quidam venire ad ostium eius, vt acciperent Agapen, hoc est charitatè suæ collationem panis. Senex verò omnibus venientibus ministrabat panem.

Videns autem frater quod fiebat dicit seni. Da mihi partem meam de panibus, & quod vis fac de parte tua. Senex autem diuisit panes & faciebat more solito eleemosynam de parte sua. Multi autem concurrebant ad senem audientes quia omnibus daret, videns autem Deus propositum voluntatis eius benedixit panes. Frater autem ille qui acceperat partem suam, & nulli dabat consumpsit panes suos & dixit seni: quoniam modicum est adhuc quod habeo de panibus meis, abba, suscipe me ad communem vitam, & dixit ei senex: quo modo vis facio, & cœperunt simul esse & communiter viuere. Facta est ite-

rum penuria victualium, & veniebant iterum indigentes, vt acciperent Agapen, contigit autem vna die vt intraret frater ille, & videret quia defecerunt panes. Venit autem & pauper postulans Agapen. Senex verò dixit, fratri illi, da ei panem, & dixit: iam non habeo pater. Rursum dixit senex intra & quare: ingressus frater attendit & vidit repositionem in qua panes haberi solebant repletam panibus. Quod cum vidisset timuit, & tollens dedit pauperi, atque ira agnoscens fidem & virtutem senis, gloriacavit Deum. Quod miraculum valde congruit cum praesenti: Multiplicantur namque panes quos Dominus egestibus per Apostolos distribuit, vt discas verissimum esse quod vulgo dicitur, *Donner pour Dieu v' appauvrit homme*. Prouerb. 28. *Qui dat pauperi non indigebit*. Item Ecclesia. 35. *Da altissimo secundum datum eius & septies tantum reddet tibi*. Dat ille altissimo, qui propter Deum liberatus est in pauperes, eodem Domino sponfore & fidei fore. *Quod vni ex minimis fratribus meis dedistis, michi de dicitis*. Prouerb. 11. *Alij diuidunt propria & ditiores fiunt*. D. Basilius *alij rapiunt non sua & semper in egestate sunt*. D. Basilius magnus, homil. 6. in ditescentes auaros sic scribit: *Quod dedisti, ad te cum auctario reuertetur*. Frumentum in terram cadens lucrum proiciendi parit, sic & panes esurienti collatus, multam tibi in posterum reddet utilitatem. Hic nota quod Matth. 19. Dominus veraciter pollicetur, Da pauperibus & habebis thesaurum in caelo. Exemplum praclarissimum cernitur in Ioseph Patriarcha, qui tempore famis pavit esurientes, apertis regni horreis, & pater patriae ac saluator mundi ab Aegypto est appellatus: sicut in Genesi legimus. Similitudine elegantissima persuadet, D. Basilius & confirmat praedicta Putei, inquit, saepe exhausti melius & copiosius flumina dimissi & quieti facile putent: sic, & opes conditae inuolutes, translatae in publicum commodum fructum parant. D. Gregorius verè magnus cognominatus, suis in dialogis libr. 1. cap. 9. pulchrum adducit exemplum cuiusdam Bonitacij Ferentinæ vrbis episcopi qui adhuc puer habitans cum matre seipsum exspoliabat, & nudos vestiebat & cum à matre increparetur cur ipse inops pauperibus vestimenta daret, in liberalitate tamen solita perseueravit, Mater eius quadam die horreum ingressa ponit omnem triticum quod sibi in stipendium totius anni par-

parauerat inuenit à filio suo pauperibus erogatum. Cumque semetipsam alapis pugnisque tunderet quod quasi anni subsidia perdidisset: superuenit Bonifacius puer Dei, eamque verbis quibus valuit consolari coepit. Quam cum nihil consolationis admitteret: hanc rogauit vt ab horreo exire debuisset: in quo ex omni eorum tritico parum quid inuentum est remansisse. Puer autem Dei sese illic protinus in orationem dedit.

Qui post paululum egressus ab horreo matrem reduxit, quod ita tritico plenum inuentum est sicut plenum ante non fuerat, cum mater illius, totius anni sumptus se congregasse gaudebat. Quo viso miraculo compuncta mater iam ipsa coepit hortari vt daret, qui sic celeriter posset quae petiisset accipere. Ibidem de eodem iterum refertur non minus miraculosum facinus, ac praclarum opus. Cum nihil aliud ad omne stipendium Ferentinæ Ecclesiae, nisi vnam tantummodo vineam haberet, quae quodam die ita grandine irruente vastata erat vt in ca paucis in vitibus, vix parui rarique racemi remansissent. Tunc praedictus Bonifacius Episcopus Ferentinæ ciuitatis magnas omnipotenti Deo gratias reulit: Cumque vindemiarum tempus aduenisset, mandauit Constantio presbytero nepoti suo, vt cuncta vini vascula in Episcopo omniâque dolia vt ante consueuerat pice superfusa praepararet. Quod audiens illius nepos valde admiratus est, quod quasi insana praeciperet, quod vini vascula praeparari faceret, qui vinum minime haberet, nec tamen praesumpsit inquirere cur talia iuberet: sed iussus obtemperat: & omnia ex more praeparauit. Tunc vir Dei vineam ingressus racemos collegit, ad calcatorium derulit, omnesque exinde egredi praecipit solusque ibi cum vno paruulo puerulo remansit, quem in eodem calcatorio deposuit, & calcari ipsos paucissimos racemos fecit. Cumque ex eisdem racemis parum aliquid vini deflueret, coepit hoc vir Dei suis manibus in paruo vase suscipere: & per cuncta dolia, omniâque vasa quae parata fuerant benedictione diuidere: vt ex eodem vino omnia vascula vix infusa viderentur. Cum verò ex liquore vini parum aliquid in vasis omnibus misisset: vocauit protinus presbyterum: iussitque pauperes adesse. Tunc coepit vinum in calcatorio crescere: ita vt omnia quae allata fuerant pauperum vascula impleret.

Quibus

Quibus cum se idoneè satisfecisse conspiceret: ex cæcatorio iussit puerum discedere: apothecam claustratæque impresso sigillo proprio munitam reliquit: mox ad Ecclesiam rediit: die verò tertia prædictum Constantium presbyterum vocauit: & oratione facta apothecam aperuit, & vasa in quibus tenuissimum liquorem infuderat, vberem vinum fundentiã inuenit, ita vt pauimentum omne ex tertia vasa in quibus tenuissimum liquorem infuderat, vberem vinum fundentiã inuenit, ita vt pauimentum omne ex tertia

centia vina inuaderent si ad hæc Episcopus tardius intrasset. Tunc terribiliter presbytero præcepit, ne quousque ipse in corpore viueret, hoc miraculum cuiquam indicaret. Hactenus, D. Gregorius. Ex quo liquet multipliciter per viam miraculi ea quæ in pauperum vsus & solatia erantur & distribuuntur, sicut in duodecim cophinis reliquiarum & fragmentorum collectis ex quinque panibus præfenti loco euidenter ostenditur. Vnde dicitur.

Colligite quæ superauerunt fragmenta ne pereant. Dicens Dominus, *Ne quid pereat*, ad frugalitatem suos hortatur. Neque enim maior Dei largitas luxuriæ irritamentum esse debet, ergo qui abundant se olim rationem esse reddituros sciãt acceptorum à Domino bonorum, nisi fideliter in probatos & Deo acceptos vsus tanquam fideles dispensatores & œconomi Domini, reponant quod illis assignauit. Ne ergo reliquias bonorum quibus pasti sumus perdamus pedibus conculcantes equorum pinguium more, quæ à Domino accepimus. In pœnam cessit epuloni quod Lazaro esurienti micæ suæ mensæ ac reliquias denegarit. Saltem vos diuites fragmenta pauperibus seruate & reliquias distribuite ne quid pereat.

D. Cyril.
in Ioan.

Colligerunt duodecim cophinos, Hic doctissimè obserua-

uit, D. Cyrillus quomodo liberalitas nobis hoc miraculo commendatur, & quasi magna voce dicitur: quantum plura dabis liberaliter atque misericorditer, tantò tibi plura largius confluent. Fac igitur libenter quòd scribitur. *Frangite esuriẽti panem tuum.* Nam si firmiter credimus multiplicata hæc fuisse diuinitus: faciliè, vt iubemur, viscera misericordiæ indigentibus aperiemus. Hæc ille. Dederunt Apostoli ad mandatum Christi paucos panes, & plura recipiunt. Apostoli merito viri misericordiæ dicendi sunt, Ecclesiast. 4.4. *Illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates nos defuerunt.* Contrà verò, Prouerb. 12. *Viscera impiorum crudelia.* Apostolorum exemplo simus & nos erga pauperes vt demus illis manducare benè affecti. Sicut etiã Sozomenus

lib.7.

lib.7. cap. 26. Narrat de Epiphano Episcopo Cypri, Largus Sozom. ille erat in pauperes. Ecclesiæ verò dispensator indignatur reprehendens profusionem ipsius, sed non abstulit à munificentiã in pauperes. Accessit autem quidam ad dispensatoris domunculam afferens crumenam plenam aureis, neque qui dederat, neque qui miserat manifesti erant, omnes exinde rem diuinitus gestam agnouerunt. sic igitur rependit Dominus maxima pro minimis. expende (amabo) quàm grande sit hoc miraculum. Non sunt panes nisi quinque, manducantes autem quinquies mille. Illi manducant, panes crescunt, & adhuc plures sunt reliquæ panum, quæ satiatis superfuerunt, quàm fuissent panes ipsi à principio.

Duodecim sunt cophini, & antequam panes manducarentur in vnum cophinum reponi potuissent, & quod mirum est, tot sunt cophini quot Apostoli, vnusquisque Apostolorum, ex istis duodecim, cophinum suæ mentis impleuit vt haberet vnde populum sibi commissum reficere posset. Docet nos autem, ait Euthymius in Matth. 14. *Euthim.* Hoc in miraculo Dominus, ab accubitu quidem super gramen, animi modestiam, ab eo quod nihil præter panes & pisces præberet, temperantiam, ab eo verò quod omnibus pari modo distribuere, æquitatem. Hoc & augmentum est miraculi & laus turbarum, quòd etiam cum vxoribus & pueris assidebant. Et quia cum tota familia sequebantur, cum tota etiam familia beneficij fructum perceperunt.

Hic est verè propheta qui venturus erat in mundum, &c.

O manifestam gulositatem: ait idem Euthymius in Ioannem. 6. *Quum innumera prius vidissent quæ hoc erant mirabilia nihil tale confessi sunt, quum autem impleri sunt, tunc hunc esse prophetam dixerunt, qui ex Mosis promissione Deuterono. 18. ab eis expectabatur.* Et (sicut subiungit Euangelista) *Venerunt vt crearent eum regem, &c.* Papæ! quanta est gulæ tyrannis! repleto enim ventre omnia illis erat, & propheta, & regno dignus Christus verò fugit, &c. Hactenus Euthymius. Ex istorum facto colligimus gratias agendas esse à refectione sumpta, Nam etiam à cœna hymnum Christus cum Apostolis dixisse legitur, aduersus ingratos de acceptis beneficiis hoc sit annotatum ex vitis patrum in speculo exemplorum distinct 2. §. 191. quiddam non penitendum referunt:

Euth. in
Ioan.

Deut. 18

Vita p-
trum &
specul.
exempl.
dist. 2. §.
191.

refertur: Magnus quidam senex erat prauidens, contigit autem vt gustaret cum pluribus fratribus, & comedentibus illis videbat in spiritu idem senex sedens ad mensam quosdam edentes mel, alios autem panes, alios verò ster-
cus. Et admirabatur intra semetipsum, & deprecabatur Dominum dicens. Domine reuela mihi hoc mysterium, quia idem cibus appositus est omnibus super mensam, in manducando autem ita mutatus videtur, vt quidam edant mel, quidam autem panem, alij verò ster-
cus. Et venit ei vox desuper dicens: Quia illi qui manducant mel, hi sunt qui cum timore & tremore & gratiarum actione edunt ad mensam, & incessanter Deum orant, & oratio eorum sicut incensum ascendit ad Dominum, ideòque mel comedunt.

Qui autem panem manducant, hi sunt qui gratias agendas percipiunt ea quæ à Deo donata sunt illis. At vero qui ster-
cus manducant hi sunt qui murmurant, & dicunt: hoc bonum est, & illud malum est, hæc autem talia non oportet cogitare, sed magis glorificare Deum, atque laudes ei referre, vt in nobis impleatur illud quod dictum est. *Sive manducatis, sive bibitis, sive quid aliud faciatis, omnia nomine Domini facite.* Hæc ibi. Pater igitur gratias agendas esse de acceptis à Dei liberalitate ac prouidentia cibis corporalibus.

Hoc loco inserere placuit etiam, quod in vita patrum Gallicè versâ, fol. 12. De sancto Apollonio legitur: similiter & in Catalogo sanctorum Petrus de Natalibus refert, et
Heracleide: qui vitas sanctorum patrum describit lib. 4. cap. 63. præfati Catalogi, Orta quondam maxima fame multos cum paruulis & coniugibus ad se recurrentes: vitibus solis sportulis panum, quæ vix ad esum fratrum vno die sufficerent (erat enim pater quingentorum monachorum) per quatuor menses indefinenter sustentauit, vides quomodo per suos Deus mirabilia operatur, vt spem omnem nostram in Deum ponamus, certissimè scientes nihil deficere iis qui quærunt regnum Dei & iustitiam eius. Sed primum omnium diuinis incumbamus oportet, postea autem ventrem prout necessitas postulauerit, curabimus.

Surium In vitis sanctorum per Surium collectis tomo primo, de
10. 1. de sancto Ioanne Eleemôsynario, Ianuarij 22. auctore, Sy-
S. Ioan. meone Metaphraste, circa finem, ad propositum scribitur:
Eleemof. quod fuerunt duo quidam Clerici artem exercentes inci-
dendi

deandi corium, qui erant inter se vicini. Quorum vnus quidem mulieri coniunctus matrimonio, habensque filios & patrem & matrem cum ipso habitantes, quos quidem alebat omnes suis manibus non negligebat tamen diuinas congregationes.

Alter autem, etsi erat solus, & artis peritior, & in operando diligentior, ne sibi quidem soli parare poterat quæ erant ad vsum necessaria. Et itaque qui erat eiusdem artis inuidens, & non amplius ferre valens, quam animo conceperat inuidiam, eum aliquando solum offendens: adiuro te, inquit, per Deum, ne me celes, sed hoc mihi aperias, qui sit, quod tu sis semper quidem diues, idque cum sis in operando negligens, mihi autem qui sum diligens & laboriosus, contra accidit, & iam redactus sum ad extremam paupertatem.

Ille autem volens cum reddere diligentiorum qui erat negligens in adeundis congregationibus, quæ sunt sanctorum causa: mihi quoque inquit, ô frater, res erat re-
ducta ad maximas angustias. Ex quo autem mihi persuasi diuinis vacare congregationibus; nonnunquam eò vadens, aurum in via inuenio, quo factum est, vt mihi sint congregatæ omnes, quas vides, copiat. Sed si me audias, ipse quoque me euntem sequere, & hinc nõ vulgarem habebis consolationem. Paret dictis, & ad singulas diuinas synaxes, cum ipso ventitans, sentiebat domui suæ factam à Deo benedictionem, & bono consultori agebat gratias.

Ille autem scena mox aperta, manifesto dixit socio, se nunquam aurum in via inuenisse: sed volens, inquit te excitare, vt venires ad diuinas congregationes, finxi hanc auri inuentionem. Hæc ibi. *Qua* ex memorabili historia elucescit, bona à Deo multiplicari his qui sacras frequentant congregationes ac contentus, orationis & communionis sacramentorum gratia. Tunc enim, (vt in præsentibus Evangelio legitur) cum sequimur Iesum, licet locus sit desertus, & desunt ad sufficientiam escæ, abundè nobis tamen suppeditat diuina liberalitas extraordinariè quæ ad victum requiruntur. Nemo ergo diffidat quasi conficiendus sit vel enecandus fame, si gnauiter quod in se est faciens, & de suis liberaliter pauperibus largièns, totus à Dei pendeat prouidentia & benefica cura. Est enim tentatio quædam mala cum timemus pauperiores inde effici, quia pauperibus propter

*Vita pa-
trum &
Speculū
exemplo-
rum dist.
2. §. 112.*

propter Christum pro facultatum modulo erogamus & distribuimus quæ habemus. Quasi nobis depercat quod Christo in pauperibus suis consecramus. Extat ad infirmum nostrum faciens, pulcherrima historia in vitis patrum & refertur in speculo exemplorum dist. 2. §. 112. Narraverunt senes de quodam Ortulano quia laboraret, & omnem laborem suum expenderet in eleemosynam, & tantum sibi retineret quantum ad victum sibi sufficeret. Postea vero Sathanas misit in cor eius dicens: Collige tibi aliquantam pecuniam ne cum senueris aut agrotaueris opus habere ad expensas: & collegit & implevit lagenam de nummis. Contigit autem, eum infirmari & putrescere pedem eius & expendit in medicos quod collectum fuerat, & nihil ei prodesse potuit.

Postea vero venit quidam de expertis medicis & dixit ei: Nisi incidere pedem tuum, totum corpus tuum putrescet, & constituerunt ut incidere ei pedem. Illa autem nocte rediens in semetipsum, & penitentiam agens de his quæ gessit, ingemuit & fleuit dicens: Memor esto operum meorum priorum domine, quæ faciebam cum labore in orto: ex quo pauperibus ministrabam. Et cum hoc dixisset astitit angelus Domini, & dixit ei. Vbi sunt nummi, quos collegisti? & ubi est spes tua de qua tractasti? Tunc intelligens dixit: Peccavi domine, ignosce mihi, & a modo ulterius hoc non faciam. Tunc angelus Domini tetigit pedem eius, & sanatus est statim, & surgens manè abiit in agrum operari. Venit ergo medicus secundum constitutum tempus, cum ferramentis, ut secaret pedem eius & dicunt ei: Exiit manè operari in agrum. Tunc admiratus medicus, perrexit in agrum ubi operabatur ille, & videns eum fodientem terram glorificavit Deum qui reddidit ei sanitatem.

Quæ sanè insignia in eum finem à me congesta: & hunc in locum reposita sunt, ut meminerimus singuli in vocatione in qua à Deo vocati sumus fideliter perseverare, & diuinis imprimis vacare obsequiis ac necessitatibus pauperum ex charitate subuenire, spe fiduciaque certa in Deum concepta, quod nihil nobis defuturum sit. Confirmante nos diuina autoritate quæ dicit: *Iacta super dominum curam tuam & ipse te eruet.* Item Apostolorum Corintheo. *Omni sollicitudinem vestram in eum projicientes, quoniam ipsi cura est de vobis.* Finem imponeremus huic concioni, nisi quod

quod quædam ad Allegoriam spectantia in medium proferenda sunt, & quæ ad morum compositionem ac informationem pertinent, in usum ac commoditatem auditorum trahenda iudicamus. Imprimis Christus saluator noster volens mundo quædam salutaria remedia tradere, nouas quasdam ac celebres figuras, tanquam quasdam manducationes etiam in noua lege præmisit, ut obseruat Doctor Hesselius, in Marth. 14. Licet enim typi quidam in lege Moyse præcesserint, & in quotidianis Iudæorum ceremoniis, voluit tamen hæc nouis excitamentis significare, quod Antiquæ legis figuræ ob antiquitatem aut frequentationem nimiam vilescerent, vnde quanquam Baptismus transitu maris Rubri, transitu sub nube, transitu Iordanis. Mundatione Naaman Syri, lotionibus legalibus fuit præsignatus: tamen his non obstantibus Christus circa sua tempora nouos baptismi suo typos præmisit, videlicet Ioannis Baptisimum, agrotorum in probatica piscina sanationem, cæci nati per sputum & lotionem in Siloë illuminationem. Similiter quamuis manna quo Israëlita quadraginta annis in deserto pasti sunt, & aqua de petra fluens, & panes propositionis Eucharistiæ sacramentum significauerint. Idem tamen sacramentum, hac cibatione multorum millium ex paucis panibus Christus præsignasse videtur. Vnde & huius miraculi occasione apud Ioannem cap. 6. de corpore suo disserit, ostendens propterea se hoc minus miraculum fecisse, ut sibi docenti maius miraculum de sacramento Eucharistiæ crederetur. Et certè commodissimus est ad hoc iste typus. Quemadmodum enim Christus panes benedictione multiplicauit, ita & per benedictionem sacramentum Eucharistiæ conficitur: Et sicuti ex paucis pusillæ quantitatis panibus tot millia hominum ut nulli quicquam deesset, refecta atque satiata sunt: ita etiam Christi corpus in diuersissimis locis à tot hominum millibus integrum quotidie sumitur, eoque plenè eorum animæ sariantur. Hæc ille. Per allegoriam autem, ait Theophylactus Ioann. 6. Dat nobis Christus, qui quinque sensibus subiecti sumus, rationales panes quinque, quia & ipsi quinque sunt, vnique enim sensui conuenientem panem dat, id est, sermonem sicut & Paulus 1. Cor. 14. dicit. *Volo quinque sermones in Ecclesia loqui, qui quinque sensuum ædificationi conueniant.* Vel (ut 14. communiter omnes ferè interpretantur) Per quinque panes

*Hesselius
in Marth.*

14.

Ioan. 6.

*Theophy.
in Ioan. 6.*

1. Corint.

panes hordeaceos quinque libri Moysi intelliguntur. Pifces autem duo duplicem in Christo exprimunt naturam vel dignitatem regiam ac sacerdotalem, *Est enim Rex regum, & princeps regum terra* in Apocalypsi, & à patre dicitur eidem: *Tu es sacerdos in aeternum* in Psalmis. Et ne nouum videatur quòd Pifcis nomine & appellatione Christus ipse intelligatur: Authores sunt probati, & primæ notæ qui ita sentiunt. Tertullianus enim libro de Baptismo, circa principium. Nos, inquit, pisciculi, secundum *ixθύς* nostrum Iesum Christum in aqua nascamur, nec aliter quàm in aqua permanendo, salui simus. Huius in sententiam pedibus (quod dici solet) item est ab Oprato & Augustino Claficis scriptoribus & minimè proletariis. Quorum prior lib. 3. contra Parmenianum ita scripsit: Pifcis Christus intelligitur, qui in Baptismate per inuocationem fontalibus vndis inseritur, vt quæ aqua fuerat à pifce etiam pifcina vocitetur. Cuius pifcis nomen secundum appellationem Græcam in vno nomine per singulas literas turbam sanctorum nomen continet *ixθύς*, quod est latine Iesus Christus Dei filius Saluator. Quæ in Græcis nominibus dilucidius clarissimè cernuntur. Hinc posterior Diuus scilicet Augustinus tomo. 5. lib. 18. de ciuitate Dei cap. 23. Vt ponitur Acrostichis sibyllæ Erithrææ, hoc, est per capitales literas versuum, aggregatio quædam & accumulatio nominum, quæ ita græcè sonant *ιωάνης χριστός θεός υἱός αὐτοῦ*. Si primas, ait, literas iungas, erit, *ixθύς*, id est Pifcis, in quo nomine mysticè intelligitur Christus. Hæc quidem, veteres citati. Idem Augustinus tom. 4. libr. 83. quæstionum q. 61. Panes hordeacei, inquit, significant veterem legem carnalibus datam, id est, quinque corporis sensibus deditis. Nam & ipse turbæ quinque millia hominum fuerunt. Item Moyses quinque libros scripsit, Et quia in lege vitale animæ alimentum corporalibus alimentis obregebatur. Hordei nomine lex intelligitur. Siquidem hordei medulla tenacissima palea tegitur. Duo pifces duas personas quibus populus regebatur Regiam scilicet & sacerdotalem adumbrant. Quæ duæ personæ Dominum nostrum præfigurabant. Ambas solus ipse sustinuit & non figuratè sed propriè solus impleuit. Quod super scenum turba illa discubuit, significat eos qui testamentum verus acceperant, quia regnum temporale promittebatur in spe carnali, collocatos fuisse. *Omnis caro scenu. Exceptis mulieribus & pueris.*

Ait

Ait illic Augustinus: Infirmas & error his figurantur: infirmus est mulierum sexus ad actiones, & facilis ad lulum pueritia. Quid lului puerili tam simile est, quàm idola colere: Sedit populus manducare, & surrexerunt postea ludere. Quicumque verò non perdurant occurrere in virum perfectum, vel infirmitate virium, vel mentis leuitate, mulieribus & pueris comparandi sunt. Nobis autem dicitur: *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote.* 1. Cor. 14. Neque in veteri, neque in 1. Cor. 10. nouo testamento mulieres & pueri admittuntur ad numerum, sed bis in Euangelio, exceptis paruulis & mulieribus dicitur Matth. 14. & 15. Hæc ibi. Ergo vt miraculi dominici expertes non simus, opus est vt scenum carnalis concupiscentiæ conculcantes panibus hordeaceis reficiamur, mundanas lauitias respuentes, penitentiæ autem rigorem & asperitatem amplectentes, *Epulemur in azymis sinceritatis & veritatis.* 1. Cor. 5. Non edamus panem hereticæ prauitatis. 1. Cor. 5. tis de quo Salomon ait Prouerb. 9. *Aqua furtiua dulciores sunt.* & panis absconditus suauior. Et Job. cap. 20. *Panis eius in Iob 20. utero illius vertetur in fel aspidum.* Neque panem Hypocri- seos, de quo Dominus ait: *Cauete vobis a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.* Nec panem Mendacij, quem comedunt fraudulentum mercatores, & falsi aduocati, de quo dicitur in Prouer. cap. 20. *Suauis est homini panis mendacij, & postea implebitur os eius calculo.* Neque panem iniquitatis quem comedunt qui gloriantur in malitia, & latantur cum male fecerint, Prouer. 2. vnde Psalm. *Qui deuorant plebem meam sicut escam panis.* Neque panes laicos id est, vitæ secularis, de quibus 1. Reg. 21. *Non habeo laicos panes, &c.* Nec panes mucidos Gabaonitarum Iosue cap. 9. id est, scientiæ secularis, & inanis Philosophiæ, *Sed epulemur in azymis sinceritatis & veritatis.* Hic quidem in via per fidem, spem & charitatem. Luc. 11. *Amice commoda mihi tres panes* Illic autem in patria per claram visionem, & beatam fruitionem Luc. 14. *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Hæc ex Luc. 14. admonitione de Vitriaco excerpta sunt. Operæ pretiū est etiam annotare. Quindecim panes in Euangelis inueniri. Vitriaco. Hic quinque sunt hordeacei, Item septem panes Matth. 15. 1. leguntur: Tres denique apud Lucam 11. Præter quos est, Luc. 11. etiam panis super substantialis de quo Matth. 6. *τίς ἀπ' οὐρανόθεν ἔωϊσεν ἵνα δὲς ἕσθιν σίμ μ, πορ,* Ille de caelo venit & super omnes Ioan. 3. est. Ioan. 3. *Ego sum panis viuus qui de caelo descendi.* Ioan. 6.

Ioan. 6.

Panis quem ego dabo caro mea est. Ibidem. Tres panes sunt Fides, Spes, Charitas. Quinque autem, pentateuchus Moysi, siue quinque libri legis. Septem vero sunt septem dona spiritus sancti. Panis autem substantialis Christus, author omnium est prædictorum panum. Omnes enim virtutes à Christo sunt authore, & inexhausto fonte. Et Moses ipse pædagogus fuit ad Christum, Spiritus sanctus denique, qui est *septriformis munere* vt canit Ecclesia) à Christo etiam procedit eadem Catholica profitente ecclesia. *Qui à patre filioque procedit.* Et ad Apostolos missus est in mundum, vt testificaretur de Christo: *Quæ* sunt per Allegoriam dicta. Ex hac Euangelica narratione, & miraculo panum à nobis satis enarrato. Discrimen miraculorum, quæ in veteri lege olim fierent, & eorum quæ tempore Euangelicæ gratiæ fecit Christus, cernere facile est. In lege siquidem erant eius generis, vt timorem incuterent: vt (verbi gratia) Diluuium generale, Conflagratio Sodomæ, Decem plagæ Aegypti, Submersio Pharaonis cum curribus suis & toto satellitio, absorptio Chore & rebellium: Cacus Idoli Dagon, Percussio Philistinorum in secretiori parte natium, ipsis quia arcam fœderis captiuam detinerent, immissa. Descensus ignis tempore Eliæ super audaces quinquagenarios, vsi per Eliseum in maledicos ac perulantes pueros immissi, Strages facta per Angelum de vniuerso exercitu Sennacheribus & similia prodigia ante Christum natum facta quæ erant ad magnificandam Dei potentiam, incutiendumque rebellibus terrorem. Sicut lex vetus quæ tot in Syna monte portentis & signis, fulgure, caligine, procella, tonitru, clangore tubarum, & multo fragore concurrentibus, lata est: Rigoris lex dicitur. In Euangelio autem signa facta sunt, ad exercendam misericordiam, in morbis curandis, demonibus pellendis, famelicis alendis, mortuis suscitandis, ita vt nedum signa sint, sed & beneficia. Est enim Euangelium, lex amoris, & tunc apparuit benignitas & humanitas *ἡφιλανθρωπία* hoc est, erga homines amor, saluatoris nostri Dei: Cui est honor & gloria cum patre & Spiritu sancto, per aeternam seculam: Tribus, inquam, honor vnus. Amen.

* * *

FERIA

FERIA SECUNDA POST
DOMINICAM QUARTAM
QUADRAGESIMAE.

De altera vendentium & ementium eiectione flagello de funiculis facta, ex Christi egregio zelo. Ioan. 2.

Prope erat Pascha Iudaorum, & ascendit Iesus Hierosolymam: & inuenit in templo vendentes, &c.

Ro huius explicatione Euangelij sic exordiri libet. D. Hieronymus in Matthæum 21. Plerique arbitrantur, inquit, maximum esse signorum, quod Lazarus suscitatus est: Quod cæcus ex vtero lumen acceperit: Quod ad Iordanem vox audita sit patris: Quod transfiguratus in monte, gloriam ostenderit triumphantis. Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur mirabilius esse, quod vnus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis vt postea crucifigeretur, scribis contra se sæuientibus potuerit flagello tantam eiicere multitudinem, & alia facere quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie: vt manum non audeant iniicere sacerdotes, pharisæi, ac scribæ. Hæc ibi. Nonne ad Christi exemplum debent Reges Christianissimi arripere gladium & flagella, contra violatores templorum & contra hæreticos? D. Augustinus tom. 2. Bonifacio comiti scribens epist. 10. de moderatè coercendis hæreticis sic loquitur, Posteaquam cœpit impleri, & adorabunt eum omnes reges terræ.

D. Hieronymus in
Matth. 21.

D. Augustinus tom.
2. epist.
10. Bonif.
Comiti.

Quis mente sobrius regibus dicat, Nolite curare in regno vestro à quo tueatur vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri: Non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse siue religiosus, siue sacrilegus, Quibus dici non potest, Non ad vos pertineat in regno vestro quis velit pudicus esse, quis impudicus? Cur enim, cum datum sit diuinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus

bus puniantur, & sacrilegia permittantur? An fidem non feruare leuius est animam Deo, quam formam vitæ? Vbi sanctus pater clarissimum Ecclesiæ lumen D. Augustinus comparat inter se adulteria, id est peccata carnis, & sacrilegia: peccata in homines, & scelera in Deum commissa. Si punitur crimen læsæ maiestatis, in principes admittitur, quomodo diuinæ maiestatis læsæ crimen, manebit impunitum: Grauius enim est diuinam, quam temporalem lædere maiestatem (vt ait Iustinianus in Authentica Gazaros C. de hæreticis & Manichæis) vbi habet, longè grauius est æternam, quam temporalem offendere maiestatem. Item Extra de hæreticis capit. vergentis ex Innocentio I. I. I. idem planè reperitur. Et lege Quicunque C. de hæret. & Manich. circa finem, Equum est vt immaniissima sacrilegia par pœnæ magnitudo percellat. Vnde Deut. 24. Pro mensura peccati erit & plagarum modus.

Inst. Authen. C. de hæreticis. Vergentis. Leg. Quicunque. C. de hæret.

Deut. 24.

Comm. taria C. de saris li. 1.

Gellius lib. 3. c. 9.

Ioel. 3.

Qui ergo in Deum directo, templa violando, sacra vasa expilando, & diripiendo peccauerit: tantò acerbius erit puniendus, quanto maior ille in quem peccat est atque habetur (vt amplius supra attigimus). Et licet homines sacrilegia huiusmodi non punierint, Deus tamen inuita abire non patitur: quamquam non statim ipsa punit. Læto enim gradu (ait Valerius li. 1. c. 1. de religione) ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatèmq; supplicij grauitate compenlat. O sententiam verè auream! Ne ergo de sua impunitate ad tempus, sacrilegi gloriantur, quòdque principes tandiu impunè ferant hæc crimina. Sic enim legatis Helueticorum Cæsar respondit libro 1. Commentarior. Confuesse Deos immortales, quò grauius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum vlcisci velint, his secundoiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedere. Meminerint qui sacra violant ac diripiunt veteris prouerbij, quòd ira dictum accepimus: Aurum Tolosanum de quo Gellius lib. 3. capit. 9. & Iustinus historicus libro 32. Quum oppidum Tolosanum, in terra Gallia. Q. Cæpio Consul diripiisset, multamque auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, miser cruciabilisque exitu periit. Hoc sacrilegium causa excidij Cæpioni exercituque eius postea fuit (inquit Iustinus). Et Dominus per prophetam Ioel 3. cap. minatur, *Citò velociter reddam vicissitudinem, Argentum enim meum & aurum tulistis.* Contra Tyrios & Sidonios

nios ac Babylonios dictum: qui templum Dei spoliauerant. Et re ipsa, atque (vt ita dicam) in effectu, veritas tunc paruit, quando contra Philistæos, qui Domini Dei Israël arcam bello captam, in templo Dagon collocauerant, armata est ira Dei. 1. Regum. 5. *Quos percussit Deus in 1. Reg. 5. secretiori parte natium.*

Et vt arcam non sine honore ad filios Israël liberam remitterent, coëgit. Contra Nabuchodonosor consimiliter, qui Salomonis templum deuastauerat, & profanauerat, quem in bestiam transformauit: Contra Balthasar etiam eius successorem, qui vasa sacra polluerat, eisque ad luxum, cum concubinis suis, abusus fuerat, quem sententia & decreto in pariete conscripto, damnauit (vt sacra Danielis habet.) Contra Heliodorum, qui thesauros templi auferre conatus fuerat, 2. Mach. 3. *Et ab Angelis flagellatus, vix semiuivus relictus est.*

Contra Antiochum, qui miserabili cruciatu ob sua sacrilegia, & templi Hierosolymitani desolationem ac profanationem, periit quem admodum libri Machabæorum restantur. In hos (inquam) omnes desauit iusta ira Dei, & (vt loquitur Apostolus Coloss. 3.) *Venit ira Dei super filios incredulitatis.* Est enim summum impietatis genus, templum Dei violare, quòd qui fecerunt, miserè perierunt. Iosephus lib. 14. Antiquitatum Iudaicarum capit. 12. Idem libro 1. de bello Iudaico capit. 6. scribit sic, Crassus pecuniam sacram, templi Hierusalem, quam Pompeius non attigerat, abstulit, templum spoliavit, in Parthis cum omnibus copiis periit.

Cassiodorus Histor. Tripertitæ libro 6. capit. 10. Iulianus auunculus Iuliani apostata, in thesauros imperatoris, pretiosa Ecclesiæ Antiochenæ vasa recondidit. Claustrum Ecclesiæ clericos fugauit: Quumque contumeliis afficeret Christum, verenda eius & loca circumposita feruntur esse percussa, & ad tantam peruenit putredinem vt vermes procrearentur, medicis laborantibus, nec valentibus vincere affectionem.

Sic mortuus est, à vermibus corrosus viuus: Et donec moreretur, non fuit ab hac affectione securus. Iterum lib. 6. c. 32. de eodem scribitur, Præfectus orientis nomine Iulianus, vasa Ecclesiarum sacra, filci ærario deputari iussit: Impudenter contra sacrum altare minxit. Repente Iulianus ille sæno morbo correptus, visceribus putrefactis interit.

Ioseph. li. 14. c. 12. & l. 1. de bello Iudaico c. 6. Cassiodorus Tripertitæ lib. 6. ca. 10. & 32. & c. 41. & 47.

terit. Excrementa non per meatus egestiuos emittebat sed scelestum os, quod blasphemias ministrauerat, organum huius excretionis est factum. Felix quidam (nominatenus, re ipsa tamen infelix) praefectus regalium thesaurorum, prius quidem Christianus, ut Apostatae Iuliano gratificaretur, videns in supradicti templi direptione valorum ornamenta, quae Constantinus & Constantius frequenter obrulerant: Ecce in quibus, inquit, vasis Mariae filio ministratur.

Sed ipse repente flagellum virtute diuina suscipiens sanguine toto, die simul & nocte ex ore fuso, & venis corporis vndique vacuatis, omnique virtute simul expensa, & ipse celeriter est extinctus, aeternaque morti contraditus. Haec ille. Ibidem, lib. 6. scilicet, c. 41. Iulianus Apostata deposita statua Christi, in Caesarea Philippi in Phoenicia posita ab Emorrhoiissa Veronica, suam ibi statuam collocauit, quae igne de caelo cadente destructa est. cap. 47. Diuinitus interfectus in Perside narratur Apostata Iulianus, & in aera sanguinem suum proiciens dicebat, *Vicisti Galilae*, cum blasphemiam confessus victoriam. Imperator Iulianus (ait Sozomenus libro 5. cap. 5.) vasa sacra abstulit, & pecunias sacras diripuit. Petrus Cluniacensis, vulgo venerabilis, qui D. Bernardo aequalis fuit siue coetaneus (*ὁμοχρονος*, quasi contemporaneum, Graeci dicunt) libro 2. de miraculis sui temporis capit. 1. scripsit amplissimè sequentem historiam. Matifcone in Arari flumine de Francorum regno (*la Saone*, dicimus) contigit quod sequitur. Comes loci super personas & res Ecclesiasticas execrandam tyrannidem exercebat, reditus omnes Ecclesiarum, cum possessionibus sibi tyrannicè vindicabat. Canonicos de Ecclesiis, & monachos de monasteriis suis eiiciens, & eis omnia auferens: Nec Deum timebat, nec homines verebatur. Cum nulla spes correctionis eius existeret, in se expertus est illud, Horrendum incidere in manus Dei viuientis, quia nequitia eius non occulta, sed publica, non cum timore, sed cum audacia Deum pronocauerat, non lateenter sed publice, non tantum inuisibiliter sed etiam visibiliter, terribile factus est tyrannis principibus in exemplum. Nam cum solenni die Matifconi in proprio palatio resedisset, eumque multifido, tam militum quam diuersi ordinis, circumstaret: Repete ignotus homo, equo insidens, per palatij ostium ingressus, omnibus conspicientibus & admirantibus, visus

Sozomenus lib. 5. cap. 5.
Petr. venerabilis lib. 2. de mirac. c. 1.

ad ipsum equitando peruenit. Cumque ei astaret, se ei velle colloqui dicens, ut surgeret ac se sequeretur non tam mouit, quam imperauit. At ille inuisibili potentia confictus nec iam resistere valens, surrexit, atque usque ad ostium domus processit, ubi equum paratum inueniens, eumque ab eo contendere iussus, ascendit. Cuius statim habenas ille corripuens, cum velocissimo cursu per aera ferri, cunctis conspicientibus, coepit. Cumque immenso eius clamore ac miserabili eiulatu, tota ciuitas commota, ad tam inuisum spectaculum concurrisset, tamdiu eum per aera currentem attoniti conspexerunt, quoad naturali oculorum acie eum subsequi potuerunt. Qui cum eum diu, succurrite, ciues, succurrite, vociferantem audirent, nec iuuare valerent, subtractus tandem visibus hominum, aeternus (quod meruerat) factus est locus demonum. Haec ibi. Qua ex historia patet, quis sacrilegos finis ac exitus maneat. Ut igitur recapitulatione, in summam deducam quae dicta sunt, mecum collige superiora exempla iusti iudicij Dei in sacrilegos ad hunc modum. Si (pro Quia) sic Deus exarsit contra Philistaeos, Nabuchodonosor, Balthasar, Heliodorum, Antiochum, Crasum Romanum, Iulianum Apostatae auunculum, contra Felicem eius thesaurarium, Iulianum Augustum, & denique contra comitem Matifconensem, adde (si placet ex nostri saeculi historia) contra maris praefectum (vulgo, Gallicè Admirallium dictum) & contra huius factionis sacrilegos homines, Quid expectare debent tales, nisi aeterna tormenta, si dignos poenitentiae fructus non agant? Nonne Dominus in praesenti Euangelio, flagello expulit sacra polluentes & prophanantes? Aduersus quos alios, legimus vnquam Christum mansuetissimum, tanta seueritate commotum? Quare hoc nisi ut sacrilegij crimen & violationis sacrorum, intelligamus nunquam manere apud Deum impunitum? Ut autem per apostrophen ad eos qui Euangelicorum titulo sese venditant, nobis hoc modo fucum facere volentes, nostra conuertatur oratio. Interrogo vos, o Euangelici, scilicet! qua fronte sacra vasa & templa spoliastis, & praedati estis? Vos qui nihil habetis in ore frequentius quam charitatem? Haecine est praetensa vestra charitas? qua in peruersum bonos amulamini, Tempora diripere, euertere, concremare, & incesto flagitio violare? Potiusquam Euangelici, dicendi estis Diogeniani ac Cynici, quasi canes rabidi, quos Laert. ne à lapidum quidem moribus furore percitos, ac rabie,

abstinere videmus. De Diogene Cynico scribit Lactantius lib. 6. Nihil esse iniquum duxit ex templo quippiam accipere, & ne iustum quidem esse humanis vesci carnibus. Sic et noui isti Euangelici, nihil esse iniquum ducunt res sacras surripere, & sacrilegium facere, sacerdotes interficere, & alia nefaria perpetrare dictu horrenda. Imper. Diocletianus & Maximianus cuidam philosopho rescribunt in hunc modum: *Professio C. lege professio. C. de muneribus patrimoniorum libro 10. de muneribus patrimoniorum libro 10.* Professio & desiderium tuum inter se discrepat. Nam si philosophum te esse proponamus, vinceris auaritia & rapacitate. Hoc ipsum de Euangelicis dicere ex ipsorum operibus & fructibus, rationi est consentaneum. Cum enim Euangelij titulo gloriantur immodicè, sibi que licentius blandiantur, vincuntur tamen rapacitate & prædæ auaritate: Ideoque ne sacris quidem rebus parcunt: Dionysium etiam vocari possent lepidè, hæretici sacrilegi. Nam de Dionysio narrat Valer. Maxim. libro 1. c. 1. de religione neglecta, & Alian. Var. Hist. lib. 1. c. 20. ex omnibus Syracusarum templis & delubris eum per sacrilegiū pecuniā abstulisse. Statuā Iouis vestitu, & omnibus ornamentis spoliatus. Et cum illā artificibus attingere religiosum esset, ipse prius manum iniiecit. Deprædatus est etiam simulachrum Apollinis, aureis capillis præditum, quos abraderè aliquis iussit. Inde nauigans in Trazeniam vniuersas Apollinis & Leucothææ penurias, nefario scelere abripuit. Mensam etiam argenteam altantem Apollini, iussit auferri, super qua bonus genius Deo propinabat. Hæc Alianus. Idem Dionysius (ait Valerius) patera & coronas aureas, qua simulachrorum porrectis manibus sustinebantur, tollebat, & eas se accipere non auferre, dicebat: perquam stultum esse argumentando, à quibus bona precamur, ab his porrigentibus nolle sumere. Hæc Valerius.

Omnes eiecit de templo. Ibi Ferus in Ioan. ca. 2. Historia inquit testantur, quod Deus etiam in Diis gentium non potuit ferre blasphemiam nominis sui. Quamuis enim Diis gentium essent dæmonia, quia tamen pro Deo vero honorabantur, redundabat eorum contemptus in veri Dei, diuinique nominis blasphemiam: quanto minus id ferre potuit aut debuit, in templo, suo nomini dicato? Hæc illi. Quia ergo templa paganorum, primaria quidè intentione diuinitati erant nuncupata, quā falsò homines, & erroneo iudicio tribuebant creaturæ: detrahentes honorem cre-

tori debitum (vt dicitur Rom. 1. de philosophis) *Commuta. Rom. 1.* uerunt ueritatem Dei in mendacium & coluerunt, & seruierunt creaturæ potiusquam creatori, qui est benedictus in sacula. Idcirco seuerè templorum illorum, & phanorum, quanquam phanorum, iniurias vindicatas prophanæ non tacuerunt historia. Valer. Maxi. lib. 1. c. 1. de neglecta religione. Brennus Gallorum dux Delphis Apollinis templum ingressus, Dei voluntate in se manus vertit. Iustinus lib. 24. Brennus sacrilegus pugione vitam finiuit. Idem dicit Pausanias lib. 24. in Phocicis, Propter sacrilegium periit Brennus mortē sibi consciiuit, sic Galli in Græcia deleti sunt. Sylla Romanus (ait Pausanias in Boeoticis) quia Mineræ signum ex chore in Græcia eripuit, pediculis è toto corpore erumpentibus periit, huncque morbus teterrimus ille, oppressit. Et idem Pausanias lib. 1. in Atticis, In illud morbi genus Sylla incidit, quo Pherecidem quoque Syrum cōsumptum accepimus. Valerius, loco iam citato, plura proponit exempla. Carthagine à Romanis oppressa, veste aurea nudata Sylla Apollo, sacrilegæ manus inter fragmenta eius abscissæ inuentæ sunt. Et Milesta Ceres, Mileto ab Alexandro capta, milites qui templum spoliaturi irruerant, flamma obiecta priuauit oculis. Sic Lactantius illud commemorat lib. 2. cap. 8. Omnium oculos repente obiectus fulgor ignis extinxit. Appianus Alexandrinus, libro de bellis punicis c. 53. Scipionis milites 4000. ingressi templum Apollinis, auratam eius statuam deprædati sunt. In honores reliquit Scipio tales, qui violauerant sanum Apollinis. Diodorus Siculus Bibliothecæ lib. 16. Phalæcus dux Phocensium sacræ pecuniæ ablata postularus est, priuatoque ei imperij honore, quem gerebat, successores tres dati sunt, Dinocrates, Callias, & Sophanes, per quos eius criminis quæstio habita est. Petebant sanè ab his qui eam tractauerant, rationem uti redderent. Philo fuerat quidam præcipuus in eiusmodi administratione, Is cum haud satis exhibendæ rationi faceret: capite est damnatus, ex cruciatuque à ducibus nuper electis, sceleris socios prodidit. Grauius demum supplicis affectus eum vitæ finem, quem eius impietas merita erat, habuit. Alij qui de sacris rebus ditiores facti, magnam pecuniam furto sibi comparauerat, eam restituere, & pœnas, ut sacrilegi, dare sunt coacti. Temporibus Philippī Macedonis hæc contigit historia. docens nos sacrilegij crimen à delectis uiris seuerè vindicatum fuisse.

Lactantius
lib. 2. c. 8.
Appianus
lib. de bell.
punicis. c. 53.
Diodorus
Siculus
Bibliothecæ
lib. 16.

fuisse. Pudore suffundi Christianos iudices par esset, ut
 præ istorum comparatione, in generationibus suis & in
 religione inueniantur longè negligentiores : nec tam
 æquitate iudicium in impios exercent sacrilegos. Hinc
 læ lachrymæ, & nostræ ætatis innumere calamitates. Quod
 appositè dictum est à Christo : *Filij huius sæculi, prudentes*
Luc. 16. res filius lucis in generatione sua sunt. *Luc. 16.* Res factas
 religiosas contrectare, apud Ethnicos etiam piaculum
 fuisse testatur, l. i. C. de sepulchr. viol. Gordianus Imperator
 quantumuis Christianæ religionis hostis, sic dicens, & re
 religioni destinatas, quinimò iam religionis effectas scē
 tes, qui contigerint, & emere, & distrahere non dubitau
 rint, tamen iure venditio non subsistat, læsæ tamen re
 ligionis inciderunt in crimen. Hæc Imperator infelicissimus
 pecunias sacras corradentium exitum, iusta numinis vi
 dicta, ad terrorem, ex prophana reperere liber historia
 ut sacrilegos quoquomodo pudefaciamus, quibus (scē
 tass) ut pote prophanis, historia quoque prophana, pe
 tiusquam sacræ ac canonicæ, pudorem injicient ac timo
 rem. Diodorus Siculus Biblio. lib. 16. multis verbis id re
 fert, Cuius ego prolixitatem fugiens, quæ loco huic accō
 modata sunt, ex eo decerpam, in pauca contrahens, & in
 stituto nostro adiiciēs. Narrat ipse quoquomodo regni Philip
 pi anno 6. exortum est bellum, quod Sacrum vocauerunt.
 Viguit autem ad 9. annos. Philomelus Phocensis impro
 bitatis extremæ vir, occupauit Delphicū templum, incre
 ditūque. Bellum sacrum ob eiusmodi causam susceptum est.
 Locrenses cum eo manus conferunt. Viginti milites Phi
 lomeli in certamine occubuerunt & eorum corpora, cum
 essent in hostiū potestate, cum per legatos ad sepulturam
 peterentur, Responderunt denegantes & dicentes. Apud
 Græcos omnes communi lege sancitum esse, ut in sepul
 cris abijcerentur sacrilegi omnes. Obserua in sacrilegos pu
 blicum Græcorum decretum. Locrenses contra Phocenses
 bellum pro Deo gerere decreuerunt. Ibidem de Philomelo
 dicitur, quod à rebus sacris manus continuit, sed Delphi
 cos ditiores compulsi, ut pecunias ad militū stipēdia exol
 uerent. Idque à principio bellorum contra Locrenses. Sed
 cum multi socij cum Locrensis aduersus eum pro Deo,
 & contra Phocenses veluti sacrilegos pugnarent, cum ma
 gnis copiis, ut affatum conduceret mercenariis milites, in
 quum pecuniam ingentem exposceret, coactus est iniicere
 manus

Luc. 16.
de sepul.
viol.

Diodorus
Siculus
lib. 16.

manus rebus sacris, & oraculum Delphicum diripere. Sed
 nullus probus vir ei militiae nomen suum dedit, propter
 pietatem erga Deos. Tantum qui erant summæ improbi
 tatis, & lucri gratia Deos contemptui habebant, alacri ani
 mo ad Philomelum contendebant. Bœoti contra Phocen
 ses pugnant, aliquot mercenarios milites eorū compre
 henderunt, & tanquam cum sacrilegis, stipendia facientes,
 morte mulctarunt iaculis confixos. Philomelus in acri pu
 gna, in qua Phocenses profligati sunt à Bœotis victoribus,
 nullis affectus vulneribus, in locum vnde non posset eua
 dere, conclusus, se se illinc præcipitem dedit, & ad eum
 modum, *Per soluta Deo pœna debita*, extinctus est. Onomar
 chus bellum sacrum instaurans & Philomelo succedens, à
 Philippo iussus suspendi, & alios suos milites victos, ut sa
 crilegos, demergi fecit. Phailus eius frater pro Phocen
 sibus tertio bellum instaurat, & multa pecunia socios mul
 tos sollicitat, tamen victores fuerunt Bœoti, in omni con
 gressu ac confictu. Ille in tabidam agrotationem lapsus,
 ut eius merebatur impietas, mortem cum magno dolore
 obiit: relicto Phocensium duce Phalæco, Onomarchi, qui
 bellum id sacrum inflammauerat, filio, pubere adhuc. Idco
 gubernator & dux ei constituitur Mnaseas à Bœotis cum
 militibus interficitur. Deinde Phalæcus victus in prælio
 multis ex suis amissis. Ibid. Iterum cum Bœotis pugnant
 prope Apollinis templum victi, in templum confugiunt,
 Deorum auxilio se saluari existimantes. Sed diuina prou
 idētia pœnam, quæ sacrilegis conueniebat, eis inflixit. Cir
 ca templum erant multi lecti Phocensium fugitiuorum.
 (500. enim confugerant) Ignis casu lectum vni incendit.
 Tanta repēte flamma super omnium fidē excitata, ut tem
 plum & Phocenses, qui eō se contulerant, viui incensi sunt.
 Ibidē persequitur Diodorus. Deuicti Phocenses, & Philip
 po se se dedentes, per totius Græciæ conciliū, Amphictio
 num nimirum decretum, iudicati & multati tanquam *Sa
 crilegi* & ad satisfactionē circa oraculi refectionē adiudi
 cati sunt, ut res eorum omnes dirui, & redigi in pagos. Hęc
 ibi. Vide (amabo) Amphictionū, totius Græciæ Iudicum,
 in sacrilegos æquissimum Senatū. & supremū iudicium. *Theodo
 retus lib. 4. c. 20.*
 Quod me ad historiē cuiusdā Ecclesiasticæ haud dissimilis,
 recitationem, (ut miscēā sacra prophana) vltro incitauit. *Nicepho
 Testatur Theodoretus li. 4. c. 20. & Nicephorus lib. 11. cap. 11.*
 28. quendam, nomine Magnum Comitē prouincialium *c. 28.*
 largitio

*Theodo
 retus lib.
 4. c. 20.
 Nicepho
 rus li. 11.*

largitionum, virum nullo non impietatis genere semper nobilitatum, qui Iuliani temporibus Ecclesiam Berytina Phœnicia incenderat: à Iouiniano pia memoria, nunquam satis laudato Imperatore, eandem suis ipsius impensis nudò ædificare, fuisse coactum: parumque abfuisse, quò si euri fuerit percussus, nisi multis pro eo deprecantibus, veniam ab Imperatore humanissimo impetrauisset. Hæc illi. Quòd tutum atque saluberrimum remedium ad multo certe manuerit, hoc tempore (vt Petrus Ærodius Iudæus in suis decretis lib. 4. tit. 3. de incendio, ruina, naufragio lib. 4. tit. §. 3. monet) si quando feueriores constitutiones nacti sumus, Quid si dirutas à se Ecclesias suis sumptibus reficere, te-
 gia auctoritate & sanctissimo edicto, compelleretur nostris sæculi templorum incendiarij, & sacrilegi Calvinistæ, qui belli sacri, vel ciuilibus tertio ab eis instaurati, temporibus (vt ex Gallica liquet historia) templa incenderunt, spoliarunt, incestauerunt, ac profanauerunt? An non Christianissimo principe dignissimum foret huiusmodi edictum? Sed tot funestis temporibus commemorandis propter legem æternam prudens, lubensque supersedeo, & ad instituta nostrum regredior. Sacrilegorum pœnas idè Diodorus lib. 16 recapitulat, diuinitus immisissas, Princeps, inquit, tēpli occupandi auctor Philomelus, casu belli aduerso, se præcipitem dedit. Onomarchus deinde electus Dux ab illis, quibus nulla spes bona erat, cum Phocensibus & milite mercenario in Thessalia interfectus, & de cruce suspensus est. Tertius Phayllus, qui multa rerum sacrarum destruxerat, diuturno confectus morbo, haud breui potuit à cruciati liberari. Qui verò post omnes eos, quidquid in donarij reliquum erat corripuit. Phalæcus in variis periculis vitam longam satis duxit: Non quo fors eius melior, quàm ceterorum sceleris impij sociorum esset, sed vt longiori tempore cruciatus, multique ex sua miseria notus factus, insigniorem calamitatem subiret. Phalæcus, enim dum machinas manibus quibusdam diruendis instruit, fulmine incidere, diuinus ignis excitarus illas corripuit. Quas plerique ab incendio defendere conati, igne absumpti sunt. In his fuit & ipse dux Phalæcus. Omnes etiam qui socij fuerant Phocensium, direptionis oraculi participes, malè perierunt. Et ad eum modum qui sacrilegij illius aliquid omnino attingerunt, Deo auctore meritis pœnas subierunt. Vxor quoque Phocensium principum, quæ auæ sunt monilibus

raptis

raptis se exornare, impij facinoris pœnas non euitarunt. Eoque pacto qui Deum contemptui habere veriti nō sunt, suppliciis quæ narrauimus, ab vltoribus Diis affecti sunt. Rursus, qui oraculo subsidium tulit Philippus, post id factum in dies res suas auxit, tandemque pietatis suæ beneficio, ab vniuersa Græcia Imperator appellatus est: & suum regnum amplissimum omnium, quæ essent in Europa, effecit. Hæc Diodorus ibi fusius de bello sacro, quod decennale fuit, atque in annum decimum contra Phocenses durauit: vnde huc transtuli quæ supra commemorata sunt. Et Pausanias lib. 10. in Phocicis, Philomelo auctore fanum Apollinis diripere aggressi sunt Phocenses, Illi cum Thebanis pugnantes, tandem terga vertere. Philomelus verò in fuga ex arduo ac prærupto saxo cum se præcipitem dedisset, exanimatus est. Idem necis genus Amphycionum decreto, est iis omnibus, qui eum secuti fuerant, irrogatum. Et Iustinus Historicus lib. 8. Secundo prælio contra Thebanos, Philomelus primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegij pœnas impio sanguine luit. Hæc Iustinus. Egregiè sanè & supra quàm dici possit, in religionis studium, homines (licet Euangelij fulgore non illustrari) incumbabant. Quos putabant Deos, (Verum, vt ait Psalmographus, Omnes Dij gentium Dæmonia) magna colebant reuerentia. Erat enim uero omnibus olim gentibus præcipuæ curæ Deorum cultus: Cuius rei non incius Polygnorus pictor insignis, sacrorum expilatorem pinxerat (vt scribit Pausanias lib. prædicto) ob sacrilegium apud inferos pœnas luentem. Est (inquit) in Polygnoti opere homo, qui ob sacrilegium plectitur: apparet mulierem cui ille puniendus traditur, cum medicamentorū omnium, tum venenorum, quibus homines per cruciatus enecantur esse maximè gnaram. Hæc ille. Vt autem ad vmbilicum perducamus totum negotiū quod præ manibus habemus, Proferemus Ecclesiasticas historias quibus patebit apud Barbaros, Christianorū sacra fuisse in honore ac reuerentia. Quod Paulus Orosius lib. 7. c. 39. inducat. Alaricus (inquit) Gotthorum princeps, Romam irrumpit: dato præcepto prius, vt si qui in sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicas confugissent, hos inuiolatos securosque esse iucerent. Discurrentibus per urbem Barbaris, fortè vnus Gotthorum, idemque potens & Christianus, sacram Deo virginem ætate prouectam, in quadam Ecclesiastica domo reperit,

Pausanias lib. 10. in Phocicis.

Pausanias.

Orosius lib. 7. c. 39.

Ærodius in decre. lib. 4. tit. §. 3.

Diodorus lib. 16.

reperit, cumque ab ea argentum & aurum honestè expo-
 sceret, illa expositis opibus, ad Barbarum ait, Hæc sunt
 Apostoli sacra ministeria sunt. Præsume, si audes. De facto
 tu videris. Ego quia defendere non valeo, neque tenere
 audeo. Barbarus verò ad reuerentiam religionis motus,
 Alaricum hæc per nuncium rerulit, qui continuo repertum
 ad Apostoli basilicam vniuersa vasa imperavit. Virgines
 etiam, simulque omnes qui se adiungerent Christianos,
 eodem cum defensione deduci. Itaque super capita clara
 palam aurea & argentea vasa portantur, exertis vindicæ
 ad defensionem gladiis. Hæc ibi. Sacrilegum quendam
 memoriæ proditum est, à lupo deuoratum fuisse, vt scribit
 Pausanias lib. 10. his verbis. Hominem quendam aiunt
 pecuniam, quam compilasset, abdidisse in ea Parmali
 parte, quæ maximè esset syluestribus arboribus condensa
 lupum verò in dormientem impetu facto, illum occidisse,
 ac deinde quotidie cum vlulatu solitum intra urbem po-
 netrare. Id cum non nisi diuinius fieri, existimare homi-
 nes cœpissent, feram secuti, aurum sacrilegio ereptum
 repererunt, & ad rei memoriam lupum ex arcu dedicarunt.
 Hæc Pausanias. Gregorius Turonensis Historiæ Franco-
 rum libro 7. §. 35. Erat Basilica S. Vincentij Martyris quæ
 est iuxta terminum Agennensis vrbs, referta diuersis
 thesauris incolarum, ob metu exercitus hostium. Erat
 enim spes incolis, Non esse à Christianis, tanti Martyris
 Basilicam violandam: Cuius ostia summo studio obsecra-
 ta erant. Nec mora appropinquans exercitus cum reserare
 templi valuas non valeret, ignem accendit, consumpsit
 que ostia, omne substantiam, cunctamque supellectilem,
 quam in ea inuenire potuerunt, cum sacris ministeriis ab-
 stulerunt. Sed multos ibi vltio diuina conterruit. Nā ple-
 risque manus diuinitus vrebantur, emittentes fumum me-
 gnum, sicut ex incendio surgere solet. Nonnulli arrepti
 Dæmone, per energiam debachantes, martyrem declama-
 bant. Plurimi verò semoti à seditione, propriis se iaculis
 sauciabant. Hæc ille. Idem Gregor. lib. 1. de miraculis. §.
 Turon. 38. Subdiaconus quidam viso argento in quodam templo
 lib. 1. de cogitat intra se, quòd postera die auaritia impellente, com-
 mirat. §. pleuit. Nocte enim confurgens ingressus est Basilicam san-
 ctorum Martyrum Chrysanthi & Dariae. Deinde per fene-
 stram ingrediens cellulam, ac per obscuritatem noctis pal-
 pans manibus, aliquos de viceis capit: Deinde egredi cum
 prædi-

*Pausa-
nias lib.
10.*

*Gregor.
Turon.
lib. 1. de
mirac. §.
38.*

præda cupiens per totam noctem circumiens, nunquam
 potuit aditum, vnde ingressus fuerat, reperire. Dato vero
 die dum opera sua obtegi, conscius sceleris voluit, occul-
 tauit se in angulo cellulae tota die, ne videretur. Sequenti
 verò nocte quaesivit iterum aditum, sed reperire non po-
 tuit: Sic per trium noctium curricula fecit. Tertia verò die
 cum iam fame cruciaretur, accessit coram populo ad fene-
 stram, & relicto argento, confessus est opus suum, egressus
 que est foras cum magna verecundia, nec latuit scelus
 quod gesserat. Hæc ibi. Postquam de sacrilegis tam multa
 diximus, Nunc de vendentibus Columbas nonnihil quo-
 que speciale dicamus. D. Hieronym. in Matt. 21. Qui Spi-
 ritu sancti, ait, gratiam vendunt: Columbas vendere di-
 cendi sunt. Superiore homilia aliquid hac de re delibau-
 mus. Modò exempla duo aut tria proponamus. Habet
 Martini Poloni Chron. lib. 4. Anno circiter 1060. Hilde-
 brandus Cardinalis, qui postea Gregor. 7. Papa factus, no-
 minatus est; legatus in Gallia, contra multos symoniacos
 processit: sed contra vnum Episcopum valde infamatum
 specialiter. Quumque certum sit, quòd Episcopalis gratia
 Sancti Spiritus donum sit: Quisquis Episcopatum merca-
 tur, contra Spiritum sanctum facit, Dixit ad illum legatus,
 Si tu contra Spiritum sanctum nō fecisti, Dic, Gloria Patri
 & Filio, & Spiritui Sancto, incipiēs ille, dicebar quidē, Glo-
 ria Patri & filio, verum, Et Spiritui sancto nullatenus dicere
 potuit, quāquam frequentius repeteret: Sicque ab Episco-
 patu eiectus fuit, & tunc plenè & absolutè dixit. Gloria
 Patri & Filio & Spiritui. De hac re etiam Fulgosius lib. 8.
 cap. 1. Euidenti prodigio damnatus fuit symoniaco crimi-
 ne Archiepiscopus Abruuenfis ab Hildebrando Apostolico
 legato. Symoniacum crimen negabat ille, hic verò af-
 firmabat: Commissum est negotium iudicio & manifesta-
 tioni, vt supra Theodoritus Eccl. hist. li. 4. c. 20. Lucius qui-
 dam pseudo episcopus, non ritè, ac legitimè, vt sacri Ec-
 clesiæ canones præscribunt, consecratus, & ordinatus fuit:
 sed pecunia, tanquam dignitatem quandam, vt ita dicam,
 secularem emerat, Arrianarum partium impium dogma
 sequebatur, blasphemus in Christum.

*Cum fecisset quasi flagellum de funiculis. Flagellum casti-
 gaudis feruis adhibemus, & iumentis. Prouer. 26. Flagellum
 e quo, & virga in dorso imprudentium. Seruilius & tyrannicè
 vexans Israelitas Pharao flagellis eos indignissimè afficie-*

*“
“
D. Hier.
in Matt.
21.
Martini
Poloni lib.
4. Chrō.*

*Fulgosius
lib. 8. c. 1.*

*Theodo-
ritus lib.
4. ca. 20.*

*Prouer.
26.
Exod. 5.*

bat. Exod. 5. *En* (inquirebant) *famuli tui flagellis cadimur*, inuisse agitur contra populum tuum. Et quia seruus est peccator, ideo Psalm. 31. dicitur. *Multa flagella peccatoris*. Flagellantur latrones, Isti autem fures erant, qui domum Dei latronum speluncam fecerant. Ideo flagellat eos Christus. Item seruorum instar durè tractantur à Christo, cum longè grauiora fuisse committos ipsum per se crimen satis ostendat. Legitur apud Herodotum lib. 4. in initio. & Iulianum Historicum libr. 2. quomodo Scythæ cum suis seruipugnantes, memores facti, non cum hostibus, sed cum seruis se præliari, nec armorum, sed dominorum iure vindicandos, verbera in aciem, non tela ferenda putauerunt, missisque ferro, virgas & flagella cæteraque seruilis mæris paranda instrumenta: Et quos ferro non poterant, meru verberum tandem vincunt, fugamque non vt hostes videri, sed vt fugitiui serui capessunt. Quicumque autem capi poterunt supplicia crucibus luerunt.

Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Sunt qui sacra Deo templa prophanis applicare vsibus audeant, sancta loca impiè temerantes. Veluti Gregorius Turonensis libr. 1. de miraculis §. 48. scribit, quòd Plato quidam, Clotarij Regis tempore, ad Pauliacensè monasterium accedens, pro eo quòd munus aliquòd ab Abbate non accepisset, dixisse fertur. Ego faciam de hac Ecclesia domum Regis, in cuius vno angulo equites alantur. Et cum furore discedens, dum ad principem abire disponit, comprehensus à febre, die tertia spiritum exhalauit, descendensque velociter ad infernum, domum Dei reliquit ad cultum eius, cuius prius fuerat nomine consecrata. Hæc Gregorius. Habetur in sexto Decretalium de regulis iuris reg. 51. Semel Deo dicatum non est ad vsus humanos vltierius transferendum. Item Iustinianus Imp. leg. 21. C. de Sacrosanct. Eccles. Sancimus nemini licere sacratissima vasa, que ad diuinam religionem necessaria sunt (cum etiam veteres leges, ea quæ iuris diuini sunt, humanis nexibus non illigari sanxerint) ad venditionem trahere, excepta videlicet causa captiuitatis. Nam si necessitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc & venditionem præfatarum rerum diuinarum, fieri concedimus.

Quoniam non absurdum est animas hominum, quibuscunque vasis vel vestimentis præferri. Hæc Christianus Imp. Quod sic accipe, necessitatis extremæ articulo imminente,

nente, nempe cum non aliunde redimi possunt, quumque necessitatibus pauperum subleuandis, alia desunt subsidia: licere tunc sacra vasa in captiuorum redemptionem, & ad pauperum solamen ac sustentationem, vendere, quum dicat Dominus, Misericordiam volo potiusquam sacrificium, & in sancti Archidiaconi Laurentij martyris laudem decantet Ecclesia, Quòd thesauros Ecclesiæ dederit pauperibus, vt à tyrannis rapacissimis prædæ sacrorum inhiantibus substractos, egenis ac laborantibus Christi membris (cuius honori dicata sunt) ea impertiretur, ad pauperum necessitates scilicet & alia pia opera: Vnde ex D. Ambrosio relatum est in canones sacros 12. q. 2. cap. Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt erogat & subueniat in necessitatibus. Nonne dicitur est Dominus, Cur passus es tot inopes fame mori? Certè habebas aurum, vnde ministrasses alimoniam. Ornatus sacrorum, redemptio captiuorum est. Nemo potest queri quia captiui redempti sunt. Hæc D. Ambrosius. Sic autem sacra erogare, non est secularium more, negotiationem exercere vel tractare.

Recordati sunt discipuli quia scriptum est, zelus domus tue comedit me. Ex psalm. 68. Zelum, Sanctus, pro Dei domo atque honore habuisse sacra testantur eloquia. Moses cum Leuitis aduersus Idololarras suum declarauit zelum, Phinees contra adulteros, Samuël contra Regem Agag, quem interfecit, Helyas contra falsos prophetas, & Baalistas, quos etiam ad torrentem Cison occidit. 3. Reg. 18. Marathias qui occidit illum, qui ad præceptum Antiochi sacrificabat, & Machabæi filij eius, qui vsque ad mortem sumptis armis zelum legis ac religionis auita commonstrauerunt. Sic & Christus hodierno Euangelio honoris Dei patris zelum palàm ostendit, facto de funiculis flagello, expellens templum Domini sanctum contaminantes ac conspurcantes. Quid zelo Iehu, pro Domino, contra sacerdotes Baal, in sacra Regū historia decantatū magis? Ipse ad Ionadab dicebat, Veni mecū & vide zelum meū pro Domino.

Contra domum Achab, contra Iezabelem, contra fratres Ochoziæ & denique contra vniuersam reproborum colluicem, zelum suum Iehu declarauit, vt colligitur 4. Reg. 9. Regum, nono & decimo capitibus. Huius ad instar, Christiani principes zelum pro Domino ac religione palàm ostendant, & ingenuè profiteantur, alio qui huius tituli honore quam maximo profus indigni. D. Augustinus to. 2. 50.

Herodotus lib. 4.
Iust. Histor. li. 2.

Greg. Turon. lib. 1.
de mirac.
§. 48.

6. Decret. de regul. iuris reg. 51.
l. 21. C. de Sacrosanct. Eccles.

12. q. 2. c.
Aurum.

3. Reg. 18.

4. Reg. 9.
& 10.
10. 2. epist.

Epistola s̄o. ad Bonifacium Comitem, de moderatē coe-
 cendis hæreticis Quomodo Reges Domino seruiunt in
 amore (*Psal. 2.*) nisi ea, quæ contra iussa Domini sunt,
 religiosa seueritate prohibendo atque plectendo? Aliter
 enim seruit quia homo est, aliter quia etiam & rex est.
 Quia homo est, ei seruit viuendo fideliter: Quia vero-
 tiam Rex est, seruit, leges iusta præcipientes & contraria
 prohibentes, conuenienti vigore sanciendo. Sicut seruiuit
 Ezechias, lucos & templa Idolorum, & illa excelsa, quæ
 contra Dei præcepta constructa fuerant, destruendo.
 4. Reg. 18. Sicut seruiuit Iofias, talia & ipse faciendo, 4. Reg.
 22. Sicut seruiuit Rex Niniuitarum, vniuersam ciuitatem
 ad placandum Dominum cõpellendo. *Iona 3.* Sicut seruiuit
 Darius, Idolum frangendum in potestatem Daniël dā-
 do, & inimicos eius leonibus ingerendo. *Daniël. 14.* Sicut
 seruiuit Nabuchodonosor, omnes in regno suo positos
 blasphemando Deo, lege terribili prohibendo, *Daniël. 3.* In
 hoc ergo seruiunt Domino Reges, in quantum sunt Re-
 ges, cum ea faciunt ad seruiendum illi, quæ non possunt
 facere nisi Reges.

Hæc D. Augustinus Scripsit ante ducentos annos. De
 veterum principum Germanorum zelo & seruire in Chri-
 stianam religionem Lupoldus quidam, Episcopus Bam-
 bergensis. Ille cap. 1. Præcipuus, inquit, Catholice fidei ze-
 lus veterum principum Germanorum apparet ex eo, quod
 postquam fuerunt Christo (qui fundamentum est fidei)
 deuoti, nomen Christianitatis aggressi, nullus eorum
 rectitudine Catholice fidei, etiam semel legitur deuia-
 se: sed potius eiusdem fidei professores firmissimi per-
 manserunt.

Quod & nos Galli de Christianissimis nostri princi-
 bus ex speciali Dei fauore, in nostris Chronicis prædicā-
 mus: A primo siquidem Francorum Rege Christiano, ac
 baptizato atque cœlesti ampula sacroꝝe chrismate delibū-
 to (Nam columba niue candidior, attulit in rostro am-
 pullulā chrismate sancto repletā, de quo fudit venerandus
 Episcopus in fontem sacratum ait Huicmarus Episcopus
 Rhemenfis de S. Remigio apud Surium to. 1. 13. Ianuarij) ab
 illo inquam) Clodoueo, ad Christianissimum vsque Re-
 gem nostrum ac Polonorum, Henricum tertium, Quem
 Dominus in multis annos conseruet, & (quod fuit Iusti-
 niani Imper. Christiani votum, leg. 1. C. de off. præf. præf.
 Africa

4. Reg.
18.4. Reg.
22.

Iona 3.

Lupoldus
cap. 1.1.1. C. de
off. præf.
præf.

Africa expressum (quicquid minus est Reipub. nostræ, per
 eum seruire suum, restituat in suo nomine Deus, & di-
 gnum eum faciat seruitium eius adimplere, Nullus ex
 Francorum Regibus inuentus est à Catholice fidei orbita
 rectoque tramite deflexisse.

Vnde Christianissimi Reges *νατ' ἰφοχῆν*: dici merite-
 runt. Idem prænominatus Episcopus cap. 3. describit reue-
 rentiam singularem ac obseruantiam quam erga diuinum
 cultum amplificandum habuerunt Principes isti, Carolus
 Magnus Pipini filius & Robertus ille, qui pulcherrimam
 sequentiam (siue prosam maui dicere) Sancti spiritus ad-
 sit nobis gratia, & quosdam alios Ecclesiasticos cantus
 composuit. His duobus etiam tertium addo vt perfectus
 sit ternio, quia de tribus dicitur omne lib. 1. de Cœlo cap. 1.
 ex antiqua translatione Aristotelæi textus, Sanctum scilicet
 Regem Ludouicum. *Aristotē
les.*

Qui omnes Francorum Reges fuerunt, tantæ deuotio-
 nis ac pietatis, vt de his non immeritò nostra in Domi-
 no gloriari possit Gallia. Ex quo concluditur eosdem
 Christianæ religionis zelum præcipuum habuisse. Et cap. 4.
 Quoniam (ait) tantò maiorem quis zelum Christianæ
 religionis habere perpenditur: quantò Romanam Eccle-
 siam, hoc est Catholicam & Apostolicam, ac Romanum
 Pontificem potioribus attollit beneficiis, & maioribus
 honoribus veneratur, id fecisse veteres Germanos demon-
 stratur qui eandem Ecclesiam multoties defenserunt, ip-
 sam à variis Tyrannorum violentiis & oppressionibus,
 magnificè liberando. Nam Carolus maior, dominus &
 Dux Francorum cognomine Martellus, Ecclesiam Ro-
 manam & totam Italiam (vt refert Chronicon Gotfridi)
 à Gothis, tempore Gregorij tertij Papæ liberauit: Dein-
 de filius eius Pipinus, Rex Francorum, rogatus à Stepha-
 no Papa secundo, contra Astulphum Regem Longobar-
 dorum, qui Ecclesie Romanæ & Romanis multa mala in-
 tulit, Italiam ingressus, commisso acerrimo prælio, pro-
 cessit, illumque, Deo volente, expugnauit. Subinde, Car-
 olus Magnus dicti Pipini filius, rogatus ab Hadriano Pa-
 pa primo, vt ius Ecclesie Romanæ contra Desiderium Re-
 gem Longobardorum Astulphi prædicti filium, defende-
 ret: Desiderium Papæ obsessum, ad deditionem compulit,
 secumque in Franciam captiuum deduxit: (hæc omnia ex
 nostris Annalibus Francicis colligere haud difficile fuerit.

Item (ait ibidem) tempore Imperatoris Ludouici primi filij Caroli Magni, Saraceni Romam & ciuitatem Leoninam ceperunt, & Ecclesiam Romanam omnibus bonis mobilibus spoliarunt, Eam equorum suorum stabulum facientes.

Qui per exercitum Ludouici prædicti, & per quendam Vidionem Marchionem, cum multa effusione Christiani sanguinis sunt fugati, vt in Martini Chronico continetur. Hoc habetur apud eundem scriptorem Martinum, in Gregorio 4. Papa his verbis, De Romanis quidam scelerati miserunt ad Soldanum Babyloniae, vt Romam veniens Italiam possideret. Ingens itaque multitudo Saracenorum impleuit superficiem terræ, vt locustæ. Obsessa Roma capitur & ciuitas Leonina: Ecclesia Sancti Petri spoliatur, & equorum stabulum efficitur. Tandem ad petitionem Gregorij Papæ Guido Marchio, cum Longobardis veniens, & postea Ludouicus cum Gallicis, cum multa sanguinis effusione Christianorum, Saraceni sunt fugati. Ludouicum Francorum Regem ac Imper. Caroli magni filium, de quo statim & incontinenti agit, haud dubie significat. Et cap. 9. Qua (inquit Lupoldus) religiosi principis est, Ecclesias contritas & concissas restaurare, nouasque ædificare, vt dicit Canon 96. distinct. cap. vltim. Et sunt verba Marcelli Papæ D. Boni principis est ac religiosi, concussas Ecclesias restaurare, nouasque ædificare, & Dei sacerdotes honorare ac tueri. Ex his igitur constructionibus, dotationibus & restorationibus Ecclesiarum & Monasteriorum, pro augmento diuini cultus, magnificè factis, clarè patet principes ante dictos, Christianæ religionis zelum præcipuum habuisse & præcipuè exempli causa producit Pipinum, & Carolomanum fratrem eius, ac Carolum Magni filium Pipini, Ludouicumque ipsius Caroli Magni filium, qui multas construxerunt & dotauerunt Ecclesias ac monasteria. Cuius rei veritas plus ex priuilegiis & instrumentis, Ecclesiis & Monasteriis, per eosdem principes concessis quam ex quibuscunque Chronicis poterit apparere.

Superioribus his 4. Francorum principibus, connumerabo Diuum Ludouicum Francorum Regem, qui tot monasteria & templa, atque eximium illud sacrum sacellum Iutetianum, diuinis plenum Redemptionis nostræ insignibus, atque instrumentis aliisque sacris ac venerandis Reliquiis, & construi curauit, & regia munificentia, ac li-

beralitate dotauit: vt eius gesta fusissimè perhibent. Capite iterum 14. Inter omnes Reges Francorum, ait, à tempore Clodouæi, qui primus inter eos Christi fidem assumpsit, illi, vt ex gestis eorum patet, plus cæteris clarè viuentis, qui zelum maiorem fidei Catholicæ habuisse noscuntur.

Inter quos primas tenet Carolus Magnus, qui cum obfideret Pampilonam, & propter muros inexpugnabiles, ipsam capere non posset, orauit S. Iacobum (qui nocte in extasi ei apparuerat dicens, cum ad liberandum terram Galiciarum, in qua corporaliter incognitus quiescebat, à Saracenorum manibus, fuisse à Deo electum) vt ob sui honorem nominis, daret ei capere ciuitatem: & tunc muri ciuitatis (vt quondam muri Hierichuntini. *Iob 6. & Hebr. 11.*) funditus corruerunt. Et capit. 3. supra, retulerat de Roberto Rege Franciæ Galliæ, qui cum quoddam castrum obfedisset, dimisso exercitu ibidem, Aurelianas, (Aurelianum dicimus latinè) propter festum Aniani Episcopi, venit, & cum choram regendo, alta voce ter Agnus Dei flecendo genua incæpisset, muri castri quod obfederat, funditus corruerunt. Insuper cap. 15. siue antepenultimo. Stephanus Papa 2. (inquit) Pipinum Francorum Regem (vt eorum refert historia) in quadam epistola sua, oprimum ac Christianissimum Regem nominauit, eundem Pipinum his præclaris cognominibus specialiter honorando, ex qua nominatione mos inoleuit vt puto, quod Reges Franciæ Galliæ, qui de genere ipsius Pipini, & Caroli Magni descenderunt, vsque in presentem diem ab Ecclesia Romana, Christianissimi nuncupantur. Hæc ex Lupoldo natione Teutonico Iureconsultoque (vt ait Trithemius, De Scriptoribus Ecclesiasticis) celeberrimo, qui floruit anno Domini 1340. Ego natione Gallus, optimam hæc nactus occasionem, collegi & excipsi: vt Principes nostri, zela pro domo Dei, ex Veterum Francorum Christianissimorum Regum officio, ac potius pietate erga Christianam religionem, magis ac magis ferueant, & accendatur, vt cum Christo, Rege Dauide, Sanctisque Regibus eorum progenitoribus ac prædecessoribus, dicere bona fide, & conscientia valeant, *Zelus domus tuæ comedit me. De zelo hæc tenus.*

Dixerunt Iudæi, Quod signum ostendis nobis quia hæc facis? Mira obduratio atque impudentia. Quod vel quale si-

Martini
Poloni
Chronico.
Canon.

99. dist. c.
vlt.

gnum praelarius isto, expectabant? Maius nihil videtur potest in factis Christi, quam quod solo nutu atque iussu, a domo Dei deturbarit vendentes & euentes, factoque de funiculis flagello, omnes expulerit, absque armis & solus, & vilis despectusque ab illis reputatus, & habitus.

Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dicitur ait D. Chrysof. Homil. 22. in Ioannem proponebantur eis alterum resurrectio, alterum longè maius. an Deus in ipso esset: Vtrumque his verbis significauit, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Quod & Paulus non paruum esse diuinitatis signum ostendens inquit: *Qui prae-*

stinatus est filius Dei in virtute ex resurrectione mortuorum. Rom. 1. id est, vt obiter istud elucidetur, Declaratus est esse filius Dei ex eo quod resurrexit à mortuis. Quare & hic & alibi saepenumero hoc signum in medium affert: *Cum exaltaueritis filium hominis* (inquit) *tunc cognoscetis quia ego sum.* Ioan. 8. Et iterum. *Non dabitur vobis signum, nisi signum*

Ioan. 8. Mat. 12. Iona Prophet. 2. proxime sequenti Euangelio ex Matth. 12. Aduerte etiam Christum templum carnem suam appellare, subobscure quidem locutus dubitantibus Iudaeis, quoniam apertè dicenti ipsius verbis fidem non adhibuissent. Hæc Chrysof. sed mentem eius Euangelista à θεῶν ὄνομα περ Antonomasiam à veteribus appellatus, exposuit. Ille autè dicebat de templo corporis sui. *Dominus in templo sancto suo,* ait psaltes regius Psal. 10. *In Christo similiter, habitat plenitudo diuinitatis corporaliter.* Coloss. 2. Hoc est in carne eius. (ait Damascenus lib. 3. c. 6. orthod. fid.)

Soluite, pro, Soluetis, Imperatiuè licet proferatur, tamè prædicentis futurum energiam habet. Soluetis templum hoc corporis mei, quando scilicet mortem infligentes, tunc ambas partes inter se coniunctas, & quodam quasi vinculo colligatas dissoluetis. Mortem enim subsequetur animæ à corpore separatio, & fiet quadam quasi resolutio & partium dissolutio. Semper tamen manit vnium verbū indissolubili vnione, essentialibus humanæ naturæ partibus. Et (vt loquitur Damasc. lib. 3. Ort. fid. capit. 27.) *Quantum mortuus est vt homo, & sancta eius anima ab incō-*

Libr. 3. Ort. fid. c. 27. taminata separata corpore: non tamen diuinitas ab vtrique separata remansit, ab anima, inquam, & corpore. Hæc

Macrob. lib. 1. in templum hoc: Nam etiam Macrobius libr. 1. in Somnii Scipionis c. 11. Corpus (inquit) *ἀψυκός*, hoc est, vinculum nūc-

patur.

patur. Vnde Cicero illud significans ibidè ait. *Qui ex corporum vinculis tanquam è carcere euolauerunt.* Animum nunc inclusum in corpore dicit idem, sub finem de Somnio Scipionis. Soluitur autem cū ex corporis vinculis, tanquam è carcere liberatur. Inde vox illa, *Educ de custodia, sine de carcere animam meam.* Psal. 141. quod (vt ibidem Genebrardus) possit transferri ad carcerem corporis huius mortalis. Apostolus pariter exclamat, *Cupio dissolui & esse cum Christo & Gracè hic habetur, ὁσώτερον ἔστω*

id est, soluite templum hoc. A. Gellius lib. 2. cap. 8. ex Plutarcho, ἡ θανάτος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Hoc est, Mors, animæ corporisque est dissolutio. Plato diuinus in Gorgia vel de Rhetorica versus finem, Mors quidem est vt mihi videtur, nihil aliud quàm rerum duarum, animæ scilicet atque corporis, à se inuicem dissolutio. Hactenus ille. Bene igitur, *Soluite.* Silentio non prætermittam nobilem illam de Alexandro Magno historiam, qui modū Gordium dissoluit, aut potius secuit. Narrant Plutarch. 10.

Plut. 10. 3. vit. i. Alexand. Curtius lib. 3. Vitar. de Alexandro, & Q. Curtius lib. 3. sic. Pro verò à Barbaris accepit credi in fati esse, qui vinculum id dissoluit, is vt imperio orbis terræ potiretur. Commemorant multū vinculum, quod tortuosus orbibus nodi, in semetipsis identidem implicati celarent loramentorum capita, Alexandrum soluere desperantem gladio nexum dilecuisse, atque multa, eo resoluta, capita inuenisse. Aristobulus verò sanè quam expenditè nodum ait eum soluisse. Hæc Plutarch. Curtius autem, Vehiculum inquit, quo Gordium Midæ patrem vectum esse cōstabat, aspexit. Notabile erat vinculū adstrictum compluribus nodis in semetipsis implicatis, & celantibus nexis. Incolis deinde affirmantibus, editam esse oraculo sortem, Asiæ potiturum qui inexplicabile vinculū soluisset: cupido incessit animo sortis eius implendæ. Circa regem erat & Phrygum turba, & Macedonum, illa explicatione suspensa, hæc sollicita, ex temeraria Regis fiducia: quippe series vinculorum erat ita adstricta, vt vnde nexus inciperet, quo se conderet, nec ratione, nec visu percipi posset. Soluere aggresso iniecerat curam, ne in omen verteretur irritū inceptum. Ille ne quicquam diu luctatus cum latentibus nodis: Nihil, inquit, interest quomodo soluanur: gladioque ruptis omnibus loribus, oraculū sortem vel elusit, vel impleuit. Hæc Curtius. Iustinus Historicus libro 11. sic commemorat, scriptisque 17.

Scipio. c. 11. Cicero.

Psal. 141. Genebr. in Psal.

Gellius li. 2. ca. 8. Plato in Gorgia.

Plut. 10. 3. vit. i. Alexand. Curtius lib. 3.

Iustin. Hist. lib.

mandauit. Alexander Gordiam urbem petiit, quod audiverat in ea urbe in Templo Iouis iugum plaustrum Gordij positum, cuius nexum si quis soluisset, eum in tota Asia regnaturum, antiqua oracula cecinisse. Huius rei causa & origo illa fuit, Gordius cum in his regionibus bobus conductis araret, aures eum omnis generis circumvolare ceperunt: profectus ad consulendos Augures vicinæ urbis, obviam in porta habuit virginem eximie pulchritudinis: percunctatusque eam, quem potissimum Augurem consulere. Illa audita causa consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei portendi respondit: polliceturque ei & matrimonij & spei sociam. Tam pulchra conditio prima regni felicitas videbatur. Post nuptias, inter Phrygia orta seditio est. Consulentes de sine discordiarum, oracula responderunt, Rege discordiis opus esse. Iterato querentibus de persona Regis: iubentur eum Regem oblectare, quem reuersi primum in templum Iouis eum plastro reperissent. Obvius illis Gordius fuit, statimque eum Regem consalutant: Ille plastrum quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Iouis positum, maiestati conspexit Regis. Post hunc filius Mida regnavit. Igitur Alexander capta urbe, cum in templum Iouis venisset, iugum plaustrum requisivit: quo exhibitio, cum capita loramentorum intra nodos abscondita, reperire non posset: violentius oraculo usus, gladio loramenta cedit, atque ita reclusis nexibus latentia in nodis capita inuenit. Hæc Iustinus. Sed quorsum hæc, dicet aliquis? Dicam paucis. Quæ admodum nodi illius Gordij solutio, Monarchiæ etiam quoddam prognosticum, ac velut faustum vaticinium: sic solutio Dominici corporis per mortem, orbis terrarum principatus, erat mysterium & symbolum. Sicur & Christus cum à mortuis surrexisset dicebat, *Data est michi omnis potestas in caelo & in terra.* Matth. ult. c. Er Apostolus, *Humiliavit semetipsum usque ad mortem propter quod Deum exaltavit illum.* Philip. 2. Itaque Christus Luc. 24. *Nunc oportet pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* & rursus. Heb. 1. *Videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum.* Gladio nodum Gordium, non tam soluit quam secuit Alexander, Quod sic interpretor. Iudæorum gentem in Alexandro adumbratam. Gladio, vehementia scilicet & acerbitate tormentorum quæ Christus passus est à Iudæis non coactè sed voluntariè, vel soluisse templum

hoc, vel conscidisse potius ob vim illatam violentiamque quod & velum templi scissum; à summo usque deorsum Matt. 27. in Christi morte, non incongruè designabat. Sed quia Actio displicuit, passio grata fuit: Ideo Iudæis æternum supplicium ob tantum scelus, Christo autem Imperium, ac orbis Monarchia iure redditur à Patre: adeo ut Rex Regum & Dominus Dominantium, habeat in vestimento & in femore suo scriptum: Apoc. 19. *Qua de re fusus alias. Animaduersione autem dignum videtur, quod non secanti vel soluti nodum in re figurata: Hoc est, non Iudæis Christi corporis templum, impiè crudeliterque soluentibus, sed ipsi Christo qui tam dira ab ipsis perpeffus est, Monarchiæ & Imperij honos defertur. Neque enim in omnibus sibi inuicem figuram & rem figuratam, siue ipsam veritatem, necesse est correspondere. Item solvere Iesum alio etiam sensu dicuntur Hæretici. 1. Ioan. 4. *Omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est. Et hic est Antichristus. Qui soluit Iesum, id est, separat à Iesu, aut diuinam aut humanam naturam, inquit Claudius Guiliadus huius loci interpres. Quales fuerunt Hæretici. Quorum alij Christo sic tribuebant humanam naturam, ut adimerent diuinam: Alij sic tribuebant diuinam, ut adimerent humanam. Et doctus Ioan. Gagnæus ibidem, Soluere, ait, nihil aliud est, quam aliquid eorum, quæ illi propria sunt auferre, vel scilicet deitatem auferre, vel humanitatem detrahere, quod ab Hæreticis factum est. Ad eum quoque modum per Iudæos solutus Iesus dicitur, quia negatur ab eis pertinaci & obstinato animo, verus esse Messias, verus Deus, verusque mundi asseritor atque redemptor. & hoc est Iudaicè, id est, damnata perfidia Iudaica Iesum solvere. Quibus & Christus comminando prædixit, *In peccato vestro (impietatis scilicet, atque incredulitatis, & obstinationis) moriemini.* Ioan. 8. *In tribus diebus excitabo illud.* Valde necessariè, hoc Euangelista retulit: Etenim sine ista narratione, non satis intelligi potuit, quod Euangelistæ alij dicunt, testificantes coram Caïpha dixisse illum: *Possum destruere templum Dei, & in tri-duo reedificare illud. & quosdam exprobrasse in cruce, Vah! qui destruis templum Dei. Quando videri potuit dictum à Christo, nunc explicat Diuus Ioannes. Dixit, *Soluite & excitabo.* quæ verba sunt templo materiali, & templo corporis, communia: Non autem, *Destruam & reedificabo*, ut perperam & falsò in eum dixerunt. Soluitur templum cum demoli***

Matth.

Philip. 2.

Luc. 24.

1. Ioan. 6

Guiliadus in 1.

Ioan.

Gagnæus

in 1. Ioan.

demolitur, & cum anima separatur. Excitatur etiam edificium, & moruus ad vitam: Excitare edificium, prolegere, sumptum nemo in legendis bonis auctoribus verus, dubitauerit. Suetonius in Octauio Augusto. §. 25. *Nonnullum Apollinis excitauit. Idem in Domitiano §. 29. inquit, excitauit eodem in Capitolio Custodi Ioui, & fuit quod inde Neruæ vocatur. Iterum in Caligula §. 46. Abbatiam turrem excitauit. Et Seneca Epist. 53. Pura domus edificia excitata esse, ambo paria, æquè excelsa, atque magnifica. Et 2. Paral. 24. *Suscitauerunt domum Domini in Ierusalem, & firmiter eam stare fecerunt*, agitur ibi de instantione templi & reedificatione.*

Quadragesima sex annis edificatum est templum hoc. Ibi Chrysostomus, Homilia iam semel à nobis citata in Ioan. 2. cap. Secundam templi ædificationem meminere, prima namque viginti annis absoluta est. Hæc ille. Mihi 3. Reg. 6. textum expendenti ubi in fine dicitur, *Perfecta est domus Domini, in omni opere suo, adificauitque eam Salomon annis septem*, dicendum melius videretur, mendum esse librarij seu impressoris, vel Sancti viri (vt Græci loquuntur) *ἀπὸ ἁρτίας ἡν ἠνοῦνεν*, leuem videlicet memoriæ lapsus & errorem quendam humanum, qui viris quantumcumque doctis facile obrepit, iuxta illud vulgatum dictum. Quandoque bonus dormitat Homerus.

Verum opere in longo fas est obrepere somnum. apud Horatium de Arte Poëtica. Atque Demosthenem dormire interterim dicit Cicero, referente Quintiliano Iust. Orat. lib. c. 1. Nobis autem cum sacra historia tenendum est, & sciendum hac de re.

Cum surrexisset à mortuis recordati sunt discipuli & crediderunt scripturæ, & sermoni quæ dixit Iesus. Cui scriptura (ambo) ? Ei nimirum quæ de Resurrectione Christi est in Psalmo 3. *Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi.* Iterum *Exurgam diluculo.* Quæ omnia de Christo intelligenda sunt. Multa præterea testimonia similia possunt profert. Sed vereor, ne si fuero pluribus commemorandis diuini immoratus, crimen loquacitatis incurram, lectorique molestiam importem. Quare huius concionis hic finis esto. Cum gratiarum actione Opt. Max. Deo, Cui laus & gloria in sæcula. Amen.

FERIA

FERIA TERTIA POST DOMINICAM QUARTAM QUADRAGESIMAE.

De medio Scenophegia. Ioan. 7.

Iam die festo mediante, ascendit Iesus in templum & docebat: & mirabantur Iudæi dicentes, Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? Ioan. 7.

QUOD Iudæi mirarentur, ex ignorantia procedebat. Marer siquidè admirationis ignorantia est. Si enim filiū Dei agnouissent non dubitassent omnes thesauros Sapiētia & Scientia in eo reconditos, Quod D. adstruit Paulus. *Coll. 2. Hic adiuuenit omnem viam disciplina.* Baruch 3. *Mirabantur* (ait hoc loci D. Augustinus) sed non conuertebantur. Nec meliores ex Christi concionibus mererentur si quidam nostris prædicationibus ad meliorem frugem haudquaquam conuertantur. Nam & D. Paulus Rom. 10. postquam præmiserat, *Quam speciosi pedes Euangelizantium pacem, &c.* Statim subdidit: *Sed nō omnes obediunt Euangelio, Et citat Euangelicum prophetam, Isaia c. 53. Domine quis credidit auditui nostro? quasi dicat, Paucos admodū esse: qui Euangelio obediāt. Hæc est maxima exaggeratio Apostoli, quod cum Euangelizantium pedes sint valdè pulchri, tamen tam pauci sunt qui ex sancta eorum doctrina fructum percipiant. Amplius autem hoc ipsum exaggerauit D. Ioannes c. 12. Cum tanta, inquit, signa fecisset Iesus coram eis non credebant in eum. Atque istum Isaia locum refert: Domine quis credidit auditui nostro.*

Vt autem illorum tolleretur admirationem, vel potius vt tam rudes erudiret, Respondit: *Mea doctrina non est mea, sed eius, &c.* quasi dicat. Non quæcūque sciētia humanitus, arte,

arte, studio, industria & labore comparatur. Sed contra-
 sapè homines à Deo, non per homines, doctos en-
 ci, & vt habet diuina scriptura *quod dicitur* esse. Ioan. 6. c.
 Ioan. 6. c. *Ioan. 6. c.* Quod si attendissent, ex dubitatione non inter-
 rogassent. *Quomodo hic litterus scit, cum non didicerit?* In
 schola (amabo) protoplastus Adam edoctus fuit: *Qua*
 mina rebus imposuit. Iuxta illarum proprietates, vt *lata*
 Geneleos refert historia. Scientia enim sibi à Deo indita
 ac diuinitus infusa res omnes exactè cognouit. In qua ve-
 ratus Academia Noë dicit arcam fabricare: Vbi Ioseph
 Daniel didicerunt interpretari somnia: Vbi propheta edo-
 cti sunt vaticinari de futuris? Nisi (sicut Apostolus
 2. Pet. 1. Coriphæus scribit) 2. Pet. 1. *Cœlesti afflatus numine? Non*
 nim (ait ille) *Voluntate humana allata est aliquando proph-*
 tia, sed Spiritu sancto afflatus locuti sunt sancti Dei homines. In
 quo Astrologo edoctus fuit Iosue, vt sisteret solem: A quo
 item Isaias vt illum reuocaret retrorsum? Vbi Petrus Chri-
 stum esse filium Dei didicerat: Vel eius Collega Paulus
 Euangelium? *Neque caro neque sanguis reuelauit tibi, sed Pa-*
 ter meus qui est in cœlis. Matth. 16. *Neque ab homine neque ab*
 Gal. 1. *homine, scribit Apostolus, Gal. 1. Didici Euangelium sed per*
 reuelationem Iesu Christi. *Non vos estis qui loquimini, sed Spi-*
 ritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Dabo vobis os & vi-
 Act. 6. *cientiâ cui non poterunt resistere aduersarij vestri. & Act. 6. Non*
 poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur per pro-
 phetam Stephanum. Ex sacra regum historia liquidò con-
 stat Salomonem in regem recens assumptum, cum adhuc
 esset iuuenis, & reip. administrandæ non satis gnarus, à
 Domino sapientiam postulasse, eamque copiosissimam im-
 petrasse 3. Reg. 3. & Sap. 7. Quâtam nec Regum aliquis au-
 3. Reg. 3. *Sapiet. 7.* *tè vel post eum habuisse memoratur. Vnde uat. 1. Es. 40. Sa-*
 pientis epitheto decoratur. Quæ sapientia diuinitus em-
 infusa, & à Deo immediate collata, non autem humanis
 rebus acquisita, longòque exercitio comparata. Sic & pro-
 pheta Amos, cum esset rusticus, Armentarius seu pastor, re-
 Amos. 7. *borum mora distringens. cap. 7. Vaticinandi dono cœlium*
 (non in hominum, sed in Spiritu sancti Schola) locuple-
 tatur. Quid de Ioanne Theologo *au' ou' quæruis* dicto, re-
 feram? In qua Academia Theologiam illam didicit: *In*
 Act. 4. *principio erat uerbum, &c.* De eo si quidem & B. Petro. Act.
 Matt. 4. *4. D. Lucas meminit, quod homines essent sine literis & scri-*
 ptis. (Erant enim piscatores Matth. 4.) Vnde illa vox, obsecro,

In pri

In principio erat uerbum? Ex sacro Dominici pectoris fon-
 te, cum in cœna supra Domini pectus recumberet, hanc
 hausit Theosophiam. Nam aqua sapientiæ salutaris pota-
 uit cum Christus. Hoc Doctus Plato exclamat Diuus Hie-
 D. Hier. *ronymus, epistola ad Paulinum de omnibus diuinæ histo-*
 riæ libris) nesciuit, hoc eloquens Demosthenes ignorauit. *epist. ad*
Paulin.
 Tales cum eodem Christo dicere potuerunt: *Mea doctrina*
non est mea sed eius qui misit me, &c. id est Dei. Regulari-
 ter interim & vt in pluribus, Doctrina studio & labore
 comparatur. Hinc Scholæ publicæ ac vniuersitates ad do-
 cendum introductæ sunt, originemque habuerunt. *Antio-*
cha, schola erat, in qua Doctores memorantur. Act. 13. Eunuchus
item ille c. 8. dicebat Philippo. Quomodo possum scire, Act. 8.
nisi aliquis me docerit?

Nulla tamen contraditio est in hoc Domini responso.
 Mea doctrina non est mea, siquidem ad diuersa referun-
 tur. Mea est tanquam diuinitus infusa, non mea est, tan-
 quam humanitus acquisita. Mea est per essentiam. Non
 est mea per originem. Quia ego non sum à meipso, sed à
 patre, interim eandem cum ipso habeo essentia, & omnia
 quæ habet pater mea sunt. Nam ego & pater vnus sumus
 vt in Euangelio docet Christus. Mea est quia *Christus vo-*
 catur. Hebr. 12. *Author fidei & consummator.* Ioan. 6. *Hoc Heb. 12.*
est opus Dei ut credatis, &c. Fides donum Dei est. Eph. 2. Non
 est mea (interprete Theophylacto) Deo aduersaria, sed est *Eph. 2.*
 patris qui misit me, hoc est, illi conformis, haudquaquam
 distantia.

Si quis uoluerit uoluntatem eius facere, cognoscat de doctrina
an ex Deo sit, &c. Quadrat illud Psalm. 110. Intellectus bonus Psalm. 110.
omnibus facientibus eum. Hic agitur de cognitione non nu-
 da & speculatiua, sed practica. Vnde 1. Cor. 4. *Non in ser-*
 1. Cor. 4. *mone est regnum Dei sed in uirtute.* Hinc grauissimum il-
 lud apophthegma, quod Ludouicus Viues in Satellitio ad *Lud. Vi-*
 Angliæ Regis filiam commemorat: Tantum scis quantum *ues in sa-*
 operaris: ferunt, uerbum hoc fuisse, frequens D. Francisco. *tellitio.*
 Ita est. Verius scit vir bonus & rudis quid sit uirtus, quam *D. Frac.*
 malus & doctus. Quid prodest malo scientia? Nec verè
 scit, tametsi argutè disserat. Nam in peccato semper inest
 cæcitas, an non melius nouit, quid sit pingere, qui imperi-
 ritè de pietate disputans, peritè pingit, quam qui doctis-
 sime disputans, indoctissime & lineas ducit, & colores in-
 ducit? Hactenus Viues. Huic consonat quod D. Ioannes
 in prima,

1. Ioan. 2. in prima, cap. 1. scribit. *Qui dicit se nosse Deum, & mandatum eius non custodit mendax est, & in hoc veritas non est.* & cap. 3. *Omnis qui peccat, non cognouit Deum.* Hic manifeste loquitur de sapida Dei cognitione, si enim de speculatiua solum loqueretur, & non de practica cognitione, quomodo verum esset quod impij viuentes fidem non habeant, cum dicitur sint professione Christiani, sed factis atque operibus plura quam Ethnici: De quibus titul. 1. Apostolus. *Constituerunt se nosse Deum, factis autem negant, cum sint ad omne opus bonum reprobi.* Tantum itaque docet. B. Ioannes quod qui peccata Deum non nouit, notitia effectiua & affectiua, quemadmodum filij patrem norunt ut illi grati sint, obsecundum morem gerant, Licet Deum agnoscant notitia theoretica & speculatiua, sic Christus. Ioan. 8. Phariseos de suo patre dixit. *Non cognouistis eum, Ego autem noui eum. Et si dixeris quis non scio eum: ero similis vobis mendax: sed scio eum.* & sermone eius seruo. Vbi coniunctio, Et, idem significat quod id est, & est declaratiua: vult enim dicere, Ego scio illum id est sermone eius seruo. Cognoscere sumitur pro opere demonstrare, Nec in malis proprie est sapientia, id est, iuxta nominis etymon, Sapida scientia quamuis sit nuda quaedam intelligentia, sed non affectiua, dicente Iob. capit. 28. *Recedere a malo est intelligentia.* Vult igitur dicere Christus separate a vobis malitiam vestram, & tunc doctrinam meam a Deo esse cognoscetis.

Hoc ipso me a Deo doctum esse nescitis: O Iudari! quia patris voluntatem nec facitis nec facere vultis. Voluntas patris est ut in eum credatis quem misit ipse. *Nisi ergo credideritis de deo qui misit me non intelligetis* ex 70. Interpretibus. Iesai. 7. Iterum, *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstinatis vos a fornicatione, &c.* 1. Thess. 4. Tales itaque qui voluntatem Dei faciunt hanc doctrinam nouerunt. Cognoscet de doctrina, ait, scilicet manendo intra gremium ecclesie, Iudic. 14. *Si non arassetis in vitula mea non inuenissetis propositionem meam: dicebat.* Sampson Philistæis. In ecclesia cognoscitur veritas extra quam decipit Spiritus mendax, & praualeat in ore omnium hæreticorum, & apostatarum loquentium mendacium.

Qui a semetipso loquitur gloriam, propriam querit. Sicut accinatur, Ego gloriam meam non quero, non ergo a meipso loquor, iterum hanc implicat propositionem. Qui querit gloriam Dei, hic a Deo loquitur & verax est, sed

quero gloriam eius qui misit me patris. Igitur a Deo patre loquor, Vtraque regula semper præfigenda est doctrinae alicuius discernendæ. Verbi causa concionatur Arrius? Non querit gloriam Dei cum filij Patri coequalis & consubstantialis gloriam neget, Explodatur itaque. Concionatur Caluinus? Non querit gloriam Dei, cuius omnipotentiam & veritatem impij lacerat & negat Blasphemans circa veritatem presentie realis Christi in Eucharistia, negansque id posse subsistere, Christum nempe simul & in caelo ac in sacramento presentialiter existere contra expressa Christi verba. *Hoc est corpus meum*, & id in Græcorum Liturgiis habetur *ὁ αὐτός τὸ πρῶτον αὐθεντικῶς, ἢ ὡς ἔστιν ἡμῶν ἀσπλάγῃς οὐρανῶν.* Qui cum patre sursum sedes & hic nobiscum inuisibiliter ades, siue coexistis, presens interes: Abiiciatur igitur Caluinus sacramentarius, & aduersus, negans Dei veritatem & omnipotentiam, Viri potius credere par est & æquum: Christo veraci an Caluino mendaci? Credendum est magis Soli Christo veraci quam nebularum hæreticorum turbæ fallaci. Sed de his hæcenus. Cum in genere dicat, *Qui a seipso loquitur gloriam propriam querit* Phariseorum arrogantie morbus declaratur, qui sua ideo potius quam diuina præcepta plebi proponebant: suas ingerentes traditiones propter quas irritum faciabant Dei mandatum, Matth. 15. ut debitam Deo gloriam in se traducerent.

Nomen Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Ostendit eos esse sub maledicto legis, *qui enim non permanserit in sermonibus legis huius nec eos opere perfecerit maledictus ex lege habebatur.* Deut. 27. Nunc respondet ad cogitationes istorum, est siquidem *ναρκαρῶνως* scrutans corda & renes Deus ex Psalm. 7. q. d. Video quid cogitetis. *Psalm. 7.* Nempe me legem transgressum esse, violalleque Sabbatum curando Paralyticum in piscina. Ioann. 5. Si sic agendum est, possum & ego peccata vestra adducere & proferre. Quid me queritis interficere? Lex enim dicit *Infontem non misericordies.* Et rursus habet decalogus *non occides* Homicidium grauissimum est peccatum. Nam si homicidium fortuitum & inuoluntarium longo punitur exilio, in lege, Deut. 19. *Iosue 20.* & *Num. 35.* donec videlicet moreretur sacerdos magnus illius temporis, quo supplicio cædes voluntaria innocentis pleetenda esset? Huius etiam peccati grauitas ex eo patet quod in Genesi. cap. 4. scribitur.

Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Quam igitur gratum peccatum fuit, Velle sanctum sanctorum, *beatus pater* illum Christum interimere?

I sui. ca. 1. Hoc verbum, *Nemo ex vobis facit legem*: dici potest male & improbis iudicibus aliisque iustitiae ministris & officialibus: *Isai. 1. Querite iudicium, subuenite oppresso, causam viduae suscipite.* Sed contra, deuorant illi domos viduarum & peruertunt iudicium. Amplifica.

Moses dedit vobis circumcisionem, &c. In sabbato circumciditis hominem, &c. His argumentis refellit eorum calumniam, Euincens se haudquaquam sabbati legem violasse in cura paralytici. Si enim licet faceret bonum, in sabbato licebit, & melius, sed totum hominem sanare in corpore scilicet & animo, (Quem enim Christus sanat perfecte sanat. *Dei siquidem perfecta sunt opera.* *Deut. 32.*) melius est, quam circumcidere. Circumcisio quidem animam, eripiendo originale redimebat. Corpus tamen vulnerabat. Nihilominus in sabbato licebat circumcisionem administrare.

Deut. 32. Nam in sabbato circumciditis hominem nedum ex legis praescripto sed etiam Patrum veteri instituto. Non ergo legis prauaricator sum vt falso mihi impingitis. Circumcisio non soluit legem, Nec igitur curatur, a filio Dei, qui est Dominus Sabbati & supra legem.

Nolite iudicare secundum faciem sed iustum iudicium iudicate *Eccl. 9. d.* argumentando ad hominem (vt in scholis loquuntur) aut simul Moysen reprehendite aut me simul cum Mose iustificare, absque vlla *προσωποληψία* personarum acceptione, Ambo in Sabbato salutem operamur. Permisiit Moses in Sabbato sacrificiorum oblationem. *Matth. 12.* & lapsum bouem aut asinum erigere, *Luc. 14.* Inique ergo contra Christum obmurmurabant, qui veram salutem eamque plenam & integram contulit. *Deut. 1. Quod iustum est iudicate siue cinis sit ille siue peregrinus, nulla erit distantia personarum. Ita paruum audietis vt magnum. Nec accipietis personam cuiusquam quia Dei iudicium est.* dixit Moses iudicibus. & *Deut. 16. Iuste quod iustum est persequeris.* 2. Para. 19. Rex Iosaphat iudices alloquitur. *Videte quid faciatis no enim hominis exercetis iudicium sed Domini, & quodcumque iudicaueritis in vos redundabit sit timor Domini vobiscum. & cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio nec cupido munerum, &c.*

Ex his verbis, Nolite iudicare secundum faciem, Videtur prohiberi

prohiberi ex facie & delineamentis praesumptum iudicium. Non enim vsque adeo certum & infallibile comperitur, sed plerumque fallax & aequiuocum temerariumque. Et quidem Pythagoras, referente, A. Gellio noct. att. lib. 1. cap. *A. Gell. 9. a principio: adolescentes qui sese ad discendum obtulerant, & vultus inge-* *noct. att. lib. 1. c. 9.* que hominum coniectatione quadam de oris & vultus ingenio, de quo totius corporis filo atque habitu sciscitari. Eum qui exploratus ab eo, idoneusque fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere, & quae illic referuntur carera. Diogenes Laertius libr. 7. in Cleanthe Philosopho, Dicebat ille secundum Zenonem, ex specie comprehendendi posse mores. Id vt confutarent faceret adolescentes, ad illum libidinosum rusticum, callis duratum adduxerunt, & illum vt de moribus e specie pronunciatet rogauerunt. Reperit manus callosas & cutem sole adustam, vt vero abibat, cepit sternutare: ad huc habeo illum, ait Cleanthes, Mollis est, Non facile sternutant qui semper sub dio viuunt. Ex physiognomia & arte metoposcoptae, quum ex lineamentorum corporis, frontis faciei que aspectu de aliquo iudicamus: non semper vt res est & secundum veritatem iudicamus.

Quamuis coniecturas quasdam non leues hinc sumamus, quod in Socrate contigisse narrat non semel Cicero; *Cic. lib. 1. de fato.* Zephyrus Physionomus, qui se profitebatur de fato hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoscere, stupidum esse Socratem dixit & Bardum, addidit etiam mulerosum. In quo Alcibiades dicitur cacinnum sustulisse. & lib. 4. Tusculanorum quaestio. 4. *Tus. circa finem, Cum multa in conuentu vitia collegisset in Socratem Zephyrus, qui se naturam cuiusque ex forma perspicere profitebatur, derisus est a ceteris, qui illa in Socrate vitia non agnoscerent, ab ipso autem Socrate subleuatus est, Cum illa sibi vitia inesse, sed ratione a se deicta diceret. Haec de Socrate, Cic. prodidit. Non igitur de facie iudicandum, alioqui saepe aberrare contingeret. Fallax iudicium sensus est. Ideoque non temere ceniendum ex facie externa. Etenim referente Cicerone libr. 3. Tuscul. quaestio. Caccilianum illud: Saepè est etiam sub palliolo sordido sapientia: Vulgò dicitur, Fronti nulla fides, Cui conforme est illud quod A. Gellius lib. 9. cap. 2. scribit ad*

Herodem Atticum consularem virum & Græca facundia celebrem accessisse palliatum queppiam & crinitum, barbâque propè ad pubem vsque porrecta ac petiisse ut sibi dari, *vis à p̄ris* panes emendos scilicet, Tum Herodes interrogat quisnam esset. Atque ille vultu sonituque voce obiurgatorio, Philolophum sese est dixit, & mirari quoque addit, cur quærendum putasset quod videret. *Vides* inquit, Herodes, barbam & pallium: Philosophum nunc dum video. Quæso autem te cum bona venia dicas mihi quibus nos vii posse argumentis existimas ut eum te philosophum noscitemus: Tunc aliquod ex iis qui cum Herode erant, erraticum eum hominem dicere & nullus reicolamque esse sordentium ganearum, & ac nisi accipias quod petit conuitio turpi solitum incessere. Hacten⁹ Gellius. Vnde liquet nõ esse facie iudicandum & barba. Ideoque Dominum ad Samuëlem ut vngeret regem, ex familia esse patris David missum, dixisse legimus. *1. Reg. 16. Ann. A. Ne respicias vultum eius neque altitudinem stature eius, Non quit. par. iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ tent. Deus autem intuetur cor.* Non absimile est quod in Animalibus Aquitania parte 4. memoriæ proditur. Heroïnam Margaritam, regis Scotia filiam, Ludouici Delphini, Caroli 7. Francorum regis filij vxorem, anno Domini 1496. Alanum Chartier sui sæculi eximium oratorem, cum interdiu super scamnum in aula regia obdormiisset, coram omnibus osculatam fuisse. Cumque ab eo qui illam deducebat zelo ac inuidia compuncto, dictum fuisset: Mirum omnib⁹ videri quod adeo turpem & inuennstũ hominem (Erat enim facie parum liberali ac formosa) deosculata fuisset: præfatam principem respondiisse grauitè & serio. Se non hominem osculatam, sed pretiosum & faciendum os ex quo tot egregia & melliflua dicta prodierint. Vides quomodo non secundum faciem alioqui parum amenam & venustam nouerit prudenter iudicare, sed ex animi generosis dotibus, & facunda oratione rectè æstimari. Specialiter autem iudicibus competit hæc exhortatio & insinuat. *Ro. Restum iudicium indicare.* Refert Diodorus Siculus lib. 1. part. 2. cap. 1. quod statua quædam depicta erat quæ representaret Principem iudicij, cuius à collo suspensa veritas p̄debat, & oculis erat subclausis, Præ se ferebat imago iudices integros debere Prætorem solam inspicere veritatem. Idem cap. 3. Aegyptiorum iudices 30. numero inter se

eligebant

eligebant optimum virum quem iudicij Principem constituebant. His omnibus victus à Rege dabatur. Is aurea carena signum variis ornatum lapidibus à collo suspensum quod appellabant veritatem gestabat, bis auditis litigatoribus cum iudices de controuerfia quæssissent Princeps signo veritatis in partem veriozem verso, sententiam ferebat.

Hoc idem Ælianus Var. hist. lib. 14. cap. 34. recenset. *A. Ælia.* pud Aegyptios, inquit, Principem sententiæ iustissimum & Var. hist. sincerissimum esse oportebat, qui circa collum imaginem *lib. 14.* ex Saphyro gemma confectum gestabat, quæ vocabatur *cap. 34.* veritas. Ego verò Iudicem non tam in lapide sculptam aut expressam veritatem circumferre quam in animo menteque insitam & infixam habere velim. Hæc Ælianus. Simile quid etiam in sacris Pontificis legalis ornamentis & vestibus (nempe in Pectorali seu rationally, inscriptum erat iudicium & veritas.) Legimus in Pentateucho Moïsi. *Exod. 28.* 28. Plutarchus tomo 1. Opusc. De Iside & Osiride & citatur *Plut. 10.* à Stobæo serm. 44. de Magistratu Thebis simulachra fuerunt dedicata iudicum manibus carentium, & Principes *de Is. 6.* iudicium oculos in terram deiectos habens, quo innuebatur *Stob. ser. 44.* iustitiam donis non esse obnoxiam, quodque nec munibus illa capiatur nec hominum flectatur vultu. *Herodotus.* Herodotus historiæ pater, lib. 5. literis consignauit, memoria *lib. 5.* dignissimam historiam. Rex Cambyles, ait, interemerat Silannem vnum ex Regiis Iudicibus, quod iniuste ob pecuniam iudicasset, interempto detractum corium in lora conscidit, & in tribunali posuit, ibique filium eius Orannem sedere Iudicem præcepit, atque in memoria habere in quo tribunali iudicaret. Dignum sanè supplicium ini-

qui Iudicis. Hinc simillimum est quod Diodorus lib. 15. Sub Artaxerxe commemorat. *Diodor. lib. 15.* Quidam Iudices, inquit, inter Persas ob iniustam quam tulerant sententiam comprehensit, eute viuis detracta, grauissimam poenam luerunt. Quibus cutibus circum subsellia expansis Iudices eis insidentes sententias dicebant, quò recens semper ante oculos supplicij exemplum haberent eorum qui iniuste iudicassent, Et merito quidem. Nam ut *Psal. 44.* scribitur, *Virga directionis, virga regni tui.* Iustitiæ virgã seu regulam rectã esse conuenit, nõ obliquam & inflexã. Piscatoris virgã si grandiores pisces ceperit, incuruatur & deprimitur seu onere, sin-

autē pisciculos, recta permanet, sic frequenter legitur
ueritas iurisque rigor inopes & pauperes premit, dicitur
autem muneribus iudicij euadunt cenfuram, quod cetera
nit Satyroglyphus Iuuenalis saty. 2.

Iuuen.

sat. 2.

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Laert. li.

Hinc Dioge. Laërtius libr. 1. in Solone, Leges Arano
rum telis esse simillimas dicebat Solon, Illis si quid lenis
Vale. lib. imbecillū incidit, inuolui ab eis. Si quid maius aut gra-
7. c. 2. uius perumpi ac perire. At Valerius Max. libr. 7. cap. 2. de
Stob. ser. sapienter dictis: Anacharsim huius Apophregmaris scribitur
47. authorem, Stobaeus verò sermo. 43. Zaleucum Locrensiū
1. Reg. 8. legislatorem id dixisse refert. Sic de filiis Samuelis sacra
narrat historia. 1. Reg. 8. Duo filij Samuelis qui fuerant Iuda-
ce, Israel à patre constituti, declinauerunt post auaritiam, ac-
peruntque munera: & peruerterunt Iudicium. Sic de quodā

Dan. 13.

iniquo iudice, Daniel. 13. scribitur, Inueterate dierum: ma-
rum indicans iudicia iniusta, Innocentes opprimens & dimittit
noxios. Isai. 5. *Va qui iustificatis impium pro muneribus, &c.* Sed
hæc sufficiant ad explicationem huius propositionis, Noli
te secundum faciem iudicare sed, &c.

Isai. 5.

Nūquid verè cognouerūt principes nostri quia hic est Christus?
Sed hunc scimus vnde sit: Christus autem cum venerit
nemo scit vnde sit. Benè incipiebant si non retio cederet.
quasi dicat, Decepti sunt principes si hunc Christū esse pu-
tant cuius nos & parentes & natiuitatis locum cognoui-
mus, Christus verò cum venerit nemo sit vnde sit. Quam-
uis scirent ex Prophetis Messiam in Bethlehem nasciturū,

Matt. 2.

1. p. 45.

c. 53.

Sic enim consulti scribae, responderunt Herodi regi Mar-
2. Tamē ideo putabatur ille ignotus quodammodo. Quia
Isai. 45. dicitur. *Verè tu es Deus absconditus.* Vel, alio eiusdē
Prophetae Euangelici innixi testimonio, de Christo dicen-
tis c. 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Ex his verbis colligunt
Dominum nostrum nequaquam vt Christum eum
recipiendum. Non satis attendentes in eo duplicem esse
substantiam & naturam: humanam scilicet, secundum quā
vtique nouerant vnde esset, Non tamen omnino, quia eius
patrē Ioseph naturalem putabant, & virginis parvū igno-
rabant. At diuinam, quam neque in eo perspectam habe-
bant, nec vnde eam sortitus esset agnoscebant.

Ioan. 9.

Et me scitis & vnde sim scitis, &c. Quia nimirū discipu-
li estis Moïsis, vt iactatis. Ioan. 9. *Nos discipuli Moïsi sumus:*
Moyses verò de me scripsit. Scrutamini itaque scripturas, illæ
enim

enim testimonium perhibent de me. Illis credite, aut nulla su-
perest excusatio. Si crederitis Moysi, crederitis & mihi, op-
ponebat Christus Iudæis.

Faxit D. O. M. vt fidem in Christum quam professi su-
mus, moribus & vita teneamus: fides enim sine operibus
mortua est, Iac. 2. Nec nosse simpliciter Deum sufficit, nisi
& eius voluntatem (quæ in mandatorum obseruatione &
explicatione nobis innotescit) fideliter adimpleuerimus,
Dei gloriam non nostram querentes, cum Psalmographo
agnoscentes & exclamantes: Non nobis Domine non no-
bis, sed nomini tuo da gloriam Psalm. 113. Amen.

FERIA QVARA, POST
DOMINICAM QUARTAM
QUADRAGESIMAE.

De Cæco à Natiuitate.

*Præteriens Iesus vidit hominem Cæcum
à Natiuitate. Ioan. 9.*

T intelligatur quæ sit huius Euangelij cō-
sequentia & coherentia, præcedentis cap. 8.
scilicet finis spectandus & in memoriam
reuocandus est. *Tulerūt, inquit, lapides Iudæi,
vt iacerent in eum, Christum nimirum eis præ-
dicantem. At ille abscondit se & exiit de tem-
plo* Statimque subnectitur huius cap. 9. exordium. *Et præte-
riens Iesus vidit cæcum,* cui mirabiliter medetur. O ineffabi-
lem Christi patientiam! volunt homines eum lapidare: &
in eodē instāti vult hominibus benefacere. Docemur pro-
inde hoc illustri Christi exemplo inimicis cōdonare, illif-
que vt ad amicitiam prouocentur beneficiis, pro iniuriis
acceptis & illatis viceuersa benefacere. Subiungā memo-
randam ethnici cuiusdam, Aug. nimirū Cæsaris, ex Seneca
lib. 1. de clemētia ad Neronē c. 9. historiam: vt Christianus lib. 1. de
pæ gentili & pagano homine pudore confundatur: si par- cle. c. 9.
tere detrectet & benefacere hostibus & inimicis. Augu-
itus,

flus, princeps mitis fuit. Is cum annum quadragesimum transisset, & in Gallia moraretur: delatum est ad eum iudicium, L. Cinnam stolidi ingenij virum infidias ei struere. Dictum est & vbi, & quando, & quemadmodum aggredi vellet. Vnus ex consociis consciis deferebat. Constituit se ab eo vindicare. Consilium amicorum aduocari iussit. Nox illa tranquilla erat, cum cogitaret adolescentem nobilem, hoc deo dedito integrum, C. Pompeij nepotem damnandum. Subinde voces emittebat varias: quid ergo? Percussorem meum securum ambulare parat, me sollicito? Ergo non dabit penas ille, qui me non occidere constituat sed immolare? Non sacrificantem, placuerat adorari. Rursus maiore multo voce sibi, quam Cinnam irascebarur. Quid viuis, si perire te tam multorum interest? Quis finis erit suppliciorum? Quis sanguinis? Ego sum, nobilibus adolescentulis expositum caput, in quod mucrones acuant. Interpellauit tandem illam Liuia vxor. Et admittis, inquit, muliebri consilio? Fac quod Medici solent, qui vbi vitata remedia non procedunt, tentant contraria. Seueritate nihil adhuc profecisti: Salutandum Lepidus secutus est, Lepidum Murena, Murenam Cæpio, Cæpionem Egnatius, vt alios taceam, quos tantum autos pudet: Nunc tenta, quomodo tibi cedat clementia. Ignosce L. Cinnam. Deprehensus est. Iam nocere tibi non potest, Prodesse famæ tuæ potest. Gaius sibi quod aduocatum inuenerat, Vxori quidem gratias egit: renunciari autem exemplo amicis, quos in consilium rogauerat, imperauit, & Cinnam vnum ad se accersit: dimissisque omnibus est cubiculo, cum alteram Cinnam poni cathedram iussisset. Hoc, inquit, primum à te peto, ne me loquentem interpellas, ne meo sermone medio proclames: dabitur tibi loquendi liberum tempus. Ego te, Cinnam, cum in hostium castris inuenissem, non factum tantum mihi inimicum sed nauis seruaui, patrimonium tibi omne concessi. Hodie tam felices, & tam diues, vt dicto victores inuideant. Sacerdotium tibi petenti, præteritis compluribus, quorum parentes mecum militauerant dedi. Cum sic de te meruerim, occidere me constituisti. Cum ad hanc vocem exclamasset, procul hanc ab se abesse demeritiam: Non præstas, inquit, fide, Cinnam, conuenerat, ne interloquereris, Occidere, inquam, me paras, adiecit locum, socios, diem, ordinem insidiarum, cui commissum esset ferrum. Et cum defixum videret, nec ex conuentione iam, sed ex conscientia, tacentem: quo, inquit

quit, hoc animo facis? Vt ipse sis princeps! Male me hercule cum Repub. agitur: si tibi ad imperandum nihil præter me obstat. Domum tuam non potes. Nuper libertini hominis gratia, in priuato iudicio superatus es. Adeo nihil facilius potes, quam contra Cæsarem aduocare? Ne totam eius orationem repetendo, sim prolixior: diutius enim quam duabus horis locutum esse constat: Vitam tibi, inquit, Cinnam, iterum do, prius hosti, nunc insidiatori ac paricida. Ex hodierno die inter nos amicitia incipiat. Contendamus, vtrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu debeas? Post hæc detulit vltro consularum, quæstus quod non auderet petere. Amicissimum fidelissimumque habuit, haeres solus fuit illi. Nullis amplius infidiis ab illo petitus est. Hactenus processit grauissima historia, quæ multam cum Christi patientia & Iudæorum ingratitude, prout præsentis tangitur Euangelio, habet conuenientiam.

Vidit hominem cæcum, &c. O quam merito dicit David, *Psal. 9.* *Tu laborem & dolorem consideras. Tibi derelictus est pauper:* quia eum qui te non aspicit, inrueris. Vidit, id est diligenter inspexit, studiosè considerauit: volens suo facto & exemplo homines erudire vt in egenos, oculos coniciant, & non postulantibus etiam elemosynam largiantur.

Interrogauerunt discipuli, Rabbi quis peccauit hic aut parentes eius, &c. Ea occasione intentæ defixionis oculorum Domini in cæcum, inducti sunt discipuli ad inquirendam causam illius cæcitatatis. Sanè quia meminerunt languido ad probaticam piscinam Ioan. 5. à diuturna ægritudine curato, dictum esse à Domino, *Vade & amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat,* & Paralytico iacenti in grabato, qui in domo ei oblarus fuerat, per regulas demissus, *Matt. 9. Mar. 2. & Luc. 5. Fili dimittuntur tibi peccata tua:* arbitratu sunt cæcitatem huic homini inflictam fuisse propter peccatum aut suum, aut parentum, itaque perconratur à Domino, *Si peccauit hic aut parentes eius,* ob cuius peccati demeritum & pœnam, filio sit inflicta cæcitas. Iste cæcus, Cidonius vocabatur, qui postea cum Magdalena, Martha, Maximino, & Lazaro à Iudæa expulsus est: Sicut in Catalogo Sanctorum & legenda beate Magdalene legitur.

Non est prætereundum, quod D. Hieronymus. *tom. 1. Epistola ad Abigaum.* & alibi commemorat. Consolatio enim quadam est, ne moleste quis ferat cæcitatem corporis, cum animo cernat, Sic igitur ille, *Nec doleas si hoc*

non habeas quod formicula & musca & serpentes habent, id est, carnis oculos: sed illum te oculum habere latere, quo Deus videtur. Quosdam etiam mundi Philosophos legimus vt totam cogitationem, ad mentis cogitent puritatem, sibi oculos eruisse. Et Propheta dicitur Hieremias 9. *Intrauit mors per fenestras vestras, &c.* Et Apostoli audiunt, Matth. 5. *Qui videt mulierem ad concupiscendam eam, &c.*

Hier. 9.
Matt. 5.
D. Hier.
in Cant.
scrip. Ec-
clesiast.

Idem in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum § 119. Didymus Alexandrinus captus à parua atate oculis, & ob id elementorum ignarus, tantum miraculum sui omnibus præbuit, vt scientias vsque ad perfectum didicerit.

Rufi. hi-
sto. li. 11.
cap. 7.

De eodem habetur de Ecclesiastica Historia Rufino auctore lib. 11. cap. 7. Nos Didymi Alexandrini viua vocis fuimus aliqua ex parte auditores. Hunc B. Antonius, cum aduersus Arrianos de Thebaide Alexandriam descendisset, magnificis consolatus est verbis: Nihil te offendat, o Didyme, quod carnalibus oculis videris orbatus, Desunt enim tibi oculi illi quos mures & musca & lacerta habent, sed latere quia habes oculos, quos Angeli habent, quibus Deus videtur, per quos tibi scientia lumen magnum accenditur. Eadem de re Nicephorus Histor. Ecclesiast. lib. 9. cap. 17. D. Hieronym. iterum tomo 1. Epistol. ad Castrutium, consolans eum de cæcitate oculorum, Docet cæcitatem à Deo proptio aliquoties immitri. Ne imbecillitatem corporis, inquit, quam sustines de peccato tibi existimes euenisse. Si cæcitatibus causam putas esse peccatum, insumulabis Isaac, qui in tantum lucis istius expertus fuit, vt etiam cui nollet, errore deceptus, benediceret. Referes crimen in Iacob, cuius caligauerat acies, & Ephraim ac Manassem videre non poterat. Breuem tibi fabulam referam quæ infantie meæ temporibus accidit. (Obserua fabulam hic dici, non pro narratione ficta & fabulosa, sed pro vera etiam ac re gesta: Sicut et verbum Fabulari Luc. 24. pro referre quod gestum est: *Cum fabularentur & secum quærent* ait Diuus Lucas. Fabula ergo generaliter capitur pro rumore populi: Diciturque res passim vulgata etiam si vera sit à fando dicta, & Confabulari est colloqui, ex vsu loquendi.) Beatus Antonius cum à Sancto Athanasio Alexandria Episcopo, propter confutationem hereticorum in urbem Alexandriam esset accitus, &

Niceph.
lib. 9. ca.
17.
D. Hier.
to. 1. Epi-
sto. ad
Castru-
tium.

Luc. 24.

Luc. 24. pro referre quod gestum est: *Cum fabularentur & secum quærent* ait Diuus Lucas. Fabula ergo generaliter capitur pro rumore populi: Diciturque res passim vulgata etiam si vera sit à fando dicta, & Confabulari est colloqui, ex vsu loquendi.) Beatus Antonius cum à Sancto Athanasio Alexandria Episcopo, propter confutationem hereticorum in urbem Alexandriam esset accitus, &

inset ad eum Didymus vir eruditissimus captus oculis: inter ceteras sermocinationes quas de scripturis Sanctorum habebant, cum eius admiraretur ingenium, & acumen animi collaudaret: Sciscitans ait: Num tristis es quod oculis carnis careas? Cum ille pudore reticeret, secundo tertioque interrogans, tandem elicit vt moerorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius, Miror, ait, prudentem virum eius rei dolere damno, quam formicæ, & muscæ, & culices habent. & non letari illius possessione quam Sancti soli & Apostoli meruerunt. Ex quo peruides, quod multo melius sit spiritu videre quam carne, & illos oculos possidere, in quos peccati festuca non possit incidere. Hucusque Hieronym. Peccandi materia corporali cæcitate maxima ex parte homini eripitur. David cum incautus vidisset mulierem lauantem 2. Reg. 11. adulterium homicidio copulauit. A. Gellius lib. 10. cap. 17. Democritus, inquit, luminibus oculorum sua sponte se priuauit, quia existimaret cogitationes animi, in contemplantis naturæ rationibus vegetiores fore, si eas oculorum impedimentis liberasset.

*Clypeum constituit contra exortum Solis
Oculos effudere vt posset splendore aere.*

De quo etiam Cicero libr. 5. Tuscul. *Quæstionum circa finem: Democritus luminibus amissis, alba scilicet & atra discernere non poterat, at verò bona, mala æqua, iniqua, honesta, turpia poterat. Hic vir impediri animi etiam aciem aspectu oculorum arbitrabatur. Traditum est etiam Homerum cæcum fuisse, at eius picturam non potissim videmus. Ita ad viuum depinxit, vt quæ ipse non viderit, nos vt videremus effecerit. Augurem Tiresium, quem sapientem fingunt Poëtæ, nunquam inducunt deplorantem cæcitatibus suam. Sed de cæcitate hactenus. Non tam defenda est corporalis, quam spiritualis quam inducit peccatum, iuxta illud: Excæcauit eos malitia eorum. Quæ cæcitate perculti erant Pharisæi, Christi miracula hic impugnant.*

Præmanifestentur opera Dei in illo, &c. Sic Ioan. 21. Mortem Sancti Petri quam propter Dei amorem passurus erat, clarificationem Dei appellat. Significans, ait Euangelista, *Quæ morte esset Deum clarificaturus. Quia per patientiam Apostoli Dei gloria magnopere declarata est. Quod si cæcus diceret, Quomodo, Domine, homines in laboribus constituis,*

2. Reg. 11

A. Gellius

lib. 10. c.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

constituis, vt gloria tua inde manifestetur: audiret, & cetera, quam maxima Dei indulgentia & misericordia est, vili-
 mum terræ vermiculum in instrumentum suæ gloriæ as-
 sumere. Virga Aaron baculus erat, veruntamen quia à Deo
 assumpta fuit in mirabilium suorum instrumentum, in ar-
 ca testamenti reconditur: ibique tanti aestimabatur, vt nu-
 lus præter summum sacerdotem, idque semel in anno, il-
 lam perspiceret: In tribulatione latrare frater, Magne
 enim honore te Deus affecit assumens te in instrumen-
 tum gloriæ suæ. *Sic diligentibus Deum omnia cooperantur in*
bonum. Rom. 8.

Rom. 8. bonum. Rom. 8.

*Venit nox quando nemo potest operari, &c. Vnicuique neg-
 tio tempus & opportunitas, ait sapiens:* Ergo in die, non au-
 tem in tenebris operemur. Donec dies est, Dum tempus ha-
 bemus operemur bonum. Dum lucem habetis, ait Christus, cre-

Ioan. 12. dite in lucem. Ioan. 12. *Quia veniet nox, id est mors, quando
 nemo poterit operari. In morte, ait Psalmista quis confitebitur
 tibi. Tunc clausa erit ianua:* Matth. 25. de fatuis virginibus.
 Ille pater familias qui operarios conduxit à Solis ortu vs-
 que ad horam vndecimam, interdum eos conduxit non no-
 ctu. Dies namque ad laborandum: nox autem ad quiescen-
 dum fuit instituta Psalmo. 103.

Psal. 103

*Exibit homo ad operationem suam usque ad vesperam. Ven-
 niet mors, & postea iam non erit amplius merendi tempus,
 vel demerendi. Etenim, vt dicit Ecclesiastes cap. 11. Quis-
 cūque ceciderit lignum, ad Austrum aut ad Aquilonem ibi erit.*

D. Bernard. in par. ser. Sermon. 49.
 Quod D. Bernardus in parvis sermonibus, sermon. 49. qui
 incipit, Siue ad Austrum, &c. sic disertè interpretatur. Siue
 ad Austrum siue ad Aquilonem arbor ceciderit ibi erit. Ec-
 clesiastes 11. Austri calor & Lenitas in sacra Scriptura bo-
 nam solet habere significationem.

Ab Aquilone vero panditur omne malum. Porro *homi-
 nes sicut arbores* (in Euangelio) *vidit aliquis.* Exciditur au-
 tem arbor in morte, & quocumque ceciderit, ibi erit: quia
 ibi te iudicabit Deus, vbi te inuenerit. Ibi, inquam, erit
 immutabiliter, & irretractabiliter. Videat quo casura sit
 antequam cadat: quia postquam ceciderit non adijciet vt
 resurgat, sed nec vt se vertat. Hæc ille. Si decesserit ho-
 mo in gratia, manebit in illa & tandem saluabitur perue-
 niatque ad gloriam: Si autem moriatur in mortali pecca-
 to, proculdubio damnabitur, nec vnquam è statu illo po-
 test esse regressus Luc. 16. in Historia epulonis.

Luc. 16.

Post

Post mortem locus erit præmij: Ante mortem verò meriti.
 Refert Crinitus Tamerlanem Tyrannum, cum urbem ali-
 quam obsidione premeret, tentoria diuersi coloris exten-
 di præcepisse: significans & declarans eos qui in suam ve-
 nirent potestatem, de ditionemque facerent, dum fixum es-
 set candidum tentorium primo obsidionis die, se liberalis-
 simè, & cum clementia eos suscepturum: qui autem nol-
 lent, sed expectarent in secundum tertiumve diem, quan-
 do atri coloris vel purpurei & sanguinei papiliones exten-
 debantur, tunc absque misericordia omnes ferro & igni
 perdebat, & funesta quæque illis coloribus, ac luctuosa
 denuntiabat obfessis.

Ad hunc ferè modum Cælorum Imperator per Prophe-
 tias suos peccatoribus denuntiat, vt ad se conuertantur,
 deditioemque creatori & legitimo Domino suo faciant,
 antequam præoccupentur morte. *Hodie si vocem eius au-
 dieritis, Nolite obdurare corda vestra* inquit Psaltes diui-
 nus. Donec igitur. *Hodie cognominatur in nobis,* ait B. Pau-
 lus Epistola ad Hebræos, ad misericordiam & veniam, seu
 indulgentiam peccatorum recipiemur: sed transacta iam
 vita, nullum erit amplius remedium. Post mortem enim
 non erit merendi recens & de nouo, locus vel spatium:
 Nam veniet nox, quando nemo poterit operari: Nunc est
 locus & tempus misericordiar: *propterea expectat Dominus,
 vt misereatur vestri.* Esaia 30. Tunc autem erit tempus &
 locus iustitiæ.

Nunc quidem seminandi: tunc autem merendi & col-
 ligendi. Sed præstat audire Crinitum sua verba sonantem
 lib. 1. de honesta disciplina cap. 1. Subit nunc *σπαρτήγυια*, de
 Turbulano Scytarum Imperatore, & eius seuitia. Is enim
 quo maiorem hostibus terrorem atque metum incuteret,
 triplici tentorio in exercitu vti cõsuevit, sic vt in vnoquo-
 que dispar color appareret, quo animi quoque mutatio
 militis intelligeretur. Primum enim colore albo, purpu-
 reo secundum, tertium nigro proferebat, idque ratione
 quadam Imperij & victoriæ faciebat. Nam ex colore ten-
 torij volebat ab his cognosci belli conditiones, cum qui-
 bus in certamen descenderet. Prima die cum in consp-
 ectum hostium cum exercitu aduentasset, tentorium illud
 colore albo explicabatur: in quo significabat nulla in re, si
 modò se dederent, iniuriam se aliquam illaturum: Quod
 si alterà diem hostis expectasset, tunc coloris rubri tentorium
 educebat,

educobat, quasi ad cædem & sanguinem: Si ad tertium pro-
traheretur, pro colore atro, omnia quidem atra facta,
& extremam cunctis interuentionem, occisionemque
prænuñciabat. Hæc Crinitus.

Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est.
Primum verbum quod legitur, Christus locutus fuit, cuius
Luc. 2. dixit sanctissimæ suæ matri, Luc. 2. *Nesciebatis quia in his
qua patris mei sunt, oportet me esse?* Simile nunc profert, *Me
Ioa. 4.* oportet operari opera eius. Et Ioan. 4. *Meus cibus est, ut faciam
voluntatem eius qui misit me.* Quam iustum esset, ut nostrum
quisque id super omnia alta mente repositum haberet. Ope-
ra ad quæ nos Deus creauit, non sunt hæc, quibus plerum-
que occupamur. *Conditum à Deo sumus ad opera bona, quæ præ-
parauit Deus, ut in illis ambulemus* (ut scribit Apostolus)
Atqui longè plura mala perpetramus, quàm bona. Ergo
donec dies illucescit præsentis vitæ & diuinæ miser cordi-
diæ ac clementiæ, antequam mors & tenebrosa nox nos
comprehendat. Bene facere studeamus, & de malè adis
feriò & sedulo poenitentiam agamus. Nota, Homini-
bus bene facere, appellat hîc per Antonomasiam, Opera pa-
tris sui: Sicut etiam animarum salutem cibum suum nup-
cupauit Ioan. 4. ô ineffabilem Dei clementiam. Ecquis
erit tam marmoreus, qui tanta pietate non mollescat? Si
tu, ô homo, præcipientis tibi maiestate non moueris,
si maximis illius sollicitationibus non incitaris, si terri-
bilibus eius commonitionibus non afficeris, si atrocissi-
mæ poenæ, quæ in inferno impiis præparatæ sunt, te non
deterrent, æternæque præmia, quæ in cælo iustos man-
nent, non accendunt: saltem hæc tanta benignitas te ve-
geat, & calcar adijciat: Cùm nobis benefacere opera
sua nuncupet, singulari quodam modo, ut si amare pi-
geat, redamare non pigeat. Quis ad hunc amoris ignem
accedens non calefcatur plus satis? Quis non totus ardeat,
ad tantam fornacem charitas Christi vrget nos ait Beatus
Apostolus.

*Expuit in terram & lutum fecit ex sputo, & linit lutum su-
per oculos eius, & dixit ei, Vade & laua in natatoria Siloë: Abiit,
& lauit, & venit videns, &c.* Multa hîc concurrunt nota-
da. Primum enim expuit, lutumque linit super oculo-
rum sedem à natura designatam. Poterat quidem verbo
solo visum cæco restituere, ut alias in Hiericho, Luc. 18.
Respice, ait, *statimque vidit,* sed pluribus mediis vri voluit,

vt nos

vt non contemnamus media: lutum fecit, & oculis illius,
tanquam collyrium admouit. Quibus mediis docuit se
esse creatorem, qui in mundi primordio ex luto, limoque
terræ, primum plasmauit ac formauit hominem. Ex salua
sua, (quæ ex capite fluit) non autem aqua è fonte hausta,
lutum fecit. Ex sputo, inquam, proprio, vt nihil adscri-
beretur fonti, sed vt palam fieret, quia virtus oris eius ape-
ruit cæci oculos.

Vt nimirum diuinitati Christi (*Caput enim Christi Deus,*
ait D. Apostolus) acceptam referrent spectatores illius il-
luminacionem. Adde quòd ne videretur ex virtute terræ
esse curatio, oculos eius lauari iussit. Ideòque vt lutum ap-
positum detergeretur & ablueretur, illum ad natatoriam
Siloë misit, vt cùm multos contigisset euntem illum ac re-
deuntem videre, sic pluribus innotesceret miraculum in
eo factum. Nec vacat mysterio quòd ad piscinam Siloë
cum destinar: Siquidem nominis huius erymon missionem
exprimit. Quapropter Messias hoc nomine Hebraico

in *Silo*, intelligitur, & præsignatur. Genes. 49. in vaticinio seu prophetia Iacob. *Donec veniat, inquit, Silo qui mit-*
tendus est, hoc est, Messias, ex paraphrasi seu translatione *Para-*
Chaldaica. D. Epiphanius lib. de Prophetarum vita & in- *phrasit*
teritu, narrans Isaiam sub Manasse rege Iuda in duas par- *Chaldaicæ*
tes sectum occubuisse, huius meminit piscinæ his verbis, *ca. D. E.*
Fontem Deus Siloam causa Prophætæ effecit quando, *pishan.*
priusquam moreretur, precatus est vt vadas illic effin- *li. de Pro-*
gere dignaretur, & confestim demisit illi calidus aquam *phet. vi-*
viuentem, vnde sortitus est locus ille appellationem *ta.*

Siloam, quod sonat demissum. Sub Ezechia quoque rege,
antequam piscinas fabricasset, precibus Isaiæ effectum
est, vt exigua lympha scaturiret, quia populus in obsi-
dione teneretur, ac ipsa periret vndis desitura ciuitas.
Milites ergo perferutabantur ad sedendam sitim, obsi-
dentes Siloam. Quodcumque indigentes Iudæi, aqua-
rum venerant, scaturiebat eis vnda, & aquabant. Extera-
rum nationum homines reperire nesciebant: latex nam-
que aufugebat. Hæc ille. Et sicut piscina probatica mi-
raculis illustri describitur ab isto Euangelista cap. 5. Sic &
hæc natatoria seu piscina Siloë, Veteris Isaiæ supra com-
memorato miraculo, & nouo istius cæci illuminati pro-
digio, & stupendo lauacro insignis refertur cap. 9. Ani- *Ioa. 9.*
maduertendum est Christum, hominem terrenam, terræ
limo

limo ac luto curasse. Reminiscere te lutum esse, & hodie aut cras in puluerem esse conuertendum, *Memento homo quia cinis es, &c. in cinerem reuerteris.* Sed de his aliàs plura. Obedientia & fides istius cæci in primis spectanda, commendandaque est. Quandoquidem non secus quàm Abraham contra spem in spem credidit, nec murmurauit aduersus Christum luti collyrio ipsius iniungentem linteumque oculos. Simpliciter obediuit iussioni Domini nihilque opposuit vel obiecit, nimirum, lutum magis exacerare oculos quàm collustrare & apperire visum, *Thob. 4. Reg. 2. namque senior cum se sopori dedisset, sinito seu stercore hircinum lumen amisit cap. 1. Nihil eiusmodi dixit.* In hac admiranda cæci curatione facilè intelligimus scæpe Dominum hisce rebus, quas nos perniciem allaturas credimus, saluti nostræ consulere. Sic legimus *Eliz. eum Prophetam amaram sterileque aquas, iniecto sale dulces ac fecundas reddidisse: Sin Itaiam sicorum massa regis Ezechia vlcus sanasse, quæ, si naturam rerum spectes, magis illud exulcerare & inflammare, quàm sanare debuisset.* Huiusmodi enim ferè sunt medicamenta diuina, quæ cum carni molesta & humanæ prudentiæ noxia videantur, præter spem tamen & opinionem nostram, mentis humanæ vulnera sanant.

Vicini qui viderant illum prius quia mendicabat, dicebant, Nonne hic est, &c. Obserua. Quatuor genera hominum circa hoc miraculum se occupant. Vicini mirantur, quærit causam & modum, sed nihil emendantur. Pharisei gloriæ miraculi opprimere studēt, gloriæ Christi inuidentes, talis quidem cæciōres, & tam clarum miraculum extinguere ac suppressere frustra conantes. Parentes huius illuminati cæci libenter quidem confessi essent, sed obstat timor mundanus, ne è Synagoga eijcerentur: Cæcus denique ingenuè coram vicinis & Phariseis, amicis & hostibus conitetur veritatem Christique gloriæ ac innocentiam constantissimè in persecutionis articulo, cum ab inimicis questionibus variis subinde pulsaretur, defendit & tueretur. Cuius fortia gesta ac respōsa vel eo nomine notanda sunt, vt fidelis quisque discat, qualiter aduersariis respondere debeat. *1. Petr. 3. Parati ad satisfactionem, ait ille, omni posceti vos rationem de ea qua in vobis est fide & spe.*

Tria seriatim responderet. Dubitantibus num ipse sit, dicit: *Ego sum.* Quærentibus quomodo & per quem illuminatus sit, ille homo respōdet. *Qui dicitur Christus lutum fecit, &c. Luc.*

Tob. 1.

4. Reg. 2.

4. Reg. 20.

1. Petr. 3.

&c. Interrogatus vbi ille esset, *Nescio, ait.* Notandum à turba Christum secessisse, post luti super cæci oculos applicationem. Quapropter non potuit huic esse de facie notus, vel quò dilcississet rescire non potuit.

Vicinos, cum istum ad Phariseos capitales Christi hostes, iuratosque Christi aduersarios adduxerint, coniciimus fuisse malos ac incredulos. Plato lib. 4. de Legibus *Ap. Plato lib. 4. de Legibus Ap. Plato lib. 4. de Legibus Ap. Plato lib. 4. de Legibus* *quæritur & vnde dicitur iuramentum.* Sal fuginosa malaque vicina, tantumquam prouerbium vsurpauit. Palestini vicini Isaac valde illi iniuriæ & importuni fuerunt Genes. 26. eumque à se expulerunt. Plaltes quoque conqueritur, *Facti sumus opprobrium vicinis nostris.* Et Plautus in Mercatore, *Nunc ego verum illud verbum esse vetus, Aliquid mali esse propter vicinum malum experior.*

Expertus est & istè vicinos sibi inensos ac maleuolos, quippe qui apud Phariseos hunc detulerint & accusauerint. Contra de bonis vicinis adagium Gallicum circumfertur vulgòque iactatur, *Qui à bon voisin à bon matin.* Cui bonus contigit vicinus fœlix faustulque illucescit dies. In eam rem Suidas Græcus auctor dictione Maras scribit: *Suidas.* Maras Syrus homo ditissimus, nec fastu elatus, pauperibus beneficus fuit. Si quis aliquid venditurus aut emprurus erat, quòd ei vicinum esset, venditor aliquid amplius exigebat, vltra iustum pretium, quòd Maras virum longè optimum vicinum esset habiturus. Itaque in prouerbium abiit Maras, vt ponatur pro eo qui vicinum bonum agit. Ad idem propositum Plutarchus tom. 1. Vitarum, in Themistocle, & to. 1. Opusculorum in Apophthegmat. Græcorum: *Plutarch. to. Vit. in Themistocle, & to. 1. Opusculorum in Apophthegmat. Græcorum: Themistocle, inquit, fundum vendens præconem indicare iussit, Commodum eius esse vicinum. Nec dissentit Hesiodus Poëta Græcus, sic scribens* *ἡμῶν κἀνδὸς γείτων, ὅσον τ' ἰ. Opusc. ἄγαθὸς καὶ ὄνειαρ.* Hoc est, Noxa tam magna est malus vicinus, quantum bonus commodum. Deinde.

Ἐμμερίτοι τιμῆς ἐς ἡμέραν γείτωνος ἰσθλῆ.

Hoc est, Sortitus est præmium, quicumque sortitus est vicinum bonum.

Ὁ ὄν δ' ἂν βῆς ἀποδοίτ', εἰ μὴ γείτων κἀνδὸς εἴη. Id est, Neque sanè bos inuerterit, nisi vicinus malus sit. Hæc Hesiodus lib. 1. *Ἐργὰ καὶ ἡμέραι, priore.*

Adducunt eum ad Phariseos vicini, &c. Nota. Quamdiu hic homo cæcus existebat, nemo cum eo contendit: Vt autem oculi eius aperti sunt, omnes eum persequuntur. *Si de mundo*

de mundo fuisset, dicebat Dominus, Ioan. 15. *Mundus quem suum erat diligeret: Quia verò de mundo non estis, propterea diligit vos mundus.* Corui pullos suos, cum eos albos vident, reiiciunt, vt autem pennæ eorum crescunt & nigrescunt, statim parentes eos fouent & alunt. O munde immunde! Nullos alios vis nisi coruos, æquè ac tu nigros, atrisq; moribus infuscatos. Similis similem sibi querit, ait vulgatum prouerbum.

Abij, laui, & vidi, dicebat cæcus illuminatus vicinis. Pauca quidem, sed valde argutè. His tribus præteritis totam historiam Laconicè complexus est. Sic referente Phitarcho, tom. 1. Opusculorum in Apophtegma Romanorum. C. Cæsar Pharnacem Ponticum primo accessu qui insuperasset ad amicos scripsit, veni, vidi, vici. Sic & Carolus Imperator & Rex Catholicus (vt scribit lib. 2. Belli Germanici Hispanicè, Ludouicus Abulësis) reportata de hostibus fidei victoria singulari, & penè miraculosa, Anno Domini 1547. gratias agens, prout Christianum catholicumque principem decuit, apertè professus est, & hac tria protulit verba: VINE, YVI, YDIOS YENCIO, hoc est, si ex Hispanico in Latinum veritas sermonem, veni, & vidi, & Deus vicit, permutato scilicet tertio verbo, vt Deo acceptam referret victoriam. Hæc ille.

Interrogant Pharisei quomodo vidisset. Respondit, *Ille homo qui dicitur Iesus, &c.* Eadem coram Phariseis confitetur, que coram vicinis, Tempore prosperitatum & aduersitatis.

Schisma erat inter eos &c. Hæc dissensio eo erat bona, quòd impedièbat conspirare in Christum. Sic Paulus Phariseos & Saducços in malo concordet, vt à se inuicem dissiderent, effecit. Act. 23. Sic bellum hereticorum pax est Ecclesie. Aduerte quòd Hæresis semper querit diuisionem & schisma. Præsignata per meretricem illam 3. Reg. 3. Que nolebat infantem viuum integrumque manere, sed diuisum & dissectum cupiebat, vociferata impudentissimè. *Nec mihi nec tibi (subaudi) maneat integer, sed diuidatur.* Non enim erat vera mater. In Ecclesia magnus est consensus, & concordia & symphonia Luc. 15. Apud hæreticos autem regnat diuisio, schisma atque discordia. *Non est Deus dissensionis sed pacis* ait Apollolus. Quàm parum inter hæreticos de fidei capitibus conueniat, & quàm dissidentes, & è diametro pugnantibus opiniones ac sententias teneant, patet ex Tabulis doctissimi ac piissimi Scriptoris Pano-

phie Euangelicæ Lindani.

Tu quid dicis de eo qui aperuit tibi oculos? Respondit: *Quia Propheta est &c.* Cum esset corpore illuminatus exterius, paulatim in lumine cognitionis mysteriorum fidei proficiebat interius, donec ad plenam diuinitatis Christi notitiam, eiusdemque adorationem perueniret. Nunc igitur Prophetam agnoscens ac prædicans verum quidem dicit, sed minus quàm oportuit. Siquidem non solum erat Propheta, sed etiam Dominus Prophetarum, & verè filius Dei: Cui omnes Prophetæ testimonium perhibent.

Non crediderunt, donec vocauerunt parentes eius &c. In eam finem conuocantur parentes, vt per eos, si fieri posset, obscuraretur Christi miraculum. Interrogantur illi de tribus (vt patet ex textu) de duobus tantum consentitur. Quomodo autem nunc videat, ignorare se dicunt, timentes Iudæos, in quos dici potest illud Ioan. 12. *Propter Phariseos non confitebantur, vt è Synagoga non eicerentur.* *Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.* Hic similiter dicitur, *Quomodo nunc videat nescimus, etatem habet, ipse de se loquatur.* Hæc dixerunt parentes eius quoniam timebant Iudæos: *Iam enim conspirauerunt Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret: propterea parentes eius dixerunt, Quia etatem habet, ipsum interrogate.* Dominus suis prædixit, Ioan. 16. *Absque Synagogis facient vos, ἀποσυναγωγῶν,* & perinde ac excommunicatos habebat, quotquot Christum profiterentur, tanquam reiectamenta quædam & membra putrida à suo diuellentes corpore, quos Christo verè incorporatos esse, & communioni credentium adiunctos non est dubitandum. Sed iusto Dei iudicio id ipsis accidit.

Eo ipso quòd pios à se eiciunt, seipsos excommunicant, putantes alios excommunicare. Propria conuicti conscientia indignos consortio ac communionem Sanctorum se se ipso facto demonstrent. Sic dum expellunt, & à se eiciunt populum Dei Agyptij, mari rubro operiuntur, ac finaliter pereunt.

Vocauerunt enim sum hominem, Da gloriam Deo. q. d. Fate-
re veritatem. Verbis Iosue cap. 7. ad Achan abutuntur. *Iosue 7.*
Audiant Pharisei quòd Ioann. 5. Christus pronuntiat. *Qui Ioan. 5.*
non honorificat filium non honorificat patrem. Vide quia non
ei manifestè dicunt, Nega quoniam Christus te curauit,

Lindani.
Panop.

sed sub pretextu religionis ad hoc eum inducere volunt. *Da gloriam Deo*, quasi dicant, Confiteri quia hic nihil est operatus, Nega quod accepisti. Hoc planè non est gloriam dare, sed Deum blasphemare: hac in re præcursor Antichristi se ostendentes, qui ad negationem Christi, & abrenunciationem homines adigere tentabit, atque nominis & terroribus pro viribus id efficere conabitur, hinc quod B. Hippolytus martyr. Oratione de Fine sæculi, & de Antichristo scriptum reliquit. Character illius bestie (cuius Apocalyp. 13. in fine fit mentio) ad numerum 666, *ἀπὸ ἑξῆς*, id est nego exponitur.

Hypolit.
orat. de
Fin. sæt.
Apoc. 13.

Nam antea quoque hostis ille opera ministrorum suorum, hoc est Idololatrarum, Christi martyres hortantium, Negato, aiebat, Deum tuum crucifixum. Tale erit tempore illius honestatis omnis oforis sigillum dicens, Nego creatorem cœli & terræ, nego baptisma, nego adorationem à me Deo præstari solitam, tibi adhæresco, in te credo. Hoc enim Enoch & Elias Prophetæ denunciabunt, Ne credatis hosti qui venturus est, & apparebit. Hæc unus ille.

Scimus quia hic homo peccator est &c. Quasi dicat, Divina virtute hoc non fecit. Vide quam temerarium sit eorum iudicium! Si hoc vobis constat, illum esse peccatorem, Cur illo cap. 8. vobis proponente: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* illum non redarguistis? cur ei non obiecistis, *Scimus quia peccator es?* Vnde hoc probare potestis? Veraciter docet. Sine crimine vivit. Quid aduersus eum solide profectis? Mera est hæc calumnia, & impostura vestra, vt latius *oju b'w* Dominica in Passione deducetur.

Ioan. 3.

Si peccator est, nescio: Vnum scio, quia cum cæcus essem modo video, &c. Hoc non dicit dubitans de sanctitate & innocentia Christi, sed irridendo eorum malitiam. Quasi dicat, vos dicitis, quia scitis, & ego hoc non dico, imò contrarium, quòd probatur per factum. Quia cæcus cum essem, modo video. Et quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Quinimo vt Nichodemus Ioan. 3. protestabatur, *Nemo potest hæc signa facere que tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Ea quæ iste facit diuina sunt quàm vt ea facere possit misera creatura, qualis est homo & peccator. Ex opere agnoscitur & deprehenditur artifex.

Ioan. 8.

Ab effectis arguimus excellentiam causæ. Aiunt qui anatomes scientiam profitentur, tantum admirationis &

artificij

artificij in oculorum fabrica reperiri, vt non minoris virtutis esse purent, oculos cæco nato præbere, quàm mortuum ab inferis excitare. Artifex enim, aiunt, qui pulcherrimam ac difficillimam alicuius regia domus partem absolueret, reliquas similiter eiusdem domus partes minori negotio posset absolueret ac complere. Quisquis ergo oculos poruit fabricare, haud dubiè quin reliquas etiam corporis partes condere valeat. Is autem solus Deus est: Non autem impurus & indignus peccator! Sic itaque ratiocinatur, & pro Christi defensione disputat iste recens illuminatus.

Nunquid vos vultis discipuli eius fieri? Maledixerunt ergo ei Tu discipulus illius sis. Nos discipuli Moysi sumus.

Paratum se ostendit, vt omnia quæ contigerunt, plenissimè illis aperiat, nihil non illis declaraturus, si fieri cuperent discipuli Christi: aliàs importunitatem illorum, iteratis vicibus eodem de negotio interpellantium, aperte taxat.

Dixi vobis iam, & audistis, quid iterum vultis audire?

Maledixerunt ergo ei, &c. Cum Balaam maledicere putat, benedicit in lib. Numerorum. Dicamus cum Rebecca. *In me sit ista maledictio.* Genes. 27. *Tu discipulus illius sis.* Gen. 27. Quid scilicet nobis contigerit, quàm vt discipuli Christi sumus? Ex Christi schola meliores atque doctiores prodibimus. Veluti Laërtius libr. i. refert. Anacharsum Scytham Cæso regi Lydorum scripsisse, In Græciam adueni Græcorum mores & studia percepturus, vt ad Scythas redeam melior atque doctior.

Laërtius
libr. i. in
Anach.

Cum doctor noster Christus sit omnium optimus, & sapientissimus, quomodo veri eius discipuli non euaderent meliores atque doctiores? Completer in eis hoc vaticinium, Maledicent, nimirum obtræctatores, & tu benedices, commutando maledictionem in benedictionem.

Nos Moysi discipuli sumus &c. Quoniam obseruatoribus legis, bona temporalia promittebantur, secundum illud Isaia. 1. *Si me audieritis bona terra comedetis:* Idcirco discipuli Moysi videri volunt, copiam nimirum & abundantiam sectantes, & inopiam metuentes: Christus autem discipulos suos voluit crucem ferre, paupertatem profiteri, renunciare terrenis, suspirare & tendere ad cœlestia. Luc. 9. Matth. 5. & pressuram pati Ioann. 16. Ioan. 16.

In mundo pressuram habebitis. Ac denique persecutionem
2.Tim.3. ferre & sustinere. 2.Timoth.3. Qui pie volumus vivere in Christo, persecutionem patientur oportet.

Hunc nescimus unde sit, &c. Q. d. Scimus quidem & certo nouimus, Mosem à Deo missum: At verò hunc ignoramus & nescimus an à Deo missus sit, sicut Moyses, an non.

Respondit ille, in hoc mirabile est, quia nescitis unde sit, & aperuit meos oculos: Scimus autem quia peccatores Deus non audit, sed si quis est cultor Dei, hunc exaudit, &c. Atqui hunc exaudiuit Deus, cum virtute eius me cæcum illuminauit. Non est igitur peccator, sed Dei cultor, cuius etiam voluntatem facit, nec ab ea unquam dissentit. Vide quam fortiter & constanter Christi defendat innocentiam. Sed paulò obfcurior videtur hæc sententia: Deus peccatores non

Litania
Ecclesia.
Luc.7.
Luc.18.
Matt.6.
Luc.11.
D. Aug.
tom.9. in
10a.
Isaia.1.
Psal.68.
Prou.28.

audit. An non in Litanis dicimus? Peccatores te rogamus audi nos? Nonne peccatrix Luc.7. exaudita est? Remittitur tibi peccata tua. Nonne Publicanus in oratione exauditus est? Luc.18. Et descendit iustificatus in domum suam: An non quotidie oramus Matth.6. Dimitte nobis debita nostra, id est, peccata, interprete alio Euangelista Luc.11. Quomodo igitur Deus peccatores non audit? Respondet hoc in loco D. Augustinus. Loquitur, inquit, ut nondum plenè illuminatus: Alioqui enim Deus Mariam & Publicanum peccatores non audiisset, quos tamen, ut supra deduximus, exaudiuit.

Peccatorum nomine intelliguntur obfirmati & obdurati in peccatis. Isaia.1. Cum multiplicaueritis orationem non exaudiam: Manus enim vestra sanguine plena sunt. Et Psalm.68. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. Et Prouerb.28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Tales proculdubio peccatores, in peccato (quod est diabolicum non humanum) perseverantes, impenitentes, & nullo modo contriti, Deo sunt exosi, nec exaudiuntur ad salutem. Sicque vera est cæci sententia. Audit Dominus petentes peccatorum remissionem verè & ex corde, non ut peccatores, sed ut pœnitentes. Vel, interprete Theophylacto, hoc significat quòd Deus non concedit peccatoribus signorum operationem.

Sicque non audit eos, in huiusmodi videlicet miraculis.

Si quis cultor est Dei, hunc exaudit, &c.

Theophylactus.

Conue

Conuenit Homeri sententia Iliad.α. Achilles ad Mineram dicit,
Hom. Iliad.1.

Quisquis utique Diis obtemperauit, magis exaudiunt ipsum. Si singulariter dixisset, non Diis pluraliter, nihil magis Christianè dici poterat.

A saculo non est auditum, quòd quis aperuerit oculos cæci nati. Quasi dicat, Nihil tale in Mose & Prophetis reperitur. Leguntur quidam cæci illuminati. Ut Thobias felle Thob.11. piscis. capit.11. Sed hoc longè præstantius est. In Historiis Ecclesiasticis legimus cæcos quosdam à Sanctis illuminatos. Ut primo loco D. Hieronymus tom. 1. in vita Hilari- D. Hier. tom. 1. in eum, omnem substantiam se dixit expendisse in medicos, uita Hilari. Expuit ille in oculos eius, statimque Saluatoris exemplum lario. virtus eadem persecuta est.

Secundo ordine refert ex Simeone Metaphras- Simeon Meta- rius tomo.4. de Sancto Stephano Papa & Martyre. Neme- phras. Et phras. Et tribunus militum, cui erat filia vnica, quæ ab incunabulis nihil omnino viderat, se & illam petiit baptizari. Et Surius dum baptizaretur illa, illuminata est Lucilla vocata, quæ Sanctis sub Valeriano Imperatore passa est. to.4. de

Tertio denique loco scribitur in vita Diui Bernardi S. Steph. libro 4. capit. 4. Quòd ille in pago Lemouicensi puerum Pap. & decemnem cæcum natum, spato liniens oculos eius, martyr. orando in nomine Christi, qui aperuit oculos cæci nati, in uita D. Bey- illuminauit.

Alium item alibi sanasse ac illuminasse ibidem describitur. Inter omnia autem solemnè habetur miraculum 4.c.4. cæci nati illuminati per Apostolum Paulum apud Surium S. Steph. tom.5. de vitis Sanctorum ex Hilduino, de Sancto Dionysio. Cùm Paulus agere iter, cæcus quidam cepit eum Hilduino de S. obsecrationis uocibus compellere: Sanctus autem Aposto- Dionysio. nus crucis signum clausis à natiuitate eius oculis imposuit, dicens, Christus Dominus & magister uolter, qui oculis lutum imposuit cæci nati, & lumen restituit ei, ipse te potentia sua illuminet. Quem mox uidentem his est verbis affatus: Vade, inquit, ad Dionysium, & dic ei, quia Paulus seruus Iesu Christi ad te me misit, ut memor sponsonis tuæ ad eum venire non differas, quo baptismum salutis accipiens, ab omnibus possis absolui nexibus delictorum. Dionysius ut cæcum respexit, non ante habitis lu-

minibus contuentem, ait ad eum: Es tu ne ille, quem cum natum cuncti cognouerunt affines? Cui ille respondit: Ego nempe sum, cui cæco nato haftenus Sol non luxit, sed ipse Paulus, sanitaris mihi lumen indulsit. Qui surgens cum omni domo & Damari vxore sua, quam vestiret, more terreno nobilitatis, propter amorem suscipiendæ charæ sobolis, eum sui coëgere parentes: ad mandata properat Sancti Pauli. Haftenus Historia. Sed mouere aliquem posset, quod in prophana legitur Historia de Vespasiano Imperatore ethnico & infideli, quod duocir-
Sueton. de Vespasiano. §. 7. & Corn. Tacit. li. 20. An- nal.

rissimi Scriptores minimè incertæ fidei affirmant. Suetonius nempe in eius vita, §. 7. & Cornelius Tacitus Annalium libro 20. Contigit Alexandriae ut è plebe quidam luminibus orbatus, Vespasianum pro tribunali sedentem adiret, opem implorans, sibique à Serapide per quietem asserens demonstratum, restitutum eum oculos si inspiciet.

Cum vix fides esset, rem villo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet, extremò hortantibus amicis palam pro concione id tentauit, nec euentus defuit. Hæc Suetonius.

Tacitus autem paulò fufius rem narrat: Ex plebe Alexandrina, ait, quidam oculorum tabe notus, genibus eius aduoluitur, remedium cæcitatæ exposcens gemitu, monitu Serapidis Dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit, precabaturque principem, ut oculorum orbem dignaretur respargere oris excremento. Tandem persuasus Vespasianus iussa exequitur: statim cæco reluxit dies. Hæc in summa.

Ad quòd dicendum non vno modo. Nimirum (quòd proximè ad rem accedit èstque vera solutio) Historiæ præfatae Scriptores (quemadmodum ex scriptis eorum liquet) Christiani nomini cum infensi essent, & exosos haberent Christianos religionis causa, ut detraherent gloriæ Christi Domini, suo Imperatori Vespasiano affinxisse, falsaque tribuisse, quòd ex rumore huius miraculi ad Alexandriam vsque ac Romam, imò distitas magis, & remotas regiones percrebrescente, per prædicationem nempe Apostolorum ac discipulorum, Christum effecisse constabat, alij Ro. atque hoc modo suffurati sunt Christi honorè, ut mendacioso conficto Imperatori, aliàs infideli & pagano arrogarent. Mentientes Vespasianum sputo suo cæcum illumina-

nasse. Cum huiusmodi auaritiæ mancipium (ex lotio enim pecuniam constabat & exigebat, ut qui de Cæsaribus scripserant, memoriæ prodiderunt) non sit verisimile tam stupendum ac diuinum edidisse miraculum & prodigium à seculo alioquin inauditum.

Vel dicendum cum Fulgoso libro 1. de miraculis. ca. 6. Fulgosi quòd permittit Deus nonnunquam, licet occultis, iustis tamen de causis miranda fieri etiam ab his qui inter seruos eius non sunt annumerandi: sicque permittente Deo Vespasianus, vel potius Deus eius ministerio tale fecit prodigium in cæco sputo illuminato, non in fauorem & confirmationem falsitatis & impietatis, cuius erat ille cultor ethnicus existens: Quin potius iusto Dei iudicio & vindicta, ut qui Christi miraculis non credidissent, imò istud præferim impugnassent, & exagitassent, & si potuissent, omnem illius memoriam & famam perpetuo & ingrato silentio obruissent, omninoque sepelissent, cognoscerent tandem eorum subuersionem ac excidium iustum, per eum qui claruit miraculis: Atque demum conuincerentur Iudæi, quæcunque passi essent ab Imperatoribus Rom. Vespasiano, Titoque filio eius iustissimè ob illorum incredulitatem, & Christi persecutionem, ac impugnationem mirandorum eius operum passos esse. Et ut tali signo, tanquam Imperij felici auspicio ac prælagio (sicut etiam loco citato subindicit Suetonius) omnibus pareret, Vespasianum non tã ab exercitu, quàm à diuina prouidentia, ad Monarchiam, summumque totius orbis Imperium euectum & assumptum post partam de Iudæis victoriam, reportatumque triumphum. Verùm de hoc miraculo plus satis.

Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Exprobrat ei cæcitatem, ac si dicant: Ab ipsa natiuitate, in peccatis totus es, nihil nisi peccatum. Quasi verò illi sine peccato nati essent, qui tamen in peccatis, instar omnium, Psalmus 50. In iniquitatibus conceptus sum, &c. etiam concepti erant, natura filij ira sicut & ceteri Ephes. 2. Iuuenalis Satyr. 2.

Lori pedem reclus derideat, Aethiopem albus.

Improperant quòd cæcus natus esset, quasi propter peccata cæcitas ei accidisset. Contrarium tamen dixit, Christus. Vide quæso, horum impudentiam! Omnes præ se videri volunt peccatores, Christo peccatum impingunt:

Aguo qui est sine macula, scelus affingere non veretur. *Scimus autem quia hic peccator est.* Succurrit nunc quod ad Athenagoras Apologia pro Christianis, ponitur pronomen: *Meretrix pudicam*, Græcè sic, ἡ πόρνη τὴν πόρνην, videlicet castigat, aut libidinis arguit. Quod vsurpamus Antiquis videtur quoties deterior aliquis praestantior reprehenderet, & ea ipsa flagitia, quæ in seipsum verè quadrabant, alteri immeritè exprobraret. Sic de Christo absente dicebant, Scimus quia peccator est, quo praesente omnino obmutescabant. Et nunc huic discipulo Christi illuminato improperant, Tu in peccatis natus es totus, cum essent ipsi peccatis onusti. Hoc erat supercilium Pharisæicum Luc. 18.

Non sumus sicut ceteri hominum peccatores, avari, adulteri, velut etiam hic Publicanus, &c. Sic & Hæretici sanctis Ecclesiæ doctoribus conuiciantur ac obloquuntur. Homines erant, iniquunt, errare potuerunt. Quasi ipsi forent Angeli erroris peccatiue expertes, ac natura (vt dici solet) impeccabiles. Cum ipsi sint organa Sathanae, & Diaboli (si liceat dicere) incarnati, errantes, nescientes scripturas, ac in errorem alios mittentes, scelesti & hominabiles.

Quod dicunt, Tu doces nos? magnam Emphasis & Auresim habet. Quasi dicerent, Et quomodo nos legisperitus, cogimur hodie audire, quod est in proverbio, Sus Mineruam (supple) docet aut monet, dici solitum quoties inuisibile quispiam eum docere conatur, à quo sit ipse magis docendus. Aut, vt Festi Pompeij verbis utar, vbi quis id docet alterum, cuius ipse incius est. Quasi dicat, Tu docens debuisti à nobis, homuncio planè rudis, literarum expertus, ἀμασος καὶ ἀναγράφυτος, qui ipsa elementa non didicisti, & tu doces nos? Apage brutum animal, naturæ monstrum & peccatum. Recitat Erasmus Cent. 1. Chilias. 1. Adagio 40. Celebrari à multis, maximè autem à Plutarcho, tom. 3. Vit. in vita Demosthenis, ipsius scœmma: qui cum Demades vociferaretur in eum Δημοσθένος ἰμὲ βδελύται ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἢ ὄν τὸν Ἀθήναιον, id est, Demosthenes vult me corrigere, sus, Mineruam, Respondit, αἴτη μὲν ἵσι περὶ τὴν Ἀθήναιον μοιχάσσα ἐὶ λήθη. Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum alludit ad Mineruam virginem. Hæc ibi. Poterat & iste, regere in Pharisæos conquerentes de eo, quod Sus Mineruam,

Atqui

Atqui hæc Minerua in adulterio deprehensa est. De hac cum Christus Matth. 12. dixisset perhibetur, *Generatio praua & adultera, &c.*

Tu doces nos? Solent maiores à minoribus discere dediti, quod nimirum ex latente morbo superbia proficitur, quo sibi animus falsam scientiæ opinionem ascribit, & erubescit ab eis, qui inferiori gradu vitæ, aut dignitate constituti sunt, quidpiam percipere, ne ignorasse videatur ipsum, aut minor illo in doctrina appareat, à quo discit, cum cupit omnibus supereminere. Sed si animus quidem noster vera esset humilitate munitus, non erubesceret etiam à puerulo quidquam, quod ignoraret, addiscere: A quocunque enim percipi potest veritas, amplectenda est, & capienda. Exemplo nobis est Dominus noster vberimus sapientiæ fons, qui duodecim annos natus, Luc. 2. inuentus est in templo inter legisperitos & doctores, interrogans & audiens eos.

Hæc Diuus Cyrillus super Ioannem lib. 6. cap. 20. Consonat & illud quod Diuus Augustinus tom. 2. Epist. 75. scribit, ipse senex, auxilio, Episcopo iuueni, enasum, senex à iuene coepiscopo, & Episcopus tot annorum à collega necdum anniculo paratus iam dicere. Idem rursus tom. 3. lib. 1. cap. 2. De trinitate. Nec pigebit me sicubi hæsitio querere, nec pudebit sicubi erro discere.

Et ei accurrunt eum foras, &c. Rationibus conuicti ad vim & violentiam conuertuntur: sicque præualere nituntur. Sic & persecutores ac Tyranni in primitiua Ecclesiâ, cruces, equuleos, ungulas, & cætera tormenta in fideles martyres & testes Christi parabant, vt vel sic vincere viderentur. Cessabant verba, dicebant illi tortores, cum ventum erit ad verbera. Diuus Basilius Epistola octuagesima Eustathio medico Ætropicam recenset fabulam Luporum & Ouum (quæ à proposito non recedit) huiusmodi. Lupus culpas quasdam aduersus agnū producit, quasi is turpe sibi ac dedecorosum fore putet, si præter iustam rationem interimat agnū à quo nihil sit læsus. Interim quamuis omnem quæ ex adornata calumnia intenditur, accusationem agnus placidè diluat, attamen nihilo magis luxus ab imperu sibi temperat: sed etiam si iustis rationibus vincatur, dentibus tamen victorem pervincere aggreditur. Sic agunt & dicunt lupi hæretici aduersus Catholicos, rationibus licet vincamur, sed dētibus vincemus: atque per vim, per ferrū, per ignes

D. Basili.
Epist. 80.

Athenagoras Apologia pro Christianis

Festi Pompeij.

Plutar. & Erasmus.

per ignes omnia molitur, & passim grassantur. Non Apostolici sed Pistorici, Gallicè *Chrestiens empistolez*, merito nuncupandi, Et quemadmodum de Alexandro Magno narrat Plutarchus tomo 3. Vitarum in Alexandro: Cum Phrygiam subiugasset, in Gordio oppido erat nodus. A Barbaris autem accepit credi in fati esse, qui vinculum id soluisset, is vt imperio orbis potiretur. Alexandrium soluere desuperantem, gladio nexum dissecuisse commemorant. Sic illi non valentes soluere rationes cæci nati, vi & violentia vtuntur.

*Audiuit Dominus quia eiecerunt eum, & cum inuenisset eum dixit ei, Tu credis in filium Dei? Eiectus est de templo à Iudæis, & à templi Domino inuentus est. A pestifero consilio liberatus, doctorem vitæ, ac consolatorem animæ est consecutus: Contemptus à contemptoribus Christi, ab Angelorum rege honoratus est. Hæc sunt veritate præmia, quæ affecturus est is, qui pro veritate fortiter decertauerat: Psal. 90. *Cum ipso sum in tribulatione*, ait Christus, & Psalm. 33. *Luxia est Dominus his qui tribulato sunt corde, &c. Et consolatur nos in omni tribulatione nostra*, ait Apostolus 2. Corint. 1. *Quem homines reiiciunt & expellunt, Christus suscipit.**

Credis in filium Dei? Vide quomodo se agnoscendum præbet, atque ad sui notitiam eum perducit. Nam Ioan. 17. Hæc est vita aterna, vt cognoscant Iesum Christum esse Deum filium. Ioan. 20. Vt sciatis quoniam Iesus est filius Dei, & vt credentes vitam habeatis.

Quis est Dominus vt credam in eum? Attende animi promptitudinem. Paratus est credere, vbi edoctus fuerit veritatem. Non disputat in oppositum, Quomodo potest is esse filius Dei, qui sicut alij, carne passibili & mortali circumdatus, esurit, sitit, maledicitur, ab impiis blasphematur, & maiestati filij Dei indignissima patitur, nec regerit conuitia, aut se vindicat de aduersariis? Deum nemo vidit, vquam. Iste autem oculis conspicuus est, cum hominibus conuersatur, & ab illis in turba conculcatur & cõprimatur.

Et vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est, & cætera.

Dicens, Vidisti eum, in memoriam reducit beneficium acceptum illuminationis. Quasi dicat, Agnosce illum esse, qui aperuit tibi oculos, vt videre eum possis. Nunquam fueris tanti accepti beneficij immemor vel ingratus. Eius agnosce omnipotentiam, & diuinitatem venerabundus adora.

Dicens,

Dicens. *Qui loquitur tecum ipse est*, humanitatem insinuat. In verbo autem, *Ipse est*, diuinitatem. Exod. 3. *Qui est, misit* Ioan. 4.

Ego sum qui sum, dicit Dominus. Sic Samaritanæ Ioan. 4. Ego sum qui loquor tecum. Hęc tria ad salutem sunt necessaria: Credere Christum verum Deum & hominem, & per illius beneficium & meritum, vitam & mentis aciem collustrari, lumen gratiæ & gloriæ nobis infundi, vitamque in eius nomine nobis concedi. Quæ tria collectim Ioannis 20. exprimuntur: *Quia Iesus est Christus, filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.*

Et vidisti eum, &c. Scribunt Nicephorus lib. 12. cap. 42. & Theodoretus Histor. Ecclesia. lib. 5. cap. 18. Placillam Augustam ad Theodosium Imper. Virum suum dicere solitam: Memineris, mi vir, qui fueris antea, & qui nunc sis, Deoque gratus esto. Attende cui se manifestat Dominus, Cæco scilicet & Samaritanæ; ista concubina, ille pauper: vt nimirum pauperes consoletur, & peccatoribus animos addat, quò libetius & alacrius ad eum accurrant: quos extensis brachijs ad se venientes (vt prodigum indulgentissimus, pater Luc. 15.) amplectitur. *Luc. 15.*

Credo Domine, & prociadens adorauit eum, & cætera. Voce confessionis, & gestu corporis adorationem absoluit Rom. 10. *Ore confessio fit ad salutem, Qui me confessus fuerit coram hominibus, ait Christus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Et nos à Christo spiritaliter illuminati, cum essemus talpa cæciores, adoremus & prociadamus ante Deum. Confiteamur nomini eius & gratias agamus, quantum possumus maximas. 2. Cor. 4. *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ, claritatis Dei, in facie Christi Iesu.* Ipsi cum patre & Spiritu sancto, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

* * *

INCI

Plutar.
10. 3. vit.
in Alex.

Psal. 90.
Psal. 33.

Ioan. 17.
& 20.

Exod. 3.
Ioan. 4.

Ioan. 20.

Niceph. li.
12. c. 42.
& Theo.
lib. 5. c. 18

INCIPIT DECAS QUARTA
FERIA QUINTA POST
DOMINICAM QUARTAM
QUADRAGESIMAE.

De adolescente suscitato in Naym.

Luc. 7.

Ibat Iesus in ciuitatem qua vocatur Naym, & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa: & ecce defunctus efferebatur, cuius vnicus matris sua, &c.

BETA ciuitas ac domus, ad quam Dominus venit: quando quidem multa ab eo bona accipiet. Venit Iesus in domum Symonis, Luc. 4. & focrum eius febricentem curauit. Venit ad Matt. cap. 9. & eum nedom Apostolum, sed etiam constituit Euangelistam.

Luc. 4.
Matt. 9.

Luc. 19.
Luc. 7.

Venit in domum Zachæi Luc. 19. & salus illi facta est: Inmisit nunc. Luc. 7. ciuitatem Naym, & adolescentem filium viduæ defunctum suscitauit. Sic vberem sui hospitij mercedem esse declarat. Veluti & Prophetarum Eliæ ac Elisæi hospitium suscitatione mortuorum compensatum est: Vterque enim suæ hospitiæ filium à mortuis excitasse in libris Regum refertur. *Defunctus efferebatur, &c.* Quamuis adolescens, ac in ipso ætatis flore positus, tamen mortem expectans est. Refert Lactantius lib. de ira Dei c. 13. quiddam singulari: Viperam ferunt exustam, in cineremque dilapsam, mederi eiusdem bestie morsui. Si ergo te momorderit auidia aut ambitio, considera cinerem in quem vertitur gloria huius mundi, sicque vitiū illud curabis, hoc veluti medicamento & alexipharmaco. In summi Pontificis coronatione (sicut alibi me retulisse memini) stappa præfertur accensa, cum hac acclamatione, *Pater Sancte sic transit gloria mundi.* Facile omnia cõtemnit (scribit D. Hieronymus) qui se cogitat esse moriturum. Et Eccl. 7. *Memorare nonissima, & in aeternum non peccabis.* Michaël Neäder in Eromatib. lingue sanctæ

Lactant.
lib. de ira
Dei, c. 13

D. Hier.
Eccles. 7.

Basilicæ

Basilicæ impressis fol. 349. sic dicit (vt verit ipse Latinè.) Hoc est Apophregma seu sententia, Akabiæ filij Mahalaël. Considera tres res, & nõ venies in manus transgressionis: Cognosce vnde veneris, & quo tandem sis abiturus: coram quo etiã oportebit te tandem iudiciũ & rationẽ dare. Vnde venisti? Ex guttula sordida. quo tandẽ abis? Ad locũ pulueris & vermiũ. Et coram quo futurum est vt rationẽ reddas? Corã rege, qui rex est omniũ regũ: qui scilicet est sanctus benedictus Deus. Hæc ex Hebraico præfata Rabbi in Latinum sermonẽ versã sententia habet. Homo (vt miserã mortaliũ sortem ac conditionẽ deflet Iob) quasi flos egredimur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nõquam in eodem statu permanet. Agc. Vis videre quã cõcisa & breuis est vita nostra: An non breuissima quãso, iudicãda est, quã vix qualemcũque agas ætatẽ, etiãsi infantilẽ, recipere non possit tuorũ annorũ numerus, vnũ o. siue phrã, quod in numerãdo prope inutile indicatur? Quod sic Gallicè efferrimus, *Le chiffre de soy ne vaut rien, mais il fait valoir les autres.* Nam si 25. agis annũ recipietne hic numerus vnũ o. Minimè id quidẽ. Quid si 15. annũ agas? Nequaquã. Age vero 10. habeas tantũ annos, admittesne vnũ o? Non certè. Esset enim centenarius numerus ad quẽ paucissimi perueniunt. Deniq; etiãsi infantulus primũ tantũ ætatis suæ agat annũ, nõ poterit etiã hic numerus vnũ o. certè recipere & indubitãdo. De nemine nõque certũ est quòd in crastinum videtur sit. Adeo nedũ breuis, sed etiã incertissima est hæc hominũ vita. Ceterũ adolescẽtis obitus nobis ob oculos in hoc Euãgelio proponitur, vt intelligamus nemini parere mortẽ, neminẽmve debere in florẽte suã ætatẽ cõsidere. Et certè sicut vineæ alicuius dominus sæpe solet immaturas colligere uas, eisdẽq; pro omphacio vti, (Agrestã dicimus Gall. *du verjus*) metuẽs ne aliquis eas fortè sibi suffuratur: Ita Deus ipse vitẽ nostrã Dominus, misericorditer nobis indulgẽs, eam nobis sæpe offert ante senectã maturamque ætatẽ, prũguens nos in sceleribus nostris viuentes, si vltterius progredemur æternum fore cruciandos. *Raptus est (at diuina Scriptura) ne malitia mutaret animum eius.* Adolescens iste defunctus ad sepulturã afferebatur. De morte omnibus æqua cecinit Horatius lib. 1. Carm. Ode quarta.

Horati⁹

li. 1. Carm.

Ode 4.

& Ode

28.

*Pallida mors æquo pulsat pede
Pauperum tabernas, Regumque turres.*
Idem lib. 1. Carm. Ode 28. a 1. Archytam;

Mista

*Mista senum ac iuuenum densantur funera nullum
Sæua caput Proserpina fugit.*

Idem lib. Idem lib. 2. Epist. ad Iulium Florum-----Metit oreus

2. Epist. Grandia cum paruis non exorabilis auro.

ad Iul. Cum appropinquaret Christus porta ciuitatis, Ecce defun-

*Flor. Dus, &c. Describi videtur & tacite insinuari Monomachia
quædam, & certamen singulare, vitæ & mortis. Christus
namque est Resurrectio & vita Ioan. II. 14. Ego sum vita.
Ioan. II. 14. Iste verò mortuus ad sepulchrum deferebatur. Quadrat
huic negotio, quod in Ecclesia die sancto Paschatis can-
tur: *Mors & vita duella conflixere mirando. Præualuit vita,
& mortu⁹ resurrexit. Per quem & nos resurgemus. Propo-
nitur hic sigillatim, per epitaſum siue amplificationem res
planè lugubris ac luctuosa. Mortuus est enim filius non fi-
lia. Filij masculi pluris fiunt, & maiore in pretio habentur,
quàm femina, quia scilicet excitant nomen familie, propa-
gant nomen parentum & ad memoriam transmittunt
posterorum: Non sic autem filia. Rectè quidem Euripides
in Iphigenia in Tauris circa initia Græcæ scripsit.**

*Euripid.
in Iphi-
gen. in
Tauris.
Eccl. 30.*

Ἐπίδοι γὰρ ἄνω εἶσι, πῶδες δὲ πόδες, id est,

*Mares seu filij masculi sunt columnæ familiarum. Con-
sonat & illud ex Sacris Ecclesiastici 30. Mortuus est pater,
& quasi non est mortuus. Similem enim reliquit sibi post se. Al-
tera circumstantia exaggerans est, quòd esset adolescens
non capularis senex. Deinde filius erat vnicus, qui am-
plius diligi solet à parentibus. Tum demum viduæ ma-
tris, non nuptæ vel habentis virum. Quantus sit luctus,
quàm acerbum lamentum fieri soleat super vnigenitum,
testatur scriptura Prophetica dicens, Plagent super eum,
quasi super vnigenitum & 2. Reg. 1. Dauid Rex intimum*

2. Reg. 1.

*& vnice charum ac suæ dimidium animæ Ionatham hoc
elegiaco deshebat carmine: Doleo super te frater mi Ionatham
Sicut mater vnicum amat filium, ita ego te diligebam. Cum igitur
hæc desolata mater, ac viri solatio destituta, filium
quoque vnicum, spem posteritatis & baculum senectu-
tis suæ amississet, quot lachrymas eam fuisse putandum
est in recenti adhuc dolore? Nec enim pridem mors con-
tigerat, vt luctus compeſci posset: sed adhuc efferebatur
cadauer ad sepeliendum. In eo quod dicit, Efferebatur,
ex portis nempe ciuitatis Naym, satis insinuat quòd
apud Iudæos mortui non sepelirentur in ciuitatibus, sed
foris in agris, & montibus, quod statim patet ex sepulchro*

Domini,

*Domini, qui extra portam passus est (vt D. Paulus ad He-
bræos scribit) & ibi proximè in monte Caluarie sepultus
ab Eangelista narratur in horto, & monumento nouo in
petra exciso. Liquer etiam ex sepulchro Abraham in agro
Hebron in Genesi, & ex sepulchris 4. Reg. 23. Vidit Iohas 4. Reg.
sepulchra quæ erant in monte, & tulit ossa de sepulchris: 23.
& alibi frequenter. Nedom Iudæi, sed aliæ quoque natio-
nes & gentes, extra vrbes sepelire solebant: vt Athenien-
ses & Romani, de quibus scribitur apud Ciceronem lib. 4.
Epist. Epist. 11. Seruius Sulpitius Ciceroni: M. Marcellū col-
legam nostrum sepeliendum curans ab Atheniensibus lo-
cum sepulturæ intra urbem vt darent, impetrare non po-
tuit, quòd religione impediri se dicerent. Neque tamen id
antea cuiquam concesserant, Nos in nobilissimo orbis ter-
rarum gymnasio Academia cum combussimus, & monu-
mentum ei marmoreum faciendum curauimus. Ex quo
constat, quod Athenienses intra urbem non sepeliebant.
Idem lib. 2. de Legibus: Hominem mortuum (inquit Lex
12. tabul.) in vrbe ne sepelito neve vrito. Credo vel propter
ignis periculum.*

*Quibusdam ante hanc legem in vrbe sepeliri virtutis
causa tributum est, vt Publicolæ, vt Tuberto, quod eorum
posteri iure tenuerunt. Sed in vrbe sepeliri lex vetat. Scri-
bit item Iulius Capitolinus in vita Antonini Pij Imper. ad
Dioetrianum Augustum, quòd intra vrbes sepeliri mor-
tuos vetuerit. l. 3. D. de sepulchr. viol. Diuus Hadrianus re-
scripto pœnam statuit 40. aureorum in eos qui in ciuitate
sepeliunt, quam fisco inferri iussit, & in magistratus ean-
dem qui passit sunt. Plutarchus tom. 1. Vitar. in Lycurgo
ostendit non prohibuisse cum cadauera in vrbe sepelire,
vt iuniores huiusmodi conspectibus innutriti, non hor-
rescerent mortem. Et nos Christiani intra vrbes etiam Ku-
mbræ, id est, dormitoria defunctorum loca scilicet pub-
blica ad sepulturam destinata habemus. Hic sese offert lo-
cus, vt de cura sepulturæ, & funerandi ritu, paulò fusiùs
dicamus, tum ex sacris, tum ex prophanis Auctoribus.
Laërtius lib. 3. in Platone, Iustitiæ ait tria esse genera. A-
liud circa Deos: Alterum circa homines: Tertium circa
defunctos versari.*

*Nam & qui sacra secundum leges faciunt, sacrarumque
rerum curam habent, Religiosi in Deos ac pij sunt. Qui
verò mutua, depositaque restituunt, iusti erga homines
sunt.*

*Cice. lib.
4. Epist.
epist. 11.*

*Idem lib.
2 de Le-
gibus lex
12. tabul.*

*Iul. Ca-
pitol. in-
Antoni-
ne Pio.
Lex.*

*Plutarc.
to. 1. Vit.
in Lycur.*

*Laërt. li-
3. in Pla-*

sunt. Qui autem vita functis iusta persolunt, tertiam illam iustitiæ partem exequuntur. Philo in Flaccum, iusta funebria appellat. Sicque bonæ latinitatis Scriptores passim. Cicero Philippica 9. de Seruio Sulpitio legato loquens. *Cic. Phil.* Honor sepultura; inquit, est maximus qui haberi potest mortuo. Hinc Poëta *Æneidos* II. circa initium; *Virgil. Æneid.* *Homero.* I. *Iliad.* ψ. Et Homerus *Iliad.* ψ. Achillem introducit ad Myrmidones hoc pacto locutum, iusta exequiarum Patrocho amico exhibiturum:

Πατροκλαίω μὲν ἰ γὰρ γράς ἐστὶ θανόντων, id est,

Patroclum deseamus, hic enim honor est mortuorum, hoc est, Res est honoraria defunctis. Cicero lib. I. de Divinatione: Simonides, inquit, cum ignotum quædam quædam mortuum vidisset, eumque humauisset, haberetque in animo nauem conscendere, moneri visus est ne id faceret, ab eo quem sepultura affecerat, si nauigasset eum naufragio esse periturum: itaque Simonidem rediisse, petiisse cæteros, qui tum nauigassent. Hoc ipsum Valerius lib. I. ca. 7. de Somniis refert. Simonides Poëta inhumatum corpus in littore sepeliit, & gratiam recepit.

Lactant. li. 6. c. 12. Lactantius lib. 6. Diuinar. Instit. Non patiemur figuram D. Aug. & signum Dei feris ac volucris in prædam lacere: *lib. I. cap. 13. tom. 5.* de Ciuit. Dei lib. I. cap. 13. Non sunt contemnenda & abicienda corpora defunctorum, maximèque iustorum ac fidelium, quibus tanquam organis & vasibus ad omnia bona opera Sanctus vsus est Spiritus. Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi tantò charius est cæteris, quantò erga parentes maior extitit affectus, nullo modo ipsa sunt spernenda corpora. Hæc ibi. Ideo grauius admonet Ecclesiasticus cap. 7. Mortuo ne prohibeas gratiam, nempe sepultura; & suffragiorum. Valeant proinde, & rubore suffundantur (si tamen nouerint erubescere) impij & deplorati, homines dicam, an veriùs belluas, qui nulla sepultura; propriæ cura tanguntur, illud in ore habentes, quod, vt scribit Seneca lib. 14. Epistolarum, Epist.

Eccles. 7. Senec. li. 93. disertè Mecænas aiebat.

14. Epist. Nec tumulum curio, sepelit natura relictos.

epist. 93. Et Lucanus Poëta lib. 7.

Luc. li. 7. Cælo tegitur non habet urnam.

Virg.

Et apud Virgilium.

Facilis iactura sepulchri.

Contingat istud planè Atheis, atque animorum immortalitatem negantibus, spemque futura; resurrectionis abiicientibus. Carcere etenim sepultura in pœnam à Domino infligitur, ac irrogatur cuidam apud Prophetam Ierem. 12. *Iere. 12.* de Ioachim filio Iosie Rege Iudæ: Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Hierusalem. Constatque ex sacra Regum Historia, aliquibus malis principibus, punitiois à Deo & pœnæ nomine contigit, vt in sepulchra patrum suorum non inferrentur, & magnificentia exequiarum priuarentur.

Supplicio iusto affecta est impurissima Iezabel, in eo quòd canes comederunt eam. Contrà verò Patriarchæ maximam de sepulchris curam gesserunt: & Ioseph fratribus mandauit de ossibus suis: Thobias autem commendatur plurimum, quòd sepeliendis mortuis diligentissimam eamque indefessam nauaret operam cap. 12. *Tob. 12.* Quando orabas & sepeliebas mortuos, obtuli orationem tuam Domino, ait Angelus. Idem instruit filium suum cap. 4. *Cap. 4.* Panem tuum & vinum super sepulchram iusti constitue. Christus Ioannis 19. honorificentissimè sepultus memoratur. *Iohan. 19.* Sicut mos est Iudæis sepelire. Fuitque iuxta vaticinium & oraculum Propheticum, *Isaia II.* Sepulchrum eius gloriosum *Isaia II. Act. 8.* Curauerunt Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. Conqueritur autem de Tyrannibus ac persecutoribus Martyrum Ecclesia *Psal. 78.* Et non erat qui sepeliret. Sed de his hætenus. Consequenter contra violatores sepulchrorum non nihil adiciamus, huic exordio ducto. Cicero lib. 2. de Legibus: De sepulchris apud Solonem cauetur, ne quis ea deleat, pœnaque est, Si quis bustum (Nam id puro appellari tymbon (aut monumentum inquit, aut columnam violarit, deiecerit, fregit.

Herodotus lib. 1. & Plutarchus tom. 1. Opusc. in Apophthegmat. Semiramis, cum ipsa sibi sepulchrum condidisset, *Herodot. lib. 1. & Plu. to. 1.* incrispit hæc: Si quis Rex pecunia indigerit, is recluso hoc monumento sumat quantum volet. Darius aperto eo *Opusc. in Apophth.* nullam inuenit pecuniam, sed in aliam incidit incrisptionem, cuius hic erat sensus: Nisi malus fuisses homo, & pecuniam infatiabilis, nunquam sanè loculos mortuorum inuasisse. Iosephus Iudæorum Historiographus Antiqu. *Iud. lib. 16. cap. 11.* interprete Gelenio. Herodes Davidis sepulchrum

chrum noctu subit: Duos satellites amisit erumpente flamma contra progressos temerè. Atque Herodis domus post violatum sepulchrum cæpit labi in deterius, vt merito videri possit impietatis præmium.

Contra tam nefarium excessum lata sunt & præscriptæ leges Impp. leg. Pergit audacia. Cod. de sepulchr. viol. sic Iulianus Imperator rescripsit. Pergit audacia ad busta defunctorum, Quum lapidem hunc mouere proximum sacrilegio maiores nostri semper habuerint & l. ult. D. eod. tit. de sepul. viol. Rei sepulchorum violatorum, si corpora extraxerint, vel ossa eruerint, humiliiores summo supplicio adficiuntur, honestiores in insulam deportantur. & l. r. D. eod. Sepulchri violati actio infamiam irrogat, ait Valerianus. Quod & iure Pontificio seu Canonico nedum ciuili & Cæsareo iam dudum obtinuit. 6. q. i. cap. Infames, ex

6. q. c. infames.

Codex

Theodorianus.

Ari. li. de

anim. i-

vs obicit

Mens est illum.

aliquid

diuinum.

Ecd. ca.

12.

12.

Stephano papa Sepulchorum violatores ibi inter infames connumerantur In Codice Theodosiano Legum Nouellarum Valentiniani tit. 5. de sepulchris: Postquam ostendit animum hominis esse immortalem, & mentem, quæ est diuinum quid (vt scribit Aristoteles) à corpore solutam, in originem suam redire, nempe ad Deum, vt inquit Concionator Ecclesiastes 12. Spiritus redeat ad Deum qui dedit Mens est illum. subiungit, Amant animæ sedem corporum relicto aliquid diuinum. re latantur: Cuius tanta permanet cunctis cura temporibus, vt videamus in hos vltus sumptu nimio pretiosa mortuum metalla transferri.

Quod prudentium certè intelligentia recusaret, si nihil crederet esse post mortem. Nimis barbara est & insana crudelitas, munus extremum luce carentibus iniungere, & diris per inexpiabile crimen sepulchris monstrare celo corporum reliquias humatorum. Albine præfæ charissime, magnificentia tua legem hanc innotescere iubebit, vt criminosis poena reddatur, innocenter viuentibus gratulatio, pax sepulchris. Hæc ibi. Audis Constitutionem Imperialem piam imprimis & valde Christianam aduersus sepulchrorum temeratores. Cuius criminis rei sunt Hæretici Hugnostici, nostræ tempestatis. Illi enim (vt in libello Gallicè edito, inscriptoque, *Le saccagement des Egliſes*, notariis locis & oppidis Gallix, in quibus violata fuerunt Regum Francorum & Principum Catholicorum sepulchra, vt Aurelianus, Cleriaci, Vindocini & Engolismæ

solo

solo meo natali, vir doctissimus & Reuerendus in Christo pater, & Episcopus Broicentis Dominus Claudius de Sain- Claudius, amplissimè verèque conscripsit: nedum viuus, sed de Sain- etiam mortuis plus quàm Turcicos & Scyricos hostes se præbuerunt exhibueruntque, Funectis ausibus quietos manes infestantes, & ossa defunctorum eruentes, ac canibus & feris dilanienda obiectantes, Dixi plus quàm Scythicos hostes: Scythæ enim studiosè admodum sepulchra suorum maiorum ne violarentur defendebant, vt scribunt Herodotus lib. 4. & Valerius lib. 5. ca. 4. de pietate: Scythæ Herodotus legatis Darij responderunt: Sunt paterna sepulchra, quæ lib. 4. & vos cum nacti fueritis, agedum tentare labefactare, & Valer. li. tunc intelligetis, pugnaturi vobiscum sumus pro sepul- 5. ca. 4. de chris necne (ne videlicet violentur.) Hæc Herodotus: Pietate. Valerius verò sic: Cum ad parentum suorum monumenta venissent, Sciturum Darium quemadmodum Scythæ præliari solerent, responderunt illi legatis ne violarentur maiorum sepulchra.

De funerandi ritu non nihil adiicientes, à Cicerone exordimus. Is lib. 2. de Legibus. Mihi antiquissimum sepulchra genus, inquit, videtur, cum redditur terræ corpus, & ita locatum ac situm quasi operimento matris obducitur, Gentemque Corneliam vsque ad memoriam nostram hac sepultura scimus esse vsam. C. Marij sitas reliquias apud Anienem dissipari iussit Sylla victor, acerbo odio incitatus, quod haud scio an timens ne suo corpori posset accidere, prius è patritiis Corneliis igni voluit cremari. Cui ad stipulatur Plin. lib. 7. cap. 54. de sepulchris: Corpora Plin. lib. cremare apud Romanos non fuit veteris instituti. Terra 7. ca. 56. condebantur. At postquam longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc institutum. Et tamen multæ familiae priuscos seruauere ritus: Sicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus.

Idque voluisse ferunt veritum talionem, eruto C. Marij cadauere. Omnium, vt antiquissimus, sic & optimus mos & modus est exanime corpus humare, terram terræ reddere. Ideoque antiquis Iudæis ac Christianis in hunc vsque diem in vsu frequentissimè habitus. Quod autem in 2. Part. sacris Annalibus, siue Paralipom. lib. 1. c. 21. de Ioram Rege 21. scribitur. Quod illi mortuo non fecit populus secundum morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus eius, ne intellexeris morem fuisse Iudaicum cõburere Reges defunctos,

& rogam illis cremandis struere: sed vt ibidem habetur
 2. Par. 10 lib. 2. cap. 16. de Rege *Asa*, Mortuus est ille & sepelierunt eum
 in sepulchro suo, posueruntque eum super lectum suum plenum
 aromatibus, & unguentis meretriciis, quæ erant pigmenta-
 riorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione ni-
 mia. Inualuerat consuetudo apud Iudæos, vt comburerent
 circa cadauera Regum, pigmenta & unguenta aromatica,
 ad declarandam magnificentiam, & effugandum cadaue-
 rum referuatorum fetorem. Obseruabis etiam in diuitum
 exequiis, Cupressos adhibitas, veluti nunc quoque salua,
 aut alia odorifera herbe, cum Thure in funere Christia-
 norum. Vnde Horatius libr. 2. Carm. Od. 14. docens mortis

Hora. li. 2. Carm. Od. 14. docens mortis
 vitari non posse:

Neque harum quas colis arborum
 Te præter inuisas cupressos
 Vlla, breuem dominum sequetur.

Claud. Et Claudianus de raptu Proserpinæ libr. 2. subscribit,
 de rapt. dum ita canit:

Proserp. Quercus amica Ioui, tumulos testata Cupressus.

lib. 2. Quibus concordat Plinius lib. 16. cap. 33. Cupressus, arbor
 Plin. lib. arbor Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita.
 16. c. 33. At verò diuitum tantum, non etiam omnium adibus præ-
 poni solere auctor est Lucanus lib. 3. de Bell. ciuili.

Lucan. lib. 3. Et non plebeios Luctus testata Cupressus.

Nempe, vt puto, propter raritatem arboris, quia initio
 pauci in agris, aut intra vrbanas villas eam arborem in-
 stituebant. Pompeius Festus litera C. Cupressi mortuorū
 domibus ponebantur, inquit, ideo quia huius generis ar-
 bor excisa non renascitur: sicut ex mortuo nihil iam est
 sperandum. Quam ob causam in tutela Ditis esse putaba-
 tur. Hæc ibi. Fecerint ita Ethnici, & qui spem non habe-
 bant nempe resurrectionis, & ob deductas causas: Sed nos
 Christiani, qui credimus animas esse immortales, & spera-
 mus tandem aliquando omnes resurrecturos longè decen-
 tius, & rationabilius, Asperione aquæ Lustralis siue bene-
 dictæ in funebri officio, fidem nostram protestamur. Næ-
 pe sicut arborem de qua spes est, quod redeunte vere re-
 florescet, licet autumno & rigida hyeme, cum eius folia
 exciderint, vrsa sit emori, aqua irrigamus plantas nouellas
 donec firmas altaque radices egerint aqua aspergentes:
 Sic & corpora quæ benedicta lustralique aqua aspergentur
 fore quamuis mortua ad tempus, in iudicio viuificanda, &

Pompeius Festus.

redi

rediuiua futura. Quam fidem & spem Christianorum (quæ
 est resurrectio mortuorum, ait Tertullianus vetustus au-
 thor) hac cæremonia palam prostremur.

Nunc congruo ordine, De orationibus pro requie de-
 functorum, conuenit vt dicamus, contra Lutheranos, Cal-
 uinistas, & alios huius farinae Hugnoscicos. Nota est im-
 primis & omnibus obuia Canonica Machabæorum histo-
 ria ex 2. lib. cap. 12. Quomodo vir fortissimus & religiosus Iu-
 das curauit sacrificia offerri pro mortuis, missis in eum sinem
 denis & muneribus in Hierusalem ad sacerdotes iustè & reli-
 giosè de resurrectione (nempe à peccatis non tantum de
 corporis suscitatione, nimirum quoad penarum purgato-
 riarum redemptionem & persolutionem seu relaxatio-
 nem) rogans. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro de-
 functis exorare, vt à peccatis, id est, pœnis illis temporalibus
 debitis, soluantur. Canonicam dixi historiam, quia Ca-
 tholica Ecclesia quæ Euangelium approbat, mihi que leg-
 endum credendumque tradit (iuxta illud vulgatum D.
 Augustini: Euangelio non crederem nisi ad id me Ecclesiæ
 auctoritas commoueret.

Contra Epistolam fundamenti seu Manichæi) ipsa est
 quæ Spiritus sancti magisterio, Machabæorum libros (vt
 cum de Encæniis dicemus, latius prosequemur) compro-
 bat, & tanquam canonicos recipit, nobisque illos commē-
 dat. Abdias libro 3. in vita Sancti Andreae recitat eum au-
 dita cuiusdam penitentis morte, pro illo orasse, vt in pace
 quiesceret. In omnibus Liturgiis Græcorum Diui Iacobi,
 Diui Basilij, & Diui Chrysostomi sit memoria de-
 functorum (vt videre est in codice vtraque lingua Græca
 & Latina impresso) apud Latinos in Missa, discretis verbis
 orat pro defunctis sacerdos, Memento, inquit, famulo-
 rum, &c. qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dor-
 miunt in semno pacis: Ipsis Domine locum refrigerij, lu-
 cis & pacis vt indulgeas deprecamur: &c. Diuus Augusti-
 nus tomo. 9. Meditationum capit. 40. sic orat. Præsta fidelibus
 defunctis requiem sempiternam. Frequenter quoque
 apud eos qui foris sunt, hoc est, prophanos Scriptores,
 Turcos & inodernos Iudæos de precibus & suffragiis pro
 mortuis, sit expressa mentio. Refert siquidem Diodorus li.
 1. parte 1. cap. 5. de Ægyptiis: Antequam sepeliatur corpus
 permittitur lege, volenti mortuum accusare: Si comproba-
 tur malè vixisse, iudices sententiã ferunt, qua censent cor-

D. Aug.

Liturg. Græc.

D. Aug. tom. 9. Medita- tio. c. 40.

Diodo. li. 1. part. 2. c. 5.

pus eius sepulchro priuandum: Cùm deest accusator, cognati ad Laudes mortui conuertuntur, ordientes à pietate ad viri aetatem, eius erga Deos religionem & virtutes ceteras commemorantes. Inuocatis verò inferis Diis, precantur vt eum inter pios locent, Nota scđulo hæc postrema verba: tum demum sepeliunt. Hæc Gentilis Scriptor. Iti Aegyptij, vt scribit Herodotus libro 2. primi extiterunt, qui dicerent animam hominis esse immortalem. Non igitur abhorret à verò hanc illis infedisse opinionem, vt in defunctorum gratiam preces funderent. Quoad Turcas scribit Cuspinianus libro de Cæsariis, f. 589. cùm ait de religione Turcorum, Quòd frater quidam qui captiuus 22. annis miseram seruiuit seruitutem, quodam opusculo testatur: Apud eos constructa Xenodochia, à Regibus dotata pro peregrinis aduentantibus, vbi & aluntur sacerdotes nonnulli, qui pro fundatoris anima officia quotidie dicunt. Hæc ibi. Scriptit & alius Italicè de moribus Turcorum (*i eestumi di Turchi* inscribitur opusculum) natione Ianuensis, proprio nomine Ioannes Antonius nuncupatus, vulgò *Giouanantonio Genouese* libro 2. capit. 19. (fuit autem apud illos decem annis captiuus) Turcos sua lingua, cùm suos efferunt mortuos, illis ita bene precati, Subahan, illa, id est, Si verras Italicè, *Di habbi miserirovdia di luy* Latine sic sonat, O Deus illius miserere, illi propitius esto & parce Domine. Ecquid aliud est, quàm quod dicimus, Misérere, Iesu pie, animabus defunctorum? Bernardus de Luxemburgo agens de Purgatorio §. 1. Sciât lector Hæreticos purgatorium non intraturos, sed infernus eorum erit hospitium & Saraceni eorum erunt iudices. Nam & hi purgatorium ponunt. Dicit enim Machometus in Alcorano in decimo articulo fidei suæ: Crede quòd homines transibunt per purgatorium, & ibi stabunt, alij amplius, aliqui minus. Et lato: Purgantur animæ in campis Eliseis. Hactenus ibi.

Genebr.
in Mah-
zor.

Isa. 57.

De Iudæis modernis scripsit, vir æquè pius ac doctus Hebraicarum professor regius literarum, S. T. D. Genebrardus, Ex officio quo vruntur Iudæi, inscripto Mahzor Sanctæ Synogogæ, quòd cùm ex pheretro suorum corpora extrahunt, vt terræ committant, dicunt: Animæ vestra vita perfruantur sempiterna. & *Requiescat anima ipsius in cubili suo in pace* (ex Isaiâ capit. 57. desumptum.) Fagius Hæreticus in libro cui titulus est, Targum, in Deuteromio

mio ca. 14. caeremonias modernorum recitat Iudæorum, Fagius è vbi & hoc habet, Requiescat anima eius & dormitio eius *Deut. c. in pace*. Verba Hebraïca si quis desideret ibi inueniet 14. quibus referendis, ne sim prolixior, *superfedeo*. Et Ioannes Mercerus libro de Abbreviaturis Hebr. Rabinorum, Mercerus memorat huius temporis Iudæos lapidibus sepulchrorum *libr. de amicorum suorum inscribere folios: Sit anima eius in horro paradisi, ac quoties inscriptis meminerint suorum uiat. Ra magistorum, sic scribere, עליו השלום* id est, qui in pace *binorū* quiescat, vel super quem pax: vel *ברחו ערן* id est, Requies eius Paradisus (sub.) *sit: vel sic יתן ערן בשוכן ערן* Sit anima eius in horro seu paradiso deliciarum. Hæc ille. Consentit Dominus Ioannes Gropperus, Articulo 4. cap. 19. de *Ioan. Eucharistia: Etiam hodie Iudæi ex veteri more, pro suis Grop. ar. vita sanctis fratribus & sororibus precantur. Precatio 4. ca. 19. quam in eorum Synagoga precentor alta dicit voce, & po- de Eu- pulus repetit, eiulmodi est: Memor sit Deus animarum eo- char. rum, & colloct eas in paradiso, cum Abraham, Isaac, & Anton. Iacob, & aliis Sanctis, &c. quemadmodum Antonius Mar- Margar. garita, à Iudaïsimo ad Christi fidem tractus, scribit, li- bello illo suo cui titulum fecit: *Vniuersa Iudæorum fides. A. 2.* In margine ibi apud Gropperum habetur: Scribentibus Iudæos habere libellum quendam, quem Memorem vocent, in quo vita sancti conscripti sint, vnde singulis annis ter eorum nomina è sede quadrangula vel suggestu quadrato, quem Almemorem vocent, recitantur. Hactenus ibi.*

Quibus omnibus ritè expensis exactèque pensatis, clarissimum euadit Ethnicos, Iudæos, ac Turcos pro defunctorum animabus orare solitos. Ad eò propter animorum immortalitatem, hæc fama apud omnes percrebuit nationes, cunctas peruasit gentes, apud cunctos peruagata est populos, nedum eos qui Christiano nomine censentur. Confundantur proinde Hugnostici qui pro defunctis suffragia auersantur.

Et quid de Patriarcha illorum moderno vesano ac impudico Beza dicturi sunt? Cui doctissimus Genebrardus *Beza Responsione ad Danaum fol. 31. pag. 1. obiicit, ex eiusdem archa. Beza Iconibus anno 1580. Geneuæ apud Ioannem Lato. Genebr. num impressis, Tui, inquit, oblitus (Nam veritas aliquan- Respons. do ex inuitis pectoribus erumpit) precaris pro Iulio Cæsa- ad Da- re Scaligero mortuo. Quid enim interest inter, *Quiescite naum.**

igitur in Christo pij manes, & Requiescant in pace, Amen? Hæc ille. Manes autem dicuntur animæ à corpore separata. Etiam Beza pro mortuis orat in Poëmatibus suis impressis anno Domini 1548. in Epitaph. Simonis Grinai, Sic:

At tu summe Deum vasti qui pondera cœli

Dirigis,

Grinaum in fontem dilectis orbibus infer.

Damia-
nus à
Goës.

Præterea Damianus à Goes eques Lusitanus, de fide & moribus Æthiopum sub Imperio Ioannis, refert quòd anno Domini 1534. Legatus eiusdem Imperatoris Episcopus affirmavit quòd mortui cum crucibus, & orationibus sepe liuntur & elemosynas, inquit, pro eis offerimus: quas credimus ipsis animis in purgatorio degentibus maxime prodesse. Et B. Seuerus Patriarcha Alexandrinus, libello de Ritibus Syrorum, Guidone Fabricio Boderiano interprete, declarat quòd in missa post commemorationem Sanctorum, Defunctorum quoque fidelium sit memoria patrum, fratrum, ac præceptorum his verbis: Deus præstet eis requiem bonamque memoriam: Iterum in Syriaca lingua elementis: Tribue requiem Domine Deus animabus defunctorum: Tu Domine accipe animas seruatorum tuorum, quorum memoriam facimus, & colloca eos, Domine mi, in mansionibus benedictis domus patris tui cum Abraham, Isaac, & Iacob amicis tuis, & cum omnibus sanctis. Quid plura? Quibus hæc non sufficiunt, nec suffiora quoque satisfaceret. Huic igitur finem imponimus tractatiui, citata Leonis Imperatoris Constitutione 4. Ventis-

Constitu-
tio No-
nella Leo-
nis.

mile est, inquit, nonnunquam defunctorum memoria instante, ob defectum sacerdotis, præsentem memoriam diem nullo facto sacrificio elabi: vt inde & qui hic viuunt, & quos altera vita tenet, vtrisque non exiguum damnum obuenerit. Colligitur itaque à contrario, maximum defunctis commodum ac emolumentum proueniri, ex sacrificio oblato & precibus in eo fuis. In summa, Concludere ex his haudquaquam difficile fuerit Purgatorium esse. Nam pro his qui vita potiuntur, & fruuntur æterna, quos in Sanctorum Catalogum retulit Ecclesia, non opus est orare. Iniuriam enim facit martyri qui orat pro martyre, Doctore D. Augustino: Neque pro damnatis orauerit vllus (si huius rei certior fieret.) Etenim esse peccati ad mortem (vt in quo quis finaliter impœnitens decesserit)

D. Aug.

non

non pro eo dico vt roget quis, inquit D. Ioanes primæ Epi. c. vit. Cum igitur pro Sanctis martyribus, quorum orationibus debemus nos commendare, nefas sit orare: Similiter pro damnatis in inferno (de quo nulla est redemptio) Reliquum est vt pro his qui sunt in medio statu, nempe existentibus fidelibus in Purgatorio, preces & sacrificia Deo offeramus. Ergo est purgatorium, vt credunt Catholici: Negant verò Hæretici. Quibus semel dictum sit, quòd pro ipsis decedentibus nullum, re vera, purgatorium erit, sed infernus (nisi maturè & seridò resipuerint) illis paratus est: quia qui non credit, iam iudicatus est ait Christus. Hæresis Aërij fuit, Negare preces pro defunctis, vt ait Epiphanius contra Hæreses. 75.

D. Epi-
phan. cæ.
har. 75.

Et hæc vidua erat. Iesus ergo misericordia motus super eam dixit, Noli flere, &c.

Christus à Psalmographo nomine patris orphanorum & iudicis viduarum nuncupatur. *Ipse enim pupillum & viduam suscipiet, Ecclesiastici 35. Nonne lachryma vidua ad maxillam descendunt, & à maxilla ascendunt vsque ad cælum.* *Exod. 22. Vidua & pupillo non nocebitis, ait Dominus. Si leseritis eos vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem illorum &c. Isaia 10. Vt qui condunt leges iniquas, vt sint vidua præda eorum, & pupillos diriperent.* In primitiua Ecclesia ab Apostolis ordinantur Diaconi Act. 6. in ministerium viduarum, vt scilicet necessaria illis ex facultatibus Ecclesie subministrarent. Nam nutriebantur olim vidua sumptibus Ecclesie. Hinc D. Paulus: *Viduas honora, &c.* Viduarum specialem curam gesserunt Prophetæ. Etenim ad Sareptanam viduam mittitur Helias, non tam vt ab ea pasceretur tempore maximæ famis, quam vt eam aleret. Vidua Eliteus multiplicauit oleum. Ioannes Diaconus in vita D. Greg. lib. 2. cap. 44. narrat. Iudicium pro vidua, quo mansuetudinem & clementiam suam declarauit Traianus Imperator: Consolatusque est viduam quandam super filio suo innocenter eo regnante interfecto. Historia est huiusmodi. Quodam tempore Traiano ad imminentis belli procinctum vehementissimè festinanti, vidua quædam processit flebiliter dicens: Filius meus innocens te regnante peremptus est, Obsecro vt quis eum mihi reddere non vales sanguinem eius legaliter vindicare digneris. Cumque Traianus, si sanus reuertetur à prælio, hunc se vindicaturum per omnia responderet, vidua dixit: Et tibi quid

Ioã. Dia-
co. in vi-
ta D.
Greg. li.
2. c. 44.

quid proderit, si alter mihi iustitiam fecerit? Traianus respondit: Vtique nihil. Et vidua: Nonne, inquit, melius tibi est, vt tu iustitiam mihi facias, & pro hoc mercedem tuam recipias, quàm alteri hanc transmittas: Tunc Traianus ratione pariter pietatèque commotus, equo descendit, nec ante discessit, quàm iudicium viduæ, per semet imminens profligaret. Hactenus processit Historia notatu dignissima. Vtinam huius exemplo, Reges & magistratus proficio, viduarum causas suscipiant, & ius pupillorum conseruent 23. q. 5. c. Regum officium ex D. Hieronymo super Hieremiam: Regum officium est proprium, facere iudicium atque iustitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppressos: & peregrinis pupillisque & viduis, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. Vnde de Constantino Eusebius, de vita eius lib. 1. c. 36. Christophorono interprete: Viduas mulieres omni ope destitutas recreare cepit, propriæque ac sua prouisione illis sedulo prospicere. Notent iudices quòd Dominus Isaiæ 1. inculcat: *Iudicate pupillo & vidua & venite disputemus*, dicit Dominus. In quem locum antiquissimus Terullianus lib. 1. ad vxorem sub finem: Duo ista nomina, ait, in quantum despectui humano, intantum diuinæ misericordiæ exposita suscepit tueri Pater omnium. Vide quàm ex æquo habetur qui viduæ benefecit: *Quanti est vidua ipsa, cuius adfector* (id est patronus) Dominus disputabit: Hæc Terullian. Apostolorum Coriphæus D. Petrus Act. 9. Mortuam Thabitam ad preces viduarum suscitauit. Quid plura? Paulinus Nolanus Episcopus, vt scribit D. Gregorius Magnus, lib. 3. Dialogorum cap. 1. Rogatus à vidua se vicarium ad inseruendum pro eius filio vitro obtulit, & que vendi in seruum passus est. Quodam die, ait de illo auctor præfatus, quædam vidua aduenit, quæ à Regis Vandalorum genero, suum filium in captiuitatem ductum fuisse perhibuit, atque à viro Dei eius pretium postulauit, si forte illius Dominus hoc dignaretur accipere, & huc concederet ad propria remeare. Sed vir Dei magnopere petenti femina quid dare potuisset, nihil apud se nisi se inuenit, petenti quæ femina respondit, dicens: Mulier quòd postum dare non habeo, sed memetipsum tolle, seruum me iuris tui esse profiteri, atque vt filium tuum recipias, me vice illius in seruitium trade. Quòd illa ex ore tanti viri audiens, irrisione potius credidit, quàm compassionem.

At ille,

At ille, vt erat vir eloquentissimus, atque apprime exterioribus quoque studiis eruditus, dubitanti femina citius persuasit, vt audita crederet, & pro receptione filij sui, in seruitium Episcopum tradere non dubitaret. Perrexere igitur vtrique ad Africam. Procedente autem Regis genero, qui eius filium habebat, vidua rogatura se obtulit, ac prius petiit vt filium ei donare debuisset. Quòd cum vir barbarus typho seu vento superbiæ turgidus ac gaudio transitoria prosperitatis inflatus, non solum facere, sed etiam audire despiceret, vidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hominem pro eo vicarium præbeo, solummodo pietatem in me exhibe, mihi quæ vnicum filium redde. Cùmque ille venusti vultus hominem conspexisset, quàm artem nosset inquisiuit. Cui vir Dei Paulinus respondit, dicens: Artem quidem aliquam nescio, sed hortum bene excolere scio. Quòd vir gentilis valde libenter accepit, cum in nutriendis holeribus quia peritus esset audiuit. Suscepit itaque seruum, & roganti viduæ reddidit filium. Quo accepto vidua ab Africana regione in Italiam ad Campaniæ partes, vnde venerat, discessit. Paulinus verò excolendi hori suscepit curam. Postmodum autem ex Dei manifestatione, sanctitate viri cognita, cum omnibus ciuibus suis captiuus, Nolam liber reuersus est non sine honore. Parer ergo quanti fecerit propter Christum viduam illam vir Sanctus, pro cuius filio vicarium se præbuit, ac in seruitium tradidit, illum videlicet imitatus qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens vestigia Paulinus ad tempus voluntariè seruus factus est solus, vt esset postmodum liber cum multis. Hæc ibi. Vidua hæc conijcitur fuisse nobilis & diues, cum esset turba ciuitatis multa cum illa, quæ illum in funere comitaretur. Si pauper fuisset aut plebeia, non ingenua, sed è fece populi, diuitiam multos habuisset comites. Dicit enim scripura, *Diuitia addunt amicos plurimos, à paupere & hi quos habuit separantur*. Proverb. 19. & Poëta.

Prou. 19.

*Dum fueris, faelix multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.*

Misericordia motus, &c. Quamuis non rogatus, viduæ tamen lachrymis mouetur, hinc nos admonens, vt simus erga afflictos & desolatos misericordes. Luc. 6. *Estote misericordes.* Iam alibi dictum est de ara misericordiæ Psal. 118. *Misericordia tua multi Domine.* Cui proprium est misereri & parce

*Decretū
D. Hierony.*

*Euseb.
de vita
Const. li.
1. c. 36.
Isaiæ. 1.
Terull.
lib. 1. ad
vxor.*

Act. 9.

*D. Greg.
li. 3. Dia
lo. c. 1.*

*Luc. 6.
Psal. 118.*

& parcere. Obserua hic dictum. *Quam cum vidisset Dominus* &c. Absolutè & sine additamento. Nemo verò absolute *Dominus* in Scripturis dicitur, nisi Deus, *Mat. 4.2.* Ego *Psal. 67.* Dominus, hoc est nomen meum, *Psal. 67.* Dominus nomen illi, & Christus verus Deus, cū mitteret discipulos ad sol-
Mat. 21. uendam afinam, *Matth. 21.* *Dicite, ait, quia Dominus his opem habet.* Lucas igitur absolute Dominum vocans, ostendit Deum esse & Dominum vniuersæ creaturæ.

D. Chry-
sof. Ho-
mil. 4. ad
Hebr.
1. Thes. 4
 Noli flere, &c. *D. Chrysofomus* in 2. cap. ad *Hebr. Homil. 4.* in exhortatione morali: Cū video lamentationes super eos qui ex hac vita migrarunt, & vlulationes & inep-
 tias alias, credite mihi, erubescō. Dic mihi quid sibi volunt istæ lampades tam splendide? Quid etiam hymni: Ut non contristemini, ait *Paul. 1. Thesal. 4.* *Sicut qui spem non habent.* Cogita quid plallas in illo tempore. *Reuertere anima in requiem tuam,* quia Dominus benefecit tibi. *Et iterum: Non timebo mala quoniam tu mecum es:* at tu inebriaris ex luctu. Idem rursus *tom. 5.* ad populum Antiochenum *Homil. 69.* Quid orare sacerdotes exhortaris? Nōne vt inrequiem transeat defunctus & propitium iudicem habeat? Pro his ergo iuges & vlulas? Et quid faciam? Talis est natura. Non est naturæ crimen, neque rei consequentia: sed nos sumus, qui confundimus omnia, qui mollescimus, & propriam proximis generositatem, & infideles reddimus peiores. Multi quidem apud Gētiles, licet de resurrectione scientes nihil, sibi defunctis filiis coronati sunt, & apparuere candidati, vt præsentem tantum gloriam consequerentur: Tu verò neque propter futuram, agere muliebriter & plangere desistis. Illud cogita quod nō immortalem genuisti, & nisi nunc mortuus fuisset, hoc paulo post sustinisset. Sed virum non habes: habes tamen consolatorem patrem orphanorum & iudicem viduarum. Audias & Paulum huiusmodi beatam vocātem viduam, atque dicentem *1. Timoth. 5.* *Quæ verè vidua est & desolata speret in Deum* Idem *Homil. 70.* Cuius titulus est, *Quod pro defunctis lugendum non est, sed orandum.* Quid ardentis, quæso lampades sibi volunt? Nōne tanquam athletas eos comitamur? Quid autē hymni? Nōne glorificamus Deū, & illi gratias agimus, quia iam defunctum coronauit, absoluit à laboribus, & ab incertitudine sublaturum penes se retinet? Nōne hymni propterea? Nōne propterea *Psalmodia:* Hęc omnia sunt gaudentiū. Lētus enim est aliquis!

Psal.

Psal. Deinde subiungit: *Quid plallas cogita cū ad illum perueneris locum: Cōuertere anima mea in requiem tuam,* quia Dominus benefecit tibi. Et iterum, Non timebo mala, quoniam tu mecum es, & rursus, Tu es refugium meum à tribulatione quæ circumdedit me. Quid isti velint psalmi recogita. Hucusque os illud aureum. Verūm dicit aliquis, Quomodo flere mortuum Dominus prohibet, cum *Ecclesiastici 22.* & *38.* dicatur, *Supra mortuū plo- ra,* & in mortuum produc lachrymas? Abraham super Sa-
 ram defunctam: Ioseph, super patrem suum Iacob fleuisse legitur; Nam in *Agypto 70.* diebus lugetur Iacob, & *30.* diebus Moyses à filiis Israël. *Dauid 2. Reg. 1.* Saulem & *2. Reg. 1.* Ionatham defleuit, Iudam Machabæum omnis Israël, & quod omnibus præponderat Christus Lazarum amicum *Ioan. 11.* Et lachrymatus est Iesus, & dicebant: *Ecce quomodo amabat eum!* Ibidem de Magdalena dicebant Iudæi: *Quia cecidit ad monumentum vt ploret ibi,* &c. De ea ipsa *Ioan. 20.* *Mulier quid ploras?* Flebat enim ad monumentum Christi. Respondeo: Non prohibet Deus pius & modestas seu religio-
 sas lachrymas, sed immoderatas, vt non absorbeamur tristitia desperationis, quasi spem nullam de resurrectione haberemus. *Modicum,* ait sapiens *Ecclesiastici 12.* *plora super mortuum.* Nominatim autem huic à Domino dicitur, Noli flere, quia iā in proximo suscitaturus erat filiū eius. Materiam igitur gaudij ei præbens, meritò lachrymas fle-
 rumque prohibet. Cesset luctus, in præsentem est consolatio. *Tetigit & loculum,* &c. Valde appositè dixit Euangelista, loculum, diminutiue, ad retundendam superbiam & ambitionem cupiditatemque humanam. In eum sensum *Satyr. 10.* de Alexandro Magno in-
Iuuenal.
Satyr. 10
 fatiabili, cecinit:

Vnus P: Leo iuueni non sufficit orbis

Æstuat infelix angusto limite mundi,

Sarcophago contentus erit: Mors sola fatetur

Quantula sint hominum corpuscula.

Eusebius de vita Constantini libr. 4. cap. 30. fertur cui-
 dam ex suis dixisse, qui inexplebili cupiditate & auaritia occeratus erat, Quousque tandem, o bone, hanc inexple-
 bilem auaritiam cumulamus? Deinde cū corporis huma-
 ni perfectæ ætatis circumscriptam mensuram hasta quam manu tenebat, humi impressisset: Omnes, inquit, vitæ di-
 uinitas & totius orbis opes, si domi haberes plus hoc à me
 circum

Euseb. de
vita Con
stant. lib.
4. ca. 30.

circumscripto agello, non possidebis, si & illud fortè possideris. Hæc beatus Imperator.

Ephes. 5.

Adolescens tibi dico surge, &c. Ephes. 5. Surge qui dormis & exurge à mortuis, illuminabit te Christus. Ego (qui habeo claves vitæ & mortis) dico tibi mortuo, cuius est etiam imperium meum audire, Omnes etenim audituri sunt vocem filij Dei, &c. Vocat ea quæ non sunt, ait Apostolus tanquam ea quæ sunt.

Cæpit loqui, &c. Et reddidit eum matri suæ, &c. Hæc ad veritatem & certitudinem resurrectionis maximè faciunt, Non erat spectrum seu phantasma; Mouebatur. Resedit, ait Euangelista, qui erat mortuus. Loquebatur, & reddidit eum matri. Ut nedum verbis, sed etiam factis, desolatam matrem Christus consolaretur. Scribit Egscippus, de exordio Hierusalem libro 3. capit. 2. quod Simon magus adorsus suscitare defunctum adolescentem Romanum incantauit carmina: visus est defunctus caput agitare, Petrus tunc dixit: Si viuit defunctus, loquatur: Si resuscitatus est, ambulet: phantasma est quod videatur caput mouisse. Petrus autem orationi intentus ait: Adolescens surge, sanctæ Dominus Iesus; statim surrexit & locutus est, ambulauit & cibum sumpsit, & dedit eum matri suæ. Confimiliter Marc. 5. de Archifynagogi filia annorū 12. suscitata à Christo, dicitur: quod ambulabat, & dixit seu iussit dari illi manducare.

Marc. 12.

Magnificabant Deum dicentes, Propheta magnus surrexit in nobis & Deus visitauit plebem suam. Propheta magnus, auctor nimirum vitæ & destructor mortis, Qui dedit voci suæ vocem virtutis, qui est resurrectio mortuorum, surrexit in nobis. De quo Moses vaticinatus fuerat: Prophetam de gente vestra suscitabit vobis Dominus. Visitauit nos oriens ex alto.

Luc. 1.

Luc. 1. Per viscera misericordiarum.

Cui laus sit per æterna sæcula. Amen.

* * *

FERIA

FERIA SEXTA, POST
DOMINICAM QUARTAM
QUADRAGESIMAE.

De Lazaro suscitato.

Erant quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Martha & Marie sororum eius. Miserunt ergo sorores eius ad Iesum dicentes. Domine ecce quem amas infirmatur. Ioannis 11.

*R*o explicanda Lazari historia à D. Augustino exordiri libet. Is tom. 9. in Ioannem in cap. 11. Inter omnia miracula, inquit, quæ fecit Dominus, Lazari resurrectio præcipue prædicatur, & quendam quasi obtinet principatum, quod circa Lazarum operatus est signum. Nec sine grandi mysterio, vñdecimo cap. Euangelista illud recensuit, vt tacitus insinueret huius præ cæteris magnitudinem atque excellentiam. Norunt docti de eadem siue denarium numerum esse perfectum, & terminum seu limitem omnium numerorum. Hunc autem numerum transcendit vñdecimum caput huius historiae, vt indicetur hoc miraculum omnem excedere mensuram, & numerum superare, ac super omnem esse virtutem naturæ & intelligentiæ creatæ. Adde quod appositè vñdecimo loco statuta est hæc narratio, vt quasi centrum in medio sphaeræ positum à quo ad circumferentiam omnes linee ducuntur æquales, meritò videri possit. Vtrinque enim, tam à parte anteriori, quam posteriori habet decem capita. Quæ omnia in vnam collecta summam, ad vnum & viginti perueniunt. Quibus numeris in vniuersum D. Ioannis Euangelium absoluitur. Cuius finis & scopus ab eodem planè indicatur, dum dicit: *Hæc scripta sunt vt credatis quoniam Iesus est Christus filius Dei, &c.* Ad faciendam vero idem quod Iesus est filius Dei, maximè valet hæc Lazari quadruidani tam stupenda suscitatio, ipso Christo affectore, *Infirmus hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificetur*

D. Aug. tract. 9. in Ioann. cap. 11.

glorificetur filius Dei per eam. Et iterum ad Marcham: *Nōne dixi quia si crederis videbis gloriam Dei?* Et rursus ad patrem: *Propter populum circumstantem dixi, ut credant quia tu me misisti.* Bene igitur occupat medium locum eiusdemodi narratio. In medio enim consistit virtus. Suscitauerat quidem Dominus filiam Iairi principis Synagogæ sed adhuc funere calente, corpore adhuc in domo parentum morante. Suscitauit & vnicū matris, sed sic vt anticiparet sepulturam, vt corruptionem suspenderet & præueniret fortorem, vt ante mortuo vitam redderet, quam tota mortuus iura mortis intraret. Circa Lazarum verò quod geritur, totum singulare est: Cuius resurrectio cum prædictis nihil commune habet, circa quem vis tota mortis impleta est. Erat siquidem nedum mortuus, sed sepultus, & iam fœtebat quatruiduanus. Ideò autem mortem eius ad quatruiduum vsque prorogari voluit, & vsque ad fœtorem præualere, vt discipuli dubium non haberent posse Dominum post triduum adhuc recentem surgere, cum seruum vidissent post quatruiduum surgere iam fœtentem, & crederent illum facile posse sibi vitam reddere, qui alium taliter reuocaret ad vitam.

11 *Miserunt sorores ad Iesum, &c.* Seruant decorum hæ Sanctæ mulieres. Non vagantur, non iter arripiunt ad remotiora loca non discunt, aut hac illacve circursant, sed domi stant, domus fidæ custodes, vt honestas decet matronas D. Apostolo monente tit. 2. *Adolescentulas*, inquit, *hortare esse inuicem, ad verbum, domus custodes, domus curam habentes.* Vt testudo nunquam à domo discedit: sic & ipsæ domi mancant. Hinc Plutarchus tomo 1. *Opusculorum de coniugalibus præceptis:* Eleiorum Venerem Phidias fecit, quæ testudinem calcaret: quo signo mulieres domi sibi degendum esse monentur. Ibidem: *Ægyptiorum mulieres maiorum instituto calceis non utebantur, vt domi meminissent tempus esse exigendum.* Probè matris familiæ symbolum, Domi manere, sicuti contra foris vagari adulteræ: de qua Proverb. 7. *Mulier ornata meretricio, preparata ad decipiendas animas, & garrula, & vaga, quietis impatiens, non valens in domo consistere: pedibus suis nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians, procacique vultu blandiens.* Quia egressa est Dyna filia Iacob, vt videret curiositate ducta filias regionis Sichem. Genes. 34. vitium seu stuprum passa est à filio principis Sichimitarum.

Domine

Domine ecce quæ amas infirmatur, &c. Quasi dicat, D. Aug. D. Aug. gustino interprete ac commentatore, Non amas & despectis, imò necesse est, si amas vt bene velis. Si bene vis, vt benefacias. Tuum enim bene velle, benefacere est. Solus es cuius ipsa voluntas opus est. *Quem amas.* Quasi dicat, Tua hic causa agitur. Amici tui salus periclitatur: Ergo amicitia leges æquum est re seruare, & amicis in rebus afflictis non desse. Si quidem *Amicus certus in re incerta cernitur*, vt vulgò iactatur. Hic iam apertè vides quomodo Deus amicis suis afflictiones tribulationesque immittit. At dices, Cur id ita facit? Quia probè intelligit fauoribus & prosperis rebus homines læpe insolescere, sicque in æternum perire.

Itaque, quemadmodum si quis nobilis vir accipitrem habeat quem permagni æstimet, illum compedibus quibusdam deuinciat, oculisque capitium apponat: ne scilicet auolare aufugereque valeat: Sic Deus amicos suos compedibus vincit, affligit laboribus, afficit infirmitatibus, ac sollicitat ærumnis, ne scilicet superbia elati, *prodeat quasi ex adipe iniquitas eorum*, vt verbis psalmographi utar, & ne contingat illis, quod Deuteronom. 32. de populo ingrato scribitur: *Incrassatus est stultus & recalcitrauit, incrasatus, & impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.* Calamitates quidem & res aduersæ nos ad Deum ipsum reducant, atque mala quæ nos hic præmunt ad Deum nos ire compellunt, inquit magnus ille Gregorius. *Felix verò necessitas quæ nos ad meliora compellit.* *Imple facies eorum ignominia*, ait psalter diuinus, *& quærent nomen tuum Domine.* Dauidem cum multis beneficiis exornasset Dominus, cum eum ad regiam dignitatem euexisset, cum Prophetiæ donum infudisset, cum triumphum de Goliath concessisset, cum encomium illud à mulieribus, *Saul percussit mille, & Dauid decem milia*, decantari permisisset & prouidisset, attamen ne aliquo modo propter tanta munera superbiret, datus est illi Saul in persecutorem, ad virtutis patientiæ exercitium. Si Ioseph cum à patre plus cunctis amaretur, gratiusque existeret oculis Phutipharis domini sui cui inferuiebat, ne tantus amor ac indulgentia cum fortè perderet, permittente Deo à fratribus suis venditus, in Ægyptum deportatus, & in carcerem coniectus, atque compedibus vincus fuit. Audi porro Apostolum ita de se loquentem: *Ne magnitudo*

1 2 reuelatio

reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis, Angelus Satanae, qui me colaphizat, &c. Quid Eliam, Ezechielem, ac aliquamultos Deo charissimos commemoremus. Elias certe Deo familiarissimus ac prodigiis & signis clarissimus, in persecutionem tamen Iezabelis impiissimam, Deo sic ordinante, incurrit. Ezechiel ne forte multis reuelationibus elatus insolesceret, vocatur & saepe quidem à Domino, Filius hominis. Thobiae seniori ab Angelo dicitur: *Quoniam probatus eras & Deo acceptus, necesse fuit tentatio probaret te.* Sic Iob per patientiam ante illum, exercitatus & imprimis clarus, ad posteritatis exemplum tradimittitur: Sic denique quicumque plus Deo dilectus, ab eodem in virga disciplinae paternae visitatur, eruditur, castigatur. Prouerb. 3. Apocalip. 3. *Quem enim diligit Deus corrigat: Flagellat autem omnem filium quem recipit.* Id efficiens, ne terrenis allecti, nimium retardentur animi nostri, quominus ad Deum rectè pergant.

Proue. 3.
Apoc. 3.

Contingit siquidem per saepe viatoribus, vt si forte viderint amena aliqua & opaca loca, ad ea ab ipsa itinere sui rectitudine digrediantur & diuertant: Ita plerique rerum mundanarum fallaci pulchritudine illecti, in eisdem rebus confenscunt. Quod ne fiat, aduersa electis à Domino immittuntur. Quod olim in filiis Israël adumbratum videmus, Quos Dominus permittit vt Pharaon persequeretur, quatenus ea persecutione ardentius ad terram promissionis properarent. Et certe si quis vel in insulam aliquam maximè solitariam secessisset, vbi tamen sibi omnia necessaria abundanter suppeditarentur, is ferè nullo desiderio redeundi in patriam teneretur. At verò si ibidem fame cruciaretur, si laboribus opprimeretur, si in omnium rerum indigentia versaretur: tunc sanè & magnis equidem suspiriis natale solum exoptaret, ad illud inspiraret, & anhelaret. Nam & Iacob tamdiu in domo Laban commoratus est, quamdiu ad palatium suum ferè omnia geri conspexit, nunquamque de reditu ad patriam deliberauit cum effectu. At verò vbi res ex voto suo minus gerebantur, statim ad ipsum iter se accinxit.

Hoc factò sororum ad infirmum, Christum medicum accersentium & conuocantium, instruimur in infirmitatibus nostris medicos spirituales imprimis euocandos à nobis, vt in Euangelio de Centurione latius profecti sumus. Prius namque Dei auxilium, quam medici inuocandum

dum ac implorandum est. Nunc verò inuenitur ordo, &c. Non audent salutem petere, sed tantum necessitatem suam illi demonstrent, Domine non est tuum diligere & obliuisci. Amicus tuus gratiter infirmatur: proinde quod magis nobis expedit & conducit, pro tua in nos beneuolentia, summaque in rebus gerendis prudentia tua benignius imparti: *Tua misericordia adiuuat, quod nostra oratio non praesumit* (vt dicitur in quadam Ecclesiae collecta) *Fiat voluntas tua.* Sic nos orare conuenit.

Non proponunt Domino, amorem quo Lazarus illum diligeret, sed è contrario. Nam amor Dei erga nos est immensurabilis, & propter hunc nobis beneficia confert.

Quòd si ad amorem nostrum esset respectus, modica vel Isai 43. nulla nobis ditribueret largireturve beneficia. Sic Isai 43. *Doleo iniquitates tuas propter me. Et alibi, Vniuersa propter semetipsum fecit altissimus.*

Ecce quem amas infirmatur. Quomodo: Tu Domine dixisti Isai 3. Dicite iusto quòd bene illi succedet: Cur ergo huic, alioquin iusto, quem tu amas, Quoniam non Deus uolens iniquitatem tu es, Diligit Dominus iustos, ait Regius Vates, malè interim successit? Dico, iusto semper bene succedere tam in infirmitate, quam in sanitate. Romanorum octauo, *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum:* Hoc simili persuadetur. Cùm clauum figere vis, altera manu clauum tenes ne cadat, altera tundis, & quò fortius, eò figitur altius: Sic Deus suae iustitiae manu dum aliquem tundit, altera misericordiae manu sustentat & tenet, ne cadat in impatientiam. Psalmo trigésimo sexto. *Iustus non collidetur: supponit enim Dominus manum suam. Quòd plures tribulationis ictus fuerint, eò firmius in Dei amore sancti permanere solent. Symbolum palmae, Pressa ualentior.*

Infirmas hac non est ad mortem, sed pro gloria Dei, &c.

Videris Domine, iuxta saecularium hominum morem & consuetudinem loqui. Nam infirmum inuidentes, sic eum ferè alloquuntur: Bono animo esto frater: bene sperare te iubeo, non morieris ex hoc morbo, tandem conualesces.

Infirmas hac non est ad mortem. Hæc dicens Satanas primam seduxit mulierem, Nequaquam morieris. Idem nunc hoc uerbum in ore multorum ponit vt hominem

lecto decumbentem ab agenda pœnitentia reuocet ac temoretur: Non est ex importunis istis ac molestis uisitoribus infirmi ullus, aut certe rarus admodum qui cum Propheta dicat Isaia, *Dispone domui tue, quia morieris & non uiues.* Omnes uero dicunt: *Nequaquam moriemini.* Quid Domine? Loqueris nunc sicut & illi. Respondeo, Non negat Dominus absolute illum esse mortuum, sed aperte fateatur hanc infirmitatem non tam esse ad mortem, quam ad Dei gloriam ordinatam ac pronissam.

D. Aug. in Ioan.

Quinimo ipsa mors (ait D. Augustinus in Ioannem) non erat ad mortem sed potius ad miraculum. Et licet ex illa infirmitate mbruius fuerit, tamen non fuit ad mortem ordinata in firmitas, quia uidelicet mors inde consecuta diuturna, ad *καταπονοια*, id est, longinqui temporis nō fuit, quemadmodum aliorum mors, qui sic moriuntur, ut postea inter uiuos locū habituri non sint, ante generationem omnium resurrectionem, *Vt glorificetur filius Dei per eam.* Dixerat supra Ioan. 5. *Venit hora ut omnes qui in mortimentis sunt, audiant uocem filij Dei, &c.* Contra opposuerunt Iudæi cap. 10. dicentes: *Dæmonium habet & insanit, quid eum auditis?* Vt ergo glorificetur, & insaniam non arguatur filius Dei, in Lazaro ostendere uoluit, quod in uicorso hominum genere facturus est.

Ioan. 5.

Vt ergo audiuit tunc mansit in eodem loco, &c. Quomodo audiens amicum in firmari, non festinat, imò uero, adhuc duos dies expectat: Hoc in e est diligere! Verum audi causas. Ideo tardat ut moreretur, & sepeliretur, ac perueniretur ad experimentum resurrectionis. Eatenus ipse tardauit.

Cap. 10.

Eamus in Iudæam iterum, &c. Vbi persecutores sui erāt, Non ad uoluptates aut mūdanas delicias suos ducit Christus imò ad crucem. *Si quis uenit ad me, & non fert crucem suam post me, inquit, non est me dignus.* Vt amico ferret opem In Iudæam se conferre deliberat. An non igitur fidus amicus, in necessitate uel maxime oportuno? Quis neget: Verum, ais, non statim accurrat, cunctatur plurimum, Vnde sicut Fabius Maximus apud Roman. Historia Scriptores

Plut. & Val. ac a. lij. Ennius.

Plutarchum ac Valerium & ceteros id genus, dictus est, Cunctator: de quo uetus Poëta Ennius. *Vnus homo nobis cunctando restituit rem.*

Ad hunc planè modum Christus etiam nuncupari posset, cum tandiu tardando ad amicum venire cunctetur. In procinctu causa est. Euentus namque consilium Domini faci

facile declarat. Si enim statim abiisset, non vitam mortuo sed salutem agro reddidisset: quam alius naturæ, alius medicinæ, alius etiam casui tribueret, pauci diuinæ virtuti. Atque ita hoc opus, nec tam magnificè gloriam Dei illustrasset, nec tantum homini beneficium conrullisset. Ideoque dedita opera distulit remedium, ut maius impenderet beneficium. En quò tendat diuinæ miserationis dilatio, quantumque utilitatis ex ea dilatione sequatur. Frequenter citò concessa nocent, quæ diu dilata profuissent. Hinc discamus, fratres, patienter misericordiam Dei prætolari. Non enim tardat Dominus, sed magis saluti nostræ hæc mora consulit. *Qui crediderit*, ait Isaïas cap. 28. *Non festinet.* Esai. c. 28 non statim despondeat animum, quamuis ad tempus non videatur exauditus, ad instar patientissimi Iob, constantissimè professus. capit. 13. *Etiamsi occiderit me in eum sperabo.* Hoc est poterit mihi mors vitam eripere, ut spem in morte abiiciam & deponam, efficere nullo modo poterit. Prouerb. 14.

Sperat iustus in morte sua. Huius symbolum est. *Spero quandois spiro.* Huius prophetici dicti, *Qui crediderit, non festinet.* Hæc est intelligentia, *Qui crediderit*, inquit Isaïas non existimet Christum non esse venturum, si statim non uenerit, *Non festinet.* Christus enim ueniet. Nam iuxta Habacuc, cap. 2. *Nemo desperet quia ueniens ueniet, & promissa sua complebit.* Hoc ideo dicit Isaïas quia uidebat difficile esse fragiles homines de promissionibus Dei aliquando non dubitare. Nolite, ait D. Paulus Hebr. 10. *amittere confidentiam uestram que magnam habet remunerationem. Patientia enim uobis necessaria est, ut uoluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulumque qui uenturus est, ueniet, & non tardabit.* Sed de his satis.

Rabbi, Nunc quarebant te Iudæi lapidare, & iterum uadis illuc? Quasi eum dehortari & dissuadere uellent à professione sua deterrentes eum ex nouissimo quod euaserat periculo. Quasi dicant: *Nemo prudens sese in periculum temerè coniecit.* Non enim debet tentare Deum. Vitabit incommoda si potest, quicumque recta ducitur ratione. Id enim cuique à natura tributum est, ut ea qua nocitura sunt, fugiat & auerseat. Proprio periculo sapere oportet nedum alieno, Recens est eius rei memoria, nec temporis diuturnitate obliuiscata. Quomodo ergo iterum uadis illuc?

illuc? Nunc nūc lapidibus te obruere conabantur: Vultu Gallicē dicitur. *Chat eschaudé craint l'eau froide.* Vtiam tot malis ac plagis non ita pridem à nobis toleratis, prudentiores euadamus ac emendemur. Auis si semel cales, retia vel laqueos euaserit, vix ac ne vix quidem in illos se vniquam coniciat. *Frustra iacitur rete ante oculos pennarum.* Prou. 1. Noli ergo in Iudæam reuerri. Apud Macrobiū lib. 2. Saturnaliorum c. 7. Publij Mimographi sententia leguntur, inter quas ista celebratur: *Improbè Neptunum tur. ca. 7. accipit, qui iterum naufragium facit.*

Syr. Nonne duodecim sunt hora diei? Si quis ambulauerit in die non offendit, &c. Quasi dicat Dominus, Homo mutabilis est. Solus Deus est in quem mutatio cadere non potest. *Malach. Ego Deus & non mutor.* Malach. 3. *apud quem non est transmutatio,* inquit D. Iacobus. Plutarchus tom. 2. Opuſcul. lib. de vitiosa verecūdia, Plato eūm Heliconi Cyziceno daret ad Dionysium literas, commendauit illum vt humanum ac modestum, Deinde in calce literarum adſcripſit: Hæc autem tibi seribo de homine animante, natura mutabili. Sic nunc Christus: *Nonne 12. sunt hora diei? Si tunc volebant me lapidare, modo tamen non facient, quia cum tempore potest voluntas mutari.* Erat enim prouerbium apud Iudæos & adhuc est apud nos, quod de mutatione propositi, lapsu successuq; temporis vsurpatur: *Duodecim sunt hora diei.* Atq; ita nūc Christus loquitur. Sol ab oriente in occidēte 12. horarum spatio, diē vsualē seu ciuile perficit. Neque in hominum arbitrio & potestate est vt ante 12. horas occidat, in æquinoctio: Ita etiā de me futurū est ait Christus, Tota hominum fortitudo ac machinatio me occidere non poterit, ante horam à me constitutam. Et vsq; nemo vestrum offenderet præsentis hæc luce ductus, *Nemo misit in eum manus quia nondum venerat hora eius, ut Euangelista.*

Lazarus amicus noster dormit, &c. In vtroque testamento visitatus est hic loquendi modus: *Dormiuit ille cum patribus suis. Obdormiuit in Domino.* Vbi & dormientium nomine, qui mortem obierunt intelliguntur. Somnus Lazari in morte definit. Vnde psal. Cum dederit dilectis suis somnum. Christus palam deinde & sine prouerbio dicit, Lazarus mortuus est. Nec abludit, quod à Poëta scribitur:

Quid. Stulte quid est somnus gelida nisi mortis imago?

Hinc somnum & mortem germanos fratres, *fratres qui*

fratres fluxit Homerus. Vnde D. Gregorius Nyſſenus, Oratione de Resurrectione Christi circa fines vergente. *Homers.* Nonnulli, inquit, externi sapientes, germanum mortis, *D. Greg.* somnum vocarunt propter similitudinem eorum, quæ in *Nyſſen.* vtroque accidunt, affectuum & perturbationum. Oblivio *ora. 3. de* namque pariter & ignorantia præteritorum & futurorum *Resur.* in vtroque contingit: Corpus sine sensu iacet, amicum non *Christi.* nouit, inimicum ignorat: circumstantes & spectantes non videt, &c. nihil differens ab his, quæ in loculis & sepulchris reposita sunt.

Perinde nimirum dormientem (si velis) compilas, ac si mortuus esset euacuas & exhaustis aedes, vincula iniicis, ac nullus eorū quæ sunt sensus interuenit. Hactenus ille. *Actian.* *li. 2. Var.* *Hist.* *Alianus libro 2. Varia. Historiar. in hunc sensum refert,* quod Gorgias Leontinus ad finem vitæ spectans, & bene sentio confectus, cum aduersa valetudine correptus paulatim in somnum prolaberetur, & quidam ex necessariis accedens inuisendi causa, quomodo se haberet, quæreretur: *Iam, inquit, me somnus incepit suo fratri tradere, hoc est morti.* Nam mors Græcis *θάνατος*, est masculini generis, vt *fratres* somnus, germanus eius frater.

Domine si dormit saluus erit, &c. Quoad homines quidē mortuus erat Lazarus, sed Christo dormiebat. Nullus quippe tanta facilitate posset aliquem excitare à somno, quanta Christus Lazarum resuscitare valebat à tumulo. Adde quod amici Dei non tā mori quā dormire dicitur, cum extremum diem claudunt, ob spem beatæ resurrectionis: & quia dormiunt in somno pacis, de sua beatitudine certi ac securi: & vt inquit Scriptura, *Iustorum anima in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.* Tunc consolantur, vt de altero Lazaro dixit purpurato diuiti, *Pater Abraham.* Luc. 16. At discipuli non somnum illum mortis, sed dormitionis naturalis æquiuocē intelligentes, responderunt: Si dormit, saluus erit. Solet esse somnus, ait *D. Aug.* D. Augustinus, agrotantium salutis initium. Stobæus sermon. 98. de morbis ex Euripide,

O gratum somni lenimen, auxilium morbi,

Quam suaviter ac tempestiuè mihi aduenisti.

Theoph. lætus sic exponit, Volentes impedire dicunt: *Theoph.* *Saris est, si dormit saluus erit.* Non est necessarium vt nos abeamus: imò nedum non necessarius est aduentus tuus, sed & amice damnosus, cum sit ei somnus ad salutem.

Somnus mors sanctorum vocatur, vt discamus non hoc rescere mortem. D. Hieron. to. i. in vita D. Hilariionis diet ny. to. i. *in vicia*, *tis in extremis: Egrederet anima mea quid dubitas? prope annis seruisti Christo & mortē times! In hac verba exhalauit spiritum. De sancto Martino canit Ecclesia, Qui nec mori timuit, nec viuere recusauit.* Surius tomo 2. in vita Diui Ambrosij auctore Paulino presbytero. Dicebat ille agrotans, non timeo mori, quoniam bonum Dominum habemus. Cupio dissolui dicebat Apostolus, & esse cum Christo. Quemadmodum defatigatus homo & lassus somnum & quietem exoptat: Sic post tot labores sancti mortem expetebant clamantes cum psalmista: Educ de carcere animam meam: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.

Lazarus mortuus est, &c. O Sancte Deus, fieri ne potuit mortem aduersus elegantem adolescentem diuitem atq; potentē præualuisse? Etiam, mortuus est. Quam rectè dicit D. Bernardus alicubi: Mors senibus quidem pro foribus: iuuenibus autem in insidiis est. Iuuenes, ait item Seneca, mortem habent à tergo, senes ante oculos. Breuiter, *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram quæ non reuertuntur.* 2. Regul. 14. Sic apertè Dominus locutus est, Quoniam de dormitione somni putauerunt illum dixisse. Lazarus dormit, &c. Non intelligebant carnales at huc discipuli cœlestis philosophiæ idiomatica, in qua iustorum obitus, non mors sed somnus appellatur. Sicut enim qui dormit, post modicum tempus excitatur, vt ad intermissam vitæ vsu redeat: ita iustorum corpora exiguo temporis spatio terræ gremio condita, velut in lecto consepita iacent, quæ paulo post in resurrectione futura ad intermissam vitam redibunt. Quam verò exiguum sit somni huius spatium, declarat planè responsio illa, quæ factis in Apocalypsi corporum suorum resurrectionem desiderantibus, data est, qua modicum expectare iubentur, donec fratrum suorum numerus impleatur. Itaque totum hoc spatium, quod ante futuram resurrectionem interiectum est: Modium appellatur. Quid enim totum hoc, si cum æuo sempiterno conferatur, nisi modicum, aut etiam momentum vnum est?

Gaudeo propter vos, quia non eram ibi, &c. Quomodo de amici interitu gaudet? aut si gaudet, cur postea fleuit? Solutio est in hoc verbo, *Propter vos: Gaudebat propter*

discipulos, flebat propter Iudæos, eorum scilicet defensam incredulitatem. Vt audientes me scire absentia, ædificemini in fide diuinitatis meæ, dicentes cum Iob, *Nulla te latet cogitatio.* Vt etiam ex meo affectu discatis verum esse illud: *Ego diligentes me diligo*, Prouerb. 8. & ædificemini ad proximi charitatem, atque vt ait Chrysologus sermo. 63. vt discipuli dubium non haberēt posse Dominum post triduum surgere, quum seruū vidissent quatruiduum, iam factidum suscitatum, vt supra attigimus, atque hoc modo ædificentur ad fidem suæ omnipotentia. Gaudium ergo Christi est, si credamus eum omnia scire, omnia posse, & nobis optimè affectum esse. Hac omnia in eo sermone *Propter vos*, implicite continentur.

Dixit Thomas, Eamus & nos, & moriamur cum eo, &c.

Hoc, si consideremus & distinguamus tempora, non tam ex animi fortitudine, ante receptum Spiritum sanctum, quam ex quadam veluti pusillanimitate & diffidentia, dixisse Thomam certum est. Quasi dicat, Siquidem seipsum & nos in manifestum conijcit periculum. Sequamur: nec enim euasuros nos esse spes vlla reliqua est. Sicque despondentis animum verba sunt potiusquam confidentis.

Veruntamen post receptionem Spiritus sancti, magna cum fiducia dixerunt Apostoli: *Eamus & moriamur cum eo, imò pro eo.* Excusat interim Thomam & reliquos charitas & affectio erga Christum. Nolebant eum perire: Sicut seruit David: *Ne extinguas, dicebant illi, Lucernam in Israël.* 2. Reg. 21. Discipulorum erga præceptorem gratitudo & beneuolentia iudicatur. Laërtius lib. 4. in Xenocrate Chaldaico (qui à primis annis Platonis auditor fuit) Cum Platonis Dionysius diceret: Caput tibi quispiam toller, Aderat hic, ait, & suum ostendens: Nullus, inquit, id prius quam istud absinderet. Idē lib. 2. in Socrate, Cum illi dixisset *Æchines, Pauper sum, & aliud habeo nihil, me ipsum autem tibi do, An verò tu, inquit, non animaduertis, quam mihi maxima tradas?* Scribit Nicephorus lib. 11. c. 22. Valens Imperator Arianus Edessæ persecutionem exercuit, Significatū est ex parte eius Christianis, ne in Oratorio D. Thomæ Apostoli extra urbem in campo conuenirent, alias deprehensū grauitè punirentur. Hæc denūnciationem parui pendentes Edesseni, alacrius diluculo illuc perueniunt. Quod ibi Modesto præfecto indicatum est, i. ad campum

conten

D. Bern.

Senec.

2. Regul.

14.

2. Reg. 22

Laërtius

lib. 4. in

Xenocr.

lib. 2.

in Socra-

te.

Nicepho.

lib. 11. c. 22

dici

contendit, & in mulierculam incidit manu puellū raptantem & acurrentem. Interrogans cur tanopere festinaret, & quō? Respondit, in campum in quo verā pietatis cultores sunt congregati, vt aequalia cum illis consequaripramia. Subiungens autem, Puerum cur ducis? Vt & ipse ait honoris eius particeps fiat. At ille videns tantam avaritatem in foemina, Imperatori denuntiavit, sique conservata fuit multitudo illa. Hæc in summa ibi. Idem lib. 7. cap. 6. Tempore Diocletiani Imperatoris Christianorum persecutoris, quum natalis Christi festus adesset dies, & multitudo ætatis omnis Christianorum in templo apud Nicomediam natalem celebratura convenisset, Tyrannus veluti opportunum tempus nactus, misit eo qui templum clauderent, ignem circum circa accenderent. Aderat ibi præco qui promulgabat, vt qui vivere vellent, ex templo exiret, & in proxima Iouis ara thura adoleret, alioqui vna cum domo ipsa conflagraturus. Quidam pro multitudine in templo respondit: *Omnes nos Christiani sumus: Vnum Deum credimus esse Christum, & ipsi sacrificare, & nos omnes vna offerre parati sumus.* Tunc ignis et accensus, qui temporis momento illos omnes viginti milium numerum explentes, in cinerem redegit. In Calendario Græcorum 28. Decembris ponitur festum celebre. Bis decem millium martyrum in Nicomedia vstorum. Vnde concluditur, Sanctos quamplurimos pro Christi quo ardebant amore, se ipsos consecrassent & morti obtulissent quam libentissimè, illud clara voce protestantes: *Eamus & nos & moriamur cum eo.* Vel vt doctissimus Iansenius in Concordia Evangelica scribit ad hunc locum, *Moriamur cum eo,* magis refert Lazarum quàm Christum. Sic ergo intelligebat tunc temporis D. Thomas. *Moriamur cum eo scilicet Lazaro: Sicut & Dominus supra indefinitè fuerat locutus: Eamus ad eum, scilicet Lazarum quasi Apostolus dixisset, Accedamus ad mortuum Lazarum, vt cum mortuo etiam moriamur.* Siquidem ille tunc diffidebat, ipsos præservandos ab offendiculo, & Lazarum posse à morte resurgere, vt postea præ aliis magis dubitavit de Christi resurrectione, vt idem Ioannes de eo refert cap. 20. *Nisi videro non credam,* inquit.

Kalēda,
græcorū.

Multi Iudæi à Hierusalem venerant Bethania ad Mariam & Martham, vt consolarentur eas de fratre suo, &c.

Vide Iudæos erga sorores istas nobiles, lachrymis super fratris

fratris obitu perfulas, charitatè exercuisse: vel ob sanguinis nobilitatè, vel certè cognationem quandam, aut, quod verissimillimum est, propter locorum viciniam: vel denique contractam quandam & conciliatam honestam amicitiam: Sicut & ad consolandum Iob in sua graui plaga & tribulatione, tres eius amici profecti leguntur. Veluti etiam cum vidua in Naym (vt supra diximus) multa ciuitatis turba describitur, quæ nimirum eam in eius lectu consolaretur, Hic autem obseruandum est: Quæ sit vera Christiani consolatio in lectu suorum. Illa nimirum quam D. Apostolus porrigit, de certissima fide ac spe resurrectionis omnium, per Christum & quòd *capillus de capite nostro non peribit*, auctore Christo: itemque quòd *non pereunt moriendo corpora nostra, sed mutantur in melius.* Et rursus, quòd *mortali homini induet immortalitatè ac incorruptionem.* Quòd denique *iusti in perpetuum viuunt*: & reliqua similia frequenter in sacris occurrentia. Vt *non contristemini*, inquit D. Paulus, *sicut & ceteri qui spem non habent; Consolamini inuicem in verbis istis.* Ne putes filium aut fratrem, cum moriens hinc recedit, te amittere, sed potiùs præmittere. Quod ex sacra Iob historia persuadetur facillè. Cum enim duplum eorum omnium quæ amisisset, restituit ei Dominus, non tamen duplum filiorum: Sed quot ab eo liberos sustulerat, tot reddidit: vt patet ex collatione cap. 1. & 42. Ibi: Septem millia ouium abstulerat in itinere, Quatuordecim millia dedit in fine. Tria millia camelorum abstulerat: sex millia reddidit. Iuga bouum quingenta abstulerat: Mille verò dedit in fine: Quingentas asinas abstulerat, Et mille postea reddidit: Filios decem abstulerat, Totidem nec plus reddidit. Vnde hoc quòd in filiis non duplicatur numerus, sicut & in cæteris omnibus rebus ablatis: Responsio in promptu est: Quia filij excepti ex hac vita non perierant, sed in meliori seruabantur: Duplū non reddidit, quia verè amissi, nō erant. Credebat eos vitam æternam viuere. Sicque filios suos etiam duplicatos habuit, sicut & reliqua: vt patet rectè perpendenti. Ita æquum est cogitare nos defunctos nostros, verè amissos non esse, sed adhuc viuere. Abel defunctus adhuc loquitur. Heb. 11. *Non est Deus mortuorum*, ait Christus apud Martham contra Saducaeos negantes resurrectionem, sed viuentium. Hæc tum demum vera & Christianorum consolatio, in funeribus & exequiis defunctorum.

Iob 1. &

42.

Heb. 11.

Dixit

Dixit Martha ad Iesum, Domine si fuisses hic frater meus non fuisset mortuus. Ecce postquam mortuus fuerat, vocat eum fratrem. Cum defunctis fidelibus fraternitatem etiam seruemus: Atqui nos fratrum non recordamur. Congruunt illud Psalmographi, *Oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde: o ingratitudinem & inhumanitatem!*

Si fuisses hic. Credit Martha solam Christi presentiam sufficere potuisse contra vim mortis? Tamen prodit infirmitatem suam. Ita enim loquitur, quasi Christus absens fuerit, Secundo, Existimat Christum non nisi corporaliter presentem posse auxiliari: Tertio putat non aliter quam oratione sua operari miracula cum subdit.

Quaecunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus, &c. Quid ais mulier? Iudex ipse est quem tu desideras adudcatum. In hoc dantis potestas est, non necessitas est rogantis, ait Chrysologus Ser. 63. Nefas est & impium proflus, sic orationes nostras ad Christum formare, Christe Saluator ora pro nobis, Id Arianismum saperet: sed sic orat Ecclesiam: *Christe miserere.* Persona enim diuina est, & vnum suppositum diuinum: Non duo, sed vnus Christus filius Dei, quem orando interpellamus, qui & exaudit nos: *Christe audi nos, Exaudi nos: χριστέ ἀκούσον* in Litanis & supplicationibus publicis orat Catholica Ecclesia.

Obserua Martha hanc fuisse fidem, certissimamque eius animo hæsisse persuasionem ex maiorum traditione, quod Piorum virorum precibus defuncti iuarentur, maximèque subleuarentur. Vnde cum Christum sanctitatis opinione imprimis celebrem, virum sanctissimum crederet, Deoque vnicè charum, qui ab eo facile exaudiretur si pro anima fratris eius orare dignareretur: Id proflus videretur voluisse, cum diceret, *Quaecunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.* Adiunctis etiam his sequentibus verbis: *Ego credidi, quia tu es Christus filius Dei, &c.* Implorabat igitur pro fratre à Christo orationum suffragium & auxilium dicens, *Quaecunque poposceris à Deo.* Vt scilicet pro quiete fratris, ac refrigerio animæ eius deprecaretur. Martha credidit precibus iuvari fratrem. Non enim eum vt à morte excitaret, tunc temporis Martha postulasse Christum videri potest: Cum id fieri posse nullatenus, falsò crederet, sed ad futurum nouissimumque diem, fratris suscitacionem remitteret, dicens.

Scio quid resurget in resurrectione in nouissimo die. Reliquum est igitur

est igitur, vt pro salute animæ fratris, Christum orare cuperet. Consentit & illud quod in B. Magdalena collecta seu oratione dicitur: *Cuius precibus exoratus quatruiduanum fratrem ab inferis resuscitasti.* Orauerunt igitur bonæ sorores pro fratre defuncto. Et nos debemus pro defunctis orare, vt fusius supra prosequuti sumus.

Resurget frater tuus, &c. Poterat Christus Martham arguere: verum afflictæ non addidit afflictionem, sed potius consolacionem. Quasi dicat Christus, Quid ploras, Martha, fratrem tuum quasi omnino perierit? Ignoras quoniam *Iustorum anima in manu Dei sunt?* Sap. 3. Hæc est vera consolatio. *Scio*, ait Iob. cap. 19. *Quod redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, &c.* Diuus Chrylostomus Homil. 61. in Ioannem, inuehitur contra muliercularum insolentius mortuos defectum insaniam, his verbis: Quid facis mulier? Nonne te Deum offendere arbitraris? Nonne ridebunt gentiles? Nonne fabulam nostram putabunt religionem? Dicent enim nullam esse resurrectionem: Illusiones omnium Christianorum dogmata putabunt.

Haud enim aliter quam si nihil post mortem remaneat, mulieres lamentantur, non attendunt scripturis, omnia illa signa ipsæ credere videntur. Si quidem se crederent mortuum non esse mortuum, sed ad meliorem vitam translaturum, non vtique ipsum tanquam nihil esse deplorarent, non tantas efferrent voces incredulitatis indices: Nunquam te amplius videbo. Deinde subiungit: Non ita gentiles effœminantur. Multi apud eos philosophati sunt: & cum audisset mater filium in prælio cecidisse, mox rogauit, quomodo se respublica haberet. Et alius philosophus coronatus, cum audiret filium pro patria cecidisse, coronam deposuit: Inde sciscitatus quomodo cecidisset, vt fortiter occubuisse cognouit, in caput statim coronam reposuit. Spartanæ autem mulieres hortantur filios, vt clypeum è prælio referant, aut super eo occumbant. Ideo pudet me hæc gentiles sapere, nos imprudentes esse. Qui de resurrectione nihil intelligunt, intelligentium opera faciunt: qui intelligunt, ignorantium. Atqui Dominus inquit, Matth. 5. *Beati qui lugent.* Peccata videlicet, quæ nemo luget, nemo animæ suæ curat perditionem. Quod lugere non iubemur, id lugemus. Quid inquit? Cum homines simus de morte hominis nõ est lugendum?

Nunquid

Chrysol.
log. Ser.
63.

Sap. 3.
Iob. c. 19.
D. Chry.
Hom. 61.

Matth. 5.

Nunquid ego hoc prohibeo? Minimè lugere, sed impudenter lugere veto. Non sum immanis atque crudelis. Vnde deam naturam dolere, & quotidianam requirere consuetudinem. Non licet nullo affectu moueri, quod & Christus ostendit. Lachrymatuſ est super Lazaro, eius sequere exemplum: lachrymare, sed leniter, & pudenter, & cum Dei timore. Si hac ratione lachrymas fundes, non reſurrectionis diffidentia argueris, sed agrè ferre clarissimè diſiunctionem videberis. Nam & peregrè proficiscentes lachrymis prosequimur, non tamen vt mortuos: ita & te lugeas, tanquam præmiseris peregrinum. Hæc ego non vt præceptor, sed vt permissor, humanæ fragilitatis conscius admonéo.

Quòd si peccator, & qui sæpenumero Deum offendit, mortuū defendus est, vel potius minimè, cum nihil illi afferat utilitatis, sed ea faciendā, quæ ei aliquid conferre possint, elemosynas, oblationes. In hoc latandum est, quòd malitia eius abscissa est. Quòd si iustus, rursus latandum, quòd in tuto collocatur quòd liberatus est futura formidine. Si iuuenis, quòd ex medio malorum ereptus est: Si senes quòd eo diutius vsus quòd maximè desiderabile videbatur, vitæ satietate migravit. Postea subdit. Honor mortuo, non fletus est, non ciulatus, sed hymni & psalmi, & vita optima. Vis mortuum honorare? Fac elemosinas. Deinde quibusdam interiectis. Et quomodo potest, inquit, non dolere qui filium vel vxorem amisit? Nò dico, ne doleat, sed ne immodicè. Nam si intelligeremus Deum illum abstulisse, quem mortalem virum ac filium habebamus, mox consolaremur. Indignari enim maius quiddam supra naturam querentis est. Homo natus & mortalis, quid doles quòd secundum naturam contigit? Nunquid doles, quòd edendo nutritis? Num quaris sine cibo vivere? Ita & in morte, num quaris immortalitatem? Mortalis natus es, semel hoc definitum. Noli dolere, noli te affligere: sed ama quæ communiter omnibus statuta sunt. Doleant tibi peccata tua. Hic optimus fletus. Hæc tenus D. Chryſostomus. Vt autem commodius exempla ab eo prolata intelligas: vtar necessaria quadam, & iniucunda digressionē ex prophanis Scriptoribus. Valer. li. 5. c. 103.

Hæc duo proponit Xenophon cum solemne sacrificium perageret, è duobus filiis maiorem natu, nomine Gryllum apud Mantinea

in præ

in prælio cecidisse cognouit, nec ideo institutum Deorum cultum omittendum putauit: sed tantummodo coronam deponere contentus fuit, quàm ipsam, percunctatus quoniam modo occidisset, vt audiuit fortissimè pugnantem interuisse, capiti reposuit: Numina quibus sacrificabat restatus maiorem se ex virtute filij voluptatem, quàm ex morte amaritudinem sentire. Alius remouisset hostiam, abiecerat altaria, lachrymis respersa thura deficcisset, Xenophontis cor pia religione immobile stetit. Idem ibi rursus: Anaxagoras audita morte filij, Nihil, inquit, mihi inexpectatum aut nouum nuntias. Ego enim illum ex me natum, sciebam esse mortalem, nec viuere aliquem posse qui non sit moriturus.

Hæc ille. Consentit Ælianus Var. Hist. lib. 3. De Anaxagora nisi quod de duobus liberis mentionem facit sic: Cum quidam Anaxagoræ Clazomenio nuntiaſset duos liberos eius mortuos esse, quos etiam solos habebat: Ille nihil perterritus aut affectus nuntio, Respondit: Sciri eos mortales natos esse. De Xenophonte item, Audiens ille filium cum victoria mortuum esse, receptam coronam iterum reposuit. Hæc, inquit, vulgaria sunt & multorum sermone celebrata. Addit insuper sequentia Dion Platonis discipulus, publica quædam & communia negotia tractabat: Eius filius à lecto delapsus in atrium, vitam cum morte commutauit. His nihil commotus est Dion, neque mutatus: sed constanter in eo quòd inceperat efficiendo, perseuerauit. Antigonum secundum aiunt, cum aliqui filium eius ex acie mortuum reportarent, vidisse quidem ipsum, sed vultum non mutasse, neque verò lachrymas fudiſse: sed collaudatum, quòd vt fortis miles occubuisset, sepulchro mandari iussisse. Hoc Ælianus. Plutarchus tom. 1. Opuse. 1. Opuse. in Apophtheg. Laconarum. Quædam, inquit, Spartana seu Lacæna, cum quinque suos filios ad bellum emiſisset, stans in suburbis, exitum pugnae sollicitè & cupidè expectabat. Cum autem, quidam inde venisset, & sciscitanti omnes interiisse renuntiaſset: Atqui non de hoc sciscitabar, inquit, mancipium nequam, sed quo loco essent res patriæ. Quæ igitur addidisset illam vincere: Libens igitur, inquit, de filiorum etiam morte nuntium accipio. Ibi rursus.

Alia scutum filio præbens, eumque ad fortitudinem cohortans, Fili, inquit, aut hanc, aut super hac, scilicet armatura,

Ælianus
Var. Hist.
lib. 3.

Pluta. 10.
1. Opuse.
in Apophtheg. Laconarum.

armatura, refert, vel morere. Quasi dicat, aut tanquam victor refert clypeum, aut cum clypeo generose & fortiter pro patria mortem sustine. Alia, ait idem, quum pompe interisset quæ publicè celebrabatur, & filium in prælio victorem fuisse, sed ex vulnere multitudinis interiisse audisset non detracta sibi corona, sed iactabunda illis quæ adstabant dixit, Multò est honestius amica in acie vicentem occumbere, quam Olympia vicentem superstitem esse. Hactenus processerunt ex prophanis exempla. Qui vult huc ex sacris, nempe 2. Reg. 12. Dauidis Regis exemplum, desistere cessantis, vel à luctu surgentis, postquam filium obiisse rescivit, conferet, tractabitque diffusus. Ille enim magna cum patientia voluntati diuinæ se conformare voluit, & alienam mortem, cui remedium adhibere non posset, patienter tolerandam docuit. Necessitari enim parendum est. Verùm de his satis (si tamen vnquam satis) ad textum regrediamur.

2. Reg.
12.

Heb. 11.

Gen. 22.

Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die, &c. Fuit apud veteres fides certa resurrectionis mortuorum. In lege Naturæ nempe in Abraham, de quo Hebr. 11. Fide obitu lit Abraham Isaac, cum tentaretur, ex Genes. 22. & vnigenitum offerebat, in quo susceperat repromissiones, arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus. Quomodo hoc sperasset, nisi & mortuorum resurrectionem credidisset? Fides enim (ait ibidem Apostolus) est substantia seu fundamentum rerum sperandum. In Iob similiter dicente: Et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum cap. 19. ibidem. In nouissimo die de terra surrecturus sum, &c. In lege scripta pleræque habentur similiter testimonia, vt patet legenti vetus Testamentum: Quasi dicat, Generalem resurrectionem semper credidi, sed quid hoc ad præsentem dolorem? Si spes affulgeret aliqua, eum vel nunc suscitandum fore, hoc me solaretur: sed video fieri non posse, præferim cum quatruiduanus iam sit & fœteat. Ergo oportet me expectare resurrectionem generalem. Narrat Stobæus Serm. 121. de luctu, quomodo Solon amisso filio flebat, & cum dixisset quidam nihil eum proficere flendo: Propter hoc ipsum flere se dixit: Sic quodammodo Martha, cum eam Dominus consolaretur mentione iniecta & spe proposita resurrectionis, illa vicissim retorquens verba Christi. Scio quia resurget, inquit, sed in nouissimo die. Tandiu absque consolatione & fratris solatio mihi expectandum,

Stob. ser.
121.

6pes

spes verò quæ in tam remotum differtur tempus, magis meum angit & excruciat animum. Propter hoc vel maxime desico prædilectum fratrem mortuum. Chrysol. Chrysol. serm. 63. Martha ante te est resurrectio, quam tam longè mittis. Ser. 63.

Ego sum resurrectio & vita. Ego, inquit, sum resurrectio, &c. Ego, & non alius sum, verus Deus, Resurrectio corporum, & vita animarum: Per quem resurgunt omnia, per quem vivunt omnia.

Ego credidi quia tu es Christus filius Dei viui qui in hunc mundum venisti, &c.

Hoc & Petrus Apostolorum caput professus est Matth. Mat. 16. 16. Eadem est fides Apostoli & Marthæ, prælatorum ac subditorum: nec differunt nisi penes maiorem minoremve explicationem. Sed attende paulisper, & penitus considera, Martha, sepositis tanti mœroris affectibus ac perturbationibus. Si pro quia, iste est Christus filius Dei viui, vt tu credis, & verè ita est: quomodo diffidere videris de fratris per illum suscitatione? quomodo ad preces eius confugis, vt pro fratris negotio ad Deum sollicitatoris & aduocati personam sustineat, qui est Resurrectio, per quem omnes resurgere habent cum corporibus suis? Quomodo illi dicis: Quacunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus, qui est filius Dei viui, vt te credere asseris, patri nimirum consubstantialis, ac eiusdem cum illo omnipotentia? Non sicut serui, precibus mortuos reuocat ille ad vitam, sed sicut Dominus omnium. Imperio & iussu suo, etiam mortuos excitat ac viuificat dicens: Puella adolescens tibi dico surge. Qui credit in me, inquit, etiam si mortuus fuerit, viuet.

Vocauit Martha, sororem in silentio &c. id est suppressa vel submissa voce. Nam quomodo alioqui siluit, quæ dixit, Magister adest? Submissus autem ac in aurem forori loquitur, ne circumstantes illam Iudæi Christi amuli & aduersarij, quæ dicerentur exaudire possent.

Cito illa surrexit &c. Non segnis fuit, ad Christum ocius accurrit. Hinc manifestum, quod non præuenisset eam Martha, siquidem cognouisset Christum venturum.

Nondum Christus venerat in castellum &c. Tardius ibat ne videretur ad miraculum properare, ac se se ingerere, sed exoratus hoc facere ait Theophilactus. Sic D. Paulus Theophi. Hebr. 5. Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocatur à Deo in Ioann. quemadmodum & Aaron. Heb. 15.

S 2

Vbi

- Heb. 5.* *Vbiposniffis eum? &c.* Non vt ignorans quærit, qui absens
Genes. 3. sciuit eum esse mortuum. Sic *Genes. 3.* *Adam vbi est*
Lachrymatus est Iesus &c. O charas lachrymas, ex quibus
Gen. 45. ad mortuum vita manauit. De Ioseph. *Genes. 45.* scribitur:
Non se poterat continere Ioseph, eleuauitque vocem magnam
cum fletu, quàm audierunt Egyptij. Christus fleuisse legitur,
Sap. 7. nascens, *Sap. 7.* Primam vocem similem omnibus emittit plorans.
 Fleuit super Hierusalem, præuidens eius excidium.
Luc. 19. *Luc. 19.* Fleuit & super Lazarum. Aliàs ingemuisse etiam
Marc. 7. dicitur, dum surdum & mutum curauit. *Marc. 7.* Suspiciens
 in cælum ingemuit. &c. *Iterum cap. 8.* dum quærerent signum
 de cælo, Ingemiscens spiritus ait: Quid generatio ista
 signum quærit? contra obstinationem & obdurationem
 Iudæorum iustè indignatus. Fleuit denique in cruce
Heb. 5. *Hebr. 1.* Cum clamore valido & lachrymis exauditus est
 pro sua reuerentia.
- Notatione dignissimum est Christum nunquam risisse,
 sæpe autem fleuisse. Ille meritò vocari poterit ἀγέλαστος
 quasi irrifibilis. Sic olim dictus Crassus nobilis Romanus,
 vt de illo testantur Cicero non semel, nempe Tusculanarum
 Quæstionum libro 3, & de Finib. libro 5. Solinus item
 Polyhistor capite 4. Crassus auus eius quem rapuerunt
 bella Parthica quòd nunquam riserit, fertur ἀγέλαστος
 cognominatus.
- Contrà verò Democritus teste Æliano *Var. hist. libro 4.*
 Quia omnes deridebat, & aiebat eos insanire: Gelasinum,
 ideit, risorem cum ciues sui appellarunt. *Christus beatus*
libr. 4. *prædicat lugentes Matth. 5.* Ex antithesi autem *Luc. 6.* ridentibus
 imprecatur, *Va vobis qui ridetis ait, quia flebitis.* Lachrymatus
 est Iesus, quia è sinu Abrahæ Lazarum ad hanc
 vallem miserix reuocare debebat. Sic Ecclesiastes *cap. 7.*
Melior est, ait, dies mortis, die natiuitatis. *capit. 4.* *Laudauimus*
melior mortuos quàm viuentes. Quod etiam Ethnicici consideratione
 humanæ conditionis ac miserix sensitisse, testantur
 Scriptores.
- Valer. li. 2.* Valerius libro 2. *capit. 6.* de institutis externis Thracia,
 natales hominum flebiliter, Exequias cum hilaritate
 celebrat. Solinus Polyhistor. *capit. 16.* de Thracibus sic
 scribit: Apud eos luctuosa sunt puerperia: Recentem natum
 fletu parens excipit: Controuersum læta sunt funera,
 adeo vt exemptos gaudio prosequatur. Ad stipulatur antiquior
 illis & vetustior auctor Herodotus pater Historiarum *lib. 4.*
 sub

sub principio de iisdem ita referens: Edito puero propria,
 qui cum circumcidentes cum ploratione prosequuntur,
 ob ea mala quæ necesse est illi, quod vitam ingressus sit,
 perpeti: humanas omnes calamitates recententes. Hominem
 autem factum functum, per lulum atque lætitiã terræ
 demandant, referentes quot malis liberatus in omni
 sit felicitate. Pomponius Mela *lib. 2.* de Thracia agens: Lugentur,
 inquit, apud quosdam puerperia, natiq; deflentur.
 Funera contrà festa sunt, & veluti sacra, canu lusque
 celebrantur. Hactenus de Thracum moribus in funcribus
 suorum. Quod autem illi agebant solo natura ductu, &
 lumine rationis naturalis. D. Ioãnes Euangelista ac Theologus
 in Apocalypsi ex cœlesti pronunciauit oraculo, &
 scribere iussus aſseruit: *cap. 14.* *Beati mortui qui in Domino*
moriuntur. &c. *Apo. 14.*

Ecce quomodo amabat eum &c. Bene amabat, non amauiſſet
 aut Amauerat? Perseuerabat enim, non pertransierat aut
 effluerat Christi erga Lazarum amor. *Jerem. 31.* *In charitate*
perpetua dilexi te: & *Ioan. 13.* *Cum dilexiſſet suos vsque*
in finem dilexit eos. *Prouerb. 17.* *Omni tempore diligit qui amicus*
est. Diligebat eum dum viuens infirmaretur, postea
 quàm mortuus est, *Lazarus amicus noſter* dormit. Et postquam
 similiter fœtidus eſſet & quatruiduanus. *Ecce quomodo*
amabat eum! Si pro lachymis ita sentiunt Iudæi, recoga
 gita quantò feruentius illos amaueit, pro quibus totum
 sanguinem fudit. *Ephes. 2.* *D. Ignatius Epif.*

O immensam Christi charitatem, ac nimium erga nos, *12.*
 vt scribit *Ephes. 2.* Apostolus, amorem: Vnde *D. Ignatius D. Dion.*
 egregius doctor & martyr, referente *D. Dionysio de diuina*
ca. 4. lib. 4. nominibus *cap. 4.* Epistola ad Romanos in ordine *12.* de diuina
 exclamat. *id est ipse ignoſcitur.* hoc est, *Amor meus* (Christus) *nomini*
crucifixus est. Si paria amicorum aliquot, ab exteris enarra
 ta computentur, vt verbi causa, Ex Cicerone *lib. 3.* Officio
 rum Damon & Pythias Pythagorai: Ex Ouid. *libro 3.* de *Quid lib.*
 Ponto *Eleg. 2.* Orestes & Pilades. Ex sacris bibliis, *1. Reg. 18.* *3. de Pon*
David & Ionathas, nihil huic exemplo amicorum reperie
 tur æquale. Scilicet Christus Lazari amicus adeò perfectè *10.* *Eleg.*
 ipsum dilexit, vt satis pro dignitate exponere nemo queat. *2. 1.* *Reg.*
 Narrat Plutarchus *tom. 3.* Vitar. in Alexandro Magno, *Pluta 10.*
 quod cum ad Achillis statuam peruenisset, Felicem illum *3. vit. in*
 appellauit, quòd viuo quidem tam fidum amicum, mor
 tuo autem tam magnam contigit habuisse præconem. Per *Alex.*
 Magna,

amicum, Patroclum Achilli coniunctissimum, per Præconem Homërum qui laudes eius in Iliade scripsit, intelligens. O verè felicem iure dixerim Lazarum, cui Christi talis tanrulusque contigit amicus! *Ecce quomodo amabat eum!*

D. Aug. in Ioan. Rursus fremens venit ad monumentum, &c. D. Augustinus in hunc locum sic adnotat. Fremuit, lachrymarum est, magna voce clamauit, dum vellet Lazarum suscitare. Quam difficilè surgit, quem malè consuetudinis moles premit, sed tamen surgit, occulta gratia intus viuificatur. *Ecl. 10. Ecclesiastici 10. Languor prolixior granat medicum. Breuem languorem præcidit medicus.* Sic mala consuetudo difficile deponitur.

Chrysol. 65. Tollite lapidem, &c. Dixerat per Ezechielem Prophetam, Auferam cor lapideum. Præcepit vt Iudæi ex se cor tollant: Euoluant perfidia saxum: Silicem duræ incredulitatis excludant, ait sermone 65. Chrysologus.

D. Cyril. Ioan. Tollite lapidem vt magis elucescat veritas, Iudæos iussit tollere lapidem vt miraculo crederent, nec calumniari possent. Hic quaerit D. Cyrillus, Cur lapide non amoto, quod maius esset signum futurum, non suscitauit Lazarum? Respondeo vt videretur à Iudæis præsentibus, in sepulchro mortuus, & postmodum inde resurgens: Et ne eludere valerent, alterum & non ipsum suscitatum fuisse prexerentes: Sicut de cæco nato Iohannis 9. *Quidam ex vicinis, quia hic est, dicebant. alij contra. Nequaquam, sed similis est ei.*

Ioan. 9. Pater, gratias ago tibi quia audisti me: Sciebam autem quia semper me audis, &c.

Heb. 5. Non quidem orasse, sed gratias egisse dicitur. *Semper me audis:* Voluntatis identitatem cum patre significat. *D. Aug. 10. 10. serm. mon. 104 de tem. Act. 9. & 20. Idem, 10. re veni foras, &c.* Hebr. 5. Ex auditus est pro sua reuerentia. D. Augustinus 10. 10. Sermone de tempore 140. Legimus quidem Act. 9 20. Apostolos mortuos suscitasse. Sed illi, vt suscitarent, Dominum orauerunt: suscitauerunt non sua virtute, sed inuocato Christi nomine: Filius autem Dei Lazarum virtute propria suscitauit, Dum imperandi verbo diceret, *Lazare veni foras, &c.*

1 de verb. Do. minim. 10. ser. 53 Lazare veni foras, &c. Idem tomo. 1. de verbis Domini in Ioannem sermone 52. sub finem. Ideo dicit nomen ne omnes mortui cogerebantur exire. Expectant audientiam omnes mortui, subito vna vox interceptit cæteros.

Lazare

Lazare veni foras. Non dilatio vlla retinet resurgente, Surgit, ambulat, currit. Et sermone de tempore supra citato. Sine dubio tunc mors audita voce Domini omnes mortuos à se potuisset dimittere, nisi propriè vocatum Lazarum cognouisset.

Statim prodijt qui fuerat mortuus ligatus, &c. Ibidem rursus Sanctus pater Augustinus: Dominus duplicem virtutem in Lazaro suæ operationis ostendit: Non enim minoris admirationis est Lazarum ligatum pedibus ambulare potuisse, quàm à mortuis resurrexisse. Concordant Theophilaetus & Euthimius in hoc Euangelium. Non minus, aiunt, videbatur esse mirabile vincitum egredi, quàm suscitari. Et miraculum erat verè vincitum moueri coniunctum miraculo resurrectionis. Exclamat verò Euthymius, O maximum ac duplum miraculum! Non solum fuerit resurgit, sed etiam qui obuinctus erat, exiit à monumento.

Dixit eis Iesus, Soluite eum & sinite abire, &c. Quibus dixit: inquires. Haud dubiè Apostolis locutus intelligitur: pensatis alijs colatisque scripturæ Euangelicæ locis *Ioan. 20. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & Matth. 18. Quacunque solueritis super terram, erit solutum & in caelis. & capit. 21. ad animalia soluenda mittuntur discipuli: Inuenietis, ait, asinam alligatam, & pullum cum ea, Soluite & adducite mihi &c.* Illud autem Apostolis fuisse dictum: *Soluite eum,* disertis verbis non semel restatus

D. Augustinus In hunc locum semel tomo. 9. Ioannes 11. Ministris hoc dixit, quibus & Dominus: *Qua solueritis in terra, erunt soluta in caelis.* Expressius iterum tomo. 4. li. de ver. & fal. pœnit. capit. 10. Inter eiusdem opera sic habetur: Lazarum de monumento iam suscitatum obrulit Dominus discipulis soluendum, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdotibus Matth. 18. *Quodcunque solueritis, &c.* Habetur etiam ex Innocentio 3. capit. A nobis. Extra de sententia excommunicationis. Vinculum quo peccator ligatus est apud Deum, in culpa remissione dissoluitur: Illud autem quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur, relaxatur. Quod in suscitatione Lazari sermo Euangelicus manifestat: quem prius Dominus suscitauit, & Apostolis præcepit postmodum soluere suscitatum: Hæc ibi. Ergo peccator in pœnitentiæ sacramento solutus, cum

s 4

psalmi

Theoph.
& Euthimius.Ioan. 20.
Mat. 18.Ioan. 21.
D. Aug. in hunc locum.Ecl. 10. 4.
li. de ver. bo. & fal. pœnit. cap. 10.Mat. 18.
Decret.

psalmista Domino gratias agat, dicens: Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis psal. 117. Tibi laus & gloria in seculorum secula. Amen.

SABBATO POST DOMINICAM QUARTAM

QUADRAGESIMAE.

De Luce, & eius proprietatibus.

Dixit Iesus Iudaeis: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae. Dixerunt ergo ei: Tu de teipso testimonium perhibes, & testimonium tuum non est verum. Ioan. 8.

Huius celeberrimae concionis, tamque profundae & altae praedicationis, imprimis aperienda est ex circumstantiis huius Evangelij occasio. A re nimirum praesenti, & veniti è re nata (vt dici solet) captasse videtur occasionem Dominus Christus. Id enim familiare illi fuit: vt cum Samaritanam alloquebatur ad puteum Iacob, ex aqua fontis occasionem sumpsit loquendi de dono Spiritus sancti: & cum discipulis, ex cibo corporis, loquendi sumpsit ansam de cibo mentis, atque ita sepe. Nunc verò quia matutino tempore, illucescente iam die, in templum venerat, Ex temporis circumstantia, Ex oriente nimirum Sole, praedicat dicens: *Ego sum lux mundi.* Et diuinitatis suae sacramentum aperit. Quasi dicat, interprete Emiseno, Ego sum lux illa, quae Soli splendorem, oculis visum, & menti tribuit intellectum. Per me Sol splendet, oculi vident, & anima intelligit. D. Irenaeus Dionis. l. de diuinis nominib. c. 4. Lucis voce, inquit, laudatur optimus, id est, Deus, sed & illuminat potentia omnia, id est, cuncta illuminabilia. Sic diuinae bonitatis significatiua imago, magnus & hic & plenus luce, Sol, & omnia quaecumque partici-

pare cum possunt illuminat, expandens inuisibilem mundum sursum ad deorsum propriorum luminum claritates, & si quid eas non participat, hoc non infirmitatis est illuminationis eius distributionis, sed per assumptionis luminis importunitatem, id est, materiae indispositionem. Sed & ad generationem sensibilibus corporum committitur, & ad vitam mouet, & nutrit & auget, & perficit & purgat ac renouat: Estque mensura & numerus horarum, dierum, & secundum nos totius temporis, Et cetera quae illi fufius prosequitur. Non tamen, vt gentes dicunt, Sol Deus est, sed Christus verus Sol iustitiae, de quo Psalmographus: *Tu fabricatus es aurum & Solem.* Ibidem: *Deus autem rex noster ante secula operatus est salutem in medio terra, scilicet habitabilis, nempe in Hierusalem passus pro hominum salute.* Psal. 73. *Omnia per ipsum, nimirum Verbum, facta sunt, & verbum caro factum est.* Ioan. 1. Ille nunc verè: *Ego sum lux mundi.* Sap. 13. *Solus & Lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt vani homines, in quibus non subest Dei scientia.* Ioan. 1. *Deus lux est, & tenebrae in eo non sunt vlla.* Ioan. 9. *Quandiu sum in mundo, lux sum mundi.* Luc. 1. *Visitauit nos Oriens ex alto, Cuius rei indicium fuit quod Luc. 1. in natiuitate eius noctis tempore, Claritas Dei circumfulsit illos, pastores videlicet.* Ibidem Symeon constitetur ipsum esse lumen ad reuelationem gentium. Mal. 4. *Vobis oritur Sol iustitiae. Quae erat Christi venturi promissio. Illo moriente, Luc Solis defecit trium horarum spatio. Obserua, Primum verbum in principio conditionis creationisq; omnium, fuit istud: Fiat lux, & facta est lux. Eius planè mirabiles sunt proprietates, & quae immensam illam ac diuinam lucem maximè referant. Primò, cum lux affatim omnibus participatione sui locupletissimam praebet, nunquam tamen minuitur. Secundò, lux pellit tenebras. Ioan. 1. *Tenebrae non comprehenderunt.* Tertiò, lux oculis est gratissima, si laesi sunt. Aristoteles in initio Metaphysicorum, *Videre sanè praesertim experimus. Et Ecclesiastes c. 11. Dulce lumè, & desiderabile est oculis videre Solem.* At verò ægris oculis molesta est & exosa lux. 1. Reg. 3. *Heu non poterat videre lucernam antequam extingueretur, quia caligauerat oculi eius.* sic Ioan. 3. *Qui malè agit, odit lucem.* Iob. 14. *Fuerunt rebelles lumini.* Ephes. 5. *Omnia quae arguuntur, à lumine manifestantur.* Quarto, lux omnibus communis est. Mat. 5. *Solem suum oriri facit super bonos & malos.* Sic non est personarum acceptor Deus. Quinto, lux solis huius ab hominibus extingui nunquam potest.*

Psal. 73.

Ioan. 1.

Sap. 13.

1. Ioan. 1.

Ioan. 9.

Luc. 1 &

2.

Mal. 4.

Arist. li.

11.

Metaph.

Eccle. 11.

1. Reg. 3.

Ioan. 3.

1. Iob. 14.

Ephes. 5.

Mat. 5.

Quinti

Quasi dicat Christus, Quid vos, o Iudei inuidi, gloriam meam opprimere conamini? Nunquid non deridendi estis, si solem istum visibilem exufflando extinguere, vel e caelo deicere tenetis? Simile est quod nomen meum delere vultis. Sexto: lux non inquinatur contactu immundorum. Septimo: lux solis alia liquefacit, ut ceram, alia indurat, ut lutum. Octavo, lux licet pluribus communicetur, non tamen minuitur villo modo ex hoc, neque deperit. Vnde versus.

Quid vetat appposito lumen de lumine sumi?

Mille licet sumant, deperit inde nihil.

Quae omnia appositissimum Christo conueniunt, qui est,

Ioan. 1. Lux vera qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ioan. 1. Candor lucis aeterna. Sapient. 7. Splendor gloria.

Heb. 1. Hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israel. Luc. 2. Octavo, lux emi non solet. Nihil viliori pretio habetur quam Sol. Dormitis, cumque exergiscimini, nec arbitramini, videtis Solem ingredientem per fenestram vestram, o quam grate se hominibus praebet Dei summa benignitas, & quam vniuersaliter communicatur iis, qui ei aditum patefaciunt, & illum in domum suam recipiunt. Hoc Christus significat dicens. Ego sum lux mundi. Sed Ioan. 3. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim illorum mala opera. O charam lucem!

Ioan. 3. Dicebat merito senior Tobias cap. 5. Quae consolatio est mihi, qui in tenebris sedo, & lumen caeli non video? Paradisus locus lucis nuncupatur: Vnde pro defunctis orat Ecclesia: Locum refrigerij, lucis & pacis ut indulgeas deprecamur. Quid esse mundus, sublata de eius medio luce? Hinc Romana eloquentiae parens Cicero lib. de vniuerso scribit. Hac varietate distinctum, bene Graeci νοσμων, nos lucentem mundum nominamus. Subscribit Plinius li. 2. c. 4. Quem νοσμων Graeci, nomine ornamentum appellauerunt, eum nos a perfecta absolutaque elegantia mundum. Vnde patet non esse nomine νοσμων nuncupandum mundum, si lucis munere & beneficio careret. Quae enim elegantia, quae pulchritudo vlla esse poterit, si lux abfuerit? An non sedes beatorum eorum vocatur Empyreum, non a calore, sed a splendore ac luce: o bonam lucem! Genes. 1. Vidit Deus lucem quod esset bona. Sap. 16. Oportet ad orientem lucis te adorare, Domine. Sicut & nos Christiani ex traditione paterna, ad orientem orare, & adorare solemus. Hac protestantes caeremonia, Dei lucem

Gen. 1. bona. Sap. 16. Oportet ad orientem lucis te adorare, Domine. Sicut & nos Christiani ex traditione paterna, ad orientem orare, & adorare solemus. Hac protestantes caeremonia, Dei

Sap. 16. lucem

lucem esse quem adoramus: nosque ut filios lucis non tenebrarum in lucem credere: dicente Christo: *Dum lucem habetis, credite in lucem ut filij lucis sitis.* Ioan. 12. Sol diuinitatis est symbolum. Macrobius, libro primo. In somnium Scipionis. cap. 20. Solem Heraclitus fontem caelestis lucis appellat, Ibidem, Cor caeli iure dicitur, hoc est, Heraclitus sol in aethere, quod in animali cor. Et Chalcidius in Timaeum Platonis, fol. 32. dicit solem cordis obtinere rationem, nam semper in motu est. Item Plinius libro secundo cap. 6. Solem astruit mundi totius esse animum ac plantium mentem. Hic lucem rebus ministrat, auferatque tenet. Hic reliqua sidera occultat, Hic caeli tristitiam discutit. Hic suum lumen ceteris quoque sideribus foenerat, praclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuisse vid eo. Nam ille *ἰλιάδ. γ. ἠελίος ἔδ' ἐπ' αὐτῷ ἰσοπάς ἦγε; πᾶν ἑκάνθετο*, id est, *Solus qui omnia videt, & omnia audis. Quod eo sensu verum est, quia suo cuncta collustrat lumine, quasi mundi oculus, & quia stulta gentilitas putauit numen esse quoddam.*

Cicero de natura Deorum libro secundo. Syderum princeps sol, omnia clarissima luce collustrans. Sol dictus vel quia solus ex omnibus sideribus est tantus, vel quia cum exortus est, obscuratis omnibus, solus apparet. Herodotus libro primo Perfas Solem pro Deo coluisse, illumque sacrificasse disertè scribit, & libro tertio narrat, septem qui magos interfecerant, pepigisse de regno, hunc in modum: ut sub ortum Solis conscensis equis, dum in suburbanis vectarentur, cuius equus vocem primus edidisset, is regnum Cambyfis obrineret. Darius sortem habuit, & illum, tanquam numine praesente regem Persarum electum, adorauerunt, ut ibi fufius refertur. Non dissimile Iustinus Historicus lib. 18. à Tyrionum seruis factum describit, hoc modo: Tyrus à seruis suis multitudine abundantibus indigna supplicia perpeffi sunt. Conspiratione facta omnem liberum populum cum Dominis interficiunt, atque ita potiti vrbe, lares dominorum occupant, Rempublici inuadunt, coniuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos procreant.

Vnus ex tot millibus seruorum fuit, qui miti ingenio fenis domini, paruulique filij eius natura moueretur, dominosque non truci feritate trucidauit, sed pia misericordia ac huma

Inst. Histor. li. 18

ac humanitate respexit. Itaque cum velut occisos alienos, Seruisque de statu Reipubl. deliberantibus placuisset, regem ex suo corpore creari, eumque potissimum quam acceptissimum Diis, **Qui Solem orientem primus vidisset,** rem ad stratonem (hoc nomen ei erat) dominum occulte latentem detulit. Ab eo informatus cum medio noctis, omnes in vnum campum processissent, ceteris in orientem spectantibus, solus occidentis regionem intuebatur. Id primum aliis videbatur furor, in occidente Solis, ortum querere: Vbi verò dies aduentare cœpit, hic primus omnibus fulgorem solis summo fastigio ciuitatis ostendit. Non seruilis ingenij ratio visa. Requirentibusque auctoritatem de domino confiteretur. Tunc intellectum est, quantum ingenua seruilibus ingenia præstarent, malitiaque seruos, non sapientia vincere. Igitur venia seni filioque data est, & velut numine quodam referuatos arbitantes, regem Stratonem creauerunt. Ab Alexandro tandem serui illi perfidi, crucibus affixi sunt.

Quibus duobus eligendi regem exemplis, aperte enuncitur Solem orientem diuini numinis quasi testeram quendam, ac diuini fauoris portendisse præsentiam. Sed ad sacratiora pergamus misteria. Lux in tribus linguis, trium literarum nomen est. Dicitur enim Hebræycè אור, Græcè φῶς, Latine lux, ad designandum Trinitatis misterium. Prima litera. א litera. patrem significat: אב pater. Secunda litera. ב. vim habet copulatiuam, pro &, capitur: vnionis hypostaticæ symbolum. Tertia litera. ג capitalis seu initialis est huius nominis, שפחה קדש Spiritum in sanctum significantis. Sol etiam Triliterum vocabulum habetur. Triadis quoddam non incongruum Symbolum habetur. In quo tres proprietates inueniuntur: Corpus nimirum solare, splendor, & calor. **Quæ ipsam Solis complent naturam:** Sic per primum, Patrem, Per secundum, Filium qui dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, Per tertium autem Spiritum sanctum ab utroque procedentem, sicut calor ex Solis corpore ac splendore fluit, intellige 1. Ioan. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus: Et hi tres unum sunt.* Tres nempe hypostases seu personæ, sed vna essentia vel deitas. O Sancta Trinitas, trium scilicet vnitas: τρία πρόσωπα, μία δὲ θεία, μία θεότης: Tres scilicet personæ, vna essentia, vna diuinitas. τριὰς ἁγία, Trinitas & vnitas. Verum de sancta Trinitate non plura ad præ-

Ioan. 5.

ad præfens institutum facientia nunc quidem dicturi sumus.

Subdubitare aliquis posset. Quomodo Apostolis dixerit Dominus. Matth. 5. *Vos estis lux mundi,* Et de Ioanne Baptistâ. Ioan. 5. dicitur: *Ille erat lucerna ardens & lucens ante dominum:* Et de fidelibus scribit Apostolus. Eph. 5. *Eratis aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino.* Respondeo: Christus aliter lux mundi dicitur, aliter Apostoli. Nam Christus est independens & essentialis lux: Apostoli verò dependenter ac participatiuè sic vocantur. De Ioanne quidem Ioan. 1. scribitur: *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Non erat lux per essentiam, sed bene per participationem: Sicut & de Prophetis dicitur: *Ego dixi Dñi estis.* Lux mundi dicitur, non vnus vrbs vel regionis sed totius orbis: Non Iudææ tantum, sed etiam gentilitatis. Salus enim ac illuminatio omnibus communis est. Isa. 9. *Habitantibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis.* Isa. 42. & 49. *Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.*

Isa. 9.

Isa. 42.

Eph. 5.

Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vita, &c.

De quibus tenebris hîc agitur? Non noctis, sed ignorantia & erroris. Christus enim sapientia & veritas. Vbi hæc sunt, ignorantia & error esse non possunt. In his totus mundus sedebat, quoniam Christus apparuit, iuxta Isaiam supra citatum. Habebit autem quicumque Christum sequitur, lumen vitæ, quod scilicet vitam præstat æternam Psal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, &c.* Theologi constituunt lumen triplex. Videlicet lumen naturæ, de quo Psal. 4. *Multi dicunt, Quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Lumen gratiæ, de quo 2. Cor. 4. *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris,* scilicet per fidem & gratiam suam. Et lumen gloriæ, de quo alicubi Psalmographus: *In lumine tuo videbimus lumen.* Postremum est tantum beatorum, Primum etiam Turcarum & gentilium, Secundum autem ac medium, est Christianorum solum. Sequi autem debemus lucem, ne tenebræ nos comprehendant. Sequamur Christum, vt heliortropium seu follequium sequitur Solem. Vt Plin. li. 2. Plinius lib. 2. scribit c. 41. & lib. 18. c. 27. *Herba vna que vocatur Heliotropium circumagitur cum Sole, ab eum Solem intuetur semper, omnibusque horis cum eo vertitur,* 27. vel nu

vel nubilo obumbrante. Ad hunc modum & nos Solem iustitiæ Christum sequi oportet: in eius gloriam nostros dirigere actus, illius semper spectare voluntatem, iustisque obtemperare. Sicque habebimus lumen vitæ.

Ne simus nocturnis similes, ac bubonibus mali omnibus nocturnis. Lucem enim oderunt: Interdium latitant, noctu autem foris vagantur, ideo Lucifugæ aues merito dicuntur. Huiusmodi nicticoraces, vesperilliones, & eius generis bestiolæ lumen Solis refugientes, impiè agentes designant, qui vt scelera perpetrent sua, obseruant, caliginem, tenebriones, ad lucem accedere nolentes, ne redarguantur opera eorum, de quibus Psaltes diuinus: *Nesciunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant.* Similiter ali-

pli. lib. 5. quæ ex parte Atlantibus, de quibus Plinius lib. 5. c. 8. & ante illum Herodotus lib. 4. sic scribunt: Atlantem, ait Plinius, degeneres sunt humani ritus, Solem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, vt exitialem ipsi agrisque, Hi, inquit Herodotus, Solem transcendentem execratur, eique præterea omnia conuitia ingerunt, quod torridus & iplos & regionem perdat. Sic impij & aduersi, qui Deo rebelles, Christo conuiciabatur, vt frequenter in Euangelio Pharisei, nonne per Atlantes illos appositè designantur? An non hoc est *θεομαχίαν*, id est aduersus Deum pugnare, & Spiritui sancto resistere velle? Act. 5. *μή θεομαχίαν* id est, *ne pugnemus cum Deo.* Act. 7. *Dura ceruice: vos semper Spiritui sancto resististis.* Ergo veniamus ad Lucem in eius amorem rapiamur. Id enim bonorum operum & integritatis morum argumentum erit. *Luceat*, ait Christus Matth. 5.

Pat. lib. 5. *Lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* De Liuiio Druso clarissimo iuvene Romano scribit Velleius Paterculus, Hi. 2. *hisl.* *Rom.* historiæ Romanæ posteriori volumine paulò post principia libri ad hunc modum: Tribunatum iniit M. Liuius Drusus vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio animoque quàm fortuna vsus. Cuius morum minimè omittatur argumentum. Cùm ædificaret domum in palatio, promitteretque ei architectus, ita se eam ædificaturum, vt libera à conspectu, immunis ab omnibus arbitris esset, neque quisquam in eam despiciere possit: Tu verò, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, vt quicquid agam ab omnibus perspicere possit. Hactenus ille.

Non ambulat in tenebris, &c. Tenebris inquam, ignorantia, quia ego sum veritas, nec culpæ, quia ego sum vita, neque damnationis æternæ, quia ego sum vita, Ioan. 14. Dicit autem, *Qui sequitur.* Quia sicut quicumque non vult errare in tenebris, oportet vt sequatur eum qui lumen portat: Ita quicumque vult saluari, oportet quòd sequatur Christum qui est lux, credendo & amando, *Et sic Apostoli secuti sunt eum, Matth. 4.* Christus ergo nos deducere debet Psal. 118. *Deduc me Domine in semitam mandatorum tuorum.* Quod etiam significabat olim columna illa ignis, quæ per noctem illuminabat filios Israël, eisque viam præmonstrabat. Hinc & Moyfes dicebat: *Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto.*

Non ambulat in tenebris, &c. Duo hic imprimis obseruare oportet. Vnum est. Quamuis de omnibus in peccato mortali existentibus dici verè possit, eos in tenebris ambulare, magis propriè tamen hoc de illis dicitur, qui fidei lumen perdiderunt. Alterum est: Hæreticos huius miseræ tempestatis, maius damnum animabus attulisse, quam anteriorum temporum cæteros. Illi enim prædecessores, vt plurimum hæreses circa speculabilia, quæ ad intellectum spectant, seminarunt, ac introduxerunt: Hi verò successores, ac moderni, Mahumedis instar, (Mahomerum vulgò dicunt) carnis libertatem prædicantes, & quæcunque improbi homines faciebant comprobantes, infinitos stultos ad se pertraxerunt: animaduertentes hac noua doctrina facile deprauatos peccatores post illos esse abituros: Quia quod antea cum aliquo conscientia stimulo ac serupulo faciebant, nunc liberiùs ac impudentiùs absque conscientia remorsu faciunt ab hæreticis istis edocti, imò potiùs seducti, falsoque persuasi, se hæc nefanda sine peccato facere posse. Sicque hi maledicti, ieiunia & corporis afflictiones sustulerunt, Castimoniam cœlibatunquæ relegarunt, Confessione sacramentali silentium imposuerunt: Prælatorum obedientia derogarunt: Persecutionem decimarum denegarunt: In alios denique quamplurimos errores homines carnales induxerunt. *Illi Epicuri de grege porci*, vt Horatius loquitur? *Inimici crucis Christi*, quos Apostolus desert, *Quorum Deus venter est, & quorum finis interitus*, Philip. 3. Efficacius remedium quo ab his tenebris & erroribus possumus liberari est, quòd hic à Christo salubriter edocemur,

Qui

Qui sequitur me non ambulat in tenebris. Sequamur ex animo per imitationem hunc doctorem, eiusque vestigia ambulantes in Dei mandatis: eodem dicente: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Matth. 19. Ecclesiastici. 17. *Si uerba mandata seruare conseruabunt te.* Impossibile est enim eum qui Dei præcepta diligenter custodit, fidem amittere, & in hæresim prolabi. Dicunt enim Doctores: *Hæresis Christiano nunquam esse primum peccatum, sed semper eius peccatum, & pœnam aliorum peccatorum.*

Qui sequitur me. A Christi sequela neque diuitiæ neque cupiditates nostræ, nec mundani honores, aut aliud humiliter modum nos impedire vel remorari debet. Res siquidem istæ mundanæ viles ac perexiguæ, multos sæpè vsque adeo præpediunt & auocant, vt initar remoræ cuiusdam, nos à bono proposito frequenter refilire faciunt, ô quàm pudendum pro minima utilitate, pro modica voluptate, pro turpi lucro, à sequela Christi recedere, ab incepto regredi, ac retrocedere! Narrat Plinius libro 9. capit. 25. quomodo est paruus admodum piscis affluens petris, Echeneis appellatus, hoc carnis adhaerente naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito. Idem lib. 32. cap. 1. Vnus ac paruus admodum pisciculus, Echeneis appellatus, cogit stare nauis, quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irrevocabili iactæ: E nostris quidam Latinis remotam appellauerunt eam. Hactenus Plinius: Ita vilissimæ res mundanæ, quas Apostolus arbitrabatur vt stercora, quorumdam retardant cursum, cœlestemque nauigationem. Qua quidem Christum sequentes, ad potissimum felicitatis portum peruenire ardentissimis votis exoptant. *Filij Adam, usquequo de-*

Psal. 4. ligitis veritatem & queritis mendacium? Plal. 4. Valde stupendum est quòd minimus piscis, leuissima quædam occasio & res nihili, nos à cœpto virtutis itinere, à sequendo Christo, & ferenda post eum cruce, carnisque mortificatione, nos reuocet & remoretur. Alij derelicto Christo luxuriam, alij avaritiam, alij superbiam, alij verò fatum & hypocritism turpèque lucrum prosequuntur. Sed de his fit satis. Quoniam verò, L. nullus idoneus. D. de testibus Pomponius ait, Nullus idoneus testis in re sua intelligitur, Christo procaciter obijciunt quod subijcit Euangelista.

Tu de teipso testimonium perhibes, & testimonium tuum non est verum, &c.

Quasi obijcerent: Quænam modum nemo potest esse iudex.

iudex in propria causa: Ita etiam testis esse non potest. Passio enim & proprius amor rationis iudicium peruertit: iuxta illud vulgatum: *Amor & odium impediunt cernere verum.* Quasi dicant, Eo ipso quod tu de teipso testificaris, testimonium tuum non est verum. Dederet enim valde, hominem seipsum commendare, & laudare. Prouerb. 27. *Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus & non labia tua.* Et Apostolus: *Non enim qui seipsum commendat ille probatus est.* 2. Cor. 10. Iulianus Imperator Apostata dictus in quadam ad Basilium Epistola vsurpauit hoc prouerbium, sciens hæc, *επιπροσκαρπιμαυτον ουτως Αγιδαμας.* id est, Me ipsum namque sicut Astidamas collaudaui. Eras. Chiliad. 2. Centur. 7. Adag. 59. Te ipsum laudas vt Astidamas. Narrat historionem quempiam fuisse hoc nomine vocatum Morfinij filium, cui statua in theatro ponenda decreta fuerat. Itaque titulum ipse conscripsit, in quo suas laudes complectebatur, cumque in concionem attulit, vt approbatus adderetur statuæ: Verum suffragiis populi decretum ne molestas ille titulus inscriberetur.

Ea res primum comœdiæ iocis agitata post in prouerbium abiit, Recensetur à Zenodoto: Titulus autem quem Astidamas statuæ suæ inscripsit, extat etiamnum apud Suidam Græcè. Recurrit ad illum qui uolet. Valer. lib. 7. cap. 1. De sapienter dictis: Aristoteles de semetipso in neutram partem loqui debere prædicabat: Quoniam laudare se vani, vituperare stulti esset. Plutarchus tom. 2. Opusculorum, De sua ipsius laude, siue, Quomodo se quispiam citra inuidiam laudare posset, scribit ita: Cuique laus ab aliis impertita, iucundissima auditu res est, vt Xenophon ait: Si quis autem seipsum laudet, aliis odiosissima. Primum enim eos qui sese laudant, impudentes existimamus, quum conueniret eos erubescere, etiamsi ab aliis laudarentur: Deinde iniquos, quòd sibi ipsis tribuant, quæ eos ab aliis accipere oportebat.

Semetipsum laudare irreprensibile est, Primum quidem si ob defensionem id facias aduersus calumniam, aut accusationem, vt Pericles, Verum mihi, inquit, irascimini, tali viro, qui nullo sum inferior & ad cognoscendum & ad eloquendum ea quæ oportet. Insuper ciuitatis amans atque pecuniis inuictus, prudentiam ostendit. Qui reprehenditur propter ea quæ rectè confecit, & planè venia dignus est & reprehensibilis, si facta laudibus cuebat.

t Videret

Pli. lib. 9. ca. 25. & li. 32. c. 1.

Videtur enim non exprobrare, sed semetipsum defendere. Ut Demosthenes Oratione pro Corona, glorians de legationibus in bello, ac decretis, ob quæ incusabatur. Sic accommodabimus instituto & proposito Christi seipsum citra omnem inanem gloriæ suspicionem ac labem laudantis, contra calumniam Phariseorum. Et quia immerito ab illis reprehendebatur: Sic & Paulus suas defensionum laudes. *2. Corinth. 11. & 12.* & concludens dicit: Fui iniustus. *2. Corinth. 11. & 12.*

Respondit Iesus: Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, Testimonium meum verum est, quia scio vnde veni, & quo vado. Vos autem nescitis vnde veni aut quò vado. &c.

Vide quæso quàm mansuetè illis respondet. Dixerunt Christum esse mendacem & quacumque diceret falsa esse. Quare, Domine, tam amarulentis conuitiis, tam dulcere reddidisti responsum? Salomon ait Prouerb. 26. *Respondit stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur: Quare igitur his stultis, sicut merentur, non respondisti? Cum tibi dixerunt: Magister, scimus quia verax es, asperissime respondisti: Quid me tentatis hypocrita?* Matth. 22.

Mat. 22. Quid me tentatis hypocrita? Matth. 22. Hic autem cum ab illis mendax voceris, tanta cum mansuetudine illis respondes? Responso. Ita conueniebat vt cælestis magister faceret, ad prælatos, & illos qui publicis muneribus funguntur erudiendos: vt cum mansuetudine ac patientia se excusent. Sic faciebat Iob cap. 31. *Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. Quasi dicat, Non illos afficiebant iniuriis, si aliquo modo de me conquererentur, sed benignè facti reddebam rationem, & apud illos me excusabam, vt mansuetissimè cuidam obmurmuranti Paterfamiliàs in Euangelio respondisse comperitur: Matth. 20. Amice non facis tibi iniuriam, Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade, &c.*

Iob. 31. Non dixit, Serue nequam, abi in malam rem: Vade furcifer, Satage rerum tuarum. Tanta verò cum acrimonia illis respondit, qui blandis & assentatoris verbis illum alloquebantur, vt nos moneat ab adulate tanquam à capitali peste esse fugiendum cauendumque.

Testimonium meum verum est, &c. Non enim semper falsum est quod quis de seipso dicit. Aliàs frequenter mentiti essent Prophetae.

Quid dicitis & blasphematis, ô Iudæi: Veritas mentiri non potest. Etsi ego testimonium perhibeo, Vide, Vide Emphasim!

Emphasim! Ego qui sum verus Dei filius, & verus homo, in quo humana ratio nequaquam perturbari potest, cum tam illustrata sit à diuina natura, rectè possum de me testimonium perhibere: & quod perhibeo verum est. Quòd probat hoc argumento: Quia scio vnde veni, & quo vado. Mirabilis argumentatio! Dic, Domine, vnde venis? *Exiui à patre. Quo vadis? & iterum vado ad patrem:* relicto mundo quoad præsentiam visibilem ac familiarem. Si hoc ita est, Ergo filius Dei es. Ultra, Si filius Dei es, Ergo mentiri non potes. Conclusio, *Quia filius Dei es, verum est testimonium tuum.* Non aduertis hanc ætiologiam, seu causam rationem apertissimam esse, & luce meridiana clariorem? Vos autem nescitis vnde venio, quia secundum carnem iudicatis.

Cum nihil amplius aduertatis, quàm hoc corpus carnis, ex muliere natum, non iudicatis nisi carnaliter, nec vultis credere plus in me esse quàm hoc, quod corporalibus oculis intuemini, licet plurima miracula me videatis operari: Atque hæc cæcitas & infidelitas vos ad condemnationem deducet. *Vos nescitis vnde venio, aut quo vado.* Si sciretis quò peruenturus sim, non tam impia contra me tentaretis. Sentietis enim iudicem eum, quem nunc quidem blasphematis. Et nos sedulo recogitemus, quòd in throno iudicij ad iudicandum sedebit. Ergo ab offensa diuinæ maiestatis caueamus. Ideo nescitis vnde & quò, quia non creditis me Dei filium.

Vos secundum carnem iudicatis, Ego non iudico quèquam, &c.

Quasi dicat: Externa specie & humilitate mea scandalizauimini. Suprà dictum est. *Notite secundum faciem iudicare.* Præferbant enim Moysen ipsi. Vos carnaliter & crasso modo, ad id solum, quod apparet: intuentes iudicatis: *Ego non iudico quenquam scilicet nunc.* Ioan. 3. *Non misit Deus filium suum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per eum.* Attende etiam emphasim in pronomine Ego. Quasi dicat: Ego vniuersorum redemptio, ego peccatorum propitiatio & remissio, vos non iudico quia me non recepistis: Non iudico qui libenter indulgeo, qui sanguine meo redimo peccatores, ego non iudico, qui deleo iniquitates & memor non ero, ego non iudico, qui malo vitam quàm mortem peccatoris, ego non iudico, quia non damno sed iustifico consentientes, ego non iudico. Moyses vos acculat, ille vos arguit in quem speratis, ille accusat vos,

quia iudicandi non habet potestatem, quæ eius debetur auctori. Ille ergo, in quem speratis, acculat: Ille in quem sperare nolistis, absoluit. Magna, Iudæi, imprudentia. Merito acculatur in criminibus suis, quia acculatorum elegerunt, & bonum iudicem refutarunt. Ideoque deest illis absolutio, pœna non deest. Hactenus D. Ambrosius emphaticè hanc tractauit sententiam lib. 5. Epistolæ. Epistola. 20. sub finem illius Epistolæ ad Horontianum. Non parua insurgit difficultas ex collatione horum Scripturæ Euangelicæ locorum, qui specie tenus contrarij videntur, apud eundem Euangelistam, scilicet Ioan. 8. hic: *Testimonium meum est verum, quia scio unde veni & quo vado.* Ioan. 5. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio quia verum est testimonium eius.* Iterum hic, cap. 8. *Ego non iudico quemquam rursus cap. 5. Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem.* Respondeo, supradictos locos sic conciliandos esse, vt nullam inuoluant in ditionem.

Euthym. Prima quidem obiectio à doctore Græco Euthymio sic diluitur. Quod Ioan. 5. habetur, *Testimonium meum non est verum*, non simpliciter & absolute accipiendum est, sed sic cum determinatione, Non est verum, scilicet ex vestra opinione. Dicturi enim estis, quod non est verum testimonium, sicut reipsa, c. 8. nunc obiecerunt hoc ipsum Christo. Contra verò Christus respondit ibidem: *Testimonium meum verum est*: Illi putabant eum non esse fide dignum, qui de seipso ferret testimonium, vt pote hominem: Ipse verò, è diuerso sese fide dignum dixit tanquam Deum. Scio enim unde veni, à Patre Deo, & quò vado, ad eandem, post finem dispensationis.

Vtique filius Dei sum & Deus: Ergo fide dignus, sicut ipsa veritas. Ioan. 14. *Ego sum veritas*. Nescitis unde venio, id est nescire videmini, in veritate tamen scitis. Unde supra: *Et me scitis, & unde sum scitis*. Hactenus Euthymius. Altera oppositio, *Ego non iudico quemquam. Et Ioan. 5. Omne iudicium dedit Pater Filio*, sic dissoluitur, distinguendo de primo aduentu & secundo, Nam in primo non iudicat iudicio nimirum condemnationis, sed in secundo venturus est iudicare viuos & mortuos, vt habet fidei articulus.

Ioan. 12. Ioann. 12. *Non veni ut iudicem mundum, sed ut saluificem.* Alioquin

Alioquin possem meipsum egregie de vobis vindicare. Indicat quidem, sed non sicut Pharisei secundum carnem. Vos namque, ait illis, secundum carnem iudicatis, etiam inaudita parte, ante causæ discussionem, temerarie pronuntiare soletis, & indicta causa damnare alios: At ego Ioan. 5. *sicut audio, iudico: & iudicium meum iustum* Ioan. 5. *est, quia non quero voluntatem meam, sed eius qui misit me. Sed hac ad obiecta suffecerint.*

Vos secundum carnem iudicatis, &c. Id contra mundanos facile accommodabitur, qui potius ex splendido ornatu exteriori iudicant, quàm ex ipsius rei veritate. Ideo ex vestitu de hominibus ferunt iudicium. Refert Innocentius tertius libro secundo de contemptu mundi cap. 39. Cum quidam Philosophus in habitu contemptibili, principis aulam adiisset, & diu pulsans non fuisset admissus, sed quoties tentasset ingredi toties contigisset eum repelli, murauit habitum & assumpsit ornatum. Tunc ad primam vocem aditus patuit venienti: Qui procedens ad principem, pallium quod gestabat cepit venerabiliter osculari. Super quo princeps admirans, quare hoc ageret exquisit: Philosophus respondit: Honorantem me honoro, Quia quod virtus non potuit, vestis obtinuit. ô vanitas vanitatum? exclamat Innocentius, Plus honoris defertur vestibus, quàm virtutibus: Plus veniuitati, quàm honestati. Hucusque narratio. Narrat etiam Ioannes Damascenus in Historia Balaam, quomodo cuidam regi in curru deaurato, obuiauere duo viri attritis & sordidis induti vestibus, & attenuati macie. Rex desiliens de curru, amplexatus est eos, in terram prociðes insuper veneratus, Magnates de hoc indignati sunt, putantes regem indigna fecisse regali gloria. Iussit ille fieri de lignis arcellas 4. duas auro cooperatas, aureis seris obfirmatas, intus autem reponi ossa mortuorum putrescentia: Duas pariter pice & bitumine liniens, repleuit lapidibus pretiosis, & omnium vnguentorum odoribus, funiculis cilicinis adstrinxit. Has sic dispositas arcas, proposuit ante magnates, vt aestimarent, & de pretio illarum ferrent sententiam. Illi autem putantes regia ornamenta, diadema, sceptrum, & similia, in auratis scriniis esse reposita, maiore in pretio illa habuerunt: sed illis referatis factor exhalauit nimius. Bituminatas, deinde arcas iussit aperiri, omnes autem odore recreantur, qui inde proficisceretur, suauissimo. Exposuit autem quid hæc designarent

Innocent.
3. li. 2. de
contemptu
mundi. c.
39.

Ioan. Da-
mascen.
in Histo-
Balaam.

designarent his verbis. Deaurata quidem arca, typum gerunt eorum qui splendidis videntur vestibus: Ceterum malis operibus referti sunt. At verò bituminata, eorum qui vilibus induuntur, sed virtutibus decorantur. Ego igitur videns præcones Dei, ac fidos eius seruos, quamvis in humili & abiecto cultu, reuerentiam illis exhibui, decorum considerans animarum: Sicut in Psal. 44. habetur: *Gloria eius ab intus*. Non enim secundum faciem & larvâ externâ, non secundum carnis iudicium de illis æstimavi, aut iudicavi. Vos autem secundum carnem iudicatis. Quis de equi bonitate ex phaleris iudicaret? An non planè ridiculus esset: Equum quispiam emprurus, non ex deaurato freno aut sella, ipsius æstimabit pretium: Quin potius nudum illum contemplatus ex cursu & bene cõpactis mēbris, æstimaturus est. Sed his intermissis ad sequentia pergamus.

Si iudico eo, iudicium meū verum est, quia solus non sum. &c. Supra probavit se non mentiri in verbis, ita nunc non errare in iudicio, maior igitur est homine qui & mentiri & errare potest. *Omnis enim homo mendax & decipi potest.*

In lege vestra scriptum est: Quia duorum hominum testimonium verum est. Deut. 17. 19. Argumentatur à minori ad maius ex lege, sic i. Ioan. 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est.* Quoniã hoc est testimonium Dei quod maius est, quoniã testatus est de filio suo. Cum igitur duorum hominum validum sit & firmum testimonium, quoniã in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum: Quanto magis patris diuini & filij eius, stabitq; fixumq; est testimonium? Testimonium enim Dei quàm hominum longè maius & credibilius est: dicente Psalmista, *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Solus non sum, ait Christus, homo solummodo non sum, sed Deus & homo sum, vni cum patre. Nã & ego & pater vnus sumus Ioan. 10. Duæ quidem personæ. *Non enim est consolatio perfecta solitario.* Solus ergo non sum. At tamen vna est patris ac filij diuinitas, atq; cõsubstantialitas vt aliàs plenius dicitur. Obiecerit fortassis Iudæus, Patris de filio suspectum esse testimonium. Nam I. Testis idoneus D. de testibus, ait Paulus Iuriscõf. Testis idoneus Pater filio, aut filius patri non est. Sed aperta est dilutio, ac quæstionis solutio. De homine id quidem verum esse, ac non de Deo. *Testimonium perhibet de me qui misit me pater.* &c. Nam Matth. 3. 17. in baptismo Christi ac

cuius gloriosa transfiguratione, paterna vox audita est: Hic est

est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Iterum Ioã. 5. *Opera qua ego facio in nomine patris mei illa testimonium perhibent de me.* Sic verbo & opere pater de filio testificatur.

Dicebant Iudæi: ubi est pater tuus? &c. Contempnim hæc dicunt. Quasi dicant: Multum gloriaris de patre, quasi nesciamus fabrum illum patrem tuum esse. Vides iam eos nõ nisi secundum carnem iudicare.

Respondit Iesus, Neque me scitis neque patrem meum. Si me sciretis, forsitan & patrem meum sciretis, &c. Simulabãt se scire quòd filius esset Ioseph. Si me ita cognoscitis, inquit, vt fingitis, & quemadmodum simulatis, Neque me nostis (neque enim sum filius Ioseph) neq; patrem meum. (Nam Ioseph non est pater meus). Hæc est interpretatio Euthymij. Aliàs ex Scripturis nouerãt in veritate, vel nosse poterant illum à Deo missum, & verum esse Dei filium. *Si me sciretis & patrem meum.* Nam correlatiua sunt Pater, & Filius. Qui nouit patrẽ ab æterno fuisse, nouit & filiũ. Cognito vno, statim cognoscitur & aliud correlatiuum. Vnde Christus Philippo: *Philippe qui videt me, videt & patrem.* Nõ *Philip. 2. credis quia ego in patre, & pater in me est? Ioã. 14.* Forsitan nõ dubitando, sed increpando dicit: Non nouit filium, qui patrem nescit. Qui negat filium, neque patrem nouit.

Hæc locutus est Iesus in Gazophylacio, &c. Loco celebri in templo. Vnde patet inuidia Christi in asserenda veritate constantia, & animi fortitudo: Quæ nobis imitanda proponitur, vt tanquam legitimi filij Lucis, veritatem liberè contra filios tenebrarum defendamus, & lucis exempla, ad conuersionem infidelium monstremus: prout monet Apostolus, *Philipp. 2. Sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Verbum vite continentes.* Innascentis ecclesiæ exordio, tanta erat Christianæ professionis perfectio, vt Christianæ mulieres viros suos infideles conuerterent ad catholicam vitã, quia viri videbant sanctam illarum conuersationem, ac morũ integritatem. Sicque ad fidem inducebantur cõiuges, qui Apostolica prædicatione aliquando non conuertebantur. Magis enim mouent domestica exempla, quàm aliunde allata verba. Id testatum reliquerunt Apostoli i. *Corint. 7. Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidem.* Patet in beata Cecilia, & sponso eius Valeriano, & aliis Sanctis coniugibus. *Sanctificata est etiam mulier infidelis per virum fidem.* & i. *Pet. 3. Mulieres subditæ sint viris suis, vt & si qui non credunt.*

dunt verbo, per mulierem conuersationem sine verbo lucifant,
considerantes in timore castam conuersationem vestram.

DOMINICA IN PASSIONE.

De veritate. Ioan. 8.

1586. Die
Circocci-
sionis.

*Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis
quare non creditis mihi? Qui ex Deo est, verba Dei au-
dit. Propterea vos non auditis, quia
ex Deo non estis.*

Plinius.

Arrat Plinius lib. 35. capit. 10. quòd Apelles
egregius pictor solēbat imagines ad ostiū
collocare, vt vnusquisque prætereun-
tum secundum artem quam callebat sententiā
suam de illa imagine diceret; Sic Christus
hodie vitæ suæ puritatem diuinis virtutum
coloribus depictam ad ostium protulit, vt ab omnibus
perspiceretur, & probaretur integra & absq; defectu. Ideo
dicit, *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem
dico vobis, quare nō creditis? Dilemma validum: Aut cō-
demnate, aut recipite. Nihil aduersus me obiicere pote-
stis: Ergo si non recipitis, inexcusabiles estis.* Hæc est vera
Apologia Christi. Talis decebat vt esset nobis pontifex
Sanctus, innocens, impolutus, segregatus à peccatoribus.
Heb. 7. *Quasi dicat: Doceo veraciter, viuo sanctè, Nihil in
doctrina, nihil in moribus reprehensione dignum. Doctrina
& vita coniūguntur: quia, vt ait D. Gregorius, Cuius vi-
ta despicitur, restat vt & eius prædicatio cōtemnatur. Qui
fecerit, & docuerit, ait Christus, hic magnus vocabitur in
regno caelorum. Ita vt hic liceat illud Iuriscōsulti respō-
sum vsurpare, de quo alibi. Nauem si diuidas, perdes. Ob-
serua ex Plinio libro 1. Hist. in præfatione: Cumi tribunus
appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus,
hoc attestatur se vel inimico iudici approbari posse. Ma-
gnam profectò integritatis ac innocentie argumentum
ad suos prouocare aduersarios, eorumque velle subire iu-
diciū Deut. 32. *Non est Deus noster vt Dī eorum, & inimici
nostri sunt iudices.* Validū ab hoste testimoniū, ait quidam.*

D. Greg.

Plinius.

Deu. 32.

Arguet

Arguet me, dicit Christus, nō simpliciter, & absque proba-
tione sufficienti & valida obiiciet mihi quidpiam, sed cō-
uincere oportet. Iansenius in Concordia Euang. 1647. id
est, conuincet, argumentis refellet. Arguere igitur non pro
accusare, sed pro conuincere sumitur. Alioqui Iudæi Do-
minum de peccato frequenter accusabant, & in eius ope-
ribus, cum diceret, illum soluere sabbatum, & in eius do-
ctrina dicentes: *tu de teipso testimonium perhibes, & testimo-
nium tuum non est verum.* Nunquam tamen potuerunt eū
certis cōuincere argumentis, sed vbique est à Domino ob-
structum os loquentium iniqua. Si quis ait Christus, vel
doctrinam meam de aliqua falsitate, aut vitam meam de
aliquo peccato conuincere potest: prodeat ille in medium
& probet. 1. 2. De probationibus & præsumptionibus ait
Paulus Iuriscōsultus, Ei incumbit probatio qui dicit, non
qui negat. Ergo nedum dicat, sed probet & euincat, me a-
licuius criminis esse reum. Alioqui quantumuis innocens
per calunniam infamabitur à maledicis hominibus, & sy-
cophantis. Accusare non sufficit, sed probare oportet. Vn-
de Amianus Marcellinus lib. 18. initio: Iulianus Cæsar,
iaquit, in Galliis Numerum Narbonensis paulò ante recto-
rem accusatum vt furem, audiebat, qui quum inficiatione
defenderet obiecta, Nec posset in quoquam confutari,
Delphidius orator acerrimus vexemeter eum impugnās,
Documentorum inopia percitus, exclamauit: *Ecquis florē-
tissime Cæsar, nocens esse poterit vsquam, si negare suffe-
cerit? Circa quem Iulianus prudenter motus ex tempore,
Ecquis, ait, innocens esse poterit, si accusare sufficiet?*

Quis arguet, &c. Hoc exemplo instruit Præsules 2. Cor. 2. Cor. 6.
6. *Nemini dantes ullam offensionem. Oportet Episcopum sine
crimine esse ac irreprehensibilem, scribit Apostolus ad Timoth. 1. Tim. 3.
Mart. 5. Si salutarium fuerit, in quo salietur? ad nihilum
valet ultra nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.
Sacerdotibus optimum fuerit si sunt boni nominis & fa-
ma: Roman. 12. Prouidentes bona non tantū coram Deo, Eccles. 7.
sed etiam coram hominibus. Ecclesiast. cap. 7. *Melius est no-
men bonum, quàm unguenta pretiosa: Prouerb. 22. Melius est
nomen bonum, quàm diuitia multa: 1. Corint. 9. Bonum est mihi
magis mori, quàm vt gloriam meam quis enauct.* Inter Græ-
corum Gnomas, seu præclaras sententias hæc celebratur
καλὴ ἀρετὴ μάλλον, ἢ πλούσιον βίαι, id est: Bene audire ma-
gisque discere velis. Et sicut authore Plutarcho tomo. 1. *Plutar.**

t s Opuf

Opuscul. in Apophthegma. Laconicis: Agefilus interrogatus, quomodo quis famam optimam conquireretur: Respondit: Si optima dicat & pulcherrima agat. Itā Christum in praesenti Euangelio, de utroque complexim verba facta in Ecclesiastici 41. *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni. Bonum nomen permanebit in aeuum.* Aristoteles similiter 3. Ethicorum c. 6. *Qui de decus metuit, is probus est. Qui non extimescit, impudens iudicandus est.* Et Philadelphus in Satyris:

Omnia si perdas, famam seruare memento:

Qua semel amissa, postea nullus eris.

12. quest. 1. capit. Nolo, ex Diuo Augustino, sermone de communi vita clericorum: *Qui confidens conscientiae negligit famam, crudelis est.* Hinc D. Hieronymus, tomo. 2. ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani. Nolo, ait, in suspicione haerescos quemquam esse patientem, ne apud eos qui ignorant innocentiam eius, dissimulatio conscientia iudicetur si taceat. Bonum est ergo praelatis & magistratibus Christi exemplo famam suam seruare integram, & ut dicitur, sartam rectam. Ideo legitur in Sacris Iustificatio Moysi. Numero 16. *Scis quod nec a sellum quidem acceperim.* Itemque Samuelis 1. Reg. 12. *Loquimini de me coram Deo & Christi 2. Regū eius.* &c. Pauli denique Act. 20. *Argentum & aurum & vestem nullius concupui.* &c.

Si veritatem dico vobis, &c. 2. Regū 20. Legimus quod sapiens mulier quaedam dicebat: *Ego sum qua respondens veritatem in Israël.* Quanto melius hoc potuit dicere, summa veritas?

Quare non creditis mihi? Hæc est causa, Domine, quia veritatem loqueris. Quod si, per impossibile, illas fabulas diceres fidem potius aurisque adhiberent. Psalm. 118. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua.*

Omnia mandata tua veritas. Tu dixisti. Ioann. 14. Spiritus veritatis quem mundus capere non potest. 3. Reg. 12. *Abbas Micheam oderat, qui non prophetabat illi bonum sed malum.* Bonum, hoc est delectabile secundum suam voluntatem & concupiscentiam, licet veritatem diceret, Malum illud appellabat. Psalm. 11. *Diminuta sunt veritates à filiis hominum.* Iam illud completur. 2. Timoth. 4.

A veritate auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Prouerbiū est etiam à Terentio poeta comico vsur

vsurpatum, Veritas odium parit. Et Paulus Gall. 4. *Ergo, inquit, inimicus factus sum vobis verum dicens vobis?* Ioan. 7. *Me odi mundus quia testimonium perhibeo de eo quod opera eius mala sunt.* Teret. in Andria.

Veritas Domini, ut habet diuinus psaltes, manet in æternum. Psalm. 116. Quod illa firma sit ac efficax omniāque vincat, probatur ex grauissimo illo Apophthegmate Zorobabelis, quod 3. Esdra 3. & 4. continetur. *Ferte quidē vinum: ferra etiam rex: at fortiores mulieres: Super omnia verū vincit veritas.* Valida est veritas & permanet. Quæ postrema de veritatis excellentia sententia ab omnibus audientibus comprobata est, solempni acclamatione & applausu. Ex lingua Sancta veritatis stabilitas mysterio quodam designatur. Nam ita scribitur: **תתא** Characteres seu literæ ad quadraturam tendunt.

Quarum prima in Alphabeto quoque primam sedem obtinet, secunda, ferè est media Alphabeti. n. postrema est. Id designat veritatem esse consensionem medij cum principio & fine. Nam Christus medius, & qui præibant, & qui sequebantur omnes clamabant, *Osanna.* Matth. 21. Eadem est fides antiquorum & nostra. Contra in eadem lingua nomen mendacij, **לשון** literis componitur velut in curuis & non quadratis, sed inconstantibus: ut significetur quod mendacium debiles habet pedes & claudos, nec facile consistit. Hæc ex Georgio Veneto Minoritani instituti & Sodalitij, in suo de mundi harmonia opere. Refert Sozomenus libro quinto capite decimo septimo: Historia Ecclesiastica: quod Apollinarius Syrus doctissimus, librum aduersus Imperatorem Iulianum Apostatam, siue aduersus philosophos gentiles pro Veritate inscripsit. in quo siue vllis Sacrarum literarum testimoniis, planè ostendit eos, in illo quod de Deo sentiendum est, per errorem vehementer lapsos esse.

Quæ irridens Imperator Episcopis eius temporis faciliè præstantissimis scripsit hæc verba: *Legi, intellexi, improbau. Ad quæ rescripsere Episcopi: Legisti quidem, sed non intellexisti: Nam si intellexisses, non improbaesses.* Sunt qui hanc Epistolam Basilio Cappadocia Antistiti attribuant, neque id sanè immeritò. Vides quod veritas si intelligatur, non improbat.

Vnde Apostolus secundæ Corinthiorum decimo tercio. *2. Cor. 13. Non possumus aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate.*

Galath.

Gal. 3. Galath. tertio. *O. insensati Galatha quis vos fascinavit non ob-
dire veritati?* Sed dices: Cum veritas sit obiectum & per-
*Lactanti?*fectio humanæ rationis, & Lactantio libro primo capite
primo assertore, Nullus suavior animo cibus est, quam
cognitio veritatis: & capite quinto. Veritatis ipfius tanta
vis est, vt nemo possit esse tam cæcus qui non videat inge-
rentem se oculis diuinam claritatem: Cur Pharisei & Si-
miles apertissimæ veritati adeo non consentiunt, vt illam
etiam vehementer impugnent: Responso. In prompta
causa est.

Nam quemadmodum vbi gustus morbo infectus est,
dulce iudicat amarum, & contra: Ita cum intellectus spi-
rituali morbo laborat, vehementer in spiritualium rerum
iudicio hallucinatur, ex deprauata scilicet voluntate.
Intellectus noster spiritualiter agrotat, vel quia prava
doctrina corruptus, erga sinceram fidei dogmata caligat,
quod hæreticorum est, vel certe quia affectu aliquo
vehementi, velut ardentissima febris, voluntas æstuat.
Tunc enim propter maximam inter intellectum & vo-
luntatem cognationem, ipse quoque intellectus simili
morbo laborat.

Tanta enim est affectuum vis atque potestas, vt sicut
primum mobile incitatissima conuersione ceteros orbis
quamuis in aduersum tendentes secum rapit: motu scilicet
raptus, secundum Astrologos, suprema sphaera infio-
riores ciet & voluit, ab oriente in occidentem: Cum ta-
men ipsa motu proprio, & renitentia ab occidère in orien-
tem vergant & suos absoluant cursus: Ita planè quo ve-
hemens aliquis affectus propendet, eò quoque omnes ani-
mæ nostræ vires inclinant. Quinimò ipsa quoque intel-
lectus acies, in eo maxime acumen suum exercet, vt ratio-
nes excogitet, quibus id quod affectus cupit probare pos-
sit. Hinc illa vulgò iactata sententia, *Quod vult, non quod
est, credit, qui cupit errare.*

Si veritatem, &c. Quasi dicat, Si Pseudopropheta ef-
sem, iure me exploderetis: dicente Scriptura, Deuter. 18.
Non ei credes, Insuper interficietur ille. Nota: Non est
quod magnopere se cruciet concionator, si minus sibi
credant improbi & duræ ceruicis peccatores, si modo ri-
tè suo fungatur officio, ac munere. Ecce enim summo
concionatori Christo, vt hic clarè patet, Iudæi non cre-
diderunt. nec obedierunt. Et Dominus per Ezechielem:

Nolunt,

Nolunt, inquit, audire te quia nolunt audire me. Quod etiam
in Samuele adumbratum videmus, quem populus audire
contemnebat. Hanc autem concionatoribus factam iniu-
riam, sibi fieri Christus testatus est, Luc. 10. *Qui vos
seruit, mo spernit, &c.* Figuratur etiam. 4. Reg. 4. Cum
misit Heliseus seruum suum Giezi cum baculo, vt pone-
ret super faciem mortui. Et cum nihil proficeret reuer-
sus ad Heliseum dixit: *Non surrexit puer.* Sic & prædica-
tores moderni dicunt? Misisti nos Domine, Posuimus
baculum super faciem mortui, hoc est, Prædicauimus il-
lis iudicij tui seueritatem, pœnarum magnitudinem, dici
mortis incertitudinem, virtutum pulchritudinem, præmij
excellenciam, maiestatis tuæ misericordiam: Prædicauimus
inquam, plurimis, qui in suis mortui peccatis iacent.
Illud, Ephes. 5.

Ephes. 5.

*Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te
Christus. Et iterum, Adolescens tibi dico surge,* Clamauimus
iterum, Lazare veni foras. O Iuvenes qui pompaticè in-
ceditis, in fornicibus cum prostibulis delitescentes, & im-
mortuæ peccatis adolcentiæ vestræ, qui sequimini vauitatem,
& lethargicem mortiferumque dormitis somnum,
eia surgite: Expergiscimini, exite de cauernis & antris
turbidinis, Venite foras, relictis lupanaribus, venite
ad loca sancta, ad orationis domum, ad Dei templum:
Clamauimus inquam in suggestu, sæpiusque hæc & simi-
lia intonauimus. Sed quid? *Non surrexit puer.* Nondum vi-
dimus aut percepimus in eis vitæ modicum, aut contri-
tionis, nondum vocem confessionis, nullam emendatio-
nem vitæ aut morum, spiritualis resurrectionis argumen-
tum. Populum tuum Domine ad te conuerte propitius.
Oserua hoc Euangelio Christum trifariam se compro-
bare Deum esse. Primum argumentum est: *Quia* natura
impeccabilis est. *Quod* est deitatis proprium, vt in Tri-
partita historia libr. 9. cap. 35. scribit Cassiodorus, Om-
nino non peccare diuinum, & vltra humanam naturam
esse cognoscitur. Et D. Hieronymus tomo tertio Epistolae-
rum scribens Damaso, de filio prodigo: Solus Deus est,
inquit, in quem peccatum non cadit. Ergo quia Christus
est *ἀναμάρτητος*, sine peccato, Per naturam, nedum per
gratiam, vt beati, impeccabilis, Verus Deus esse conuin-
citur, ac demonstratur. Dicit itaque, *Quis* ex vobis ar-
guer me de peccato?

Et notat

*Cassiodo-
rus.*

D. Hier.

Et notanter, Ex vobis. Nam conuincerat eos de peccato, in causa Adulteræ. Ioan. 8. *Qui sine peccato est confitetur, primus in eam lapidem mittat. Tuncque confusi omnes discesserunt, propria conuicti conscientia incipientes à senioribus.*

Ioan. 7. Iterum cap. 7. *Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Quid me quaritis interficere?* Iterum cap. 5. *Est Moyses qui accusat vos in quo vos speratis.* Secundum argumentum est: Quia immortalem facit credentem in se, & sermonem eius seruātem. Si quis, ait, sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in æternum. Tertium argumentum: Quia ab æterno fuit, Quod peculiare est Deo. *Antequam Abraham fieret, Ego sum, inquit.* Vides Christianam religionem efficacissimè comprobata ac demonstratam? Credimus enim in Christum, qui est verus Deus & vita æterna. Primæ Ioannis ultimo. Immortalitatem in se credentibus tribuit. Patri vtique coæternus. Ioan. 1. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum.* Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt. Ideo merito. *Hebr. 12.* vocat eum D. Paulus: Authorem fidei nostræ & consummatorem Iesum. Quam sancta hæc est religio ac professio Christiana, ab eo, qui peccatum non fecit, nec inuenit est dolus in ore eius. 1. Pet. 2. è cælo allata. Ideoque orthodoxè cum eodem Christo & nos profiteamur. Ioan. 17. *Sermo tuus veritas est.*

Qui ex Deo est, verba Dei audit, &c. Audiendum est verbum Dei, vt Iosias pius Rex audiuit, lecto libro legis & obediuit 4. Reg. 23. Ex lectione libri legis vitam suam ac regnum ad normam diuinæ legis conformauit. Audire hic, pro, Obedire non incongruè sumitur: Sic Genes. 3. *Quia audisti vocem vxoris tuæ, id est, obedisti voci vxoris, & comedisti de ligno vetito, &c.* Nota: Non audire verbum Dei, signum est reprobationis. Hinc Psalmista: Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, vt in sequentibus explicabitur. Et Act. 7. *Continuerunt aures suas, ne scilicet audirent, & impetum fecerunt vniuersim in Stephanum, ac lapidauerunt eum.* Hieremix sexto. *Eccc incircumcisa sunt aures eorum, & audire non possunt: Ecce verbum Domini factum est illis in opprobrium, & non suscipiunt illud.* Expone, Audire non possunt: execati propria malitia, quia scilicet audire nolunt. *Noluit intelligere vt bene ageret, de reprobo Dauid in psalmis cecinit.* Vnde sicut aspides alteram aurem terræ affigentes, & alteram implicita cauda

obstruunt

obstruunt, ad incantantium voces obsurdescunt: Ita isti partim bonorum terrenorum amore quibus affixi sunt, partim Draconis cauda in aurem alteram immissa, surdi prorsus ad concionatorum voces efficiuntur. Vehemens enim terrenorum amor hominem ad infima trahit, Dæmon verò eundem à Deo auocat: Quibus duabus rationibus, velut insensibilis homo, ad omnes Dei voces, ad omniaque eius promissa, blandimenta, flagella, minas & terrores redditur. Propterea vos nō auditis, quia ex Deo non estis, exprobrat Christus Iudæis.

Qui autem ex Deo est, verba Dei audit: quia nimirum illis patitur, delectatur, & miro modo reficitur. Maior enim est refectio mentis quam ventris Psalm. 118. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super melori meo.* Ideo Maria Luc. 10. secus pedes Domini in mēsa recumbentis, & prandentis audiebat verbum eius, & interius à Domino pascebatur. Pabulum siquidem animi est verbum Dei. *Quid illos duos Anachoretas memorem? Quorum cum alter alterum de diuinis rebus collocuturus inuiseret, & lenticulas, interim dum loquuntur, igni admoueret, quibus post colloquium reficiendi essent: vbi totum diem huic studio impendissent, corporeæ refectionis oblit, à se inuicem discesserunt, prout fufius ex vita patrum concione de quinque panibus deduximus.* Prædestinationis argumentum & vehemens quædam coniectura, est audire & suscipere prædicationis verbum: Sicut in Actis Apostolicis frequenter legitur credidisse electos prædicantibus Christi Apostolis. Act. 13. *Crediderunt quoique quot erant præordinati ad vitam æternam.* Et cap. 16. *Quædam mulier, nomine Lydia Purpuraria audiuit Paulum concionantem. Cuius Dominus aperuit cor, intendere his quæ dicebantur à Paulo, & baptizata est, & domus eius.* Et cap. 14. *Aperuit Dominus Gentibus ostium fidei.*

Nonne bene diximus nos, Quia Samaritanus es tu & Dæmonium habes, &c.

His verbis apertè innuunt se iam pridem hæc tam dira conuicta in Dominum iccisse, quorum vsque adeo illos non penitebat, vt nunc denuò eadem reperant, atque confirmant. His autem similes mihi videntur esse illi, qui cum iam diu in multis criminibus versati sint, tam longa peccandi licentia non contenti, statim à confessione eadem reperunt quæ commiserunt. Quos ego vipetis quam

quàm simillimos esse iudico, quas ferunt in littore maris positas, sibilo ad se ex profundo gurgite murænas euocare, vt illis congregiantur & commisceantur & foras concipiant: quæ cum ad hoc venenum deponant, vbi è consorte recesserunt, venenum iterum resumunt, quo solito more nocent.

Hoc idem isti facere videntur, qui ad horam dum sacerdotes adeunt, peccati virus quodammodo deponunt, peracta verò confessione, virus iterum quod euomuerant, resorbent, quo & aliis & sibi ipsis mortem inferant: In quo quidem periculosissimo statu mors sæpe illos intercipere solet. In eis impletur illud prouerbij: *Canis reuertitur ad vomitum, & sus lota ad volutabrum luti.* Verùm quod de vipera & de muræna dictum est, latius conuenit explicare: Ex Plinio & aliis. Ille libro 9. capit. 23. sic de Murena: In sicco littore lapsas, vulgus coitu serpentium impleri putat.

Plinius.

Aristoteles myrum vocat marem qui generat. Hæc ibi. Idem libro 31. capit. 2. Licinius Macer, Murænas tantum fœminei sexus esse tradit, & concipere è serpentibus, vt diximus, ob id sibilo à piscatoribus, tanquam serpentibus euocari & capi. Hæc ibi. Quæ Pierius in Hieroglyphicis libro 29. de Muræna etiam retulit. Videat ibidem qui volet. D. Basilius, cum D. Ambrosio, in opere apud vtrumque titulo, Hexameron, siue de sex diebus inscripto: conformiter scribunt. Prior quidem Oratione 7. de reptilibus, sub finem: Vipera, inquit, infestissimum animal eorum quæ serpunt, cum marina muræna congregitur, sibiloque se adesse significans, ex profundo eam ad concubitum euocat.

Pierius.

D. Basilius.

& D.

Ambrosius.

Hæc autem moram gerit, & cum venenata bestia copulatur. Quorsum hæc spectat oratio? Vt intelligamus si duris & feris moribus sit vir, cum esse vxori ferendum, nec coniugium vlla ex causa dirimendum. Obiurgator est, at vir: vinolentus, at naturæ lege coniunctus: Durus & morosus, at iam membrum tuum est, atque omnium præstantissimum, Audiat etiam vir monitionē quæ ad ipsum pertinet. Vipera virus euomit, quod vereatur ne careat concubitu: Tu animi inclementiam & inhumanitatē ne concumbas, non depones? Hactenus D. Basilius Pierionio interprete. Ex quo Posterior sumpsit & hausit libro Hexameron 5. cap. 7. Vipera, ait, nequissimum genus bestię, & super omne quod serpētini est generis astutior, vbi coëundi cupiditas

cupiditatem assumpserit, murænae maritimæ notam sibi requirit copulam, vel nouam præparat: progressaque ad litus, sibilo testificata præsentiam sui, ad coniugalem amplexum illam euocat. Muræna autem inuitata non est, & venenatæ serpenti expetitos vsus suæ impetrat coniunctionis. Ibidem paulò inferius. Vipera vbi aduentare comparere senserit, venenum euomit, reuerentiam marito deferens, verecundata nuptialem gratiam. Idem marito quoque accommodat dicens: Vipera venenum suum fundit, tu non pores duritiam mentis deponere: Discite, o viri, qui alienam permolire quærit vxorem, cuius serpentis sibi aliscere cupiat contubernium, cui etiam comparandus ipse serpenti sit.

Festinat ad eam quæ venenum suum resumit: Vt vipera quæ fertur peracto coniunctionis munere, venenum quod euomuerat, rursus haurire: Adultera enim vipera est. Hucusque D. Ambrosius. Consentit verustus auctor Orus Apollo Niliacus De sacris Ægyptiorum notis. libro secundo. Hominem, inquit, cum aliæ genis coëntem, significare volentes, murænam piscem pingunt. Hæc enim è mari egressa, viperis admiscetur, ac statim ad mare recurrit. Hactenus Ori Apollinis verba Latine translata. Ex quibus Alciatus Emblema de matrimonio, ex vipera & murænae coitu desumpsit, Docens in matrimonio requiri reuerentiam, viperae exemplo euomentis venenum dum congressura est cum muræna. Sic abiiciat superbiam ac iram fœmina prudens coniugium initura: Paulus Iouius libro de piscibus capit. 31. agens de Muræna: Serpentes, inquit, cum murænis coëre, quas sibilo è profundis in litus euocent, complures antiquorum tradunt (vt patet supra.) Cui opinioni Athenæus refragatur autoritate Andree, qui de iis quæ falsò creduntur, librum edidit. Hęc Iouius. Apud Athenæum libro septimo Dipnosophist. cap. 29. sic, Nicander in Theriacis.

Si vera est fama vt coëat serpentibus atris,

In terris, pelagi cum liquit pascua lata.

Andreas in lib. 20. de iis quæ falsò creduntur, falsum esse inquit, quòd muræna coëat cum viperis in loca lutulenta progrediens. Siquidem neque viperae in lacunis lutulentis pascuntur, quæ desertis paludibus potius solent oblectari. Softratus in libris animalium, sunt autem hi duo libelli, coëre affirmat. Hucusque Athenæus. Sed de his

Orus Apollo.

Alciatus I. C. comp. Embl.

Paulus Iouius.

his plus satis. Ad intermissa regrediamur verba.

Nōne benediximus nos, quia Samaritanus es tu, &c.

Si Maledicere est benedicere, Benedicitis: Sed vae illis qui dicunt malum, bonum, & contrā ait Propheta. Similes istis sunt Hugnostici qui Aurelianis, & alibi, belli sacri tempore, dum fieret proclamationes, de non diruendis Ecclesiis, & non violandis sacris, tunc vel maximè quasi signo dato, accurrebant omnes hæretici incendiarij ad diruenda templa & incendenda. Modus enim istorum est, vt negatio sit loco affirmationis: Et prohibitio malè agendi illis tantumdem valet atque concessio & iussio. Sic omnia apud eos à contrario sensu intelliguntur. Aliud in ore, aliud in corde & opere gerentes ac monstrantes. Sic isti Nōne benediximus, aiunt, cum tamen grauitè blasphemarent. Hoc vno verbo & doctrinam & vitam Christi calumniantes. Vocantes Dæmoniacum, Christi doctrinam, quasi Diabolicam predicaret doctrinam derogabant: Appellantes autem Samaritanum eius integritati ac sanctimonie aduersabantur, cum pro excommunicatis haberentur apud Iudæos Samaritani. *Ioan. 4.* Ad posterius conuicium respondet Christus quia infamabant eius doctrinam, tanquam furiosam ac suspectam, & mendacium continentem. Dixerunt enim aliquando, Quia in furorem versus est. *Et Matth. 10.* Si patrem familias Belzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius? Et Diabolus pater mendacij in Euangelio nominatur. De priore autem iniuria tacet, quia poterat habere bonum sensum. Est enim Samaritanus, idem quod custos.

Verè autem competit Christo illud psalmographi: *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam, &c.* Samaritanum nominauerunt, vel quia apud Samaritanos manserat aliquot diebus. *Ioan. 4.* vel quia in parabola *Luc. 10.* Samaritanos Iudæis prætulera: vel quia in decem leprosis à se mundatis, *Luc. 17.* Samaritanum tantum vt non ingratarum commendaucrat: vel quia vt Samaritanos, ita eum legis violatorem putabant. Dæmoniacum autem quia secreta cordis dicebat, quod ex Diabolo esse putauerunt, & quia dæmones eiiciebat, quod in Belzebub eum facere imponebant. *Luc. 11.* D. Paulus *Hebr. 12.* *Recogitate inquit, eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem: vt ne fatigemini, animis vestris deficientes.* Sed ad Iudæorum confusionem, hæc illis obiciamus:

Ioan. 4.

Matth. 10.

Luc. 11.

Hebr. 12.

ciamus: Si Dæmonium habet Dominus, Cur ergo rugientes Dæmones clamabant & dicebant ei: Cur venisti ante tempus torquere nos? Cur rogabant ne ab eo torquerentur, vt mitterentur in porcos, ne expelleret eos extra regionem: ne ipsos in abyssum mitteret: Procidunt Dæmones supplices ad pedes eius, & horrendo clamore intonant, *Quid mihi & tibi. Iesu fili altissimi? Scio quia sis sanctus Dei.* Et vos, ô Iudæi Diabolo patro vestro duriores, negatis filium Dei, execrandam illi infertis blasphemiam, quòd Dæmonium habeat, qui aliis potestatem dedit eiiciendi in nomine eius Dæmonia. *Marc. ultimo. In nomine meo Dæmonia eiicient,* qui solo verbi imperio Dæmones expellit: qui ad hoc venit, vt dissoluat opera Diaboli. *1. Ioan. 3.* qui & dicit *Ioan. 11.* Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Illi consentitur eum vel inuiti, vos erecta ceruice & corde incredulo, illi in faciem resistitis, discipuli vestro magistro deteriores. Samaritanum etiam eum vocant, quasi abiectum & despicabilem, quasi legis transgressorem, Apostatam, inuisum ipsis & odiosum. Cum enim aliquem quamuis genere Iudæum, contemptibilem significare volebant, & eorum societate indignum, Samaritanum per contumeliam vocabant, vt hoc loco annotant grauissimi viri magnæque auctoritatis interpretes. Verum de Samaritanis aliquando fusius scripsimus. Nunc ad sequentia.

Respondit Christus: Ego Dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me.

Benè admodum & verè dixit, Apostolorum princeps. *1. Pet. 1.* de Christo: Cum malediceretur non maledicebat, quod hoc loco vel maximè perspicuum est. Accepit enim grauem ab æmulis iniuriam, & falsò quidè illaram, quam in eos retorquere voluisset, verè de eis dixisset, quòd Dæmonio erant pleni. Ab illis tamen temperauit etiam veris contumeliis, & mansuerè vnum ad illis obiectum negauit, dicens: *Ego Dæmonium non habeo.* Hæc dulci verborum mansuetudine in eos ad leuitatem animi reducere curans. Vt enim testatur Sapiens: Responsio mollis frangit iram. Et alio loco: Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos. Ad alterum verò eidem obiectum minime respondit, & tacita confessione id verum esse de se significauit, secundum spiritualem sensum. Ipse enim Dominus, cultos, quoniam vt in psalmis spiritum habetur:

Marc. ult.

1. Ioan. 3.

7. 2. Dominus

Dominus custodit nos ab omni malo. Dominus, iterum, custodit omnes diligentes se. Custodit etiam Dominus animas Sanctorum suorum. Hinc Luc. 10. Dominus se Samaritano comparat, exhibenti misericordiam saucio, ac femiuuio relicto. In his autem verbis.

Ego Dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me, implicite continetur ratio: Nunquam Dæmonium honorificat Deum & patrem, sed propriam gloriam quærit, sibi procurat sacrificia fieri, iuxta illud psalmi: Immolauerunt filios & filias suas Dominis, & in throno Dei federe nititur: iuxta quod habetur in Propheta: Ego verò patri honorem defero: Igitur Dæmonium non habeo. Continetur & ista ratiocinatio aduersus eos: Quicumque filium Dei inhonorat, maligno spiritu impellitur: Vos inhonorastis me: Proinde estis Dæmonio pleni. Emphasim habent hæc pronomina, Vos & Me. Vos homines, Me verum Dei filium. 1. Ioan. ultimo: *Visimus in vero filio eius.* Vos serui, Me Dominum: Vos peccatores & tales conuicti, Me innocentem ac irreprehensibilem, quem conuincere peccatorem nullatenus valeris: Vos, inquam, inhonorastis me. De quibus appositè illud. *Isai. 1.* intelligitur: *Va genti peccatrici, populo graui iniquitate, semine nequam: filius sceleratis: Blasphemauerunt sanctum Israel,* cum nimirum qui dicit: *Ego Dominus sanctificans eos.* Benè dixit Oseas cap. 4. *iudicium Domino cum habitatoribus terra. Non est enim veritas, & non est scientia Dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium inundauerunt. Que ad oculum hinc omnia perspiciuntur, in mendacibus, maledicis & plusquam parricidis istis Iudæis, Dominum Christum, suum regem ac Messiam tam impiè blasphemantibus. Aduersus quos hinc discepratur, eosque peragit reos. Maledixerunt quondam, ut in 4. Regum libro legitur, pueri Eliseo, & à duobus vris de saltu egressis occiduntur ac deuorantur. Chore ac rebelles Moyhi, absorpti sunt & descenderunt in infernum viuentes. Nunc verò Dominus de istis tam aperte blasphemis non vlciscitur, sed patienter, & magna cum animi moderatione tot sustinet impropria ac opprobria: Quia olim Deus vltionem vocabatur: modò vltionem; non excercet, sed venit ut salutem conferret, & Apostolis de Samaritanis qui eos non exceptant, vindictam expectantibus, respondit: *Nescitis cuius spiritus sitis. Non venit filius hominis animas perdere sed saluare.**

Ego

Ego nõ quero gloriam meam: Est qui querat & iudicat, &c. Hoc loco syllogismus iste inuoluitur, Quicumque à Dæmone impelluntur, suam gloriam quarunt: *Ego gloriam meam non quero, sed patris:* Non igitur ut blasphematis, sum Dæmoniacus. Non enim talis sibi laudat Deum: Sed sicut Psalmographus cecinit. *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Est qui querat & iudicet.* Deut. 18. *Qui verba Dei. 18.* *quis qua loquetur in nomine meo audire noluerit: ego vltor existam, dicit Dominus.* Pater glorificat filium suum: Non cum ergo habebit infontem, aut impunitum relinquet, qui filium contempserit. Quod pulchrè sequenti illustratur Historia. Refert Nicephorus libro 12. cap. 9. quòd Amphilo-
Niceph. chus senex Episcopus Theodosium Magnum Constanti-
nopoli existentem adiit: ut Arianorum conuentus ab vrbibus semoueret. Eius supplicationem Imperator tunc non probauit, At sapiens ille rursus cum reliquis Episcopis in aulam veniens, Imperatorem ita ut decet, atque ut alij Episcopi fecerunt, consalutauit: filium suum Arcadium, qui nuper ad Imperium lectus fuerat, non eadem reuerentia impartita inhonoratum reliquit: Sed veluti cum puero colloquens, manu eum demulcer: *Salue & tu, ò puer, inquit. Imperator qui senem rusticus agere existimaret, quomodo filium salutare deberet, docuit. At ille sufficere ei honorem talem dixit. Imperator iratus veluti filius iniuria affectus esset, cum conuicio Episcopum abduci iubet: Cumque protruderetur conuersus paululum quod erat occultum in animo proferens: Videtne, ait, Imperator, quàm tu procaciter filio illatam contumeliam non fers, sed amarulenter in nos excandescis? Sic scilicet existimare te oportuit succensere etiam celestem Imperatorem, & patrem vnigeniti, propter eos qui non communem illi triuunt honorem, sed longè minorem patre vocare audent. Imperator cum rem actam intelligeret, & admiraretur, ad se sacerdotem accersuit, & ad pedes eius prouolutus, veniam ab eo petit: & ita se rem habere professus est: Postea eos, qui aliter quàm Niceæ statutum fuerat, opinarentur, aduersatus est. Hactenus Nicephorus. Hæc sententia, *Est qui querat & iudicet,* non est contraria illi: *Pater non iudicat quemquam* Ioan. 5. Nam ibi est sermo de iudicio vniuersali: hic significatur Patrem vlcisci, siue in hac vita siue post eam inobedientiam & ignominiam filio illatam. Hæc Iansenius vbi supra.*

- 3

Oferua,

Obserua, Hæc verba, Est qui quærat & iudicet, latissimè patere: Præsertim verò accommodari tunc, cum ad Dei tribunal quis ab hominibus prouocauerit & appellauerit. Quandoquidem corrupta sunt & praua hominum iudicia, appellatum est à quibusdam potissimum in mortis articulo, ad incorruptum & æquissimum iudicem Deum, aduersus vim Tyrannorum, nec vanus fuit euentus. Sic 2. *Par.* *Para. 24.* Zacharias Propheta cum lapidaretur: Videat Dominus, inquit, ac requirat. Est enim qui quærat & iudicet. Patet autem ibi, quomodo anno reuoluto punitio est infecuta. Habetur quoque Rerum Hispanicarum tomo priore ex Historia Roderici Santij, parte quarta, capit. nono de Ferdinando, quarto rege Castellæ & Legionis, & tomo posteriore ex Michaëlis Ritij Historia, libro tertio de Regibus Hispaniæ: Item apud Fulgosium libro primo, capite sexto de miraculis, magno præfatorum scriptorum consensu narratur, quod cum duo nobiles de Caruaial coram prædicto Rege de prodicione accusarentur, Rex ipse præcipiti iudicio, præcipitari eos de altissima rupe iussit: Illi tamen sese innocentes asserébant. Quare cum humanum deesset auxilium, ad diuinum recurrerunt, & propter iniustam mortem Regem citarunt, vt infra 30. dies coram diuino compararet tribunali, rationem de tam iniqua morte redditurus. Adueniente igitur die citationis, cum Rex esset apud ciuitatem Gienensem, post somnum meridianum repertus est mortuus. Abstinerere debent principes à festiui iudicio. Hæc ibi. Volaterranus libro 21. Antropologia.

De viris claris ordinis Diui Francisci. Gualterius, ait, Burgenfis, minister Turoniæ, quem ob sanctitatem prodigijs clarere dicunt, magnumque æs alienum benigne pauperibus faciende contraxisse: Cû summus esset Theologus multaquæ scripsisset, ac inuitus præsul Pictauentis crearetur: Venit in litem pro iurè Ecclesiæ suæ, cum præfule Burdegalensi, qui paulò post Pontifex creatus, nomine Clementis V. hunc aduersarium suum præfultatu decicit. Quare Gualterius cum hanc iniuriam æquo animo tulisset, moriens corpori huiusmodi chyrographum imponi iussit. Ad iustum Dei iudicium appello, quod Clemens cum legisset, dicitur expauisse. Narrat Aneas Syluius Historia de Europa capit. 43. Quod Britannia dux nomine Franciscus, fratrem suum ex Anglia reuersum, captum in car

2. *Par.*
24.

Rerum
Hispan.
Chronic.
& Ful-
gosius.

Volater.

Aeneas
Syluius.

in carcere necauit: Fama est cum, cum neci traderetur, impietatem fratris accusando, Franciscum coram diuino iudicio de parricidio responsurum, infra annum citasse. Ob quam rem cum infra præfinitum tempus Franciscus hydropisi laborans obierit: vt est religiosa Gallorum natio, Correctum eum diuina censura vulgò creditum est. Fulgosius lib. 1. cap. 6. Exemplorum, hanc refert notabilem *Fulgos.* historiam. Temporibus nostris, ait, cum Genuensium triremes aduersus Piratas instructæ, biremem Catalanam cepissent, Genuenses, biremis rectorem furcis noctu apprehenderunt, & cum miser se iniquè id pari à Genuensibus quæreretur, cum nunquam eos violasset, posteaquâ perspexit frustra à se ea dici apud eos, qui plus odio gentis, quam hominis causa mouerentur: pro iniuria ad Deum appellauit: citato patrono Genuensium, vt intra sextum mensem corà Deo compareret, intra quod tempus is Patronus què citauerat, mortu⁹ est. Hæc ibi. Vbi humanū deest subsidiū, pro iustitia diuinum à Deo mittitur, vt insolentium malignitas contundatur. Est qui quærat & iudicet, inquit Christus, sunt & alia huius generis exempla, à quibus referendis superfedens, ad sequentia me conuerto.

Si quis sermonem meum seruaerit, mortem non gustabit in æternum, &c.

Non sufficit audire, sed seruare & opere complere oportet: vt alias annotauimus ad hæc verba Luc. 11. *Beati Luc. 11.* *qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Primus parens etiam ad literam, quia mandatum Dei de non edendo, non seruauit, mortis incurrit necessitatem, ac mortem æternam ipso facto demeruit. Iuxta verbum Domini: Quacunque hora comederis morte morieris, nedum pro se, sed & pro suis posteris. Sic violatores sermonis inorte signi sunt. *Virtus Dei est in salutem omni credenti,* scribit de Euangelio Rom. 1. Apostolus. Idem Hebr. 5. *Factus est om- Rom. 1.* *nibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.* Notanter autem dicitur: *Obtemperantibus sibi.* Quia, vt ait nunc Christus. *Si quis sermonem meum seruaerit, &c.* *Heb. 5.*

Dixerunt Iudei Abraham mortuus est, & Propheta, & tu dicis, Si quis sermonem meum seruaerit, mortem non gustabit in æternum? Nunquid maior es patre nostro Abraham? Sacerdotum videntur olere errorem, toties mortè ingemirantes, cū de Patriarchis loquuntur cum tamen Deus quòd viuant illis ferat testimonium dicens: Ego sum Deus Abraham, & Deus

& Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Deus mortuorum, ait
 Mat. 22. Christus contra Saduceos Mat. 22. sed uiuentium. Quod si
 dicant se non de aeterna morte intelligere: Quare ergo
 Christo repugnat & contradicunt? Cum ipse de morte
 potissimum aeterna intellexerit, atq; adeo disertis verbis me-
 te sua expresserit, dicens: *Mortem non gustabit in aeternum?* Sed
 ut psaltes cecinit regius: *Sepulchrum patens est guttur eorū.*
 Quae autem maior conrumelia, quam eum mortuum di-
 cere, cui ipse Deus fert testimonium quod uiuat: ut supra
 Matth. 22. Et Sapiens: *Iusti autem in perpetuum uiuent.* &c.
 Apoc. 13. Impietas nec Deo, nec Sanctis parcat. Apoc. 13. Bestia aper-
 uit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius,
 & tabernaculum eius, & eos qui in caelo habitant. Quae seipsum
 facis? Quasi dicant: Nimum te glorificas. Supra modum te
 extollis. Respondit Iesus: *Si glorifico me ipsum, gloria mea nihil
 est.* Euthymius Graecus interpres, hunc locum: *Gloria mea
 nihil est, sic explicat.* Scilicet sicut vos supiscamini. Nā hoc
 ad illorū cogitationē locutus est. Quasi dicat: Si ego ma-
 gnifico meipsum, videor uobis mentiri. Id contra *uolū-
 tatem* seu uanam gloriam & ostentationem dictum est. Quid
 enim aura popularis quae captatur à mundanis, laudis hu-
 manae cupidus, aliud est quam uentus, aut vapor ad modi-
 cum parens: umbra uana, aut melius somnium umbra: *Isa.
 40. Omnis caro fœnum & omnis gloria eius quasi flos agri exci-
 catum est fœnum & cecidit flos, iterum Mathath. 1. Machab.
 2. A uerbis uiri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius sterens
 & uermis est, hodie extollitur, & cras nō inuenietur.* &c. Nihil
 itaq; incōstantius, nihil fugacius, nihil deniq; uanius uana
 gloria. Ideoque uerissima est sententia: *Gloria mea nihil est.*
 Est pater meus qui glorificat me: Quae uos dicitis quia Deus
 uester est, & non cognoscitis eum, &c.

Quomodo pater glorificat filium? Planè in omnibus. In
 Heb. 1. natiuitate, quia nasci fecit de uirgine: Denunciari ab An-
 gelis, & cum introducit primogenitum in orbem terrę di-
 xit: *Et adorent eum omnes Angeli Dei:* ut D. Paulus. *Hebr. 1.*
 scribit. In Iordanis flumine dum baptizatur. In mōte Tha-
 bor, dum transfiguratur: in uoce de cœlo delapsa, Ioan. 17.
Clarificauit & iterum clarificabo: In Lazari suscitatione, Ioā.
 11. in Christi monumēto clauso, de mortuis resurrectione,
 tertia die: Tum demum in eiusdem gloriosa ascēione: in
 summa, In omni dominicæ dispensationis opere: In mira-
 culis: in uita: in doctrina semper Pater glorificat filium.

Non

Non cognouistis eū &c. Scilicet ut patrem, quia negligi-
 tis, & iniuria afficitis filium. Non ut Deum, quia eum non
 reuerentur, & quia, licet ore faterentur, factis interim
 negabant. De filiis Heli scribitur. *1. Reg. 2.* quod Nesciebāt
 Dominum, ob eorum corruptos morēs *Tir. 1. Constitentur se
 Tir. 1.* nosse Deum factis autem negant.

Ego autem noui eum, quia eiusdem substantiæ cū patre: &
 ut subdit, quia quae placita sunt, ei facio semper. & sermonē eius
 seruo, inquit. *1. Ioan. 2. In hoc scimus quod Deum cognouimus, si
 1. Ioā. 2.* mandata eius seruamus. Verum de his alias diximus, De A-
 brahā deinde subiicit: *Abrahā exaltauit ut uideret diē meū,*
Uidit & gauisus est. Sanè uidit diem Domini Abraham, quā-
 do in spiritu cognouit Christum ex sua stirpe in carne na-
 sciturum in promissione sibi facta. *Gen. 22. Gal. 3.* In semi-
 ne tuo benedicentur omnes gentes: *Non in seminibus, quasi
 Gen. 22. Gal. 3.* in multis, sed in uno semine, qui Christus est. Aut tunc diem
 Domini uidit, quum in figura summa Trinitatis, tres An-
 gelos uidit, & unum adorauit, ut canit Ecclesia, illoiq; ho-
 spitio excepit. Sic tribus quasi vni locutus est: quia etiam in
 personis numerus Trinitatis est, in natura tamen unitas
 est diuinitatis: Vel diem suum dicit diē crucis, quē Abrahā
 oblatione arietis & Isaac praefigurauit. *Gen. 22.* Verū missa
 faciamus haec, dicentes: Abrahā uidisse diem Domini quā-
 do iam in placida sanctorum patrū requie positus, agno-
 uit filium Dei esse incarnatum. Et id quidem cognouit, per
 testificationem iusti Symeonis: qui post Dominum susce-
 ptum in uenis, requieuit in pace: & intinuit sanctis Patri-
 bus eum natum: aut per denunciationem Angelorum, san-
 ctos patres saepius uisitantium, & quae consolationem eis
 afferrent, spemq; propinqua liberationis praestarent, beni-
 gnē ipsis significantium. Quis pius dubitauerit, Angelos
 antiquis Patribus in Lybno existentibus, Saluatoris ortū
 annunciasse, sicut in terris pastoribus eadem nuntiauerūt
 natiuitatis nocte? Tunc profectō Abraham cognouit ac vi-
 dit, scilicet in spiritu diem Domini, de quo *Psalm. 117. Haec
 dies quem fecit Dominus exultemus & letemur in ea.*

Et gauisus est: illū salutiferū diem tandē aduenisse, quem
 ut uideret multis ante saeculis & annis exultauerat, Cū sci-
 licet adhuc in carne positus repro missionē accepit. Christū
 exiē nasciturū esse, cuius cōplendēq; promissionis diē cum
 gaudio expectabat, sperabatq; venturū, ut hoc loco magni
 adstruit uiri, Quomodo ergo uerū est, quod *Luc. 10. dicitur,*

v s

tur,

tur, *Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Amen dico vobis, Multi reges & Prophetae voluerunt videre, quæ vos videtis & non viderunt.* Hic autem dicitur, quod Abraham, qui in Genesi, Propheta etiam à Domino nuncupatur. c. 20. Vidit diem Domini, & gaudius est. Responsio est, per distinctionem visionis: Non vidit oculariter in carne positus, ut Apostoli, sed vidit visione fidei, visione Prophetica: Vidit non corpore sed mente, & id quidem verum est, vidisse Abraham diem æternitatis, in Trinitatis mysterio & inuolucro, diem temporalis generationis ac natiuitatis, & diem crucis siue passionis in sacrificio filij & arietis. Obiecerunt Iudæi, sed perperam & extra propositum dicentes:

- Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti*
- Theoph.* Non dixerat se Abrahamum vidisse, sed contra quod Abraham diem ipsius vidisset. Theophylactus in hunc locum sic commentatur: Existimabant Dominum ferme 50. annorum esse, tamen tunc 30. & tres tantum annos haberet. Quidam dicunt ad honorem Iubilai dictum, qui annus erat quinquagesimus. Iansenius, Existimauerunt, ait, seniores Iusse Christum ob grauitatem vultus, & ob multum laborem in prædicationibus: Vel appellatione 50. annorum spectauerunt ad morem sui sæculi, id est, Iubilai. Hactenus illi.
- Exo. 3.* Respondit: *Antequam Abraham fieret, Ego sum, &c.* Nō dixit, Eram, vel Fui, sed sum, *Exod. 3. Ego sum, qui sum: qui est, misit me ad vos.* De Abraham, qui est creatura, verbum facti dicitur: De filio Dei eiusque vnigenito, Sum, verbum substantiuum. Hinc filij Dei probatur æternitas. Essentis nōmē in diuinis vsurpamus. Hinc τὸ πρῶτον μὲν τὸν ὄνομα Dei, 4. literarū scilicet יהוה, ab essentia deriuatur in lingua Sæcra, ut patet ex thesauro Pagnini, & Lexico Hebræico.
- San. Pa- gni. in Theosan- vo lingua Sæcra.*
- 2. Reg. 10.* Tulerunt lapides Iudæi ut iacerent in eum, &c. Mittunt in eum lapides: Dura duri: Qui in lapide legem acceperat, in eum lapides iaciunt: Duritiam cordis ei obiciunt: ut blasphemum lapidare volunt. Figuratur in hoc quod 2. Reg. 10. scribitur: *Semei mittebat lapides in Dauidē, & male dicebat rē fugeret Absalon* Leu. 24. *Educ blasphemum & lapidetur.* Considera & pondera circumstantias: Qui lapidare voluerunt Iudæi, & ex illis Principes, à maioribus egressa est iniquitas. Quem? Docentem eos, & eis beneficientē: Vbi in templo, loco sancto, ut statim subditur: *ô immanitatem!*
- Leui. 24.* Iesus abscondit se, & exiit de templo, &c. Cœlica potestate inuisibilem se insidiatibus exhibuit, quemadmodum

cum

cum sui de supercilio montis præcipitare eum vellent. Luc. 4. *Ipsē transiens per medium illorum ibat.* Quo facto dō- *Luce 4.* cuit nos fugere ab homine furioso. Quando feruet olla & ius totum diffunditur, præsens est remedium, si à prunis eam abstuleris: Sic à furiosis, iraque efferuescentibus præsentiam tuam subtrahere. Vnde sapiens ait: Honor est homini qui separat se à contentione. Sic Iacob fugit à præsentia Esau: & Moses ab Ægypto: Dauid à Saule. Elias à Iezabel, & Paulus Damasci submissus est in sporta. Interim tamen non defuit eis refugium, & consolatio diuina. Nam Iacob inuenit sibi in domo Laban refugium: Moses eodem modo socerum inuenit principem & ditissimum. Dauid regnum: Elias Angelum, & Paulus diuinas consolationes. Ergo, ut ait Christus, *Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.* Exiit de templo, inquit, Euangelista: Potuit quidem facere ut brachia eorum subito arcescerent, ut olim Hieroboam Regis Israël brachium exaruit. 3. Reg. 13. cum Prophetam apprehendere aggressus esset: Vel facillimo quidem negotio eos prostrauisset, sicut & mortis suæ tempore, in horto comprehendere eum volentes, deiecit in terrā: Vel ut terra dehisceret, & illos deglutiret, ut quondam Chore, Dathan, & Abiron. Num. 16. Vel ut tempore Helix, ignis celo delapsus, ipsos viuos exuret, atque consumeret: sicut olim quinquagenarios. 4. Reg. 1. Vel facere, ut cæcitate & acrisia percussi, ad templi exitum ac valuas perungere peruenireque nullo modo possent: Sicut olim Sodomitarum Gen. 19. Ab Angelis percussi, circumuallata domo Loth, ut vim inferrent, portas tamen domus inuenire non poterant. Sed patientiæ exemplum, non autem vindictæ nobis relinquere voluit, ut illi conformes effecti, gloriæ eius consortes quoque, per eius gratiam, tandē existamus. Cui laus & imperium in sæcula sæculorum.

Amen.

*

F E R I A

FERIA SECUNDA, POST
DOMINICAM IN
IN PASSIONE.

De ministris ad Christum comprehendendum
missis. Ioan. 7.

Miserunt Principes & Pharisai ministros, ut comprehenderent Iesum.

N Sacra Regum historia legitur, quod Sathī persequens Dauidem, sciēs illum esse cum Samuēle aliisque Prophetis, miserit ministros suos, ut uinctum illum sibi adducerēt. Et cōperunt, qui missi fuerant, prophetare. Misit & alios, quibus similiter contigit: Misit quoque tertius, qui, ut primi, prophetauerunt illuc tandem & ipse iuit, & idem sibi accidit quod & nunciis suis. *1. Reg. 19. Sic & nunc, miserunt Principes ministros, ut comprehenderent Iesum, & ipsius sermone capti sunt, & ad suos reuersi uenerunt, cui interrogantur. Numquid & vos seducti estis? Unde pater istorum in melius conuersio. Refert Marulus lib. 2. Exemplorum c. 9. Petrus iterum, de natalibus lib. 6. c. 133. confertur, quod Philetēs Hermogeni magi discipulus, cum Iacobō maiore de fide certamen iniit: Victus autem credidit, & ad magistrum suum reuersus: Magus abieram, inquit, redeo Christianus. Scribitur præterea. *4. Reg. 1.* Tres quinquagenarios ad comprehendendum Eliam, à Rege Ochōsia missos: Ex quibus duo cum suis 50. militibus quibus præerant, igne cœlitus, delapso consumpti sunt. Iterum *4. Reg. 6.* Rex Syriæ misit in Dorhaim equites, noctu aduersus Eliseum: Qui percussus cæcitate & acrisa, ab eodē in Samariam inter hostes deducuntur, deinde remittuntur ad suos. *Act. 9.* Concordat & *Act. 9.* narrata historia, quomodo Saulus, qui & Paulus furens aduersus Discipulos seu Christianos à Principe sacerdotū cum Epistolis & mandatis in Damascū missus est: & in ipso itinere à Christo in cœlis regnante capitur.*

1. Reg. 19

*Marul⁹,
& Pet⁹,
de Nata
libus.*

4. Reg. 1.

4. Reg. 6

Act. 9.

capitur, ac miraculosè ad fidem cōuersus est. Memoranda est Polemonis conuersio: Cuius Laërtius lib. 4. & Valerius li. 6. c. 9. de mutatione morum meminerunt. Prior quidem fuit: Cum esset Polemon Atheniēsis adolescens, adeo lubricus fuit, ut aliquando ex composito cum sodalibus ebrius & coronatus in Xenocratis irruerit scholam. Tunc illam quam cōperat orationem de Temperantia, ardentius quoque prouexit. Illius oratione sensim impurus adolescens seipsum collegit, ut ceteros studio uinceret, eique in schola regenda succederet. Hinc de illo Horarius lib. 2. Sermonum, Satyra tertia circa finem de illo cecinit:

Olim mutatus Polemon.

Dicitur ex collo furtim carpisse coronas,

Postquam est impransū correptus uoce magistri.

1. Xenocratis. Ita de istis ministris quadā tenus estimare debemus, quod subito mutati in melius, qui iuerāt ad capiendum Christum, ab ipso capiuntur, ab eius colloquio & præsentia reuersi meliores. Dicunt etiā de eo: *Nunquam sit locutus est homo.* Verum ut ad contextum accedamus Obseruemus cum facundissimo Cornelio Italo lib. 3. Coniunctione de poenitentia Christiana, parte tertia (uertam Latine ut ab omnibus capiatur.) *Qui sunt illi qui miserunt? Principes & Pharisai.* Si plebs ignara & rudis, aduersus Christū seditionem mouisset, contra fidem, contra religionem, non mirum esset. Quid enim nouit fax illa populi, ex his quæ ad Christū, fidem, religionemque pertinent? Quærit stultus populus uiam latā, sensum, non rationem sequitur. Loquimini placentia, inquit, & audiemus: ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros parientes auribus, & à ueritate quidem (quàm præ omnibus honorare, plurisue estimare præclarum est) auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. *2. Timoth. 4.* Verum. Nonne intolerabile fuerit, quod principes populorum, quibus commissa est Christi defensio, fidei, Ecclesiæ, ac religionis, nec nō sacramentorum: quique à maioribus suis, longa temporū successione edocti sunt doctrinam catholicam illaque imbuti: qui etiā iureiurando ac sacramento se adstrinxerunt pro Christo, fortunas omnes suas, regna, vitam denique ipsam exponere, ac profundere pro sancta Dei Ecclesia, quod tales inquam, authores sint hæresum ac propugnatores? Per quos fides catholica iacturā dānūmve patiatur? Per quos Christus ipse persecutionē & exilium sufferat? Heu! heu! Principes,

*Laërtius
Valer.*

Horati⁹.

Cor. Ita.

cipes, vos estis per quos Symon Magus emit, Giezi vendit, Iafon (de quo in Machabæis) sacerdotiū ambit, ac Officiū usurpat, sibi que illud vendicat, & arrogat immeritò, vt in

Isa. 1. libris Regum scribitur. *Isaia 1.* Principes tui infideles, socii sum. *Luc. 24.* Omnes diligunt munera: sequuntur retributiones. *Luc. 14.*

Principes nostri tradiderunt Christum in condemnationem mortis. Dicebant duo discipuli illi in Emauntem proficiscentes

Psal. 2. Plal. 2. Principes conuenerunt in unū, aduersum Dominū & aduersus Christū eius. Et *Psal. 118.* Principes persecuti sunt me gratis, conqueiritur vir pius. Et sicut veteri adagio dicitur, Piscis à capite foetet: Sic à Principibus & iis qui regunt populum egressa est iniquitas. Sed ne viderentur Prælati ab hac

Christi persecutione exclusi: additur in textu, *Et Pharisæi.* In Principibus intelligo dominos temporales, in Pharisæis autem, qui religioforū vicē locūque tenebant apud Iudeos, dominos spirituales. Hactenus Cornelius Bitontinus Episcopus Fræciscanus. Hi ergo Pharisæi cōspirauerant, & coniuauerant in Christū Dominū, adeò vt de nece ei inferenda omnes malitiosè procurarent, modos. Caterum & in Apostolum Paulum, tale quidpiā etiam machinatū fuit:

Act. 23. vt constat *Act. 23.* Et videbatur quidē eis quòd id præstare deberent necessariò: quoniā ita coniuauerāt, & quodammodo vouerant. Consule præfatum caput.

Dixit eis Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad eum qui misit me.

Aduerte, quæso, quàm dulciter Christus eos, qui apprehendere eū volebant, induceret ad vitæ emendationē: Plutar-

Plutarc. Archilonē vicisse aliquādo traditur, cum ventus adimere homini palliū vellet copioso flatu, arctius id contraxit & tenuit. Sole autem post ventū calidis radiis eū vrente, preæstu simul cum pallio tunicā exiit: Sic de placidis verbis, & de vi cuiuspiā illata æstimare possumus: Plus enim quandoque proficis verbis blandis, quàm si vim adhibeas, vt ait Sapiens, & aliàs allegatum est: *Sermo mollis frangit iram, sermo diuersus suscitauit furorē.* Quemadmodū aqua frigida oleo feruenti iniecta, eius ebullitionē sedare solet: Sic blandus sermo demulcet & lenit animos iratos, ingētēque deprimit spiritus: adeò (vt ex memoranda habemus historia ab antiquis relata Scriptoribus) districtos iam gladios in vaginam recondi fecerit. Narrat Valerius lib. 8. c. 9. de vi

Aprian. Eloquentiæ, Quòd missi milites, tempore Mariani belli

ciuili,

ciuili, ad M. Antonium Oratorem obturcandum, sermone eius obstupescit, districtos iam gladios cruore vacuos vaginis reddiderunt. Quàm disertum eum fuisse putemus, quem ne hostium quidem quisquam occidere sustinuit, qui modò vocem eius ad aures suas voluit admittere! Lepos orationis eiusdem effecit, vt nemo nec attingere, nec aspicere sustineret, sed defixo in terram vultu, omnes steterunt. Vt eadem de re scripsit Plutarch. to. 2. Vitar. in C. Mario. Sic Antonius facundissimus, milites mulcebat longa oratione, miserationem mouens variis modis: vt Appianus Alexandrinus lib. 1. Bellorum Ciuiliū testatur. Tandem tamen princeps eloquentiæ Antonius, per tribunal militum, nomine Antronium cum furore accurrentem, cum milites delinitos eius oratione videret, obturcatus est, & præcisum caput remisit ad Marium. Facile accommodabitur hoc exemplum factò præsentis historia. Quemadmodum enim sarellites, vt eum interficerent ad se missos, sermone blando demulsi, & placuit ille Orator prænominatus: Tandem tamen interfectus est ab illorum duce, tribunòque: Sic cum Christus ministrorum imperum mellisua eloquentia sua aliquātisper retinuisset, ita vt propria confessione, quòd *nunquam sic homo locutus fuisset*, se in melius mutatos demonstrarent, Christòque à modo fauore, & ei bene affici: Tandem tamen à tribuno & cohorte in horto comprehensus est, & à principibus Iudæorum in damnationem mortis Pilato præfidi traditus, rum demum & crucifixus est.

Adhuc modicum, &c. Exemplo Christi aduersus impiorum insidias, & cōtra aduersa omnia nos ipsos cōsolemur, cogitantes vitæ huius breue curriculū. *Breues dies hominis sunt, ait Iob.* Et Medicorum facile princeps, Hippocrates, *Iob. 14.* Aphorismo 10. *ὁ μὲν βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ*, id est, Vita breuis, Ars verò longa. Adhuc modicum, ait Christus. Modica passio gloria infinita. Ad horā, ad breue temporis momentum, pressuram patimur in mundo: sed merces nos manet aterna. *Mulier, cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: Postquam peperit, non meminit pressura propter gaudium, ait Redemptor noster, Ioan. 15. 2. Mach. 7. Fraus mei, Ioan. 16. modico nunc dolore sustentato, sub testamento vitæ aeternæ esse. 2. Mac. 7. isti sunt. c. 6. Eleazarus nonagenarius dicebat: Ne adolescentes propter modicū corruptibilis vitæ tempus decipiatur &c. 2. Cor. 4. 2. Cor. 4. Quòd in præfidi est momentaneū, & breue tribulationis nostri a-*

pra 170

1. *Pet. s.* modum aeternum gloria pondus operatur in nobis. 1. *Pet. s.* Modicum passus ipse Dominus perficiet. Sic itaque modicum huiuscemodi, præ oculis positum, hoc est, vitæ labilis momentum, animosiores reddebat ad tolerantiam pios & fortiores. Et, vt ex Scripturibus prophanis nonnihil decerpamus, Cicero de Senectute refert, Pisistrato Tyranno à Solone responsum esse, quum illi quærenti, qua tandem re fretus, sibi tam audacter resisteret? Nempe, Senectute aiebat Solon. Hoc ipsum & alius respondit: cuius meminit Valerius, lib. 6. ca. 2. de liberè dictis. M. Castricius quum Placentiæ magistratum gereret, Cn. Carbone Consule iubente decretum fieri, quo sibi obsides à Placentinis darentur, nec summo eius imperio obtemperauit, nec maximis viribus cessit, atque etiam dicenti multos se gladios habere, Respondit, Et ego annos. Carbonis ira, quia materiæ sæuienti per quàm exiguam habebat, Paruulum vite tempus ablatura, in seipsa collapsa est. Hactenus ibi. Illi ergo duo, consideratione longæuitatis (si hoc nomine mihi vti liceat) quia modicum adhuc hac in vita permāsuri essent, fortiter fecerunt. Intrepidus faciebat Senectus, quum suo fini iam proximos se cogitarent. Ita & nos mediari oportet, & ad optima nos accingere redimentes tempus, ait Apostolus. Michaël Neander in linguæ sanctæ Ereticibus Basilææ impressis, inter Apophtegmata sapientū Hebræorum seu Rabbīnorum, citat istud Rabbi Simeonis fol. 348. Quod Latinè vertit hoc modo: Dies breuis (est) & opus multum, & operari pigri, & merces multa, & pater familias vrget. Hæc ille. Et Ouidius libro 6. Fastorum in fine cecinit.

Tempora labuntur, taciti s̄que senescimus annis:

Et fugiunt, frano non remorante, dies.

Aufoni⁹

Et Aufonius ad Gallam puellam

Obrepi non intellecta senectus.

Ioan. Damas.

Volens D. Ioannes Damascenus ostendere miseriam hominis, quàmque sit plena eius vita periculis, adducit quandam similitudinem: Quomodo quidam fugiens draconem inmanem ne deuoraretur ab eo, casu infelici cecidit in profundissimum puteum: Cùmque deorsum ad ima putei tenderet, fortè apprehendit ramum cuiusdā arbusculæ, quæ in ipso medio itinere putei fuerat procreata: Huic itaque manibus pedibusque innixus, & aliquantulum ab animi perturbatione, sedatus, atque quietus, ecce insperxit in radi

in radice ipsius arbusculæ duos grandes inhaerentes vermes, alterum album, alterum verò atrum eandem corrodescentes. Vnde miser considerans sibi magnum imminere periculum, exhorrens casum profundum, oculos fortè suos ad putei ima direxit, vbi etiam quendam horrendum serpentem ore aperto expectantem cum quando caderet iniucius est: timorèque correptus grauissimo, in sublime suspexit, & heu! iam eò peruenerat draco ille terribilis, & ad os putei miserrimum illum operiens, stabat. Ille itaque in tanta animi perturbatione & perplexitate positus, rursus arbusculam intuitus est, viditque in quodam eius ramopendentem fauum mellis, quem ibi examen apum pepererat, & manum extendens, accepit de eo partem aliquam, comedensque statim oblitus est miser, periculi in quo versabatur: En igitur vermes in ipsa maiori saporis oblectatione, penitus radicem corroserunt arbusculæ, atque subito ad putei ima delapsus homo in horrendi serpentis os decidit deuorandus. Interpretatio autem huius parabolæ est ista: Draco ille mors est: quæ hominem deuoraturæ persequitur: Puteus verò est iste mundus: Arbusculæ, singulorum vita: Duo autem Lethales vermes, sunt Dies, & Nox, qui vitam nostram sine intermissione corroduunt, atque præcidunt: Serpens horrendus, est infernus ac barathrum, quod aperto ore cadentem præstolatur, vt deuoret, illum, inquam qui gustu mellis, hoc est, mundanarum voluptatum & gaudiorum illectus ac consopitus, maxima socordia vitam tandem in vitiis traducit.

Quæretis me & non inuenietis, & vbi sum ego, vos non potestis venire, &c.

Salomon Prouerb. 1. Vocauit, ait, & renuistis, extendi manum meam, nec fuit qui aspiceret. Mane consurgent, & non inuenient me. Tremenda sunt hæc comminatoria verba. De hac sententia aliàs diximus. Interim obiter tamen hæc obseruabimus. Primò: Quòd quærendus est Dominus opportunè, alioqui non inuenietur: *Quærite Dominum dum inueniri potest*, ait Propheta, *Inuocate eum dum prope est*. Secundo: Dominus quærendus vbi inuenitur. Deum (quamuis sit vtiq; cælum & terram impleat, per essentiam præsentiam ac potentiam, vt loquuntur Theologi) non inuenimus in lecto, voluptatis scilicet, sicut Cant. 1. *In Lectulo meo per noctes, quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum & non inueni*. Vbi nimirum sunt otiosi, & garruli, fraudulentii,

etiam, in plateis videlicet, iuxta illud Psalmista: *Et non de-*
Pfal. 54. fecit de plateis eius vsura & dolus. Psal. 54. Vbi ergo require-
 mus illum? Nunquid in aula & curia regum? Rex Herodes
 illum interrogauit, sed nihil respondit. Ibi non loquitur
Luc. 23. liberè. *Luc. 23.* Imò derisit eum Herodes cum suo exerci-
 tu, indutum veste alba. Ne ergo eum ibi quaesueris: Sed in
 curia quere ambitiosos, sanguifugas populi, carnales, adu-
 latores: *Ecce*, ait Christus, *qui mollibus vestiuntur, in domi-*
Matt. 11. bus Regum sunt. Matth. 11.

Et sicut Lucanus Poëta cecinit,
Exeat aula
Qui uolet esse pius.

At dices: Fortassis erit inuenieturque apud tribunalia.
 Verùm cum loco iudicij, præualeat plerunque iniustitia,
 imò in omnibus ad quæ Christus tempore passionis sue
 ductus est tribunalibus, iniuriam eamque atrocem passum
 legamus: satis constat suam ibi non habere fixam mansio-
 nem. Vbi ergo illum requiremus? Virgo mater in templo
 eum reperit. *Luc. 2.* In comitatu & inter cognatos & notos
Luc. 2. quaeritus, non reperiebatur. Perge ad templum, & ibi illum
 inuenies. Replicabis, dicésque. Hoc quidem verum erat in
 illo tempore, sed, ut hesternæ concione continetur, Exiit
 Iesus de templo. Cum ex Ecclesiasticis multi sint concubi-
 narij, multi Symoniaci, multi turpis lucri cupidi, auaritia-
 que dediti, alij qui Lusibus aleæ, alij dissolutionibus, alij de-
 niique alijs criminibus mancipati, an non Christus ab illis
 recessisse merito existimatur? Quemadmodum autem nec
 pisces in montibus, nec lepores in fluminibus facile repe-
 ries, quin potius contrà: Sic Christus non in molli lecto,
 non in vita dissoluta, sed in lachrymis, penitentiæ auste-
 ritate, diuinorumque mandatorum obseruatione inueni-
 tur. Sed de his sit satis.

Non potestis venire, &c. Non dicit: Non poteritis in futu-
 rum: sed, *non potestis* ad præsens venire. Tales enim tunc er-
 rant qui non possent. Nam ut sciatis non hoc ad despera-
 tionem dictum, & discipulis suis dixit tale aliquid: *Ioan.*
13. Filioli, adhuc modicum uobiscum sum: Quæretis me, & sicut
dixi Iudæis (nimirum hoc loco) quod ego uado uos non potestis
Ioan. 7. venire: & uobis dico, modo. Cum pro illis rans dixerit:
Ioan. 13. Ioan. 17. Volo, pater, ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum. Deni-
 que hoc Petro apertè exposuit cap. 13. Interroganti enim,
Domine quo uadis? Respondit Iesus: Quo ego uado non potes me
 modo

modo sequi: sequeris autem postea. Vbi discrimen apparet v-
 triusque locutionis. Interim quia ex Iudæis longè pluri-
 mi deteriores in dies fiebant, nec emendabantur, hoc cer-
 tò providens Christus illis comminatur: *Quæretis me, in-*
quis, & non inuenietis. Quod postremum discipulis non dixit:
 Adiciens insuper, *Vbi ego sum:* In presenti dicit, Sum,
 non, Ero, in futuro, quia semper cum patre. & apud pa-
 trem est. *Sic Ioan. 3. Filius hominis qui est in celo.* Non autem, *Ioan. 3.*
 qui futurus est vel erit in celo. Et cap. 1. *Vnigenitus qui est in*
sinu patris, ipse enarravit nobis. Et nunc, ubi ego sum, secun-
 dum deitatis substantiam, secundum quam à patris gloria
 nunquam discedit. Ad hanc ergo gloriam in qua Christus
 inseparabiliter est cum patre, non potuerunt Iudæi perue-
 nire: Aut tunc cum eis loqueretur, si qui fortè ex eis erant
 credituri, & postea illuc peruenturi, quia nondum erat aper-
 tæ ianua cæli: Descendebant enim antè Christi passio-
 nem omnes in Lymbum, ibique sunt, excipiebantur Abra-
 hæ. *Luc. 16. de Lazaro:* Aut nunquam propter incredulita-
 tem eorum, qui ad fidem vsque in suo peccato erant perse-
 ueraturi. Non enim potuerunt hi peruenire ad gloriam
 cœlestem, quia noluerunt penitentiam agere de peccatis
 suis: quorum grauitate ac demerito, viam sibi cæli præ-
 cluserunt, obstaculumque posuerunt propria sponte, ne ad
 vitam ingrederentur. Demeruerunt etiam Iudæi, ut in ob-
 sidione positi clamantes, non eruerentur è manibus Rô-
 manorum. In miserabili siquidè exterminio vrbs Hieru-
 salem, post Christi passionem: Iudæi qui tum superstites
 erant, & miracula Christi viderant, ubi eis in mentem ve-
 nit illius diuina virtus, optabant habere Christum tunc
 præsentem ad sui liberationem ab imminente excidio,
 quod satis animo coniectabant sibi immitti, ob iniustam
 mortem Christo illatam. Non tamen eum propugnatorem
 aut auxiliatorem inuenerunt, quia iam derelicta eis fue-
 rat domus sua deserta. Prædicit igitur se non ab illis inue-
 niendum, cum calamitas ingruerit. Hæc quidem germa-
 na videretur esse horum verborum: *Quæretis me & non inue-*
nietis, expositio & interpretatio, à Sanctis mutuata Eccle-
 siæ Doctoribus, Cyrillo in Ioannem, ac aliis. *Amos 5. Hæc Cyrillus.*
Quærite Dominum, & uiuetis, & rursum: Amos 5.
Quærite Dominum, & uiuete. & Sopho. 2. Quærite Dominum Sopho. 2.
omnes mansueti terra, quærite iustum, quærite mansuetum: sicut
quomodo abscondamini in die furoris Domini. Conuersionem

Luc. 13. noſtram ne differamus *Luc. 13.* *Ecce anni tres ſunt ex quo vino, quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat? Vides id etiam non ſpectare & tangere, ſicut apud Poëtam legitur.*

Poëta.

Res tua tunc agitur, partes cum proximus ardet.

Et iterum;

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Quæretis me & non inuenietis &c. Vulgatum quidem illud, Tum demum boni præſtantiam deprehendi, cum nobis perierit. Nunc cum homines tantopere poſſunt ex diuinæ miſericordiæ largitate ſibi magnopere conſulere, eam quidem plerique eorum perpendunt: at olim in iudicio extremo, impij tamenſi illam deſiderare videantur, non tamen conſequentur: Saul quidem Dauidem fortiſſimum ducem parum æſtimabat, qui tamen columna erat totius regni eiufdem, at in Gelboë, cum eo maxime indigeret, habere eundem tamen non meruit. De impiis quidem damnatis, *Sap. 5.* dicitur: *Pœnitentiam agentes, & præ anguſtia Spiritus gementes.* Laſſati ſumus, aiunt, in via iniquitatis & perditionis, & quæ ibi fuſius continentur: Talla dixerunt in inferno qui peccauerunt: ſed infructuoſa eſt, nimiumque ſera pœnitentia reproborum, & ficta magis quam vera. Nam *Eccleſiaſtici 41.* *Non eſt in inferno accuſatio vitæ.* Scilicet ad ſalutem, & ex peccati deſtatione, ſed ſolius pœnæ effugiendæ deſiderio.

Sap. 5.

Ecc. 41.

Nunquid in diſperſionem gentium iturus es & docturus gentes? &c. Nesciebant quidem quid dicerent, ſed Deus voluit eos prophetare, diuinoque inſtinctu prædicere quod futurum erat. Quemadmodum & Caiſam pontificem omnino ignarum myſterij paſſionis Dominicæ, & quantus ex illa penderet humanæ ſalutis fructus, Euangelista ac

Ioan. 11.

Theologus *Ioan. cap. 11.* prophetæſe ſcribit, quod Ieſus moriturus erat pro gente, cum hæc protulit verba: *Expedi vobis ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* Siquidem iturus erat ad gentes, non præſentia corporis ſui, ſed diſcipulorum ſuorum pedibus, in quibus & ipſe fuit, & docuit gentes. *Marc. ultimo: Illi autem proſecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmanſe ſequentibus ſignis.* Nunc, Quare dicant, Diſperſionem gentium exponendum.

Marc. ult.

Diſperſionem vocant Gentes, propter varias Philoſophorum ſectas. Alij enim Academici, Alij Peripatetici, Tertij

Tertij vocabantur Stoici, Quaggi autem Epicurei: Alij alio nomine cenſebantur, vt Laërtius libris de vita & ſe-
Laërtii. ſtis Philoſophorū ampliffimè ſcribit. Quafi verò ſoli Iudæi eſſent vni, non diſſecti, & verus legitimuſque Dei populus.

Cum tamen Chriſti etiam tempore inter ipſos referente Euangelio, & proprio eorum historiographo Iosepho, *Iosephus.* ſectæ eſſent variaz: Phariſæorum nempe, Saducæorum, & Eſſeorum.

Nota igitur Diſperſionem Gentium Chriſtum congregaſſe in vnum. *Ioan. 11.* *Mortuus eſt, ut filios Dei qui e-* *Ioan. 11.* *rant diſperſi, in vnum congregaret.* Et iam in hodiernum vſque diem Iudæos vbique terrarum propter Chriſti necem manere diſperſos, vagos, palantes, & profugos ſuper terram, inſtar Caim, *Genes. 4.* in vindictam ſanguinis iuſti *Genes. 4.* Abelis myſtici. Vnde *Iacobus capite primo,* Catholicæ ſuæ *Iac. 1.* Epitoſæ, Duodecim tribubus quæ ſunt in diſperſione ſalutem precatur.

Quis eſt hic ſermo, quem dicit: Quæretis me & non inuenietis? Benè dicit Apoſtolus: Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei. Nam quia carnaliter affectus eſt, ſecundum carnem quoque omnia diiudicat.

Ita Iudæi non capientes Chriſtum de reditu ad cœleſtia regna, vnde ad nos deſcenderat, ſermonem facere, ad terrenum labuntur ſenſum, à vera intelligentia longè abhorrentem.

In nouiſſimo die magno feſtiuitatis clamabat Ieſus: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, &c.

Si quis ſitit: libertatem hominis ſeruaui, In optione eius poſuit venire ad fontem viuunt: *Omne ſitientes, ait Iſaias, venite ad aquas.* Sine acceptione perſonarum liberaliſſimè ſe cuique offert: Gratis confert aquam vitæ, nullus accetur, nullulve reiicitur: qui volet bibat, ſiue pauper, ſiue diues. *Et qui nō habetis argētum properate & bibite,* ait Iſaias, *Matth. 11.* *Venite ad me omnes qui laboratis.* Et Ioannis ſexto. *Matt. 11.* *Eum qui venit ad me nō eiciam foras.* Aqua, vt hinc exordia- *Ioan. 6.* mur, authore Pindaro tertio hymno Olympiorū, optima *Pindar.* rerum pronūtiatur: Eius verba ſunt: *Αἰσχύνη μὴ ἴδωρ,* Præſtat (carteris elementis) Aqua. Quæ ſententia à grauiffimis *Plato.* deinde ſcriptorib⁹, ex eodem Pindaro citatur: Nimirum à *Plutar-* *Platone* diuino, in Eurydemo, *Plutarcho* tom. tertio. *Opu-* *chus.* & ſculorum, libello, *Aquæ,* an ignis ſit vtilior: Et à Luciano *Lucian.*

tomo secundo libro qui inscribitur, Somnium siue Gallus. Aqua, inquit, optima vocatur, à Pindaro, ex omnibus elementis: Pindarus enim pronuntiavit aquam esse, rerum optimam, *Ἀριστὸν ὕδωρ*, Aqua est illa quidem optima. Sine aqua nullus homo unquam fuit: Absque hoc elemento nulli animali diuturna vita esse potest: & omnia, quibus omnium vita animantium sustentatur, aquarum beneficio proueniunt. Aqua etiam humanis visibus omnibus beneficio praestat. Imò ut Plato loco praecitato, sub finem, Aqua vilissimo pretio emitur, quamuis res sit natura pretiosissima, ut ait Pindarus. Hæc ibi. Et Plinius libro 31. capi. primo de Aquis: Hoc elementum cæteris omnibus imperat: Aquæ flammæ necant: Eadem cadentes omnium terra nascentium causa fiunt, ut fruges gignantur, arbores fructificæque uiuant. Ex his aquæ præstantiam, & eius proprietates facile colliges, ac deprehendes. Initium necessariæ rei vitæ hominum, Aqua, ignis, & panis similagineus, & vestimèrum, *Eccl. 39. &c. Ecclesiastici. 39.* Vides illum posteriorem locum igni assignasse: priorem aquæ tribuisse & concessisse. In mundi primordio. *Genes. 1. Aquis superferebatur Dei spiritus.* Aquæ (ibidem) producunt animam uiuentem & mutabilem: Aquæ producunt etiam reptilia & volatilia. Aquam uiam Isaac reperit in puteis. *Genes. 26.* Ne sicut Philistin puteos venam habentes aquæ viæ scaturientis in vitam æternam, terra oppleamus: sensum spiritualem vertentes in carnalem, doctrinam cælestem deprauantes in terrenâ, ibidè: Rursus cum fodisset Isaac alios puteos, quos fodèrant serui patris sui Abraham, quosque olim obstruxerant Philistin: iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua. Quamobrem nomè putei ex eo quod acciderat, appellauit calumniam. Accommodatio facilis est.

Iurgium enim istud, Controuersiam in religionis negotio inter Catholicos & Hæreticos significat. Rixantur namque sed per calumniam & falsam usurpationem contra nos Moderni Hæretici, Ecclesiam sibi vendicantes, & arrogantes dicentisque, Nostra est aqua: cum tamen ad eos Ecclesia non pertineat, insuper ipsam persequantur Ecclesiam: Sed tandem quia omnia vincit veritas, & portæ inferorum aduersus Ecclesiam præualere non possunt. *Mat. 16. Matth. 16.* Veri possessores, qui bona fide hæreditati paternæ successerunt, eamque longa temporis præscriptione iuste re

stè retinent, ac iusto titulo, pacificè possidebunt, & usurpatores deturbabuntur, ac expellentur. Aquas dedit petra, *Mosis virga percussa. Numer. 20. Loquimini ad petram, ipsa Num. 20 dabit vobis aquas. 1. Corint. 10. Bibebant de spiritali, consequntur. 1. Co. 10. ut eos Petra: Petra autem erat Christus.* Aquam petenti Silaræ, lac dedit Iahel, *Iud. 4. & 5.* qui in sopore perit & con-fossus est. Caucaus & nos, ne loco aquæ salutaris, hauseriamus, lac voluptatis. Ad aquas probatur fortitudo militum Gedeonis, *Iud. 7. Qui lingua lambuerint aquas, ut solent Iud. 7. canes, separentur, ait Dominus, & in illis à Domino de Madianitis hostibus, consecutus est victoriam.* Sic probantur boni milites in Christi militia, qui transeunt per bona temporalia, ut non amittant æterna. Veluti canes Aquas lambentes, non flexis poplitibus ad fontem diutius hærentes & potantes. Prouerbiū est vetus: Ut canis è Nilo, à *Macrob. Saturnalium libro secundo usurpatum.* Post Mutinensem fugam, quærentibus quid ageret Antonius? Respondisse familiaris eius ferebatur: Quod canis in Ægypto, Bibit & fugit. Quoniam in illis regionibus constat canes raptu crocodilorum exterritos, currere & bibere. Hærens ille, Canes non nisi currentes, aquas è Nilo lambit & fugiunt, neque diutius ibi hærent, vel morantur. Quod, ut raptim instar militum Gedeonis, ex his aquis veluti delibantes bibamus, nos grauissimè commonefacit: Siquidè aquas bibentes curuatis genibus reprobantur. *Iud. 7. Aquæ Siloë vadunt cum silentio, quas Iudas siue Iudæorum populus abiecit. 1. 2. 8.* In quem locum sic Hector Pinctus: Silos, inquit, est fons lenis & innoxius ad radices montis Syon. Et igitur huius loci sensus: Iudæos abiecit Messiam à patre missum, idè à Romanis summis calamitatibus oppressos esse. Hic est fons ille, cuius aqua cæci oculos aperit. *Ioan. 9. Per quem, Christum intelligi ostendit nominis crymon. Ibidem, Siloë idem est quod Missus.* Est namque Christus fons ille, de quo *Psalm. 35. Apud te est fons vite. Et Zacharias capit. 13. In die illa, ait fons patens domus David, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatorum.* Fluit huius fontis aqua leuiter, absque strepitu & clamore, quod Christo conuenire indicat *Isaias Euangelicè completæ capite 42. Non clamabit, neque contendet Quem Ioan. 2. Mattheus capit. 12. de Christo interpretatur.* Ille contemptus fuit à Iudæis: Hinc Hieremiæ secundo con- *Mat. 12. Jerem. 2.* dicens: Deo mala fecit populus meus: Me dereliquè-

- runt fontem aqua viua, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ
 Iere. 17. continere non valent aquas. Et capite. 17. Dereliquerunt ve-
 nam aquarum viuientium Dominum. Quam longè melior
 Thren. 5. lonios seruienrium, de quibus Thren. 5. Lamentabili car-
 mine canit Propheta Sanctificatus, *Aquam nostram pecu-*
 Apo. 22. *nia bibimus. Nobis autem dicitur, Apocalip. 22. Qui sitit ve-*
 niat, & qui vult accipiat aquam vitæ gratis. Et capite 21. Ego
 Isa. 55. *sitienti dabo de fonte aqua vitæ gratis. Itaiæ 55. Omnes vocan-*
 tur, ut gratis bibant, & absque argento, ut supra attingimus. Ex
 nunc Christus gratis & absque pretio aquas offert: Si quis,
 inquit, sitit, veniat ad me & bibat. Samaritana hanc aquam
 gratis & liberaliter impertiuit, dicens: Si scireis donum Dei,
 Ioan. 4. *petiisses aquam ab eo, & dedisset tibi. Ut supra Ioannis quarto,*
 Eccle. 15. *lanius exposuimus. Ecclesiastici 15. Aqua sapientia saluaria*
 Psa. 103. *potauit illum. Aquis rigat Deus montes. Psa. 103. De su-*
 Ioan. 2. *perioribus suis. In aqua primum signorum Christi editum*
 Isa. 12. *est. Ioannis secundo. Aquas haurietis in gaudio de fontibus Sal-*
 & 44. *uatoris. Itaiæ 12. Pollicitur est Dominus. Capite 44. Aquas*
 Hebr. *effundam super sitientem, & fluenta super aridam: Aquas ni-*
 Pintus. *mirum gratiæ, & spiritualium donorum. Pintus præfatum*
 Capite 12. *locum, ad hunc modum commentatur. Aqua*
 Ioan. 4. *illa gratia Spiritu sancti intelligitur, de qua Ioannis quar-*
 to. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aqua*
 Ioan. 7. *salientis in vitam æternam. Hic etiam Ioannis septimo di-*
 citur: *Flumina de ventre eius fluent aqua viua, &c. Appel-*
 latur autem Gratia, Aqua, Primò, quia abluit & purificat.
 Eze. 36. *Ezechiel. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mu-*
 dabimini.
 Psa. 1. *Secundò, quia germinare facit. Psalmo primo. Vir in-*
 stus comparatur ligno secus decursus aquarum plantato, quod
 fructum suum dabit in tempore suo.
 Ioan. 3. *Tertiò, quia sitim fallarum voluptatum extinguit. Io-*
 annis quarto. *Qui biberit ex aqua quam ego dædero ei, non si-*
 tiet in æternum.
 Eccle. 9. *Quartò, quia ignem concupiscentiæ restinguit: Con-*
 cupiscentia enim quasi ignis exardescit. Ecclesiastici nro. A-
 qua autem dicitur viua, quia hominem viuificat. Hæc est
 aqua ad quam Christus nunc nos inuitat, quamque no-
 bis dat.
 Genes. 2. *Hic est fons ille paradisi, in Genesi, in quatuor capita*
 diuisus: Ex eo enim habemus aquam puritatis, aquam
 sap ien

sapientias, aquam gratiæ, aquam gloriæ: De quibus, Psa. 45. dicitur, *Fluminis impetus laticat ciuitatem Dei. Impe-*
 tas huius fluminis, est influxus donorum cœlestium. Ex
 illis aquis hauserunt Apostoli veram erga Deum & homi-
 nes dilectionem, martyres constantiam, virgines castita-
 tem, omnes denique viri Sancti admirabilem mundi con-
 temptionem.

Qui biberit ex hac aqua non ardentè cupiet huius
 mundi potentiam, non gloriam, non honores, non prin-
 cipatus, nec alia huiusmodi vana oblectamenta: Et licet
 modò sitiat ad patriam aspirando, non tamen sitiet in
 æternum: Satiabitur enim Psa. 16. cum apparuerit glo-
 ria Dei. Psa. 16. Ioan. 7.

Hanc aquam nobis promittit Christus, Ioannis septi-
 mo. Si quis sitit, veniat & bibat. vnde colliges dari gratiam
 venientibus ad Christum, & seipos disponentibus: Faci-
 enti enim quod in se est (Secundum axioma Theologum)
 Deus non denegat gratiam.

Sed vide malitiam hominum ac ingratitude: A-
 quam ad eò bonam & salutarem, liberaliter nobis ac gra-
 tis oblatam, contemnimus: Aquam verò turbidam & pes-
 silentem, pecunia laborè que emtram concupiscimus!
 Hanc amentiam nostram sentiebat Sanctus ille vates Ie-
 remias: capite secundo. Ierem. 2.

Quid tibi vis, ait, in via Aegypti, ut bibas aquam turbi-
 dam? Non dixit Propheta: Haurietis aquas de flumini-
 bus Babylonis, aut Aegypti, sed de fontibus Saluatoris. In
 psalmis enim, Super flumina Babylonis fletus est ac la-
 mentum. Psa. 130.

Aqua verò Aegypti, In Exodo, in sanguinem versa
 sunt, in decem plagis. Hucusque Hector Pinctus. Psalmo-
 graphus quidem ait: Sitivi anima mea ad Deum viuum. Psa. 41.
 Ad fontem illum sitiamus, non aquas furuias illicitarum
 voluptatum inquiramus, cum adultera dicentes: Aqua
 furuiua dulciores sunt. Prouerb. 9. Sampsoni sitienti, miracu-
 losè aqua de molari asini vel maxilla arida educitur. Iud. 15.
 15. Ostensulque est ab Angelo Domini, Agar fugitiuæ, in
 solitudine puteus, ex quo potum dedit Imaeli filio suo,
 sui periclitanti. Genes. 21. Quæ miranda Dei opera, in a-
 quarum substantia, facile demonstrant ipsius elementum
 prerogatiuam, & excellentiam: præsertim cum de Domi-
 ni in cruce dormientis latere, effluerit Sanguis nostræ re-

demptionis, & aqua regenerationis, siue baptismi.

Expofuit mentem Christi Euangelista, subiungens: *Hoc autem dicebat de Spiritu sancto quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus sanctus (datus), quia Iesus nondum erat glorificatus, &c.* Exponendum est hoc postremum, de Spiritu sancti solemniter in Pentecoste datione, vt Apostolica refert historia, *Act. 2.* quod pulchre in *Genesi capit. 29.* adumbratum est: Sic enim narratur, Quod

Act. 2.
Gen. 29. Iacob venit ad puteum in agro, & vidit tres greges ouium accubantes iuxta eum: Nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi lapide claudebatur: Morisque erat, vt cunctis ouibus congregatis, deuoluerent lapidem: & refectis gregibus rursum super os putei ponerent.

Cumque veller Iacob aduari greges, & ad pastum reduci, nondum autem ad caulas, quia multum Dei superisset, Responsum est: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoueamus lapidem de ore putei, vt adaquemus greges.

Quid hac sibi volunt? Nisi quod per Iacob Christus figuratur. Per lapidem os putei tegentem, obstaculum quo aditus coclorum ante Christi mortem prohibebatur ex hoc mundo decedentibus: ita vt clausa esset ianua, donec, reuoluto lapide à monumento, Christus coclos patefecit, conscendens ad patris dexteram.

Per congregatos greges vt adaquarentur, congregatio designatur Apostolorum, ac ceterorum discipulorum. Quibus ita in vnum collectis, ac in oratione perseverantibus, cum Maria matre Iesu: in linguis igneis Spiritus sanctus missus est, repleuitque totam domum vbi erant sedentes *Act. 2.* Ante quos dies quibusdam etiam communicatus fuerat in suis charismatibus ac donis, Spiritus sanctus. Ioannes quippe adhuc ex vtero matris repletus est Spiritu sancto. *Luc. 1.* Maria item sanctissima Deipara, ab Angelo plena gratia, salutata est, ex Spiritu sancto superueniente concepit Dei filium, non ex virili semine, sed mystico spiramine, vt canit Ecclesia ibidem.

Luc. 2. De Symeone iusto: legitur etiam *Luc. 2.* Quod Spiritus sanctus esset in eo.

Ioan. 20. Apostolis quoque *Ioannes vigesimo* ante suam incoclos ascensionem, Christus dixit: *Accipite Spiritum sanctum: Quorum remisistis peccata remittuntur eis, &c.* Verum non in tanta copia, nec cum tanta solemnitate ac pom

ac pompa, in linguis igneis, cum omnium peritia linguarum & aliis eiusdem donis magnificis, collatus est, datuſque Spiritu sanctus ante diem Pentecostes, atque post Christi in coclis glorificationem & exaltationem, videlicet in illo solemniter die, secundum quod Christus suis promiserat Apostolis. Et hoc voluit Euangelista insinuare dicens: *Nondum erat Spiritus sanctus, subaudi, datus: visibiliter scilicet, & aded plene & copiose, quia Iesus nondum erat glorificatus.* Reuersus ministris, subdit textus, *Dixerunt Pontifices, Quare non aduocastis eum? Responderunt, Nunquam locutus est homo sicut hic homo, &c.* Verè ita est: Neminem vnquam sic locutuſ: Nam

Psal. 44. *Psal. 44.* Diffusa est gratia in labiis tuis, &c. Flexanima eloquentia sua ad se rapiebat nedum amicorum, sed etiã inimicorum corda: Vnde *Matt. 7.* in fine dicitur: *Admirabatur turba super doctrina eius. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scriba eorum & Pharisei.* *Ioan. 6.* dixit co-

apostolorum suorum nomine, Petrus: *Domine ad quem alii ibimus? Verba vita eterna habes.* Et duo discipuli *Luc. 24.* ex ore eius pendentes, audito eo dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobiscum in via, & interpretaretur scripturas? Vnde & ipsi iurati hostes, profitentur: Scimus quia verax es & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Nunc autem. Nunquam, aiunt, sic locutus est homo, Quasi dicant: Incidimus in eius concionem, quæ*

ralis fuit. vt nihil simile nos audiuisse cogamur fateri. Indignum putamus, qui aliquid contumeliosum pateretur: vim ideo non intulimus, sed vacui ab illo redeſtes, in eius commendationem & fauorem hoc vnum ingenue protestamur: supra hominem eum loqui: &, quod de Nestoris fa-

ciundia scripsit Poëtarum eximius Homerus, videlicet *Homer. 78* *ἢ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥ' ἐν ἀὐτῷ.* hoc est, Cuius à lingua melle dulcior fluebat sermo. Hæc Homerus *in Iad. a.* Quemadmodum, inquam Nestoris lingua melle profuebat: Sic, imò multò magis, & supra omnem comparisonem, Christi antecellat eloquentia. Lucianus to. 1. de Gallis sic scribit: Orationem Galline quaquã arbitratur esse Mercuriũ, quemadmodum Græci: sed Herculi illã tribuunt, quem sua lingua Ogmium vocant, eique eloquentiæ laudem tribuunt, Cuius simulachrum tale est, Scnex Leonis exuuiò indutus, clauam dextera tenens: Ex cuius ore cathenula tenuissime linguæ extremo apici annexæ prodeit auro puriores, quibus hominum magnam turbam auribus summis suspen-

- suspensam ad se alacrem neque reluctantem omnino pertrahit, quia scilicet oratoria suauitate homines ex auribus *Luca 19.* religatos detineret, vt ille, & de Christo *Luc. 19.* scribitur: *Erat docens quotidie in templo, & omnis populus suspenso erat, audiens illum.* Rectè à bono Poëta dicta est Flexanina atque omnium regina rerum Oratio, scribit lib. 2. de Oratore Cicero. Qu. Ennius, referente eodem in Bruto: De Cornelio Cethego, quondam Consule Romano, eloquentissimo ita cecinit, Hunc, ait, florem delibarum populi suadæque medullam homines vocabant. Suadam vocauit Ennius, quàm Græci *καθῶ*, Latini Persuadendi vim & efficacitatem nuncupant. Obserua quod Orpheus Trax, & Amphio Thebanus, saxa & feras ore suo mouisse dicuntur apud Poëtas: Siquidem Horatius in arte Poëtica sic scripsit:
- Siluestres homines sacer interpretæque Deorum,
Cadibus & victu fædo deræ, iuit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tygres rabidoq; Leones. aliàs rapidos,
Dictus & Amphion Thebæna conditor arcis,
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda*
- Quidius.* Ducere quo vellet. Et de eodem, Quidius lib. II. Metamorphoseon:
- Carmine dum tali syluis animosque ferarum
Thebæicus vates, & saxa sequentia ducit.*
- Horat. 9.* De Amphione autem Horat. lib. 3. Carminum Ode vndecima ad Mercurium.
- Mouit Amphion lapides canendo.*
- Sed à Poëtis confictas has reor fabulosas narrationes, vt facilius intelligeremus, quanta esset vis persuasionis, ac Eloquentiæ, quæ planè cœlestis ac diuina in Christo plurimum valuit: in eaque præ Amphione, aut Orpheo, aut Arione cytharedo (qui pisces maris ac delphinos ad se pellexisse, sono suæ cytharæ ac testudinis, *Luch. Gallicè dicimus* ab Herodoto narratur: vt fusiùs aliàs me rescripisse arbitror) Christus excelluit. Id enim omnino verum est: *Nunquam sic locutus est homo, &c.*
- Nunquid & vos seducti estis?* Attende in Christum horrendam blasphemiam! Seductorem illum vocant, atque etiam post mortem, hoc infami nomine appellare eum non destiterunt. Seductor iste dixit. Post tres dies resurgat *Matt. 27.* Scribit Abdias lib. 8. de Sæcto Bartholomæo: Aitiages Rex dixit ad Bartholomæum. Tunc es qui euertisti fratrem meum: Cui Apostolus: Ego non euerti eum, inquit, sed conuerti.

Ita

Ita non absurdè possumus dicere de istis aduersus Pharisæos blasphemantes: Non sicut dicitis isti seducti sunt à Christo, sed in viam bonam à qua aberrauerant, reducti: Non euerfi sunt à Christo, sed conuerfi ad meliorem frugem. Non sicut putatis sed falsò, hæc turba quamuis legis ignara, & rudis, maledicta est: sed qui maledicunt Christo, re vera illi maledicti sunt (vt vos facitis.) *Nam qui maledixerit tibi sit ille maledictus, Et qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur:* dictum est ad Iacob, *Genes. 27.* qui typum gerebat Christi: Et Psalmographus *Psal. 118.* *Maledicti qui adstant à mandatis tuis.* Inuētus est qui Christi tuetur partem inter Pharisæos, vir eximius & Christi discipulus licet occultus, magister is erat in Israël ac legis doctor Nicodemus nomine. *Nunquid lex nostra iudicat quenquam, nisi prius auerit ab illo, & cognouerit quid faciat?* Cicero lib. 3. de Legibus, Verè dici potest, magistratum legem esse loquētem, Legem autem mutum magistratum. Idcò valde appositè hic Nicodemus diuini iuris consultus loquitur, legem iudicare etiam, affirmans. Inauditum vetat lex damnare ac iudicare lata in absentem sententia, ait idem: Quod & Romanorum lege sancitum est. Acto. vigesimo quinto. *Non est consuetudo Romanis, ait Festus donare aliquem hominem, id est, tradere supplicio, priusquàm is qui accusatur, præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat, ad abluenda crimina sibi obiecta.* Et Seneca Tragicus Poëta in medea.

*Qui statuit aliquid parte inaudita altera:
Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.*

Audi partem, dicebat quidã rex. Et certè Alexãder Magnus, vt in eius vita refert Plutarchus to. 3. Cum in causis capitalibus ius diceret, orante accusatore, manu alterã solebat aurem occludere: vt ipsa res perinde, ac vt omnia expers calumnia: conseruaretur. Et Antonius in Melissa, parte prima sermone 53. idem refert, vt illam, inquit, purã absentis relinqueret. Auditis, contra calumniis vxoris aduersus Ioseph castum, maritus nimium credulus, protinus fidem adhibuit, neque crimen obiectũ diligenter inquisiuit, sed statim in Ioseph inauditam protulit sententiã. Ioseph in carcerem conuicti iubeo, ait Phutiphar, *Genes. 39.* Refert Lucian. to. 1. Opusculo. Non temerè credendum calumniæ memorãdam sanè historiam eiusmodi: Apud Ptolomæum regem, cõiurationis quæ in Tyro facta est, insimularus est Apelles pictor per calumniam ab Antiphilo eiusdem artis amulo:

*Gene. 27**Psal. 118.**Cicero.**Act. 25.**Senec. à Poëta.**Plutarc.**Antonius in Melis.**Gene. 39**Lucian. 9.*

æmulo: Quanquam neque Tyrum viderat unquam Apelles, Ptolomæus adeo excanduit, vt coniecturis neglectis non animaduertit calumniatorem Apellæ artis æmulum, deinde fortuna minorem Apellem, quàm vt Pelusium prodere posset, & Tyrum ad defectionem sollicitare, Neque percontatus num aliquando ille in Tyriis nauigasset? Quin statim plectendus videbatur, nisi quispiam è sociis coniurationis, qui capti tenebatur, nisi quispiam nihil commune cum seditiosis habere probasset, Apellem mulctatus fuisset, etiam nihil conscius, Ptolomæus collecto animo sententiam mutauit, Apellem donauit talentis centum, addito in seruitutem Antiphilo calumniatore, Hactenus ibi. Ergo festinatio est damnosa, in causis capitalibus. Omnia ergo maturè sunt examinanda. Neque indicta causa iudicandum, vel inauditum hominem damnare est æquum: Sed, referente Stobæo serm. 44. Ex Platone in Demodoco, vulgare istud dictum seruandū, *Μὴ δὲ δίκῃ ἰουδαίῳ πρὶν ἀμφοῖν μύτρον ἀκρόσῃς*. hoc est, iudicium non ante feras, quàm audiueris ambos. Atqui hoc nō ita celebraretur, nisi rectè decenterque dictum esset. Et Demosthenes Orat. *ὡς πρὶ τῷ σφεδῶνι*, de corona, Ex legib⁹ Solonis, scribit: *τὴ ἰουδαίῳ ἀμφοῖν ἀκρόσῃσθαι*, id est, eadē ratione siue similiter vtrumque esse audiendum à iudicibus. Maturo itaque ac deliberato iudicio in sententiis ferendis & statuendis iudiciis semper procedamus, ne alios iudicātes nos ipsos condemnemus. Quod Deus auerrat. Amen.

Stobæus.
Plato.

Demosthenes.

FERIA TERTIA POST DOMINICAM IN PASSIONE.

De Scenopægiæ festo. Ioan. 7.

Ambulabat Iesus in Galileam, Non enim volebat in Iudæā ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autem in proximo die festus Iudæorum, scenopægia. Dixerunt ergo fratres eius ad eum: Transi hinc & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera quæ tu facis. Nemo quippe in, &c.

Ioan. 9.

R I M O loco obseruandū ex sermone Euangelistæ Christi in Galilæa versantem Ambulasse, hoc est, non stertisse otiosum, non iacuisse stertentem & dormientem, sed ambulasse, id est multo labore salutem hominum promouisse. Ipse enim dicit: Ioan. 9.

Me oportet

*Me oportet operari, donec dies est. Vique quo piger dormis. Exclamat Sapiens. Sarge & ambula, ait Christus paralytico. Ioan. 5. Cur otio deditus es? Semper aliquid boni facito, Ioan. 5. vt Diabolus semper te inueniat occupatum, scribit & admonet D. Hieronymus. Multam siquidem malitiam docuit D. Hier. otiositas, inquit, Sapiens. De Iustis, ait plātes regius, *Ibunt de virtute in virtutem*: Sic Christus processit in sua passione. Ioan. 18. non retrocessit, Et modò in Galilæam ambulat. c. Ioan. 18. 7. Ambulabat, inquam, more boni pastoris, ouem erratē in inquirentis, Luc. 15. Bene autem in Galilæa ambulare dicitur, nempe tantisper dum in hoc mundo defatigatur. Galilæa volubilis exponitur. In huius vitæ rota Christus ambulauit, & delassatus est.*

Quid enim in Galilæa nisi labor? Quid in mundo nisi pressura? nisi continuā reuolutio, & agitatio? perpetuus fluxus, & instabilitas? Verum de his plura aliās. Quod autem subditur: *Nolebat in Iudæa ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere*. fecit hoc non timore mortis, sed ad exemplum nostrum, vt doceat licere nobis quandoque fugere, Non inquam, timens, quia habebat ille potestatem, vt in Euangelio dicit: Sed infirmis dat exemplum, ne eis obijciatur latibulum.

Diceret enim aliquis: Quid sancte Euangelista? non animaduertis te dedecore afficere maximo, mundi redemptorem, pusillanimitatis eum arguere? obijciens ei fugam, cum scribis noluisse eum in Iudæa ambulare? *Isaias cap. 9.* de illo verba faciens, Vocabitur, inquit, *Isai. 9. Deus, Fortis*. Si fortis, cur nunc timet? *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio*, ait David *Psal. 23.* Nunc verò dicitur, quòd quia Iudæi eum volunt occidere, non vadit in Iudæam.

Nōne, Domine, dicis, *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*? Quare igitur tu, qui es dux noster, & nos confortas, & ad prælium animas, nunc te abscondis? nunc fugis cum bellum ingruit? Siste peccator, multum enim te præcipitas. Agnosce rationem, & accipe satisfactionem. Christus quod facit, non propter vilitatem suam facit, sed propter nostram, vt doceat nos quid agere debeamus. *Omnia tempus habent, dixit Ecclesiastes c. 3. & cap. 8.* Omni operi oportunitas est. Christus qui modò sese abscondit, quia nondum venerat hora eius, cum iam illa aduenisset, ad passionem processit, nec amplius

Ecclesi. 3.
& 8.

amplius se abscondit: Iudicans fugientem denuò pugnaturum. Quod etiam Demosthenes Græcorum eloquentissimus vsurpauit, vt refert Gellius in noctibus Atticis li. 17. cap. 21. Philippus, ait ille, Alexandri pater apud Cheronem prælio magno Athenienses vicit. Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem fuga quæsiuit. Quumque id ei quod fugerat probrosè obiiceretur: Versu illo notissimo elusit.

ἄνθρωπος ἐφευγών, ἢ πάλιν μάχησέτω, id est, ad verbum,

Vir fugiens etiam denuò pugnabit. Plutarchus tom. 3. vitarum in Demosthenis vita, narrat eum in confictu nihil præclari edidisse, sed fugam cepisse, deserto ordine & abiectis armis, nec inscriptionem veritum clypei, cui fuit literis inscriptum aureis: Bona fortuna. Ex his Erasmus lib. 4. Apophthegmatum de eodem transcripsit, quod clypeum suum cui inscriptum erat: *Ἀγαθὴ τύχη*, cum ad pugnam ventum esset illico abiicit. Quod illi probro datum est, quod *πίψασπις*, id est, scuti abiector & timidus esset. Elusit autem ille vulgato versiculo: Vir qui fugit, rursus integrabit prælium. Iudicans vtilius esse patriæ fugere quam in prælio mori. Mortuus enim non pugnat: atqui fuga quæsiuit salutem, potest in multis præliis patriæ vlti esse. Hactenus ibi. Quod nobis tacitus insinuare videtur, Aduocatus noster Christus, (ira enim in sacris vocatur) Christus, inquam patronus non Athenarum, sed cælestis, cum ad Galilæam diuertit, cedens furori Iudæorum. Licet enim quandoque Christi exemplo, quando persecutio est

personalis fugere, Sicut diffusè probat immortalis nomine dignissimus (iuxta nomen suum,) Athanasius, hæreticorū malleus, & Ecclesiæ columna. In Apologia pro fuga sua. Exemplis autem cõfirmatur: Siquidem Iacob fratrem suum Esau fugit, Moses metu Pharaonis ad Madianitas secessit. Ex Domini iussione ac mādato, ciuitates refugij, in eorum qui ad eadem quærerentur fauorem, assignatae sunt: Dauid Rex Saulem fugit, & occultauit se in spelunca. Propter minas Iezabelis fugit Elias Propheta. Multi quoque Prophetæ quæsi ad necem, apud Abdiam sese in speluncis abderunt, vt sacra tractat Biblia. Christus puer fugit in Ægyptum.

Matt. 2. Cum in templo eum lapidare vellet Iudæi: *Ioan. 8. c.* Ioan. 8. exiuit de templo. c. 11. Post suscitatum Lazarum, nõ palam ambulauit apud Iudæos, sed abiit in desertum locum, donec passionis tempus adueniret, tuncque se hostibus & aduersariis suis vltro obtulit, obuiãq; illis processit, dicens:

dicens: *Quem quæritis?* c. 18. Docuit etiam verbis (Nam cæ- *Ioan. 18.*
per facere, deinde docere Act. 1.) Cum vos persecuti fuerint in v- *Act. 1.*
na ciuitate, fugite in aliam. Et rursus. *Qui in Iudæa sunt fu-*
giant ad montes. Paulus item à Discipulis per murum in spor-
ta demissus est, vt persecutorum euaderet effugeret-ve ma-
nus. Et hæc quidem ex nouo testamento. Vulgatum est
pronerbium: Cõtingit fugam statione meliorem esse lon-
geque illi præstare. Gallicè sic efferimus: *Vne bonne fuyte*
vaunt mieux qu'une mauuaise attente. Quandoque enim in
maius Ecclesiæ commodum cedit, si fuga tibi consulue-
ris, quam si temerè teipsum in discrimen cõiiceris. In mel-
liorem igitur opportunitatem, & occasionem, pro fidei &
Catholicæ religionis bono, se licet in futurum seruare su-
perstitem, ac extra aleam necis, siue internecionis. *Nolebat*
enim Christus in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iu-
dæi interficere. ait Euangelista. Vide, amabo quia sceleris
grauitate & homicidij atrocitate non deterrentur Iudæi.
Cum tamen sanguis effusus contra homicidas clamet in *Gene. 4.*
caelum, poscatque vindictã. *Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui*
clamat ad me de terra. Et de Ioseph, fratres eius profiteban- *Gen. 42.*
tur: *En sanguis eius exquiritur, sanguis Naboth cõtra Achab*
& Iezabelem vltionem expetiit. Sanguis item Prophetarum *3. Reg.*
ac iutorum quos ad Christum vltique Iudæi interfecerant. *Mat. 23.*
Matt. 23 Et veniat super vos omnis sanguis iustus qui ef-
fusus est, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariae
filij Barachia quem occidistis inter templum & altare: Sanguis *Mat. 23.*
denique eiusdem Christi, ad Iudæorum clamantium: *San-*
guis eius super nos & super filios nostros, instantiam, à Roma-
nis in excidio Hierusalem seuerè vindicatus est: Non enim *D. Greg.*
remanuit lapis super lapidem: vt antè Christus ipsis *Nyssen.*
prædixerat: Etiam si homines contra viros sanguinum &
homicidas, pœnas non reposcant, mirabili tamen quod-
dam modo à Deo punitur homicidium. Quod D. Grego-
rius Nyssenus lib. 8. de prouidentia, egregiè probat & demon-
strat ita scribens: Peccatorum supplicium magis autem
scelerum reuelatio nullo quandoque existente qui red-
dere possit, secundum quasdam necessitates manife-
statur. Talis est in sacris Sulannæ perpeffio: Apud Gentiles. *Daniel.*
Ibyci Poëtæ interitus. Cum occideretur enim hic à
quibusdam, & nullum coadiutorem, neque insidiarum tes-
tem haberet, Grues fortè superuolantes intuens dixit: *15.*
Grues vindicate meã necè. At cum ciuitas Corinthiorum

latrones requireret, inueniréque nequiret, congregato theatro, & plebe confidente, rursum grues superuolabant. Intuentes verò homicidæ ridendo dicebant: Ecce victores Ibyci. Eorum autem qui propè affidebant quidam id audiens, principi annunciauit, & comprehensi homicidium confessi sunt. Hæc ibi. Plutarchus to. 2. Opuscul. lib. de Garrulitate, ad hunc narrat modum: Qui Ibycum occiderunt, in theatro sedebant, & gruibus apparentibus cum risu iniucem inter se susurrabant, quasi Ibyci vindices adessent. Quod cum audissent qui proximè sedebant, iam multo tempore Ibyco non comparète ac quæsito, vocem exceperunt, reruleruntque magistratibus. Examinari & supplicio affecti sunt, velut à furis & diris vtricibus ad cædis confessionè adacti. Suidas in Historicis, idem de Ibyco refert. Vnde ortū prouerbiū *αι ι βόνος γερωναι*, id est, Ibyci grues, Et Ausonius Poëta in Monosyllabis cecinit:

Suidas
& Ausonius
Poëta.

Ibycus ut perit, vindex fuit altiuolans grus.

Plutarchus.

Consimile est Adagium, Bessi hirundines. Eius originem explicat Plutarchus, tom. 2. Opusculorum Tract. de iis qui tardè à numine corripuntur, circa media libelli: Bessus, inquit, cum proprium interfecisset patrem, multo deliruit tempore: At quum aliquando ad hospites conatum pergeret, hirundinum nidum hasta impellens deturbauit, pullósque pedibus contriuit. Quumque, vt par erat, astantes dixissent, qua causa homo impulsus rem tam nefandam perpetrare ausus es? Nónne, respondit, iam diu falsum aduersum me ferunt testimonium, clamántque proprium me occidisse patrem? Præsentes verò cum admiratione ducti, verba ad Regem detulissent, resque diligentius discussa esset, meritas Bessus pœnas dedit. Sic providentia Dei factum vt parricidium aliquamdiu occultum, veniret tandem in lucem, sanguine paterno aduersus filium parricidam, vltionem expetente: sicque, prout merebatur, legaliter huiusmodi parricidium vindicaretur, nec inultum maneret, quamuis nullus mortalium initio quidem animaduerneret. Non committam, quin grauissimam à Cicerone & Valerio descriptam historiam apprime quadrantem & conuenientem, commemorem. Cicero itaque de Diuinatione lib. 1. & Valerius lib. 1. cap. 7. de Somniis, sic scribunt: Duo Arcades iter vnà facientes, Megaram venerunt: Alter ad hospitem se contulit, Alter in tabernam meritoria. Qui in hospitio erat, vidit in somnis comitem suum

Cicero & Valerio
Max.

suum orantem, vt sibi cauponis insidiis circumuento, subueniret. Excitatus profiliuit vt tabernam peteret, deinde propositum tanquam superuacuum damnauit, & lectum reperit. Tunc idem ei saucius oblatu obsecrauit, vt qui vitæ suæ auxilium ferre neglexisset, necis saltem vltionem non negaret: Corpus enim suum à caupone trucidatum plautro ferri ad portam stercore coopertum: Tam constantibus familiaris precibus compulsus, protinus ad portam occurrit, & plautrum comprehendit, cauponemque ad capitale supplicium perduxit. Hic autem exclamat Cicero: Quid hoc somnio dici diuinius potest? Apertum & clarum est. Hactenus illi. Constat sanè in Apocalypsi, Martyres aduersus Tyrannos interfectores suos, vindictam, non odio & liuore, sed affectu iustitiæ, & vt destruat corpus peccati, promoueatque regnum Dei, absque interpolatione exposcere, ac clamare ad Dominum: *Vindicta sanguinem nostrum Deus noster.* Et Plal. 78. *Vltio sanguinis seruum tuorum qui esset tibi: introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.* His adiungam mirandam certè, & à multis, literis consignatam ad perpetuam rei memoriam, veridicam historiam. Michael Neander, Linguae Sanctæ Erotemata edidit in lucem Basileæ impressa: in his fol. 448. & 449. ex aliis eam refert hoc modo: Lib. 3. Fortalitij fidei, consideratione 7. crudelitate quinta vt narrat frater Thomas Patriarcha Barbariënsis, in libro suo de Apibus ca. 30. refertur miraculum celeberrimum, quod accidit, Anno incarnationis Domini 1261. in villa Teutoniæ Forchin nominis. Contigit autem vt vetula quedam malignissima Iudæis familiaris effecta, puellam eis annorum septem à parentibus ablatam venderet occidendam. Hanc igitur in secreto, super pulchra & pura linteamina obstructo ore eius, in omnibus ferè iuncturis membrorum, incisionibus vulnerauerunt, maximo conamine sanguinem exprimentes, & in ipsis linteaminibus diligentissimè receptates. Hanc autem post tormenta defunctam, Iudæi in aquam fluidam propè oppidum proiecerunt, & super eam congeriem lapidum poluerunt. Tertia verò ac quarta die, per manum erectam ad cœlum, à piscatoribus est inuenta, & in oppidum deportata: horrentibus & clamantibus populis, ab impiis tantum flagitium perpetratum. Erat autem in vicino Marchiæ princeps, qui mox audito tanto piaculo peruenit ad corpus: statimque erectum residens, tetendit manum ad principem,

Psal. 78.

Michael
Neander
ex Fortalitio
fidei
Thomas
Patriarcha
Barbariënsis.

principem, quasi vindictam sanguinis eius, vel fortè misericordiam imploraret. Post horam fere dimidiam iterum se disposuit defuncti more supinum. Adductisque ad hoc spectaculum impiis Iudeis, statim eruperunt omnia vulnera corporis, & in testimonium nefandæ necis copiosum sanguinem effuderunt: Mox clamor vulgi atrollitur, & ad vindictam zelo iustitiæ totaliter est animatus. Ex quibusdam iudiciis capta vetula conuicta est, maximè cum filia eius paruula omnia prodiderit: quia à puero & ebrio extorqueretur veritas. Iudei quoque capti sunt, qui in puellam manus nepharias extenderant, Rotatiq; & cum vetula suspensi sunt: Duo verò mutuo se iugulaerunt. Hæc ibi verbis expressis habentur, quæ in libro, Fortalitium fidei, inscripto, legi. Obseruat autem Neander ad illa verba: Eruperunt omnia vulnera corporis defunctæ puellæ, &c. Hoc modo: Philosophi affirmant aliquas sensilis animi cupiditatis scilicet & vindictæ vires, etiam post mortem adhuc in sanguine donec putrescat subsistere. Quod &

Lucreti⁹, Lucretius lib. 4. his versibus testatur.

Poëta.

-----Libido

Inciat irritans loca turgida semine multo

Idque petit corpus mens unde est saucia amore.

Alia^s

omnes.

Namque homines plerumque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu.

Et si cominus est, hostem rubeo occupat humor.

Ac si diceret.

Perinde ac salax mentis libido affectat semen effundere in amicam cuius amore irritata & sauciata fuit mens: Sic quoque caro vulnerata rubro sanguine aspergere hostem præsentem desiderat. Hæc in Scholio, Neader. Relinquitur ergo apertum ac clarum homicidij crimè, quamuis homines ob probationum defectum, vel propter magistratus incuriam, negligentia peccetere, à diuina tamen providentia detectum, & ad noticiam iudicum perueniens, ad condigna trahi supplicia, nec manere inultum, quin potius feuerè à Deo vindicari. Si quidem effusus sanguis innoxius ad Deum clamat: Videat Dominus & requirat. Quare hoc non animaduertitis, Iudei, sed insontem interficere quomodo cùnque porueritis, nitimini? Nunc Lapidate, modò præcipitare de montis supercilio, aliàs alio modo interficere Christum aggredientes, hoc solum cogitantes, quando morietur & peribit nomen eius.

Erut

Erut in proximo dies festus Iudaorum Scenopegia &c.

Quid sit Scenopegia patet ex *Leuitico 23.* Erunt feriæ Tabernaculorum 8. diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus. Dies quoque octauus: Est enim cæcus atque collectæ: Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulæque palmarum, & ramos ligni densarum frondinum, & salices de torrente, & celebrabitis solemnitate 7. diebus per annum, & habitabitis in vmbraculis 7. diebus. Ut discat posteri vestri; quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israël, cum educes eos de terra Ægypti, Ego Dominus Deus vester. Hactenus sacer contextus. Nota ergo quod tria beneficia debebant ex lege Iudæi recollere: Nempe, Eductionem ex Ægypto per sanguinem agni paschalis: secundo Dationem legis in monte Syna. In cuius memoriam erat festum Pentecostes. Quod etiam festum hebdomadarum à numeratis 7. Hebdomadibus, atque festum primitiuorum ab oblati primitiis dicebatur. Cõseruationem in deserto per 40. annos sub tabernaculis. Et hæc erat Scenopegia, de qua sermo. Iterum sub caremonia veteri huius festi accommodè satis monemur nos non tanquam ciues, sed tanquam aduenas & peregrinos in hoc mundo versari: & loca omnia non tanquam patrias sedes, sed tãquam hospitia, quæ protinus deserenda sunt, existimare. *Non enim habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus,* ait D. Paulus *Hebr. 13.* Quàm sit autem spiritualis peregrinatio nobis necessaria mira figura Zacharias Propheta cap. 14. seu vltimo, designauit, dicens: *Omnes qui reliqui fuerint de vniuersis gentibus, ascendent ut adorent Dominum. Regem exercituum, & celebrant festiuitatem tabernaculorum, & erit qui non ascenderit de familiis terræ ad Hierusalem, ut adorent regem Dominum exercituum, nõ erit super eos imber: Sed erit ruina, qua percussiet Dominus omnes gentes, qua non ascenderit ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omnium gentium: qua non ascenderit ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum.* Hactenus Propheta. Quæ ita doctissimus interpres Lyranus explicat. Describit Propheta statum Ecclesiæ, quãdo omnes cõuertetur ad Christum. Nõ accipitur autè hic festum tabernaculorum, prout Iudæi celebrabant, quia cultus ille cessauit à tempore publicationis Euangelij: Ex tunc enim ille cultus fuit mortiferus, & in cultum spiritualement mutatus. Fie-

har autem in lege hoc tabernaculorum festum (vt supra attigimus) in memoriam , quòd filij Israël in deserto habitauerunt in tabernaculis , & procedendo intrauerunt terram promissionis. Per quòd figurabatur futurum tempore nouæ legis , quòd fideles procedendo de virtute in virtutem tempore peregrinationis huius vitæ , intrarent in terram viuentium aperta ianua per Christû , & hoc modo celebrant boni Christiani : per hunc mundum transeuntes tanquam peregrini , vt deueniant ad patriam paradisi. Potest etiam dici , quòd sicut Christiani celebrant festa Paschæ , & Pentecostes , alio tamen modo quàm Iudæi : Sic etiam festum tabernaculorum , celebrando officium & ieiunia 4 temporum in Septembri : in quo mense à Iudæis celebrabatur festum tabernaculorum 15. die mensis. Nec etiam accipitur hoc loco Hierusalem historicè , sed metaphoricè , quatenus per Hierusalem significatur militans Ecclesia : Non enim poterunt conuenire omnes familie terre in ciuitate Hierusalem historicè : quia de omnibus partibus mundi nõ possent huc singulis annis conuenire , nec etiam ibi capi : Sed Ecclesia nomine Hierusalem est significata , & vsque ad fines terre est dilatata in omnes gentes : quia in omnibus terris sunt aliqui Christiani. Nec erit super eos imber scilicet diuinæ gratiæ , & Euangelicæ doctrinæ : sicut dicitur *Deut. 32. Concresecat vt pluuia doctrina xæa. fluat vt ros eloquium meum , quasi imber super terram.* Sed erit ruina , id est , prædicti imbris carentia super omnes gentes , qui non celebrauerint festiuitatem nimirum spirituales , non carnalem , tabernaculorum , in Hierusalem nõ materiali , sed mystica & figurata.

Hucusque Lyranus dilucidissimè , vt solet. Ex recentioribus autem Arias Montanus , in suis ad 12. Prophetas minores Commentariis , hunc versans locum , hæc duo obseruat : Causam , quamobrem tabernaculorum potius quàm aliud festum , ex antiquis colendum , iudicatum fuerit , illam esse arbitramur. Quòd tabernaculorum festum varie olim & incertæ ac peregrinæ prorsus vitæ quàm Israëlita , antequam in promissas patriæ sedes deducti essent , degerrunt , solemnem recordationem reperebat.

Qui verò non ascenderint ad huius celebrationem festi super eos neuiquam erit pluuia illa celestis , quam spiritu non litera definire oportet , ait ibi pro secundo notabili. Et Ludouicus Granatensis , concione secunda de

Assum

Assumptione B. Mariæ Deiparæ : Apertè inquit , liquet Zachariam Prophetam ab occidente litera , ad viuificantem spiritum traducere nos voluisse. Hunc peregrini hominis affectum atque animum ideo tantopere nobis Dominus commendat , quòd intelligat omnium malorum nostrorum esse causam , quòd in hoc mundo non tanquam incolæ & peregrini , sed tanquam ciues atque domestici nos gerimus : Cum tamen Patriarchæ Heb. 11. in casulis & umbraculis in terra promissionis , tanquam in aliena habitarent , & filij Israël ab Egypto egressi , per desertum vagantes , non in domibus , sed in tabernaculis (tanquam peregrini qui sedes patrias inquirunt) morarentur. At terrenis rebus sic sumus affixi , quasi ad hanc solùm vitam nati essemus , & nihil à morte expectaremus : neque post eam vllum iudicium , aut vllum siue præmium siue supplicium , superesse crederemus. Hi autem sunt quos Propheta. *Psalm. 87. In terra obliuionis degere significauit cum ait : Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua , & iustitia tua in terra obliuionis ?* Filij huius sæculi , sui ipsorum , hoc est , Finis , cuius gratia conditi à Deo sunt , & eorum quæ ad hunc finem consequendum necessaria sunt , penitus obliuiscuntur. Hi sunt qui in hac terra obliuionis habitare dicuntur. Sed , quòd ait Apostolus , 1. *Corint. 14. Qui ignorat , ignorabitur. Dicereturque illi quòd fatuis virginibus , Matth. 25. Amen dico vobis , Nescio vos. Quicumque igitur hoc modo in terra obliuionis habitant , hoc tabernaculorum festum non celebrant , vt pote qui non tanquam peregrini & aduenæ , sed tanquam huius mundi ciues se in eo gerant : ideòque futurorum obliui , sola præsentia captant , sola cogitant , sola sectantur.*

Aduerte quòd per tabernaculum etiam proprium corpus nostrum intelligitur 2. *Petri 1. cap. Velox est depositio tabernaculi mei : Hoc est corporis. Quæ est mortis periphrasis. Ad maiorem etiam huius tabernaculorum festiuitatis dilucidationem , duorum proferam commentarios qui ex Iudaicis literarum monumentis se hausisse asseuerant , quæ transcripserunt , hæreseos tamen labe resperſi sunt scriptores , nec si ex propriis loquerentur , eis adhibendam fidem suaderem. Hi sunt Paulus Fugius , & Andreas Ohander. Quorum prior in Leuit. 23. super Thargum siue Paraphrasim Onkeli Chaldaicam sic annotat. Causa huius festi Tabernaculorum licet exprimat in ipso textu , attamen nõ*

y 4 sumpli

Arias
Montanus.Ludouic.
Granatensis.Paulus
Fugius.
Andr.
Osian.

simpliciter volebat Dominus hæc recordari filios Israël. Sed vt principio admonerentur de miserrima & calamitosa vita, quam maiores eorum in deserto duxerunt, in quo errarunt exules, sine domo, sine agro, & inter gentes inimicissimas. Deinde vt admonerentur de miraculis, quibus Dominus Deus conseruauit eos, & tradidit eis terram Chanaan. Postremò, vt conferrent præsentem felicitatem, cum præterita miseria, videlicet, quòd tunc errarint exules in deserto, nunc autem possideant, tot regna in terra Chanaan: quot tunc nec domos nec agros possederint, sed necesse habuerint in tuguriis habitare, eaque subinde mutare, nunc autem possideant non domos tantum, sed magnificas ædes, adeoque clarissimas & minutissimas vrbes, quòdque tunc omnibus finitimis nationibus prædæ ac direptioni fuerint, nunc autem ipsi, omnibus sint formidabiles. Hebræi sentiunt, hoc festum tabernaculorum ob eam causam maximè institutum fuisse, vt admoneretur diuina protectionis ipsis per nubem exhibitæ, sub qua tanquam sub vmbra tuti proficiscebantur, quæque duritineris erat, Ex Psalmista: *Dedit eis nubem in protectionem diei.* Et huic sententiæ adstipulatur Paraphrastes noster Chaldæus, scilicet Onkelos, qui illud, vt sciant posteri vestri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israël &c. ita transtulit. Vt sciant posteri vestri, quòd in vmbaculo nubium sedere, siue habitare fecerim filios Israël. Et huius festi quoque mentio *Ioan. 7.* præsentem nimirum Euangelio. Mirum est qua superstitione Iudæi adhuc hodie vtantur in parandis istiusmodi vmbaculis, de quo si quid planius cognoscere iuuat, videre potes apud auctorem Iudaicum libri Arba Turim, tractatu Oreeh Chaim, & libellum de præceptis Iudæorum affirmatiuis & negatiuis. Hæc Fagius. Obiter hic adnotabo, Doctissimum ac pium sanctæ linguae regium professorem Genebrardum Theologum, ex libello de præceptis Iudæorum affirmatiuis sic transtulisset ex Hebræo, Præcept. 169. Habitetur sub tabernaculis 7. diebus totis. Leuit. 23. & præc. 170. Illo die gestentur manibus palmæ trèlque alia fructuum species. ibidem. Quod autem in leuitico ibidem dicitur: *Erit dies citium celeberrimus.* Est enim cætus atque collectæ. Sic Fagius explicat, Vocem Hebræicam *אֶזְרֶתְהָא* cætum & collectionem interpretantur, quòd hoc die plures Israëlites, quam aliis festi diebus confluxerint. Vnde & apud Ioan-

Onkelos.

Ioan. 7.

Genebr.

nem cap. 7. (vt superiore dicebatur concione) magnus dies festi vocatur. In nouissimo die magno festiuitatis, nempe Tabernaculorum, stabat Iesus & clamabat: *Si quis sitit, ueniat ad me & bibat, &c.* Tunc populus postquam absoluisset 7. dies festi tabernaculorum, adhuc vno die retinebatur, & ne quid eo die operis fieret prohibebatur. Vel quòd populus in eo ad collectam pecuniæ pro sacrificiis faciendam retinebatur, atque congregabatur. Quod autè vulgata editio habet: Sumeris vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ. Similiter 70. hoc in loco veterunt, *אֶזְרֶתְהָא* id est, fructum arboris pulchrum. Quia citrû speciosissimus fructus est, ideo pro citro arbore Hebræi Hadar interpretantur, Paraphrastes Arboris citrei, ait, Spatulas verò palmarum Hebræi dicunt esse frondes palmarum quando folia adhuc in surculo delitescunt, & surculus ipse, scepri præse fert formam. Ramum autem arboris dentæ, sicut & 70. & vulgata translatio habent, Paraphrastes Chaldæus Onkelos *אֶזְרֶתְהָא*, hadassim, id est, Onkelos. myrthos exposuit ac transtulit. Ex his 4. hoc est, Ex pomis citreis, ex frondibus palmarum, ex arbore hadassim siue myrto, & ex falicibus torrentis, fasciculus fiebat, quem manu gestabant 7. dies: omnique cibus secundum Hebræos negabatur, nisi prius quis fasciculum portasset. Festum *אֶזְרֶתְהָא* à figendis tabernaculis sic dictum durat per 7. dies in memoriam, vt ipsi sentiunt, diuinæ protectionis in deserto. Celebratur etiam octaua eius dies cum magnis solemnibus, vocaturque festum palmarum, in quo sumuntur optimi arborû fructus quos citra vocant, & spatulæ palmarum: ad innuendum quòd Deus deduxerat eos per desertum ad deliciosam terram. Circumeunt etiã 7. die septies altare portantes palmas, in memoriam depopulatæ Hiericho. Huculque iterum Fagius. Nunc posterioris, scilicet Osandri verba subnectam, Annotationem in Harmoniã Euangelicam lib. 3. in c. sic scribit: Osanna genus est cantionis, quod sub festum tabernaculorum quotidie canitur à Iudæis frondes in manibus gerentibus, & concurrentibus per simile leraniis nostris. Primum enim recenserur ingens aceruus nominû Dei, & ad singula succinitur: Osanna, ad hunc modum, Propter te Deum Deorum, Osanna, Propter te Dominum Dominorum, Osanna, &c. Deinde recenserur magnus eorum quæ Deo attribuuntur, vt propter veritatem tuam, Osanna. Propter testamentum tuum, O

fanna, &c. Posthac enumeratur magna congeries carum rerum quas saluari cupiuit, vt, Templū electū, Ofanna, Mōrē Moris, Ofanna &c. Tum redeunt ad *av* *Troquariorum* Dei, vt Domine Saluator, Ofanna, Redemptor & Saluator, Ofanna &c. Tandē mutatur forma cantionis ad hunc modū: *Quēso* redime surculū plantationis tuę: Cui succinitur, & Ofanna &c. Post, iterum mutatur ad hunc modum: *Sicut* saluasti fortes in *Egypto*, populum tuum cū exires in salutem, ita Ofanna &c. Postremō reditur ad primam formam, nisi quod membra sunt longiora, idque ad hunc modum: *Propter* integrum in generationibus suis, liberatum ob multitudinem iusticiarum suarum, ereptum ab inundatione veniente diluuiō, Et succinitur Ofanna & Ofanna, quia pater noster tu es. Et hęc succentiuncula aliquanto post iterum augetur. Denique nullus est neq; modus neginis: sed omnia concrepant, perstrepūt & reboant Ofanna, maximē septimo eius diei festo. Et quanquā facile crediderim, multa à recētoribus adiecta p̄sertim cū aliter ab Italis, aliter à Germanis obseruetur: tamē tēpore Christi iam tum in vsū fuisse dubium non est: & decuit Christum ea cantio hoc quoque nomine quod non ad festum Paschalis, sed ad festum tabernaculorum pertinere: Ita enim maximē intelligebatur eos nō festo canere (cū scilicet eo Hierusalem ingresso, vniuersi, etiā pueri Hebræorum clamarent: Ofanna filio Dauid, vt Dominica proxima, Deo duce dicemus *Mat. 23.*) Sed Christo Regi & Saluatori acclamare, quod vt facerent Spiritu Dei concitabatur, qui primū frondes in honorem p̄ferre, & substernere illi admonuit, deinde frondium occasione in Ofanna prorumpere cōegit. Hactenus Ofander. Quę pro celebratione Scenopegię sufficiant.

Mat. 24.

Transi hinc, & vade in Iudaam &c. Ad inanem gloriam cognati Christū hortatur, his verbis, Quasi verō ad hoc ille signa faceret, vt laudē ab hominibus consequeretur, cū tamē in omnibus gloriā patris quæreret, & *Ioan. 8.* expressē dixerit, *Ego non quero gloriam meā.* Isti ex suo ingenio ex suisq; moribus, Domini ingenium metiri volebāt: Putantes quod quemadmodum ipsi inani glorię & iactantię dediti erant, vmbraque omnes ostentationis seētabantur: Ita & Dominus esset eiusdem auidus. Quibus merito respondit.

Tempus suum nondum aduenisse. Quod etiam cognatis & amicis ad ambitionem sollicitantibus, respondere debemus

beamus: Tempus nostrum nondum aduenisse, Hoc est, Vere quidem dicitis gloriam esse quarendam, quietem esse expetendam, honorem esse conciliandum, sed non hęc mundana gloria & quies, quin diuina illa potius & immortalis: quam vt consequamur hanc mundanam & fallam contemnere debemus. Quemadmodum nos docent sacrę literę, & Sancti homines tuo exemplo testificati sunt. Cum Christus quæreretur ad regnū, fugit renuitque sceptrum. *Ioan. 6. Nemo assumit sibi honore, sed qui vocatur à Deo quemadmodum & Aaron. Hebr. 5.* Valerius Maximus lib. 6. cap. 4. *Hebr. 5.* Insignis fuit, inquit, Manlij Torquati grauitas, cum eidem *Valerius Max.* Consulatus omnium consensu deferretur, eumque sub ex-culacione aduersę valetudinis oculorum recitaret, infatigabilibus cunctis, Alium, ait, Quirites, quærite, ad quem hunc honorem transferatis: Nam si me gerere eum cōgeritis, nec ego mores vestros ferre, nec vos meū Imperium perpeti poteritis. Hęc ille quamuis Ethnicus. Monet *Ecclesiasticus cap. 7.* Honores humanos non quærendos his verbis: Noli quærere ab homine Ducatum neque à Rege cathedram honoris. Et paulō post: Nōli quærere fieri iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Dicatur ergo contra ambitionem.

Tempus meum nondum est paratū. Honores humani parui pendendi sunt: Quandoquidem multi honoribus magis deprauantur: Et, vt communi dicitur prouerbio: *Honores mutant mores.* Quemadmodum Bucephalus ille Alexandri Magni equus, cum sine fræno & ephippiis, siue ornamentis regis esset, ac pretiosis phaleris, quemcunque per facile sustinebat sessorem: at vbi exornatus iisdem erat, solum Alexandrum præterea neminem admittebat: veluti insinuat *Plinius lib. 8. cap. 42.* his verbis: Bucephalus siue ab *Plinius.* aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis armo impressi sic vocatus, Alexandri equus, neminem alium quàm Alexandrum, regio instratus ornatu recepit in sedem, alios passim reiiciens. Hęc *Plinius.* Expressius autem *Solinus Polyhistor. cap. 47.* cum ab equario suo Gallicē *Palefrenier Polybist. ou efcuyer.* aliās etiam molliter sederetur, accepto regio stratu neminem vnquam alium præter dominum vehere dignatus est. Hęc ibi. Ita plerique cum nulla dignitate nulloque magistratu conspicui sunt, omnibus sese affabiles, familiares, perhumanosque exhibent: At si aliquo honoris gradu afficiantur, illico cæteros despiciunt, eisdēque se incho

se inexorabiles reddunt, neminemque præter Alexandrum admittunt & reuerentur, hoc est, eum per quem in tali dignitate fouentur & conferuantur.

Manifesta te ipsum mundo, &c. Audis consiliarios huius sæculi, ad vanam gloriam semper prouocâtes: Cum Christus ab ea quam longissimè abhorreret. *Matt. 6. dixit, Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. c. 8. 9. 10. 17. 23.* Vide nemini dixeris cap. 9. *Fidete ne quis sciat. cap. 16. Vt nemini dicerent. cap. 17. Nemini dixeritis visionem. cap. 23. Omnia faciunt Pharisei ut videantur ab hominibus* *Marc. 1. Et comminatus est ei Iesus dicens, Nemini dixeris c. 3. Vehementer comminabatur eis. Luc. 5. Vt nemini diceret, Et cap. 8. Redi in domum tuam. Vt ergo & nos simus filij patris nostri, qui in cœlis est, quàm longissimè ab hoc vitio abhorre debemus.*

Matt. 6. 8. 9. 10. 17. 23.
Marc. 1. c. 3. Luc. 5. c. 8.

Tempus meum nondum venit, Tempus autem vestrum semper est paratum. &c. Quasi dicat: Ite vos ad istud festû, quod est tẽpus vobis aptum. In illo enim festo tabernaculorum primis tribus diebus maximè, in pompis cibus ac potibus ludisque & alijs vanitatibus occupabantur. Hoc est tempus vestrum: Id vos queritis: Hoc tempus non est meum. Imò his diebus si me illic viderent, molestiam illis adferrem, & me odio haberent, vt semper habent: quia veritatẽ illis annuncio, ac illos reprehendo. *Vos non potest odisse mundus: quando cunque accesseritis benignissimè recipiemini, quia estis similes mundo. Similis similem sibi quarit, ait vetus Proverbium. Morum similitudo mirificè ad amorẽ cõglutinat, illumque facilè conciliat. Vos absque periculo ad solemnitatem istam proficisci potestis, ego autè minimè. Loquar enim omnino, si venero quæ conducunt populo Sed veritas odium parit: & iram voluptuosû animi incendit, cum nolit deliciosam vitam contemnere atque relinquere.*

Ioan. 15. Gen. 4. 6. Isidor. li. 12.

Ioan. 15. Si de mundo fuissetis, mundus quod suû erat diligeret: quia verò de mundo non estis, Sed ego elegeri vos de mundo, propterea odit vos mundus. Gen. 4. 6. Detestantur Aegyptij omnes pastores ouium: Sic mundani & sæculares homines oderunt religiosos à mundo segregatos. Veluti venator Esau, Iacob oderat mansuetum ac lenem. Et Ismaël homo ferus persequeretur Isaac filium familiàs: Ita & nunc, ait Apostolus: Qui secundû carnè ambulant, persequuntur eos qui secundû spiritû viuunt, & repromissionẽ expectant eternam, Coruis planè similes. Nam vt scribit Isidorus lib. 11.

Etymo

Etymologiarum cap. 7. Coruus editis pullis escam nõ præbet, priuquã per pennarum nigredinem similitudinẽ pro- *Etymol. cap. 7.*
prij coloris agnoscat: Postquam autem nigros in plumis aspexerit, agnitos abundantius pascit: Ita & mundus nigros, id est, atris improbisque moribus sibi similes diligit.

Tempus meum nondum venit, &c. Quodnam est hoc tempus? An non venerat tempus Christi? Aut quare Christus venerat, si tempus eius nondum venerat? Nonne scribit Apostolus Gal. 4. *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.* Ergo quando oportuit venit. Quid ergo est, *Tempus meum nondum venit?* Responõio. Dabant ei consilium consequendæ gloriæ veluti seculariter & terreno affectu monentes, ne esset ignobilis, & latitaret veluti in angulo Galilææ desitescens, non in medio Iudææ sua miracula edens & operâs. Quod ergo ait Dominus, *Tempus meum nondum venit*, illis respõdit qui ei de gloria consiliû dabat: *Tempus gloriæ meæ nõdum venit. Voluit vt altitudinem humilitas præcederet, & ad celsitudinem humilitas ipsa viam sterneret: Sicut & discipulis* *Matt. 20. respondit: Calicem meum bibetis. Illi vtique gloriam requirebant, qui volebant sedere, vnus ad dextram eius, alter ad sinistrã: Potestis, inquit, bibere calicem quem ego bibiturus sum? Calicem commemorabat humilitatis atque passionis. Docuit hoc responõio Christus adultores esse fugiẽdos, non audiẽdos. Illis claudendæ sunt aures. Prouer. 1. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Item, quatenus cognatis & amicis nostris sit gratificandum, si nos adierint, vel rogarint. Complaceamus quidem eis in bonum, non autem contra iustitiam & æquitatem: sicut nec Christus acquieuit istis suatoribus ac cõsultoribus pessimis. Ait enim Cicerò libro de Amicitia: Prima lex in amicitia sanciat, vt neque rogemus res turpes, neque faciamus rogati. Hæc ille. Talibus iure respondebimus importunis rogatoribus: *Nescitis quid peratis. Matt. 20. Ammianus Marcellinus lib. 14. Alexandrum Magnum marrem infontis mörtem postulatẽ non hac in parte exaudiisse cõmemorat, & meritò quidem (vt alias me rescripsisse memini, quare nunc superfedeo) Valerius libro 6. cap. 4. P. Rutilius, cum amici cuiusdam iniuste rogationi resisteret, atque is per summam indignationẽ dixisset: Quid ergo mihi opus est amicitia tua, si quod rogo non facis? Respondit: Imò quid mihi tua si propter te aliquid inhonestè factururus sum: Ideò referete Plutarcho* *Plutarc. tom. I.**

Gal. 4.
Matt. 20
Prou. 1.
Cicero.
Matt. 20
Valerius,
Plutarc.
tom. I.

tom. 1. Opusculorū in Apophthegmat. Græcorum. Pericles dicebat de seipſo, Sum amicus vsque ad aram. Et tomo 2. Opusculorum, de vitiosa verecundia, idem de Agellio narrat ad hanc formam: Ille patri iubenti vt in cauiā quādam præter leges pronunciaret: Imò, inquit, abs te pater à puero didici parere legibus: quamobrem nunc quoque tibi obtempero, cauens ne quid faciam præter legem. Hæc ibi. Quæ aliās puto me transcripsisse. Præsenti lectione hoc edocemur, cum Christus suggestioni cognatorum noluit acquiescere, sed respondit.

Tempus meum nondum venit, &c. Quasi dicat, Tempus passionis meæ, Prophetarum oraculis præscriptum, & à me decretum, atque selectum, non est festum tabernaculorum sed paschæ, quo solo agnus ex lege erat immolandum. Vt igitur veritas respondeat figuræ: Christus, qui est à Ioanne, indice demonstratus & ostensus, vt verus agnus Dei, tunc debuit offerri ac immolari in cruce non in alio tempore. Vnde ipse Christus per discipulos cuidam renunciari iussit. *Marth. 26. Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis.* Sæpe in D. Ioannis Euangelio hæc locutionis formula habetur: *Nondum venerat hora eius.* Et cap. 13. *Sciens Iesus quia venit hora eius, vt transiret ex hoc mundo ad patrem, circa festum diem Pascha, &c.*

Tempus nondum aduenit, &c. quia vigilia præcedit festum, vt vulgato fertur adagio. Contra diem festum hinc agere volumus, vitam mollem ac dissolutam degentes, cum tamen in vigiliis, ieiuniis ac laboribus præsentem deberemus transigere peregrinationem & incolatum nostrum. *Ecclesiastes cap. 3.* Tempus flendi prius ponitur, & tempus ridendi posterius. Humilitas præcessit exaltationem in Christo. *Phil. 2. Humiliauit semetipsum vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, &c.* Iterum, *Tempus meum, scilicet profectiois huius quæ instabat, nondum venit, Sed iam die festo mediante,* ait Euangelista. *Ioan. 7. Christus ascendit in templum.* Vide eiusdem prudentiam: Prudentis siquidem est, Obseruare tempus. *Ecclesiastes, cap. 3. & 8.* Omnia tempore congruo agenda sunt, inquit. Ecclesiastici 4. Fili conserua tempus. Inter septem Sapientum Apophthegmata celebratur istud: *πυρὸς καὶ πόνος, id est, Novebris tempus.* Hierem. 8. *Milvus cognouit in caelo tempus suum, zurtur, & hirundo, & ciconia, custodierunt tempus aduentus sui: Populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Hinc

Luc. 19.

Luc. 19. Christus super Hierusalē fleuisse dicitur: Eo quòd, *Luc. 19. ait, nō cognoueris tempus visitationis tuæ, Ergo dum tempus habemus operemur bonum, admonet Apostolus.*

Non potest mundus odisse vos, ait Christus. Quæ quidem Domini sententia adeo vera est, vt inter clarorum viro- rum Apophthegmata referatur, Principem quendam virtutis laude præstantem, cum ab improbo quodam homine laudaretur, ad comites conuersum interrogasse: Num mali aliquid designasset, quòd ab improbo laudaretur? Ad eò illi persuasum erat sceleratos homines nihil nisi quod ipsi faciunt probaturos. Illum principē opinor fuisse Phocionem, de quo Plurarchus to. 1. Opuscul. in Apophtheg. Phocion Atheniensis, aliquando dicens suam sententiam, quum placere se, & æqualiter ab omnibus approbari, suam videret orationem, conuersus ad amicos: Num mihi, inquit, imprudenti prauum aliquod dictum excidit? Hæc ille. Ideò subiungit Christus.

Me autem odit mundus quia testimonium perhibeo de ipso quod opera eius mala sunt, &c.

Iam aliquoties diximus, quòd Veritas odium parit. Eo nomine ab impiis Prophetæ persecutionem passi sunt, vt patet de illo Propheta qui Hieroboam redarguit. *3. Reg. 13. & de Iehu Propheta. 3. Reg. 16.* Qui ob hanc causam à Rege Bala occisus fuit: De Michea Propheta ab Achab rege incarcerato, & à pseudopropheta in maxillam percussio *3. Reg. 22.* De Elya ab eodem Rege ac Iezabele illius coniuge crudelissima foemina, iniurias perpeſſo. *3. Reg. 21.* De Zacharia à Ioas rege lapidibus obruto. *2. Paral. 24.* De altero Propheta qui Amasiam regem reprehendit: Cur, inquit, adorasti Deos? Respondit Amasias: Num consiliarius regis es? *Quiesce ne interficiam te. 2. Par. 25.* Ofias rex *2. Par. 26.* ab Azaria pontifice se reprehendi ægrè ferens, illi ac sacerdotibus minatus est. *Et Hieremia capit. 26.* Cum Hieremias prophetasset contra Hierusalē, apprehenderunt eum sacerdotes & omnis populus, dicens: Morte moriatur, & iudicium mortis est viro huic, quia prophetauit aduersus ciuitatem istam, Ibidem, Fuit vir prophetans in nomine Domini Vrias filius Semei de Ga-rathiarim, & prophetauit aduersus terram hanc, & adduxerunt eum de Ægypto retractum, ad regem Ioachim, & percussit eum gladio, & proiecit cadaver eius, in sepulchris vulgi ignobilis. Sicque frequenter admodum

contin

Matt. 26

Ioan. 13

Eccle. 3

Philip. 2

Ioan. 7

Eccle. 3

Cap. 8

3. Reg. 13

3. Reg. 16

3. Reg. 22

3. Reg. 21

2. Paral. 24

24

2. Par. 25

2. Pa. 26

Iero. 26

contingit, vt iuxta Dauidis vaticinium, odio habeat in-
 pios corripientem se. Ideò enim ab Herode in vincula
 coniectus est D. Ioannes Baptista ac decollatus, & Stepha-
 nus à Iudæis lapidatus, Actor. 7. Et aureum illud eloquen-
 tiæ organum D. Chrysoſtomus, vt ex Symeone Metaphra-
 ſte, Surlus tomo primo de Sanctis, ſcribit: Ab Eudoxia Ar-
 cadij Imperatoris vxore, liberis eius reprehentiones non
 ferente, bis in exilium pulſus eſt. Quid plura? Deſiceret me
 tempus enarrantem de ſingulis, in vtroque teſtamento
 forſiter zelantibus, atque eo nomine indigniſſima perpeſ-
 ſis, exilium, carceres, mortem denique acerbiffimam ab
 impiis, quos ipſi redarguebant palàm & publicè, & odio
 habuerunt corripientem in porta, vt ait Scriptura. *Amos. 5.*
 & *Prouerb. 15.* Non amat peſtilens eum qui ſe corripit, nec
 ad ſapientem graditur. Et Pſalmographus: *Cum loquebar*
illis, impugnant me gratis. Dicunt enim impij aduerſus iu-
 ſtum Sapient. 2. *Contrarius eſt operibus noſtris.* 1. Cor. 4. *Per-*
secutionem, patimur, tanquam purgamenta. &c. Sed ab iis etiã
 qui foris ſunt, exempla depromamus. Cur quaſo, Socrates
 Athenis bibit cicutam? Nonne quia malè agentes repre-
 hendebat? Scribit enim de eo Laërtius, libro ſecundo, So-
 crates eos qui ſeipſos magnificerent & æſtimarent, vt ſo-
 lidos & inſenſatos arguebat: Auitus à Socrate rideri ſe nõ
 ferens, tragediam aduerſus illum excitauit. De Platone
 etiam Diodorus Siculus, libro 15. Dionyſius, inquit, Syra-
 cuſanorũ Tyrannus accerſito ad ſe Platone, primũ quĩ-
 dem laude maxima dignum eum reputauit, quòd liberta-
 tẽ in eo dignam philoſopho animaduertiſſet. Poſtea qui-
 buſdam ſermonibus eius offenus, animo prorsus ab eo
 alienatus, in forum productum quaſi mancipium 20. mi-
 nis vendidit. Sed Philoſophi eò conuenientes, emptum
 eum in Græciam ablegarunt. Hæc ſimul admonetes, quòd
 virum ſapientem aut rariſſimè, aut ſuauiſſimè verſari cum
 Tyrannis conueniat. De Calliſthene quoque, Seneca Na-
 turalium Quæſtionum libro ſexto cap. 23. ſcripto prodi-
 dit ad hunc modum: Calliſthenes furibundi Regis, nimi-
 rum Alexandri Magni, impatiens, ob id tandem crudeli-
 ter ab eodem interfectus eſt. Hoc eſt Alexandri crimen
 æternum, quod nulla virtus, nulla bellorum felicitas re-
 dimet. Nam quoties quis dixerit: Occidit Perſarum mul-
 ta millia, opponetur, Et Calliſthenem: Imperiũ ex angulo
 Thraciæ, vique ad Orientis terminos protulit: Dicerat,
 Sed

Sed Calliſthenem occidit. Omnia licet regum exempla
 tranſerit, ex his quæ fecit, nihil tam magnum erit quàm
 ſcelus Calliſthenis. Hæc ibi. Paucos reperias, qui non ſta-
 tim vbi reprehenduntur, in conuitia, contumelias, iniu-
 riasque prorumpant: Et certè mirabile illud eſt, quòd ſi de
 indecenti ornatu moneantur, ſi de ſordido pileo, ſi de pal-
 lo ſordato, & aliis huiusmodi nullius ponderis rebus, gra-
 tias ſtatim agant ampliſſimas: Si verò de vitæ emendatio-
 ne, quæ res eſt omnium vtiliſſima, deſpiciunt, aut ſi tunc
 quidem ceſſent à conuitiis, iracundiam tamen in aliud ſi-
 bi referunt tempus atque iniuriam.

Tempus meum nondum venit &c. Habet hic quidem im-
 pius tempus ſuum, ſed bono etiam ſuum adueniet. Et cer-
 tè quemadmodum ſi pauperis alicuius hominis filius, e-
 leganti quodam atque ſplendido indumento ornatus pro-
 cederet, videretque eum diuitis alicuius natus, minus ele-
 ganter amictus, ſtatimque ad patrem accederet, dicens:
 Nonne vides, mi pater, quàm vili ego vtar indumento, præ
 filio illius Cerdonis, inopiſque hominis? An non pater
 tuum ſubiungeret, Tace fili, Tempus enim tuum adueniet,
 cum tandem ampliſſima à me tibi hæreditate patrimonia-
 que relicto, maxima cum iucunditate perfrueris: hic verò
 inopis hominis filius, fame conficietur, qui dumtaxat ad
 modicum quoddam tempus eo indumento latabitur, cum
 poſt patris obitum extrema inopia cruciandus ſit. Ad eun-
 dem modum, quamuis impij hic florere videantur, & boni
 deſpici, atque contemni, attamen fortes tandem commu-
 tandæ ſunt, & tempus bonorum ſuccedere debet, quo in
 ſempiterna conſtituti proſperitate, impios videbunt ex-
 trema affici miseria atque infelicitate.

Nemo in occulto aliquid facit, & querit ipſe in palam eſſe,
 &c. Locus eſt communis de Cupiditate gloriæ à Valerio
 lib. 8. cap. 14. fuſiſſimè tractatus quo in loco, Nulla eſt tan-
 ta humilitas, inquit, quæ dulcedine gloriæ non tangatur.
 Ceterum gloria, ne ab his quidem, qui contemptum eius
 introducere conantur, negligitur: quandoquidem ipſis
 voluminibus nomina ſua diligenter adiiciunt, vt quod
 profeſſione eleuant, vſurpatione memoria conſequantur.
 Sed qualiſcunque horum diſſimulatio, propoſito illorum
 longè tolerabilior eſt, qui dummodo æternam memoriam
 aſſequantur, etiam ſceleribus innotefcere non dubitant.
 Quorum è numero neſcio an imprimis Pausanias debeat
 referri.

Valerius
 Maxi-
 mus.

Pauſa-
 nias.

referri. Nam cum Hermoclam percontatus esset, quoniam modo subito clarus posset euadere: atque is respondisset, Si illustrem virum aliquem occidisset, futurum ut gloria eius ad ipsum redundaret: continuo Philippum interemit. Et quod petierat assecutus est: tam enim se paricidio, quam Philippus virtute notum posteris reddidit. Hoc etiam Iustinus Historicus lib. 9. de Philippi Alexandri Magni nece amplissime declarat, explicatque occasiones ob quas à Paulania tam audacter fuerit interfectus. Illa vero gloriae cupiditas sacrilega: subiungit Valerius, Inuenus est enim qui Dianae Ephesiae templum incendere vellet, ut opere pulcherrimo consumpto, nomen eius per totum terrarum orbem disereretur. Quem quidem mentis furorem, eculéo impostus detexit. At bene consuluerant Ephesij, decreto memoriam hominis terribili abolendo: nisi Theopompi magnae facundiae ingenium in historis eum suis comprehendisset. Haec Valerius. Ea de re etiam agit Strabo Geographus. lib. 14. ac Polyhistor Solinus cap. 43. de Epheso agens, vrbe, ut ipse ait, Asiae clarissima, Cuius, ut ibi prosequitur, decus fuit templum Dianae, Amazonum fabrica, adeo magnificum, ut Xerxes, cum omnia Asiatica templa igni daret, huic vni pepercerit. Sed haec Xerxis clementia sacras aedes non diu à malo vindicauit. Namque Herostratus, ut nomen memoria sceleris extenderet, incendium nobilis fabricae manu sua struxit, sicut ipse factus ex, voto adipiscendae famae latioris. Haec ibi Solinus, quae, non satis scio si supra alibi transcripserim. Plutarchus tomo primo Opusculorum, in Apoteigmat. Regum: Iulius Caesar, inquit, oppidulum in Alpibus transiens nullius nominis, amicis quaerentibus anibus quoque contentiones essent de principatu, meditatus aliquantulum, Mallem, inquit, hic primus esse quam Romae secundus. Discipuli ante receptum Spiritum sanctum ambiciosius contendebant: Quis eorum videretur esse maior. Sed vnde haereses, nisi ab ambitione? Vnde D. Augustinus tomo sexto, cap. 1. de vtilitate credendi: Haereticus est, ait, qui alicuius temporalis commodi maxime gloriae principatusque sui gratia, falsas ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur.

Neque fratres eius credebant in eum, &c. Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant. Nam & quod eura videntur monere, fratres gloriae ipsius consulunt.

Iustinus
Historicus.

Strabo
& Solinus.

Plutarchus.

D. Aug.

consulunt. Quasi dicerent: Facis mirabilia, innotescere, id est, appare omnibus, ut laudari possis ab omnibus. Loquebatur in eis prudentia carnis. Ioan. 12. Dilexerunt magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Haec captandae aurae popularis appetentia seu cupiditas mater est incredulitatis, ut liquido patet ex hoc loco, & ex nostra tempestatis Dogmaticis Haereticis. Quid enim aliud quam vana gloria & iactantia seu ostentatio doctrinae, & singularis cuiusdam eruditionis opinio, Caluinum, Beza, aliosque eius factionis Epicuri de grege porcos, ad excitandas nouas sectas ex suis nominibus induxit? Verè Herostratiani isti, obsecuri nebulones, haeresibus suis ac seditionibus facti in seculo famosi, ut Seba perduellis (de quo in sacra Regum historia) Beza inuersis literis, idem nomen est, Sic & isti sceleribus suis, templorum, sacrarumque aedium conflagratione, incendio, ac prophanatione innotescere diligenter curarunt. Sed antequam ad alia transeamus, Explicandum est: Quinam sunt isti fratres Christi, quos tatar Euangelium? Matth. 13. & Marc. 6. Fratres Christi dicuntur: Iacobus, Ioseph, Iudas, & Symon. (qui filij fuerunt Mariae Cleophae, sororis Sanctissimae Deiparae.) Theophylactus Ioan. 7. sic exponit: Fratres Christi, filij scilicet Ioseph, Nonius Graecus Poeta hunc Theologi D. Ioannis Euangelistae paraphrasticas interpretans locum, sic fraeres describit.

Τετραπύγγοι οὗτοι τῶν υἱῶν. Hoc est, Quadruplices filij Ioseph haec graeci illi: non quod sanctissimam virginem communem Ioseph, ex eo habuisse filios vltos, putarent: Id enim aperte virginitati eiusdem perpetuae derogat: nec parua est blasphemia aduersus Mariam illud confingere, & velle astruere: sed hos fratres putauerunt esse ex priori vxore ipsius Ioseph, Ideoque dictos fratres Christi, quasi eundem habentes patrem, Quia Ioseph putabatur pater Iesu. Luc. 1. 3. ut putabatur filius Ioseph. Longè melius tamen magisque pie dicitur, quod huiusmodi fratres, cognati erant ipsius Christi, & quod Sanctus vir Beatae Mariae, Ioseph, permansit virgo, nec aliam habuerit vxorem aut vltos genuerit liberos, Sic enim disertis verbis affirmat D. Hieronymus aduersus Heluidium, de perpetua virginitate Mariae: Dico ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam, ut ex virginali coniugio, virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, &

aliam eum habuisse uxorem non scribitur; Maria autem quam putatus est habuisse, custos potius fuit, quam maritus, Relinquitur virginem eum mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari. Hæc D. Hieronymus, qui etiam ibidem, Quomodo in sacris, fratrum appellatio multiplex sit, fusius explicat: Sed his commemorandis tanquam notissimis tritissimisque, nunc supersedeo, ad finem properans.

Vos ascendite ad diem festum hunc, Ego autem non ascendam &c. Quomodo ergo consequenter dicitur: *Postquam ascenderunt fratres eius & ipse ascendit, non manifestè, sed quasi in occulto &c.* Respondeo. Christus non aliter dixit, & aliter fecit: *In ore eius non est inuentum mendacium nec ullus dolus, ut scribit D. Petrus.* Non ascendit Christus festum diem æturus, sed admoniturus potius, & prædicaturus. Sic igitur clarissimè sub istis distinctionibus exponemus, ut nulla appareat contradictio. *Ego non ascendam* scilicet modo, sed postea, *iam die festo mediante*: Non ascendam vobiscum & palam: sed post vos, & quasi in occulto: Non ascendam ad finem & intentionem quam suadetis, sed ad Dei gloriam, & populi ædificationem. Atque ita non contradicunt verba & facta Christi. Dixisse verò ipsum, quod non ascendet, & tamen ascendisse legitur, in lib. Exodi figura significatum inuenies. Nam cum Moses in cacumine montis diutius moraretur, legem à Deo expectans, & vitulum Hæbræi adorarent: Dixit Dominus ad Moysen: *Vade & ascende ad terram quam iuravi Abraham: & mittam ante faciem tuam Angelum meum.* Respondit Moyses: *Nisi tu nobiscum venias, non educes me hinc.* Et quomodo cognosci poterit inuenisse me ac populum tuum apud te gratiam, nisi nobiscum veneris? Tunc dixit Dominus ad Moysen: *Et hoc verbum quod dixisti faciam: inuenisti enim gratiam apud me.* Vides prius dictum esse à Deo, propter populi peccatum non ascensurum se cum illis, sed Angelum quendam missurum. Postea verò propter Moysen, & patrum memoriam venia data, cum illis seipsum præsentem fore promittit. Similiter hic, cum propter incredulitatem Iudæorum iturum se ad festum negauerit, tamen propter sanctos paucos & electos, ut illis prodesset: ascendit in templum, non ut ad festum diem, sed ut salutarem illis proponeret doctrinam: sicut ipse declarat: Evangelicus contextus sequitur.

ERAT

Erat murmur multum de illo in turba. Alij dicebant, quia bonus est, alij Non; sed seducit turbas, &c. Iudæi affucti sunt murmurationi & detractiōni. *Matth. 9. Quare cum publicano & peccatoribus manducat magister vester? Et Matth. 12. Mat. 12. Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbatis, velientes spicas, Ioan. 6. Murmurabant siue litigabant dicentes: Ioan. 6. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum. Iterum Luc. 19. Murmurabant quod ad hominem peccatorem, scilicet Zachæum, diuertisset.* Et Iudas in effusione iræ, contra Christum, & Magdalenam murmuravit: ut, *Matth. 26. dicemus in sequentibus.* Est ergo à nobis hoc pestiferum murmuris malum ablegandum: Quia charitati & dilectioni contrarium.

Dicunt autem: *Seducit turbas.* Non dicunt: *Seducit nos.* Superius diximus Christum non seduxisse, sed ad vnum ouile sub veri pastoris, nempe ipsius Messie fidei custodia, ac regimine adduxisse turbas, & totam illam multitudinem, quæ verbo eius fidem adhibere non detraxit, nedum autem seruis, sed etiam ipsi Domino, hæc irrogatur infamia, ut seductor turbarum & populi dicatur. Id quæ ad consolationem seruorum Dei. Non est discipulus supra magistrum, nec seruus supra Dominum suum. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quantomagis domesticos eius? *Matth. 10.* Hoc est mundi præmium. De camelis narrat Plinius libr. 8. cap. 18. quod sitim quatruido etiam tolerant: implenturque cum bibendi occasio est, & in præteritum & in futurum, obrurbata proculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Hæc ille. Sicut autem camelus ad clarum fontem accedens bibiturus, videns suam deformitatem in aqua apparentem, illam prius conturbat: ita malus & improbus, maledico suo ore optimi viri famam conatur obscurare quia in eo pessimi illius mores reprehenduntur, & tanquam in limpida aqua eius gibbositates quasi cameli aperte conspicitur. Sic blasphemi isti Christo detrahunt, & linguis serpentinis ac venenatis ipsi maledicunt conuiciantes: Quia, inquit, seducit turbas. *D. Apostolus. 2. Cor. 6. Ut Seducitores, aut, & veraces,* hoc est, *2. Cor. 6. Quamuis per calumniam seductores reputemur à falsis Prophetis, & hæc nobis inferatur iniuria: attamen veraces sumus prædicatores fidei & ministri Christi. Cui laus & perennis gloria cum patre ingenito & viuifico Spiritu abvstroque procedente. Amen.*

FERIA QVARTA, POST
DOMINICAM IN
PASSIONE.

De Encaniis. Ioan. 10.

*Facta sunt Encania Hierosolymis & hyems erat, & ambulabat
Iesus in templo, in porticu Salomonis. Circumdederunt
ergo eum Iudaei & dicebant: Quousque ani-
mam nostram tollis? Si tu es Christus
dic nobis palam, &c.*

Vodnam fit Encaniorum festum primo lo-
co explicandum. Ex sacris templi veteris
triplicem colligimus dedicationem, variis
temporibus etiam celebratam. Hæc autem
Græco vocabulo τὰ ἑννάμια, numero mul-
titudinis siue in plurali denominatur ab

Euangelista, quasi dicas, templi innouationem vel dedica-
tionem. Sciendum est quod Hierosolymis templum fuerat
tribus vicibus consecratum. *Primo* quidem à Salomone, vt
habetur, 3. Reg. 8. *Secundo*, Tempore Efdre à Zorobabel, &
Iehu sacerdote magno, vt habetur 3. Efdra 5. *Tertio* à Ma-
chabæis, vt docetur 1. Machab. 4. Quod ascenderunt Hie-
rosolymā renouare sancta. Statuitq; Iudas & fratres eius,
& vniuersa Ecclesia. Israël, vt agatur dies dedicationis al-
taris ab anno in annum per dies octo à quinta & vicesima
die mēsis Casleu, cū lætitiā & gaudio. Et 2. Mach. 10. Dece-
nerunt cōmuni p̄cepto 25. mēsis Casleu omnibus annis
agere dies festos. Hęc autē Encania non sunt facta in me-
moriā dedicationis quæ facta fuit à Salomone, quia hæc
fuit in autumno scilicet in mēse septimo: Nec in memo-
riā dedicationis quæ facta fuit tēporē Efdre, quia illa fuit
in vere, l. 9. die Martij, sed in memoriā dedicationis quæ
facta fuit à Machabæis in tēporē hyemali, ad quod defi-
gnandū hic dicitur: *Et hyems erat* Dedicare, vt hinc duca-
mus dicēdi exordiū, capitur interprete Lyrano in Deu. 20.
ad hæc verba: *Quis est homo qui ædificauit domū nouā,*

& non

& non dedicauit eā: vt idē significet, quod Gallicè dicimus
Estrenar, *Strenare*, id est, facere solēne conuiuiū de inhabi-
tatione ipsius, siue incipere ea vti, & applicare vsui. Sed tē-
pla seu ecclesias dedicare, est solēni ritu ac p̄scriptis sa-
cris ceremoniis, precibus, inuocationibus, exorcismis, atq;
vñctionibus, Domino illas consecrare, nūcupare & appli-
care ad sanctos piosq; vsus, vt sint anodō loca orationis,
non prophanæ negotiationis. Vnde Felix Papa quartus.

Cōcilia.

In Epistola sua decretali, quæ habetur tom. 2. Concilio-
rum, scribit ita: Tabernaculū Mosē sacrasse cum mēsa &
altari eius & ceteris vasis legimus: nēpe, *Num. 7.* & Sancti
olei vñctione perlinitisse nouimus, & fecit Salomō festiui-
tatē celebrē in tēpli scilicet dedicatione 3. Reg. 8. Declina-
uerunt templū Domini rex & filij Israël. Si Iudæi loca in
quibus Domino sacrificabant, supplicationibus consecra-
bāt: nec in aliis quā Deo dedicatis locis munera Domi-
no offerebant: Multō magis nos tēpla Domino ædificare,
& sanctis vñctionibus solēniter sacrare debemus, & nō in
aliis locis, quā in Domino sacratis ab Episcopis, nisi sū-
ma exigente necessitate missas celebrare. Ibidē. In Cōcilio
Laodiceno c. 58. sic habetur: Solēnitates dedicationū Ecce-
siarū per singulos annos solēniter sunt celebrādę: ipso Do-
mino exēpla dāte, qui ad festū dedicationis templi, omni-
bus id faciendi dans formā, cum reliquis populis eandē fe-
stiuatē celebraturus venit: sicut *Ioan. 10.* scribitur. Quod
autē 8. dierū sint Encania celebrāda in li. 3. Reg. 8. c. pera-
cta dedicatione tēpli reperies. Hactenus to. 2. Concil. Hinc apud
Gratianum de consecratione Dist. 1. capitibus duobus
se consequentibus, Solēnitates, dicitur ad hunc modū: Solē-
nitates dedicationū Ecclesiarū per singulos annos solē-
niter sunt celebrandę ipso Domino exemplū dante qui ad
festū dedicationis templi cōuenit, & cetera quę supra trā-
scripsimus. Et c. Tabernaculū & c. Habentur verba Felicis
Papę quę supra etiā retulimus. Sanctus Martialis Epistola 8. Mar-
ad Burdegalenses § 3. Dum, inquit, altaria Dēmonum in
p̄ual. puluerē redigerētur: Arā ignoti Dei ad consecrationē re-
seruari iussimus. Qua dedicata in nomine Domini Dei Is-
raēl, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est
non hominis cultū sed Dei in ea frequētatis. Hęc ille, vnus
ex 72. Christi discipulis, vt fama obrinuit. In Rationali Di-
uinorū officiorū li. 1. c. 6. de Ecclesiis dedicatione: Quinq; *le d. Off.*
assignatur causę, propter quas Ecclesię dedicantur. Prima,

Decretū

Gratia-

ni

S. Mar-

cial.

Rationa-

le d. Off.

vt Diaboli potestas inde penitus expellatur, quod admiranda historia comprobatur re ipsa effectum esse. Scribenda D. Greg. D. Gregorio Magno, iuxta nominis sui etymon vigili Ecclesie præsule ac pastore & egregio doctore. Is lib. 3. Dialogorum. c. 30. fideliter narrat, Quod suo tempore Romæ Ananorum Ecclesia cum clausa ante biennium remansisset, placuit vt in fide catholica illic introductis Beati Stephani reliquiis dedicari debuisset: quod factum est. Nam cum magna populi multitudine venientes illam ingressi sumus: Cumque in ea iam missarum solemniam celebrarentur, & præ eiusdem loci angustia, populi se turba compimeret? Quidam ex his qui extra sacrarium stabant, porci subito intra suos pedes huc illucque discurrere senserunt. Quem dum vnusquisque sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idem porcus Ecclesie ianuam perit, & omnes per quos transit, in admirationem commouit: sed videri à nullo potuit, quamuis sentiri potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostendit, vt cunctis patesceret, quia de loco eodem immundus habitator exiret. Peracta igitur celebratione missarum inde recessimus. Prosequitur subinde ibidem, alia facta in prædicta Ecclesia miracula, quibus palam innotesceret, quod à loco quem Dæmon diu tenuerat, cum Ariani illum occuparent, cum fuisset à Catholicis consecratus, Repurgatus, ac dedicatus, renouatusque (id encaeniare dicunt) ille coactus inde exiret, & locus ille à tenebris ad lucem veniret. Secunda causa dedicationis Ecclesiarum, Vt ibi orationes fidelium exaudiantur. 3. Reg. 8. Vt exaudias orationem quam orat seruus tuus in loco isto. Tertia, Vt ibi Deo laudes soluantur, & Deus adoretur. Psal. 5. Ego autem in multitudine misericordie tue adorabo ad templum sanctum tuum. &c. & Psal. 137. Adorabo ad templum sanctum tuum &c. Quarta, vt ibi sacramenta ecclesiastica ministrentur. Hinc lege 41. C. de Episcopis & Clericis, Imperator Iustinianus circa finem rescripsit: Qui constituerunt, inquit, sanctissimas Ecclesias, reliquerunt illis substantias, vt per eas debeant sacræ Liturgiæ fieri, vt & in illis à ministrantibus piis clericis Deus colatur. Idem in Authenticis. Nouella constitutione 7. Collatione 2. De non alienandis aut permutandis rebus Ecclesiasticis. §. Quia verò cognouimus. In Sanctissimis Ecclesiis sacrum exhibetur ministerium. Græcè sic: ἵερα γέροντες ἔχουσιν ἡμῶν. Iulianus Antecessor hoc loco: Missam interpretatur. Sacris Lectis

Scri

Scripturis, ac sacrosancta & ineffabili communione tradita. Hæc ibi. Ecce quibus seruiunt Ecclesie dedicata. Quinta & postrema causa est, Vt ad eam confugientes tanquam ad asylum saluentur. Ecclesia enim est locus refugij. Leg. 3. C. de iis qui ad Ecclesiam confugiunt. Imperatores Theodosius & Valentinianus, sic statuerunt: Pareant summi Dei templa timentibus, ad tuitionem confugientium sancimus esse propostita: Confugientibus ad aram salutis esse præcipimus. Repetitur in Nono Canone Photij tit. 1. capit. 2. Qui ad Ecclesiam confugiunt, securitatem habent. Item leg. præsentis. C. eod. Imperator Leo: Decernimus, inquit, nullos de Sacrosanctis Ecclesiis Orthodoxæ fidei expelli, aut trahi, confugas. His qui hoc moliri ausi fuerint, capitali & vltimi supplicij animaduersione plectendis. Et leg. 2. C. eod. Imperatores Theodosius & honorius rescribunt ita: Fideli præceptione sancimus nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere, sub hac videlicet definitione, vt si quicumque contra hæc legem venire tentauerit, sciat se maiestatis crimine esse retinendum, Et Gratianus decima septima quæstione quarta capit. Reum ad Ecclesiam fugientem nemo abstrahere audeat, neque inde, * damnare ad poenam vel ad mortem, vt honor Ecclesiarum conseruetur: Tamen legitime componat quod inique fecit. Tomo 1. Conciliorum, Ex concilio Aurelianensi primo, sub Clodouæo Francorum Rege capit. 3. & Canonizarum decima septima, quæstione quarta, c. Id constituimus, dicitur: Id constituimus obseruandum, quod Ecclesiastici Canones decreuerunt, & Lex Romana constituit, vt ab Ecclesie atriis Reos abstrahere omnino non liceat, sed nec alteri consignare nisi ad Euangelia datis sacramentis de morte & debilitate, & omni poenarum genere sint securi: Ita vt ei, cui reus fuerit criminofus, de satisfactione conueniat. Hucusque verba Canonis. Sunt & multa similia Ecclesiastica decreta, & Imperatorum rescripta, de Ecclesiarum immunitate, à quibus recitandis, vt ad sequentia pergamus superledeo.

Et hyems erat, &c. Hoc dicit, vt Iudæorum malitiæ frigus indicaret. Ierem. 6. Sicut frigidam facit cisterna aquam Ierem. 6. suam, sic frigidam facit malitiam suam. Et Christus in Euangelio. Matth. 24. Abundabit iniquitas, & refrigescit charitas multorum. In historia Dominicæ Passionis, de Petro negatur præmittitur Ioan. 18. Quia frigus erat, & stans ad prunus

z 5

prunus

D. Greg.
Mag. Pa.
pa.

Lex.

Iulian.
Antecessor.Photij
Nomocanon.

Decretum.

* Melius
donare
ad poenam.

Ioan. 18. *prunas calefaciebat. s.:* Hyems erat: Quoniam hoc festum in mense Casleu, qui apud nos est Nouember, agebatur, quo hyemis frigus vigere solet: Quod quidem tempus Iudæorum frigiditati maximè conueniebat, apud quos charitatis ignis.

Iansenius? De quo Dominus, *Ignem veni mittere in terram. & quid volo nisi ut ardeat?* profusus extinctus erat. Obseruat hic doctissimus Episcopus Iansenius, in sua Concordia Evangel. quod ex institutione Iudæ Machabæi Encania adhuc tempore Christi seruabantur.

Ex quo patet, quanta fuerit autoritas Festorum à Machabæis institutorum, vt mirum non sit, si Ecclesia libros Machabæorum tanquam Canonicos receperit. Cõtra eos etiam qui præter autoritatem scripturæ, nihil putant ab hominibus præcipi posse, aut institui aliquid noui ad Deum cultum pertinens: Cum festiuitatem hanc ab hominibus institutam, sua etiam præsentia Dominus dignatus sit coonestare. Hactenus ille. Quod autem sint Canonici Machabæorum libri contra Hæreticos, efficaciter probatur.

Canonos Ex Canone 84. Apostolorum, inter libros Canonicos numerantur Machabæorum tria volumina. Diuus Augustinus tomo. 5. libro 18. de Ciuitate Dei capit. 36. Machabæorum, inquit, libros non Iudæi sed Ecclesia pro Canonicis accipit.

Apostolorum. Cum ergo simus legitimi Ecclesiæ filij, non solum Synagogæ, debemus illos etiam recipere: Sicut & eiusdem Ecclesiæ calculo & autoritate Euangelium admittimus, quod Iudæus respuit. Insuper contestatur idem tomo. 6. contra Epistolam Manichæi capit. 5. Ego, ait, euangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commo-neret autoritas. Rursus tomo. 3. libro 2. de Doctrina Christiana capit. 8. Inter Canonicos libros, Duos Machabæorum nominat, Augustinus, optimus Antiquitatis (qualem eum agnoscit Caluinus) interpret. Vtri igitur credendum? Diuo Augustino fidissimo interpreti, & Ecclesiæ Doctori: an Caluino, altari Luciano (idem enim est literis inuicis vocabulum) apostatæ & seductori? Imò Diuus Paulus *Hebr. 11.* Distenti sunt, Græcè *ἑταρῶν ὄντων*, id est, fustibus intenderunt: De Machabæis intelligit: Scholia Græca, & Theodoretus Ibidem, Dictum est de Machabæis, inquit, vt Eleazarus, Septem Machabæi, & eorum mater. 2. Machab. 6. 7. *ἐπὶ τὸ πύμανον*, hoc est, ad supplicium ducti sunt. Tympanum est lignum tormenti.

Vide

Videtur igitur B. Apostolus, horum Sanctorum Machabæorum gesta ac martyria in cathalogum retulisse Sanctorum quem illo cap. vndecimo contexit, Incipiendo ab Abele, & proficquendo per Patriarchas finemque in illis faciẽdo Machabæis, qui Distenti sunt, & ad tympanum pro patriis legibus excarnificati sunt. Quorum memoriã Ecclesia ex privilegio, ex omnibus antiquis iustis anquam ac solemnem consecrauit. Istorum, inquam, tantum, & non aliorum veterum, vt Diuus Bernardus epist. 317. inquit, quia à Tyranno cogentur libare Diis alicnis, & Epist. 313 facere contra paternas traditiones, nec tamen consenserunt: sed generosè ac fortiter resistentes, martyrio coronati sunt. Quibus decreta est ab Ecclesia solemnitas. Septem Machabæorum Martyrum. Iosephus denique de Machabæis, vel de imperio rationis sub finem, Per Erasmus recognitus fuit, Hæc inquit, quæ in monumentis veterum, & Sacris literis, Diligenter attende, & oblerua hæc verba, de diuinis cõperi Machabæis, posteritati æternam legenda consecraui.

Hæc Iosephus Iudæorum historiographus. Inter sacras igitur literas connumerantur Machabæorum res gesta & historiz, à Christo & Paulo eius Apostolo etiam canonizantur, vniuersa consimiliter Ecclesia (quæ est columna & firmamentum veritatis, sic eam Apostolus nominat) illos Machabæorum libros pro canonicis accipit, D. Augustino asseratore. Quis igitur de cætero relinquitur dubitandi locus? Nullus planè, Sed Lutheranus, Caluianus, & ab Ecclesia separatus est, quicumque pertinaciter eos respuit libros.

Vnde verò Machabæorum profuxerit appellatio: breuiter non extra rem proponendum. Sixtus Senensis Bibliothecæ Sanctæ lib. 1. De Machabæorum vtroque libro differens, ex Rabbi Isaac Benischola, commentariis: de origine huius cognominis ita scribit: Iudas Mathatæ filius cum aduersus Antiochum, Iudæorum hostem, esset prælium initurus, dedit militibus suis, ceu belli tesseram, sententiam illam Moïsi Exod. 15. cap. *מִי כִמּוֹחַ בַּאֲשֵׁר יִחַד* Mi chemocha Baesim Ichona? Hoc est, Quis sicut tu in fortibus Domine? iussitque eam singulis ordinum vexillis tanquam certæ victoriæ omen, inscribi per quatuor has literas *מכבי*. Quæ initiales sunt quatuor prædictarum dictionum, & earum sensum ex integro significant. Sed cum vulgus

Sixtus Senensis, ex R. Isaac.

vulgus militum quatuor has literas breuitatis gratia pronuntiare cepisset, non iuxta integram quam referunt sententiam, sed secundum vnicam duntaxat dictionem, quae primum ex earum combinatione resultat, videlicet Machabæi: paulatim militaris consuetudo obtinuit, vt hinc reseræ author Iudas, & eorum posterii, Maccabæi cognomine appellarentur. Hactenus ibi. Concluditur ergo presentiam, sed secundum vnicam duntaxat dictionem, quae Machabæis ortum habuerit, quod festum Encæniorum, id est, renouationis templi vocatur: De cuius institutione in primo & secundo Machabæorum volumine agitur. Nam vt scribit Cyrillus in Ioannem lib. 7. cap. 9. Prima templi dedicatio fuit in Autumno, Secunda verno tempore, Tertia hyeme, quæ est, i. Machabæo. 4. & 2. Machab. 10. capitibus descripta: Eratque anniuersaria festiuitas 25. mensis Kisleu (qui nostro respondet Nouembri) celebrari solita.

D. Cyril-
lus Gra-
ecus.

Circumderunt eum Iudæi & dicebant. Quotisque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.

Circumderunt me canes multi: consilium malignantium absedit me Psalm. 21. Iam nunc completur hæc Prophetia. Vnde Iudæorum peruersitatem! Indignabantur contra Christum: & vt scribit D. Ioannes *ὁ θεολογος* cap. 5. magis querebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Tamen non interrogant eum, An sit filius Dei? Sed dicunt: *Si tu es Christus dic nobis palam*, vt per hoc possent habere materiam accusandi eum apud Pilatum, sicut seditiosum, & appetentem regni. Quod erat contra Cæsarem, & odiosum Romanis. Vnde & Pilatus, quando Iudæi accusabant Christum, quod filium Dei se faceret, parum curauit. Dum verò dixerunt: *Omnia qui se regem faciunt, contradicit Cæsari*: magis cepit contra eum sollicitari. Ideo nunc etiam dicunt: Si tu es Christus, vel Rex, vel vnctus in regem, vulgò apud Iudæos Messias. Palam, inquit. Quasi dicant: vsque modo non docuit publice, sed quasi in occulto, cum tamen ipse palam omnia diceret, in festiuitatibus semper assistens, & nihil occultè loquebatur, Ioan. 18. *Ego palam locutus sum mundo: Ego semper docui in Synagoga, & in templo, & in occulto locutus sum nihil.* Non ergo veritatem desiderabant, sed calumniam præparabant, ac ficto & duplici animo id dicebant, non desiderio

desiderio proficiendi, sed studio deusandæ. Sic Herodes volens Christum occidere, magis deuotione finxit, *Remittite mihi*, dicebat ille Magis, *vt & ego veniens adorem eum. Vnde duplici corde. Ecclesiastici 2.* De quibus Psalmographus. *In corde & corde locuti sunt*, id est, duplici corde, Christum aggrediuntur. *Vir duplex animo inconstans est, in omnibus viis suis Iac. 1.* Quod manifestè patet hoc loco. Qui enim nunc videtur quadam cum reuerentia & vrbantate Christum alloqui, post modum tamen mutata subito voluntate, *subleuauerunt lapides vt eum lapidarent*: Sed vide quomodo præcedant excusationes in peccatis! *Quotisque animam nostram tollis?* Excusationem captantes, quod scilicet minus crederent, propterea quia seipsum Dominus non manifestarit. Quasi verò, si modò oculos aperire voluissent, non potuissent ex Christi præclarissimis operibus, quis qualisve esset apertissimè videre.

Dic nobis palam. Quibus cum Dominus se se Christum esse reuelat, contra eum Lapides accipiunt. O terribilem insaniam! ô prodigiosam malignitatem! Quando Christus erudiebat per verba, petebant signa. Ioan. 2. *Quod signum ostendis nobis.* Quando faciebat signa, postulabant verba: vt hic: *Dic nobis palam.* Quomodo expectant vt Dominus se Christum palam profiteatur, cum ratum non habeant, sed quando de seipso Christus testatur? Ioan. 8. *Ioan. 8.* obijcientes illi: *Tu de teipso testimonium perhibes, & testimonium tuum non est verum.* ô verfutiam! Modò signa exquirunt, Matth. 12. *Volumus signum videre.* Cum verò signis obruantur, propria ipsorum confessione: Ioan. 11. *Ioan. 11.* *Hic homo multa signa facit: his non contenti, modò aperitam quærunt confessionem: Dic nobis palam.* Sed nec signis, neque verbis, apud ipsos proficiebat, vt in consequentibus respondit.

Loquor vobis & non creditis, &c. Imò deteriores efficiuntur, 2. *Timothæorum* tertio. Mali homines & seductores proficiunt in peius. Lucæ vndecimo. *Erunt nouissima hominis illius peiora prioribus*: Sic erit & generationi huic pessimæ. *Viri sanguinum & dolosi*, vt loquitur diuinus vates. Homicidæ, imò verius patricidæ ac Deicidæ Iudæi, pleni que dolo, Christo struunt insidias.

Dic nobis palam, inquit. Hic obserua. Palam nos, cum articulus necessitatis ingruerit, debere religionem profiteri nec erubescere Christum & Euangelium eius. *Qui me erubuerit,*

erubuerit; ait ille, erubescam & ego eum coram patre meo. Et Rom. 1. Romanorum primo Apostolus, inquit, Evangelium & capite decimo. Ore confessio fit ad salutem. Scribunt auctores Nicephori Ecclesiastici, Nicephorus libro nono, capite quadagesimo octavo. Theodoretus libro secundo, capite trigesimo primo, & Sozomenus libro quarto capite vigesimo septimo. De Meletio Episcopo, antea Arriano, deinde Orthodoxo, & Sozomenus. Cum ille prædicaret, Archidiaconus ei obstruxit os: Ille tres digitos extendebat, eisque leuiter contractis, vnum tantum directè erigebat. Quæ dicere non potuit per imaginem exhibens.

Vbi verò Diaconus ore relicto manum compressit, tum liberè sententiam suam promulgauit, & omnibus Nicænam fidem commendauit. Fidem suam palam verbo & signo professus est, sic protestatus: Tria quidem sunt que intelliguntur, sed tanquam de vno loquimur. Publicè filium eiusdem cum Patre substantiæ esse, & *hæc ubi ait*, asseruit, & digitorum porrectione ac depressione quid sentiret palam expressit: Vno solo porrecto, Essentiæ vnitatem: Tribus verò extensis, Trium suppositorum seu personarum distinctionem significans.

Arriani in eum calumniam contulerunt, dicentes: Diuinum Meletium Sabellianum esse, ideò suadent Constantio Imperatori, qui non aliter atque Euripus, facillè huc illucque ferebarur, illis que fauebat, & id perficiunt, vt Meletium patriis sedibus expelleret. Hæc præfari Scriptores Ecclesiastici. Narrat iterum, ex Symeone Metaphraсте, Surius, tom. 3. De Sanctis. In vita D. Athanasij, verè immortalis memoriæ digni, secundum nomen suum, quomodo Iouinianus & Valentinianus Iuliano Apostata, ob Christi fidem zelo religionis cingula abiecerunt palam & apertè.

Nos quoque propter Christum, inquit, parati sumus ipsa vita cedere. Qui duo eximij duces successiue & consecutiue post Apostatam fuerunt Imperatores. Quemadmodum de vtroque referunt historiæ. Siquidem Eutropius De gestis Romanorum, libro vndecimo in Iouiano scribit, Iulianum electionem militibus lege proposuisse, vt aut sacrificarent, aut militia cederent. Iouianus illo tempore Millenarius, cingulum magis elegit amittere, quam Imperatoris præceptionibus impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus, propter belli necessitatem inter viros militares

militares habebat. Qui cum violenter à militibus traheretur ad imperium, Clamabat dicens: Non se velle paganus hominibus imperare, cum ipse Christianus existeret. Communiter proclamauerunt dicentes: se quoque esse Christianos.

Tuncque suscepit ille imperium. Ad quam Eutropij historiam extat Pauli Diaconi, De Gest. Rom. additio, lib. 12. in Valentiniano, quæ est huiusmodi. Cum sub Iuliano Augusto Valentinianus Christianitatis integram fidem gereret, & Scutoriorum Tribunus esset, ingressus est cum Iuliano in templum Fortunæ, & ministri templi ex vtraque parte ianuarum stantes aspersione aquæ sicut ipsi dicebant purgabant ingredientes. Valentinianus præcedens principem asperisionis guttam sua vidit in chlamyde, & indignatur pugno percussit templi ministrum dicens: se maculatur potius quam mundatur. Quod respiciens Iulianus, iussit eum in custodiam retrudi, dicens: Aut sacrificia idolis, aut militia excede. Qui spontè discessit. Nec moratus est, Iuliano interfecto, Iouianoque mortuo, qui pro Christi nomine amiserat Tribunatum, in locum persecutoris sui accepit imperium. De eodem Cassiodorus historia Tripartita lib. 6. cap. 35. eadem narrat.

Ex quibus cernis apertè, quomodo illi palam declarauerunt demonstraruntque fidem ac religionem suam, Idem Cassiodorus lib. 9. c. 20. recitat de Beniulo præfide: quod Iustina Arriana Valentiniani Iunioris mater vocauit Beniulum tunc Quæstorem, Iubens vt proponeret Legem pro Arrianis: (Erat autem ille orthodoxus) maioribus eum singulis, & honoribus inuitans eum vt id faceret. Beniulus distringens se, baltheum ante pedes Augustæ projecit dicens: Non illum honorem neque maiorem velle se pro imperatis habere mercede. Sic quod suadebat & iubeat Augusta facere recusauit, resutauitque: Palam ac ingenue fidem professus suam. Ad quorum clarissimorum virorum normam & exemplum, vti nam se officarij Regis & aulici, qui interim Christiani & Catholici videri volunt, quum res postulat, & religionis vrget negotium, se se componerent: & fortes ac constantes in fide Orthodoxa defendenda se se præstarent. Sed de his satis. Ad sequentia pergamus.

Loquor vobis & non creditis: Opera qua ego facio in nomine patris mei testimonium perhibent, &c.

Nunc

Surius ex Symeone Metaphraсте.

Eutropius

Paulus Diaconus.

Cassiodorus.

Nunc ad opera mittit: *A fructu enim arbor cognoscitur* & ex ipso opere deprehenditur quale sit artifex. Duobus verbis argumentis vitur. Quasi dicat: Disertis verbis docui hucusque me esse verum pastorem, Ioann. 10. *Luceam mundi, cap. 8. Fontem aqua viuentis cap. 8. Panem vita cap. 6. Et iudicem futurum, cap. 5. cui dedit pater potestatem iudicium facere.* Quæ omnia me esse Messyam testantur. *Opera item quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Luc. 14. *Potens opere & sermone, & Act. 1. cepit Iesus facere & docere.* Neque tamen verbis neque operibus quicquam proficiscio, dicebat Christus. Nota quod probanda est religio per miracula. Hinc. 3. Reg. 18. Elias verus Propheta Domini, veram se fidem ac religionem colore miraculis contra Baalistas falsos sacerdotes comprobauit. Hæc de re Iustus superioribus concionibus, præsertim ad hæc verba: *Magister volumus signum videre,* egimus. Nicephorus lib. 15. capit. 23. Sub Gennadio Episcopo circa tempora Leonis Imperatoris, euenisse refert: Vt duo Episcopi: quorum alter rabie Arrii infectus, ac disputandi arte instructissimus, alter recta fide ornatissimus, de doctrina religionis concertarent. Porro Orthodoxo visum est verborum contentione relicta, ad rem ipsam descendere, & veritatem explorare: videlicet, ut rogo, ingenti accenso, se in ignem conicerent. Quod ubi Arrianus detrectauit, Orthodoxus igni se commisit: Atque inde cum impio sermonem conferens disputauit, saluusque, etiam vestibus intactis, permanfit. Narrat & Palladius in Lausiaca historia, de vitis Patrum, vita 54. Vita Abbatis Copræ presbyteri hoc modo: Cum descendissem, inquit ille, in ciuitatem, inueni virum Magum, qui populos seduxerat. Cum non possem ei publicè persuadere, dixi ad multitudinem: Rogum in platea accendite, & ingrediamur in flammam, & qui ex nobis illæsus à flamma manserit, is habet bonam fidem. Et conuerso ad Sanctum virum sermone dixit Magus: Debes primus ingredi qui iussisti. Et cum in nomine Christi signatus essem, flamma vtrinque diuisa me nulla affectit molestia, semi hora in ea commorantem.

Magum etiam illum in medium protruserunt, & totus flamma combustus eiectus est è ciuitate, Clamantibus populis: Planum, id est, Impostorem viuentem exurite. Me autem deduxerunt in Ecclesiam. Gregorius Turonensis lib. 1. de Miraculis §. 81. Refert, quod Arrianorum presbyter

cum Diacono nostræ religionis altercationem habebat. Cum hæreticus ea quæ vera erant respiceret: quia in maiorem animam non introibit Sapientia, adiecit dicens: Factis rei veritas approbetur.

Succendatur ignis, & annulus cuiusdam proiciatur in lebetem. Qui ex feruenti vnda sustulerit, ille iustitiam consequi comprobabitur, & pars diuersa conuertatur. Consensit Hæreticus huic diffinitioni. Accenditur ignis, annulus proicitur. Diaconus quidam, Lacinctus nomine, dexteram in æneum mergit: Annulus erat valde leuis ac paruulus, quem diu quæsitum intra horæ spatium reperit: Nihil Diaconus sensit in carne sua incendij, sed potius proreitur in imo frigidum esse æneum, & in summitate tepidum: Cernens Hæreticus iniicit audax manum, dicens Præbitabit hæc mihi fides mea. Proinus vique ad ipsa ossium internodia, omnis caro liquefacta defluxit: Sicque finita est controuersia. Idem, De gloria Confessorum §. 14. narrat, Quod Christianus cum Hæretico pro fide nostra certauit.

Cumque flecti non posset Hæreticus ad veritatem: Virtutem, ait Catholicus, indiuiduæ Trinitatis miraculis experire. Est digito meo annulus aureus: Ego eum in ignem iacio, tu illum candentem collige. Proiectum inter prunas, ita igniri permisi, ut eis similis cerneretur: Conuersus autem ad Hæreticum ait: Si vera est persecutio tua, sume eum ab igne. Illo resistente, alter ait: Immensa Trinitas Deus, si aliquid te indignum credo ostende. Certe si recta est fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia. Ablatumque ab igne annulum diutissime palma sustinuit, & nihil ei nocuit, sed magis confuso Hæretico, Catholicos in fide robotauit. Hactenus ille. Regnum Dei, ait Apostolus, *non est in sermone, sed in virtute.* Martinito, *Sermonem Domino confirmante sequentibus signis.*

Sunt enim miracula, *σημεία* siue signacula quædam doctrinam sigillantia ac corroborantia. *Non enim Deus, qui facit miracula magna solus,* ut ait Palmographus, testis esse potest mendacij seu falsitatis, sed testis est fidelis veritatis. *Ipsè enim est veritas.* Ioan. 14. Cum igitur cœlesti suffragio & calculo, fides Catholica sit approbata, hæresis vero damnata ac improbata: Relinquitur illi adhærendum esse, hanc verò reiiciendam. Nec prætermittam duas longè suauissimas Ecclesiasticas historias hoc loco recensere,

A ac com

Nicephorus.

ac commemorare. Scribit Nicephorus lib. 15. cap. 1. quomodo Decretum fidei in libello describitur, & controuersiæ iudicium atque decisio laudatissimæ virginis & martyri Euphemie committitur. Illa fuit ciuis Chalcedonenſis, sub Diocletiano pro Christo beſſis obiecta. Cuius corpus marmoreo tumulo apud Chalcedonēsem Ecclesiā conſeruatur. Eius sacro corpori veluti ſyncero iudici, Orthodoxi & qui aliter ſentiebant fidei ſuæ arbitrium committentes: vtrique ſeorſim fidei formulam in libellum relata, ſigillis obſignatam, ad martyris pedes depoſuerunt. Et noctua proxima precatationibus conſumpta, poſtridie venerunt, & operculo remoto, Spectaculum nouum rectoque iudicio dignum conſpexere.

Nam Orthodoxorum libellus perquam tenaciter illius martyris manibus continebatur: Alter autem tanquam res vana & nullius pretij, temerè ad pedes illius proiectus iacebat. Hæc ibi. Ex quo patet, Per illuſtre miraculum fideliffimam Chriſti martyrem ac veritatis teſtem omni exceptione maiorem D. Euphemiam, hæretica prauitate reiecta Orthodoxiam approbaſſe. Idem, libro octauo cap. 13. refert, quòd priuſquam Acta Synodi Nicenæ perſicerentur, euenit vt duo Epiſcopi è vita ante diſceſſerint, quàm ſubſcriptionem ſuam apoſuiſſent. Reliqui ad communem ſepulturæ locum venere, ſcriptum in manibus habentes, & tanquam ad viuentes & audientes: Bonum certamen, dixerunt, Diui patres, nobiſcum decertaſtis: curſum peregiſtis: fidem ſeruaſtis. Si igitur obtinere debere id cenſetis quod à nobis eſt actum, quoniam nunc nullo interpoſito obſtaçulo Trinitatis ſplendore illuſtrati, clarius id perſpicitis, Vos libello ſubſcribite. Qui libellum obſignatum ad tumulum depoſuere, noctemque inſonem egere.

Poſtridie ad locum rediere, Signa inuiolata inuenere, & libello explicato, ſubſcriptiones illorum recentes in hæc verba conceptas: Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus in Sancta Nicæna Synodo conſenſimus, quamuis corpore translati, Manu tamen propria, nos quoque libello ſubſcripſimus. Hucufque Nicephorus. O Sanctiffimam ac veriſſimam Religionem Catholicam, torſionis & miraculis cœliticis conſeſtatam! Veriſſimè à Platæ regio dictum eſt: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis. Opera*, ait Chriſtus, *quæ ego facio in nomine patris mei, illa*

teſtimonium

teſtimonium perhibent de me Hinc Chriſtus Matth. 11. diſcipulis Ioannis, An ipſe eſſe Meſſias, interrogantibus, non tam verbis quàm operibus reſpondit, dicens: *Cæci vident, claudi ambulanti, leproſi mundantur, mortui reſurgunt, &c.* per hæc miracula ſe verum eſſe Chriſtum promiſſum demonſtrans. At quomodo, dicit aliquis, probant diuinitatem Chriſti? Reſpondeo.

Quoniam propria virtute Chriſtus, non orando, ſed iubendo mortuos ſuſcitabat. Sancti autem orationibus, & inuocatione nominis Ieſu miracula faciebant. Irrefragabile omnipotentia eius teſtimonium erant miracula quæ ipſe faciebat, & modus quo illa faciebat, imperando ſcilicet tanquam abſolutus Dominus. Vnde habetur in Euangelio: *Puella, adoleſcens, tibi dico Surge, Lazare veni foras.* Reſpice, *Volo mundare*, ſiue mundus eſto, *Surge, tolle grabatum tuum & ambula*, & ſimilia pleraque. Sic igitur pro mundi conuerſione, & doctrina Catholica confirmatione ac approbatione miracula facta ſunt.

Sed dicit quiſpiam, Mahometo in Turcia, & Luthe-ro in Germania, ſine miraculis creditum eſt. Reſpondeo. Facilis deſcenſus Auerni, ait Poëta, Si cymbam in fluuio abſque remigio & gubernatore ſolam relinqueretis, & poſtea illam 1000. paſſuum inferius inueniretis, nunquid miraremini? Non vti que. Si autem illam 1000. paſſuum ſuperius reperiretis hoc profecto eſſet admirandum. Nam vt ſuperiora conſcendat nauis, neceſſariò remigiis & gubernatore opus eſt. Ita carnales homines, carnalia tantum docentibus credere, non eſt mirum, applicatio eſt facilis.

Oues mea vocem meam audiunt &c. Quare pij dicantur oves ſuperius tractauimus, Concione de extremo iudicio, ad verba. *Statuet oves à dextris, hædos autem à ſiniſtris.* Rectè & ſalubriter admonet Pfalmographus, & ex eo Apoſtolus: *Hodie ſi vocem Domini auerſeritis, nolite obdurare corda veſtra*, ne ſitis ſimiles aſpidi ſurdæ, & obturanti autem ſuas aures, ne audiat vocem incantantis ſapienter. Pfalm. 57. In quem locum ſic commentatur D. Auguſtinus tom. 8. Aſpis dicitur ita aures claudere, vt vnâ earum in terram premat, alteram cauda oppilet. Qui incantat vt educat aſpidem de tenebroſa cauerna, vti que in lucem vult educere. Illa autem amando tenebras ſuas quibus ſe inuoluta occultare dicitur, allidit vnâ anrem terræ, &

de cauda obturat alteram, atque ita voces illas quantum potest euitans, non exit ad incantantem. Stephanus quidem Iudæis prædicabat, sed illi clauerunt aures suas, & fecerunt se surdos cum nominaret Iesum. Hactenus Augustinus. Contra boni, fideles accommodant aures, & patris vocem audiunt, non autem nouerunt vocem alienorum. Benè ergo Christus.

Quæ meæ, ait, vocem meam audiant. Subiungens: *Et vitam æternam de eis, &c.*

Cicero.

Refert Cicero Tusculanarum Questionum libro primo, post media, Cyrenaicum Hegeſiam de animorum immortalitate sic copiose disputasse, vt is à Rege Ptolomæo prohibitus esse dicatur illa in scholis dicere, quod multi his auditis mortem sibi ipsi conciscerent. Callimachi quidem Epigramma in Ambraciota Cleombrotum est: quem ait, cum nihil ei accessisset aduersi, è muro se in mare abiēcisse, lecto Platonis libro. Hæc ibi. Pudeat Christianos, qui hoc de Gentilibus audiunt, illi vnus Philolphi verbis mouebantur, Immortalitatis amore, qui natura tantum lumen sequebatur, quod ad immortalitatem, æternamque vitam assequendam satis esse non potest. Quanto ergo magis veritas ipsa nos monere debet, quæ eam nobis pollicetur?

Pater quod mihi dedit, maius omnibus est. Nemo potest eum rapere de manu Patris mei. Ego & pater vnus sumus, &c. Syllogismus quidam est implicitus, qui sic explicabitur. Nemo potest oues rapere de manu patris mei, quia maior fortiorque omnibus est, nihilque aduersus Deum præualere vnquam poterit. *Non est prudentia, non est fortitudo contra Dominum,* inquit Sapiens, *Voluntati eius quis resistit?* ait Apostolus, Sed eadem est filij cum patre omnipotentia, eademque consubstantialitas atque coæqualitas. *Ego enim & pater vnus sumus: & quod dedit mihi pater, id est, diuina natura per generationem mihi ab æterno à patre communicata, maius omnibus est,* cæteris omnibus præstat, alia omnia vincit, ac superat. Deus siquidem est, quo maius excogitari non potest, nihilque omnino maius esse potest. Vel vt quidam ex Græcis legunt: Pater qui dedit mihi, maior omnibus est. Nonius Poëta Græcus in Ioan-nem. *Es, id est, Qui,* masculinè legit, non in neutro genere. *Quod, Qui mihi,* inquit, greges dedit, superior est omnibus. Hæc ex eo. Relinquitur ergo, vt nemo eum

oues

oues rapere valeat de manibus meis. Sic Matth. 16. *Portæ Mat. 16. inferorum non poterunt aduersus Ecclesiam Dei præualere.* Sic electos suos Deus defendit, vt Rom. 8. scribit Apostolus: *Rom. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est &c. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an fames an gladius? Certus sum quod nulla creatura separabit nos à charitate Dei qua est in Christo Iesu.* Hactenus Apostolus.

Ego & Pater vnus sumus, &c. D. Augustinus tomo 9. in Ioannem hunc exponens locum: Cum diceret, inquit, *Ego & Pater vnus sumus.* Ecce Iudæi intellexerunt, quod non intelligunt Arriani. Senferunt non posse dici: *Ego & pater vnus sumus,* nisi vbi æqualitas est patris & filij. Idem Tract. 36. in cap. 8. Ioannis: In medio nauiga, ait, vtrumque periculosum latus euita. Filius à Patre alius est rectè dicit: Aliud autem non rectè: Succurrit hoc loco, quod alias me legisse memini apud Poëtas.

Inter vtrumque tene medio tutissimus ibis. Et,

Cecidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Vtrumque audi, prosequitur D. Augustinus & Vnum, & Sumus, & à Charybdi, & à Scylla liberaberis. In duobus istis verbis, Quod dixit vnum, liberat te ab Arrio. Quod dixit Sumus, liberat te à Sabellio. Si vnum, Non ergo diuersum. Si sumus, Ergo & pater & filius. Sumus enim non diceret de vno, sed vnum non diceret de diuersis. Hæc D. Augustinus. Per hoc excluditur duplex error scilicet Arrij, qui diuidebat substantiam siue essentiam: & Sabellij, qui confundebat personas. Neque substantiam separantes, ait D. Athanasius in Symbolo fidei Catholica. Quod si quis obiciat Quod Christus, Ioã. 14. postmodum dixit Apostolis: *Pater maior me est.* Respondeo: Secundum humanitatem id quidem verum esse, sed secundum diuinitatem, filium esse vnum cum Patre. Quod sic dilucidè declarat D. Athanasius vbi suprâ. Christus, inquit, æqualis est patri secundum diuinitatem, minor autem patre secundum humanitatem. 70. Interpretetur illud Deut. 6. ita Græcè verterunt: *κύριος ὁ θεὸς ἑμὸν κύριος ἐστίν,* Hoc est, Dominus Deus noster, Dominus vnus est. Vbi cum insinuat vnitatem, maximè significat Trinitatem. Sed non premendum silentio, quod responsum fuit Thuli. Narratur autè in Suida in dictione Thulis, ad hunc modum. Ille totius Ægypti quondam Rex, quandam insulam de se

D. Athanasius. 10. 14.

70. Interpretetur.

Suidas.

Nonius.

Thulem appellauit. Successibus autem elatus oraculum Sarapidis adiit, & re diuina facta quasi dicens: Quis ante meum regnum potuit tantum? aut quis erit post me? Datumque est ei huiusmodi responsum.

Ἡρώτα θεὸς μὴ τρεῖς αἰῶνες, ἀλλ' ἑνὴν αἰῶνα αὐτῷ ἄλλως, αὐτοῦ. Σύμφορα ἢ πάντα, ἢ ἅπαντα, ἢ ἅπαντα. Deinde, Velocibus pedibus vade mortalibus, incertam exigens vitam. Qui templum egressus à suis est occisus in Afrorum regione. Viues in 2. capit. lib. 10. D. Aug. de Ciuitate Dei. Non possum, inquit, responsum Serapidis præterire qui consulenti Thuli, qui in Aegypto regnauit, bello Troiano, quisnam esset se beator: fertur dixisse:

Vines.

Ἡρώτα θεὸς μὴ τρεῖς αἰῶνες, ἀλλ' ἑνὴν αἰῶνα αὐτῷ ἄλλως, αὐτοῦ. Σύμφορα ἢ πάντα, ἢ ἅπαντα, ἢ ἅπαντα. Hoc est, si latine conuertas:

Principio Deus est, hinc sermo est Spiritus istius
Additur, aquana hac sunt est tendentia in vnum.

Cedrenus.

Sive, Concreta sunt certè omnia hæc tria, & in vnum euntia Georgius Cedrenus, in compendio historiarum fol. 16. Thules inquit, Aegyptum tenuit, & omnem terram vsque ad Oceanum occupauit, Inde in Africam reuersus, oraculum consuluit, Quisnam se prior tantum potestatis habuisset, ac quis post ipsum tantundem habiturus esset? Ita ei responsum perhibetur ἡρώτα θεὸς, vt supra. Verus Greci habentur integri hunc reddentes sensum latine:

Principio Deus, hinc sermo, atque his spiritus iunctus
Hæc tria cognata, est illis aeterna potestas.
Mortalis celeri gressu te hinc protinus aufer,
Incertaine legens dubio conamine vitam.

Ferunt hunc vbi primum ad oraculi egressus est, à suis esse in ipsa Africa ingulatum. Haecenus Cedrenus. Augustinus Engubinus lib. 2. c. 19. de Perenni Philosophia. Sub Christi decessum, inquit. Oraculum Apollinis, de trino numine diuinè pronunciauit. Rogatus de vera religione, cui maximè genus humanum consecrandum esset? ad hunc modum fertur dixisse:

Μὴ θεῶν τριῶν μὲν καὶ ἑστέον αὐτὸς ἰσοθεός.
Δύστω προλήτων, περὶ θεοποιῶν γυναικῶν
Ἀμφὶ τὴν ἀμνηστὸν κακομαθῆς βασιλῆος
καὶ πνοῆς, Et quibusdam interpositis subiungit:
Ὅ μὴ καὶ ἐν ἑβραίων, ἀλλ' ἐν ἁπλοῦ ἢ διωξῆ.
Αὐτὴν ἐφημεῖον ἢ καὶ ψάλλει ἑδὸς ἀρχὴ ἰσθ.

Engu

Engubinus sic vertit:

Ne me vinam supremum, infelix que ipse sacerdos
Sriteris, de sancto ac diuino genitore
Sobole chara, rebus magni induperantis,
Et flatu, qui mundum astrictum continet omnem. Deinde
Heu! Templis me discedere ab istis
Coget, liqueatur quo edebam oracula limen. Hæc ille.

Quod si καὶ ἠέδωκας, vt loquuntur, & quasi verbum è verbo reddere volueris, & interpretari: huc habebis sensu Ne vitiam vltimum me & postremum ipse interroges. Infelix sacrificiorum, de mirifico, diuino parente, genitore, Et de vnico, genito, charo filio, regis omnium voces audientis, vel omnium voce celebrandi atque colendi.

Et Spiritu.

Qui me inuoluntarium domibus ab istis abiget fugabitque statim, quo dicebam oracula liqueatur solum, seu limen diuinans ab emittendis oraculis Epithetū est Apollinis. Verum de Sanctissimæ Triadis mysterio erit aliàs opportunior dicendi locus.

Sequitur in textu:

Subtulerunt lapides Iudæi vt iacerent in eum. Quibus dixit. Multa bona opera ostendi vobis, propter quod horum me lapidatis? Responderunt: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, &c. Quasi dicat, Benefactorem oportebat honorare non lapidare. Simile dicitur Ierem. 18. Nunquid redditur pro bono malum? Blandis vitur verbis, vt animos eorū effratos emolliret. Placida enim verba ac mitia iracundia concitatum animum mitigare solent, & ad mansuetudinem reducere. Quod nobis ipse Dauid suo prodidit exemplo, cuius districtum mucronem in totius domus Nabal exterminium, ipsa Abigail vxor eius suauiloquentia sua & humanitate, vagina recondidit, & à cruoris effusione immunem reddidit. Quis autem hac iustissima Domini expostulatione non erubescat? Quanto rectius Sanctus Martyr Polycarpus: Qui, referente Eusebio ex Versione Ruffini lib. 4. c. 15. Insistente Proconsule, Dic in Christum conuitia, & dimitte te, Respondit: Octoginta & sex annis seruo ei, & nihil me læsit. Quomodo possum maledicere & blasphemare regem meum, qui salutē mihi dedit? Christianus sum. Hæc ille. De bono opere lapidatur Deus (si ita loqui liceat) ab ingratu agricolis, & vineæ cultoribus, cū obfrumentis & vini copiam & abundantiam murmurant

Iere. 18.

Eusebius.

contra Deum. Sic ingrati in Deum blasphemant. Mare recipit aquas dulces, & credidit eas amaras: Sic & isti retribuit mala pro bonis. *o ingrati tudine!* De blasphemia, *ait,* *Leu. 24.* siue ob blasphemiam lapidamus te. Nam *Leuit. 24.* scriptum est: *Qui blasphemauerit nomen domini morte moriatur.* Lapidibus opprimit eum omnis multitudo. Cumque quidam blasphemasset nomen Domini, filius nequam mulieris Israelitidis de Tribu Dan, donec cognoscerent quid iuberet Dominus, missus est in carcerem. Et respondit Dominus: *educ Blasphemum extra castra & lapidet eum populus vniuersus.* Contra Chore & complices. *Num. 6.* Cum descendierint in infernum viuentes, scietis quod blasphemauerint Dominum *4. Reg. 19.* Propter blasphemiam Rablakis, quem misit Rex Assyriorum Sennacherib, idem centum octoginta quinque millia in castris Assyriorum vna nocte ab Angelo percussore caesa sunt. & Sennacherib rex Assyriorum adorans in templo Idolum suum a filiis gladio percussus est. De quo Sennacherib externa etiam non tacuit historia. Siquidem Herodotus *libr. 2.* ostendit vim murium agrestium, arcus & scuta corrossis in ipsius exercitu. Ille rex inquit, in templo Vulcani lapideus stat manu murem tenens, atque haec per literas dicens: In me quis intuens pius esto. Graece ita scribitur: *is qui tis eprou vraye* *estw.* Gallice sic: *Aprenez à me voir, à craindre Dieu.* Haec de punitione Sanacheribi in prophano etiam authore. *Daniel. 3.* A me Nabuchodonosore positum est hoc decretum, vt lingua quaecunque locuta fuerit blasphemiam, contra Deum verum dispereat, & domus eius vastetur. *1. Timot. 1.* Alexander & Himeneus blasphemii quos tradidi Sathana, vt discant non blasphemare. Imperator Iustinianus in Authenticeis, collatione sexta Constitutione septuagesima septima vt non blasphemetur in Deum. *Qui Deum blasphemant, inquit, digni sunt supplicia sustinere.* Propter talia enim & fames, & terra motus, & pestilentiae sunt, Praecipimus autem tales vltimis subdere suppliciis. D. Ludouicus Francorum Rex, canterio seu ferro candenti blasphemos plecti edixit, lingua talium perforata. Eo prae-textu Naboth in libro Regum & D. Stephanus in Actis lapidibus obruuntur hoc nomine Christus etiam morti adiudicatur: Blasphemauit exclamauerunt Iudaei. *Reus est mortis.* D. Gregorius grauissimus author & veridicus libro *4. Dialogorum cap. 18.* etiam sua aetate refert contigisse, vt puer

quiu

quinquennis blasphemare assuetus in aratula illa, iusto Dei iudicio à Diabolo correptus, & ad tartarum delatus pessime periret. Quod terrificum exemplum non satis recorder si aliis enarrauerim, & huc transcriperim. Sed o tempora! o mores! Remanent modò impunitae blasphemiae, nec magistratus curat poena publica hoc laesa diuinæ maiestatis crimen coercere ac punire: atamen Deus non sinit inultum. Nec enim insontem habebit eum qui sanctum & venerandum nomen eius contumelia affecerit, & blasphemauerit. Grauius aggrauauit exaggerauitque peccatum Dauidis Nathan, eò quod fecisset, inquitens, inimicos blasphemare nomen Domini. *2. Reg. 12.*

De blasphemia. Cum ipsi blasphemii essent, conabantur Christo blasphemiae crimen notamque incurrere, vt scilicet plerique cum se affines sentiunt alicui culpae vel criminis, illud statim alteri inurunt & impropertant, antequam de eo reprehendantur. Sic vetus extat prouerbium: *Merevix pudicam* (sub.) arguit vel reprehendit. De quo aliàs me dixeruisse memini.

Multa bona opera ostendi vobis, &c. Antequam illi dicerent, quod eum de blasphemia lapidabant, probat his verbis suam innocentiam: Nemo qui blasphemus sit, suam doctrinam poterit confirmare miraculis & operibus diuinis: Ego autem, ait Dominus, meam tot miraculis comprobavi: Multa enim opera ostendit vobis de patre meo coelesti: Sequitur ergo me blasphemum non esse. Verum incapaces erant efficacissimi huius argumenti.

Ego dixi Dij estis Quem Pater sanctificauit & misit in mundum, quomodo vos dicitis quia blasphemus, eo quod dixi filius Dei sum, &c. Ex eo enim Ergo & pater vnus sumus, istud consequitur, Filius Dei sum, quod probè intellexerunt Iudaei, cum ei obiiciunt, quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum, hoc est, ingeris te pro Deo, & usurpas tibi diuinitatem. Cum nemo propriè possit se Deum facere. Sed in hoc perperam dicunt quèd usurper diuinitatem. Nam Phil. *Philip. 2.* *2. Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo: sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens.* Sciendum quod hoc nomen Deus, trifariam accipitur. Semel pro natura diuina, Sic dicitur singulariter Iohannem. Nam Deut. 6. Deus vnus est, nec sunt plures Dij. Iterum dicitur Nuncupatiuè: Sic Idola sola nomine non etiam re dicuntur Dij. *Psal. 95. Omnes Dei gentium Daemonia Psal. 95.*

A s Sic

Sic homo pictus dicitur homo equivoce à consilio, ut loquuntur in scholis, id est sola nuncupatione & similitudinariè. Tertio Deus dicitur participatione aliqua diuinitatis seu excellentioris virtutis diuinitus infusa. Sic iudices dicuntur Dij. *Exo. 21. Offeret dominus seruum Dii*, id est, iudicibus. 22. Applicabitur ad Deos, id est, ad iudices. Item Diis non detrahes, id est, prælatus. Sic *Plal. 81. Ego dixi, Dii estis*, id est, participantes aliquam virtutem diuinam supra humanam. Scriptura ubi supra magistratus Deos nominat, Quia à Deo est potestas, & minister Dei est, *Rom. 13.*

D. Aug. Pater sanctificauit, id est, D. Augustino interprete huius loci, Sanctum eum genuit Pater.

Quia dixi filius Dei sum, &c. Quasi dicat: Multo magis possum hoc dicere qui sum vnitus verbo in persona, quam illi ad quos sermo Dei factus est. Si sermo Dei factus est ad homines ut dicerentur Dij ipsum verbum Dei quod apud Deum est, quomodo non est Deus? Si ergo vos Deos facie ipse sermo Dei, quomodo non est Deus verbum æternum patris? *Et Deus erat verbum Ioan. 1.* Est enim vera hæc apud Aristotelem in organo Logico regula. Propter quod vnus, quodque est, & illud magis est. Sic autem expone. Ad quos sermo Dei factus est, id est, ob autoritatem diuinam illis communicatam: Quibus commissa est potestas. Hebraica phrasi, Verbum Domini factum esse ad aliquem, significat aliquod ei mandatum negotium à Domino, inquit in Concordia Leusenius. Si propter sermonem Dei dicti sunt homines Dij participatiue, Ergo non per participationem, sed per naturam est Deus Verbum Dei à *αὐτός*.

Si non facio opera patris mei, &c. Quasi dicat: Nemo nisi solus Deus opera diuina potest ex se ipso & propria virtute facere: At ego propria virtute facio quæ verè diuina opera sunt. Ergo Deus sum oportet, Neque blasphemus dici debeo, quod dixerim: Ego & pater vnus sumus, & filius Dei sum. Si mihi non vultis credere operibus credite, &c. Superest ut nos spiritualiter Encania quasi Renoualia tempus celebremus, monente Apostolo *Renouamini Spiritu mentis vestra. Recedant vetera, noua sint omnia*: Exuentes veterem hominem & induentes nouum. Expurgemus veterem fermentum, & simus noua conspersio ad illum diuinum ignem accedere ne pigritemur. Calesemus plus satis. Accedere est Credere. Non mouetur anima pedibus, sed affectibus, *D. Aug.* ait hoc loco. D. Augustinus.

FERIA

FERIA QVINTA POST DOMINICAM IN PASSIONE.

De Magdalene Pœnitentia. *Luca 7.*

Rogabat Iesum quidam Phariseus, ut manducaret cum illo, & ingressus domum Pharisei discubuit: Et ecce mulier qua erat in ciuitate peccatrix.

NDE conuenientius sumam dicendorum exordium, quam ex D. Gregorij præsentis Homilia ita dicentis: Cogitâ mihi de Mariæ Magdalene pœnitentia, flere magis libet quam aliquid dicere. Cuius enim vel faciem peccatis, illæ huius peccatricis lachrymarum, ad exemplum pœnitendi non emolliant? Si enim, ut refert *πατὶς ἰσοχρὺν ὁ θεολόγος*, D. Gregorius Nazianzenus in opusculis suis, libello de Virtute, Polemon à Xenocrate ab impudicis moribus ad meliorem vitæ frugem conuersus, (ut aliàs etiam recensuimus) in exemplum propositus est virtutis & pœnitentiæ, quid de ista pœnitente olim peccatrice iudicare conuenit? Dicit igitur præfatus auctor de Polemone: Istud ex miraculis.

*D. Greg.**D. Greg. Nazianzenus.*

*Eius vnium non grauabor prescribere.
Scortum vocat quispiam iuuenulus
Parum pudicis moribus. Ut ergo atrium
Domus meretricis conrigit, videns statim
Polemone pictum prominentem (namque erat
Gravitate summa plenus, ac reuerentia)
Abscessit, isto victæque est spectaculo,
Timens perinde pictum, ut luce præditum.*

Hæc ibi ille Theologus. Quanto magis nos accendat ad temperantiam, & modestiam, extorqueatque lacrymas nobis velut in tabella depicta propositaque huius peccatricis publica in conuiuio in Pharisei ædibus pœnitentiæ? Hæc enim de seipsa loquitur.

Nor

Non desperetis vos qui peccare soletis

Exemploque meo vos reparate Deo.

Surrius.

Narrat Surrius to. 2. ex Paulo Diacono, de Maria Aegyptiaca, quod 17. annis vixerat prostituta Alexandria, postea vitam emendavit, & trans Iordanem profecta in heremo 48. annis strictissimam rigidamque egit penitentiam adeo ut toto illo temporis decursu, nullum prorsus conspexerit hominem, Zoizima viro sancto excepto. Quid Sancti Pelagiam referam? De qua idem to. 5. ex Iacobo Diacono Eliopoleos, scribit ad hunc modum: Antiochia erat illa meretrix compta & plena margaritis, idem à ciuibus Margarita, à parentibus autem vocabatur Pelagia. Transibat illa quondam cum incredibili pompa, in cuius vestibus nihil cernebatur nisi aurum, repleuitque aerem odoribus: pedibusque & famulatio stipata. Quam Nomius Sanctissimus Episcopus, in concessu Episcoporum predicans, inuerecunde transeuntem defleuit largiter, dicens astantibus: Quot paratis horas expendit hæc mulier, dum se lauat & componit ad ornandum se, ne quid in ea pulchritudinis desiderari possit ut placeat omnium oculis, Et nos propter Deum nihil studemus ornandis miseris animabus nostris, & laudandis culpis! Atque cum idem predicaret de futuro iudicio & bonis sempiternis, populus plorabat: Tuncque ad Ecclesiam venit hæc meretrix iam catechuma, cum nunquam ei villa cura fuisset peccatorum, nec vnquam ad templum accessisset, subito compuncta est, ita ut lachrymaretur largiter, & Sancti viri pedes lachrymis rigaret: Atque ab eodem baptizata, facultates suas pauperibus distribuendas ei attulit: profectaque in Hierusalem in monte Oliueti cellulam sibi construxit, ubi & in Dei seruitio, in habitu monachali diem clausit extremum. Refert consimiliter Cassiodorus Historia Tripartita lib. 8. c. 1. Quod Paulus ab heremo Athanasio Episcopo precante descendit in Alexandriam. Cumque vidisset ibi theatralem mulierem fleuit, & à presentibus rogatus, Quare fletet? Duæ me res mouerunt, inquit, vna quæ est illius perditio. Altera, quod ego non tantum studeo placere Deo, quantum hæc ut turpibus placere possit hominibus. Si peccatricis huius asperam consideremus in Eremita vitam 30. annorum spatio in rupe quadam post Christi ascensum actam. Iuxta Massiliam in loco *le Baume* vulgò dicto, quid non perpetiamur, ut eius exemplo ad vitam perueniamus æternam? *Qua de re Petrarca*

tom. 2.

Cassiod.

to. 2. Epistolarum rerum Senilium lib. 14. Epistola vltima Philippo Sabinenti Episcopo Cardinali scripta: versiculos quosdam, quos olim in spelunca illa deuotissima dictauit, ait ipse, ponit,

Sic exorsus:

Dulcis amica Dei lachrymis inflectere nostris. Deinde:
Bis tria lustra sibi nunquam mortalis egentem
Rupe sub hac aluit.
Hic inclusa libens longis vestita capillis
Veste carens alia ter denos passa Decembres.

Hæc ille.

Diceris.

Quemadmodum autem, ut scribit Herodorus, Historiarum pater, lib. 1. sub finem: Babylonij agroros efferebant in forum (Non enim medicis vtuntur) ut de eorum languore consulant, qui eos adeunt: si quis eundem passus est morbum aut alium vidit patientem, illi hortantur ad ea, quæ ipsi faciendo effugerunt similem morbum, aut alium noverint effugisse: Sic huius agrotantis à Christo curata peruenientis, à Luca medico ad viuum describitur historia, ut eius consilio ac exemplo, medelam nostrorum consequamur spiritualium morborum. Quæ autem sit mulier Ecclesie iudicio decernitur: Nempe Maria Magdalene, in cuius seculo presens legitur in missæ sacrificio Euangelium. De illius autem cognomine, sic D. Hieronymus to. 1. Epistolarum, ad Principiam Marcellæ viduæ Epitaphium describens, Mariam, inquit, proprie Magdalenam, ob sedulitatem & ardorem fidei, turritæ nomen accepit, & prima ante Apostolos Christum videre meruit resurgentem. Hæc ibi. Psal. 61. Hebraicè habetur. *777* id est, Turris fortitudinis. Idem to. 1. ad Furiam, de viduitate seruanda: Meretrix illa in Euangelio, baptizata lachrymis suis, & crine, quo multos ante deceperat, pedes Domini tergens, saluata est. Audis sanctum vitum meretricem vocare Magdalenam, ob lubricam dissolutamque vitam. Sic D. Augustinus to. 10. ser. 4. ad fratres in Eremita, Serpens, inquit, pellem veterem per singulos annos deponitur, angustum foramen inquit, per quod transiens, pellem derelinquit. In hoc foramine Maria illa meretrix in domo Symonis, meretricis habitum deposuit, & plorans ad pedes Saluatoris, vestem sibi innoauit. Hæc ibi. Quo nomine eam etiam appellat D. Chrysostomus, to. 2. Homil. in Matth. 49. Veniat tibi in mentem, ait, meretricis illius (scilicet historia) quæ à mensa ita mansuetum Christum reddidit, ut Symonem increparet dicens:

Osculum

D. Hier.

Chrysol.

Osculum non dedisti mihi. Luc. 7. *Idem Homil. 68. ad verba illa.* Matt. 21. *Publicani & meretrices* (Quales scilicet fuerunt Matthæus & Magdalena, in Euangelio) *præcedens vos in regnum cælorum*, id insinuat dicens: Non audistis quomodo illa meretrix, quæ omnes impudicitia superauit, vniuersos rursus continentia & virtute post se reliquit? Non dico illam, de qua in Euangelio scribitur, sed hanc quæ nostra memoria ex Phœnicæ omnium ciuium iniquissima fuit. Hæc enim pueris nobis apud nos erat. Hæc multorum patrimoniam exhaustit, &c. Et subito voluntate commutata, & Dei gratia hoc modo impetrata, omnia illa spreuit & calcavit, ita Diaboli officina proiecta, facile ad cælum ascendit: & quamuis nihil erat ea petulantius dum in scena versaretur, postea tamen continentia magnitudine multas antecelluit. Cilicium enim induta per totam reliquam vitam hoc se pacto exercebat. Huius gratia, & præfectus à scenicis perturbatus armatos milites misit, qui non potuerunt, eam rapere, nec à numero virginum, quæ ipsam ceperunt, abducere. Hæc cum ineffabili sacramento communicasset, & condignè suscepta gratia dixisset vniuersis per gratiam maculis deterfis naturæ demum concessit. Mirabilem enim Philosophiam post baptismum ostendit, nec vnquam amantibus antea, eamque sequentibus, ac diligenter querentibus visa est: sed posteaquam semel seipsam incluserat, multos annos quasi vincata in carceribus peregit: Hæc D. Chrysostronus de famosa quondam illa theatriali & scenica muliere, quæ maleficis quoque artibus vti dicebatur, quasi nõ eleganti corporis forma solùm, verùm etiam magicis cantibus & herbis retia tenderet: Quæ Regina quoque fratrem attraxit, ait ibidem Chrysostronus. Sed, ex Psalmographo, *Hæc est mutatio dextera excelsi.* Sic ista meretrix quondam, nunc autem sanctissima penitens, vt de ea canit Ecclesia, *Post fluxa carnis scandala, Ex lebetis fit phiala. Verte impios, ait Sapiens, & non erunt, supple amplius impij: sed ad meliora conuersi.* Prouerb. 12. Cuperet aliquis fortassis scire: An fuerit aliquando matrimonio iuncta hæc mulier? *D. Hier.* In Commentariis ad D. Marcum c. 15. D. Hieronymo attributis, ad verba illa: *Erant mulieres de longè aspicientes* ita legitur: Sicut nõ excluditur muliebris sexus à salute per Mariam virginem: ita non repellitur à mysterio crucis scientia & resurrectionis per viduam Mariam Magdalenam, & ceteras matres, Hæc ibi. Videtur ergo sentire ille quicunque

fit anti

fit antiquus scriptor, Beatam Magdalenam viro fuisse in matrimonium copulatam. Ex recentioribus, Dominus Soares in Lucã, c. 7. differis de ea profiteretur verbis hoc pacto. Hæc, (prout legi in quodã libro typis excuso, in vrbe Bethlehem, in peregrinatione mea, inquit ille) nupserat cuidam nobili viro, cū esset ipsa nobilis, Soror Lazari, factò diuortio contulit se Capharnaū, in qua ciuitate licentius, quàm sua nobilitatis honestas exigebat, viuebat: Vnde peccatricis nomen additum est. Post conuersionem suam, venit cū Domino Bethaniam, & à fratre & sorore benignissimè suscepta, Domino famulabatur, & quocumque eum sequebatur, de suis facultatibus ille ministrans. Hæc ille. Cui subscribit Dominus Iansenius Gandauenfis Episcopus, in Concordia Euangelica Luc. 7. Adiciens & ista: Putatur Magdalena quòd non publica fuerit meretrix, sed primùm tradita viro in Castello Magdalo, in prouincia Galilea, quod in hereditatis sortem ei obtigerat. Cum viro autem aliquandiu vixit, voluptatibus postea seducta, marito aut derelicto aut mortuo, fædo & alieno amore capta est, nõ publicè quidem se prostituens, sed illicitis dedita fuit amplexibus. Hæc ibi. Omitto quòd filiarum penitentium ordo seu Institutum, instar huius peccatricis penitentis originem habuit in Ecclesia, Potestque dici horum mulierum conuersarum ordo non incongruè Beatæ Magdalena, siue de penitentia sodalitiū siue Ordo. Nunc ad textum.

Rogabat Iesum quidam Phariseus, nomine Simon, vt manducaret cum illo, &c.

Christus apud Phariseos diuertebat quidem rogatus: Apud publicanos autem seipsum inuitabat. Luc. 19. *Zachee festinans descende, &c.* Cùm Pharisæis manducauit, vt miraculis & verbis eorum superbiam retunderet, ac hypocrisim argueret: Cùm publicanis verò & peccatoribus, vt ad penitentiam eos induceret.

Ecce mulier, &c. Quasi dicat: Mira mulieris penitentia, cõnitio, deuotio, satisfactio: Mira ex aduerso Pharisei durities: Mira denique Christi bonitas, & pietas apparuit. Quæ tria hoc demonstrandi aduerbio Ecce insinuantur.

In ciuitate peccatrix, &c. Quæ apud omnes diffamata erat, omnium fabula, digito ab vniuersis ostensa tanquam famosa. Quia D. Petro Chrysolologo, sermo. 93. scribente, famam suam fama totius tetigerat ciuitatis: sicque iam non peccatrix solùm, sed ipsius ciuitatis facta fuerat ipsa peccatum.

Iansenius.

peccatum. Hæc cognouit quia nisi ab eo solo ciuitatis peccatum posset auferri, qui solus mundi venerat abolere peccatum. Exaggerat Euangelista mulieris facinus, vt accumularet indulgentiam largitoris. Hucusque Chrysologus. Si in pago aliquo vitam degeret vbi raro fiunt conuersiones, tolerabile videretur: licet non sit sufficiens excusatio, sed in ciuitate vbi tam multæ habentur, vbi tot sunt templa, tot sacerdotes, tot religiosi homines, id quidem longè detestabilius apparet. Peccatricem nominat, non tamen exprimit genus peccati, quasi ipsa omni vicio laboraret. Apud Marcum Dominus de ista eiecisse. 7. *Damonia* dicitur, cap. vltimo. Quo loquendi modo vniuersitas designatur 7. mortalium peccatorum D. Gregorio Magno interpretare. Mos est Scripturæ, eos qui omnibus peccatis sciant, peccatores appellare. At qui fornicationis culpa sunt infames, Fornicatores, qui homicidij, Homicidas vocare. Hæc autem omni genere vitij infecta erat. Vel, Peccatrix ideo nominatur, quia dissolutè viueret. Sic, Aulia Pharaonis ab Apostolo, *Heb. 11.* vocatur Peccatum temporale, propter morum corruptionem ac dissolutionem. Nō quod affirmare velim ob peccatricis nomēclaturam, Magdalenam Lupanar habitasse, & tanquam publicam meretricem, & meritorium prostibulum, turpem prostituti corporis questum fecisse acquisisse: sed quia domum suam fecisset scholam vanitatis, dissolutionis, lubricitatis ac intemperantię. Quales olim fuerant Iezabel fornicaria, Herodias incestuosa, in vtroque Testamento. Notat Pharrachus to. 3. Vitarum, in Ciceronis vita, Clodiam, iniquens, duxerat vxorem Metellus Celer, quā Quadrantulam appellabant, quod quidam amatorum eius pro argenteis, minuta ara in oculos eius immisisset. Minutissimū creum nummum, Quadrantem vocabant. Huius nomine Ieronis fuit infamatus potissimum Clodius. Hæc ibi. Eadem ratione dixisse videtur Plautus Pœnulo.

Plutarchus.

Plautus.

Seruulorum sordidulorum scorta diabolaria. Quasi duobus obolis, vili nummorum pretio se prostituentia. Diabolares Meretrices dicuntur, quæ duobus obolis ducuntur, ait Pompeius Festus. Tales viles meretrices Quadrantaria & Diabolares merito nuncupantur. De quibus nihil vltra nunc adijciam. *Peccatrix, &c.* Non exprimit nomen, quia,

Martialis. vt ait Martialis lib. 10. ad Numatium Gallum.

lis Poëta Hunc seruare modum nostri didicere libelli.

Parce:

Parcere personis, dicere de vitiis.

Magdalena tamen (vt dictum est) creditur. Nam Magdalena Magnifica etiam exponitur, quia vt Iacobus de *Iacobus* Voragine de vitis Sanctorum, in eiusdem vita scribit, Post *de Voragine* conuersionem ipsa Magnifica fuit per gratiæ superabundantiam. Cùm autem diuitiis abundaret, qui rerum affluentiam voluptas omnes sequitur: Quanto diuitiis & pulchritudine splenduit: tantò corpus suum voluptati subtrauit. Vnde iam proprio nomine Peccatrix confueuerat appellari. Sed cùm Christus in Pharisei domo recumberet, vnguento pretioso illum perunxit, ad eiusdem pedes penitentiam agens. Nam incolæ regionis illius propter vehementissimum Solis ardorem, vnguentis & balneis utebantur. Et quia à summa delectatione carnali eam Christus remouerat, ideo ipsam summa delectatione spirituali, quæ est in Dei amore, præ cæteris eam impleuit. Quod & de Beato Ioanne Euangelista quidam fatentur: quod ideo dulcedine suæ familiaritatis, eum præ cæteris decorauit, quia à prædicta delectatione cum abstraxerit: Cùm nubere volentem, à nuptiis vocauit. Virgo itaque vocatus à Domino, virgo in æuū permansit. Cui Dominus matrem virginem virgini commendauit, vt de illo Sancta mater canit Ecclesia. Hæc ibidem.

Vt cognouit &c. Hactenus Euangelista huius mulieris peccata narravit: Ecce iam incipit eius conuersionem admirabilem atque virtutes nobis exponere. Et quemadmodum pictores, cùm insignem aliquam imaginem depingere parant, prius quidem carbone eam deformant, ac verò postmodum viuos superaddentes colores, eandem maxima venustate spectabilem omnibus proponunt: Ita Beatus Euangelista, nedum arte, Pauli testimonio medicus: verum etiam Historiæ Ecclesiastici fideli, narratione, pictor egregius, hactenus veluti carbone quodam depinxerat delineaueratque peccatricem. Nunc verò incipit iam eius virtutes & cōuersionem describere, & effigiare ad viuum. *Vt cognouit*, inquit, *venit*, Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia, ait D. Ambrosius, immortalī nomine dignus, *D. Amb.* secundum nomen eius. Age bona mulier, cur Christum in domum tuam non ducis? Vt Mattheus & Zachæus qui peccatores erant, & tamen in domibus suis Christum exceperunt, veniāmque & peccatorum indulgentiam obtinuerunt? An ignoras quia hic peccatores recipit, & man-

B ducat

ducatur cum illis? Scio, inquit, ista: Sed tam abominanda sum peccatrix, ut eius sub tectum meum non merear ingredi. *Qua enim communicatio lucis ad tenebras?* Mihi certe sufficit, si tanquam canicula concedatur esse ad pedes eius, sub mensa, idque in domo aliena.

Vt cognouit &c. Ecclesiastici s. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, Subito enim ueniet ira illius. Non cras quod hodie poteris, ait Vetus Prouerbum.

Ouidius. Et Poeta.

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Nempe cras, vox corui, nunquam ad arcam Noë redeuntis, sed cadaueribus inhiantis: frustratio quaedam est.

Persius. Vnde Persius Satyrographus, Satyr. 5.

Cras hoc fiet, idem cras fiet. Quid? Quasi magnum, Nempe diem donas, sed cum Lux altera uenit, Iam cras hesternum consumpsimus: Ecce aliud cras Egeret hos annos, & semper paulum erit ultra.

Quasi dicat, Illud cras nunquam aduenit. Quoddam

Robertus Titius.

non ab simile refert Robertus Titius Burgensis, Locorum lib. 2. cap. 24. Prouerbij faciem præ se gerit, inquit, Varroniana illa *τῆς ἡμέρας*. Cras credo, hodie nihil. Arbitror tunc eo adagio uti licere, cum fidem alicui nos minime habere significamus, (Gallicè diceremus, *Ne vouloir faire crédit à quelqu'un.*) Puta si institor non nisi præsentem pecunia merces di trahere velit, rectè usurpabit, Cras Credo, hodie nihil. Nostrates Cauponæ pro foribus tabernæ, vel in pariete pictum, vel in tabula suspensa notatum habere solent patrio sermone huiusmodi carmen. *Hoggi non fo credenza, domani si.* Hoc est, Ex Italico in Gallicum si uertas, *le ne say point aujour d' huy de credit, mais bien demain.* Illud autem cras nunquam aduenit, ut sic hospites eludant, & ambiguo illo sermone prudentiores interim admoncant, ipsi non nisi dinumerato pretio apud se diuertendi copiam fore. Hæc ille. Sic elusio quaedam est, Cras ieiunabo, Cras conuertar ad Dominum. Vnde contingit talibus, quod Prouerb. 3. Scribitur. *Ipsè deludet illu fores.* Et iterum: *Ablinatio Domini est omnis illu sor.* Nota ad propositum, alterum istud adagium à Suida relatum *ἔχινος τῶν τῶν ἀνθρώπων*. Hoc est Erinaceus partum differt, de iis dictum quibus mora incommodat. Erinaceus enim quo diutius partum differt, eò magis à spinis foetus sui pungitur in enixu. Hæc ibi. Noluit ergo procrastinare, vel diutius differre

Suidas Græcus.

hæc

hæc peccatrix: *Sed ut cognouit quod Iesus accubuit, illico uenit &c.*

Tolle moras, semper nocuit differre paratis.

Ait Lucanus, lib. 1. De bello ciuili. Cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? ait Terrullianus sub finem Libelli, *Tertulianus.* De penitentia. Mutæ quidem animæ & irrationales medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt. Certus sagitta transfixus, ut ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, scit sibi Dictamno medendum. Hirundo si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursus de sua Chelidonia. Peccator restituendo sibi insitutam à Domino exhomologesim sciens, præteribit illam, quæ Babylonium regem in regna restituit? Diu enim penitentiam Domino immolarat, septenni squalore exhomologesim operatus, unguium Leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrorem aquilinum præferente. Proh, malæ tractationis! Quem homines perhorrebant, Deus recipiebat. Hactenus Tertullianus. Ex quibus contra Sacramentarios negantes confessionem Sacramentalem constare iure diuino, probatur verè & propriè à Domino fuisse institutam, sicque in iure diuino esse fundatam. Quoad exempla ista Ceruorum, & hyrundinum Patet ex Plinio lib. 8. cap. 27. sic scribente: Dictamnium herbam extrahendis sagittis Cerui monstrauere, perculli telo, *Plinius.* partisque eius herbæ eiecto. Deinde, Chelidonium visui saluberrimam hirundines monstrauere, vexatis pullorem oculis illa medentes. Idem libro 25. cap. 8. De Chelidonia: Hæc, inquit, hirundines oculis pullorem in nido restituumt visum, ut quidam uolunt, etiam erutis oculis. Hæc Plinius. Id autem uerbo, Oculare (cuius oppositum est exoculare tritius uerbum) significauit Tertullianus. De Dictamno etiam Virgilius Æncidos duodecim, scribit hoc *Virgilius.* modo: De vulnere Æneæ.

*Dictamnium genitrix Cræta carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: Non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo uolucres hæserè sagittæ.*

Vt ergo cognouit, suam scilicet miseriam, & peccati grauitatem, ut etiam sibi salubrem cognouit paratam in Christo, mensæ accumbente, medelam, & peccatorum alienationem, imò plenam perfectamque absolutionem, & remissionem, absque ulla dilatione cucurrit ad medicum:

Agra currit ad medicum, Vas ferens aromaticum, canit de eadem Ecclesia. Agnoscens etiam quoniam momentaneum est quod delectat, sed aeternum quod cruciat, & quia voluptas brevis, poena verò perpetua. Et, (quod ex Euripide citat Volaterranus libro 31. de Modestia,) βραχὴ τῆς ἡδονῆς αἰὶν ἴσταν δόλιον. Hoc est brevis voluptatis delectatio, tristitia paret sempiternam. Agnoscens seipsum, iuxta illud aureis, scriptis in Apollinis aede memorabile oraculorum. γυνὴ σάουρον. Ex sacrae paginae depromptum penum, nimirum Cant. 1. Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, Egrede te abi post vestigia gregum tuorum. Quasi dicat, per tui ipsius ignoracionem similis bestiis efficitis, secundum quod Psalmographus cecinit: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, de quibus Ioël. 1. Computruerunt iumenta in stercore suo, de iis scilicet hominibus, qui in furore luxuriae vitam finiunt.

Attulit alabastrum unguenti. Exod. 23. iusserat Dominus: Non apparebis in conspectu meo vacuus: Ideò hæc comparet non vacua, sed sicut Regina Sabba, pretiosissima secum detulit aromata. Ut in lib. 3. Regum amplissime narratur: Et ecce pluviam Salomon hic. Matth. 12. Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis, Lampadibusque non vacuis occurrerunt sponso, paruitque illis aditus. Matth. 25. Sic ista cum alabastrum aromatibus referto ac pleno venit ad Christum, Stans retro &c. Reus animus post tergum stat ad veniam, quia per culpam nonit se vultus fiduciam perdidisse, ait Chrysologus Serm. 93. Sic 2. Reg. 14. Renocato Absalone in Hierusalem, Dixit Dauid Rex pater eius, illi nondum plene reconciliatus: Reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reuersus est itaque Absalon in domum suam, & faciem Regis non vidit duobus annis. Et publicanus ex peccatorum suorum conscientia, à longè stans, non audebat oculos ad caelum leuare. Luca decimo octauo.

Secus pedes Domini &c. Ad pedes tendit semper citam veniam qui requirit, ait idem Chrysologus. Hæc igitur veniam consecutura, nedum pedem vnum, sed vtrumque amplectitur Christi, quia cum Regio vate psallebat: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Pedes isti sunt Misericordia & iudicium, quorum alterum sine altero amplecti (ait Petrus Damianus quodam sermone de eadem Diua) vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda.

*Petrus
Damianus.*

Fallitur

Fallitur qui sic osculatur misericordiae pedem, ut pedem iudicij non attendat: Vtrumque igitur iungat pedem, animæ penitentis affectus, & nunc misericordiam complectens, nunc iudicium osculans, contribulati spiritus offerat holocaustum, Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendentem, dum nobilis & lasciuia mulier conuiuantiū faciem non attendit, sed extenso corpore prouoluitur pedibus maiestatis, doloribus plena, compunctionis iaculo vulnerata.

Sed & misericordiae pedem osculatur, in cuius spe firmiter inhaeret vestigiis accumbentis, donec audiat, Remittuntur tibi peccata tua. Hæc ille. Sicut Ruth. cap. 3. ad pedes Booz gratiam inuenit: Sic & ista semper veluti pedibus Christi affixa legitur. Hic, & Luc. 10. Sedens secus pedes Domini audiebat verbum eius. Et Ioan. 11. Accessit ad Iesum, & cecidit ad pedes eius. Rursus cum instante hora passionis effudit unguentum super Christum. Et Ioan. 20. Et Matth. vlt. indicatur accessisse ad pedes Domini, Sed dixit Christus: Noli me tangere, &c. Deut. 33. Qui appropinquant pedibus eius recipient de doctrina illius. Ad pedes Domini sanctificaris Maria, Ad hos pedes euangelizaris, Ad hos pedes tibi annunciat pax: Vade in pace Luc. 7. Ad hos pedes bona caelestia tibi conferuntur, Quam pulchri pedes Euangelizantium pacem!

Lachrymis cepit rigare, & capillis tergebat &c. Ut iuxta Psalmistam, Verticem capilli ex quo ambulauerat in delictis suis, in sanctitatem tali verteret seruitute, ait Petrus Chrysologus. Serm. 93. Cæterum mirum est, quod in conuiuio, in festo lætitiæ, inter epulas, tantas fuderit lachrymas. Sicut enim, ut ait Sapiens Ecclesiastici 22. Musica in luctu, importuna narratio: Sic luctus non decet conuiuia, sed hilaritas quædam ac vrbaneitas. Plorauit quidem Petrus, Sed egressus foras flevit amare! Hæc autem inter epulas flere non erubuit, Vnde hoc? Nisi quia mens conciticia temperare à lachrymis non valet: & ad hunc ignem, Christum videlicet applicata, velut cera liquefit, & tanquam glacies ante ignem resoluitur in lachrymarum imbrem. Adde quod Christus in die palmarum in tanta illa pœpa & apparatu, lachrymarum est atque defleuit aliena vitia & peccata. Flevit Ezechias fletu magno, dicit Sacra Historia. Defleat quoque peccator, se gratiam Dei per peccatum perdidisse. Si Michas ille Iudicum 18. cap. tantopere deflebat,

B 3 quod

Ruth. c.

Deut. 33.

*Chryso-
logus.*

quòd sibi erepta fuissent Idola & falsi Dij sui : quantò nos verius flere debemus, qui Christum propter scelera nostra amissimus? Dicebat ille, Deos meos quos ego feci mihi tulistis, & queritis, Quid ploras? Quanto magis nos dicere debemus: Deum qui me fecit culpa mea amisi, Quomodo non plorabo? Si ille pro Deo suo vano, tantum plorabat, quia Deum suum perdidit, quantò magis debet quis de peccatis dolere, cum videat se horum demerito, Deum verum ac viuum se amisisse? *Lauabo per singulas noctes letitum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo, Psal. 6. Et 112. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* Tanta fuerunt huius peccatricis lachrymae, vt illud Threnorum 1. illi competat: *Iacervo ego ploras, & oculus meus deducens aquas, quia longe factus est à me consolator conuertens animam meam.* O me desolatam! tota die macerore confectam. cap. 2. *Defecerunt pro lachrymis oculi mei. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem: non Des requiem tibi: neque taceat pupilla oculi tui.* Ibidem. *Magna est velut mare contritio tua.* Amaritudo, qua illa lachrymatur, similis erat amaritudini maris. Rom. 6. *Sicut exhibuistis corpora vestra seruire iniquitati: ita vicissim seruire iustitia.* A serpentes quidem ictri fuerant Hebraei, & ad aspectum serpentis sanabantur. Philistaei aureos mures appendentes in arca, à murium plaga etiam sanati sunt. Hebraei iterum Deum offenderunt dantes ad idolum confidum ornamenta sua aurea & argentea: Dominum quoque vicissim placarunt ornamentis aureis & argenteis, pro eius tabernaculo offerentes ea. Theriaca conficitur ex viperæ carnibus, & aduersus venena praesentissimum est remedium, & alexipharmacum. Qui à scorpionibus ictri sunt, ab iisdem remedia accipiunt: Sic & ista famosa peccatrix, quæ mortis fuerant instrumenta, in vitæ medicamentum traduxit. Hæc ornatum suum mundamque muliebrem, quo abusa fuerat, in cultum Dei conferens, medicinam quasi de veneno confecit. Quæ sibi turpiter vnguentum pro odore suæ carnis exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos iam per penitentiam conterens, in lachrymas laxabat. Capillos ad compositionem vultus ornauerat, sed iam lachrymas capillis abstergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se

Thezor.
1.

Rom. 6.

de se inuenit holocausta. Hæc D. Gregorius Magnus. Euthymius quoque Græcus auctor, Ab his, ait, vnde prius suum venabatur perditionem, ab eisdem nunc venata est salutem. Lachrymis enim amatoris, & capillis curiosus concinnatis, ac vnguento lasciuos iuuenes dementabat. Quæ verò primùm fuerunt instrumenta peccati, ea nunc fecit instrumenta virtutis. Hæc ille.

Vnguento ungebat, &c. Primum & vnguentum contritionis, de peccatorum quantitate ac grauitate: Secundum est vnguentum deuotionis, de beneficiorum recordatione: Est & tertium pietatis vnguentum, in Eleemosynarum largitione. Pedes igitur vngimus Saluatoris, cum de peccatis compungimur. Tum verò vngimus caput, cum de ipsi virtutibus collatis virtutū largitore gratias cumulamus. Torum deniq; vngimus corpus, cum propter Christum ipsius membris benefacimus. Matth. 25. *Quod vni ex minimis fecistis, mihi fecistis*, ait ipse. Sic charitatis oleo vngere Christum in membris suis debemus.

Et osculabatur pedes eius. Lachrymæ satisfactionis sunt documentum vt D. scribit Chrysologus Serm. 93. Oscula sunt reconciliationis indicia. Hinc Luc. 15. Pater osculatus est filium ad se reuersum ac penitentem. Cantic. 1. Exoptat sponsa: *Osculetur me osculo oris sui* Nota quòd osculatus est Deum 4. modis, quibus solent impudicæ mulieres, Oculis, capillis, osculis, atque vnguentis. Oppositis autem modis voluit illa satisfacere. Dicebat verò in corde suo: Tu Domine, per Dauidem Psalm. 86. dixisti: *Ademor ero Raab*, Meretricis scilicet, ad miserendum eius, Ergo ne in furore tuo arguas me, sed propitius esto mihi peccatrici. Tu Domine per Ieremiam capit. 3. dixisti: *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, sed reuertere & ego suscipiam te.* Suscipe me ad te confugientem, huic erranti ouiculæ, tu qui verè es pastor bonus, ser opem: *Erraui sicut ouis qua perit, quare famulam tuam*, & à lupis rapacibus protege me ac defende. Tu quidem variis me dotibus exornaueras, ingenium dederas splendidum, memoriam promptam atque tenacem, integros sensus, vegeta membra, diuitias non mediocres, etatem floridam, prosperam corporis valetudinem: Ego tamen his tantis beneficiis abusa sum, & vnde te amandi ansam arripere debeam, inde potius contra te factorem meum ac benefactorem arma lumpsii, ingratitude rea imprimis, ac omni supplicio extremo di-

D. Greg.
Papa.
Euthymi-
us.

Luc. 15.

Psal. 86.

digna. Verum enim uero, *Tu pater misericordiarum. & Deus totius consolationis, qui dixisti: Reuerte ad me, Recipe me peccatricem, secundum magnam misericordiam tuam. Sana animam meam, quia peccaui tibi*, sicque tandem metear in tuorum numerum aggregari. Psalm. 118. *Iuravi & statui custodi dire iudicia iustitia tua, &c.*

Nunc tanquam per necessariam digressionem de nimio fœminarum cultu, superbo ornatu ac aliis excessibus occurrit locus ut dicamus, qua fieri poterit maxima breuitate. D. Gregorius Nazianzenus aduersus mulieres ambiciosius sese ornantes: Ferunt, ait insolentem pauonem cum curuato collo pennisque gemmantibus circumlocum efficit, fœminas clangore suo ad uenerem inuitare. Eodem modo admodum mirabor, si tu aliam ob causam formam pingas, quam ut nitidorum & salacium virorum oculos ad te conuertas. Plura ibidem aduersus nimium cultum mulierum. Iterum Isa. 3. fusissimè contra muliebrem excessum & pompam dicitur. Et 1. Timoth. 2. *Mulieres cum sobrietate ornantes se, non in tortis criminibus aut veste pretiosa.* 1. Petr. 3. *Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri.*

D. Aug.
tomo. 10.
ser. 247.

D. Augustinus tom. 10. serm. 247. de tempore. De adulterino habitu uirorum ac mulierum sic inquit: Habitus impudicus corporis, nuntius est, adulterini cordis. Impudicus autem habitus corporis sui in uiris, superflua & inordinata capillatura, uestimentorumque muliebrium affectata similitudo, calceamentorum quoque metas necessitatis excedens simulata longitudo. In mulieribus facies fucata, uirilium uestimentorum imitatio, capillorum natiui coloris adulteratio: hic habitus in utroque sexu adulterinus est. Qui enim quantitatem vel formam, quam Omnipotens & prudentissimus plasmator finxit, in alia transfigurare contendit nonne euidenter dicere ei videtur, qui se finxit: Cur me fecisti sic? Nec ista dicimus à nobis tanquam ex nobis. Paulus scribit Corinth. 1. cap. 11. *Vir si comam nutriat, ignominia est illi. Cum enim uir ex Dei ordinatione primatum habeat supra mulierem, qui contra honorem sui sexus superfluitate capillorum caput uelat, primatum suum sibi abiudicat, ut merito de eo dicatur: Homo cum in honore est*

Cyprianus epist. *gnitate deiicitur, qui priuilegio sibi concessio aburitur. Aude habitus & Beatum Cyprianum in Epistola quam scribit, de habitu uirginum: Opus Dei & palma eius nullo modo*

adulte

adulterari debet in habitu, flauo colore, vel nigro, vel quolibet denique lineamenta natia corrumpere medicamine. Hęc ibi. Et magister Cypriani Tertullianus (sic enim ille cum uocabat, dicens: Adfer magistrum) Tertullianus, inquam, libro de Uirginibus uelands circa finem: Cuidam, inquit, sorori nostræ Angelus in somnis, ceruices quasi applauderet uerberans: Elegantes, ait, ceruices, & merito nuda. Bonum est usque ad lumbos à capite ueleris, ne & tibi ista ceruicum libertas non profit, Et utique quod uni dixeris omnibus dixeris. Hęc ibi. D. Hier. 10. 1. ad Latam, De institutione filia: Caue ne aures eius perforas, ne ceruilla & purpuris, consecrata Christo ora depingas: ne collum auro & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irruas, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris. Prætexta nobilissima quondam fœmina, iubente uero Hymetio, qui patruus Eustochij uirginis fuit, habitum eius cultumque mutauit, & neglectum crinem mundano more pexuit, vincere cupiens & uirginis propositum & matris desiderium Et ecce tibi eadem nocte cernit in somnis uenisse ad se Angelum, terribili uoce minitantem pœnas, & hæc uerba frangentem: Tunc aua uiri imperium præferre Christo? Tu caput uirginis Dei, tuis sacrilegis atrectare manibus? quæ iam nunc arefcunt, ut sentias ex cruciatu quid feceris, & finito mense, quato ad inferna duceris. Sinauem perseueraueris in scelere, & marito similiter orbaberis & hiliis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ poenitentiam, uelox signauit interitus. Sic uiscitur Christus uolutores templi sui. Idem tomo primo ad Furiam de Uiduitate seruada: Quid, inquit, faciat in facie Christianæ fœminæ purpuris & ceruilla? Quorum alterum ruborem genarum labiorumque mentitur, alterum candorem oris & colli. Quomodo flere potest pro peccatis suis, quæ lachrymis curem nudat, & sulcos ducit in facie: Ornatus iste non Domini est: Velamen istud Antichristi est. Qua fiducia erigit ad cælum uultus, quos conditor non agnoscit? Hęc ille. Refert conformiter Theodorus in Historia religiosa sanctorum Patrum, Vita nona de Petro Eremita Gallo occidentali, Mater Theodoret, cum esset 23. annorum, & nondum liberos habuisset, laborans immedicabili morbo in altero oculo: ueniens ad eum uocaretur, haberetque tunc in aures, torques, & uestem uariam ex sericis filis contextam, ut adolescentula, tunc

Tertul.

Hieron.
tom. 1. ad
Latam de
instit. fil.

Hieron.
tom. 1. ad
fur.

Theodo-
retus.

nimum illum ornatum sic ipse curauit: Si quis pictor in arte bene exercitatus, aliquam pinxisset imaginem, & eam proposuisset videre volentibus: Veniret autem alius arte nesciens, & temere vellet contra pingere, deinde illam artificiosam reprehendens, picturam, superciliis lineas adderet longiores, faciem efficiens albiorem, genis rubrum adderet colore: Num tibi videtur prior ille pictor iure succensus, quod & ars eius probro esset, & eorum quibus opus non erat additamentum a manu indocta accepisset? Ergo nostrae naturae effectorem & pictorem iure irasci credite, quod illam infinitam sapientiam accuseris inscitiae. Non enim rubrum, album, & nigrum colorem vobis infunderetis, si non existimaretis vobis opus esse hac additione, his corpus indigere arbitantes, imbecillitatis dānatis creatorem. Nolite ergo Dei corrumpere imaginem, neque hanc adulterinam excogitare pulchritudinem. Audiens haec statim Petri reti fuit implicata, & obsecrauit ut curaret oculum & manus imponēs signo crucis, ipsius sanauit oculum. Illa autem domum reuersa, omnem extrinsecus abiecit ornatum, variam vestem, & aurea ornamenta etiam iuuenis existens. Haec progressa est Historia. Vtinam pompaticas vestes ac dissolutas nunc deponerent mulieres curiosius comptae. Propterea namque Deus offenditur, proximus scandalizatur, pauper defraudatur, tempus quod est pretiosissimum cuiusque iactura irrecuperabilis est, in vanum teritur ac deperditur, patrimonium exhauritur. Et quid mali non committitur? Ideo in libro octauo. Reuelationum S. Brigittae, cap. 57. Mater Dei loquitur dicens: Mulieres deponant vestes ostentationis, quas propter superbiam & vanam gloriam assumpserunt. Quia Diabolus distauit mulieribus contemnentibus mores patriae suae antiquos, & laudabiles, quandam novam abusionem & ornamenta indecentia in capibus & pedibus & reliquis membris, ad protuocandum luxuriani, & irritandum Deum. Haec ibi. Sophoniae primo. *Visitabo super omnes, qui indui sunt veste peregrina*, ait Dominus Prouerb. 7. *Occurrit mulier ornata meretricio, preparata ad decipiendas animas*. Fornicaria Iezabel, vt sacra 4. Regum testatur Historia, oculos pinxit stibio. Vt autem ad externas nos etiam conuertamus historias, scribit Seneca libro septimo De beneficiis capit. 9. Non facis mulieris insania viros subiecerat, nisi bina ac terna patrimonia

*Reuelat.
S. Brigittae.*

*Sophoniae 1.
Prou. 7.*

4. Reg.

Seneca.

auri

auribus singulis pependissent. Video sericas vestes, si vestes vocantur sunt, in quibus nihil est quo defendi aut corpus, aut denique pudor possit. Quibus sumptibus mulierum liquidò nudam se non esse iurabit: vt matronae nota ne adulteris quidem, plus sui in cubiculo, quam in publico ostendant. Haec ille. Et Liuius libro quarto Historiae Romanae: Posthumia, inquit, virgo vestalis de incestu causam dixit, crimine innoxia: ob suspicionem propter cultum amantorem ingenuumque liberiori quam virginem deceat, parum abhorrens famam, ampliatam, deinde absolutam pro collegij sententia Pontifex Maximus abstinerere iocis, colique sanctè potiusquam scitè iussit. Terentius consequenter Poëta Comicus in Heautontimoroumenae. Act. 1. sc. 1. Nosti, ait, mores mulierum, dum molliuntur, dum comuntur annus est. Quod Rob. Titius libro secundo, locorum conuerforum capite secundo dicit, positum ad infectandum foeminarum vitium, in pulchritudine comparanda: Existimatque Poëtam illic Sybaritarum morem resperxisse, apud quos legem fuisse produnt anno priore mulieres inuitandi, si quas ad conuiuium aut publicum aliquod sacrificium interesse vellent. Concedebant enim ipsis illud spatium, quo se comere atque ornare per otium possent.

Meminit autem huius legis Plutarchus in Conuiuioseptem Sapientum. Neque non Athenæus Dipnosophistarum libro 12. cap. 6. his verbis: In delicias soluti Sybaritarum legem sanxerunt, vt mulieres ad festa vocarentur, atque eas, quae vocarentur ad sacrificia oportebat per annum priorem apparatus comparare, quod dignum tempore vestium, aliisque mundi muliebris faciēs in conuenus adduceretur. Haec ibi. Et Plutarchus tomo primo Opusculorum, in Sept. Sapientum Conuiuioseptem Sapientum circa principia: Sybaritarum, inquit, feruntur toto ante anno mulieres inuitare soliti, vt eis liceret per otium vestibus auroque ornatis ad cenam venire. Haec ille. Athenæus loco supra citato: Ex Phylarcho, lib. Histor. 25. legē apud Syracusios fuisse scribit, qua cautum erat, ne mulieres auro ornarentur, neque floridas vestes gestarent, ac neque purpureos habentes contextus, nisi si qua se publicam amicam esse fateretur. Atque aliam fuisse legem, ne quis vir se auro ornaret, superuacaneisque vestibus vteretur differentibus, nisi se merchum esse fateretur aut cinadum. Haec ibi. Ille nimius cultus

T. Liuius

*Terent.
Poëta
Comicus.
Rob. Titius.*

*Plutarchus
et Athenæus.*

*Plutarchus
to. 1. Opusculi.*

Athenæus

cultus impudicitiam potius arguit, quam iudicium sit continentiae atque modestiae. Contra fucum & suppositivum adulterinumque istum ornatum etiam cum stomacho stylum, Poëta Ovidius libro secundo de Arte Amandi strinxit, sic de abusu mulierum verba faciens.

Fœmina canicem germanis inficit herbis

Et melior vero quaritur arte color.

Fœmina procedit densissima crinibus emptis

Præque suis alios efficit arte suos.

Vulgato nomine *Ratpenmaides* vocantur, quasi dicas vesperitilonis instar, capillaturam eminentia. Gall. *En forme de chauve-souris fauces perruques.*

Fucum quarundam meretriculatum non sine spectatorum risu, detexit Phryne, & ipsa meretrix, valde eleganti specie insignis, & sine villo fuce, vt narrat lib. sexto Apophthegmatum Erasmus hoc pacto: Phryne ætate florens, in conuiuio cui plures aderant fœminæ, cum iuxta morem ioci coniuualis, quod vnusquispiam faceret, idem omnes facere cogentur: prior manum bis aquæ immerfam admouit fronti. Quoniam autem omnes erant fucatae, aqua per lituram fucorum defluens, rugarum specie, vultus omnium deformabat: Cum ipsa interim Phryne, quæ naturali forma pollebat, speciosior etiam appareret, diluta facie. Verum de huiusmodi excessibus satis sit dictum: Si tamen vnquam satis aduersus insolentiam muliebrem dici possit: ad sequentia pergamus, si prius præmonuerimus tales, vt quæ secuta sunt errantem, imitentur quoque pœnitentem Magdalenam. Ex pulchritudine & artificii quibus illam adaugebat, ex iuuentute, ac nimia libertate, processit eius perditio. Nam fœmina decora, diues, iuuenis, ac sui iuris, liberæque quid non faceret? In ciuitate facta est peccatrix, & extra ciuitatem iuit ad agendam pœnitentiam, vt esset sancta in solitudinem se contulit. Sic relinquunt vanitates pompofæ mulieres, & agant pœnitentiam. Isaia 30. *Propter ea expectat Dominus, vt misereatur vestri.* Idem opportunè de præteritis satisfacere vos oportet. Aut hic pœnitendum aut æternaliter ardendum. Obseruate quod gloriosissima illa Paulo Diuo Hieronymo Respondisse memoratur. Vt idem tomo primo Epistolarum in eiusdem Epitaphio scribit: Cum à nobis, inquit, crebrius moneretur, vt parceret oculis, & eos seruaret Euangelicæ lectioni, aiebat: Turpanda est facies quam contra Dei præceptum purpuris

risso & cerussa & stibio sæpè depinxi: Affligendum corpus, quod multis vacauit delitiis: Longus rilius perpeti compendandus est fletu: Mollia linteanima & serica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda: Quæ viro & sæculo placui, nunc Christo placere desidero. Hactenus Sancta illa femina.

Hic si esset Propheta, sciret utique quæ & qualis est. &c. Quia peccatrix.

Quasi verò sol stercorea contingens, inde inquinetur, & Medicus vlcera tangens, à putredine polluat. An mulier in profluuiio sanguinis constituta, tangens Domini fimbriam, illam idcirco polluerit: quin potius ipsa mox inquinamento vetustæ caruit passionis: vt sermone 94. D. ait Chrysologus.

Hic si esset Propheta &c. Satis apertè stultitiam suam ostendit: quia bene poterat Christus esse Propheta, & illam non cognoscere. Deus enim solus est, qui omnia cognoscit homines autem licet Prophetæ sint, multa ignorant. Samuel quidem ignorabat quisnam ex filiis Isai esset electus in regem. Nathan consulens Dauidi, vt edificaret tēplum, nesciebat quod voluntas Dei esset, vt Salomon Rex pacificus, filius eius excitaret illud, non autem ipse qui multum sanguinem bella gerendo fuderat Elifeus dixit Giezi: *Dimitte illam: Anima enim illius in amaritudine est, & Dominus celauit à me & non indicauit mihi.* Hic quidē Pharisæus similis est alteri, de quo Luc. 18. qui cæteros præ se vno despiciebat, omnēsque superbè contemnebat, ac præsertim in publicanum debacchabatur: Ita etiam iste in mulierem inuehebarur. Non aduertens, eam esse medici naturam, vt infirmos ad se venientes benignissimè ac misericorditer excipiat. Dicit se etiam pro peccatoribus venisse, atque vt iuxta nomen suum. *saluum faceret quod perierat.* Medicus enim infirmis necessarius est. Scribitur 4. Reg. 4. *Cum venisset ad Elifeam Sunamitis apprehendit pedes eius, & accessit Giezi: vt amoueret eam, & ait homo Dei: Dimitte illam. Anima enim eius in amaritudine est.* Sic instar Giezi, iste Pharisæus, hanc Domini pedibus prouoluram, si ausus fuisset, remouisset. Quam tamen Christus cordis cognitor, qui cor contritum nunquam despicit, Psalm. 50. defendit. Vt in sequentibus patebit. *Dimitte illam, nullam ei inferas molestiam, vt quid molesti estis mulieri huic? Bonum opus operata est.*

Chrysologus sermone 94

Luc. 18.

4. Reg. 4.

Psal. 50.

Quia

Quia peccatrix est, &c. Quasi verò iste mundus esset à peccato, cum tamen ex Dominica consequente parabola, multorum denariorum debitor esse conuincatur, hoc est, multis obnoxius coram Deo peccatis. Eleganter Sargographus Satyr. 2.

*Inuena-
lis Poeta.
Plutarc.*

Loripedem ractus deuideat, Aethiopem albus. Quadrat illud ex Plutarcho tomo secundo Opusculorù, libro secundo Sympliciorù, capite primo. Leo Byzantius cum ei Paphiades lippitudinem obiecit, Non animaduertis, inquit, filium tuum esse gibbosum? Retorsit in obrectatorem, quod temerariè proposuerat. Temerarium profert etiam iudicium Phariseus, contra quod habetur ex vitis patrum in Speculo exemplorum, Distinctione secunda, §. centesimo trigesimo quarto. Ad quandam solitariam venit presbyter cuiusdam Basilicæ, vt consecraret ei oblationem ad communicandum. Quidam apud solitariam accusauit eundem presbyterum, qui cum iterum venisset, vt consecraret ei oblationem, scandalizatus est solitarius & non aperuit ei.

*Specul.
Exemplorum.*

Quo viso presbyter discessit. Vox autem facta est ad solitariam, dicens: Tulerunt sibi homines iudicium meum: factus ille in excessu mentis, videbat puteum aureum, & stulam auream, funem aureum, & aquam valde bonam. Videbat autem leprosum quendam haurientem & refundentem in vas: Cupiebatque bibere & non audebat, quia leprosus erat ille qui hauriebat. Et ecce vox ad eum dicens: Cur non bibis ex aqua hac? Quam causam habet qui implet? Implet solummodo & fundit in vas. Consideras autem solitarius virtutem visionis, vocauit presbyterum, & fecit eum sicut prius sanctificans sibi oblationem. Quæ appositissima est responsio & satisfactio ad quorundam obloquentem questionem. Quomodo se permittit Christus in sacramento augustissimo manibus improborum attritari sacerdotum? Si esset verè Prophetæ, si verum, vt aiunt, esset corpus Christi, non tangeretur à peccatoribus. Quasi lepra animæ, id est, improbitas personæ ac ministri, detegit ac minuat efficaciam & virtutem sacramenti, quasi præiudicat improbus sacerdos efficacitati Sacramentorum quæ ex opere operato, vt loquuntur Theologorum scholæ, conferunt gratiam. Ministerij tantum locum gradumque tenet homo, sed Christus est qui baptizat, Christus qui consecrat, qui per medios sacerdotes, vt loquuntur Doctores Græci sacrificat & sacrificatur, *di. s. p. s. v. i.*

Χρῆστὸς ἵπὸς πρῶτος ἡγοῦντο ὑποπύστου, vt cum de Sacramenti institutione ageretur, fufius *olus huius*, tractabimus. Nota ratiocinationem Pharisaicam: Nullus Propheta permittit se ab ea *graca*. tangi, quam peccatricem cognoscit, hic autem permittit, Non est igitur Propheta. Supercilium Phariseorum describitur Isaia 65. De aliis dicunt, *Immundus es noli me Isaia 65. tangere, &c.*

Symon habeo tibi, &c. Tibi, vt D. Chrysológus Sermo Chrysológus 94. amplificat. Cui opus est medicina, & nescis quæ: *logus ser.* 94. perferre medicinam. Tibi, qui perfidie morbo saucius, *logus ser.* 94. perbia flamma febriens, per phrenesim te nescis insanum. Tibi, qui Deum magistrum vocas, & Dei deferis disciplinam. Hæc ibi.

Symon habeo tibi aliquid dicere: Duo debitores erant cuidam feneratori, Non habentibus, &c.

Secreta cordis docet se agnoscere, cum Pharisei murmur intra se obloquentis palam facit, *quia scrutans corda & renes Deus est, vt ait Regius vates.*

Magister dic: Vbi Chrysológus Sermone 94. Magister Chrysológus dic, & non, Deus dic. Iam iam Deum senties quem vocas *ser.* 94. Magistrum. *Duo debitores sunt, Maria & Phariseus.* Debitor quidem 50. denariorum Phariseum adumbrat, non quasi parum peccasset, sed quòd ipse parum peccasse arbitraretur. Maria verò debebat 500. denarios. Debita autem peccata sunt. In Oratione Dominica Matth. 6. *Dimitte nobis debita nostra*, quod alius Euangelista Luc. 11. de peccatis dissest exposuit, Fenerator cui obstricti, deuincti atque obligati obnoxii que sumus, Deus est, qui cum neuter debitorum sit soluendo, donat vtrisque, Nimirum tempus ad penitentiam Rom. 2. *Pretium ad redemptionem, Gratis venundati estis, & absque argento redimemini*, ait per Prophetam Dominus, Gratiam ad exercendos penitentiae fructus, Et denique ad merendam vitam æternam, consequendamque gloriam. Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna, & Plantes, Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Quis ergo plus eum diligere teneatur? Mos est familiaris ipsius Christi, ab aduersariis exquirere sententiam: vt Mat. 22. *Cuius est imago hæc, & superscriptio?* Iterum Mat. 21. *Quid faciet dominus vinea colonis & agricolis?* Responderunt: *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis* Iterum Christus percõtat us est quadoque à Phariseis. *Baptismus Ioannis de celo erat, an ex hominibus?* Et rursus, *Christus cuius filius est?* Dicunt ei: *Dauid: Quomodo ergo Dauid*

Dauid eū vocat in spiritu Domini suum? Hoc ideo facit, vt ex suis eos cōprehendat ligetq; respōsis. Nā iuxta prouerbiū.

Cornu bos capitur, voce ligatur homo.

Nos sic Gallicè efferimus: *On prend les bestes par les cornes, & les hommes par leurs paroles.*

Æstimo quōd ille cui plus donauit, &c. Rectè. Iustum est enim vt ille plus diligit, cui plus donatur. Et vt qui plus diligit, plus ametur. Hanc quoque Dominus diligebat, à qua se multum diligi sciebat. Ideò dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ad omnia beneficia oblitescētes, dicamus illud Psal. 115. Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Quid pro creationis beneficio rependere? quid pro diuinæ prouidentiae subsidio retribuere possumus? Cum propter hominem omnia alia fecerit: dicente diuino Vate, Psal. 8. Constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiiecisti sub pedibus eius, oues & boues, &c. Quod & Aristoteles his verbis agnoscit. Et nos, inquit, sumus quodammodo finis omnium. Siquidem omnia in seruitium, famulatum, & hominis obsequium, à Christo condita sunt. Quid de redemptionis beneficio dicemus? Quid item de spiritualibus bonis? Cū imagine sua animæ nostræ insculpta, nos honestauerit, Angelorum custodia muniuerit, & ex impiis pios effecerit, sanguine suo nos redemerit, & nos ad cœlestia regna vocauerit. Quid igitur retribuam Domino, pro immensis his, infinitisque beneficiis? Noli igitur, ô anima mea obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desiderium tuum, &c. Psal. 102.

Psal. 8.

Psal. 102

Non habentibus debitoribus vnde redderent, Donauit vtiſque, ait Christus. Nemo enim ex suis viribus, seclusa Dei benignitate, soluere Deo potest. Nemo potest se satisfacere pro peccatis, nisi illi gratia Dei suppeditet vires, & præsidium. Non enim sumus sufficientes ex nobis, quasi ex nobis sed sufficientia nostra ex Deo est. Et iterum. Non ex operibus iustitia quæ facimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit & alibi: Dei enim donum est, Non ex operibus

Paulus, quis gloriatur. Hæc D. Paulus egregius gratia Christi prædicator. Sunt qui aliter Parabolam interpretentur. Vnus ex modernis concionatoribus idioma Italico, quandam de Magdalene conuersione, inter cæteras edidit concionem.

concionem. Is vocatur F. Hieronymus de pistorio Capuc-F. Hiero-
cians, parte prima, prædica. vigesima secunda, vbi vterus de pisto-
concionis illius extrema sic scribit: Vertam latinè, vt om-
nes intelligant: Remittuntur ei peccata multa, sed longè
plura Phariseo, quoniam, id est, quare, dilexit multum vbi
Phariseus ne minimum quidem amoris signum exhibuit.
Cui autem minus dimittitur, minus diligit, hoc est, minus
tenetur amare. Hæc tamen mulier cui minora remissa sunt
peccata, dilexit amplius. Vnde bene sequitur quod Chri-
stus illi dixit: Remittuntur tibi peccata tua, tibi inquam, non
autem Phariseo sua. Scito, ô Pharisee, ait Dominus Chri-
stus, quod ego sum ille creditor seuenerator: Tu autem
ille es qui maius contraxisti debitum, peccataque tua longè
vincunt & superant mulieris istius peccata, Quippe
qui vir es, illa autem femina, tu doctus & legis peritus, illa
simplex, rudis, ac ignara: Tu religiosus, ac religiosorum
Phariseorum, atque Doctorum collega, & socius: Illa in
saeculo in peccatorum societate, & vt dicit Euangelista,
Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. Tu debuisti nosse Pro-
phetas, qui de me restantur, tu debuisti magister esse &
doctor ignorantis populi Israël. Hæc autem hac in parte,
tua debuit esse discipula, Peccata tua sunt: Ambitio, super-
bia, cupiditas, spoliare domos viduarum, illasque non raro,
sicut inueterati iudices Sufannæ, Daniël. 13. violare &

corrumpere. Cūque sint in te omnia peccatorum genera, hæc pauper & misera peccatrix Magdalena in carne seu
peccatis carnis magis peccauit, ex sexus scilicet fragilitate,
& carnis infirmitate. Cūque tu, paoloris instar, huic
tux ouicula compari debuisses, vt Deus quoque tui misere-
retur: tu contra illam abominaris, ab illa abhorres, ex
maxima tua crudelitate atque impietate. Ego interim veni
vt vtrique parcerem, & vt D. Chrysologus, Sermone 94. D. Chry-
sologus.

scribit, vt caelestis medicus vno medicamine, duos cura-
rem infirmos, illuc primum curam vertens, vbi ignota fa-
miebat infirmitas. Hæc ille. Et tibi primum pacem obtuli,
qui magis ea indigebas, cū grauius agrotares: non sum
tamen te dedignatus, sed ad prandium tecum in tuis adibus
sumendum libens accessi: Tu verò murmurare occipisti.
Ideo dico tibi: Vides hanc mulierem: Quam dicis me
non agnoscere: Intraui in domum tuam pedibus meis, adeo in
te quarendo defessus, fatigatusque, aquam non dedisti pro
refrigerio, hæc autem lachrymis illos rigauit. Intraui in
domum

domum tuam, vt tecum facerem pacem, quamuis essem la-
fus, & à te offensus iniuriæque affectus, non tamen eam
sufcepisti, neque osculum mihi, in familiaritatis ac be-
neuolentiæ signum, dedisti, haudquaquam faciem meam
tuo dignatus osculo. Hæc autem indignam se arbitrata
quæ me in facie deoscularetur, non cessauit à suo ingressu
osculari pedes meos, &c. Hactenus ille. Obserua quod ac-
culantibus Christum Scribis & Phariseis coram Pilato, ni-
hil respondit, adeo vt ipse miraretur vehementer. Nunc ve-
rò ille qui famam & honorem suum videtur non curasse
tuendum, contra importunissimos calumniatores pecca-
trix mulieris eius iniuriam non sustinet, sed potius pa-
trocinio suscepto, conuiciatoris argumenta diluit. Quare
in hoc confidamus fortissimo propugnaculo, Si enim Deum
pro nobis, quis contra nos? Rom. 8. & Sanctus Iob: Pone me Do-
mine iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Iterum
Psalmodigraphus. Dominus protector vita mea, à quo trepida-
bo? Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis dicebat Moy-
ses Exod. 14. Vultis vt Deus vos defendat, causamque ve-
stram sicut suam suscipiat? Tacete, ne vos defendatis. Deus
causam Iacob suscipiens, admonebat fratrem eius Esau,
itemque socerum ipsius Laban, ne quid ipsi incommo-
di inferrent. Tacuit Susanna, & Deus pro ea respondit. Item-
que Moyses ab Aaron & Maria lacesitus nihil pro se res-
poudebat, & tamen Deus eius partes egit, Mariæque for-
rentibus, nihil contumeliosum & indignum respondebat:
atque ita Deus defensionem eius curamque suscepit. Sic
Magdalenam Christus non semel defendit atque excusa-
uit. Nunc apud Phariseum, qui dicebat eam immundam;
Rursus apud sororem, quæ dicebat eam otiosam: Tertio
apud Iudam murmuratorem, qui dicebat eam prodigam.
Nullam neque mulierem neque virum reperio, in cuius vi-
nius fauorem Apologetico vsus fuerit Christus, nisi in
Magdalenæ defensionem. Matthæus quidem defensus fuit
à Christo, sed simul alij etiam publicani & peccatores de-
fenduntur: Discipuli quoque contra obtrectatores ab eo-
dem defensi sunt, sed non sunt in hoc conferendi cum Ma-
ria, pro qua adeo accuratè & sigillatim omnibus actibus
eiusdem cariosè enumeratis, Christus Phariseo respondit,
& aliis in eam oblatrantibus, vt verum sit illud in ea, Deum
est qui iustificat, quis est qui condemnat?

Vides

Vides hanc mulierem? Quasi dicat: Tu in facie, Ego in
corde video. Non talis est, qualem arbitraris. Eius amor
non est mihi occultus, nec incognitus. Quantum autem
inter eam communem & lachrymas, tantum inter tuum
& eius amorem interest. Sicque Christus eum ingratiitudi-
nis, ac inurbanitatis, siue inciuilitatis arguit. De lauandis
hospitum pedibus, extant testimonia Genes. 18. 1. Timor. 5. Gen. 18.
Si sanctorum pedes lauit. Christiani se inuicem osculaban- 1. Tim. 5.
tur, Act. 20. Rom. vltimo, in osculo sancto. Nota quod om-
nia per circumstantias singulas enumerantur, Oleo non vn-
xisti, Osculum non exhibuisti, Aquam pedibus, &c. Hæc autem
excellentissimè quidem omnia præstitit. Sic in iudicio
Matt. 23. Esuriui, Situi, hospes eram, nudus, infirmus, & subue-
nisti mihi, Fidelis Deus, ait Apostolus, qui non obliuiscetur la-
boris vestri. Sic in libro, vita Patrum, memorabili quadam Vita Pa-
historia ostenditur, quod nullus passus hominis fidelis de- trum, &
percat: Sed omnia pro Deo voluntariè suscepta, cum ula- speculū
tissimè à Deo compensabuntur. Refertur etiam in Specu- Exem-
lo Exemplorum, Distinctione 2. §. 115. Senex quidam sede- plorum.
bat in Heremo, qui longè habebat aquam à cella sua, per
12. miliaria, vbi dum semel iret haurire aquam defecit, &
dixit: Quid necesse vt hunc laborem pariar? Veniam & ha-
bitabo circa aquam hanc. Et cum hoc dixisset conuersus
est, & vidit quendam sequentem se, & numerantem vesti-
gia sua. Interrogauit autem eum dicens: Quis es tu? Et di-
xit: Angelus Domini sum, & missus sum numerare vesti-
gia tua, & dare tibi mercedem. Quod cum audisset senex,
forti animo factus est promptior, & adhuc longius posuit
cellam suam ab illa aqua, per quinque miliaria. Hæc ibi.
Hæc autem lachrymis non cessauit rigare pedes meos, &c.
Scribit Plutarchus tom. 1. Opusculorum, initio Apophreg- Plutar-
matum, Quod Artaxerxes Persarum rex, quum sibi iter fa- chus.
cienti operarius quidam & plebeius homo, vtræque manu
haultam è profluente aquam (quia nihil habebat aliud) ob-
tulisset, hilariter accepit, munus studio dantis metiens.
Quod nullo negotio applicari potest ad Christum Monar-
cham & Magdalenam lachrymas suas eidem offerentem.
Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes
aquarum. Psal. 113. Sicut de maxilla asini educta est grandi Psal. 113
miraculo aqua, vt inde fortissimus biberet Sampson: Sic de
lapide peccatricis huius pectore emollito, lachrymarum
effluxit copia, & aquæ largissimæ. Lachrymis non verbis

hæc causam suam apud iustum iudicem & misericordem patrem egit. Apud diuinas aures maximè sunt vocales Lachrymæ pœnitentium: Aliàs nunquam diceret Regius vates: Psal. 38. *Auribus percipe lachrymas meas. Quid Ezechie lachrymæ non impetrauerunt, cum ille fleuit? Petri lachrymæ diluerint delictum. Dauidis lachrymæ à Deo exaudite sunt: Posuisti, inquit, lachrymas meas in conspectu tuo.*

Remissa sunt ei peccata multa &c. Quoniam dilexit multum. Idèò autem dilexit multum, quia dilecta multum. Deus namque prior diligit nos quam diligatur à nobis. Peccata multa, inquit, sed, Nonne omnia dimissa sunt: imò omnia. Etenim D. Augustinus rom. 4. De vera & falsa pœnitentia cap. 9. Quædam, ait, impictas infidelitatis est, ab illo qui iustus, & iustitia est, dimidiam sperare veniam. Scriptura autem per Multa, nonnunquam insinuat omnia. *Quoniam dilexit multum*, inquit. Nullam maiorem laudem quaras, quam à Domino dilectam fuisse. Omnis beatitudo est à Domino diligi, dilectione illa qua dilexit Sanctos suos ante mundi constitutionem. Ephes. 1. Nam vniuersa diligit Deus, sed Mariam beatus & specialius. His verbis Misericordiæ excellentia & dignitas demonstratur. Hoc enim certum est, quòd si dilexit multum, multumque à Deo dilecta est, iuxta illud: *Ego diligentes me, diligo. Quo magis dilecta, eò magis inter cæteros excelsior ac gloriosior effecta est.* Magnitudinis ergo, & gloriæ suæ hoc vnicum ac certissimum suscipite testimonium, diuino oraculo pronuntiatum, scilicet, *Quoniam dilexit multum.* Et tu plurimum dilige, vt tibi remittatur plurimum. Multum peccauit Paulus, qui etiam persecutor fuit: sed multum dilexit, qui vsque ad martyrium perseuerauit: Remissa sunt ei peccata multa, quia & ipse multum dilexit, qui sanguini proprio, pro Dei nomine non pepercit. Quemadmodum autem Salomon Regina Sabba multò plura quam articulæ ad eum largitus est: 2. Paral. cap. 9. Sic Christus Mariam simili liberalitate profecutus est. De qua, vt summatis concludamus, virtutum sequentium exemplâ discamus. Nempe Fidei, qua ad medicum curanda venit: Humilitatis, in eo quòd non ausa antè Christi conspectum apparere, stans retro pedibus prouoluitur: Charitatis ac deuotionis, quia pedes osculatur, vngit, ac capillis tergit: Perseuerantiæ denique in bono, quia nedum semel, sed ter ad vngendâ Christum se obtulit. Maxima dilectionis indicia Christu:

Christus illi ostendit, vt ubi abundauit delictum, superabundaret & gratia. Rom. 5. Hanc Christus lachrymantem videns, lachrymas ex compassione continere non valuit. Ioan. 11. Eius dilectione Lazarum fratrem quatrduanum à mortuis suscitauit. Ibidem. Hæc tempore gratiæ prima sollemnem pœnitentiã inuenit. Denique iuxta crucem in passione Christi fuit & surgentem cum victoria, Iesum videt ab inferis. Prima meretur gaudia, quæ plus ardebat cæteris. Et Apostolorum Apostolam eam fecit, dum eam ad nuntiandum suæ resurrectionis gloriam ad eos primam misit. Suis precibus placatû nobis reddat iudicè nostrum, amicum suum, patronum & aduocatum Iesum. Qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuir & regnat in sæcula. Amen.

FERIA SEXTA, POST DOMINICAM IN PASSIONE.

De Concilio malignantium contra Christum.

Collegerunt Pontifices & Pharisei concilium aduersus Iesum, & dicebant. Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit, si dimittimus eum sic, &c. Ioan. 11.

QUO Beato Dauide hunc exordiri libet sermonem, *Beatus vir*, ait, *qui non abiit in concilio impiorum, & in via peccatorum non stetit: & in cathedra pestilentia non sedis, Psal. 1.* Legimus aduersus Iustum Ioseph, *Gene. 37.* fratrum consilium: *Venite, inquit, occidamus eum.* Fuit autem hac in parte Christi typus ac figura. Concilium cõtra Christû. *Gen. 49.* à Patriarcha Iacob predictur. Symeon & Leui, vasa iniquitatis bellatia, in consiliu eorû non veniat anima mea, quia in furore suo occidit virum. Iterû, *Sapientia c. 2.* *Circûueniamus iustum, quoniam contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, ac filium Dei se nominat.* Grauis est nobis etiã ad videndum.

Morte turpissima condemnemus eum. Hæc cogitauerunt & errauerunt: Excæcauit enim illos malitia eorum, &c. *Es Hierem. 11. Cogitauerunt super me. consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viventium, & nomen eius non memoretur amplius.* Sed post Prophetarum oracula ac vaticinia, ad figuras progrediamur. Achitophel. 2. Reg. 17. Dedit parricidæ Absaloni aduersus regem David patrem suum consilium, vt cum duodecim milibus virorum illum persequeretur, comprehenderet, atque perceret. Vnum enim virum, ait, tu quæris, & omnis populus erit in pace. Placuitque sermo eius Absalon, & cunctis maioribus, natu Israël. Ait autem Absalon. Vocate Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat: Et dixit Chusai ad Absalon: Non est bonum consilium, quod dedit Achitofel hac vice. Sicut autem Achitophel figura est Consultoris Caiaphæ, pronunciantis: *Expedire ut vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* Sic quoque David Rex quem ingratus Absalon persequeretur, Typum gessit Seruatoris Christi. Pessimè autem successit parricidæ, Nam perit suspensus in quercu: Sic Iudeorum populus exterminatus est, in vltionem innoxij sanguinis Christi. Nec impunitus remansit Caiphas, vt tradit Nicphorus Hist. Eccle. lib. 2. ca. 10. qui dignas variâque dedit pœnas Christi necis. Veluti de Achitophel Sacra Regū memorata testatur Historia. Videns, inquit, quod non fuisset factum consilium suum: stravit asinum suum, surrexitque & abiit in domum suam, & in ciuitatem suam, & suspēdio interiit. Quod Regius vates in Psa. 93. in spiritu preuidisse intelligitur, cum cecinit: *Captabunt in animam iusti, & sanguinem innocentem condemnabunt.* Deinde sequitur: *Differet illos Dominus Deus noster.* A. Gellius lib. 4. c. 5. Quod valgò dicitur: Malum consilium consultori pessimum, esse videtur Græco versu Hesiodi, expressus versiculus,

ἢ μὲν βελὴ τῷ βελίοντι ἡ κακίη. id est,

Consultum malè, consultori pessima res est. Quod etiâ, exemplo Aman Amalechitæ consiliarij præcipui Assueri Monarchæ contra Iudæos & Mardocheum apertissimè patuit: Ex sacra Estheræ historia, quàm consulere poteris. Hoc concilium, inquit F. Philippus Diez Lusitanus Tom. 1. 4. parte, ad præsens Euangelium ex 4. constatum fuit: Ex Vanitate & iniquitate: quandoquidem ambitionis & auaritiæ causa, mortem vite auctori machinabantur: Ex mali-

gnita

gnitate, quia Domini miracula Belzeub Dæmoniorum principi adscribebant. Ex impietate, quia peruerterunt plebem, & illi persuaferunt, Romanorum metu deterendo Pilatum, eumque ad necem Agni immaculati impulerunt. Hæc ibi. Nūc textum per singulas expendamus sententias.

Collegerunt Pontifices & Pharisei concilium, &c. Multi quidem diuino beneficio ex resurrectione Lazari profecerunt, Alij impij propter suam obstinationem maius sibi nocumentum procreauerunt. Liquet enim pios beneficio Domini seruari, Malos verò sua culpa perire. *Osee. 13. Perditio tua ex te, &c. Matth. 23. Congregare volui & nolui.* Cuius rei commodissimum subiicitur exemplum. Si duobus hominibus aut in mari aut puteo, vnde per se exire nequeunt, periclitatibus funem demittas, cuius ope emergere inde possent, quorum alter oblato auxilio diligenter vtatur, alter verò eo vti nolit. Non dubium quin alter alieno beneficio viuat, alter verò suo vitio & socordia pereat. Vtriusque autem rei Diuus Augustinus in Pharaone & Nabuchodonosore appositissimum proponit exemplum. Hi namque quod ad fortunam quidem attinet, ambo reges erant, quod ad culpam verò, ambo Dei populum captiuum tenebant, quod ad pœnam autem, ambo grauissimè à Domino plagis ad pœnitentiam excitati sunt. Nabuchodonosor enim toto septennio sub hominis imagine, bouis cor gestauit, foenum, vt bos, comedit, & rore cæli tinctus est. Pharaos autem variis à Domino plagis vapulauit. Quorum tamen ille diuino iudicio & castigatione eruditus, Deum agnouit, adorauit, & cœlestem potentiam regna omnia continentem, & moderantem confessus est: Hic autem è lima ipsa rubiginem contrahens, Deoque obfirmato animo repugnans, morte tandem multatus est. Ille igitur diuino munere adiutus, & voluntatis suæ libertate rectè vltus, seruatus est: Hic verò eiusdem Domini ope adiutus, sed libero arbitrio suo abusus, prauitate sua damnatus fuit. Sic & in præsentī Euangelio, isti qui dicunt: Hic homo multa signa facit, indeque colligunt, Christum interficiendum, cum ex hoc inferendum fuisset potius, In eum esse credendum, illum esse vt Dei filium, verumque Messyam recipiendum, & admittendum: Vnde aij vitam, isti, inquam, mortem hauserunt, vnde alij fidem, isti perfidiam conceperunt: quod alijs lucem attulit, istis tenebras

A. Gellius ex Hesiodo.

F. Philippus Diez.

& caliginem offudit. Quos planè nocturnis aubus merito comparare possumus, quæ propter oculorum imbecillitatem, splendorem Solis ferre non valentes, vnde cæteræ aues videndi facultatem accipiunt, ipsæ cæcutiunt, & volantes passim offendunt. Et quoniam aduersus Christum fuit hoc concilium ac consilium, Non abs re fuerit hoc loco tractare contra eos qui peruersa dant consilia. Vide quàm pestiferum filij Ammon dederint consilium Regi suo, vt scilicet nuncios Dauidis cum ignominia & dedecore à se dimitteret. *2. Reg. 10.* Elymas Magus peruersè quidem consulebat proconsuli Sergio Paulo, vt non crederet, verbis Pauli Apostoli. *Act. 13.* Prauum consilium suggerebat ipsi Iob vxor eius, dicens: Benedic Deo, id est, *καὶ ἀντίφρασι*, per contrariam locutionem, Blasphema Deum, & morere. Sed ipse illud renuit accipere, dixitque: *Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipimus?* Herodias pestiferus dedit lethale consilium filia: suæ, vt scilicet caput Ioannis Baptistæ postularer ab Herode. *Matth. 14.* In diebus Antiochi Regis, peruersi quidam consulebant filiis Israël, vt desererent Dominum, & Gentium ritus prophanos sequerentur. *1. Mach. 1.* Non est nouum quod plerique reges decipiantur per prauos consiliarios, vt scribitur, *Esther. 16.* Quidam in tantum vesania proruperunt, vt aures principum simplices, & ex sua natura alios astimantes, calida fraude decipiant. Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex iis quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia deprauentur. Hactenus ex regis Epistola. Nota quod habitum fuit concilium contra Ioseph, vt supra attigimus, ex inuidiâ. Hæc est fera pessima quæ deuorauit Ioseph. Contra Hebræos seu Israëlitas, in Ægypto seruituti mancipatos. *Exod. 1.* Ex timore, me scilicet multiplicati expugnarent illos & in libertatem se se afferrent. Contra Dauidem, per Absalonem, Ex ambitione. Contra Christum ex auaritia, ne scilicet quidpiam lucri sacerdotibus templi deperiret, & vt Iudas damnum iacturamque quàm prætendebat ex vnguenti effusione incurrisse, refarciret: proditoriè Christum 30. denariis vendendo. Item contra Christi discipulos, ex odio, Tradent enim vos, ait Christus, in conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & in Act. Ap. *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij,*

quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. In primo concilio præualuit votum eius qui dixit: Ioseph non esse à confratribus suis interficiendum. In secundo concilio, nempe Ægyptiorum, contra Dei populum, non tam agitur de interfectione, quàm de populi huius afflictione, ac in dura seruitute retentione & oppressione, vt scilicet domarentur, nec iugum excutere valerent, sed perpetuò Ægyptiis seruirent. In tertio concilio aduersus Dauidem, præualuit etiam suffragium & consilium Chusai, infatuatum est autem ac irritum factum consilium Achitophelis decernentis illum esse occidendum: In quarto concilio contra Apostolos, obtinuit Gamalielis sententia, *Act. 5.* euicitque opinio eius, iudicantis non esse interficiendos Apostolos, sed relinquendos in libera prædicandi potestate, ne Deo repugnare viderentur. In isto verò aduersus Christum concilio, præualuit suffragium Casphe, vt interficeretur Christus: Vnde huius resolutio seu conclusio concilij, sub finem præsentis exprimitur Euangelij: Ab illo ergo die (fixo & deliberato animo) cogitauerunt, vt Christum interficerent. Obserua iam super, quòd legitima concilia potissimum contra hæreses congregantur, & colliguntur: Vt de plenariis seu œcumenicis & generalibus conciliis pater. Nam coactum fuit Nicenum primum & magnum concilium aduersus Arrium impugnantem, *εὐσέβειον*, hoc est, Filij cum patre consubstantialitatem. Constantinopolitanum, contra Macedonium *ἠνωθεὶς ὁμοούσιον*, id est, Spiritu Sancti diuinitatem oppugnantem: Ephesinum aduersus Nestorium, *θεὸν ἑκείνον* seu Deiparam Mariam impiè negantem: Et Chalcedonense, contra Eutichem, Duas in Christo operationes, iuxta vtramque in eo naturam diuinam, & humanam, insipientem. Atque ita in cæteris: Sed hoc concilium coactum fuit non aduersus hæreses, aut pro reformatione, Verum in ipsum auctorem fidei, & consummatorem Iesum: *Heb. 12.* Huic impio Concilio Nichodemus, Gamaliel, & Ioseph ab Arimathia, non consenserunt, sed Christi partes innocentiamque defendebant, licet non præualuerint suffragiorum numero ac pondere collegarum obruti: Hinc *Luc. 23.* de Ioseph scribitur: Hic non consenserat concilio & actibus eorum. Erant enim illi quanquam pauci numero, discipuli quidem Christi, sed occulti, propter metum Iudæorum. Scribit D. August. tom. 2. Epi. 118. ad Iam. *D. Aug.*

uarium, loquens de plenariis conciliis: Quorum est, inquit, in Ecclesia saluberrima auctoritas. Idem tomo. 6. de utilitate credendi, ad Honoratum, libr. vno. c. 17. dicit Hæreticos partim conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maiestate ab Ecclesia damnatos. Et ex Actorum Apostolicorum, cap. 15. liquidò constat, Spiritum sanctum in legitimis huiusmodi præsidere conciliis: Dicitur enim, visum est spiritui sancto, & nobis. Sic, Sacrosæcta hæc Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, vniuersalem Ecclesiam representans. Communiter in omnibus generalibus præfigitur præponiturque hæc clausula comitiis. In quibus error subesse non potest. Siquidem 1. Timot. 3. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. Et 1. Cor. 12. Rogam pro te Petre, ut non deficiat fides tua, &c. Iterum, Matth. 16. Porta inferorum non præualebunt aduersus Ecclesiam, super hanc petram ædificatam. Et apud Theologorum Phœnicem D. Ioannem sapè. Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, ut maneat vobiscum in æternum, Dodebit vos omnia, Spiritus ille veritatis. Et apud, Matth. 18. Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, in medijs eorum sum. Apostolos legimus quater collegisse concilium. Act. 1. pro Mathiæ in locum proditoris & Apostolatus subrogatione ac electione, iuxta illud Psalmistæ: Episcopatum eius accipiat alter. Act. 6. pro septem diaconorum in primitiua illa œconomia Ecclesiastica institutione. Act. 15. pro legalium cessatione, ut scilicet Gentis ad Christianissimum recens conuersa, iugo legis ac caeremoniarum eius non premerentur, sed libertate gauderent Euangelij, per fidem in Christum, qui in morte consummavit omnia legalia, dum diceret. Consummatum est. Ioan. 19. Iterum, Actorum 21. Pro Pauli purificatione secundum ritum legis. Decuit namque Synagogam sepeliri cum honore, ut loquuntur veteres Patres. Quatuor magna & œcumenica concilia Gregorius Magnus, quæ suam præferunt ætatem, dicit se tanquam 4. Euangelia venerari. Vt in Decretis Distinct. 14. Can. Sicut Sancti Euangelij, ex eodem Gregorio lib. 1. Registri, Epist. 24. canonizatur: Sicut Sancti Euangelij, inquit quatuor libros: sic quatuor Cœcilia suscipere, & venerari me fateor, Nicænum scilicet, in quo peruersum Arii dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eanomij & Macedonij error conuincitur: Ephesium etiam primum, in quo Nestorij

Decretum.

impietas iudicatur: Chalcedonense verò quo Eutichis Diolcorique prauitas reprobatur, tota deuotione completor, integerrima approbatione custodio, quia in his vultu in quadrato lapide, sanctæ fidei structura confurgit. Quæ vniuersali sunt consensu constituta. Hucusque Diuus D. Gregorius. Suprà retulimus ex historia Ecclesiastica: Nicæni, atque Chalcedonensis concilij per diuina miracula comprobationem.

Collegerunt, &c. Habent omnia vim. Primò quòd coactum est concilium, Secundò, quòd à Pontificibus, Tertiò, quòd contra Christum. Psal. 2. Principes conuenerunt in unum, aduersus Dominum. & aduersus Christum eius. Magna sanè conciliorum est utilitas, si modò benè cogantur, & boni consiliarij conuocentur, prudentesque viri ad deliberandum perquirantur ac seliganur. Nam Prouer. 11. & 24. Salus vbi multa consilia. Prou. 12. & 13. Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia. Consilium principi necessarium est, ut notat A. Gellius lib. 23. c. 17. Ex Sophocle, Euripide & Platone, Senarius Græcus sic habet: οἱ οὐκ ἔχοντες τὴν παρὰ τὸν βασιλέως φιλίαν. Hoc est, Sapientes sunt, reddunturque Tyranni seu Reges, congressu, conuictique, & commercio Sapientum virorum. Ester. 1. c. Rex Alluerus interrogauit sapientes, qui ex more regio semper aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorum. Plutarchus rom. 3. Opusculorum, Cùm principibus maximè philosophum debere disputare: Qui corrumpit, inquit, principes, & reges, Nempe delatores, calumniatores, & adultores, meritò puniuntur, ut qui non in vnum calicem lethale venenum mittunt, sed in fontem publicitatis scitentem, & quo vident omnes vti. Ibi, Idem, Opusculo, Num seni gerenda sit res publica: Neque, ait, in Homero mirificè magis quicquam iaudatur, atque illud.

A. Gellius
ex Sophocle
alii
Plutarch.

Consedere duces, senio spectabilis ordo,
Nestoris ad naues.

Rex quoque Agamemnon, quum à Diis optaret, ut sibi consiliarios decem ex Achiuis darent: qualis erat Nestor; Non dubium quin ea precatione, rem magni esse momenti sententiam indicare voluit: Nam multas manus vincit prudens vnum licet consilium. Græcè sic: οἶνον γὰρ ἐν βέλῳ τὰς πύλλας χεῖρας νίκα. Hæc ibi. Lampridius in Alexandro Seuero, ad Constantinum Augustum sub finem: sic cum alloquitur: Notum est quòd in Mario Maximo Legisti,

Lampridius.

Legisti, Meliorem esse Rempublicam in qua princeps melius est, ea in qua sunt amici principis mali: Cum venit malus possit à pluribus bonis corrigi, Multi autem ab uno minime. Ab Homulo ipsi Traiano dictum est: Melius est vnum malum pati, quam multos. An non falsi Prophetæ deceperunt Ahab? Nonne vt vulgatus habet versiculus.

Consilium iuuenum Roboam fecit egenum?

Nonne Rex Ioas mortuo Ioiada sacerdote, optimo illius institutore consiliario, ac præceptore, ab aulicis adulatoribus, prauisque consultoribus deprauatus est? Prædictis autem pessime successit, quia malorum consiliis adhaeserint, vt sacra Regum prodit historia. Sed meminere Reges ac Principes bonorum sequi consilia, non autem negligere, omniaque pro animi libidine, suoque arbitrata facere, vt Xerxes, de quo scribit Valerius, lib. 9. cap. 5. De superbia: Xerxes, inquit, Græciæ indicturus bellum, adhibitis Asiæ principibus. Ne viderer, ait, meo tantummodo usus consilio; vos contraxi: Cæterum, Mementote parentum magis vobis esse, quam suadendum. Quam arroganter dictum! Simile est Caphæ supercilium dicentis: Vos necesseis quicquam: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.

Finem huic impono tractatui, si quid propriè dicatur Consilium, aut melius Concilium per c. non per l. Ex Theophylo Antecessore Græco Scriptore ac Iuriconsulto, dixero: Is in §. Eadem Institutionibus. Quibus ex causis manumittere non licet, sic describit Græcis verbis. Κουσίλιον ἐστὶ συνέριον φανέρων ἀνδρῶν κατὰ ῥητον τὸ ἰουάνης χρίστων, σιωσιμένων, Hoc est, Consilium est confessus certorum virorum statis anni diebus coëuntium. Hæc dicit Theophylus.

Quid facimus? Hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum, sic omnes credent, &c.

Hæc angustia prouenit, vel ex auaritia, Luc. 12. Quid faciam? Destruam horrea mea. Vel ex inordinato timore pendendi honorem, vt in villico iniquitatis, Gall. Mauuis me nager ou despensier. Luc. 16. Quid facia? Quia Dominus meus infert à me villicationem? Vel ex inuidia, Act. 4. Quid facimus hominibus istis? Hic autem tria illa concurrunt.

Hic homo, &c. Hominè eum adhuc per abiectione quadam vocant, qui tantam susceperant Deitatis eius demonstrationem, qui sicut Deus signis & miraculis coruscabat.

Multi

Multi signa facit, &c. Id solum in crimen adducitur, quare captandum sit de morte eius consilium, quia signa multa facit. Inuidet Soli, quod in plures suæ Lucis radios distribuit. Emulantur hominibus, quod à veri Solis Luce illustrentur, & ad fidem adducantur. Quare? Quia vellent suam doctrinã, & paternas traditiones ab hominibus potius suscipi, atque in admiratione honorèque haberi. Si vestro etiam iudicio, *Hic homo multa signa facit*, hoc est, multa opera diuina quanto certius & verius erat ex hoc antecedente, vt Dialecticorum more loquamur, illud concludere quod Nicodemus intulit, Ioan. 3. *Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister: Nemo enim potest hæc facere, que tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Si ergo Deus cum eo est, si Legatus à Deo missus est, si diuinã virtute & potentia suffulgens est, Quid attinet Romanorum arma formidare? Cum omnis humana potentia diuinæ comparata nulla sit? Certè, vnde alij vitam, isti mortem hauerunt, vt supra attigimus. Exemplum araneæ quæ omnia in venenum conuertit: Apes verò ex floribus, quamuis amaris, dulcissimum mel conficiunt. *Quid facimus? Multi signa facit, &c.* Sic illi qui separauerunt se ab Ecclesia Catholica, vt Arriani dicebant suis Episcopis: Tot miracula fiunt à Catholicis, Homoniciis, cur & vos non facitis? Scribit Gregorius Turonensis, De Gloria Confessorum §. decimo tertio. Cernens Leuuielus Rex Gothus in Hispaniis, tanta miracula per seruos Dei, qui nostræ religionis erant, fieri: vocauit vnum Episcoporum suorum (scilicet Arrianorum) dixitque secretius ad eum, Quamobrem vos, vt isti, qui se Christianos dicunt, non ostenditis signa in populos secundum fidem vestram? Qui subornauit aliquem, vt ementiretur ac fingeret fieri ab eo miraculum illuminationis: Sed excaecauit hæreticus eum, quem fingebat se velle illuminare, vt fufius in Euangelio, *Volumus signum videre, tractauimus.*

Veniunt Romani & tollent. Quam gratia, dicant quæso, putabunt Romani Christum sibi Iudæorum regnum & tyrannidem vendicare velle. Nunquid seditionem dicebat? aut discessionem à Romanis suadebat? Censum dari Cæsari, aut pendi illi tributum prohibebat? Nonne regem ipsum facere voluistis & renuit? Ioan. 6. Nonne humilem & abiectam in paupertate vixit vitam? Nonne & domo, & aliis huiusmodi ad vitam necessariis carere voluit?

voluit? *Volucres*, inquit, *nidos habent*, *filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Luc. 9.* Quorsam, queso, Romani in eo suspensionem ullam Tyrannidis percipere poterant, qui duodecim tantum discipulis, eisdemque intermibus stipabatur? Qui consulebat, ut si tunicam quis auferre vellet, eidem etiam pallium traderent? Si quis dexteram percuteret maxillam, etiam alteram eidem praeberent. *Matth. 5.*

Veniunt Romani, &c. Proponunt ipsi, quod si Dominus sic dimitteretur venturi essent Romani, & deleretur locus & gentem. Res autem ipsa contrarium omnino, & oppositum habuit exitum. Nam quia non dimiserunt Dominum sic, sed tanquam malefactorem in crucem crudeliter egerunt: venerunt tamen Romani, & sustulerunt locum & gentem. Nempe post Christi ascensionem venientes Romani, sub Vespasiano & Tito, principibus, illos excidio, ferro, fame, & captivitate deleuerunt. Et qui in Paschate Christum occiderant, in eadem solemnitate ab hostibus obsidione cincti sunt: Quique iniuriâ filio illata patrem offenderant, ipsi à patre, & filio Vespasiano, & Tito, delicti sunt. Iudicia Dei iusta sunt. *Qua timebat impius venerit super eum. Prouerb. 10.* Quamuis Christus multa signa ederet, tamen non crediderunt illi Iudaei, pro maiori parte. Quam ergo leues & inconstantes sunt quidam ex Christianis, qui primo occurrenti, praedicatori noua, & inaudita sedem adhibent? atque relicta veneranda Antiquitate, nouationes prophanas sequuntur? Non laudo Iudaeum, sed vitupero Christianum tam varium, & mutabilem. An non dixit Christus, *Matth. 24.* *Multi venient & dicent, Ego sum Christus.* Nolite credere, nolite exire. Quae sunt miracula ab istis nouatoribus seu praedicatoribus facta? Vbi vitae sanctitatis? Planè nulla. *In populo graui laudabo te*, inquit, *Psalmographus Psalmo 34.* Grauitas Christianum decet, non aertem leuitas & inconstantia. *Matth. 11.* *Arundinem vento rotatam?* Nequaquam. *Eph. 4.* *Non simus tanquam paruuli fluctuantes, & ne circumferamur omni vento doctrinae.*

Veniunt Romani, &c. Quid dicitis? Quod venient Romani si eum dimittitis? Si autem eum occideritis, ipsi tradabunt vos omnes. Arma quae impius contra bonum sumit, ipsa sunt quae illum persequuntur, Eodem gladio quem gestabat Goliath, ad necandum Dauidem, interfectus est ipse. Eodem ense quo Holofernes volebat Hebraeos interficere,

ficere, caput eius à muliere Hebraea abscissum est. In furca qua volebat Aman Mardochaeum suspendere; suspensus est ipse. Quam bene ad literam hoc Dauid exprimit. *Psal. 36.* *Gladius eorum intret in corda ipsorum.*

Quibus improbi rationibus res suas confirmare nituntur, eisdem ipsas euertunt. Sic, filij Iacob innocentem Ioseph, inuidia stimulati in Aegyptum vendiderunt, ut hac ratione omnem illi somniorum suorum spem adimerent. Qua autè ratione principatum illius euertere moliebantur, adeo affecti non sunt, quod volebant: ut eadem ipsa, principatus illi occasionem dederint, & regium illi thronum manibus suis erexerint. Quid hic Hieroboâ Regem Israël commemorem? qui vitulis aureis contra Dei preceptum fabricatis, regnum suum stabilire conatus, tantum absuit ut hoc consilio regnum firmaret, ut eodem sibi, liberisque suis, vniuersae familiae, atque ipsi regno, vastitatem & exitium nullis vnquam temporibus refarciendum attulerit.

Simili ratiocinatione sapienter se agere Pharaon putauit, cum filiorum Israël infantes in flumen proijci mandauit, ut hoc consilio tyrannidem, qua illos oppresserat, perpetuo conseruaret. Hac autem carnali, & diabolica prudentia id effecit, ut vastata vniuersa Aegypto, filiiisque omnibus natu maximis vna nocte extinctis, ipse cum toto exercitu, aquis submersus interiret, qui aquis innocentes Hebraeorum pueros interire praeeperat. *Iustus es domine, & rectum iudicium tuum*, exclamare cum psalmista licebit hoc loco, psalmo 118.

Vnus ex eis Cayphas nomine cum esset pontifex anni illius, &c. Notat Euangelista his verbis: Pontifex anni illius, Cayphas Symoniam quod pretio appetiatis sibi sacerdotium comparauerit, instar Iasonis cuiusdam, de quo in libris Machabeorum, Ambiebat Iason summum sacerdotium adito rege promittens ei argenti talenta 360. *2. Mach. 4.* Constituerat Dominus summum sacerdotem per totam vitam, Cui mortuo alter succederet. Crescente verò ambitione inter Iudaeos, statutum est ut successiuè & annuatim pontificia potestas administraretur: imò pecunia non modica comparabatur. Cayphas itaque qui grandi pecuniae summa sibi ad huiusmodi dignitatem aditum fecerat, sua vel maxime interesse putauit, Christi necem procurare. *Expedit*, inquit, *ut vnus moriatur, &c.* ne quid sibi lucri deperiret, vel decideret.

Cicero,
Valerius,
& Plu-
tarchus.

decideret. Vide autem quo fūco malitiam suam tegat, hoc vnum nimirum prætexens ac pretendens: Bonum commune præferendum esse particulari. Iste igitur sub prætextu utilitatis publicæ suadet turpissima & iniquissima, innocentis videlicet occisionem. Refert Cicero libro tertio Officiorum & Valerius libro sexto, capite quinto de iustitia, & Plutarchus tomo secundo Vitæ in Aristide, Quod Themistocles post victoriam eius belli quod cum Perlis fuit, dixit in concione se habere consilium Reipublicæ salutare, sed id sciri non opus esse. Postulavit ut aliquem populus daret, cum quo communicaret. Datus est Aristides. Huic ille: Classem Lacedæmoniorum, quæ subducta esset ad Gytheum, clam incendi posse, quo facta frangi Lacedæmoniorum opes necessarium esset. Quod Aristides cum audiisset, in concionem magna expectatione venit, Dixitque: Perutile esse consilium quod Themistocles adferret, sed minimè honestum. Itaque Athenienses quod honestum non esset, id ne vile quidem putauerunt, totamque eam rem, quam ne audiuerant quidem, auctore Aristide repudiarunt: Maneat ergo, quod turpe sit id nunquam esse vile. Hæc Cicero. Vniuersa concio quod æquum non videretur, ne expedire quidem proclamauit, ac protinus Themistoclem incepto desistere iussit, ait Valerius, vbi supra. Cui etiam Plutarchus loco citato subscribit. Audiat Cæphas se à Gentili Aristide damnari,

secundum quod de Niniuitis ait Christus. Matth. 12. *Quod damnabunt Iudeos.* Ille namque cum vniuersa Atheniensium concione, quod æquum non videretur, ne expedire quidem proclamauit, Ita populus ille, ait Plutarchus, infestitiam colebat: hic autem Pontifex summus, in lege eruditus, Expedire iudicauit quod erat iniquissimum, & terribilissimum facinus, Christum nimirum innocentissimum, & Sanctum Sanctorum, Messiam in lege promissum, ac dilectissimum Dei filium interficere, ne Romani tollerent locum & gentem, id est, templum vastarent, & Iudæorum nationem in captiuitatem ducerent. D. Ambrosius libro tertio Officiorum. cap. 14. Superiorem attingit historiam ex Plutarcho in vita Themistoclis: quod cum duo populi aduersum se de gloria, imperioque decertarent: & alter ex his haberet copiam, quemadmodum naues alterius populi clanculo exureret, turpe creditur: maluitque minus posse honestè, quàm plus turpiter. Et isti qui de sine flagitio

D. Am-
brosius.

hæc facere nequibant, vt eos qui consummandi belli Perlicæ gratia in locietatem conuenerant, hæc fraude deciperent, quam licet possent negare, non possent tamen non eubescere. Deinde aliam subiungit ex eodem Plutarcho in vita Pyrrhi Epirotarum Regis historiam hoc stylo: *Comperit honestatis est semper utilitas, & utilitatis honestas. Memorabile ferunt Rhetores, quod Dux Romanorum, cum ad eum aduersarij Regis medicus venisset, pollicens daturum se Regi venenum, vinctum eum ad hostem remisit. Et re vera præclarum, vt qui virtutis certamen susceperat, nollet fraude vincere. Non enim in victoria honestatem ponebat, sed ipsam nisi honestate quaesitam, victoriam turpem pronuntiabat.* Hæc D. Ambrosius. Eutropius *Entropius* autem Rerum Romanarum libro secundo de Bello Tarentino: cum Pyrrho gesto, sic expresso Ducis nomine eandem refert historiam: Pyrrhus Tarentum fugatus est. In teriecto anno contra Pyrrhum Fabritius est missus, qui prius inter legatos sollicitari non poterat, quarta parte regni promissa: Tunc cum vicina castra ipse & Rex haberent, medicus Pyrrhi noctu ad eum venit, promittens veneno se Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur. Quem Fabritius vinctum reduci iussit ad propriam domum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput eius medicus spondidisset. Tunc Rex admiratus eum dixisse fertur: Iste est Fabritius qui difficilius ab honestate, quàm Sol à cursu suo auerti potest. Hæc ibi: Vnde iustissima pater Cæphæ Pontificis damnatio. Siquidem Fabritius Romanorum Dux, diuinæ legis planè ignarus, solius honesti amore, Pyrrhum medici sui prodicione perire haudquaquam consensit, at verò Cæphas Christum mori expedire pronunciauit, & quantum in se fuit, morti illam, quamuis insontem, hostili proflus animo adiudicauit, contra omnem honestatem & æquitatem.

Vos ne citis quicquam, ait. Hæc est eius præsumptio. Solus sibi sapere videtur. Sic Hæretici Eliu similes, de quo Iob 32. *Iamior sum tempore,* ait, *vos autem antiquiores. Sperabam quod atas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam. Sed ut video, non sunt longam sapientes, nec senes intelligunt iudicium. Ostendam ego scientiam meam. Plenus sum enim sermonibus. En venter meus, quasi melleum absque spiraculo, quod lagunculas novas diripiit. Loquar ego respirabo paululum.* Ita planè nouitij illi moderni Hæretici, qui non

D immerito

D. Ireneus & Epiphanius.

immeritò fungis vna nocte exortis comparari possunt. Obiter hic recensebo DD. Irenæi & Epiphani] contra hereses scribentium verba. Quorum prior libro primo, capite tertio. Simoniani, inquit, & alij, Hæretici, velut à terra fungi manifestati sunt. Posterior autem libro primo, romo secundo contra Valentinus, qui & Gnostici appellantur, Hæresim jr. circa initium. Hi omnes, ait, velut fungi ex terra eruperunt, & velut abominabilium ac prauulentium herbarum germina ex vno omnes tempore in vitam excreuerunt: & sicut antea dixi inftar fungorum sua deformitate sub vnum contactum apparuerunt. Velut etiam à Sancto Irenæo iam de ipsis dictum est. Hæretici illi. Hæretici, inquam, vt fungi (Gallicè dicimus, *Des champignons ou Potirons, excréments de la terre & des arbres*) Antiquos Patres præ se contemnunt, venerandam discipiunt antiquitatem. Vnde Iob 30. *Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum cæribus regis mei.* Illi pleni sunt sermonibus, verè *œquiuocis, seminuerbij: Sed regnum Dei non est in sermone, sed in veritate,* ait Apostolus. De omnibus alijs magno supercilio clamant: *Vos nescitis quicquam, neque cogitatis,* huius Caïphe instar. Magnitudinem impietatis & grauitatem sceleris eius perspicuè Euangelista demonstrat. Quia enim cæteros dignitate Pontificali & autoritate superabat, debuisset maiori pietate & religione in Deum effulgere, quò cæteris exemplo esset virtutem colendi, & diuina mandata seruandi. Ipse verò reliquis immanior, præcipitior ad scelus, & ad cædem paratior, alios quasi tardips agenter hortatur ad facinus dicens: *Vos nescitis quicquam:* Expedi vnus hominis salutem pro rota Republ. negligi, quandoquidem bonum priuatum publico est posthabendum.

Expedi vobis, &c. quasi absumpto Christo, non sint perituri Iudæi quorum ruinam Christus desuevit Luc. 19. Ellocifacit innocentis mortem, nec considerat aut attendit sanguinem innoxium, apud Deum clamare vindictam, vtionemque de homicidis expetere, vt fusè supra tractatum est. Si voluntatem dicentis attendas, mala sunt hæc verba, vt iustus iniuste necaretur: Si autem Spiritus sancti intentionem & verborum significationem respicias, Prophetia est admiranda. *Hoc enim, ait Euangelista, à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius prophetauit.* Vides quantà sit Pontificalis virtus, licet indignus prophetauit.

Balaam

Balaam etiam prophetauit. Numer. 24. eiusque afina locuta est & Saul: 1. Reg. 10. Inter Prophetas similiter prophetauit. Sic Deus honorat potestates. Tameris personæ sint indignæ, officium tamen sanctum & diuinitus institutum. Regibus nostris Christianissimis, hæc specialis conceditur gratia curationum, vt nominis Dei inuocatione, solo contractu à Scrofulis curare valeant, Gallicè, *Le mal des scrofulles.* Si quis autem quaesierit, An Caïphas ob id fuerit Propheta, vel etiam Satil, quia prophetauerunt? Respondco, Ad Prophetiam duplicem actum concurrere, Nempè visionem, Prophetæ enim videntes olim dicebantur 1. Reg. 9. Siue intelligentiam, Nam intelligentia opus est in visione, Daniël. 10. Secundò Denunciationem, 1. Cor. 14. Qui prophetauit hominibus loquitur ad ædificationem: Ex quibus sola Denunciatio fuit in Caïpha, non autem visio, seu intelligentia. Prophetauit igitur materialiter duntaxat, sed non formaliter, vt loquuntur in scholis. D. Augustinus com. 4. lib. 2. ad Simplicianum. Quaestione prima circa initia: Non solum ait plerique sancti, sed Pharao & Nabuchodonosor (in Genesi Danièle) Vterque vidit, quòd nemo eorum intelligere valebat, sed tamen vterque videre poterat, per imagines scilicet & somnium. Sed Ioseph meruit intelligere, quod Pharao non nisi videre: Et Daniël exposuit Regi, & ille cernit & nescit. Nescientes autem afficit Prophetiæ spiritus: Sicut Caïphas cum esset Pontifex prophetauit de Domino, cum aliud in verbis, quæ dicebat, attenderet, quæ non se à seipso dicere nesciebat. Hæc D. Augustinus. Nota quòd non affecit iniurijs Caïpham Euangelista, vocans illum amarulentis agnominationibus, vt solent in Pontifices Romanos debacchari recentiores Hæretici, Antichristos & Bestias illos nominantes. *Nolite tangere Christos meos,* ait per Prophetam Dominus. Et Paulus Act. 23. ex lege istud citauit: *Principi populi non maledices.* Sed tempus est vt Prophetiæ huius verba per partes singulas explicemus, ad hunc modum: *Expedi, non simpliciter & absolute, Necessè est, sed, Decet:* Heb. 2. *Decebat authorem salutis per passionem consummari.* Heb. 2. *Vt vnus homo.* 1. Timoth. 2. *Vnus mediator Dei & hominum.* 1. Tim. 2. *Homo Christus Iesus.* 2. Cor. 5. *Vnus pro omnibus mortuus.* Eccl. 2. Cor. 5. *clisastes cap. 7. Vnum de mille vnium reperit Isaiæ 51. Vnum Eocl. c. 7. vocari eum. Moriatur.* Non expedit occidere, sed benè expedit vt moriatur. Act. 4. *Fecerunt que manus tua & consiliū* Act. 4.

D 2

tuum

Ioan. 30.

1. Reg. 9.
Daniël.
10. 1. Cor.
vint. 14.

D. Aug.
10. 4. li. 2.

Act 23.

Esa. 51.

Act. 4.

Sextus
Decre-
talium.

Rom. 7.
Ezech.
45.

1. Pet. 2.

Iudas A
postol. ca.
v. nico.

D. Aug.

uum decreuerunt fieri. Nota, Facere, & Fieri, Actio & passio
duæ sunt Categoriae seu predicamenta distincta. Deus per-
misit, non decreuit vt facerent: Verum non permisit tan-
tum, sed etiam decreuit vt fieret. In sexto Decretalium,
De consecratione Ecclesiae, c. vnico, in glossa, habetur ver-
ficulus iste vulgatus: Et Ioannes De Vitriaco: Dominica
in ramis palmarum super Euangelium Amara fuit, inquit,
Iudæorum actio: Dulcis autem Christi passio: Actio dis-
plicuit; passio grata fuit. Illa est supra modum peccans pec-
catum, vt loquitur Apostolus Rom. 7. *Hæc sacrificium pro
peccato.* Ezechiel. 45. A Spiritu sancto per Caiphã dicitur,
vt Christus moriatur: Cogitauerunt autem vt interfice-
rent, moti & agitati à Diabolo. Expedit vt vendatur Ioseph,
sed vendere Ioseph non expedit. Vos cogitastis, in-
quit, de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. Dixit
de proditore suo Dominus: *Va per quem tradar ego,* tamen
expediebat vt Christus traderetur, & pateretur suereturque
se tradi ac in mortem offerri. *Tradebat autem iudicanti se
iniuste* 1. Pet. 2. *Va homini per quem scandalum venit. Verum
neceffe est vt veniant scandala,* ait idem Christus sicut & A-
postolus eius: *Oportet hareses esse, vā tamen hæreticis.* D.
Iudas Apostolus in Catholica sua Epistola c. vnico. *Va illi
qui in via Cain abierunt & in errore Balaam mercede effusi
sunt, & in conditione Core perierunt.* Tales autem sunt Hæ-
retici. Deus vult patrem alicuius mori, filius item ingra-
tus, ex malo animo, id ipsum exoptat, Concordant quiuicnt
in volito, sed non in modo volendi, vt dicunt scholastici.
Quod Deus vult rectissime & iustissime vult, Quod im-
probis filius vult, impiè & malè vult: Sic de his iudicare
conuenit: Expedit vt Christus moriatur, Non autem ex-
pedi, sed inquam est, Christum interficere. Expedit igitur
vobis, nedum mihi, vt vnus homo, Deus & homo, mori-
atur pro populo, & ius suum transferat in populum, &
non tota gens pereat, quæ nisi ille pro ea moreretur, iurè
ac meritò per sæcula periisset. O sanctam verèque diui-
nam Prophetiam! Expedit, Non autem absolutè Necessa-
rium est, vt supra attingimus, quia vt D. Augustinus tom.
1. lib. 13. De Trinitate cap. 10. ait: Non alius modus possi-
bilis Deo defuit, cuius potestati cuncta æqualiter subia-
cent, sed sanandæ nostræ miseræ conuenientior modus
alius non fuit, nec esse oportuit. Hæc ibi. Nempe ad diui-
næ iustitiæ satisfactionem, ad charitatem Dei erga nos

comen

commendandam, & vt in ligno vincebat, in ligno quoque vim-
ceretur: *Ars vt artem falleret, & medelam ferret inde, hostis
unde leserat* Canit sancta mater Ecclesia, Nec extra pro-
positum Ouidius. 1. de Arte cecinit:

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli

Torruit, infelix imbuuit auctor opus.

Iustus uterque fuit: Neque enim lex æquior vlla est.

Quam necis artifices arte perire sua.

Expedit vt vnus pro omnibus denigretur similitudine ca-
nis peccati, & non tota gens nigredine condemnetur pec-
cati. Splendor & figura subitantiæ Dei obnubiletur in for-
ma serui, pro vita serui. Candor vitæ æternæ nigrescat in
carne, pro carne purganda: *Speciosus forma præ filiis homi-
num,* pro filiis hominum illuminandis obscuretur in pas-
sione, turpetur in cruce, palleat in morte, ex toto non sit ei
species neque decor, vt sibi speciosam atque decoram ac-
quirat sponfam Ecclesiam sine macula, & sine ruga. Hæc
ex D. Bernardo super Cantica, serm. 28. circa initium.

Expedit, &c. Et planè multum expedit, aliter nullò ingre-
deretur in cœlester egnum. Ioã. 16. *Veritatem dico vobis, Ex-
pedi vobis, vt ego vadam* (scilicet ad mortem, & per illam
ad patrem) Ioã. 14. *Vado parare vobis locum.* Expediebat An-
gelis in cœlo, Patribus in lyngo, viatoribus in mudo. Coloss. 1.
*Pacificans per sanguinem crucis eius siue qua in terris siue
qua in cœlis sunt.* Vides Angelis profuisse crucè, ad sedium
vacuarum repletionem, & ruinarum Angelicarum repara-
tionem, necnò ad cõciliandam bonorum Angelorum cum
hominibus amicitia & pacè. De secundo Zach. 9. *Tu autè in
sanguine Testamèti eduxisti vincitos de Lacu,* &c. id est, Patres
de Lyngo, cum Christus à morte sua descendit ad inferos.
De tertio ait Apostolus: *Sicut in Adam omnes moriuntur: ita
& in Christo omnes viuificabuntur.* 1. Cor. 15. Sicut autem ho-
micida à patris extorris, & exul, Num. 35. non poterat ad il-
lam reuerti nisi post mortè summi sacerdotis: Sic à cœlesti
patria in hac valle miseræ exules filij Euæ, animaque pa-
trum in Lyngo existentes, ac in sinu Abrahe degentes, cœ-
los ingredi nõ potuerunt, nisi Christus mortè subiret. Heb. 10.
Habentes fiduciã in introitu sanctorum in sanguine Christi. Ex-
pediebat igitur, vt vnus homo moreretur, & nõ tota gēs periret.

Jesus moriturus erat pro gente, &c. hoc est, populo Iudaï-
co, vt gens suprã sic accipitur, ne tota gens pereat: Nec so-
lum pro gente scilicet Iudaïca, sed, vt explicat Euange-

D 3 lista,

Ouidius.
Vterque
scilicet
Busiris
de quo il-
le paulò
ante, &
Phala-
ris.

D. Ber-
nard.

Ioan. 16.

Ioan. 14.
Coloss. 1.

Zach. 9.

1. Cor. 15.
Nu. 35.

Heb. 10.

Ioan. 10.

lita, vt filios Dei, qui erant dispersi congregaret in vnum, Gentes significans, ab eo quod futurum erat. Ioan. 10. *Albos oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: illas oportet me adducere. Et fiet vnum ouile, & vnus pastor.* Populus autem gentiliū dispersus erat in varias variorum Deorum superstitiones & cultus: varias insuper doctrinas: Cùm alij Stoicos, alij Epicureos sectarentur, sicque de alijs Philoſophorum heresibus ac sectis: in varios etiam errores, cum vnicuique liberum fuerit, de Dijs quæ vellet commentari. Nunc autem in Christo congregati sumus in vnum, vnus veri Dei cultum ac religionem, vnã fidei professionem, vnã Catholicã & Apostolicã Ecclesiã, vnum baptisma: Et sicut de primitiua scribitur Ecclesiã: *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.* Christus mortuus erat pro gente Iudaica, pro populo Dei, pro patria & natione sua, quemadmodum Dauid se obiecit cõtra Goliath, pro patria sua & populi sui salute: Sic & Christus, cuius ille typum gessit, mortuus est pro populo & gente sua, instar Codri Atheniensium Regis qui pro populo suo mori voluit, vt fufius in Euangelio, de Amore patrie, Cũ de Nazarethanis ageretur, supra diximus, ad illum locum: *Fecit hic in patria tua, &c.*

Exo. 23.

Psal. 13.

Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent, &c. Iniusta sententia esse dignoscitur, ex animi motu: Quia nõ zelo pietatis, sed liuore vindictæ, eo quod vitia reprehendebat eorum, mortis in eũ tulerunt sententiam. Secundò, subiecto: quia innocēs morti adiudicatur. Exo. 23. *In fontem & in fossam non occidet.* Psal. 13. *Veloces pedes eorum ad effundendũ sanguinem, longè errantes: Non enim iocus est, aut res parui momenti, sed res serã admodum humanum sanguinem fundere: Nec minus valet anima pauperis coram Deo, quã anima Principis.* Refert Elianus variæ historiæ li. 14. c. 47. quòd Ptolomæus cùm ad tesseras sederet, & alea luderet, assistens quidã, condemnatorum nomina ipsi recitabat, & crimina eorum, vt quinam mortis supplicium commeruisse, decerneret: Borenice verò vxor eius, accepto libello è pueri manibus, non permisit vt ad finem vsq; legeretur, dicens: Non sic obiter aduertendũ animũ esse, cùm de hominis salute queritur, sed altius cogitandum, & relinquenda iudicia: Nõ enim esse similem casum tesserarum, & corporum. His auditis delectatus est Ptolomæus, neque postea vnquam inter ludendum de capitalibus causis audiuit.

Aelian?

diuit. Hęc ibi. Debuerunt ergo isti consultores maruius deliberare, & exactiùs singula disquirere. Examinandum erat, An Christus doceat defectionem à Rom. Imperio, cũ desertis verbis dixerit: *Reddite quæ sũt Cæsaris Cæsari.* Mat. Mat. 22. 12. Ipsemet tributum soluit, quãuis liber à tributo & immunitatis: vt probatur Mat. 17. Sed ne scandalizemus eos dixit ad Petrum, sumens inuentum in ore piscis staterẽ (genus est moneta, cuius tunc vsus erat) *da eis pro me & pro te.* Sic nullam Christus rebellionis suspicionem dedit. *Eius regnum non erat de hoc mundo.* Ioan. 18. Vt coram Pilato pro se respondit, & se expurgauit. Secundò, Consultandum erat. Num gens peritura sit, si in Christum crederet? Non propter bona opera, sed propter mala, gentes & populi pereũt. Annò gloriosius fuit Imperium Cõstantini Magni, qui fidem publicè professus est, & religionem coluit Christianã, quã antecessorum suorum Paganorum & infidelium? Quomodo ergo dicunt: *Omnes credent in eum.* Quod summis votis optare debuerant hoc timent: *Et venient, inquit, Romani & tollent locum nostrum & gentem?* Tertiò, Consultandum erat, An propter temporale incommodum Republicæ occidendus esset innocens? Cùm, docente Apostolo, *Non sint facienda mala, vt inde eueniant bona.* Tertiò, sententia iniusta deprehenditur ordine, quia nõ auditum decernunt interficiendum, indicta causa, absentem etiam, morti adiudicat, contra omnem ordinem iuris. Scribit Theodoretus Historiæ Ecclesiasticæ lib. 2. c. 16. Liberius Episcopus Romanus Athanasium defendens, ad Cõstantinũ Imperatorem dicit: Nũquam auditum est, Imperator, Rege absente iudicem de impietate ac scelere sententiam pronuntiasse, quasi priuatum odiũ in hominem exerceat. Hęc ille. Isti autem omnes leges, omnia iura tam diuina quã humana præuaricantur, nec Deum nec homines vllò modo reuerentur. O perditissimam tunc ciuitatem Hierusale, in qua verè completur istud Isaiæ c. 1. vaticinium: *Iustitia Isaiæ habitauit in ea, Nunc autem homicida.* Faxit Deus, vt Reges & magistratus nostri secundum Dei voluntatem, & ad æquitatis normam, iurisq; diuini amissam ac regulam iudicent, regant, subditosque sibi populos, sapienter & in Dei timore moderentur: Consilia optima ipsi sequãtur, vt felix faustumq; sit quod designant & aggrediuntur. Nam ecclesiastici vigesimo septimo. *Faciunt nequissimum consilium super ipsum diuoluetur, & non agnoscat vnde adueniat illi.*

Mat. 22.

Mat. 17.

Ioan. 18.

Theodoro-

Eccl. 27.

Isaia 1.

Sicut contigit Cai'pha: & improbis istis conciliariis. Pollicetur Deus per Prophetā: Isaia 1. *Restituā iudices tuos, et fuerint prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus. Post hac vocaberis ciuitas iusti, urbs fidelis. Fiat fiat.*

SABBATO POST
DOMINICAM IN
PASSIONE.

De Vnguenti effusione. Ioan. 12.

Ante sex dies Pascha venit Iesus Bethaniam, & fecerunt ei cenam ibi, &c.

Rimò indicandum iudico, cur hoc ordine positum sit præfens Euangelium, cum aliud in Ecclesiastico legatur officio: Respondeo, Propter feriem ordinemque historiae. Siquidem Dominica sequens, Palmarū inscribitur. Contigit autem præfens historia, *Ante sex dies Pascha*, nempe præcedenti Sabbato. Nam Ioan. 12. Vnde desumptum est hoc Euangelium, post hæc narrationem dicitur: *in crastinum, turba multa qua venerat ad diem festum, acceptis ramis palmarum Christo processit obuiā, clamantibus vniuersis Osanna.* Nota igitur quòd illo anno occurrit festum Paschæ feria sexta cum Christus passus est, Ita ut sextus dies ante Pascha fuerit dies Dominicus, quando Dominus cum ramis palmarum Hierosolymam intrauit. Sabbatho autem immediatè præcedenti Christus venit in Bethaniam. Et hoc est quod dicitur, *Ante sex dies Pascha: venit Iesus Bethaniā. Martha autem ministrabat.* Valde probabile est, secundū quorūdam sententiam in ædibus Marthæ factam esse Christo cenam. Quod disertis verbis dicit hoc loco Theophylactus, dicēdo, inquit: quòd Martha ministravit, significauit quòd in domo eius cœna fuerit. obserua autem fidē mulieris, quomodo nō permiserit ancillis ministrariū, sed per seipsam ministraret, Et Paul. 1. Tim. 5. *de muliere vidua dicit, que sanctorum pedes lauerit.* Igitur *Theophi.* ipsa omnibus ministrat. Hęc Theophylactus in Ioan. ca. 12.

Hospi

Hospita enim eius fuit Martha: Luc. 10. *Intrauit Iesus in in Ioan. quadam castellum, & mulier quadam Martha nomine excepit eum in domum suam.* Et fortè non videtur magnū Christus Luc. 10. *sto ad mensam ministrare:* Sed si circumstantias attendimus magnum quid & egregium tunc præstitit Martha. Non enim curat Phariseorum inuidiam, nec mādatur. Ioan. 11. *Ioan. 11.* Dederant Pontifices & Pharisei mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit Christus, indicet vt apprehēdant eū. Quæ prius illum exceperat, nunc quoque humanissimè suscipit hęc ministerium non ancillis suis committit, sed per seipsam exhibet. Sciebat enim Christum dixisse: Luc. 9. *Qui* *Lucæ 9.* *me erubuerit coram hominibus, similiter hęc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorū Angelorū.* Quod si hoc cōiuiuiū Christo in domo Symonis leprosi, vt alij referunt Euangelistæ, iuxta quorundā veriorē opinionem, factum sit, ad Marthæ etiam commendationē id facit, quòd in domo aliena ipsa etiam ministravit.

Lazarus vnus erat ex discumbentibus, &c. scilicet à sua resurrectione, Viuebat, loquebatur, epulabatur, veritas ostēdebatur, infidelitas Iudæorum confundebatur, ait D. Aug. *D. Aug.* ad hunc locum: Per comestionem, veritas resurrectionis eiusdem patebat omnibus, vt non videretur phantasma.

Maria accepit libram vnguenti nardi pistici, &c. & effudit super Christi caput. Atque aded abundans copiosaque fuit illa vntio, vt ad pedes vsq; defluerit, & stillauerit. Pedes ided hic per amplificationem exprimuntur. Mirum quid, Ioānes Baptista in Iordane tangere formidat sacrum Domini verticem, Matth. 3. hæc autem etiam vngit. Nec *Matt. 3.* *Cant. 2.* meritas est, sed charitas. *Cant. 2. Amore languet:* Amor nescit habere modum. *Nardi vnguentum sumpsit:* Valet autē ad instaurandas vires defessas, mira odoris fragrantia recreans & exhilarans, & Christum, quem fessum videbat, illo perfudit liquore admodum pretioso. Completurque illud Canticorum cap. 1. *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Vnguentum illud pretij magni erat, Quod Pistici Græco vocabulo insinuat, *πιστα* enim hęc dicitur. Ergo vnguentum nardi fidelis & non sophistica, pretiosum & spectatum, Gallicè, dicimus *loyal & exquis,* attulit in alabastro, delicatiori vasculo, quod illa effregerit super Christū. Ideo pistica nardus appellatur. In *de hinc*, hoc loco sumitur pro fideli, & non adulterato vnguento. Sic enim Theophylactus in Marc. c. 14. de Nardo *Theoph.*

D 5 pisti

pistica, ait, scias, quod est species quadam nardi: quæ pistica dicitur, vel quod syncera sit, & non adulterata, vel cum fide confecta. Hæc ille. Ex nardo fiebant pretiosissima vnguenta, quibus Romani solebant capillos deliburos habere. Vnde Tibullus Poëta lib. 2. Elegia 2. canit:

Tibullus.

Illius è puro distillant tempora nardo.

Plinius.

Plinius libr. 12. cap. 12. de Nardo & differentiis eius amplissime tractat & differit, his verbis: De folio Nardi pista dici par est, vt principali in vnguentis: Frutex est grani & crassa radice, sed breui ac nigra, fragilique quamuis pingui, folio paruo densoque. Cacumina in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Adulteratur & pseudonardo herba, quæ vbiq; nascitur, crassiore atque latiore folio, & colore languido in candidū vergente Syncerum quidem leuitate deprehenditur & colore ruffo, odorisque suauitate, &c. Pretium spica in libras 90. in nostro orbe proximè laudatur Syriacum, mox Gallicū. Hæc ibi. Pseudonardum herbam, tanta suauitatis fragrantia vt omnes flores odoris suauitate prouocet: qua dote in vestibus inferitur (vt scilicet benè oleant) duplicem constituent. Alia spica sibi nomen apud nos arrogauit, vulgò Aspicum vocant, alia autem, quia balneis & lauacris expetitur, lauanda vulgò & lauandula appellatur. Vtraque pseudonardi specie Narbonensis prouincia maximè abundat. Hæc est Calepino Dictione Nardus. Ergo Nardus probata & spectata, velut *à Alois*, hoc est germana, nulla arte vitata, Vocabulo Pistica significatur nomine *ωπίστis* deriuato. Nam vt docet supra Plinius, miris modò adulterabatur, quum variæ sint Nardi species, & multæ etiam numerentur herba, quæ nardum imitentur. De Alabastro autem Plinius libr. 36. c. 8. hunc, (scilicet Onicem) aliqui lapidem alabastritem vocant, quem cauant ad vasa vnguentaria, quoniam optimè seruare incorrupta dicitur. Hic cæteris candidior. Hæc ille. Erasmus autè in Mar. cap. 26. Annotat *ἀλαβαστρον* inquit, delicata pixis vnguentaria vitrea, ita dicta à *ἀλαβᾶν* prehendere, & particula priuatiua *α* addita per piconasium *ρ*, quod ob leuorem comprehendi non possit. Sic & Horatius: *Nardi paruis anis*. Hæc ille. Dictionarium autem seu Lexicon Græcolatinum per Crispinum Anno Domini 1566. in lucem editum *ἀλαβαστρον* è & *τὸ ἀλαβαστρον* ab *α*, & *λαβᾶν*, quod capi non possit propter leuorem. Dioscorides libro 5. *Αλαβαστρον*

Plinius.

Erasm⁹.

Horati⁹.

Lexicon

Græcolat

inum.

Dioscori

dos.

ἀλαβᾶν quibus *ιν*, id est, Alabastrites lapis, qui onix etiā vocatur, vt supra patuit ex Plinio. Hæc ibi. Suidas quod *Smidat* que, Dictione *Αλαβαστρον* sic habet *ἀγγος μύρα μὴ ἔχων λαβᾶς ἀδύνα δὲ λίθους μὴ πύθῃται*. Hæc ille. Hoc est, vas vnguenti lapideum non habens anfas, quibus prehendarur, vel lapidea theca vnguentaria. Erat enim valculū sine ansis, quod propter summam leuitatem vix comprehendi teneri-ue possit. Plinius lib. 13. cap. 2. Vnguenta, inquit, optimè seruantur in alabastris, odores in oleo. vt supra etiam ex eodem *Herodot.* attigimus. Herodotus lib. 3. post principia. Referens quomodo Cambyles Persarum Rex per Ichthyophagos, id est, pisce vescentes, legatos suos Æthiopum Regi munera obtulit, inter dona ponit, Vnguenti alabastrum, *ἡγεῖ μύρα ἀλαβαστρον* habet cōtextus Herodoti Græcus. Libram vnguenti nardini, atque confectiois probatæ: Ioannes c. 12. dixit: *Pretium Iudas expressit*, nempe denariorum trecentorum, id est, coronatorum fræcorum triginta, ex quorundam supputatione Nardinum, ait Plinius lib. 13. cap. 1. sub finem, siue foliatum constat inter cætera nardo, myrrha, balsamo, &c. In hoc genere conueniet meminisse herbarum quæ nardum Indicum imitentur, species nouem à nobis esse dictas: tanta materia adulterandi est. Hæc ille. *Pedes vndos dixit* Euangelista. Ordinaria erat capitis vnctio, *Matt. 6. 6. Vnge caput tuum ieiunans*. Luca 7. *Oleo caput meum non vnxiisti*. Vnde & Plinius in nimia luxuria deputat, quod talos quidam vngerent. Sic enim lib. 13. cap. 3. Vidimus etiam ait ille, vestigia pedum tingi: quod M. Othonem mōstrasse Neroni principi ferebant. Quæso vt qualiter sentiretur iuaretque ab ea parte corporis? Hæc ibi. Quod Ioannes de pedibus loquitur, perinde valet, ac si dixisset, totum Christi corpus vsque ad pedes fuisse delibutum. Est enim auxesis siue exaggeratio in voce Pedum. *Domus autem*, ait Euangelista *repleta est ex odore vnguenti*. Non erat simplex liquor ex nardo elicitus: sed varia erat confectio ex rebus odoriferis. Non ergo mirum perfusam fuisse totam domum odore.

Matt. 6.

Luc. 7.

Narrat Plinius loco præcitato P. Licinium Crassum. L. Iulium Cæsarem Censores, edixisse, ne quis venderet vnguenta exotica. Sic enim appellauere. Effudisse autem super caput Christi recumbentis refert D. Matthæus cap. 26. *Matt. 26* Hoc pro consuetudine patriæ fecit, qua in laetis & opiparis conuiujs amicorum singulatis amici hoc veluti recreationis

recreationis genere excipiebantur, & honorabantur, vt videre est. Luc. 7. In conuiuio Pharisei. Huc respicit Davidus allegoria Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me: Impinguasti in oleo caput meum.* Et in alio psalmo: *Oleum peccatoris nō impinguet caput meum.* Vnguento autem utebantur non ad pedes, sed ad caput vnguentum. Maria autem præter consuetudinem tanta vnguenti copia vsa est, vt ad pedes quoque dimanarit. Quod D. Ioannes amplificat. Magnam verò hic Maria fidem, & in Christum affectionem considerare oportet: quæ tam pretiosum vnguentum, quo vti solebat in delitiis, tam largiter à capite ad pedes vsque Christi effuderit. Benefacies nihil terita Phariseorum execrationibus, nihil mota aliorum infonibus, vel murmurationibus contenta quòd Christus æqui bonique consuleret hoc ministerium, quod quidem gratum habet Christus, vt in sequentibus ingenuè proficitur, non quòd voluptatibus caperetur, sed quia ex magna fide & deuotione opus procedebat: Iterum quia præge-rabat mortem & sepulturam, quam voluit esse gloriosam. Sed antequam vnctionis istius materiam absolua-mus, Propter multorum diuersas hac in re opiniones, Primum v-dendum est de cõciliatione, consensu seu cõcordia Euan-gelistarum: circa hanc narrationem scribit doctissimus Cornelius Iansenius Episcopus Gandauensis, Concordia Euangelicæ c. 109. Quòd quidam, secuti Originè & Chry-ostomum, existimant vnctionem, cuius mentio fit à Mat-thæo c. 26. & Marco c. 14. diuersam esse ab vnctione cuius meminit Ioannes cap. 12. hoc loco, ob quædam ab eis non similiter narrata, imò quæ repugnare videntur. Inter huius sententiæ defensores & assertores nominantur ex hereticis Andreas, Osiander, Annotationum in Harmoniam E-uangel. lib. 3. cap. 35. Ex Orthodoxis & Catholicis, Domi-nus Gagæus Doctor Theologus Parisinus, in Matthæum, & alios Euangelistas. Momenta rationum quibus illi pe-mouentur, hæc sunt in summa: Primum, quia vnctio cuius Ioannes hic meminit facta est antè introitum Iosolam in Hierusalem, de quo proxima Dominica *aliis* dicimus: Ea autem, cuius Matth. & Marc. meminerunt, v-deretur facta biduo ante Pascha. Deinde, quia illa facta est à Maria sorore Lazari, hæc à muliere innominata. Verum mulier habens alabastrum vnguenti, non expresso, sed tra-cito mulieris proprio nomine, ait vterque Euangelista. Illa

videtur

videtur facta in domo Marthæ, vt supra ex Theophylacto deduximus: hæc autem facta est in domo Symonis Lepro-si. In illa vnguntur pedes, in hac super caput recumben-tis dicitur effatum fuisse vnguentum. Ibi solus Iudas ob-murmurat, hic verò omnes discipuli, aut saltem eorum multi.

Verum hæc non euincunt, diuersam fuisse vnctionem, imò adeò multa in vtrâque narratione conueniunt, vt ab-surdum sit dicere diuersas fuisse vnctiones. Vtraque enim in Bethania circa tẽpus passionis facta est à muliere. Vtra-que fit vnguento magni pretij & æstimationis, indignatio-nem discipulorum in vtraque secutam Dominus similiter cohibuit. Cui autem verifimile illi facient, qui diuersas dicunt vnctiones, discipulos aulos fuisse reprehendere fa-ctum, quòd Dominus tam grauius antè paucos dies de-fendisset, & committere id, propter quòd Iudas fuisset seuerè adeò increpitus? Illi enim volunt hanc quàm Ioan-nes descripsit priorem factam, sexto scilicet antè Pascha die, nempe Sabbatho ante Palmas, illam autem quàm alij narrat biduo ante Pascha.

Itaque ad rationes allegatas respondendum est, Tenen-do non diuersas esse, sed vnã eandemque apud tres de-scriptam historiam & vnctionem. In qua sententia est D. *D. Aug.* Augustinus, optimus fidusque antiquitatis interpres, què *et D. Cy* etiam sequitur D. Cyrillus in Ioannem, vnã asserens *villus.* vnctionem. In qua me profiteor stare & manere sententia. Ergo D. Augustinus tom. 4. libr. 2. De consensu Euangel. cap. 78. sic scribit: Quomodo post sex dies futurum erat Pascha ex Ioanne, post biduum autem ex Matthæo, & Marco: Qui ita mouentur non intelligunt Matthæum & Marcum, illud quòd in Bethania de vnguento factum erat recapitulando posuisse.

Non post illam de biduo prædicationem suam, sed ante iam factum, cum adhuc sex dies essent ad Pascha. Reca-pitulando ergo illi duo Euangelistæ ad illam diem redeunt in Bethaniam, qui erat antè sex dies Paschæ, & narrat quòd & Ioannes de cõna & vnguento. Hactenus ille. Res-ponso plana est ad primam obiectionem, dicendo Biduum cuius meminerunt duo Euangelistæ ad scelus Iudæ referendum esse, non ad cõnam istam Christo factam. Quòd vt explicatius sit, quasi per parenthesis, facinoris istius occasionem prius sumptam ex vnctione Bethaniæ facta descri

Iansenius.
Origenes
et Chry-
sost.

Osiander.

Io. Gag-
æus.

describunt. Nam antequam Iudam ad principes Sacerdotum abiisse narrent, per recapitulationem, quæ prius Bethania facta fuerant, repetunt: non ut quando cœna hanc, sed quando traditio per Iudam facta, & vnde ille ad eam motus sit declarant. Ad secundam autem dicendum, Quod omissum est à duobus, Ioannes qui post hos duos scripsit suppleuit, Mariæ exprimens nomen. Ad tertiã, dicendum: Ex eo quòd Martha ministrabat, non propterea sequi hanc cœnam factam in domo Martha:

Nec dicit Ioannes Lazarum cum suis fororibus fecisse Domino cœnam, sed indefinitè fecerunt ei cœnam quòd perinde est ac si impersonaliter dixisset: Facta est ei cœna in Bethania, eo quòd locum cœnæ satis explicasset reliqui duo Euangelistæ, nimirum in domo Symonis Leprosi, qui alius est à Symone Phariseo, qui Dominum ad praedidum inuitauerat, & in cuius domum Magdalena penitentiam actura se contulerat. Luc. 7. Vt sentit D. Augustinus libro prænominato De consensu Euangel. cap. 79. Nec enim nouum est ut duo homines eodem vocentur nomine. & sint æqui uoci, ut duo Iacobi, Duo Iudæ, Duo Ioannes, Duo Symones Petrus & Thadæus in Euangelio, prius credibile est, ait Augustinus ubi supra, alium fuisse illum Simonem Luc. 7. non Leprosum, in cuius domo hæc in Bethania gerebatur. Hæc ibi. Ad Theophylactum oppositum sentientem asserentemque in domo Martha factam fuisse conuiuium, dicendum quòd hæc fuit eius opinio. Sed cum Augustino & loco expresso Euangelij tenendum est in domo Simonis Leprosi, non quidem tunc, sed à Christo mundati prius, cœnam factam esse.

Ad Quartam obiectionem de pedibus & capite vinctis, Respondeo, verumque factum esse. Et primum Mariam vnxisse pedes, & deinde quòd supererat vnguenti effudisse super caput eius, et fracto etiam, ut habet Marcus, vasculo, quo nihil sibi vnguenti refernaret. Ad Quintam, Quòd Ioannes solum Iudam, alij pluraliter Discipulos scribunt murmurasse, dico per synecdochen, qua multis tribuitur quòd vnus fecerit intelligendum: quemadmodum latrones blasphemant Christum scribuntur, cum id vnus tantum fecerit. Sed hæc suffecerint attento Lectori ac diligenti.

Consideremus hoc conuiuio Symeonem se gratum ostendisse erga Christum benefactorem, qui illum à Leprosi curauerit, cui tamen mandato, Leprosi nomen etiam postea

remansit. Sic olim Sunamitis excipiebat Eliseum Prophetam in 4. Reg. Sic Abraham hospites, etiam Angelos in v. 7. Reg. riu forma & specie seu habitu. Genes. 18. & Loh similiter, cap. 19. Hospitalitatem hoc exemplo docemur. Matth. 25. Dicit Christus in iudicio: *Hospes eram & collegistis me, &c.* Matt. 25 Semper apud homines prophanos non modo laudata, sed vna ex præcipuis virtutibus habita fuit hospitalitas. Ac proinde in quibus extremam barbariem ac mores prorsus effertatos damnare vellent, eos *Agros*, vel, quòd idem valeret inhospitalis vocabant. Aelianus Var. Hist. lib. 4. c. 1. refert. Quòd Leucanorum quædam Lex sic habet: Si sub occasum Solis venerit peregrinus, volueritque sub tectum alicuius diuertere, & is hominem non susceperit, mulctetur & penas luat inhospitalitatis: ut mihi quidem videtur, & viuenti, & Ioui hospitali. Hæc ibi.

Sicut Matthæus fecerat Domino conuiuium, ad Christi consortium euocatus, quòd animi sui in ipsum propensio nem ostenderet: Sic & Symon iste, de quo Petrus Comesstor in Historia Scholastica de Euangelio cap. 116. Symon, inquit, fuerat Leprosus, & à Domino sanatus, sed tamen adhuc pristinum nomen manebat. Sicut & adhuc Matthæus dicitur Publicanus Matth. 10. in Catalogo Apostolorum, cum tamen cap. 9. narrauerit se fuisse à Domino conuersum, & relicto teloneo Christum sequutum. Martha autem quamuis nobilis ministrabat, nec se satis hoc ministerio dignum iudicabat. Quid enim maius & excellentius esse potest, quàm Iesu famulari? Nam, *Seruire Deo regnare est*, ut in quadam collecta dicitur. Eo ipso nihil se Rege indignum Dauid fecisse dicebat, quòd ante arcam cantando saltasset: licet à Michol despiceretur. 2. Reg. 6. *Viliam fiam, ait, magis quàm factus sum, & humilis ero in oculis meis.* Quædam sunt nobiles viduæ ac diuites quibus videtur indignum ministrare pauperibus, aut Sanctorum pedes delicatis manibus tangere, sed nec dignæ erunt tales in futuro sæculo Sanctorum esse consortes, quos in presenti respuerunt. En Martha diligentiam sibi proponant, quæ Christo nõ semel fideliter inseruiuit. Refert de Helena sanctissima muliere Sozomenus Hist. Eccl. lib. 2. c. 1. *Fama est, inquit, Helenam Constantini matrem Hierosolymis tum commorantem, omnes sacras virgines ad epulas conuocasse, illis ministrasse in conuiuio, apposuisse cibaria, aquam manibus fudisse, aliæque obisse munera, quæ à conuiuia*

D. Aug.

Aelianus

Comest.

2. Reg. 6.

Sozomenus.

Ruffinus.

Come-
stor.

conuiuatorum seruis administrari solent. Scribitur etiam lib. 10. Hist. Eccl. Ruffino auctore cap. 8. Quod Helena virgines, quas ibi reperit Deo sacratas, inuita se ad prandium dicitur, tantaque eas deuotione curasse, vt indignum crederet, si famulorum vterentur officiis, sed ipsa manibus suis, famulæ habitu succincta, cibum apponeret, poculum porigeret, aquam manibus infunderet & Regina orbis ac mater Imperij famularum Christi se famulam deputaret. Hæc ibi Lazarus vnus erat ex discumbentibus. Petrus Comestor ubi supra, sic de Lazaro scribit: Qui, vt ait Augustinus De verbis Domini, conuiuus interrogantibus loca ponarum & sedes inferni, diligenti narratione indicauit: Et ita inferi longis temporibus ignorati, tandem inuenerunt proditorem. Hæc ibi, id est, vt interpretor, aliquem qui inuitos, & quæ illic agerentur proderet ac declararet. Nempe Lazarum ab inferis suscitatum.

Maria attulit libram unguenti &c. Vt lassum Christum releuaret ac recrearet defessum, non recedens à mole Palestina, quasi ei diceret: *Quarens me sedisti Lassus &c.* Ipsa quoque quærebat solum placere Christo, sicut dicit Apostolus: *Si ad hoc hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Et Psalmographus: *Dominus dissipat ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt &c.* Prius vnixerat pedes, modò caput etiam ungit, de virtute in virtutem progrediens. Marcus dicit, Fractum fuisse alabastrum, vnde videtur delicatum fuisse vasculum, nempe vitreum vt verisimile est, aut lapideum marmorei generis, sed non tam durum vt frangi facile non posset. Sciuit Christus caput pedesque unguento pretioso perfundi: qua vnctione se Messyam, id est Christum Domini & vnctum docet, quem Pater vnxit Spiritu sancto. Psal. 44. *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo laticis.* & Psal. 132. *Sicut unguentum in capite, quòd descendit in barbam, barbam Aaron, & in oram vestimenti eius, vt vnctionem in se & in membra effusam doceret. In se quidem, vt in caput: in membra vt pedes. Oportebat ex lege Pontifices ceteroque sacerdotes oleo perungi. Dicam & hac vnctione Regem illum significari, cum & illi è cornu perfunderentur. Ex prophetis etiam quidam, vt Eliseus ab Helia, ungebantur. Sic igitur, Et Rex & Sacerdos, atque Propheta in lege promissus, Christus hac vnctione declaratur.*

Vnus ex Discipulis Indas Ischariotus dixit: *Quare non vnxit trecentis denariis unguentum.* In tam paruo collegio

duodenario tantum numero Apostolorum, inuentus est vnus Diabolus, calumniator scilicet, detractor, & murmurator. Ioan. 6. *Nonne duodecim vos elegi, & vnus vestrum Ioan. 6. Diabolus est?* In omni congregatione reperiuntur mali quidam bonis permixti. In domo Adami Abel & Cain: In domo Noë Sem, Cham & Japhet: In domo Abraham, Isaac & Ismaël: In domo Isaac, Iacob & Esau: In domo Iacob, Ioseph & reliqui fratres qui eum vendiderunt. In domo Dauid, Salomon Absalon & alij. Inter Israëlitas, Chore, Dathan, & Abiron rebelles & perduelles. *Inter filios Dei asseruit etiam Sathan* Iob. cap. 1. Saul inter Prophetas: Inter baptizatos Symon Magus: Inter 7. Diaconos Nicolaus. Act. 6. A quo Nicolaitæ hæretici cognominati: Inter tritium reperta sunt etiam zizanias Marth. 13. Inter bonos pisces in sagena inuenti sunt etiam mali: Inter virgines aliquæ prudentes, aliæ fatuæ deprehenduntur. Marth. 25. In arca cum grano permixta est etiam palea. Hinc D. Augustinus tom. 2. Epist. 137. Et canonizatur Cant. *Quantumlibet vigilet &c.* Distinctione 47. Mihi, ait, arrogare non audeo, vt domus mea melior sit quam arca Noë, vbi inter octo homines, reprobus vnus inuentus est, aut melior sit quam domus Abraham vbi dictum est: *Eiice ancillam & filium eius,* aut melior quam domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui,* aut melior quam domus ipse Iacob, vbi lectum patris filius incestauit, aut melior quam domus ipse Dauid, vbi filius eius cum sore concubuit, Cuius alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellauit, aut melior quam cohabitatio ipse Christi, in qua vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerauerunt, aut melior sit potremò quam cælum, vnde Angeli ceciderunt. Hæc D. Augustinus. Non est tamen vituperandum ob vnum malum, sanctum collegium. Nota ex eodem Augustino vbi supra, Contra Apostatas & desertores sui instituti, *Quomodo inquit, difficile sum expertus meliores quam qui in monasteriis profecerunt, ita non sum expertus peiores quam qui in monasteriis ceciderunt.* Ita vt hinc arbitrer scriptum in Apocalypsi: *Iustus iustior fiat, & sordibus sordescat adhuc.* Hæc ibi. Nota de Iuliano Apostata, Luthero etiam transfuga, & similibus farina perditissimis nebulonibus, excucullatis monachis, quibus nequius nihil inueniri potest. Hier. 24. *Ficus bona, bona valde, & mala, mala valde.* Hier. 24.

Per quam loquēdi formulam, bonos, malōsque religioſos intelligere poſſumus. Nunc occurrit locus contra murmuracionem & detractiōnem. 1. Corinth. 10. *Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt & perierunt ab exterminatore.* Eſt autem obmurmuratio, oblocutio indebita contra factum vel dictum alicuius facta. Multiplex verò eſt genus murmuris. Quoddam eſt malignitatis, ſicut cum quis murmurat contra dicta vel facta bonorum vilipendendo, & ſiniſtra interpretatione damnando. Luc. 5. *Murmurabant Phariſai, quòd Chriſtus comederet cum peccatoribus.* Aliud eſt impatientiæ in aduerſis, Vt qui non poſſunt ſuſtinere aliquid tribulationis, quin ſtatim murmurent: Numer. 11. *Ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore contra Dominum.* Aliud eſt Elationis, & inuidentiæ, eorum qui, eo quòd non aſſumuntur ad honores & officia murmurant: Numer. 17. *Cohibebo querimonias filiorum Iſraël, quibus contra vos murmurant.* Aliud eſt Gulae, eorum qui murmurant eo quòd non reficiuntur ad ſaturitatem ſeu voluptatem eorum. Pſalmo 58. *Si verò non fuerint ſaturati, murmurabunt.* Monet autem Sapiens capite primo, libri Sapientiae, his verbis: *Cuſtodite vos à murmuratione, qua nihil prodeſt, imò plurimum nocet.* De Sanctis Martyribus canit Ecceſia: *Non murmur resonat, non querimonia, ſed corde tacito, mens bene conſcia, conſeruat patientiam. Qui murmurat contra poteſtatem ſeu praelatum ſuum, cum omnis poteſtas à Deo ſit. & qui poteſtati reſiſtit Dei ordinationi reſiſtit:* Rom. 13. contra Deum conſequenter dicitur murmurare. Exod. 16. *Non eſt murmur veſtrum contra nos, ſed contra Dominum Deum.* Vitium murmuris filios Iſraël excluſit à terra promiſſionis. Numerorum 14. *Omnes qui murmuratiſſi contra me non intrabit in terram, &c.* Sic nunc excluſit à regno cœlorum. Propter peccatum murmuris Maria ſoror Moyſi percuſſa eſt lepra, Numer. 11. Propter hoc peccatum, ignis accenſus deuorauit partem caſtrorum, Numer. 11. Propter hoc peccatum Dathan & Abiron abſorpti ſunt, Numer. 16. Propter hoc peccatum miſit Deus ſerpentes ignitos, qui eos ſubito comedebant, Numer. 21. Vitium murmuris eſt perturbatiuum ſocietatis bonorum, & contagioſum. Sicut vno porco gruniente, alij idem incipiunt: ita vnus murmuratio, facilè inducit alios ad murmurandum, & ita tota congregatio conturbatur. Sicut & præſenti Euāgelio intimatur, ex Iudæ murmure, quoddam, vt Matth.

vt Matth. & Marcus referunt, ex diſcipulis ad murmurandum incitatos, quamuis longè alia intentione, quam Iudas obmurmurauerint. Sic Numer. 14. *Exploratores reuerſi Num. 14. murmurare fecerunt contra Moſem, omnem multitudinem detrahentes terra quòd eſſet mala.* Rom. 1. *Suſurriones, Detractorum Rom. 1. Deo odibiles ac exoſos pronunciat Apoſtolus.* Detractor comparatur ſerpenti, Eccleſiaſtes capite 10. *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahitis.* Serpens eſt animal venenofum & proditorium: Sic detractor linguam venenofam habet, & in ſilentio mordeat. Philipp. *Philip. 2. 2. Omnia facite ſine murmuratiōibus, & haſitatiōibus.* Sicut autem papilio volitans circum lucernam, geſtite videtur vt eam exinguar, ſed ſamen ſepiſſimè tam crebro volatur & aſſiduo, aias potiùs adurit, ſibi que tantum nocumētum adfert, permanente ſemper Lucerna, ac perſeuerante in ſua flamma: Ad eundem modum contingit detractoribus, vt ſcilicet cum conentur quantum in ſe eſt, alterius famam nomenque obruere, ſibi potiùs nocumētum prius inferant, animæque interitum, permanente ſæpe magiſque florente eius nomine, quem canino ſuo rodunt dente, quemque penitus delere moliantur. Vt manifeſtè patet in Iuda obmurmurante, qui abiens laqueo ſe ſuſpendit, iuſſenſi que crepuit medius, & diſſuſa ſunt omnia uiscera eius. Magdalena verò ex oppoſito, à Chriſto aduerſus Iudam deſenſa eſt, & immortalitatem nominis ſui promeruit, Chriſto aſſertore. *Vbicunq; predicatum fuerit Euāgelium, dicitur memorabiturque, quod fecit præclarè in ipſius laudem.* Non eſt prudentis ſapientis que viri murmurare Eccleſiaſtici 10. *Eccle. 10. Vir prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus.* Pſaltes Pſal. 100. *Regius Pſalmo 100. Detrahentem, inquit, ſecreto proximo ſuo hunc perſequabar.* Iacob. 4. *Nolite detrahare alterutrum, fratres mei. Qui detrahitis fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahitis legi & iudicat legem.* Laërtius libro ſexto. *Narrat quòd Diogenes Cynicus rogatus quamnam pernicioſiſſimè, id eſt, velociſſimè ac celerrimè, aut certè pernicioſiſſimè, morderet bellua. Ex feris, inquit, obreſcator: Ex cicuribus autem (Gallicè *appriuiſſes*) adulator. Hæc ille. Et vera tales beſtiæ morſum habent nocentiſſimum.* D. Hieronymus tomo primo Epiſtolarum ad Celantiam matronam: *Nulli vnquã omnino detrahas, ait, ſemper Scripturæ memor eſto dicentis: Nolite diligere detrahare, ne eradiceſis.* Hæc ibi, non citato tamen Scripturæ loco. D. Auguſtinus D. Aug.

tom. 10. Sermone 26. ad fratres in Heremo, De murmuratione & detractione ex professo differens, hæc scribit: Calcate murmurationes, & fugite eas vt mortem. Nam murmurare & detrahare hypocritarum conditio est. Murmurare enim hypocrita non fatiatur, de omnibus iudicans, vt ipse solus à cunctis prædicetur beatus. Omnia iudicat, vt nemo sit, qui eum audeat iudicare. Omnia despicit, vt ipse solus sit qui ab omnibus aspiciatur. O hypocrita caue ne ad mensam meam peruenias. Quid enim primò in mea mensa descripsi? Quid primò in ea seruare precipio, nisi quod.

Quisquis amat dictis absentum rodere famam, Vel vitam.

Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Vel

Hanc mensam veritam nouerit esse sibi.

Quapropter, Fratres, si quis murmurare desiderat, nec ad mensam meam accedere præsumat. Hæc D. Augustinus. Cum quo finem dicendi facio hac de materia.

Quare non vauit 300. denariis? Primò videtur zelare Magistri honorem. Quasi dicat: Quid tam bonum magistrum molestam his nugis? Scimus eum non delectari huiusmodi delitiis vel luxu. Secundò honorem totius collegij. Quasi dicat: Nostro conuiuio non conuenit ista magnificentia, Paupertatem professi sumus, Christum pauperem sequendo: Paupertas nos decet. Quod si homines hæc rescuerint, Nonne in nobis scandalizabuntur? Tertiò, Videtur zelo ductus erga pauperes, Quasi dicat: Si decretum erat foeminae, largiri rem adedè caram tantique pretij, poterat donata vendi, & pretium dari pauperibus: hoc nimium sanctius erat, ac magistro nobisque dignius. Vide, quomodo bona specie, auaritiam suam palliat. Sic Pharisæi sub specie sacrificiorum aut oblationum in templo, honori subuentionique parentum derogabant, falsò liberis suadentes, vt parentibus suis dicerent. *Manus quodcumque est ex me tibi proderit. &c.* Sic Hugnostici, Cum de Sanctorum veneratione agitur, sed prætextu honoris Dei, Sanctis eius detrahunt, dicentes: Deum esse zelotypum seu zelotem, nec socium seu comparem habere, vel pati: Cum ipse per Prophetam dicat: *Gloriam meam alteri non dabo, & honorem meum sculprilibus* Isaia 42. Quasi verò eadem & par esset adoratio Dei & Sanctorum: Cum vnum

Isai. 42.

Matt. 4.

Deum adoremus & solum cultu patriæ Matth. 4. ex Deuteronomio repetiuit Christus: *Dominum Deum tuum adorabis,*

& illi

& illi soli seruias: Græcè significantius dicitur. *αὐτῷ μόνῳ λατρεύεις.* Et ipsi soli patriæ cultum exhibebis, Sanctis autem propter Deum, honorem impendimus Dulix, quia *ἀλλοῖ* id est, serui sunt Christi. Honor enim est præmium virtutis. *Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus,* inquit Christus. *Mihi autem nimis honorificati sunt amici mei Deus,* ait vates diuinus. Et D. Hieronymus contra *D. Hier.*

Vigilantium Hæreticum, tomo secundo Epistoliarum: *Quis ò insanum caput, aliquando martyres adorauit? quis hominem putauit Deum? Nonne Paulus & Barnabas Act. 14.*

14. cum à Lycaonibus Iupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hostias immolare, sciderunt vestimenta sua & se homines esse dixerunt? Non quòd meliores non essent olim mortuis hominibus, Ioue atque Mercurio: sed quòd sub gentilitatis errore, honor eis Deo debitus deferretur. Quod & de Petro Act. 10. *Qui* Cornelium se adora-

Act. 10.

re cupientem, manu subleuauit, & dixit: *Surge, nam ego homo sum.* Hactenus D. Hieronymus. Quod sic exponendum, *Quis* aliquando Martyres adorauit? scilicet adoratione summa & suprema, quæ *λατρεία* dicitur quæ soli Deo competit, nulli præterea. Sic ex elementis Christianæ pietatis, rithmis ac numeris Gallicè conscriptis & editis dicimus: *Vn seul Dieu tu adoreras, & aymeras parfoitement.* Sicut autem Iudas proditor dicebat: *Vt quid perditio hæc?* Sic Fælix quidam nomine tenuis, de quo Cassiodo-

*Cassiodo-
rus.*

rus, Historiæ Tripartitæ libro sexto, capite trigesimo secundo: Præfectus regalium thesaurorum, prius quidem Christianus, vt Apollata Iuliano gratificaretur: Videns ornamenta quæ Constantinus & Constantius Imperatores obrulerant, Ecce, ait, in quibus vasis Mariæ filio ministratur. Sanguine toto ex venis incessanter vacuato, celeriter interiit, & morti æternæ traditur. Hæc ibi. Dicunt huiusmodi Sacrilegi & templorum expilatores: Ad quid tot aurei calices? tot vasa argentea? tam affabrè composita ornamenta Ecclesiastica? An non præstaret hæc omnia pauperibus erogari & distribui? Quasi verò non sint alia mediâ subueniendi pauperibus, Quorsum, amabo, tot vestes sericæ, torques, catenæ aureæ, armillæ, in aures, & eius generis muliebria ornamenta? Cur non potius distribuitur egenis elemosyna, quàm tantus luxus, & inutiles sumptus expendantur in vanitacibus? Quorsum, inquam, ista templi ornâmenta, donaria, & vasa

facta? Cur non in pauperes? Adeo bonus odor vnguenti & deuotionis illis in mortem est: Sicut & Iudæ proditori, Odor vnguenti à pia Magdalena super Christum effusum, eum vehementer offendebat. Audiant, quia & pauperes alere, & Deum hisce donariis simul honorare possumus. An verò pauperum cura tangantur? Minimè verò. Quis nimirum eorum, qui Ecclesiarum donariis inuiderunt, quia ea & rapuerunt, eadem pauperibus impendit? Hugonostri

Optatus.

facras edes expilarunt, sacros calices rapuerunt, inlitar Donatistarum, de quibus conqueritur Optatus Mileuitanus quos & venundederunt, & in prophanos vsus non in pauperes impenderunt. Tantùm abest, quòd etiam Xenodochia siue hospitales domos, & pauperum hospitia diruerunt, monasteria solo æquarunt, annuòsque redditus, quos priorum Regum ac Christianorum liberalitas statuerat abstulerunt, & impio sacrilegio rapuerunt. Omnes utiq; fures & latrones. Non crubescunt tamen pauperum curam prætere-
re, vt longè populi deuotionem expellant. Ea specie & dolo bona ipsa Ecclesiæ expiscari sibi volunt. Quis enim co-

Theoph.

rum non sacrilegiis delectatur? existimantes quæstum esse pietatem. Audiant quid ea de re Theophylactus in Matt. 26. censeat. Sic enim ille, Quando, inquit, offert quis Deo donum, ne auerferis illum, neque confringas alacritatem eius, abducens illum, vt det pauperibus, sed sine implere oblationem. Quòd si quis consilio tuo indigerit, vtrum oporteat facere, pauperibus dare, vel offerre Deo, consule illi vt det pauperibus (supple si adsit necessitatis articulus in paupere. Tunc enim vrgente necessitate pauperis, præfertur charitas & misericordia, sacrificio: *Misericordiam volo potiusquam sacrificium, ac per Prophetam Dominus*) at quem offert, indignum est auerferi illum. Decet enim, vt honorem, quem Deo debemus, præferamus simpliciter omnibus etiam misericordia. Noli enim (quia propter misericordiam, quasi sibi facta esset) existimare, quòd oporteat contemnere Deum, & eleemosynam tantò curare. Quia sic & sacrilegiū liceret, & ex sacrilegijs esset eleemosyna dàda. verum nõ sic se habet. Quia non est idè misereri pauperum, & colere ac honorare ipsomet Christum.

Audi, *Pauperis imper habetis vobis cum, me autem non semper.* Vides igitur quomodo aliud sit curam impendere Christo, & aliud misereri pauperibus tametsi Christus suscipiat, perinde ac si in se collocetur, quod pauperibus im-

pendi

penditur. Hucusque Theophylactus, Dei, vt est nominis istius ratio, obseruantissimus. Idem in Marcum cap. 14. *Theoph.* Confundantur hoc loco, qui pauperes Christo præferunt. in *Marcum.* Audiui enim ego aurifabros dicentes, quod si ego discedam, sacrum vas dem pauperibus, & ego viam nec *condamner.* Audiât igitur quomodo Christus præferat sui curam pauperibus. Christi autem corpus propriè, quòd in disco aureo, & sanguis qui in poculo. Nota Sacramentariè, Christi corpus propriè, in disco aureo, pateram vulgò dicimus, contineri, ergo *ἀλλῶς καὶ ὑπαρκτικῶς*, hoc est, verè & substantialiter, non typicè aut figuratiuè est sub speciebus sacramentalibus, Propriè, inquam, vt interpretè Oecolapadio licet hæretico, scribit Theophylactus. Si mihi nunc affuisset copia codicis Græci hunc consuluissem, vt scirem quodnam aduerbium Græcum, τὸ, propriè, respondeat: Facile suspicor vel *κυρίως* vel *ἰδίως*, vel alterutrum supradictorum, *ἀλλῶς, ὑπαρκτικῶς*. Facta mihi copia codicis Græci, sic in eo legi: *χρῆσις ἡ σῶμα Κυρίου, τὸ ἐν τῷ δίσκῳ τῷ χρυσῷ, καὶ αἷμα τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ*. Hoc est, Christi autem corpus propriè, quod in disco aureo, & sanguis qui in poculo. Sequitur in Theophylacto. Qui igitur abstulerit discum pretiosum, & cogit vt corpus Christi viliori ponatur, prætexens scilicet pauperes, sciat cuius partis sit. Hæc ibi. Ego Iudæ similis est, qui sub specie pauperis, sacrorum est expilator vasorum, & sacrilegus. *Bonum opus operatum fuisse*, dicit Christus: Quibus verbis notatur, quod plerumque licet non habita ratione pauperum, sua in cultum diuinum impendere, maxime, inquit Gagneius, in Matt. 26. si non premit & vrget ingens pauperum necessitas. Sic comprimitur Iudæ Ischariotis murmur. Sic autem dicebatur Iudas Ischariotis ab Ischara oppido Iudæ, vadè ortus erat. Quod Cognomenatum addidit Euāgelista ad differentiam Iudæ Liebbei, qui & ipse ex duodenario erat numero. Hæc Gagneius D. T. ex Theophylacto in March. 26. idem, scilicet, Gagneius in Marc 14. Solent, inquit, plurimi occasionem accipere scianjali ex bono opere, ex quo potius deberent gaudere, & factum laudare. Hinc ad Iudæ similitudinem nostræ tempestatis Hæretici videntes templa pretiosis ornari donariis, & accuratè parari, cum Iudæ quarantur, & dicunt: *Vt quid perditio hæc? Numquid melius esset nec dari pauperibus? Quali*, quæ in Dei sunt honorem, in communem non cedant vtilitatem, & pauperum ac di-

*Oecolap.
hæretic.*

Gagneius.

uitum deuotionem excitandam. Mulier ergo plus illis et-
ga Deum affecta, dignius duxit Deo offerre, quam vende-
re, & in pauperes spargere. Vnde à Deo laude digna repu-
rata, & perpetuis laudibus offerenda ac celebranda. Effun-
dere igitur non timuit pretiosum vnguentum, fracto al-
bastro super caput Domini, quod nec agrè tulit Dominus,
sed factum laudauit. Hæc ibi. Iudex propter illam vngue-
ti effusionem tanquam superfluam, & ad luxum factam.
Tamen rebus ad delicias conditis patet hoc exemplo, pios
etiam posse vti, modò iuandi pauperes occasionem non
prætereant.

Non dubium, quum Christus tam pretioso vnguento
delibutus fuit, quin multi pauperes esurierint: sed non de-
fuit etiam Christo ratio cur passus sit ab hac muliere se
isto vnguento, ad cohonestandam suam mortem persua-
di. Nemo igitur quaerat delicias: nemo tamen rursus eos
damner: qui delitiis non procul quaeritis, sed quæ ad ma-
num sunt, vtuntur. Nihil enim est ab optimo Deo in vsum
nostrum conditum, quo non possint benè vti pji. i. *Timet.*
4. *Omnis creatura Dei bona est*, inquit Apostolus. Ad hæc,
vt in aliis denique rebus externis, ita & in vsu deliciarum,
discrimen esse Dominus voluit. Dauidem, Salomonem,
& alios Sanctos Reges atque principes constat sæpè va-
riis delitiis abundasse, quum multis aliis vix necessarius
cibus adesset: neque tamen eo nomine Deo displicuisse.
Tantum adsit dilectio, quæ proximi necessitatem non præ-
tereat: adsit studium sanctimonix, ne carnis concupiscen-
tiis indulgeatur: adsit denique animus in omnibus Dei
gloriam quaerens, & nulla creatura fuerit, cuius vsus ne-
cere possit. Sequitur in Textu.

Et datum est egenis? Vide prætextum pauperum. Quasi
dicat Iudas: Præ cæteris commendatur misericordix opus.
Eccel. 35. Nam Sapiens Ecclesiastici trigesimo quinto. *Qui facit mi-*
Isai. 1. *sericordiam offert sacrificium.* Ilayas Euangelicus Propheta
capit. 1. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, di-*
cit Dominus? Plenus sum. Et sequitur: *Subuenite oppresso est.*
Prou. 21. *Facere misericordiam & iudicium, magis pla-*
cet Domino quam victima: Ergo præstitisset dare egenis.
Ad hoc dicendum, Quod cum ingruit necessitas, Durum
telum, fauendum vel maximè cautæ pauperum. Nam, ne-
cessitas non habet legem, vt communi fertur proverbio,
imò tunc licitè darentur ea quæ ad sacrificium pertinent
in

in alimoniam pauperum, dicente Christo: *Matth. 9. Euntes Matth. 9.*
discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium, ex Osee 6.
c. 6. Et Matth. 12. Si sciretis quid est, Misericordiam volo & non Mat.
sacrificium: nunquam condemnassetis innocentes. Vnde D. Gre-
gorius Papa, libro 7. Epistolarum, Indictione secunda Epi-
istol. 14. ex Registro, & Canonizatur duodecima quaestione
secunda Can. Et sacrorum, inquit, canonum statuta, & Le-
galis permittit authoritas licitè res Ecclesiasticas in redē-
ptionem captiuorum impendi. Et Lege 21. incipit, Sancio-
mus Cod. De sacrosanctis Ecclesiis sub finem, Pro redem-
ptione, inquit, captiuorum, vendere sacra vasa vel vestes,
liceat. Nam animæ hominum quibuscunque vasis præfe-
runtur. Hæc Imperator. Thesaurus Ecclesiæ vrgente ne-
cessitate in vsu pauperum expendere licet, duodecima
quaestione secunda Can. Aurum Ecclesiæ habet, &c. ex D. *D. Am-*
Ambrosio libro secundo Officiorum capite vicefimo octa-
uo. Aurum habet Ecclesiæ non vt seruet, sed vt erogat, &
subueniat in necessitatibus. Nota, in necessitatibus. Nonne
dicturus est Dominus, Cur passus es tot inopes fame mori?
Certè habebas aurum, vnde ministrasses alimoniam.
Melius fuerat, vt vasa viuentium seruares quàm metallo-
rum. Quid, dices? Timui ne templo Dei ornatus deceret,
aurum sacrum non quaerunt. Ornatus sacrorum redemptio
captiuorum est. Ille verus thesaurus est Domini. Nemo
potest queri, quia captiui redempti sunt. Melius est, ait D. *D. Hier.*
Ambrosius, pro misericordia inuidiam perpeti, quàm præ-
tereat in clementiam, vt nos aliquando in inuidiam inci-
dimus, qui confregimus vasa mystica, vt captiuos redi-
meremus, quod Arrianis displicere poterat, vt esset quod
in nobis reprehenderent. Ita in populo, inquit ille, causam
egimus, multò commodius asserentes, vt animas Dominum
quàm aurum seruaremus. Aurum Ecclesiæ habet non vt
seruet, vt supra citatum est. Calix ab hoste redimat, quos
sanguis à peccato redemit. Sic fecit sanctus Laurentius
(de quo canit Ecclesiæ, *Et thesauros Ecclesiæ dedit pauperi-*
bus.) Sanè si in sua aliquis deriuat emolumenta crimen
est: Sin verò pauperibus erogat, captiuum redimit, mise-
ricordia est. Hucusque Ambrosius. Et D. Hieronymus to-
mo primo Epistolarum, ad Rusticum monachum, de vi-
uendi forma, sub finem, scribit in hunc modum: Sanctus
Euperius Tolosæ Episcopus, viduæ Sareptensis imitator,
esuriens passit alios, &c. omnemque substantiam Christi
E 5 visce

Sozome-
nus.Nicepho-
rus.Castro-
rus in
Triparti-
ta.Surius
in Crä-
tius.

visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui Corpus Domini canistro vimineo, sanguine portat in vitro. Qui avaritiam eiecit è templo. Scribunt Historiæ Ecclesiast. Auctores. Sozomenus, li. 4. c. 24. Nicephorus lib. 9. cap. 46. & Tripartitæ Scriptor, li. 5. c. 37. Quomodo Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus, cum fames Palæstinam occuparet assigeret, & ille neq; pecunias neq; frumentum haberet, donaria vasa, thesaurum Ecclesiæ, & sacra aulaa vendidit, & quoad potuit penuriam populi est solatus. Sic sacra vela distraxit & vasa: Ob eamq; causam iniuste Cyrillus Episcopatu abdicatur, factione scilicet Arrianorū, Non satis convenienter, quoniā fames & penuria venditionis huius causa fuerit, ait Nicephorus, sed c. 49. apud eundē, aliquo tēpore postea Cyrillus ipse, sedem suam recuperavit. Hactenus illi. Surius to. 1. Vitarū ex M. S. id est Manuscripto Codice, De Sancto Remberto Archiepiscopo, 4. Februarij, & Crætzius in Metropoli, lib. 2. c. 10. & 11. de eodem: Ille ad redemptiōnem captiuorum apud infideles detentorum etiā sacra altaris vasa impendere non dubitavit, Sanctius arbitratu, pretiosas Christo animas in libertatem statuere, quā aurum intra sacrarium congerere. Dum autem quibuscumq; minus intelligentibus, non rectē fecisse videretur, quasi in alios usus conuerteret, quæ sacris essent deputata ministrariis, interrogatus cur id faceret, Respondit: Plus est apud Deum, per res Ecclesiasticas subueniri captiuis Christianis in angustia constitutis, quā esse queat depositum eas custodiendi. Non sum arguendus impietatis si Christiani, qui filius Dei est, thesauris Ecclesiæ redimo, quia semper inuenire possumus, quod ad usum sacri ministerij sufficiat: Irrecuperabilis verò damni est, si Christianus in captiuitatis afflictione deficiat: Ille Hamburgensis Episcopus, præcipuam curam habuit, ait cap. 11. supra memoratus Grantzius, in elemosynis pauperum, & in redēptione captiuorum. Hæc ibi. Narrat Socrates Historiæ Eccles. libro 7. capite 21. Quod Acacius Amydæ Episcopus, Theodosio iuniore Imperante, Persarum captiuorum circiter septem millia fame morientium curauit: cōuocatisque suis clericis dixit: Deus noster neque lançibus neque poculis eget, Nā nec comedit nec bibit. Quare cum Ecclesia multa monumenta aurea argenteaque possideat, consentaneū est hisce rebus milites captiuos, & è custodia liberare & fame prope eneçtos reficere, sustentareque. Ea igitur

monu

monumenta Ecclesiæ confluenda curauit, vendidit, pro captiuis redimendis dedit & nutriendis illis, eosque liberos dimisit. Hactenus memoranda historia. Quid de Regibus nostris Christianissimis hoc loco commemorem? Scribunt Aimoinus de Gestis Francorum lib. 4. ca. 41. & Guagninus lib. 7. Annalium Francia, in Clodoueo huius nominis secundo Francorum Rege, hoc pacto, Clodoueus Rex argentum quo genitor suus absidem (Est autem Absis, auctore Onophio Augustiniano, De Interpretatione vocum Ecclesiasticarum, Fornicis curuatura, & aliquando integra fornix, Gallicè, *La voulte d'une chaffe ou chapelle*, vel, quam nos Ecclesiarum tribunam vocamus alij Absidem vocant, *La lanterne d'une Eglise, ou la voute*) super sepulchra Martyrum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, prominentem, operuerat: aufertur mādauit, & Aigulpho loci illius Abbati tradidit, vt ipse illud egenis, & necessitatem patientibus (quia fames eo tempore totam penē occupauerat Franciam, Vide extremam necessitatem, & calamitatem!) dispariret. Hunc vocat Deo amabilem principem. Quarto eius Regni anno, tanta annonæ caritas fuit, vt fame atque inedia populus absque modo periret. Cui malo Rex occurrentem, reatum quod argenteum erat, à templo Martyrum aufertur, & per loci Abbatem Aigulphum, indigentibus erogari iubet. Hucusque Annales Gallici. Nunc verò Ecclesiæ bona & reditus (sunt autem bona pauperum) capit & rapit fiscus. Olini pauperibus reficiendis infumebantur: Nunc autem aulicis, imò histrionibus, lenonibus, meretricibus, & huius factionis nebulonibus indignissime distribuuntur. O tempora, o mores! Sed finem facio, si præmonuero, hæc omnia allata exempla probatissimorum virorum, intelligenda esse in tempore necessitatis, in fauorem pauperum. Non quod vlla ex parte fauere velim aut fauendum censeam causa Iudæ sacrilegi, & similibus, quantumvis prætexant bonum & subsidium pauperum. Sequitur in Textu.

Non quia de egenis perimebat ad eum, sed fur erat: Et que mittebantur portabat, &c. Non incongruè quaeritur, Quare Christus talem habuit dispensatorem, quem sciebat esse furem? Respondet Theophylactus in Ioānem 12. c. Propter istud ipsum, quod fur erat, vt omnē ei occasionē auferret. Non enim poterat dicere, quod propter pecuniarum amorem eum prodiderit. Nam iatis consolationis ex marsupio habebat, & neque marsupium gerens fidelis erat. Portabat enim,

Theoph.

enim, hoc est furabatur, quæ mittebantur. Sacrilegus erat in suum usum rapiens ea, quæ in diuinum dabantur. Audiant sacrilegi quarum partium sint. Et caput malitiæ est, quod postea vendidit Dominum. Vides quod ferat auaritiæ *1. Tim. 6.* Ad prodicionem. Bene igitur Paulus *1. Timoth. 6. Rabiæ* omnium malorum hanc vocauit, utpote quæ prodiderit Dominum. Hactenus Theophylactus. Iudas igitur proditorum primipilus, seu præcipuus & Antesignanus; institorum & mercatorum pessimus, sacrilegorum perditissimus, Dominum suum 30. vendidit denariis, pro quibus 30. maledictiones ex Psalmo 108. hæreditauit, interprete Apostolorum *Psal. 108 Act. 1.* Coriphæo & Principe, *Act. 1. Episcopatum eius seu Apostolorum accipiat aliter.* Id Spiritus sancti instinctu, a Davide longè ante vaticinarum ac præhuciarum, in Iuda completum fuisse docet Apostolus, cum in eius locum Mathias subrogatus est. Petrus Comestor in Historia Evangelica c. 116. Prædicti psalmi alia verba accommodat ad Iudam: *Petr. Comestor.* Quæ mittebantur portabat, ait, id est, non solum ferebat, sed apportabat. Habebat enim uxorem & filios, sicut scriptum est de eo: *Fiant filij eius orphani & uxor eius uidua, &c.* Vxor ergo & filiis dabat quæ furabatur. Hæc ille. Et D. Augustinus Tract. in Ioannem 30. tom. 9. de eodem sic dicit: Ecce fur est Iudas, non qualiscunque fur, sed fur sacrilegus, fure loculorum, sed Dominicorum, loculorum, sed sacrorum. Si trimina discernuntur in foro qualiscunque furti, & peculatus: Peculatus enim dicitur furtum de re publica, & non sic iudicatur furtum rei priuatae quomodo publica: quanto vehementius iudicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuerit vndeunque tollere, hoc est, & de Ecclesia tollere: *D. Aug.* Quid aliquid de Ecclesia furatur, Iudæ perditio comparatur. Iudas quæ mittebantur portabat. Portabat, an exportabat: sed ministerio portabat, furto exportabat. Huc ille Augustinus. Bene dictum est, quod nulla pauperum cura tangèretur. Nam quomodo pauperibus compareretur, qui ipsam pauperum misericordiam in mortem tradere non veretur? Fur erat. Modestissime dicitur, Potuisset enim atrociori vocabulo illum notare. Erat siquidem proprio domino infidelis & Sacrilegus. Docemur autè hoc exemplo, quàm monstruosa bellua sit, *παιονεσία, ή φιλία πρηνία,* id est, habendi cupiditas, vehemens studium, nimisque pecunia amor. Damnum quod sibi fecisse videtur Iudas, ablata furandi materia, ad tantam eum rabiem adigit, ut Christum prodere

prodere non dubitet, ut perditam, quam putabat pecuniam recuperaret.

Sine illam, &c. Matthæus sic habet: *Quid molesti estis huic mulieri? Bonum opus operata est.* Prouer. 3. *Noli prohibere eum* Prouer. 3 *qui benefacere potest: Si uales, & ipse benefac.* Non est opus perditum, ut oblarrabat Iudas, sed, præclarum facinus: & quantam famam & perpetuam Maria est adepta, tantam Iudas infamiam, & perpetuam assecutus est.

Vis in diem sepultura mea seruet illud, &c. Quasi dicat: Non hæc causa illud permisi. Portedit enim meam sepulturam. Quod mortuo mihi facere non poterit, hoc nunc quamuis necia præuenit. Nemo autem iuste reprehendat, aut perditionem existimabit, quod in sepulturae funerisque honorem, & sumptus expensum fuerit. Quomodo illi qui culpam aliquem quid facientem dicere solemus: Sine eum quod facit, facere: aut, Sine eum ut faciat quod facit, Sic dictum est. *Sine illam seruare, vel ut serues in diem sepultura mea.*

Quasi dicat Dominus: Hæc vnctionem ego ab ea accipio, pro vnctione qua conabitur frustra me inungere. Tamen inquit hoc loco Iansenius, Verissimile magis est Mariam in hac vnctione nihil cogitasse de instante vel morte vel sepultura Domini, sed ipsam simpliciter præ amoris magnitudine, Dominum multis laboribus defatigatum uoluisse unguento optimo perungere, quemadmodum & alias fecerat, pro more Iudæorum, qui in solemnioribus conuiujs uocatos hospites unguento vel oleo perfundere soliti erant: Non quod Maria crederet Dominum huiusmodi capi delictis, cuius nouerat frugalitatem, sed quod per amoris impotentiam suo indulgeret animo. Ex amoris enim magnitudine rectè illi visum fuit unguentum hoc, cum ut reliqua omnia hominum in usum à Deo datum esset, nulli magis quàm Domino impendendum: ut qui omnium esset hominum excellentissimus & Deo gratissimus. Sed cum dicitur hoc fecisse ad sepeliendum: sic intellige, quod Spiritus sanctus ipsam ignorantem quid ageret mouebat ad hoc opus: significare uolens, & quod instaret Domini sepultura, & quod Maria ab vnctione mortuo præstanda impeditur, quemadmodum supra Caiphas nescius dicitur prophetasse. Dicens autem ad sepulturam hoc fecisse, significat eam non vnxisse se vulgari modo ad voluptatem, sed causa pietatis ac religionis, & in officium sepulturae, qua causa mortuorum corpora ungi solita erant apud Iudæos,

daos, & ipsa mulier postea cupida erat futura vngedi meo-
 rum ipsius corpus. Hinc dicendum, Quomodo sanctis vi-
 ris liceat nonnunquam quibusdam rebus vti, præter metas
 consuetudinis bonorum, nempe ad significationē alicuius
 mysterij: quemadmodū Dominus pretioso hoc vnguento
 præter suam consuetudinem perungi permisit, ad signifi-
 candum sepulturæ mysteriū, vt Annotat. D. Augustinus li-
 bro tertio. De doctrina Christiana, cap. 18. sic scribēs: Quis
 quis rebus prætereuntibus sic vititur, vt metas consuetudi-
 nis bonorū inter quos versatur excedat, aut aliquid signifi-
 ficat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non vsus
 rerum, sed libido vtētis in culpa est. Neque enim vilo mo-
 do quilibet sobrius crediderit Domini pedes ita vnguen-
 to pretioso à muliere perfusos, vt luxuriosorū & nequam
 hominum solent, quorum talia conuiuia detestamur. Hæc
 ille. Discendum etiam Postremò circa hanc defensionem
 facti mulieris, quibus rationibus commendandum sit non-
 nunquam, quòd quidā in templorū ornatu sint sumptuosos,
 nimirum, quia huiusmodi sumptus proficiscitur ex ardenti
 erga Deum & Christum deuotione, adeo vt frequenter
 præstet in vsus facere sumptus, quàm eosdem pauperibus
 impendere, vt disertè pronunciat Theophyl. supracitatus
 in Marcum c. 14. In quibus verbis dubium occurrit. Quo-
 modo conueniant quæ dicit hic, cum iis quæ idem ex D.
 Chrysof. super Matth. cap. 26. scripserat, dicens: Si quis
 consuluerit, Pauperibus offerre iubeto. Cum ergo Chry-
 sofomus præferat sumptum in pauperes impendi, quam
 in templorum ornatum, & sacrorum vasorum constructio-
 nem, quomodo Theophylactus cōtrā, videtur præferre ca-
 ram rerum sacrarum curæ pauperum? Sciendum itaque
 quòd absolutè quidem melius est & maius impendere ali-
 quid Deo quàm pauperibus, eo quòd dilectio Dei præfe-
 renda sit dilectioni proximi: Verum, cum Deus bonorum
 nostrorum non egeat, & proximum propter se diligi à nobis
 velit, nihilque velit sibi impendi, nisi propter nostram
 & aliorum utilitatem & necessitatem: hinc quo cum marce-
 ri aliorum fructu quis facultates suas ex Dei dilectione
 expendit, eo huiusmodi sumptus Deo est gravior: Proinde
 quandoque grarius illi est, si sumptus aliquis etiam ma-
 gnus in vsum rerum sacrarum fiat, quàm si pauperibus im-
 pendatur, vt cum non occurrit singularis aliqua pauperum
 necessitas, & ornatus rerū sacrarum necessarius iudicatur,

obpro

ob prouocandam quorundam in Deum fidem & deuotio-
 nem. Frequentius tamen illi gravior est cura pauperum,
 quòd hæc vt in plurimum sit vtilior, & magis necessaria,
 id quòd respexit D. Chrysofomus. Hucusque doctissimus
 Episcopus Iansenius. F. Thomas de Trugillo, qui Thefaurus
 concionatorum edidit, to. 1. ad hunc locum, Vt in diem trugillo
 sepultura mea, &c. Obseruat, quòd alta mente repositum ha-
 beret Christus sepulturæ suæ diem, Vt inde discamus mor-
 tis nostræ diem ob oculos proponere. Cum igitur defun-
 dum videris ad sepulturam efferri, considerare debebis, te
 perinde etiam mortalem esse: Ecclesiastici 38. Memor esto
 iudicij mei: sic enim erit & tuum: Mihi heri, & tibi hodie. Iube-
 bat Dominus plumas auis quæ illi in sacrificium offerre-
 tur, in cineris locum conici, quo significabatur ad depo-
 nendū omnem factū, ex diuitiis, opibus, honoribus, ac luxu
 insurgentem, huiusmodi alas seu plumas ambitionis conii-
 ciendas esse in cineris locum, hoc est, in mentē venire de-
 bere, Nos mortales esse, ac in cinerem redigendos. Indu-
 tus quidem fuit Adam mortuorum animalium pellibus, vt
 mortis sententiam, in quam per peccatum inciderat, præ-
 oculis haberet. Puluis es, &c. Genes. 3. Et quemadmodum
 Daniel cineris aspersione, fraudes dolosq; supracitatum
 sacerdotum deprehendit, atque perfecit: Ita nos conside-
 ratione mortis debemus technas & Dæmonis astus dete-
 gere, ab hisque diligentissimè nobis præcauere. Hæc ibi
 scribitur ad hoc propositum, in Regula saluatoris, Reue-
 lata Sanctæ Brigittæ c. 27. Quòd fossa quadam in mona-
 sterio iuxta sepulchri loco debito haberi debet, quotidie
 aperta, ad quam quotidie egrediantur sorores. Feretrum
 quoque ante ingressum Ecclesiæ iugiter statuatur, inquit,
 vbi ab ingredientibus semper videri possit, vt vidētes hoc,
 memoriam mortis in mente habeant, & legant in cordibus
 suis, quòd terra sunt, & in eam reuertentur. Sic Laërtius li.
 5. in Democrito: Ille, inquit, sæpe solitarius viuens, atque
 etiam sepulchra incolens. Palladius de Philoromo Presby-
 tero in Galatia, quem ipse vidit, qui mūdo, tempore Iuliani
 Apostatæ Imp. renunciauit, in eius vita, ordine 113. scri-
 bit. Quòd se inclusit sex annos in monumento, vt sic euin-
 ceret nimiditatem (quam scilicet quis de morte conciperet).
 Sed cum de cinerum ceremonia ageremus, & quampluri-
 ma in eam rem nos congestisse, quæ inde, si fuerit opus,
 petenda erunt, suffecerit, vt ad finem properemus.

Pauperes

D. Aug.

Theoph.
explicat-
tur.

D. Chry.

F. Tho-
mas De
Dominic-
anus
Theolog⁹

Gen. 3.

Sanctæ
Brigittæ
regula.

Laërtius

Palladi⁹.

Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper. Et. Quasi dicat, Dominus: Habetis illos, habetis & me. Illi tenemini subuenire vt confratribus & consortibus eiusdem naturæ: Mihi autem vt Redemptori ac Creatori vestro. Nunquam deerit occasio ministrandi proximo, mihi non semper poteritis corporale ministerium exhibere. Non semper habebitis me, sicut nunc habet hæc mulier, passibilem, mortalem, in ista visibili forma. Ioannes Heflicius

*Ioan. Heflicius
sel.*

Louaniensis Theologus, in Matth. 26. sic interpretatur: Me non semper habebitis, Cito carebitis præsentia mea. Non enim sic in posterum eo vobiscum, vt hætenus fui, familiari conuictu, subiectus communi hominum necessitati, quò huiusmodi corporalibus officiis de me possitis bene mereri. Sic Hieronymus similiter & Augustin' illud

D. Hierony.

Ioannis: Iam amplius nõ videbitis me, scilicet mortalem.

D. Aug.

Sic & illud Lucæ intelligendum est. cap. 24. *Cum adhuc essem vobiscum*, perinde ac si tunc cum illis non esset, quia non erat amplius mortalis, & miser, sicut Apostoli. Porro secundum diuinitatem semper nobiscum est, usque ad con-

Mat. vl.

summationem sæculi, Matth. vltim. Secundum autem humanam naturam adest nobis in altari, modo prorsus inexplicabili, longè tamen verissimo. Sic etiam D. Augustinus 10.

*Aug. 10-
mo. 9.*

9. Tract. 50. in Ioanem exponit hæc verba: Habes, inquit, Christum & in præsentem & in futuro: In præsentem per fidem, in præsentem per signum Christi, in præsentem per baptismatis Sacramentum, in præsentem per altaris cibum & potum. (Notanter dicitur in præsentem per altaris Sacramentum, propter realem Christi in hoc Sacramento præsentiam. Habes Christum in præsentem, sed habebis semper: quia cum hinc exieris, ad illum venies qui dixit Latroni, *Hodie cum eris in Paradiso*. Loquebatur igitur de præsentia corporis (sub visibili) Hæc Augustinus. Subiungit statim: Habuit illum Ecclesia secundum præsentiam carnis paucis diebus: modò fide tenet, oculis non videt. F. Thomas

Beaux amys. D. T. Hæc verba dilucidè, & ad literam consequenter explicat dicens: Me non semper habebitis, quia scilicet vngi possim & contrectari. Nec enim, vt impiè torquent Sacramentarij, hic negat suam omnino præsentiam Christum, sed eam qualis tum erat, vt tangi posset & vngi. Hæc ille: Alioqui enim verum est istud: *Hoc est corpus meum* & *Caro mea verè est vobis*. Et Ephes. 5. *Vt firmus membra corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius*, vt firmus per Sacrosanctam

Ephes. 5.

dignamque

dignamque *συνέστυ* & communionem *συστάσει*, id est concorporei & consanguinei. Quæ rectè impleri nequeunt nisi nobiscum maneat Christus reipsa, & substantialiter nobis præsens, & inuisibiliter & rectè, sub speciebus nimirum panis & vini. Faxit Deus Optimus Maximus, & nos in eius fide & mandatorum obseruantia ac dilectione super omnia maneamus: Quatenus ad patriam peruenire valeamus. Amen.

DECAS QVINTA ET

VLTIMA.

DOMINICA IN RAMIS

PALMARVM.

De ingressu Domini solemnem in Hierusalem,
ex 4. Euangelistis.

Cum appropinquasset Iesus Hierosolymis & venisset Bethpage, ad montem Oliueti, misit duos de discipulis suis, dicens: Ite in castellum quoddam contra vos est. Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19. & Ioan. 12. &c.

PERIENDA est ratio cur Dominus hunc triumphum alias insolitum, susceperit: Ipse humillimus, vt sedem semper asinam in tanto apparatu, ac pompa, Hierusalem cum populi acclamatione ingrederetur? Mysterium propter quòd ita voluit ingredi, fuit, vt tanquam princeps Prophetarum illorum stylum seruariet, qui res futuras non verbis solùm sed operibus etiam ac caremoniis prophetabant. Cum enim volebant aliquid in auditorum cordibus magnoperè imprimere, non solùm verbis id dicebant, sed aliquibus signis exterioribus illud significabant: Atque hoc faciebant non ad libitum suum, sed quia ita Deus illis præcipiebat: Ita Prophetavit Samuel, quòd Regnũ à Saule in Dauid trãsferendum

F

erat,

1. Reg. 15. erat, quando Pallium Saulis abscidit per medium. 1. Reg. 15. dicens: *Scidit Dominus Regnum Israël à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.* Prophetavit etiam Ahias ad Hieroboam diuidens pallium in duodecim partes, & datus illi decem, quòd daturus esset ei Dominus decem tribus filiorum Israël, dicens: *Ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.* 3. Re. 11. Atque etiam Prophetavit Eliseus, quòd Ioas Rex Israël 4. Reg. 13. Deuicturus superaturusque erat ter regnum Syriæ, præcipiens ei vt sagittas ad oriẽtem coniceret. Sanctus Propheta Ilias cap. 20. exiit se, vadens nudus & discalceatus, vt prædiceret quòd nudati & spoliati remansuri essent illi, de quibus Hier. 19. vaticinabatur, propter scelera eorum. S. Hieremias cap. 19. confregit lagunculam figuli testeam coram populo, vt significaret, quòd tanquam vas figuli confringendi essent Hebræi, ita vt non possent vltra instaurari: & cap. 27. dictum est eidem: *Fac tibi catenas & pones eas in collo tuo, Quatenus significaret, & Iudæos, & qui illis auxiliari velent, finitimos Reges, in seruitutem & captiuitatis iugum, sub Nabuchodonosore Rege Babylonis fore alligandos.*
- Ezech. 4. Et Ezechieli Prophetæ cap. 12. præcepit Deus dicens: *Fac tibi vasa transmigratorum, & transmigrabis coram eis per diem: Accipe peram tuam in humeris tuis quasi viator: & incipe vasa & suppellectilem tuam auferre, & perfode murum ciuitatis, & fac in eo foramen, atque omnia vasa tua in illud foras efferre satage.* Vt significaret illos vincidos esse ducentes in transmigracionem, & magnam perpelluros calamitatem. Ita Christus Prophetarum Dominus & caput, voluit hoc facto principalem aduentus sui effectum significare, qui fuit vt à vinculis peccati, gentilem & Iudaicum populum, in vtròque iumento designatum (asinum nimirum & pullo eius) solueret, & ad suam obedientiam reduceret. Et ob hanc causam duo illa animalia, adduci iussit ad se, & modo in vno, & modo in altero sedens, glorioso illo triumpho cohonestatus est. Extat enim de eo, Patriarchæ Gen. 49. Iacob vaticiniũ, Gen. 49. conuerso ad Iudam sermone, De qua Tribu ortus est Christus, Heb. 7. *Manifestum est quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster, sic prophetavit: Iuda ligans ad vineam pullum, & ad vitem asinum suam, significans, vtrũque populum ipsi Christo, qui est vitis vera, Ioan. 15. fore incorporandum, quòd in Euãgelo ipse Christus, non obscuris verbis futurum etiam prædixit. Sed cur*

Christus

Christus appropinquat Hierosolymis? Respondeo: Non modò ne festo deesse videretur, quin potius vt vtrũque sacrificium perficeret Cruentum in cruce, & inuentum in Eucharistia oblatione, & quæ præcipua essent ad Euãgelij fundamentum statueret.

Missi duos de discipulis suis &c. Vt nobis commendetur fraterna charitas. Duo etiam missi sunt, Moyses & Aaron ad educendos Hæbreos ex seruitute illa Aegyptiaca. Duo referuati sunt ad terram promissionis ingrediendam, Ioseph scilicet & Cales. *Discipuli b'ni item mitebantur à Christo in omnem locum, quòd erat ipse venturus* Luc. 10. Per duo generalia mandata, omne genus hominum de peccato absoluitur. Quæia? *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Et *proximum tuum sicut teipsum.* In his duobus mandatis omne peccatum expellitur, & omnis iustitia consummatur. Aut certè alia duo: *Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris.* Iterum, *Quod vultis vt faciant vobis homines, facite & vos similiter.* Duæ item sunt clauæ Ecclesiæ nempe scientiæ, & iurisdictionis. Duo populi ad Christum adducendi, Iudaicus & Gentilis. Duo sunt Testamenta. Duæ sunt tabulæ Moysi. Duæ denique potestates, vt in Authentico Collatione prima Constitutione sexta. *Quomodo oporteat Episcopos & reliquos Clericos ad ordinationem adduci, In præfatione loquitur Imperator. Maxima quidem in omnibus sunt dona Dei, à superna collata clementia, Sacerdotium & Imperium & illud quidem diuinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, ac diligentiam exhibens, ex vno eodẽque principio vtráque procedentia humanam exornant vitam. Hæc ibi. Atque ita Binaris hic numerus sacer est & mysticus.*

Ite in castellum quòd contra vos, siue è regione est. Gallicè vis à vis de vous. Intelligunt communiter interpretes, de Hierusalem id dictum esse. *Quomodo verò castellum vocat regiam ciuitatem? Respondeo. Quæ alta videntur apud homines, abominationes sunt apud Deum.* Luc. 16. *Ideo castellum diminutiue dixit, ex abiectione: non autem ciuitatem nominauit. Adde quòd cum ciuitas sit Ciuium vnitas, In Hierusalem autem tunc dissidia vigerent & rixæ seu discordiæ ciuiles, nomen ciuitatis non merebatur, de qua illud Psalmographi intelligitur: *Vidi iniquitatem & contradiotionem in ciuitate* Verum Iansenius, in *Con-Iansenio* Pro Ca-*

stello Græcè habetur, *νικη*, quòd nomen vicum & pagum significat, ineptè autem de Hierusalem diceretur. Verissimile igitur Dominum vicum Bethphage demonstrasse, qui in eorum conspectu, siue ante eos situs erat. Perperam diceretur, Quòd est vobis contrarium.

Statim inuenietis asinam alligatam &c. Prasceium se futurorum Christus ostendit. Sic Samuel Propheta indicauit Sauli ubi essent asinæ Cis patris sui. 1. Reg. 9.

Soluite & adducite mihi, &c. Hic adumbratur Ecclesiastica potestas discernendi videlicet & iudicandi, de qua expressius Matth. 18. *Quaecunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelis.* Apostolis vt soluerent Lazarum ligarum supra, inuinctum fuisse restatur D. August. Ioan. 11. *Soluite illum,* ait Christus, *& snite abire.* Sic in persona Apostolorum Sacerdotibus dicitur Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* Ergo habent potestatem à Christo delegatam soluendi peccatores, postquam audierint eorum confessiones. Nam sicut habet ius ciuile. l. 2. de iurisdictione, Cui iurisdictione data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus iurisdictione explicari non potuit. Igitur vt absolute iuridicè possint, opus est præcedente notitia

& informatione. Prouerb. 12. *Qui quòd nouit loquitur, index iustitiae est.* Hinc D. Hieronymus tom. 7. in Ecclesiastem ca. 10. Si erubescat agrotus vulnus medico confiteri, quòd

ignorat, medicina non curat. Prouerb. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigitur: Qui autem confessus fuerit, & reliquerit misericordiam consequetur.* Isai. 43. *ex 70. λέγε σὺ τὰς ἀνομιὰς σου τῷ πύρρῳ σὺν ἀνομιῶν σου,* id est, *Dic tu iniquitates tuas primum, vt iustificeris.* Si tu dicis Deus obliuiscitur. Isaiæ 43. *Ego sum Deus, qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor.* Et Psal. 31. *Dixi confitebor aduersum me iniquitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.*

Lex.

*Novatiani, vt ait Sozomenus, lib. 1. cap. 21. Historiæ Ecclesiasticæ non in sacerdotum, sed in Dei solius situm esse potestate ignoscere, dicebant, Et Socrates lib. 1. cap. 7. Acellus Episcopus Nouatianorum dixit: Non à sacerdotibus, sed à Deo, qui & potest, & auctoritatem habet peccata remittendi expectandam esse remissionis spem. Negabant ergo per sacerdotes peccata remitti ministerio clauium. Sunt ergo Nouatiani Hæretici moderni. Concilium Tridentinum Sessioe 14. cap. 1. Sacramentum poenitentiae Christus instituit, cum dixit: *Accipe Spiritum sanctum* Ioan. 20. & Potestatem*

Esai. 48. ea misericordiam consequetur. Isai. 43. *ex 70. λέγε σὺ τὰς ἀνομιὰς σου τῷ πύρρῳ σὺν ἀνομιῶν σου,* id est, *Dic tu iniquitates tuas primum, vt iustificeris.* Si tu dicis Deus obliuiscitur. Isaiæ 43. *Ego sum Deus, qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor.* Et Psal. 31. *Dixi confitebor aduersum me iniquitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.*

*Novatiani, vt ait Sozomenus, lib. 1. cap. 21. Historiæ Ecclesiasticæ non in sacerdotum, sed in Dei solius situm esse potestate ignoscere, dicebant, Et Socrates lib. 1. cap. 7. Acellus Episcopus Nouatianorum dixit: Non à sacerdotibus, sed à Deo, qui & potest, & auctoritatem habet peccata remittendi expectandam esse remissionis spem. Negabant ergo per sacerdotes peccata remitti ministerio clauium. Sunt ergo Nouatiani Hæretici moderni. Concilium Tridentinum Sessioe 14. cap. 1. Sacramentum poenitentiae Christus instituit, cum dixit: *Accipe Spiritum sanctum* Ioan. 20. & Potestatem*

Esai. 48. ea misericordiam consequetur. Isai. 43. *ex 70. λέγε σὺ τὰς ἀνομιὰς σου τῷ πύρρῳ σὺν ἀνομιῶν σου,* id est, *Dic tu iniquitates tuas primum, vt iustificeris.* Si tu dicis Deus obliuiscitur. Isaiæ 43. *Ego sum Deus, qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor.* Et Psal. 31. *Dixi confitebor aduersum me iniquitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.*

*Novatiani, vt ait Sozomenus, lib. 1. cap. 21. Historiæ Ecclesiasticæ non in sacerdotum, sed in Dei solius situm esse potestate ignoscere, dicebant, Et Socrates lib. 1. cap. 7. Acellus Episcopus Nouatianorum dixit: Non à sacerdotibus, sed à Deo, qui & potest, & auctoritatem habet peccata remittendi expectandam esse remissionis spem. Negabant ergo per sacerdotes peccata remitti ministerio clauium. Sunt ergo Nouatiani Hæretici moderni. Concilium Tridentinum Sessioe 14. cap. 1. Sacramentum poenitentiae Christus instituit, cum dixit: *Accipe Spiritum sanctum* Ioan. 20. & Potestatem*

Potestatem remittendi peccata contulit, post baptismum lapsis, & Nouatianos remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, tãquam Hæreticos Ecclesia condemnauit. D. Chrysostomus tom. 5. lib. 3. de Sacerdotio: Corporis Lepam, ait, curare, seu verius dicam, purgatos probare, Iudæorum sacerdotibus solis licebat: At verò nostris sacerdotibus, non corporis Lepam, verum animæ sordes non dico purgas probare, sed purgare prorsus concessum est. Hactenus de Confessionis mysterio, quæ etiam Apostolorum temporibus, vt Acta eorum referunt cap. 19. inualuit, fuitque in vsu. Nam multi eorum qui crediderant, confitebantur actus suos. Verum hac de re commodior erit, *Dominicus Quasimodò differendi fultus opportunitas & locus.*

Soluite & adducite. Vtrumque posuit. Hæretici quidem soluunt, sed non adducunt ad Christum. Illi enim dicunt Psal. 2. *Dirumpamus vincula eorum,* hoc est, interprete doctissimo Genebrardo, *μυρρινῶς,* vincula quæ ipsi in nos volunt iniicere; *& proiciamus à nobis iugum ipsorum,* hoc brard. est, cui nos cupiunt subiicere. Quasi dicant: Excuriamus iugum & imperium Dei & Christi eius, de quibus disertis verbis initio psalmi dictum est: *Conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius Nolumus hunc regnare super nos,* dicunt illi: Luc. 19. Verè filij Belial, id est, Luc. 19. sine iugo. Hierem. 2. *à sæculo confregisti iugum meum, Rupisti vincula mea & dixisti: Non seruiam.* Prædicant Hæretici libertatem carnis, soluunt omnem disciplinam Ecclesiasticam, soluunt omnem eius neruum, Excommunicationes non curantes & flocci facientes. Epicuri de grege porci, nihil nisi dissolutionem, carnisque voluptatem docent.

Soluite & adducite. Vtrumque posuit. Hæretici quidem soluunt, sed non adducunt ad Christum. Illi enim dicunt Psal. 2. *Dirumpamus vincula eorum,* hoc est, interprete doctissimo Genebrardo, *μυρρινῶς,* vincula quæ ipsi in nos volunt iniicere; *& proiciamus à nobis iugum ipsorum,* hoc brard. est, cui nos cupiunt subiicere. Quasi dicant: Excuriamus iugum & imperium Dei & Christi eius, de quibus disertis verbis initio psalmi dictum est: *Conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius Nolumus hunc regnare super nos,* dicunt illi: Luc. 19. Verè filij Belial, id est, Luc. 19. sine iugo. Hierem. 2. *à sæculo confregisti iugum meum, Rupisti vincula mea & dixisti: Non seruiam.* Prædicant Hæretici libertatem carnis, soluunt omnem disciplinam Ecclesiasticam, soluunt omnem eius neruum, Excommunicationes non curantes & flocci facientes. Epicuri de grege porci, nihil nisi dissolutionem, carnisque voluptatem docent.

Si quis aliquid vobis dixerit, Dicite: Quia Dominus his opus habet. Nota Christum prædicere Apostolis, quòd ipsi habituri sint contradictores, sicut rei euentus probauit, & Paulo à Iudæis qui Romæ morabantur, dictum est Act. 28. *Act. 28. seu vltimo: De secta hac (sic Christianam professionem per contemptum vocabant) notum est vobis, quia vbiq; ei contradicitur.* Lucas cap. 19. dicit, Dominos iumentorum interrogasse cur soluerent illa? Ex quo patet, quòd non erant animalia in quorumlibet vsus communia.

Dicite, inquit, quia Dominus &c. Regiæ potestatis & magnificentiæ iudicium, quòd ad solum iustum Dominum, possessores iumentorum cesserint ei vsum illorum. Nouit enim corda possessorum, vt simulatque audirent:

Dominus his opus habet, illa vnda dimitterent libera. Idem contigit cum petiit hospitam ad celebrandum conuiuium vltima: conu. Nm cum conuaculi Dominus audiret, *Magister dicit: Apud te facio Pascha*, statim omni remoto obftaculo conuaculum tribuit Matth. 26. Hoc etiam contigit cum iussit Deus populum Israël exire de Agypto, præcepitque vt vasa aurea & argentea exigerent: Vbi me Hebræi diffiderent, addidit dicens: *Dabit Dominus gratiam populo suo coram Aegyptiis.* Exod. 11.

Dominus absolute & sine additamento, Non ait, Dominus Nazareth, aut alicuius loci, sed simpliciter *Dominus* *ὁ κύριος*, de quo in Apocalypfi: *Rex Regum & Dominus dominantium.* Item Psalm.

Domini est terra & plenitudo, &c. Dicite, Non ait, Concutite, rapite, sed *Dicite*: Mahamed suam impiam sectam gladio & ense plantauit: Hæretici similiter sua conati sunt stabilire armis dogmata & somnia: Sed Christus *potens est in opere & sermone*, Luc. 24. Siquidem miraculis, exemplari vita & verbo Dei, gladio nimirum spirituali, non autem armis corporalibus plantata est, & adoleuit Ecclesia. Ephes. 6. *Et gladium Spiritus quod est verbum Dei.* Heb. 4. *Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti.* Dicit Apostolica Ecclesia 2. Cor. 10. *Arma militiae nostræ, non carnalia sunt*, ait Apostolus: Concutit autem & mactat Pistolica Hugnosticorum Synagoga. Obserua quod hic Matthæus & asnam & pullum eius commemorat, vt quia in duobus hominibus vterque fuerat sexus expulsus è paradiso seu deliciarum horto, in duobus animalibus sexus vterque reuocetur. Adde quod, vt supra attigimus, Duo populi significabantur Christo vniendi.

Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur qued dictum est per Prophetam dicens. Dicite filie Syon, Ecce Rex, &c. Non e at Dominus equitationi asuetus, sed pedes non eques iter conficiebat. Vnde Theophylactus in Lucam, cap. 19. Nunquam alias rogauit Christus vt pro itinere iumentum sibi daretur. Qui per omnem Galilæam pedestri itinere venerat, quomodo à Bethania, quæ tantum ab Hierusalem stadiis quindecim Ioan. 11. id est, duobus plus minus miliaribus, vel, more Gallico, Leuca vna, vel paulo plus, distabat, ad Hierusalem profecturus, rogaret vt pullus sibi daretur? Proinde mystica sunt hæc. Euthymius in Matth. 21. Tu interroga Iudæum quis Rex venerit Hierusalem,

salem, asino & pullo vectus, nullum enim allum dicere poterit præter Christum. Zacharias Propheta ca. 9. duo de- *Zach. 9.*
dit signa aduentus Messyæ: Alterum, quod ascenderet super alinam: Alterum fuit populi exultantis iubilus, & applausus. *Quæ* duo hodie completa sunt. *Exulta filia Syon, Ecce vnum, de quo etiam Dauid dixerat, Filia Syon, inquit, exultet in Rege. Sedens super asnam & pullum, &c.*

Ecce alterum, Ecce Rex tuus, &c. Deuter. 17. *Etim constituet Regem quem Dominus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius grætis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.* Christus est Rex natus. Matth. 2. *Vbi est qui natus est Rex Iudaorum?* Herodes alienigena erat, & Rex extraneus. Scribit Plutarchus rom. 1. Opusculorum libro *Plutar-*
priori, De fortuna Alexandri, Si quando Homeri carminū perpesio fieret, alio aliud, vt fit, præponēt: hoc Alexander vt omnium præstantissimum probat, quod Iliad. 7. habetur. *Homer**

Ἀγίτην βασιλεύς ἢ ἀγαθὸς ἢ παρτίπης ἢ ἀχμυρῆς. Hoc est, *Regnatorque bonus simul atque acerrimus hasta.* *3.*

De Agamemnone dictum. Nota *ἀγαθὸς*, id est, bonus, Nota *παρτίπης*, id est, fortis, Nota *ἀχμυρῆς*, id est, bellator, hasta seu iaculo prælians. Quæ optimè Christo quadrant. Ipse *βασιλεύς*, quasi, *βασίς τῶν δαδ*, hoc est fulchrum & sustentaculum populi Sapient. 6. Rex Sapient, stabilimentum populi *ἀγαθὸς*. *Nemo bonus*, ait ille, *nisi solus Deus*, scilicet per essentiam: Alij boni dicuntur, tātum per participationem. *παρτίπης*. *Dominus fortis & potens, Dominus potens in pralio, Vates regius.* Ipse *ἀχμυρῆς*, 1. Reg. 8. *Regem habere volumus, vt egredietur ante nos & pugnet bella nostra pro nobis.* Sic Christus pugnat pro nobis. Et sicut prudens Abigail, 1. Reg. 25. Regi Dauidi, qui Christi typum gessit, dixit: *Faciet tibi Dominus domum fidelem, quia pralio Domini, Domine mihi pratiaris.* Sic Christus pro sua Ecclesia prælia Domini præliatus est, triumphumque reportauit: Vnde præfenti historia *triumphator* seu carmen pro victoria canitur. *Benedictus qui venit &c.* Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Scribit Nicephorus libro 8. c. 32. Historia Ecclesiast. *Nicepho.*
Quod Constantinus tres immensæ magnitudinis cruces fabricari fecit, ad exemplum earum quas ter in cælo viderat. Primum Romæ contra Maxentium depugnans: Secundò, cum commisso bello cum Bizantiis trophæum de rebus statuit. Tertio autem, cum Istro Ponte iuncto Scythas vltra id flumen subegit. Ad imitationem igitur

triplicis istius visionis tres ex ære fieri curauit cruces, est que sacra hæc imposuit nomina, *Ἰουὸς Χρῆστος νικῶν*, Hic est, Iesus Christus vincit. Hæc Nicephorus.

Venit tibi mansuetus, &c. Mansuetus ad impropria: *quicum maledicebatur, non maledicebat*: Mansuetus ad tormenta Esaiæ 53. *Verè langores nostros ipse tulit: Sicut ovis ad occisionem ductus est. Faciem meam, inquit, non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Usque ad mortem, mortem autem*

Esa. 53.

Philip. 2.

2. Cor. 10

Iud. 9.

Plutar.

Gen. 22.

Iud. Grænatensis.

tem crucis Philip. 2. Denique tanta Regis huius mansuetudo extitit, vt cum Apostolus vellet obnixè ab hominibus aliquid petere, eos per mansuetudinem Christi adiuuaret. 2. Corinth. 10. *Obsecro, inquit, vos per mansuetudinem & modestiam Christi.* Non enim credendum erat huc virtuti aliquid negaturos eos, qui eius merito, seruati & redempti erant. Ecquis non facilem sibi esse puter accessum ad eum regem qui mansuetus est, & tam humili vehitur iumento? *Quis adeo timidus qui non ad mansuetum accedere confidenter audeat? Præsertim cum is sit, cui nihil aliud magis, quàm humilium & mansuetorum placeat deprecatio?* Iudith. capit. 9. Nota ex Plutarcho tomo. 1. Opusculorum, in Apophthegmatibus Regum, *Quomodo Artaxerxes Mnemon, id est, memor cognomine, non tantum compellantibus liberalissimè vacabat, sed & vxorem suam iubebat Pilenti aulae dimouere, vt posset ab iis, qui vellent, compelli in via. Obiter hic aduerte, Pilentium esse vehiculi genus, quo matronæ vehebantur, Gallicè *vn coche ou vne carosse.* Sed longe facilius patet ad Christum aditus.*

Ille neminem excludit: Gremium clementiæ eius nemini clausum est: Non vehitur feroci equo, & ad bellum instructo paratòque, non carru triumphali, non stiparum militum caterua: *Super asinam sedet*, humili nunc vehitur asello, Instar Abrahami Genes. 22. qui immolaturus asinum æterni iussit. Sic Christus, paulò ante quàm in monte Caluarie immolaret victimam corporis sui tanquam arietem cornibus herentem, asinum conscendit: vt inanem hominum fastum & superbiam exemplo suo deiceret. Refert Ludouicus Granatensis, huius Dominicæ concione secunda. *Quòd interrogatus quidam, quis potissimum cõmenda nauigaturus in lōginquas oras necessarius esset? Aquà, respondit. Rursumque interrogatus, Quid secundo loco necessarium esset? Aquam iterum respondit. Tertio, quoc-*

idem

idem rogatus, eodem modo, respondit. *Qua loquendi figura, quàm esset huius elementi copia, nauigaturis necessaria declarauit.* Sic de humilitate sentiendum profus, vt etiam Diuus Augustinus se respõsurum significat in quadam supra citata Epistola, *Quòd de actione seu pronuntiatione Demosthenem Oratorem similiter respondisse, Scriptores prophani supra citati referunt.* Mansuetus est Christus. *Rex regum, & Dominus Dominantium.* Apoc. 17. & 19. *Sine, ait, paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos.* Matth. 19. *Eum qui venit ad me non eiciam foras.* Ioan. 6. *Imò omnes ad se vocat.* Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Et, *Discite à me, quia mitis sum, seu mansuetus & humilis corde.* Mansuetus est Rex: Siquidem Prouerb. 20. *Roboratur clementia thronus Regis.* Esther cap. 13. *Rex Maximus Artaxerxes scribebat ad hunc modum: Nolui potentia abuti magnitudine, sed clementia & lenitate subiectos gubernare.* Scribit etiam Iustinianus. l. Imperialis. C. de nuptiis. *Credimus Dei beneuolentiam & circa genus humanum nimiam clementiam (quantum nostræ naturæ possibile est) imitari.* Cyrus, vt refert Xenophon de Pædia Cyri, libr. 8. dicebat: *Similia esse opera boni pastoris & boni Regis.* Hinc Homer⁹ *Iliad.* 11. & *Odysse. γ. ποίμνη λαών.* Agamemnonem vocat, hoc est pastorem populorum.

Quia sicut pastor debet curare vt saluæ sint oues, & habeant vnde viuant: Sic Rex populum suum curare debet: Ne dicatur, sicut in eodem scribitur Poëta, *Ἰλιάδ. α. δὲ μῆπος βασιλῆος*, id est, populi deuorator. Xiphilinus, ex Dione, in Tyberio, recitat illum dicere solitum: *Tondere oues meas volo non deglubi.* Et Suetonius. de eodem capit. 32. *Bona pastoris, inquebat ille, est tondere pecus non deglubere.* Idem non esse onerandas tributis prouincias. Ac in eum ferè sensum respondit Alexander, vt refert Maximus Monachus Sermone 13. *Cum quidam ex numero amicorum, qui summè beneuoli videbantur, illi diceret: Ciuitates subiectas maiora posse pendere tributa, dicens: Olitorem odi qui radicibus euellit olera.* Gracè ita: *ἐπιπρόν μὲν ἔκτιστον ἐκτεμνῆτε τὰ λάχανα.* Sic Darius Xerxis pater, authore Plutarcho, tomo. 1. Opuscul. in Apophteg. Regum & Imperatorum, quem tributa imponeret subditis, proceres prouinciarum euocatos interrogabat. An ea essent grauiora: quàmque responderent esse

D. Aug.

Matt. 19

Ioan. 16.

Matt. 11.

Prou. 20.

Esther.

13.

Lex.

Xeno.

Phon.

Homer⁹

in Iliad.

& Ody.

Xiphili-

nus ex

Dione &

Sueton-

nius.

Maxi-

mus.

Plutar-

chus.

mediocritia, dimidium eius quod proposuerat singulos pedere iubebat. Ita bonos Reges, tanquam patriæ populorumque patres, agere conuenit, non tributis & exactoribus seu vectigalibus subditos opprimere & veluti obrutes, sed ex mansuetudine ac clementia planè regia (Nulli si quidem ex omnibus, ut ait Seneca lib. 1. de Clementia. 3. magis quam Regem aut Principem decet: Et Claudius Panegyri. 7. de 4. Honorij consulari, Theodosius Honorio filio dicebat.

----- *Sola Deos aequat Clementia nobis.*

Subditos tractare oportet. Non sic impij, non sic Roboam enim Rex, ut Sacra Regum narrat Historia, li. 3. non contentus impositis à patre Salomone vectigalibus, noua & grauiam addidit & augebat tributa duodecim tribubus, et consilio nimirum iuniorum: Vnde factum est, ut decem tribus ab eo ad Hieroboanum continuò defecerint. Impius Achab à Naboth Sancto viro, vineam suam, vitam denique ipsam, falsis contra eum testibus subornatis, abstulit: ut in præfata continetur historia. Rectè autem de Christo Rege nunc dicitur: *Venit tibi*, hoc est, in tuam utilitatem. Nam *propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis*, canit Ecclesia in Symbolo. Si itaque tota hæc de Christo Prophetia explicetur. *Dicite filii Syon: Ecce Rex*, non Tyrannus, populi, non suam querens commoditatem. Psalmo 2. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius, &c.* Tunc, non alienigena, ut Herodes, sed naturalis. *Venit tibi*, si eum benignè recipias, sed vè tibi si reicias. *Venit tibi*, non contra te, ut regnum cæleste conferat. Luc. 12. *Complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Ut det animam suam in redemptionem pro multis Matth. 20. Bonis pastoris instar animam suam ponit pro ouibus suis. Ioan. 10. *Sedens super asinum & pullum, &c.* Notandum hoc loco, Ethnicos scriptores aduersus Christianos cauillari & crimina committere, ut Christianismum reddant exosum. Scribit enim

Seneca
& Claudius
dianus,

Psal. 2.

Luc. 12.

Mat. 20.

Ioan. 10.

Tertul.

Tertulianus in Apologetico contra gentes: Somnatis caput asinum esse Deum nostrum. Ideo asinari vocabantur Christiani à maleuolis. Quidam picturam proposuit cum eiusmodi inscriptione, Deus Christianorum Ononichites, id est, verbum verbo redditum, asinumgularius. Is erat auribus asininis, altero pede vngulatus, horum gestans, & togatus. Tale monstrum in Christi Dei nostri

despe-

despectum erat, Et quasi stolidos deridebāt Ethnicī Christianos. Vel ideò Asinarios vocabant eos, ut lib. 2. contra Appionem Alexandrinum, scribit Iosephus Iudaicæ historię auctor, præsumpsit dicere Appionem, in sacrario seu templo, Iudeos asini caput collocasse, & eum colere: Sed ipse potius, inquit Iosephus, cor asini & impudētiam canis habuit. Hæc ibi. Nota, quòd mera erat impostura. Nos, inquit ille, asinis honorem non damus. Quod de Christianis merito etiam intelligatur. Non enim asinis honorem tribuimus: Sed Christum asello vectum colimus, & tanquam Deum, sicut hic est verus Deus: & vita eterna. 1. Ioan. 5. *Qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.* Rom. 9. *adoramus.* Quòd enim sternebant vestimenta in via, non propter asinum id faciebant, sed propter Christum asino insidentem. Cornelius Tacitus Annalium lib. 21. sic de Iudæis comminiscitur: Effigiem asini, inquit, quo monstrante sitim depulerunt, penetranti sacrauerunt. Hæc ibi. Sed sequenti pagina sibi ipsi contradicit, scribens ita: Nulla simulachra vrbibus suis nedum templis sunt. Mendacem esse memorem oportet. Iosephus supra citatus testatur quòd neque Pompeius neque Titus, qui templum iure victorię sunt ingressi inuenerunt quid simile. Commētitia sunt hæc à Cornelio Tacito, & aliis huius farinae scriptoribus conficta. Ideòque Tacitus, mendaciorum loquacissimus, à Terulliano iure appellatus. Hūc sequutus est Plutarchus, Ethnicus nempe ethnicum & cæcus cæcum: Non ro. 2. Opuſculorum Symposiarum lib. 4. q. 5. Asino, inquit, suus est apud Iudeos honor, qui fontem aquæ eis demonstrauit. Ita suem reuerentur ut sationis & arationis magistrum. Hæc ille. Sed hæc est Ethnicorum impostura, quasi Asinariam superstitionem admitterent Christiani, vel etiam Iudæi, ex quibus (alio. Ioan. 4. Existimo itaque Ethnicos Asinarios vocasse Christianos, non quòd Asinos agerent (quæ est vera huius vocis significatio, veluti Mulio dicitur, qui mulos agit) sed quòd quasi stolidos derideret hoc cauillo & conuicio. Siquidem Ouidius ob stoliditatem Midam, quia rusticam Panos cantilenam, diuinæ Apollinis modulationi præferendam duxerat, ea poena à Deo mulctatum finxit, ut eam iudicio peccauerant humanæ aures in asini aurículas demutarentur. Aurículas asininas Rex habet Midas. Irisionis etiam indicium est asinus, quia dentibus deformitate denudatis, irridere videatur: aliquè deludetes appressa ad aures

Iosephus

1. Ioan. 5.
Rom. 9.

Cor. Tacitus.

Plutarch.

Ioan. 4.

Ouidius.

ad aures manu, a finias auriculas imitantur. Sic illud *Profi* *Auriculas asini quis non habet?* In derisionem dicitur. Obsecra quod asinus est etiam ignaviae symbolum. Est enim tardus ad gressum. Labor item ferulis ac indefessus per asinum significatur. Oneri enim gestando destinatus est. Et asini cutis, post obitum, ne quid eius unquam requiescat, foraminibus dilacerata, assidua cribrorum infernae agitationi, vt fufius apud Pierium lib. 12. Hieroglyphicis, pertractantur.

Sed in bonam quoque partem asinus accipi potest, laudisque habere significationem. Quandoquidem ex animalibus brutis Asina Balaam humana verba, non sine ingenti prodigio ac miraculo protulit, & Angelum prior vidit. Sampson in maxilla asini percussit mille Philistaeos, ac eius molari egressa sunt aquae, quibus refocillatae sunt vires eius. Unde colligitur humile hoc animal, vtile fuisse populo Israel, viuum & mortuum. De viuo patet ex historia. Sacra Numer. 22. *Cum Balaam ad maledicendum populo Israel proficisceretur, Asina percipiens Angelum stantem in via euaginato gladio, loquuta est, sicque Balaam benedixit populo.* De mortuo, extat in sacris exemplum. Iud. 15. in Sampson. Vt supra retulimus. In natiuitate Christi Asinus adfuit. Et *Isai. 1.* iuxta Isaiæ capite primo vaticinium: *asinus agnouit tunc pascensorem suum*, imò, vt apertius dicam, adorauit creatorem omnium, non sine speciali miraculo & singulari portento. Hinc Prudentius Poëta Christianus, libro Cathimeria, hymno de Natiuitate Domini cecinit:

O Sancta praesepis tua

Aeterna Rex cumabula

Motis & ipsis credita;

Adorat hac brutum pecus. Ect.

Simplicitatis symbolum & asinus, quippe qui nullum inter carduos & lactucam discrimen habeat, nec vllum sit onus quod detrectet: (si sit opus) pro boue terram profcindat, plaustrum trahat, & quid non commode in quotidiano vsu adferat? Neque verecundatus Cleanthes appellatione eiusmodi, confidentissimè respondit: Asinus quidem sum, sed qui portare possum sarcinam Zenonis, vt refert Laërtius de eo, libro septimo. Cum audiret, Asinus, non abnuebat, dicens solum se ferre posse Zenonis sarcinam. Hæc ille. Nempe, quod non magnam haberet Zenosuppellestem. Postremo, comparatur homo Deo obediens:

diens iumento: dicente Psalmista: *Vt iumentum apud te ego.* Et D. Augustinus in libris Hypognofticon: Deus, inquit, tenet habenas & regit tanquam fessor. Liberum autem hominis arbitrium simile est iumento cui insidet Dominus. Et sequitur motum gratiae. Est etiã asinus peccatoris symbolum. Quandoquidem peccator instar Asinae, piger est ad ambulandum in Dei mandatis. Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri*, ad constendum, ad bene operandum. Durus contra stimulum: Nisi enim vsque ad sanguinem pungatur, non accelerabit gressum. Debilis est in parte anteriori, sed fortis in posteriori. Ita peccatores nisi aduersis non facile emendatur. Psalm. *Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.* Potentes sunt ad mala, sed benefacere nesciunt. In terrenis planè fortes, in celestibus quarendis debiles. *Asina erat alligata*, sed ab Apostolis soluenda: *Sic funibus peccatorum suorum impius confringitur*, ait Sapiens, Prouerb. 5. Deo autem gratias, cui in gratiarum actionem canere debemus? Psalm. 115. *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Asinus animal est stolidum & rude admodum. Hinc Asini per opprobrium dicuntur hebeti ingenio & rudi. Asinus longas habet aures, duram ceruicem, & cor stolidum: Peccator habet amplas aures ad verba vanitatis & detractionis, duram ceruicem ad retinendum bona verba, & salutaria documenta, Cor denique stolidum: Vana enim & inutilia tantum cogitat. Sicut etiam ex vulgato versu.

Asinus ad tribulos semper sua somnia vertit.

Bonam hanc conditionem habet, quia agnoscit praesepem domini sui. O homo ne sis ingratus. Crucem in anteriori parte gerit. Et tu à cruce Domini ne abhorreas. Isachar, Gen. 49. dicitur, Asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem quod esset bona, & supposuit humerum suum ad portandum. Fortes nempe ad sustinendum laborem corporis esse debemus. Portauit Christum asinus: Simus & nos *ὅσοι ποιοῦμεν*, id est, Christum portantes. 1. Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Ceterum pullus quem conscendit Christus, erat idoneus equitationi. *Super quem nullus sedit*, ait Euangelista. Ita conueniebat Regiae dignitati, & Christi maiestati. Scribit enim Plinius libro octauo capite 42. Bucephalus equus Alexandri, neminem alium quam Alexandrum recepit fessorem, alios passim eiiciens.

Nec

Nec Cæsaris Dictatoris, quemquam alium recepisse dorso equus traditus, idēque humanis similes pedes prores habuisse. Idem referunt Suetonius in Iulio Cæsare, & *Suetonius* Plutarchus in Alexandro, ac etiam Solinus Polyhistor. capite 47. de vtriusque Alexandri & Cæsaris equis, simul scribens. Suetonius in Iulio Cæsare §. 61. Vtebatur equo insigni pedibus propē humanis, & in modum digitorum vngulis fissis: quem cum Aruspices Imperium orbis terræ significare Domino, pronunciaissent, magna cura aluit, nec patientem fessoris aliterius, primus ascendit. Ita Christus primus super illum sedit asinæ pullum, antequam alius ascendisset, vt se totius orbis designaret Monarcham. Ita enim à Prophetis prædictum fuerat.

Nec absurdum, De Alexandri equo scribit Plutarchus, in eius vita tomo tertio Bucephalus neminem ex his, qui circa Philippum versabantur, tergo fessorem admittens, cunctos passim reiciebat, sed Alexander conscendit. Pater præ gaudio illachrymassè traditur, descendenteque caput osculans, dixit: Aliud tibi par iam regnum quaere, nec enim te Macedonia capit.

Q. Curtius libro sexto, rerum ab Alexandro gestarum, de Bucephalo, sic scribit: Ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium, quam Alexandrum, & Regem, cum vellet ascendere, sponte sua genua submittens excipiebat, credebaturque sentire quem veheret. Hactenus ibi. Considera, inquit Euthymius, in

Matth. 21. Quomodo in tali plausu populique acclamatione, tantoque clamore, pullus quanquam omnino indomitus, mansuetissimè tamen incedebat, præfigurans generum obedientiam, & ad disciplinam immutationem. Hæc ille. Quæro nunc, An non arcano quodam impulsu, sentiret quem veheret pullus, sicut, imò longè mirabilius quam Bucephalus? Et quemadmodum totius orbis dominum fore significabat & portendebat, quemcumque ille fessorem passus fuisset, ex Delphico Oraculo, vt in supplemento libri primi *Q. Curtij* indicatur: Ita longè sublimis Christi Monarchia ex diuinis oraculis portendebatur, ex eo quòd Dominus super pullum illum placidè sedit. Luc. 1. *Regnabit in domo Iacob in æternum, & Regni eius non erit finis.* Isaia capite 11. *Regnabit Rex & sapienter erit.* Cuius regni tesseram exhibuit Christus antequam pareretur. Reges enim, vt regnum sibi deberi contestentur, nobilissimam omnium ciuitatem magno apparatu, acca-

Luc. 1. Esai. 11.

manibus vndique turbis, ingrediuntur: Ita Christus totus Iudææ Metropolim, omnibus eum Regem, filium Dauid, Messyam acclamantibus, ingressus est. Sicut in coronatione regis Salomonis acclamatum est, Viuat Rex 3. *Reg. 1. et 1. Reg. 10.* In coronatione Saülis, similiter: Ita in hoc Christi solemni ingressu populi acclamauerunt: *Osan. 10.*

Benedictus qui venit in nomine Domini. Scribit *Q. Curtius*, libro quinto, quòd ingrediente Alexandro Magno in Babyloniam, totum iter floribus, coronisque Bagisthanes arcis & pecuniæ regiæ custos, constrauerat, argenteis altariibus ab vtroque latere dispositis, quæ non thure modò, sed omnibus odoribus cumulauerat. Magi suo more partitum carmen canentes, Artifices cum fidibus sui generis ibant, laudes ij Regum canere soliti. Equites deinde Babylonij vltimi ibant: Alexander cum curru urbem introiit. Hæc Curtius. At longè celebriori pompa, attamen mystica, & magis spiritum quam carnem redolente, Christus nunc Hierusalem ingressus est. Comparet enim Christus præter morem suum in asino sedēs, allociatus, & quodam veluti triumpho cohonestatus, ab omnibus salutatus, & cum plausu exceptus. Sed à Spiritu sancto monetur Hebræorum pueri, iuxta Davidis Prophetiam: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.* Nemo igitur dubitauerit, hanc Zachariæ prophetiam euicens (si licet ita loqui) signum aduentus Christi demonstrasse, his verbis, quæ iterum versanda sunt nobis: adeò tota Euāgelij huius medulla, vt ita dicam, in hoc vno vaticinio resideat & tegatur. *Dicite*, inquit Propheta *filie Syon.* Syon nomen montis est in Hierusalem, in quo arx erat quam coepit Dauid. Ponitur autem aliquando pro tota ciuitate Hierusalem, vt hic, air Hesselius in Matthæum, c. 21. Cuius sunt & sequentia. *Rex huius*, id est, tibi variis modis promissus, à te semper expectatus, pro quo toties ex intimis cordis affectibus suspirarunt patres: *Vtinam caelum dirumperes ac descenderes.* Venit tibi, ad salutem tuam, Non vt instar crudelis Tyranni te perdat, sed vt tibi inseruiat, & ab hostibus te liberet. *Mansuetus*, non crudelis, sed tanquam agnus pro salute tua immolandus: *Asino insidet*, non ad pugnam idoneo, vt ne dubites ad tam humilem regem accedere. Sed tempus est vt ad textum regrediamur.

Eum desuper sedere fecerunt, &c. Cæsar quidem Romam ingressus est cum maximo triumpho: Cuius triumphalis

currus,

Hesselius in Matt.

Suetoni^o. currus, à 40. elephantis ducebatur, teste Suetonio, in I. Caesare §. 37. Ascendit, inquit agens de triumphis Caesaris, capitolium ad lumina 40. elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus. Pontico triumpho inter pompe ferula trium verborum prætulit titulum, veni, vidi, vici, non acta belli significantem, sicut cæteri, sed celeriter confecti notam. Hæc ibi. Quod ad præsens nullo negotio accommodabitur institutum. Christus namque celeritè, non obstantibus hostium conatibus, euicit, ad sui præsentiam confectisque quod intendebat, *Virget præsentia Turm.*

Virgilius.

ait Poëta: Mirum! Per medios hostes Christus eximia cæterua procedit intrepidè cum pompa & acclamatione. Aduerfus quem promulgatum erat mandatum, *ut si qui cognouerit vbi sit, indicet ut apprehendant eum.* Ecce illum! ô Caïpha Ecce illum! ô Pharisei: Non opus est, ut quis indicet vbi sit, adest super asinam sedens, innumerabili turba circumdatus, cum palmarum ramis susceptus, vocibus ad cælum vsque sonantibus. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Accedite, capite, palam adest. Non licuit autem illis violentas in eum manus iniicere, *quia nondum conuerat hora eius.* Mirum etiam! Quod Imperatoribus post victoriam exhibetur triumphus, ac victoris præconia acclamantur: Sed Christo ante prælium & mortem triumphus exhibetur & acclamatur: *Benedictus qui venit, &c.* Significante Spiritu sancto victoriam in manibus Christi semper fuisse, & quotiescunque vellet posse illam de inimicis consequi. Victoria namque à voluntate eius pendebat non sic in aliis. Meritissimè igitur potuit dicere, *veni, vidi, vici.* Non quòd, ut Græcè quidem dicitur, *ἀνοῦρη*, id est, *χρηστὸς νικῶν*, hoc est, sine puluere & sudore etià sanguineo, Luc. 23. *Factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrens in terrâ,* aut *ἀμυχῶν*, sine pugna, quomodo Thucydides

Lucæ 23.
Thucydides.

li. 4. loquitur, ex Dictionario, seu Lexico Græcolatino Cispini, victoria sit potitus, sed quia principem mundi huius, tanquam fortior eo facilè deuicit moriendo, & destruxit eum qui habebat mortis imperiū, id est Diabolum, ait D. Paulus. M. Antonij currum Leones Aureliani, cerui uehebant & de posteriore quidem Flavius Vopiscus Syracusanus in eius vita, post media scribit hoc modo: Fuit currus 4. ceruis iunctus, quo, ut multi memoriæ tradiderunt, Capitolium Aurelianus inuectus est, ut illic cæderet ceruos, quos cū eodè curru captos vouisse Ioui Optimo Maximo ferebatur.

ferebatur. Hæc ibi. De priore verò Plinius lib. 8. ca. 16. sic: *Plinius.* de Leonibus scribens, Iugo subdidit eos primūque Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem civili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis. Idem libro supra citato cap. 2. de elephantibus sic inquit: Romæ iuncti primum subiere currum Pompeij Magni Africano triumpho, quod prius India victa triumphate Libero Patre memoratur. Hæc ille. Cæterum hæc omnia nullius sunt momenti præ triumpho singulari Redemptoris nostri, cum Hierosolymā ingrederetur, nō curru triumphali, ut præsentia Imperatores victores, ab elephantibus leonibusq; aut ceruis tracto, sed miti & abiecto atello insidentis. Sequitur in textu.

Plurima turba strauerunt vestimenta sua in via, alij autem ramos de arboribus excisos sternerant in via; strauerunt etiam vestimenta sua in via, & clamabant dicentes: Osanna, &c. Aduerte, quatuor honores Christo exhibitos fuisse: *Super asinam eum sedere fecerunt: Strauerunt vestimenta sua per viam: Ramos de arboribus excisos præferebant: & pueri clamabant Osanna:* Sed consequenti feria sexta, loco primi super crucem extenderunt eum, non sine ingenti cruciatus: Loco secundi, propria vestimenta illi detraxerunt: Loco tertij, coronam spineam eius capiti imposuerunt: loco postremi, clamauerunt omnes dicentes: *Crucifigatur, qui destruxit templum Dei.* Obseruatione non indignum fuerit, quòd cum hic Christi solemnis introitus, inter Imperatorum & Regum triumphos principatum teneat, tamen ipsius capiti superpositum non fuerit pallium aliquod, siue ymbella, conopeum, & velamen illud honorificum, quod apponi solet ingredientibus regibus in vrbes cum maiestate (Gallicè dicimus *un ciel*) Verum fortè id factum fuit, ob id, quòd cum Christus Rex sit totius mundi, nedum terræ sed etiam cæli, *Matth. vlt. Data est mihi potestas in cælo & in terra:* Idcirco velamen nullum habuerit supra se, quòd cælum ipsum ab eius conspectu arceretur. Cum autem terreni Reges Imperium nullum habeant in cælestia, sed solum in hæc mundana, idèò terrestria quidem illis manifestantur, at vero supra caput aliquod velamen habent, quo cæli ipsius prospectus liber prohibetur, atque illis cælum occultatur, solum autem seu terra illis est in conspectu. Hæc annotauit F. Thomas de Trugillo in Thesaurò *gillo. F.* concionatorum ad hunc locum. Atque F. Hector Pinrus *Hector* Hieronymianus Lusitanus, secunda parte Dialogorum *Pinrus.*

G vulgariter

vulgariter impressorum, dialogo. I. (Verram autem ex Hispanico in Latinum sermonem, ut qui Hispanicè non norunt, non sint sine fructu) Titulo de Tranquillitate vitæ cap. 10. sic eleganter scribens: Mirum! quòd turbæ strauerunt viam ramis & vestibus suis, per quam Christus eques sedens super pullum transiturus erat: Quem honorem nusquam me legisse memini exhibitum fuisse cuiquam ex principibus huius mundi, & Dominis secularibus (ut postea prosequemur latius.) Regibus quidem superponitur conopeum, sed non sternitur iter quod calcatur pallio seu vestimento subditorum: Aulæa quidem parietibus apponuntur, sed non sternitur palliis pavimentum, quod pedibus omnium etiam equorum conculcatur. Sed Christo ex opposito sternuntur viæ: at non superponitur velamen siue umbraculum: Quia Regibus tanquam Dominis terræ & non cæli, detegitur solum, & obvelatur cælum, Christo verò Regi, ac Domino cæli & terræ, quamuis non modo terreno, & mundanorum Regum instar (eodem dicente Ioan. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo*) cooperta est & tecta ramis & vestimentis prostratis terræ, sed detectum est ac discoopertum cælum. Alterum ibidem obseruat præfatus scriptor non omittendum, quòd Dominus duo discipulos missos ad adducenda animalia, si quis aliquid eis diceret, vel obiceret, Cur soluerent illi iussit respondere & dicere, *Quia Dominus his opus habet*, Eo ipsi puncto & temporis momento, quo se Dominum vocat statim se his opus habere ac indigere dicit. Quid alia probatione opus est, ut videamus dominia secum trahere habereque annexas necessitates multas? Hoc elegantissimè tractatur apud A. Gellium, Noct. Attic. lib. 9. cap. 4. Verum est profectò quod obseruato rerum vsu sapientes viri dixere: Multis egere qui multa habeat: Magis que indigentiam nasci non ex inopia magna, sed ex magna copia: Multa enim desiderari ad multa quæ habeas tuenda: Ergo minus habendum est, ut minus desit. Hanc sententiam memini à Phaurino inter ingentes hominum clamores detonatâ, inclusamque his paucissimis verbis: Græcè habentur ibi τὸν γὰρ μῶρον ἢ πῶτοντιο χιλίων χλαμύδα δάμνον, ἀπὸ μὲν πλείων δάσθαι. οὐ γὰρ ἔχω πρὸ γὰρ δὲ μὲν ἀφελῶν ἂν ἔχω, ἀρμῶμαι οὐδὲ ἔχω. Hoc est, Enimvero qui decem millibus & quindecim millibus vestimentorum egeat, in quo minus indigeat fieri non potest. Quum enim plus

Ioan. 18.
Pinnus.

A. Gellius.

quam habeam egeo, detrahens ex iis quæ habeo, acquiesco. Potest etiam accommodari illud Poëtae.

Ouidius
in Meta.

Inopem me copia fecit.

Scribit Platina & Onuphrius de Vitis Pontificum, in Platina Alexandro, quinto Papa, ordine Minorum, Archiepiscopo & Onuphrius. prius Mediolanensi, & Basilicæ Sanctorum duodecim Apostolorum presbytero Cardinali, & tum demum Pontifice Romano, cum esset Septuagenario maior, creato: quòd ita in omnes munificus fuit, ut nihil sibi reliquerit. Quare per iocum dicere interdum solebat, se diuitem Episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum Papam, ob profusas & immodicas largitiones. Merito Alexandri nomen consecutus, cum & liberalitate & magnitudine animi, cum quouis optimo Principe conferri posset: Adeo enim munificus erat in pauperes, & viros sua benignitate dignos, ut breui nihil sibi reliquerit. In eo defuit illa habendi cupiditas, quæ vnâ cum re accrescit. Sed hoc vitium cadere in viros bonos, & rerum humanarum contemptores non potest: qui quò magis consenscunt, eò minus viatici indigere se cognoscunt, & ob hanc rem cupiditates sedant, refranantque auaritiam. Hæc Platina. Auaritiam, ait Cato, in libro qui inscriptus est, Carmen de moribus, referente A. Gellio, lib. 11. c. 2. omnia vitia habere putabant, sumptuosus, elegans is laudabatur: Elegans autem dicebatur antiquitus, non ab ingenij elegantia, sed qui nimis lato amœnòque cultu victuque esset. Hæc ibi. Nunc ut promissis pollicitisque stemus, de eo qui Imperatoribus olim à militibus & subditis exhibitus & impensus est, honore tempus est ut dicamus. Plutarchus, in vita Catonis Minoris siue Uticensis, tomo tertio Vitarum: Catoni, inquit, illi, substernentes in via qua pergebat vestes, manusque eius deosculantes, Quæ vix paucis Imperatoribus præstabant illius temporis Romani milites. Hæc ibi (sub.) exhibuerunt honorem, aut quid simile. Idem tomo secundo Vitarum, in Pompeio scribit: Pompeio obuiam Neapolitani & alij Itali procedentes, multi coronati cum facibus excipiebant eum, atque in deducendo floribus conspergebant, ac fuit illa deductio spectaculum pulcherrimum. Hactenus ille: Ex quo euincitur, vestes quoque in signum ac testimonium honoris substratas fuisse flores conspersos, manus denique deosculatas. Sed quid hæc ac præsentem historiam? Necdum enim Christo sternebant, per ea

A. Gellius.

Plutarchus.

De Ramis.

loca, quibus ipse pedibus iturus erat, quod non ita mirum videri debuisset, Cum etiam magnis viris hic quandoque exhibeatur honos, Sed totum iter quod ab asina pulloque, quibus vicissim & alternatiue ad Prophetia adimplendum mysterium, Christus cum voluit, insidebat, calcari oportuit, illud vestibus suis ramis ac floribus strauerunt, & exornarunt: Quem nulli alij a Christo legimus exhibiturum: Modò de Palmarum ramis agamus: Iudicum ca. 9. *Ahimelech dux Israel, ascendit in montem Selmon, cum omni populo suo, & praececidit arboris ramos impositumque ferens humero suo, dixit ad socios suos: Quod me videritis facere, cito facite. Subinde certatim ramos praecedentes sequebantur duces.* Sic (vt ad propositum accommodemus) Dux noster Christus, ramos humero suo impositum, hoc est, crucem bairians, exiit in montem Caluariae, vt & nos duces nostrum sequamur, & nostram post ipsum crucem deferamus. Cuius erat mysterium. Ramorum publica ista gestatio. Sed contemplare, Quanta fuerit dissimilitudo in acclamatione: *Benedictus qui venit.* &c. Et, *Tolle: tolle crucifige eum.* Rex Israel, Et, *Non habemus Regem nisi Caesarem.* Item, *Non habemus sed Barrabam,* latronem famosum, illi praeferebant. Rami virentes, & Crux pungens. Flores amoeni, & spinæ capiti eius lacerantes. Sternere vestes per viam, & auferre ab eo vestimenta, flagellisque cedere. Cui prius sternebantur vestimenta aliena, suis postea exiit, & fors mittitur super ea. Vide quod Christus ramos virentes conculcauit: Vires autem spinasque capiti impositas æquo sustinuit animo, docens non esse in mundanis honoribus fidendum & letandum. Mirum etiam laet D. Bernardus Sermone tertio Dominicae in Palmis, Cum Christus quaereretur ad Regnum, fugit: Nunç nõ quaesitus adfuit, vt tanquam Rex Israel susciperetur & praedicaretur ab eis. In asino veniens non in curribus aut equis. Et interim post solemnem magnificamque processionem, in Missæ sacrificio legitur Passionis historia, vt discamus in nulla læticia mundi collocare fiduciam firmam. Vnde D. Bernardus Sermone 1. Dominicae in Palmis: Hodie, inquit, Ecclesia processionem addidit passioni: Nam processio plausum habet, Passio planctum. Cur hæc coniunctio? *Quia extrema gaudij læticia occupat.* Prouerb. 14. c. Palmas praefereutes, postea crucem vt illum suspenderent, apparantes ibique configentes. Non putauit, hoc loco pretermittendum Belisarii Ducis maximi exemplum,

D. Bernardus.

Prou. 14.

exemplum, de quo Petrus Crinitus, de Honesta disciplina, &c. lib. 9. cap. 6. sic retulit: Fuit ille sapius victor ac triumphator, qui Iustiniani Augusti Imperium suis auspiciis firmavit. Tandem verò post multas victorias ac peractos triumphos, cæcatus ab Imperatore fuit, eidemque oculi crudeliter exempti. Neque ob aliam causam quam propter liuoris improbitatem, qui velut ignis alta semper & ardua petit. Qui tuguriolum sibi prope viam confitui fecit, in quo nummulos ad vitam quaritas, vitæ reliquum transigeret, dictitans hoc subinde prætereuntibus: Viator concede obolum Belisario, quem liuor, non error cæcauit: acedò nihil in humanis melius, quam nihil boni sperare. Nec enim prudentis viri fuerit in humanis confidere. Hucusque ibi. De eodem etiam Volateranus Anthropologiae, lib. 23. Belisarius, inquit, Persas in oriente vicit, Vandalos verò in Africa, ducto in triumphum Gilasimere Gothorum in Italia Gentem, capto Victige Rege superavit: Ad extremum exitum habuit, magnis plarumque viris de Republica meritis communem: Iustiniani iussu, sine odio, sine veteris belli suspicione, effosis oculis mendicabat: Hæc ille. Sicut autem Belisarius nõ culpa sed inuidia ita malè tractauit: Sic & Christus, per inuidiam, absque vlla sua culpa (absit) traditus fuit in mortem, quod nec ignorauit Pilatus, vt D. Theologus Ioannes significat his verbis: *Siciebat enim Pilatus; quia per inuidiam tradidissent eum.*

Si quis autem roget, Cur palmarum ramos Christo prætulit? Responso in promptu est, vt triumphatori nimium ramos huiusmodi adferunt. Solent enim victores, palma victrice coronari, ait Cyrillus Alex. in huc Ioannis locum. Sic in Apocalypsi cap. 7. Martyres, qui in hoc mundo contra multiformes hostes certauerunt palmas (in victoria certè signum) manibus tenere describuntur. Psalm. 91. *Iustus vt palma florebit.* Palma semper virens, pressa que valentior est. Nec deferendarum palmarum recens erat institutio. Nimirum Leuit. 23. Vt de Senopegiae festo supra diximus, spatulas palmarum Iudæi deferebant: Vocabaturque, Festum palmarum, & Oliuæ rami etiam tunc in Tabernaculorum festo deferebantur, vt ex superabundanti 2. Esdræ 8. c. habetur. *Egredimini in montem & afferite frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosæ, vt fiant tabernacula sicut scriptum est in lege, pro die solemnæ mensis septimi.* Sed & 1. Mach.

Crinitus.

Volater.

Cyrillus.

Psalm. 91.

Leuit. 23.

Esdræ 8.

1. *Mach.* Mach. 13. Mundata arce in Hierusalem, à Symone summo sacerdote, ac Iudæorum Duce, intraverunt in eam cū laude & ramis palmarum, cum hymnis & canticis, quia contritus erat inimicus magnus ex Israël: Quāto magis Christus Pontifex longè maior Symone templum Dei reputaturus, & potestates tenebrarum breui deuieturus, cū palmis & populi acclamationibus Hierosolimā ingredi debuit: Sic 2. *Mach.* 10. Sub Iuda Machabæo, in purificatione templi palmas præferbant. Quāto magis ei qui sanctificaturus erat per sanguinem, populum suum, & emundaturus ab omni delicto, obuiam cum palmis occurrere turba debuit? Quoniam igitur palma apud Romanos & Græcos in victoriæ signum præferri & dari soleat, & apud Hebræos peculiare gestare in solemnibus gaudiis, palmarum ramos manibus gestare, vt supra monstratum est: ita nunc quoque Iudæi pro more præferbant quidem palmarum ramos, sed Spiritus sanctus qui eorum corda mouebat, significauit per eos victoriam Christi, quam de Diabolo & morte mox erat reportaturus.

Oliuarum rami ad manum & imprompti erant. Inde enim & Oliueti montem dictum, ab olearum copia ibi existentium, communis est ferè omnium sententia. Qui pacē nunciabant, oliuæ ramos ferebant, ex *Genesi* cap. 8. Columba viridantis ramum oliuæ reuersa ad arcam derulit, quo significabatur indicio, aquas cessasse diluuij, Deūmq; hominibus iam reconciliatum. Hinc Prudentius, in *Enchiridio Noui*, & veteris instrumenti.

*Nuncia diluuij iam decrepescens ad arcam
Ore columba refert ramum viridantis oliuæ:
Illa data reuehit noua gaudia pacis.*

Virgilius & *Statius*. Hęc Prudentius: Vnde factum, vt reconciliationis, & pacis oliuæ ramus sit hieroglificum: Vnde Poëta *Æneidos* lib. 8. de *Ænea* dixit:

*Paciferaeque manus ramum præ tendit oliuæ.
Et Statius Thebaidos* lib. 12. conformiter cecinit:
Et supplicis arbor oliuæ. Idem lib. 1.
Ramumque præcensis oliuæ. Et vulgatus versus:
Adiuuat in bello peccata ramus oliuæ.

Guaguinus. Hinc Guaguinus, lib. 2 in Chilperico Rege: Gondaldus, inquit, ad Gottrannum legatos mittit, quibus oliuæ ramos in manu gestare iubet, quo signo quasi pacis nuntij, uti ad Regem peruenirent. Hęc ille.

Qui præbant & qui sequebantur clamabant, dicētes Osanna. Scribit 10. 3. *Epist. D. Hieron.* ad Damalūm Papā, de *O. D. Hieronymus*. *Matthæus* qui Euangeliū Hebræo sermone conscripsit, ita posuit: *בְּרַחֲמֵי הַשָּׁמַיִם* Osanna beramia, id est, Osanna in excelsis. Quod Salvatore nascēte, salus in cœlum vsq; id est, etiā ad excelsa peruenerit, pace facta nō solum in terra, sed & in cœlo. Osanna, quod nos corruptè propter ignorantiam, dicimus: Osanna. Hosiāh ergo saluifica interpretatur, Anna interiectio deprecantis est. Si ex duobus his velis compositum verbum facere, dices hosiāna, siue (vt nos loquimur) Osanna, media vocali litera elisa: sicuti facere solemus in versibus Virgilij, quando pro

Mene incepto desistere victam. Scandimus: Men incepto. Ex centesimo decimo septimo psalmo sumptum: vbi nos legimus Hebræicè *Anna Iehona hosanna*, &c. *אֲנָהּ הוֹשִׁיעָה אֲנָהּ יְהוָה אֲנָהּ* o Domine saluū fac obsecro &c. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Hęc ille. Circa hęc dictio- nem Osanna, Iensenius in Concordia, & Scholia quædam ad *Euthymium*, *Matth.* 21. c. addita: dicunt in Imperatio non tantum dici *הוֹשִׁיעָה* Sed, *הוֹשִׁיעָה* id est, saluū fac. *Psal.* 86. *lib.*

Hebræicè dicitur: *תְּרוּעָה עֲבַדְרָה* à radice, *שָׁעַ* saluauit, Ex *Psal.* 86. Hebræicis Bibliis Complutensibus, Nofah ardeca, hoc est, Saluum fac seruum tuū. Igitur tam rectè dicitur. Osanna, quàm Osanna. *Osanna in excelsis filio Dauid.* Vbi Filio, pro Filium ponitur, casus pro casu. Sciendum quod Osanna Hebræis est familiaris acclamatio, quæ in scito Tabernaculorum, quotidie canitur ab eis, frondes & ramos gerentibus, vt supra de Scenopegia transcripsimus ex *Oliandro*, & concinentibus similiter *Iranis* nostris, Omnia reboāt Hosanna sicut apud Græcos. Io Pean, & apud Italos *lorium*: h. Simile quidpiam apud nos in ingressu Regis, viuar Rex. Hęc acclamatione, Osanna, omnem prosperitatem Christo precantur. Rex in aeternum viue: in sacris, eodem hæc recidunt. Hactenus ibi. Vel, vt *Hesselius* in *Matt.* 11. scribit: Osanna, id est, salus sit, filio Dauid. Osanna in excelsis, id est, sit salus Deo habitanti in excelsis. Optare Deo salutem, nihil aliud est, quàm gloriam eius quarere. In *Apocalypsi*: *Salus Deo nostro qui sedet super thronum & agn.* Et in H. mno *Ecclesiastico*: *Sit salus illi, datus atq; virtus, qui supra cœli residens eacumen, totius mundi machinā gubernat, Trinus & vnus.* Amen. Et in Hymno de Sanctissimo Sacramento, per B. Thomam: *Genitori genitoque laus & D. Tho.*

inubilatio. Salus, honor, virtus quoque sit & benedictio, Procedenti ab utroque compar sit laudatio. Amen. Vel sic denique, O fanna in excelsis, id est, Salua Regem nostrum, & per illi nos, non tantum in terris, sed etiam in excelsis, vt salus qua precamur, ad caelos vsque pertingat. Non quærimus salutem in terra, qualem nobis praestiterunt, Ioseph, Moses, Ioseph, & aliqui dicti Saluatores: Sed in caelo, que nos ibi reponat, & beatitudinis participes efficiat, reddatque. Non quærimus terram fluentem lac & mel: Non eripi à terrenis hostibus, sed ab insidiis inimicorum eximi spirituali, vt triumphemus in excelsis. Amen.

DE PEDVM ABLVTIONE.

Ioan. 13.

Ante diem festum Paschæ sciens Iesus quia venit hora eius ut transiret ex hoc mundo ad patrem, Cum dilexisset suos qui erant in mundo vsque ad finem dilexit eos.

Vemadmodum Apostolorum pedes prius mundati sunt & lori, quam caelestes epulas sumerent, & corpore ac sanguine Domini reficerentur: Ita & nos vt mundemur tolliticos esse oportet, quò tandem purgata conscientia, dignè diuinorum mysteriorum participes esse possimus. Probabilior certè, ea coniectura mihi videtur, quæ Dominum saltem ante Pascha noui, tuorum pedes lauuisse contendit. Nec desunt antiqui & classici authores, qui huic faueant sententiæ. Sedulius presbyter, Christianus Poëta libr. 5. Carminum circa principia prius lotionem pedum metricè describit, consequenter vero, consecrationem panis & vini: vnde significat aperte, lotionem præcessisse. Sic igitur ille cecinit:

*Assurgit famulisque libens famulatur, & omnem
Linteolo accinctus, tantum inclinavit honorem,
Discipulis, vt sponte lauans vestigia cunctis,
Nec Iudam exciperet, quem proditoris iniqua
Nouerat auctorem.*

Sedulius?

Con

Consentit Nicephorus lib. 1. Historiæ Ecclesiast. cap. 28. *Nicepho.*
his verbis: Opinio sanè obinet irrationalem tum agnum primum, ita vt par erat. Christum cum discipulis omnino edisse: Deinde quum ad mysticam arcanamque illam cœnam confedisset, parua interposita mora, confurrexisset, vestimenta (vt pote quæ eum fortasse grauent, & in ministerio obeundo impedirent) statim deposuisset, linteum sibi circumcinxisset, atque ita promptè & alacriter discipulorum pedes lauisset, vt per symbolum atq; signum proprie competere mentis corporisque expiationem, & purgationem declararet. Quum verò rursùm discubuilset, mysticum tradidisset sacrificium horrendorum simul & vitulicorum nostrorum mysteriorum. Hæc ille, ex Chryostomo præcipuè se hauisse commemorat. Et quidem facit istud ad mysterium, vt intelligamus neminem ad diuinam istam mensam illotis pedibus accedere debere: Lotionem enim pedum interpretatur, prius huiusque impuræ & immundæ conuersionis expiationem, 1. Corint. 11. *Probet se ipsum homo, si que de pane illo edat, &c.* Ne si quis manducauerit indignè, reus fiat corporis Domini. Huius mysterij duæ insignes præcesserunt figuræ, Genes. 18. & Exod. 30. Abraham sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso seruore diei, apparuerunt ei tres viri, quos cum vidisset cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui: *Domine ne transferam seruum tuum sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore.* Ponamque buccellam panis & confortetur cor vestrum, postea transibitis. Fecitque sub cinericiis panes. Abraham Christum designat: Veluti in ostio tabernaculi erat, quando vicinus erat morti, & cum cœnam Dominicam celebravit: Filioli, dicebat. *adhuc modicum vobiscum sum, Vado ad eum qui me misit.* In seruore diei Saluator erat. Quanto, quæso, amore flagrabat, qui à cœna surgens cepit lauare pedes discipulorum? Dum ardor Solis premit, vestimenta deponere solemus: Et ipse vestimenta posuit dimisitque. Nobis dicitur: *Quiescite sub arbore, In vmbra fidei requiescamus.* Hoc est mysterium fidei, quòd fide non sensibus percipitur, Ioan. 4. *Mulier crede mihi, dicebat Christus Samaritanæ. Pedes lauandi, priusquam buccellam panis Eucharistici sumamus, id est, prius mundandi sunt affectus, ita, vt nihil odij, retineatur: Buccella verò panis dicitur, quoniam sub parua hostia totus continetur Christus.*

1. Cor. 11.

Gen. 18.

Exo. 30.

Ioan. 4.

G 5

174
 tus. Hactenus de priore figura. Nunc secundam, seu posterioriorem attingamus. Exo. 30. *Missis aqua lauabunt in ea Aaron & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare, & offerant in ea thymiama Domino, ne forte moriantur.* Si pro offerendo incendio, ne morerentur, Leuitici Sacerdotes debuerunt habere manus & pedes mundos: Quamto magis Evangelici Sacerdotes, vt non indignè Corpus Domini proprium verumque offerant, mundas debent habere manus: Hinc inter sacrificandum, missam celebrando, prius manus abluunt, quam ad consecrandum se accingant, & communicandum, vt hac caremonia idè denotetur quòd per pedum abluitionem Mundam scilicet habere conscientiam, repurgatòque affectus, eum habere debere, qui ad Sacrosanctam accedit communioem, ne pereat & iudicium sibi manducet. Nam per manus opera, per pedes verò affectus designantur. Adde quòd Genes. 43. Introductis domum fratris Ioseph, dispensator attulit aquam, & lauerunt pedes suos, & cum Ioseph epulati sunt: Christus autem seruorum pedes Discipulorum manibus propriis lauit. Nunc ad textum.

Antè diem festum Pascha, &c. Quòd æquiualeat, & peti-
 de est ac si dixisset: Pridie quam pateretur. Pascha enim Hebraicè, Transitus Domini exponitur Latine, quòd à *πάσχα* D. Ioan. c. 13. hoc loco palam insinuat hac *ἡμερῶν* subi-
 gens: *Sciens Iesus, quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem.* Non ait, vt moreretur, sed vt transeat ad patrem. Definitio mortis Christianorū est ex hoc loco: Transitus scilicet de hoc mundo, & hac lachrymarum valle ad patrem cœlestem, ad vitam beatam. Platonici dicūt: Mortem esse transitum ad vitam. Differentia inter obitum boni & mali hac est, quia obitus boni viri dicitur transitus ex hoc mundo ad patrem. Sic dixit Dauid Psalm. 41. *Transibit ad locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei.* Sic Dixit Christus Ioan. 5. *Qui credit in me transibit à morte in vitam.* Vita huius sæculi, mors est potius dicenda quam vita. Sed per antonomasiam, beatitudo vita à Domino nūcupatur. Mors autem malorum non ad patrem quidem, sed ad æterna tormenta est transitus: Non ad patrem sed ad seuerum inexorabilemque iudicem, iustissimamque scelerum omnium vindicem Deum erit transitus. *Atque peccatorum pessima.* Transierunt filij Israël mare rubrum,

vt man

vt manna suauissimo vescerentur: Transierunt autem ipsum Egyptij, vt in eodem mergerentur, deinde in infernum detraderentur. O quantum inter vtrumque transitum interest! Vide quàm sit dispar exitus! Benè mortem suā transitum appellat, quia vix triduum in morte mansit, alludicq; ad Pascha siue Pascha Iudeorum quòd transitum significat.

Venit hora eius, &c. Multas vitæ suæ horas habuit in hoc mundo Christus, quas merito suas appellare potuisset. Horam habuit in qua facta est facies eius sicut Sol, in transfiguratione sua Matth. 17. in qua cœlestis pater diuinitatis suæ testimonium dedit dicens. *Hic est filius meus dilectus,*

Matth. 17.

&c. Horam habuit in qua homines eum sibi Regem creare voluerunt Ioan. 6. & verum esse Prophetam cōfessi sunt, Ibidem, Quem Deus mundo promiserat: & tamen istarum horarum nullam appellauit suam, sed hanc tantum in qua erat pro hominibus passurus, in qua suum amorem & charitatem ostensurus erat, hanc, inquam appellat suam. Hac Philippus Diez nostri ordinis. tom. 1. quarta parte. Illam horam delegit Christus, vt illo die pateretur, quò olim in Ægypto liberati fuerunt Hebræi, per agni sanguinem, à tyrannide Pharaonis. Eo die quo fermentum illis prohibitum fuit: quia per Christi mortem & passionem à fermento peccati veteris nequitia ac malitia expurgati sumus: Vt expurgato veteri fermento, *epulemur in azimis sinceritatis, & veritatis.* Cum autem dicit Euangelista. *Vt transeat ex hoc mundo ad patrem.* Obseruabis multiplicem esse transitum.

Ioan. 6.

F. Philip.
Diez.

Transierunt enim filij Israël ex Ægypto ad mare rubrū, Inde ad desertum, Inde trans Iordanem, tum demum in terram promissionis. Sic analogia quadam & proportione: Primus transitus est à culpa ad Dei gratiam: Secundus à gratia prima in prouectiorem gratiam: vt qui iustus est, iustificetur adhuc, & vt dicit Psalmographus: *fiat progressus de virtute in virtutem.* Tertius à gratia ad gloriam ac patriam cœlestem, de qua idem Vates: *Portio mea Domine, in terra viventium.* Primus transitus ab Ægypto in desertum, à miseria & captiuitate in libertatem transitus est: Secundus ad Iordanem, ad maiorem gratiam atque prouectiorem transitus est: Tertius in terram promissionis, ad vitam æternā transitus merito appellatur. Christi verò transitus, cuius hic meminit D. Ioannes, non qualis primus aut secundus fuit: Nā poenitere non potuit qui totius est expers peccati.

Maiorem

Platoni-
ci.

Psal. 41.

Ioan. 5.

Maiorem in gratia profectum aut progressum facere non potuit, qui non accepit ad mēsuram spiritum, Imò de *cruce*
Joan. 11. plenitudine nos omnes accepimus gratiam pro gratia. Ioan. 1. Sed fuit transitus à morte ad vitam, id est ad gloriam corporis.
Ludouii. Quia venit hora eius, &c. Ludouicus Granatenſis pulcherrimè hoc explicat, cuius transcribere placuit in hunc locum commentarium: Quid est quòd horam mortis, horam Domini appellauit Euangelista: Ego quidem eo ſenſu horam hanc Domini appellatam eſſe credo, quo idem Dominus diem mortis ſuæ, diem ſuum appellauit: *Ioana. 8. Abraham exultauit ut videret diem meum.* Cur quaſo, diem mortis, diem tuum, & horam mortis, horam tuā appellauit? *Luc. 22.* An non magis hæc hora hoſtium tuorum (ſicut ipſe *Luc. 22. dixiſti: Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*) appellanda fuit? In qua filij noctis & tenebrarū furorē ſuum ſupplicis tuis exſatiarunt? An potius hæc hora noſtra eſt, qui per eam morte tuā à morte excitati, & ſanguine tuo empri ſumus? Verè hæc hora noſtra, in qua non modò ipſe ad patrem tranſiſti, ſed nobis etiā tranſitum ad eundem aperuiſti. Verè hæc hora noſtra, hora ſalutis, hora redemptionis. Tres igitur hōras hīc aduertere licet. Eſt enim hæc hora Iudæorum, hora noſtra, hora iterum Chriſti: Multò tamen magis Chriſti Domini, quàm aliorum eſt, quia multò magis illius eſt, qui mortē ex amore appetit, quàm qui mortem ex odio & furore inferit: multòque etiam magis illius qui beneficium ex imenſa bonitate moriendo confert, quàm illius qui neceſſitate conſtrictus, mortis beneficium recipit: Multò enim bonitas & charitas ad donandum quàm neceſſitas & cupiditas ad recipiendum propenſior eſt: Ideò ergo Saluator mortis horam ſuam appellat, quia nulla magis hora illius appellanda eſt, quàm quæ neceſſitatibus noſtris conſulit, quæ mala noſtra depellit, quæ nos bonis omnibus ornat: Sui enim quodāmodo oblitus, totus in ſalutis noſtræ cura poſitus eſt. Hoc enim perfectæ charitatis eſt, vt ſui negligens, non quæ ſua ſunt, ſed quæ dilecti ſunt quaerat. Hūcūſque Granatenſis.

Cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, &c. Omnes quædem creaturæ ſunt eius quoad creationem, etiam malæ.
Ioan. 1. Ioan. 1. Sui eum non receperunt. Hic intelligit eos quos ab æterno elegit, vt ſui eſſent: *Ioan. 17. Tui erant, & mihi dediſti.* Addit.

Qui erant in mundo, Ne quis putaret Angelos intelligi. Vique in finem dilexit eos. In finem, id eſt perſeueranter ac perfectè, vel vltima die oſtendit eis ſigna dilationis. Vel ad finem, id eſt, ad beatitudinem conſequendam dilexit eos. Sic exponitur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, id eſt, ad id ad quòd ordinata charitate te ipſum diligere debes, ad fruendum Deo, & poſſidendam vitam æternam, eamque beatam, ad quam cōditi ſumus & ordinati à Deo. Ludouicus Granatenſis in hūc locum ſic meditat̄ur: Quid eſt in finem dilexit? Nunquid Chriſti charitas maior in fine vitæ quàm initio fuit? Minimè quidem. Ignis enim ſemper ignis eſt, atque eodem modo ſemper ardet: quòd maxime charitati Chriſti congruit, quæ in eo (ſicut & gratia) ſumma exiſtit. In finem diligere, eſt rota vitæ ad finem vſque dilectioni erga homines ſic militaſſe, vt omnia quæ Dominus in carne geſſit, quæ dixit, quæ pertulit, quæ docuit, ad hominum ſalutē retulerit. Neque enim in morte ſolum, ſed initio medio & fine, cæteriſque vitæ partibus, in hoc humano ſalutis opere deſudauit: *Nobis natus, nobis datus.* Vel dicitur in finem dilexiſſe, quòd eo tempore charitatis flamma, quæ in illo ſacro pectore latebat, clarius emicare & radios ſuos longius effundere cœpit: dum tanta alacritate pro ſalute noſtra mitiſſimus agnus vltro ſe ad mortem obtulit. Ab ipſius namque vitæ exordio ad extremum vſque eius ſpiritum ita ſuorum ſaluti ſtudit, vt nullis laboribus fatigatus hoc officium intermiſerit, aut remiſerit: ſed magis in fine vitæ auxit & cumulauit: quādoquidem maiora in nos beneficia hoc tempore contulit. Hæc ibi.

Vique in finem dilexit eos: Poſteſt non incommodè ſic exponi, hoc eſt, ad eò dilexit, vt eius amor vltèrius procedere non potuerit, ſed eò peruenit, quouſque peruenire poterat, id eſt ad finem. *Iſaiæ 5. Quid eſt quod debui vltià facere vinea mea, & non feci?* Et quamuis in tota vitæ ſic eos amare oſtenderat, tamen in morte maiora dedit eis amoris indicia, ſubtiliores addens lineas, & veluti manum extremam adiiciens operi, quòd dici ſolet Gallicè. *Il monſtra un trait plus hardy & plus ſubtil.* Eximio pictori ſimilis, qui dilectum parans ex aliqua ciuitate plurimis in illa tabellis depictis, vt præclarum aliquod ſui monumentum relinquar, omnes intendit vires, vt quid præſtantiffimum ſecundum artem accuratiſſimè depingat: Ita etiā cœleſtis hic amo

Ludouii.
Grana.

hic amoris pictor & artifex Christus in tota vita p̄tina
 edidit amoris opera: Natus in stabulo, plorans & in eunis
 vagiens: In circuncisione, suum sanguinem fundens: In
 Aegyptum velut exul fugiens, & translatus in terram ab-
 nigenarum: Ieiunans in deserto, orans in monte, imò ve-
 rō pernoctans in orationibus, assidue p̄dicans, fatigatus
 ex itinere, esuriens atque sitiens, conuitia, contumelias &
 opprobria perpeffus.

Quæ quidem p̄clara sunt amoris opera. Verum in fuis
 ab hac vita discessu p̄stantiorem quandam amoris vi-
 uam effigiem, & tabellam artificiosissimè depictam, (Gal-
 licè, *Vn tres-excellent tableau tiré au vis.*) reliquit, & quid-
 quid amoris p̄stare poterat, p̄stitit. Hoc illud signifi-
 cat, *In finem dilexit eos.* Sed paulò fufus explicanda est illa
 pictoris egregij comparatio seu similitudo, Ex Plinio lib.
 35. cap. 10. Narrat ille de Protogene pictore immensi labo-
 ris, ac curæ supra modum anxii, qui manum de tabula no-
 sciret tollere, & Apelle, in pictura adeò proeucto, vt plura
 solus propè, quàm cæteri omnes, contulerit: De vtroque
 inquam sic Plinius: Protogenes Rhodi viuebat, quò cum
 Apelles adnauigasset, audus cognoscendi opera eius, si-
 ma tantum sibi cogniti, continuo officinam petiit. Aberrat
 ipse, sed tabulam magnæ amplitudinis in machina ap-
 tam pictura, anus vna custodiebat.

Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogauitque
 à quo quæsitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptam
 que penicillo, lineam ex colore duxit summæ tenuitatis
 per tabulam. Reuerso Protogeni, quæ gesta erant, an-
 indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum sub-
 tilitatem, dixisse. Apellem venisse: Non enim cadere in
 alium tam absolutum opus: Ipsumque alio colore renuo-
 rem lineam in illa ipsa duxisse, p̄cepisseque abeuntem,
 si redisset ille, ostenderet, adiiceretque: hunc esse quem
 quæreret, atque ita euenit. Reuertitur enim Apelles, sed
 vinci erubescens tertio colore lineas secuit, nullum retin-
 quens amplius subtilitati locum.

At Protogenes victum se confessus, in portum deuolu-
 uit, hospitem quærens: Placuitque sic eam tabulam po-
 steris tradi, omnium quidem, sed artificum p̄cipuo mi-
 raculo. Hactenus Plinius. Vnde deducitur: *Quòd licet*
 Apelles tam subriles depinxit lineas, vt visum fermè effi-
 gerent, sicque omnes alios quantumuis artis peritos facile
 superauit

superauerit, longoque post se interuallo reliquerit: Ita
 Christus, cœlestis amoris singularis magister, in amando,
 omnes excedit, *In finem dilexit*: Amorem vsque in finem
 perduxit: Non solum in finem vitæ, sed vsque in finem
 etiam amoris: atque hic amor magis in fine manifestatus
 est. Nota quòd tres sunt gradus amoris: Primus est cum
 amicus pro amico diuitias ponit: Secundus, cum hono-
 rem in periculum adducit: Tertius est, cum vitam in di-
 scrimen pro amico offert.

Vnde Christus Ioan. 15. *Maiorem hæc dilectionem nemo ha-*
bet, vs animam suam ponat quis pro amicis suis. Christus om-
 nes suas diuitias nobis dedit: corpus suum ad descendum,
 Angelos quoque ad ministerium nostrum. Posuit etiam
 honorem suum in manibus inimicorum suorum, pro no-
 bis, tot pariens ignominias: Tertio tandem vitam obtulit,
 & non pro amicis solum, sed etiam pro inimicis, vt exag-
 gerat Paulus Rom. 5. *Commendat claritatem suam Deus in Rom. 5.*
nobis, quando cum adhuc peccatores essemus. Christus pro nobis
mortuus est.

Naturalis motus quãtò magis accedit ad terminum eò
 velocior est, vt lapidis, qui deorsum fertur: violentus verò
 in fine remissior est, vt cum lapis ascendit. Redemptoris
 nostri amor voluntarius erat, ex ingenta & natua sua bo-
 nitate, non violentus: Et ita in finem maiora suæ virtutis
 & imperus argumenta dedit. Præterea illud, *In finem dilexit*
eos, significat amare constantissimè, quasi nunquam amo-
 ris filum fregerit: sed cum eo & propter eum mortuus est.
 O quam leues & incòstantes hodie in amore sumus! Cum
 enim Christum in finem vsque reciprocè amare deberemus:
 nos vice versa ab amando Deo statim desistimus. Sunt et-
 enim qui ad tempus diligunt, & postea recedunt. Christus
 autem in finem diligit: quippe qui ad bona æterna diligit.
In finem dilexit eos, id est, adeò dilexit, & tot in eos contulit
 beneficia, vt finem, ad quem nati sunt, consequerentur.

Hæc enim vox, *In finem*, perfectionem & consummatio-
 nem operis significat. Hoc enim sensu, de obstinatis Iu-
 daeorum animis Apostolus 1. Thessalon. 2. Vt impleant, in-
 quit, peccata sua semper: Peruenit enim ira Dei super illos
 vsque in finem. Hoc est, non cõquiescet ira Dei, donec ple-
 num de illis supplicium sumat, & veluti de hostibus suis
 triumphum agat.

Cæna facta, &c. id est, parata, non omnino finita &
 absoluta.

absoluta. Siquidem omnes ferè sentiunt lotos pedes ante Eucharistiam, vt initio huius diximus cõcionis. Quemadmodum in sacris literis dicitur dies factus, cum exortus est sol, non cum peractus est dies: Nam post legitur accubuisse, & bucellam tradidisse Iudæ. Ergo cœna facta, non quasi iam sumpta, sed quòd iam omnino parata fuerit. Iam enim cœnare cœperant: & postea surrexit, & inter cœnandum pedes Discipulorum lauit: Tandem etiam suorum lotis pedibus, recubuit, & bucellam Iudæ tradidit, licet alij (Vt Cyprianus maximè Sermone de Cœna Domini) aliter sentiant.

D. Cyp.

Cum Diabolus iam misisset in cor. O rem stupendam! quàm terribilis commutatio! Nunc nunc dixerat de Christo Euangelista, quòd vsque in finem in amore perseverauit, & statim subiungit de Discipulo quòd non perseverauit vsque in finem: Vt hinc æstimemus magnitudinem charitatis Christi, qui traditori ea ostendit, quæ alius vix amicis intimis ostenderet. O Nimiã profectò charitatem Salvatoris! Si quæris quid missum sit in cor Iudæ? Hoc vtiq; vt traderet eum. Missio ista spiritualis suggestio est, ait D. Augustinus in Ioannem, hoc loco, tomo nono. Non sit per aurem sed per cogitationem. Nota, suggestiones malæ sũt à Dæmone. Act. 5. *Cur tetrauit Sathanas cor tuum?* Bona sunt à Spiritu sancto.

Aug. in Ioan.

Act. 5.

Philip. 2.

Sciens quia omnia dedit ei pater in manus, &c. Potentia meminit, vt mirabilius fiat opus humilitatis. Philip. 2. *Quòd cum in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit, &c.*

A Deo exiuit: Non per creationem, sed per æternam generationem: Hoc est sciens se filiũ naturalem. Et ad Deum vadit, hoc est, certus erat de sua gloria. Sciebat se confesurum ad patris dexterã: Interim Dominus gloriæ & maiestatis reuerendæ, amicis & inimicis se subdidit.

Surgit à cœna, &c. Nempe communi, vt tandem cœnam mysticam seu nouum Pascha, traderet. Triplicem enim cœnam Christum in ipsa vespèra obseruasse legimus: Mosaycam seu legaleam, Communem & quotidianam, atque nouam & Euangelicam. Mosaycam quidem sumpsit, agnum manducans cum suis, stans, & præcinctis renibus, baculum tenens iuxta sancita legalia. Communem tandem, cum demum accubuit, & Iudas intinuit eum eo. Habent enim omnes Euangelistæ Christum recumbentibus suis, & manducantibus panem & calicem accepisse.

accepisse. Successit quippe communi cœnæ Magnum illud & diuinum noui testamenti mysterium. Christus itaque præmissa Mosayca obseruatione, inter communes epulas surrexit, quasi ex more Palæstinorum, hospitali munere perfunctorus, atque interim officij prætextu, mentes eorum ad altiora eleuaturus. Solebant enim Palæstini suis hospitibus non caput modò, sed & pedes abluere, vt alibi notauimus. Hæc Beauzamis in præfens Euangelium.

Beauzamis.

Surgit à cœna, &c. Spectaculum à sæculo nusquam visum. Primò, Non conlueuerunt Domini prius surgere à mensa quàm serui: Secundò, Nõ venit Christus ministrari sed ministrare: Tertiò, Ministrat quàm humillimè procubens ad genua: Quarto, Lauat nõ manus (quod honestum est) sed pedes quòd abiectissimũ est & vilissimum. Quinto, Solus aquã mittit, solus lauat, & pedes, linter quo erat præcinctus extergit: Cogita. Quis, Quibus. Nequaquã illud silentio prætereundum est, quòd Dominus non modò aliorum discipulorum, sed proditoris etiam Iudæ pedes lauare non exhorruit. Contemplare, inquit prænominaus Granatensis, quomodò innocentissimus agnus ante sacrilegos eius pedes prosterni, & sacratissimis manibus non aqua solum, sed (vt arbitror) profusis etiam lachrymis abluere non est dignatus. Amantem redamare, beneficia beneficiis pensare, familiare & vñtatam apud homines est: At prosterni ante proditorem, & pedes eius abluere, quem scias eo ipso temporis articulo te hostibus lacerandum, & in crucem agendum, vilissimo pretio tradidisse: Hoc nemo nisi solus charitatis & virtutum omnium princeps, facere debuit.

Granatensis.

Ponit vestimenta sua, &c. Legitur 2. Reg. 6. Quòd, cum Michal vidit Dauidem cõiugem & virum suum Regem Israël, qui ante arcam Domini saltabat, irridens dixit: Quàm gloriosus fuit hodie Rex Israël discoperiens se, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris: Plus verus hic noster Dauid, præstat hodie, qui non ante arcam Domini, sed ante pauperum piscatorum pedes ponit vestimenta sua, humiliter quæ procumbit. Obserua, Dominum Redemptorũ nostrum, quater deposuisse vestimenta sua, ter quæ ea re sumpsisse. Hic deposuit vestimenta sua & resumpsit: Secundò cum flagris verberatur, quia nudus verberatur, & deinde depositas resumpsit vestes: Tertiò cum à militibus illuderetur, propria fuit exur⁹ veste, purpura veteri indutus, sed postea

H suis

fuis iterum vestibus amictus est: Quarto, quando cruci suffigitur, nudatur vestibus postea non reinduendus.

Misti aquam in peluim, &c. Et cepit lauare pedes Discipulorum. Horrendum vtiq; spectaculum & inauditum. Magister discipulorum pedibus aduoluitur, quasi vile mancipium. Abacuch capite tertio. *Cogitavi opera tua & exprobraui,* ex versione 70. *Κόπι κάρωιννα, & c.* In medio duorum animalium cognosceris. Ita illi transfulerunt. Scribit Homerus, Odyss. T. id est, lib. 19. quomodo Ulysses ignotus ad domum propriam, suamque Penelopem veniens recipitur, & obsequio hospitij, benignè ab ea tractatur, quæ dum iuberet ut ipsum famulæ lauerent, Respondit Ulysses: Neque mihi peluis pedum amabilis in animo est: neque mulier pedem tanget nostrum, Harum quæ tibi domi ministræ sunt, Nisi aliqua vetula est antiqua prudentia sciens, Quæ tolerauit tot mente quot ego, Huic non intidero pedes tangere meos: Et anus prudens Euryclea nutrix Ulyssis, illi pedes lauit: Vetula lebetem accepit splendidum quo pedes lauabat: Aquam autem infudit multam frigidam, postea autem calidam, statimque cognouit illa cicatricem, quam aliquando aper infixerat albo dente. Hæc tenus Poëta Græcis quidem versibus hæc descripsit, quibus Græcè recitandis & huc transcribendis, breuitatis ergo supersedeo. Sed vide: Ulyssi lauantur pedes, at Christus ipse seruis lauat pedes & abstergit. Non sustinet ancillarum ministerium Ulysses in lauandis pedibus: hic autem seruitium exhibet abiectissimum suis Discipulis Christus. Recusabat quidem Ulysses lauari, præ singulari modestia, tamen ab Euryclea nutrice tum demum lotus est, Et Petrus initio refugiebat lauari à Christo sed tandem consentit. Sicque non absurdè hæc inter se conferuntur.

Cepit lauare pedes Discipulorum, Nota vltatam esse euangelistis narrandi methodum, ut primum quid factum sit, demum quomodo & quo ordine factum sit explicent. Factum igitur est; quod lauerit & terserit discipulorum pedes. Ordo facti, quod venerit ad Symonem Petrum, e idem profequitur Euangelista.

Venit ergo ad Symonem, &c. Qui primus in Apostolorum Catalogo ponitur. Augustinus opinatur neminem ante Petrum lotum fuisse, sed ab eo Christum fuisse exorsum. Ille tom. 9. tract. 56. circa principia sic scribit: Non ita intellegendum

legendum est, quod post aliquos ad Petrum venerit, sed quod ab illo coeperit: Quando ergo pedes discipulorum lauare cepit, venit ad eum à quo coepit, id est, ad Petrum. Quis enim nesciat primum Apostolorum esse beatissimum Petrum? Et tunc Petrus, quod etiam quilibet eorum, expauescit, expauescit atque ait.

Domine tu mihi lauas pedes. Hæc ibi. Ibidem subiungit, Quod ait Dominus: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus.* Totus vtiq; præter pedes, vel nisi pedes, quos habet opus lauare. Sed quid sibi vult quod opus habeat pedes lauare etiã ille qui lotus est: nisi quia homo in sancto quidè baptismo totus abluatur, nõ præter pedes, sed totus omnino. Veruntamen cum in rebus humanis postea viuatur, vtiq; terra calcatur: Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate nõ viuatur, quasi pedes sunt, vbi ex humanis rebus afficimur, & sic afficimur, *ut si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus.* I. Ioan. 1. Hucusque D. Augustinus. At D. Chryostomus tomo tertio, Homil. 69. in Ioannem aliter sentit. Iurè inquit, quispiam quæreret, quomodo nullus aliorum lauari recusaui, præter Petrum? quod non parui amoris fuit, & reuerentiæ argumētum. Quænam est causa? Arbitror ante omnes, proditoris pedes lauasse, inde venisse ad Petrum, à quo & cæteri admoniti sunt quid esset faciendum. Quod enim alium quempiam ante lauerit, constat cum dicit: Venit ad Petrum: id verbum, Coepit, alium ante lauasse significat. Quod & si Petrus primus erat, credibile tamen est, proditorem impudenter ante Apostolorum principem discubuisse. Nam & aliunde impudentia eius ostenditur, cum intingeret cum in agistro, & cum reprehensus minimè cum-punctus esset: Iudam enim nihil pudebat, In recusando vehementis Petrus, & in permittendo vehementior: Vtrumque eius vestigia. Hæc ille. Idem Homilia septima. Exemplum dedit ut ita faceremus, secundum possibilitatem. Etenim Magistri pueris quam pulcherrimas literas scribunt, ut vel in deterius imitentur. Sic & nos pro modulo nostro sequamur eius vestigia. Hæc D. Chryostomus. Cum D. Augustino tenendum, Christum à Petro sumpsisse lauandi exorsum. Non grauabor hoc in loco clarissima aliquot Principum & Sanctorum virorum exempla, qui officium hoc lauandi pedes inferioribus deuotissimè præstiterunt, commemorare. De Placilla Theodosij maioris Imperatoris

Cassiodorus. vxore, in Tripartita, libro nono, capite trigesimo primo, ita narratur apud Cassiodorum: Non regni fastigijs elenata est, sed potius diuino amore succensa. Repente vt venit ad purpuram, claudorum atque debilium maximam habebat curam, non seruis non alijs ministris vtens, sed per seipsam agens, & ad eorum habitacula ventens, & vnicuique quod opus haberet præbens. Sic etiam per Ecclesiarum Xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius gustans, offerens coclearia, panem frangens, cibosque ministrans, calices ablucens, & alia cuncta faciens, quæ seruis & ancillis mos est solemniter operari. Illis autem qui ei tales res nitebantur prohibere dicebat: Aurum distribuere opus Imperij est, Ego autem pro ipso Imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti. Hactenus de Sancta illa Augusta seu Imperatrice. Addam huic non admodum dissimile alterius Reginae exemplum, quæ Maximo Imperatori nupta erat. Apud Seuerum Sulpitium, de vita Beati Martini, Dialogo secundo ante media: Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, qui Martinum receptum intra palatium venerabiliter honorabat, totus illi cum eo seruo de futuris, de fidelium gloria, de æternitate Sanctorum, cum interim diebus ac noctibus de ore Martini Regina pendebat. Martinus, quem nulla vnquam fœmina contigisset, istius assiduitatem, imò potius seruitutem non poterat euadere. Non illa opes regni, non Imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat, diuelli à Martini pedibus, solo strata non poterat: Postremo à viro suo poposcit, deinde Martinum vterque compellunt, vt ei remotis omnibus ministris, præberet sola conuiuium, nec potuit vir beatus, obstinatius reluctari. Componitur castis Reginae manibus apparatus, sellulam ipsa conterrit, mensam admouet, aquam manibus subministrat, cibum quem ipsa coxerat, apponit: Ipsa, illo sedente, emittit secundum famulantium disciplinam, solo fixa consistit immobilis, per omnia ministrantis modestiam, & humilitatem exhibens seruientis, miscuit ipsa bibituro & ipsa porrexit. Finita cœnula, fragmenta panis absumpti, micæque collegit, satis fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponeus. Hactenus Seuerus Sulpitius. Et ne à Beato Martino recedam, idem Sulpitius libro primo de vita eiusdem circa principia, Scribit illum cum esset anno-

Sulpitius.

rum quindecim, sacramētis militaribus implicatum fuisse, vno tantum seruo comite contentum: Cui tamen versa vice Dominus seruebar, adeo vt plerunque ei & calceamenta ipse detraheret, & ipsa detegeret, cibum vnà caperent, hic tamen sæpius ministraret. Hęc ille. Sed ad Diuum Ludouicum Christianissimum Regem nostrum, accedat oratio & narratio. Scribit de illo Guaguinus libro septimo. Per omnem vitam singulari charitate pauperes curauit: Ita vt quoque die centum & viginti inopes quotidiano alimento reficeret, præter alios, quibus Christi exemplo pedes ipse abluebat. Nec horrore sibi erat exulceratos lætenti sanie leprofos osculari, & eos ad colloquium admittere. Hęc illè. Granatensis in præsentī Euangelio Fer. 5. in Cena Domini, Concione tertia parte priore, secundo tomo. Non semel in anno, inquit; sed singulis sabbatorum diebus in lœo secretissimo, pauperum pedes abluebat, & lotos deuotissimè osculabatur: Idemque obsequium eorundem manibus præstabat, certam pecuniæ summam vnicuique tribuens. Quin certis etiam diebus dæcens pauperibus antequam ipse pranderet, manu propria feretula ministrabat. De Helena piētissima Magni Constantini matre, sanctissima fœmina, superiori quadam cōcione memini me ex historia Ecclesiastica similia retulisse ac transcripsisse. Nunc ad textum explicandum regrediamur.

Domine tu mihi lauas pedes? Fleteris domine ante me, missectitur omne genu celestium terrestrium & infernorum. Phil. ca. 2. Lauas tu pedes mihi Domine, qui te cognosco, nō sicut alij homines, qui te humanitè cognoscunt, prout, caro & sanguis eis declaſauit, sed te cognosco secundā in diuinā Trinitate personam, prout Pater tuus mihi reuelauit. Matth. 16. Mihi Domine qui in monte Thabor te trāfiguratum vidi, cum ex vultus tui claritate vestimenta tuā candidiora facta sunt niue? quique vidi reuerētiam & honorem, quem tibi exhibebant Moyses & Helias principes Synagogæ? Mihi Domine, qui de cœlo vocem dicentem audiui: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsum audite?* Nunquid meos pedes his diuinis manibus attinges quæ mortuos, quos tanguit, resuscitant? & quibus coram me panes multiplicasti? Mihi Domine qui harum rerum omnium sum testis, & optimè dignitatein tuam, & humilitatem ac vilitatem meam noui? Rem tam indecen-

rem nequaquam patiar. Et surgebat his dictis, vt verisimile est, recusans à Christo lauari. Vbi, Petre, obediens: Est magistri iubere, At verò tuum est iussa capescere, non autem pertinacius oblectari: Tace & sustine. Expauit Petrus ad tantam Christi dignationem: Tu Dominus maiestatis, mihi vilissimæ creaturæ, imò misero peccatori pedes lauas? *Nos adorare debemus in loco vbi stant pedes tui*: iuxta Psalmem Regium, *Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius*: Imò iuxta eundem, *Adorate scabellum pedum eius*. Et Psalm. 2. ex Hebræica translatione. Adorate filium, vbi septuaginta verterunt, apprehendite disciplinam, vt alibi fuit hac de te diximus. Sic enim legitur in contextu Hebræico. Nascubar, Adorate, vel osculamini, adorando & venerando, filium, purè illum colite, summumque exhibere honorem. Quomodò tu qui sedes super Cherubin, cui millia millium ministrant Angelorum, cui astra cœli famulantur, ante pedes meos procumbere, eosque famulorum more lauari velis? Ego tuos, Domine, pedes lauare debeo, cui Magdalena lachrymis suis pedes lauit: Ego impressa humi vestigia tua exoculari, hoc meum munus, imò mea maxima gloria est. Ioannes Baptista, Matt. 3. Christo dicebat: *Ego debeo ab te baptizari, & tu venis ad me?* Clamabat Centurio, Matth. 8. *Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum*. Rursus Ioannes de Christo dicebat: *Cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti*. Et ego peccator, patiar te magistrum meum, Dominum meum, & verum Dei viui, quem confessus sum palàm, filium charissimum, mihi lauare pedes? Quid est tu, inquit Diuus Augustinus loco præcitato, in Ioannem, Quid est mihi? Cogitanda potius sunt quàm loquenda (sicut de Carthagine scribit Salustius, dicens satius esse silere quàm de ea pauca dicere) Ne fortè quod ex his verbis aliquatenus quidem dignè concepit anima, non explicet lingua. Hæc D. Augustini. Tu creator, tu vita mortuorum: Quem ipsi etiam Demones filium esse Dei confessi sunt, quem Ioannes Baptista agnum Dei qui peccata mundi tollat, liberè professus est: Mihi cineri & vermi, his manibus quibus oculos cecorum aperuisti, leproso mudasti, mortuos suscitasti, lauas non manus aliamve partem corporis honestiorem, sed pedes, qui vt extreme omnium, sic & maximè sordidæ, & ignominiosæ partes habentur, quos non nisi petita vana nominare ciuilitas exigit: Id quomodò feram? Memoro

que

quæso, quid mihi tecum acciderit, cum laxare retia præcepisti: Luc. 5. Cum enim maxima ad verbum tuum picciū multitudi- *Luc. 5.* capta (qui tota nocte frustra laboraueram) tantus me de maiestate tua stupor inuasit, vt protinus clamarem: *Exi à me Domine, quia homo peccator sum*. Si ergo hoc tuo signo inspecto, præsentia tua maiestatem ferre non potui, quomodo qui tam multa & miranda postmodum vidi, ferre poterò te meos lauare pedes: Cui Dominus.

Quod ego facio, &c. Quasi dicat quod Ioanni Baptista Respondit: *Sine modo, sic nos decet implere omnem iustitiam*, hoc est, profundissimam ostendere humilitatem. Sed id nõ intelligis, nunc quidem ignorans hoc mysterium, *ficies autem postea*. Cur obstitis cum nescias quo sine hoc facias? Putabat Petrus ad corporis recreationem hoc à Domino fuisse inceptum. Nondum plenè nouerat quòd in schola Christi maior est, qui humilior, & quòd qui à Christo lauari non vult, nihil aliud præterdit quàm quòd iustus sit, & gratia Dei non opus habeat. Hoc profectò Petrus non considerabat, alioquin non repugnasset.

Quod ego facio tu nescis modo, &c. Sic docet factum istud, & exemplum esse & mysterium. De exemplo infra dicitur.

Exemplum dedi vobis, &c. De mysterio autem incarnationis habita ratione, sic: Tunc Christus posuit vestimenta sua, non amittens quod erat, sed assumens quod non erat, *habitu inuentus vt homo, semetipsum exinaniens*, & quasi maiestatem illam celus humilitate. *Isaiæ 45. Verè tu es Deus absconditus. Iona tertio. Surrexit Rex Ninua de folio suo & abiicit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere* præfigurabatur, quòd Rex cœli de maiestatis suæ folio per carnis assumptionem descenderet, non quidem suam gloriam deserens, sed ab ea maximè se humilians, & sacco nostræ mortalitatis indueretur, & valdè humiliaretur. Vnde Psalm. *Concidisti succum meum, & circumdediti me lutina*. In hoc humanitatis assumpta sacco delitescunt copiosissimi thesauri: in eo recondita sunt opes inmenitæ: in quo etiam plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter, vt D. Apostolus scribit: *Seditq; in cinere*, id est, pro nobis penitentibus suscepit partes, vt sua rigorosa penitentia, ieiunio, & aliis poenitentibus pro nobis voluntariè assumptis, exactè satisfaceret mortem subiens ignominiosissimam. *Lintheo se præcinxit*, vt accinctus operi promptius ministraret, *Phil. 2.* Formam serui accipiens.

H +

Misti

Matt. 3.

Matt. 8.

Salusti.

Isai 45.
Iona 3.

Phil. 2.

Misit aquam in peluim, vt suo lauachro & regenerationis Sacramento nostras sordes ablueret. Sicq; *capit lauare pedes*, id est, affectiones prauas, vt puris nedum operibus, sed etiam desiderijs & cogitationibus ad eius mensam sederamus, prorsus loti. Sacramentum hoc magnum est.

Non lauabis mihi pedes in aeternum, &c. De quibusdā scribit Apostolus, Ro. 10. *Zelum habent & amulationem, sed non secundum scientiam.* Efficitur hic zelus Petri inditricus in duobus. Primò, Recusat quod sibi vtile & necessarium erat, vt in sequentibus Christus ostendit, dicens: *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Secundò, Deinde irreuerter in Christum agit Petrus, vt qui eius consilium emendare velle videatur.

Christus autem illum repræsentat. *Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dominus pars hereditatis mea*, inquit Regius vates. Cum Domino portionem non habet nisi qui mundo corde est: Mat. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Heb. 12. *Sine sanctimonialia nemo videbit Deum.*

Apoc. 21. Non intrabis in eam (Hierusalem cœlestem) aliquid conquinatum, aut abominationem faciens & mendacium. Et Plalmographus: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui ingreditur sine macula. Igitur si nō lauero te: Nō nisi pedibus mūdīs ac lotis, nedū manib. nō habebis partem mecum: quia cum peccatis etiam leuibus & venialibus nemo conscendit in cœlum, nec nisi purgatis prius leuibus maculis igne purgatorio, partem poterit habere cum Christo. Pedes sunt affectus, purgatione indigens.* Mat. 6. *Dimittite mihi debita nostra.* Obserua: Parui quidem momenti esse videbatur pedum lotio, & quasi simplex ceremonia, sed homini animali & carnali, qui demū spiritualis redditus, ex ea magna intellexit mysteria, Reiciebar lotionē, quod quid ea sibi vellent, nō intelligeret. Et ea ipsa ratione se tuos aliqui putabunt, quod ignorantia quæ fuit ab Ecclesia reiecerunt? At qui moniti fuerunt, & intelligere debuerunt.

Quod sicut non excusatus est Petrus ab obsequio eius rei quam non intelligebat, ita neque illi. Tārū enim abest vt excusetur, quod Christus addit: *Si non lauero te mihi habebis partem mecum.* Et hoc quidem cum eum quasi pertinaciter insistere videret: Hæc Beauxamis in præsentem locū Euangelicū. *Si non lauero te, non habebis partem meam.* Ergo cum impijs participatis. Necessè est vt à me laueris, lau

Beauxamis.

sanguine meo abluaris Apoc. 1. *Lauit nos à peccatis nostris in Apoc. 1. sanguine suo.* Heb. 1. *Purgationē peccatorū faciens.* Verūm quæ si potest, Quomodò fuerit hæc lotio sic ad salutem necessaria, vt ea non accepta, non fuerit Petrus, cum Christo partem habiturus? Respondeo: Aut lotio illa ad factum refertur aut ad significatum.

Siquidem ad factum, quamuis lotio ex se minus quidem esset necessaria & tanquam quid ad Apoc. 1. hoc est, indifferens: tamen quia à Christi institutione & mandato proficiscebatur, non nisi cum salutis dispendio Petrus eam reicere poterat. 1. Reg. 15.

Melior est obedientia quàm victima: Porrò si lotionis significationem attendas, tum id quod dicitur manifestam erit.

Quis enim hereditatis æternæ particeps fieri potest, nisi per Christum mundetur? vt supra satis comprobatum est. Ex his verbis discimus baptismatis Sacramentum omnibus esse ad salutem necessarium, Dicente Domino, Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c.*

Domine non tantum pedes, &c. Quasi dicat: Si sic res habet, fiat voluntas tua. Nihil obsto, tantum à te non separet. *Domine ad quem ibimus?* Dicebat idem Petrus, Ioannis 6. *Verba vita aeterna habes.* Offero manus, caput, totum corpus: Laua vt voles, non recuso: Prius non intellexi, veniam peto. Sic Dauid 2. Regum 15. *Si dixerit, non places, præsto sum, faciat quod bonum videtur in oculis suis.* Idem in Psalmis. *Paratum cor meum Deo, paratum cor meum.*

Qui lotus est non indiget. Quasi dicat: Non opus est, vt caput & manus tibi lauem, in his satis lotus es: Pedes non possunt satis lauari, itatim iterum inquinantur. Duplici lotionem indigemus: Vna qua totum corpus per baptismum abluatur, id est, perfectè plenèque homo mundatur. Tit. 3. *Lauachrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti,* vocat Apostolus: Altera in quotidiana penitentia, abluimus pedum sordes. Threnorum 1. *Sordes eius in pedibus eius.*

Non indiget, scilicet hoc modo denuò lauari in baptismo. Satis est semel baptizari, nec reiteratur baptismus. Ex Symbolo fidei in Missa decantato: *Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum.* Notanter dicitur vnum non

H 5 duo

1. Reg. 15.

Tit. 3.

Thren. 1.

duo, quia Ephes. 4. *Vnus Dominus, una fides, unum baptisma.* Argumentum inde sumitur quod erat baptizati Apostoli.

D. Aug. D. Augustin. to. 2. ad Seleucianam religiosissimam Dei famulam, de baptismo scribens, Epistola centesima octaua. Miratus sum, inquit, quomodo dicat Novatianus iste, Petrum baptizatum non fuisse. Nunquid possumus de Apostolis dicere, quod non fuerunt baptizati, qui vsque ad eorum largum tempus habuerunt quo baptizarentur, vt alios baptizarent? Sed non omnia quae facta sunt etiam scripta inueniuntur, veruntamen facta esse ex ceteris documentis probantur. Scriptum est quando baptizatus sit Apostolus Paulus, & scriptum non est quando baptizati sint Apostoli.

Ioan. 3. 4. Veruntamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus. Vtrumque de Domino scriptum est Ioan. c. 3. & 4. & quia baptizabat plures quam Ioannes, & quia ipse non baptizabat, sed discipuli eius: vt intelligeremus & ipsum quem baptizasse praesentia maiestatis, non tamen ipsum baptizasse manibus suis. Ipsius enim erat baptismi Sacramentum, ad discipulos autem baptizandi ministerium pertinebat. Ioan. 3. *Venit Iesus in Iudaeam terram & illic morabatur cum discipulis suis, & baptizabat,* deinde, c. 4. audierunt Pharisaei, quod Iesus plures discipulos facit & baptizat quam Ioannes (quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius) tunc reliquit Iudaeam, & abiit iterum in Galileam. Ergo cum quando ab Hierosolymis exiit cum discipulis suis in Iudaeam terram, baptizabat non per seipsum, sed per discipulos suos quos intelligimus iam fuisse baptizatos, siue baptismum Ioannis, sicut nonnulli arbitrantur, siue quod magis credibile est, baptismum Christi. Deinde citato verbo

Ioan. 13. Domini Ioan. 13. *Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus.* Vbi, inquit, intelligitur quod iam Petrus baptizatus fuerat. Recte quidem dici potest, quia cum Petrus negauit Dominum, nondum fuerant Apostoli baptizati, non tamen aqua sed Spiritu sancto. Hoc enim edixit postquam resurrexit, Act. 1. *Ioannes quidem baptizauit vos aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto, quem & accipuri estis non post multos hos dies.* Haec tamen ille Seleuciana. Quod autem de Baptismo Spiritus sancti, ex Actis ponitur, non repugnat huic positioni: Quod Apostoli prius fecerant baptizati etiam baptismum Christi, quod longe verissimum est, & ex verbis Christi, *Sed est mundus totus,* satis intelligitur. Nam haec est differentia inter baptismum Ioannis

& bap

& baptismum Christi, quod ille non contulerit remissionis & sanctificationis gratiam, sed ad eam praeparauerit, hic autem gratiam & sanctificationem tribuat. Sic enim Tertullianus libro de Baptismo circa media de Ioannis Baptismo: Nihil, inquit, caeleste praestabat, sed caelestibus praemittabat, poenitentiae scilicet praepositorus. Deinde, agebatur baptismus poenitentiae, quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturae. Nam quod praedicabatur, baptismum poenitentiae in remissionem delictorum, in futuram remissionem enunciatum est. Siquidem poenitentia antecedit, Remissio subsequitur, & hoc est viam praeparare. Qui autem praeparat non idem ipse perficit, sed alij perficiendum procurat. Postea producto illo loco Ioan. 13. *Qui semel lauit non habet necesse rursus.* Quod vtique non inuncto non omnino dixisset. Et haec est probatio ex certa aduersus illos qui adimunt Apostolis etiam Ioannis baptismum, vt destruant aquae Sacramentum. An credibile videri potest in his personis viam tunc Domini non praeparatam, id est, baptismum Ioannis, qui ad viam Domini per totam orbem aperiendam destinabatur? Ipse Dominus nullus poenitentiae debitor tinctus est, peccatoribus non fuit necesse? Haec Tertullianus ibi. Nedum autem cum Tertulliano sentiendum Apostolos baptismum Ioannis baptizatos fuisse, sed, quod amplius est, cum D. Augustino, optimo antiquitatis interprete, baptismum etiam ipsius Christi baptizatos eos fuisse credere par est. Ergo, inquit Lyranus, quod Actor. 1. dicitur: *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto,* intelligendum est de receptione Spiritus sancti, in signo visibilis, de qua habetur c. 2. in die Pentecostes, quae dicitur baptismus metaphoricè, eò quod gratia Spiritus sancti inunctio dicitur, 1. Ioan. 2. *Unctio eius docet vos de omnibus.* Unctio autem de liquidis est, vt aqua. Haec Lyranus. Nicephorus Historiae Ecclesiasticae lib. 2. cap. 3. Diuinus, ait Euodius, qui triplè Apostolorum successor fuit, in Epistola quam scripsit, hoc est, lumen inscripsit, haec quoque posuit: Christus, inquit, manibus ipse suis Petrum tantummodo baptizauit, Petrus porro Andream, & filios Zebedaei. Hi deinceps reliquos Apostolos: Septuaginta autem illos Petrus & Ioannes, Theologus dictus, baptizauerunt. Haec ibi.

Est mundus totus. subaudi (vt supra ex D. Augustino obseruatur) nisi pedes, vel praeter pedes. Quomodo cum non sit sine peccato? Respondeo quia sanctificatus per baptismum, & Chri

Ioan. 13.

Lyranus.

Act. 2.

1. Ioan. 2.
Nicephorus
Euodio.

& Christo per fidem viuā incorporatus: & licet habeat venialia, non separant tamen eum à charitate & gratia Dei.

Et vos mundi estis. Hoc iucundum: Sed non omnes, hoc terribile. Nedum Iudam peritit, sed malos etiam Christianos. Iudas externè lotos habebat pedes, sed non conscientiam. *Sciebat quis traderet eum.* Colligitur ex hoc Christum Iudæ proditoris lauiffe pedes.

Scitis quid fecerim vobis? Iam explicat (vt pollicitus erat Petro) huius locutionis rationem & mysterium. Non ignorabant Apostoli pedes sibi lotos, sed ad quid & quorsum nondum capiebant. *Vos vocatis me* (his magnificis titulis & nominibus) *Magister & Domine, Bene dicitis.* Verè quidem hæc mihi competunt & iurè: *Dominus vniuersorum ipse est,* & magister *qui docet hominem scientiam, Rex Regum & Dominus dominatium:* in Apocalypsi. *Si ego laui pedes vestros, &c.* Quasi dicat: Dedecus est discipulo non imitari magistrum: Ruborem illis incutit, si renuant magistri sequi vestigia. Si hominè, quantò magis Deum humiliari? *Matt. 23.*

Matt. 23. *Ephef. 5.* *Dicitur à me quia mitis sum & humilis corde:* Ephef. 5. *Et huius imitatores Dei, sicut filij charissimi.* Fuisse seruorum lauare pedes Dominorum, Ordinem hunc inuerti, humilitatem & charitatem docere volui, & exemplo meo vos persuadere. *Magis enim* (quod vulgò dicitur) *movent exempla*

Horati. *quàm verba.* Vnde Poëta.

Segnius irritant animos demissa per aurem,

Quàm qua sunt oculis subiecta fidelibus, &c.

Exempli dedi vobis, &c. Nimirum humilitatis: Vt quem admodum ego feci, ita & vos. Nota Christum nobis imitari commendare humilitatem de qua variis in locis fufius tractauimus. Ipse archetypus & exëplar, quod nobis imitandum proponitur. Exemplum scriptoris, vt eius manū quatum fieri poterit commodè imitentur, qui literas depingere addiscunt, supra protulimus ex D. Chrysofomo. *Moyf. Exod. 25.* quod D. Paulus ad Hebræos c. 8. repetet, dictum est: *Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Scribit Seneca lib. 1. Epistolarum Epistola vndecima. Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ætate oculos habendus, vt sic tanquam illo spectatè viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus: Elige autè eum, cuius tibi placuit & vita & oratio, & illū semper tibi ostende exemplum. Opus est aliquo ad quem mores nostros ipsi erigant, nisi ad regulam praua non corriges. *Hæc illi*

Exod. 25. *Exod. 25.* quod D. Paulus ad Hebræos c. 8. repetet, dictum est: *Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Scribit Seneca lib. 1. Epistolarum Epistola vndecima. Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ætate oculos habendus, vt sic tanquam illo spectatè viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus: Elige autè eum, cuius tibi placuit & vita & oratio, & illū semper tibi ostende exemplum. Opus est aliquo ad quem mores nostros ipsi erigant, nisi ad regulam praua non corriges. *Hæc illi*

Seneca. Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ætate oculos habendus, vt sic tanquam illo spectatè viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus: Elige autè eum, cuius tibi placuit & vita & oratio, & illū semper tibi ostende exemplum. Opus est aliquo ad quem mores nostros ipsi erigant, nisi ad regulam praua non corriges. *Hæc illi*

Quis melius nobis proponetur totius virtutis exemplum & idea perfectionis quam Christus redemptor noster, qui predicat se Exemplum omnibus ad imitandum propositum esse, dicens hoc loco: Exemplum dedi vobis, &c. D. Hieronymus ad Paulinum, de institutione Monachi, to. 1. Epistolarum. Habet vnum quodque propositum principes suos: Romani duces imitentur. Camillos, Fabritios, Regulos, Scipiones: Philosophi proponant sibi, Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem: Poëtæ amulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentiū: Historici Thucydidem, Salustium, Herodotum, Liuium: Oratores Lyfiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium: Et vt ad nostra veniamus, Episcopi & Presbyteri habeant in exemplum Apostolos, & Apostolicos viros, quorum honorem possidentes, habere mutantur & meritum. Nos habeamus propositi nostri Principes: Paulus, & Antonios, Iulianos, Hilarionè, Macarios. Noster princeps Helyas, noster Eliseus, nostri duces filij Prophetarum, & filij Rechab. Hucusque D. Hieronymus. Ex quo patet excellētes in vnaquaque arte viros in exemplum meritò ceteris proponi: Quantò magis Christus pro exemplo debet esse nobis? Cicero Tusculanarum *Quæstionum* li. 4. initio: Grauiissimus auctor in Originibus dicit Catò, morem apud maiores hunc epularum fuisse, vt deinceps qui accumberent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes. Vnde Plutarchus tom. 1. *Opusculorum*, de Institutis Laconicis: Carminibus & cantilenis inquit, studium impendebat: Cōpositio nihil aliud continebat, quàm Laudes eorū qui strenuè in vita se gessissent, & pro Sparta occubissent, ideòque beari prædicarentur eorum vicissim vituperationes, qui timidi & ignaui fuissent, tanquam infelicem degentium vitam: & tres choriterant, sicut tres ætates eorū, qui in solemnitatibus conueniebāt. Chorus senum primus canebat: Iuuenes eramus olim Marte strenui. Forum qui ætate florebat chorus. Tales sumus nos. Experire si liber. Tertius, qui puerorū erat: Aneos futuri strenui magis sumus. Hæc ibi. Quorsum, amabo, ista canerent secundum varios ætatum gradus, nisi ad emulationem prouocandam? Hinc Valerius lib. 2. ca. 1. *Valerius.* Maiores natu, ait, in conuiujs ad tibias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant, quoad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderēt. Inde oriebantur Camilli, Scipiones, Fabritij, Marcelli, Fabij. Hæc ille.

Quante

Cicero
ex Catone

Plutarc.

Valerius.

Clandi-
nus.

Quanto magis omnium magistri, & Domini nostri exem-
plum nos mouere debet, alacresque efficere ad currendam
viam quam ipse prior monstrauit? Sicut enim vt cecinas
Poëta.

-----Componitur orbis

Regis ad exemplum:

Sic Discipulus studet præceptorem ac magistrum, quæ
ad potest imitari, & vt ait Christus. Sufficit Discipulo si sit

Iob. 23. sicut Magister eius. *Iob. 23.* *Vestigia eius secutus est pes meus.*

1. Pet. 2. *1. Petri 2.* *Christus passus est pro vobis, vobis relinquens exem-*

Plinius. *plum, vt sequamini vestigia eius.* Refert Plinius lib. 15. cap. 9.

Quòd Zeuxis pictor Agrigentinus (in Sicilia) facturus
tabulam quàm in tēplo Iunonis Lacinia publicè dicarēt,
inspexit virgines eorum nudas, & quinque elegit, vt quod
in quaque Laudatissimum esset pictura redderet. Hæc ibi.
Vt Zeuxis picturus Iunonem Agrigētinis siue Siculus vir-
ginibus inspectis, quinque præcipuas elegit, ex quibus præ-
cipuum imitaretur: Ita è plurimis optimi nobis ad exem-
plum proponendi sunt. D. Ioannes, in tertia Epistola, Chri-
stissime, *noli imitari malum, sed quod bonum est.* Bonus autem

naci? & foris, vel potius summum bonum. Deus Optimus
Maximus, per essentiam, non secundum accidens bonus,
iuxta illud: *Nemo bonus nisi solus Deus.* Christus Redemptor
noster, Dominus ac Magister, speculū sine macula: in quo
omnis elucet perfectio, exemplum proponitur imitandum:
vt quemadmodum ille fecit, ita & nos, pro modulo nostris,
faciamus: Ne tanquam degeneres filij, à patris probitate
longius recedamus, sed, iuxta vulgatum proverbium, *Pa-*

Joan. 8. *trēm sequitur sua proles;* vt in nobis illud impleatur pro-

missum Christi, Ioan. 8. *Qui sequitur me non ambulat*

in tenebris, sed habebit lumen vitæ, nempe æternæ

ac beatæ. Quàm nobis concedere dignetur

post hanc miseriæ vallem, Opti-

mus ac benignissimus Christus.

Cui est honor & gloria in

sæcula sæculorum.

Amen.

*

DE SACRAMENTI EV- CHARISTIÆ INSTITVTIONE.

Homilia prima.

Ex Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. & 1. Cor. 11.

Canantibus illis, Accipit Iesus panem, Benedixit, & fregit, de-
ditque discipulis suis, & ait: Accipite & manducate, Hoc est
corpus meum, quòd pro vobis tradetur. Hoc facite in meam
commemorationē. Similiter & calicem postquàm cœnauit &c.

Olēt qui sunt aliò discessuri, & qui peregrè
proficiscuntur, cum ejs quos ex animo dili-
gunt, tum demum & finaliter in charitate
non ficta conuiuium celebrare, inibi quæ
sunt eximie familiaritatis & amicitie lo-
qui & agere, deindeque discedentes eisdè

quos verè sincerèque amant, munus aliquod quod charis-
simum habent, donare, vt ipsum sit mutui ac veri amoris
tam testificatio, quàm frequens memoria, & quòd dicunt
Græci, *μνημόσυρον*. Sic seruus ille Abrahami, Genes. 24. di-
scessurus post habitum conuiuium, fratribus & matri Re-
becca, ipsiq; puellæ, dona obtulisse, deindeq; domum per-
rexisse traditur: Nimirum suæ in illos charitatis atque me-
morie testimonium & signum. Ita sanè Christus Domi-
nus discessurus, mortemque perpassurus, vt veri amici faci-
ciat, nocte qua tradebatur. 1. Cor. 11. Cum duodecim Apo-

stolis agnum Paschalem Iudaico more comedit: & post

pedum lotionem, de qua supra, hoc quòd charissimum ha-
bit, scilicet corpus suum Sanctissimum, illis pro cibo &

viatico tradidit illis manducandum: *Accipite & mandu-*
cate, Hoc est corpus meum. Hoc facite in meam commemora-

tionem. Demonstrans sanè his verbis, hoc ipsum suum cor-
pus, quòd se antea daturum promiserat, Ioan. 6. *Panis quem*
ego da

ego dabo caro mea est pro mundi vita &c. In signum sui erga suos amoris, & in suæ passionis memoriam tradere.

1. Cor. II. *Quotiescunque manducabitis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Tantus est veri sponsi in coniugem suam affectus, ut si ab ea sit discessurus, xenium quoddam meditans, si fieri posset, seipsum in ipso xenio relinqueret. Nam & principes qui curant imagines efficacissimè sui representatrices depingi, vel donandas vel mittendas amicis, eadem facilitate, si præstari per eos posset, seipsum donarent sub imaginibus illis. Animus certè præstandi istud non deest, tamen si potentia & arte careant quominus illud valeant exequi. Caterùm, quia Christus suæ dilectæ sponsæ Ecclesiæ tam charus & beneuolus est sponso, ut pro ea sanguinem suum fundere non dubitarit, cur alienum ab huius amoris immensitate putari debet, ut nobis corpus ipsum & sanguinem tribuat in memoriam sui? Maxime quòd illi potentia non defuerit, qui & imperio suo cuncta

Genes. I. *qui verbo virtutis sua omnia portat:* Heb. I. *Cuius etiam verbo aptata sunt sæcula, ut ex invisibilibus visibilia fierent.* Heb. II. Neque illi demum defuit sapientia, qua tam commodè præster hoc ipsum, ut & citra quamvis iniuriam sui corporis, & citra horrorem edentium suam nobis carnem edendam proponat. Nimirum sub specie panis, ita ut nec ipse ullam pateretur iniuriam, neque nos horrorem aliquem ex ipsius esu caperemus. Consentaneum igitur fuit tam ardenti, tam potenti, tam sapienti amatori, & sponso, ut cum per corporalem, eamque visibilem præsentiam esset à charissima sua sponsa, scilicet Ecclesiâ, discessurus, seipsum in monumento quodam relinqueret in cibum spiritualiter verè interim nutrientem & integrè manentem. Pauperculum sanè munusculum fuisset, & prorsus indignum tanto principe & sponso pro monumento sui frustulum dedisse panis, vel figuram quandam, & nudam representationem sui donasse. Si verba Christi attendis.

Hoc est corpus meum, Accipite & manducate. Nullus relinquitur dubitandi locus. Nec est nisi planè impius qui neget verum Christi corpus post tam efficax potèntique Christi verbum sub specie panis contineri. Ante consecrationem quidem panis est communis. sed ubi verbo Christi consecratur mysterio fit & dicitur Corpus Christi. **1. Cor. II.** Sic enim Apostolus. *Non diu dicatis corpus Domini,* Verum

non typicum, non mysticum, non figuratè. Hactenus Fridericus Nauleas Centuria I. Concionum suarum Homil. *Naus.* In feriis cenæ Dominicæ, vir sanctè pius ac doctus & orthodoxus. Violenti amoris indicia fecit Artemisia Regina Caria, inquit Gellius lib. 10. cap. 18. & Valerius lib. 4. titulo. 6. De amore coniugali: Virum suum Mausolum ad eò adamauit, ut ei sepulchrum insigne erigeret, virique cineres variis odoribus admixtos in cibum suum, potumque conuertit. Ipsa viuua ac spirans eius sepulchrum fieri voluit, ait, Valerius, eorum testimonio, qui illà extincti ossa portione aspersa bibisse tradunt. Hæc ibi, de Artemisia. Amor est animorum vnio, & cum fieri potest honestè, etiam corporum. Nihil verè amatis magis proprium, quam vnium cum illo fieri quem ardentè amat. Ergo Dominus noster, qui nos summo profecutus est amore, & plusquam Artemisia coniugem suam vnquam dilexerit, cum pro nobis ille mortem dirissimam subierit ac pertulerit, ut nos sibi incorporaret & vniret, atque ad eò membra corporis eius efficeret, de carne eius & de ossibus eius. Ephes. 5. ut intra nos maneret, & in nobis realiter habitaret, cibus noster fieri voluit, Ioan. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: Qui manducat meam carnem, &c. In me manet & ego in eo.* D. Augustinus to. I. lib. 7. Confessionem c. 10. Nec tam in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Hæc D. Augustinus. Si Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans, ossa cineremque eius mista odoribus contusaque in pulueris faciem aut speciem, aqua indidit, ebibitque, conseruanda mariti memoriæ causa, & violenti amoris impetu impulsæ, ut scribit A. Gellius vbi supra: Quid de domino nostro Redemptore sentiendum erit? qui ut ingeniosissimus amoris magister, ut nos sibi coniungeret, hanc excogitauit rationem, ut carnem eius ederemus, ita aptatam esui, ut interim nullus horreret, sub quotidiani panis specie contentam, illam in Sacramento famere. Sic æterna illa *Sapientia, disponens omnia suaviter,* Sepulchrum nobis sumendum donauit: *Accipite,* inquit, *& comedite, Hoc est corpus meum &c.*

Canantibus eis. Voluit Dominus veritatem figuræ succedere cibum carnis suæ, cibo agni. Leuit. 26. *Vetera nouis superuenientibus proicietis. Recedant vetera, noua sint omnia,* canit Sancta mater Ecclesiâ, 2. Cor. 5. *Vetera transierunt, 2. Cori. 5. ut facta sint omnia noua,* Apocalyp. 21. *Ecce noua facio*

Isai. 43. omnia. *Isai. 43.* Ne memineritis priorū, & antiqua ne intuemini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur, utique cognoscet ea.

Zach. 9. Accipit Iesus panem, Similiter & calicem. Quia ex Zacharia vaticinio c. 9. Quid est bonum eius, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Iterum, quia Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

Psal. 109. Psalm. 109. quidem, vt *Genes. 14.* legitur, panem & vinum proferens, scilicet ad sacrificium (Erat enim sacerdos Dei altissimi) illo ritu sacrificare solitus erat. Iterum *Osee. 14.* seu postremo, Conuertentur sedentes in umbra eius: Vinum tritico & germinabunt quasi vinea, memoriale eius sicut vinum Libani. Non differam testimonium à Rabbi Dauid Kunchi.

Kunchi. allatum super hunc *Osee. 14.* versiculum, subiungere hoc loco, prout Guido Fabricius Boderianus ad D. Seueri Alexandrini quondam Patriarchæ, de ritibus Baptismi & Sacrae Sinaxis librum, Epistola dedicatoria reulit, prolatis etiam characteribus Hebraicis, hoc modo: Sunt, inquit R. Dauid, qui exponunt hæc verba (viuent frumento) Quoniam futura est mutatio naturæ per frumentum, cum venerit Redemptor. Et paulò post subdit: Et meminerunt præceptores nostri, quorum fausta scilicetque sit recordatio, Mutationis naturæ, quæ futura est per triticum. Cui quidem interpretationi ad stipulatur & illud Zachariæ, ca. 9. Quanta enim est bonitas eius, & quanta pulchritudo eius? Frumentum iuuenes, & mustum germinabit virgines. Haftenus ibi. Subditur statim: Attentè considerent à cultu nostro Catholico abhorrentes, quàm pulchrè verum verò consonet: nec magnoperè refert, à quonam testimonium veritatis mutuemur. Nam veritas à quocunque datur à Spiritu sancto est. Et quæ à Iudæis afferuntur, pro fidei nostræ confirmatione, minus suspecta esse debent. Solet enim testimonium aduersarij maioris esse momenti in re controuersa, ac diffensionis plena. Hæc Fabricius. Notandum autem sedulò hoc capitalis Christianorum hostis & aduersarij R. Dauidis verum testimonium. De mutatione naturæ quæ futura prædicatur à Prophetis per frumentum (siue quòd idem est, in panis triticeæ natura seu substantia, quàm accommodatissimo vocabulo, Ecclesia Catholica Transubstantiationem appellat) cum veniet Messias Redemptor. Dionysius Franciæ Apostolus, Magnus ille Arcopagita, libro de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 3. τὰ πρῶτα τῶν τῶν. Hoc est Sacramentorum Sacramen-

tum,

rum, appellat Diuinam Eucharistiam: Sicut per Excessum dicitur: Canticum Canticorum, Cælum Cælorum, pro Cælo empyreo, & similia. Cibum & potum Dominus suis præbuit. Homerus, *Il. 2. 1.* in fine De cibo, inquit, & potu (τὸ πρῶτον ἐστὶν ἡ τροφή) id est, Hoc enim est iobur & virtus Aureum illud eloquentiæ flumen D. Chrysoſtomus, in *Iosepho.* Ioannem, tom. 3. homil. 45. Vt non solum, inquit, per dilectionem sed re ipsa in illam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis Christus largitus est. Cum enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se nobis commisit, & in vnum nobiscum redegit vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantium maximè est. Hoc Iob significat de seruis, cap. 31. à quibus maximè amabatur, qui suum amorem præ se ferentes dicebant: Quis daret nobis, vt eius carnibus implemur? Quòd Christus fecit, vt maiori nos charitate astringeret, & vt suum ostenderet in nos desiderium: Non se tantum videri permittens desiderantibus, sed & tangi & manducari, & dentes carni suæ infigi, subaudi sub speciebus, siue sub mysterio, & desiderio sui omnes impleri. Quàm in nos præ se tulit charitatem intelligamus. Parentes sapennumero liberos suos aliis alendos dederunt: Ego autem mea carne alo, me his exhibeo. Eadem ferè Idem Chrysoſtomus tom. 5. homil. 60. ad populum Antiochenum. Iterum homil. 83. in Matthæum tomo, si benè memini secundo. Non longè ab eodem proposito distat D. Augustinus tom. 8. in Psalm. 30. D. Aug. concione 1. Christus, inquit, vsus est materna misericordia: Sicut enim mater lactans eandem escam, cui sumendæ idoneus infaas non est, per carnem traicit & lac infundit: hoc enim accipit paruulus, quòd accepturus erat ad mensam, sed quòd per carnem traicitur cõgruit paruulo: Sic Dominus sapientiam suam, vt lac nobis faceret, carne indurus venit ad nos. Idem eandem similitudinem proponit in Psalmum 33. Concione prima. Sic cum panem Angelorum manducet homo, patet quòd nos quidem sub Sacramento, per modum lactis: Angeli autem sine velamine, facie ad faciem Deum videntes, illo perfruuntur, per modum solidi cibi. Sicque verificatur illud: Panem Angelorum manducauit homo. Iterum.

Eccè panis Angelorum, factus cibus viatorum, in Prosa seu quinquas. sequentia de Sacramento, ait D. Thomas. Theophylactus Theophili in cap. 6. Ioannis, ad verba: Panis quem ego dabo caro la.

I 2 mca

mea est &c. Non dixit figura est carnis, sed caro mea est: Transformatur enim arcanis verbis panis ille per mysticam benedictionem & accessionem Sancti Spiritus, in carnem Domini. Et quomodo non apparet caro sed panis: Vt non abhorreamus ab eius esu. Nam si quædam caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga communionem. Nunc autem condescendente Domino, nostræ infirmitati talis apparet nobis mysticus cibus, qualibet alioqui assueti sumus. Hæc ille. D. Ioannes Damascenus, lib. 4. cap. 14. de Sanctorum mysteriis. Panis, inquit, vinum & Aqua in Sacramento per inuocationem & aduentum Spiritus sancti *ἁπορροῦς μεταποιεῖται*, id est, supernaturaliter transmutantur in Corpus & sanguinem Christi. Et in sequentibus ibidem dicit: *τὸ το μῆσι, ἡ τύπος τῷ σῶματος, ἀλλὰ τὸ σῶμα, ἢ ἡ τύπος τῷ αἵματι, ἀλλὰ τὸ αἷμα*. Hoc est, si verbum verbo reddideris, Hoc meum est, non figura corporis, sed corpus, & non figura sanguinis, sed sanguis, dicit Dominus. Hæc ibi. D. Cyprianus iterum Cyprianus Sermonem de cena Domini, conformiter scribit: Panis iste quem Dominus Discipulis porrigebat, non effigie sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro. Et sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat diuinitas: Ita Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infudit essentia: vt esset religioni circa Sacramenta deuotio. Hucusque Martyr Cyprianus. Et Concilium œcumenicum Lateranense, sub Innocentio tertio congregatum, Cui Græci & Latini concordēs adfuerunt, & habetur extra, De Summa Trinitate, & Fide Catholica, Canone Firmiter credimus. §. Vna est vniuersalis Ecclesia, in qua Christus sacerdos & sacrificium, cuius corpus in Sacramento, sub speciebus veraciter continetur: Transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina. Hæc Concilium generalissimum. Ex quibus facillè patet, Transsubstantiationem, siue naturæ mutationem, siue supernaturalem transmutationem, seu etiam arcanis verbis transformationem, in hoc mysterio ex Christi verbis agnitam fuisse, Veteribus illis Scriptoribus, probatisque Auctoribus, imò etiam Iudæis hostibus Christianismi? Ideoque necessariò admittendam esse & credendam, ex qua rursus facillè conficitur. Verum Christi Corpus esse in hoc Sacramento, cum nulla remaneat panis substantia, & disertis verbis Christus dicat: *Hoc est corpus meum*. Non aut hinc, vt Luthero fauent

negant

neganti Transsubstantiationem, sed Hoc, quòd vobis exhibeo, est, non dicit, significat: Est substantialiter, non metonymicè, vt Caluinus & Beza. Corpus, non dicit figuram corporis, ne Sacramentariis Cinglianis & Caluistis fauere vllò modo videretur.

De Transsubstantiatione, sic Iudæorum Rabbini, referente Petro Galatino, libro decimo. De Arcanis Catholice veritatis cap. sexto, scripserunt. R. Moyses Hadassan, in Psalmum 136. Qui dat panem vel cibum omni carni, Hoc est, inquit, quòd dictum est Psalm. trigesimo quarto. *Gustate & videte, quoniam bonus est Deus*, quia panis, quem dat omnibus; ipse est caro eius; & dum gustatur panis, conuertitur in carnem. Et erit hoc mirabile magnum. Hæc ibi. Et R. Cahana; qui longè ante Christi Natiuitatem fuit, super illud: Genes. 49. *Rubriores sunt oculi eius vino. & dentes eius lacte candidiores*, Hoc est, inquit, in sacrificio quòd fiet ex pane, non obstantè quòd album sit velut lac, conuertetur substantia, in substantiam corporis Messie, eritque in ipso sacrificio substantia sanguinis Messie rubra vt vinum.

Erunt iterum in sacrificio vini Sanguis, & Caro Messie, & eadem erunt in pane: Quoniam corpus Messie non potest diuidi, sicut scriptum est Exod. duodecimo, & substantia non confringetur in eo. Præterea, caro sine sanguine, & è conuerso sunt res mortuæ: corpus verò Messie post resurrectionem quia glorificatum erit, semper viuet. Et hinc est dictum illud, *David Rex Israël in seculum viuuit*. Oculi autem & dentes, idèò dixit vt venustior fiat oratio, & sensus occultetur.

Hæc ad verbum, Rabbi ille, qui nedum expressis verbis transsubstantiationem, siue conuersionem substantie agnoscit; imò etiam concomitantiam, quia etiam supra dixerat, quòd sacrificium quòd fiet ex vino, non solum transmutabitur in substantiam sanguinis Messie, sed etiam conuertetur in substantiam corporis eius, subaudi; per essentiam necessariamque concomitantiam, quam vocant Theologi. R. item Iohai, qui multis annis Christum antecessit, super textum, Numeri. 23. *Oblationem meam panis mei, offerre per tempora sua*, id est, ait ille, in tempore Messie: Erit autem hic panis duarum facierum, de quo scriptum est, Exod. 25. *פנים לחם*, id est, *Panis facierum coram me semper*. Quare

I 3 autem

Damas-
cenus.D. Cy-
prian.Concilium
& De-
cretalis.

Quare autem dicatur Panis facierum, ratio est, quia, ut ait R. Iudas transmutabitur ex substantia panis, cum sacrificabitur in substantiam corporis Messiae, qui descendet de caelis, & ipse idem erit sacrificium. Et magistri aiunt, eam ob rem dictum esse panem facierum, quia in ipso sacrificio, erunt duae substantiae, diuinitas & humanitas. Haec ille. Supra retulimus R. Dauidis Kunchi testimonium de mutatione naturae per frumentum. Haecenus de transsubstantiatione.

Prou. 9. Prouerb. 9. Sapientia loquitur, *Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.* Et Diuus Thomas, in Hymno de Sacramento: *Quibus sub bina specie Carnem dedit & sanguinem, ut duplicis substantia totum cibum hominem.* Nota ex Hebraico sine punctis, D. Matthaei Evangelio, per Munsterum edito, ita legi Matth. 26. *אכלו את כהן יאכלו רת* Kehu veicluzze, Schu Guphi. Quod sic ad verbum exponitur: Accipite & māducate hoc quod est corpus meum. Vbi hoc, pronomen demonstratiuum substantia, corpus demonstrat, non autem alterā substantiā, vel panem, sicut Haeretici negantes transsubstantiationem, confugiunt. Nunc de reali praesentia corporis Christi sub panis speciebus siue accidentibus aduersus Sacramentarios accuratius tractandum.

Atque vt optima methodo procedamus, Quatuor quaedam ἀξιωματικά, seu, vt Mathematici vocant, Postulata, producemus. Primum: *Captiuandus est intellectus humanus in obsequium fidei*, 2. Corint. 10. Vnde D. Augustinus, tom. 10. de Tempore, Sermone 131. Super Credo &c. Dominus noster, inquit, non nos iubet discutere diuina, sed credere, Nec rationem requirere, sed fidem simpliciter & immobiliter exhibere. Non nobis veniat in cogitationem, quomodo hoc aut illud potuit fieri? qui omnipotentem precipimus confiteri. Hinc desumpsisse & haussisse videtur Innocentius Tertius libro 4. cap. 8. Mysteriorum missae, dicens: Credere iubemur, discutere prohibemur. Isaia 7. *Nisi credideritis, non intelligetis*, ex versione 70. *וְאִם לֹא תִּימְנִי*. Certe, Secundum: Deus est omnipotens. Luc. 1. Matth. 19. Vt fusiū supra tractauimus, Sermone de Annuntiatione. Vnde D. Augustinus, tomo. 2. Epist. 3. ad Volusianum: *Denique Deum aliquid posse quod nos fateamur inuestigare non posse: In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.* Tertiū: Deus plura potest, quā intelligamus s, Ephes. 3. *Potest*

supra id quod intelligimus, ait Apostolus. **Quartum:** Christus est veritas: Ioan. 14. *Mentiri non potest*, Hebr. 6. *Cuius sermo* Ephes. 3. *apertus*, cap. 4. Ex quibus aperte concluditur, Quod cum dixerit Christus, ipsa veritas, qui non mentitur Deus, Tit. 1. Cui nihil aut difficile vel impossibile in rebus quae iungunt, inueniri potest. Exod. 15. *Omnipotens nomen eius*, Et qui plura potest quā intellectus creatus capere possit, dare dixerit: *Hoc est corpus meum*: Captiuandus est intellectus noster in fidei obsequium. *Præstet fides supplementum sensuum defectui*, ait hoc diuinissimo augustissimoque Sacramento Diuus Gregorius Nazianzenus ὁ θεολόγος Nazianzenus ab Antiquis post Diuum Ioannem cognominatus, Oratione prima in Iulianum Apostatam: *Quod*, inquit Pythagoreis fuit, *ἀδρός ἰσῶ* Nobis Christianis est *πιστωσῶν*. Hoc Sacramentum, Mysterium fidei vocatur: Ergo sola fide apprehenditur. Neque caro neque sanguis reuelat hoc arcanum. Potuit Christus Omnipotens: Voluit, hoc faciendum præcipiens ac iubens, Luc. 22. *Hoc facite*, *Ἐπεὶ* Luc. 12. Ergo fecit, Sicut non conludebat fides illius leprosi, Matth. 8. quem Christus mundauit: *Domine*, inquebat ille, *si vis potes me mundare*. Ergo, vt Beatus Hilarius, libro octauo de Trinitate scribit: De naturali in nobis Christi veritate (id est, de reali in vera substantia, sub mysterio, Christi corporis praesentia) Ipse Dominus ait: *Caro mea verè est esca*. De veritate itaque carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra, *verè caro est*, *Ἐπεὶ* *verè sanguis est*, & hæc accepta atque hausta id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit, Anne hoc veritas non est? Contingat planè his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse Deum negant. Et paulò supra. Aut forte qui verbum est, significationem verbi ignorauit: & qui veritas est, loqui vera nesciuit: & qui Sapientia est, in stultiloquio errauit? & qui virtus est, in ea fuit infirmitate, ne posset eloqui quæ yellere intelligi? Cum autem ibi D. Hilarius dicit: Naturaliter in nobis manere Christum exponendus est, sicut & ipse exponit, quia Naturam carnis suae adepti, in Sacramento illi coniungimur. Nullus publicè dogmatizauit aut dubitauit ab initio, ad Berenganium vsque ante quingentos circiter annos, de veritate corporis Christi in Eucharistia. Vnde Leo Magnus Papa, Epistola vigesima tertia. In Ecclesia Dei, ait, in omnium

ore tam consonum est, vt nec ab infantium linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis fidei Sacramenta taceatur. Quinimò, ne Hæretici quidem ante Berengarium de hoc Sacramento olim dubitauerunt. Refert enim Eusebius, Historia Ecclesiast. libro sexto, capite trigesimo quinto ex Christorphofoni Angli versione, Ruffino autem interprete capite trigesimo tertio de Nouato, quòd Sacramenta diuidens populis accipientium manus tenebat, nec prius permittebat sumere, quàm sibi per ea quæ vnusquisque tenebat in manibus iuraret, quòd nunquam se relicto ad Cornelium remearet. Si miseros homines iusturandum dare coëgit: Iura mihi, inquit, per Corpus & Sanguinem Domini nostri Iesu Christi, te nunquam nec me deserturum, nec ad Cornelium reuerturum. Miser homo non antè degustauit, quàm ita illi se deuouisset, & pro Amen, hoc dixit: Non deinceps ad Cornelium reuertat. Hæc ibi. Exinde patet quòd etiam Hæretici pro certo tenebant & indubitato, in Eucharistia verè esse carnem & sanguinem Domini, adeò vt ex ea sententia seu articulo, tanquam ex confessâ, ac præsupposita, nec non infallibili Maxima, Antiqui contra Hæreticos disputarent, de his quæ in controersiam vertebantur tunc ab illis. Verbi gratia Irenæus Martyr, ex veritate carnis Domini in Eucharistia existentis, colligit futuram aliquando carnis nostræ resurrectionem. Si enim ille libro 4. cap. 34. Quomodo dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergo sententiâ mutant. Corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Idem reuersus lib. 5. contra Hæreticos: Quomodo carnem negant esse capace[m] donationis Dei (qui est vita æterna) quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum est eius, vt ad Ephesios dicit Apostolus? *Nostra corpora ex corpore Christi nutrita, & resoluta in terram, resurgent in suo tempore.* Hæc ille. Adde quòd idipsum pollicetur Christus. Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem &c. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die.* D. Cyrillus aduersus Nestorianos eodem vtitur argumento, Nempè quia in Sacramento, caro Christi cõfert immortalitatem & vitam æternam, Ioan. 6. Carnem Christi vnitam sui sse verbo & diuinitati in vnitatem personæ, quòd negabat Nestorius, vt patet in Epistola quam scribit nomine Consilij Ephesini ad

Eusebius.

D. Irenæus.

Ioan. 6.
D. Cyrillus.

ad Nestorium. Sic enim in Epistola Synodica Cyrilli ad Nestorium, ex impressione Niuelli: Incruentam celebramus in Ecclesijs Sacrificij seruitutem, participes effecti corporis & sanguinis, Non vt carnem communem accipimus absit, sed vt viuificarricem verè & propriam ipsius verbi. Nec enim duplex Christus, licet ex duabus intelligatur naturis. Hæc ibi. Quod etiam similitudine ex Athanasij Symbolo de sumpta confirmatur: Nam sicut antequam rationalis & caro est homo: ita Deus & homo vnus est Christus. D. etiam Hilarius ex eo quòd dicitur, Ioan. 6. *In me manet & ego in eo*, contra Arrianos probat *ἐμὸν* seu vnus consubstantialitatem Filij cum Patre, ostendens hæc verba: Ioan. 10. *Ego & pater vnus sumus*, non debere tantum intelligi de vnitate voluntatis sed etiam naturæ, libr. 8. de Trinitate: Si verè, inquit, verbum caro factum est, & nos verè verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandum est? Ergo singulariter Christus manet in communicante dignè, non tantum quia spiritu suo præsens est & vnitus spiritui nostro, sed & quia corpore suo, corpori nostro inestabili modo coniunctus est, vt exponit D. Hilarius. Et D. Cyrillus libro decimo in Ioannem, capite 13. contra Arrianos disputans: Nonne corporaliter quoque communicatione carnis Christi, Christus in nobis habitat? Cur membra fidelium membra Christi sunt? dicente Apostolo 1. Corinth. 6. *Nescitis quia corpora vestra membra sunt Christi?* Nonne Christus, Ioan. 6. dicit, *In me manet, & ego in eo?* Non habitudine solum quæ per charitatem intelligitur, Christus in nobis est, verum etiam & participatione naturali. Nam quemadmodum si quis igne liquefactam ceram, alia ceræ similitere liquefactæ ita miscuerit, vt vnum quid ex vtriusque factum videatur: Sic communicatione Corporis & Sanguinis Christi, Ipse in nobis est, & nos in ipso. Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei commiseretur. Christo crede dicenti: *Ego resuscitabo eum in nouissimo die, & Nisi manducaueritis, &c. non habebitis vitam in vobis* id est, in corpore vestro, ait, Vita iure, ipsa vitæ caro intelligi potest, hæc nos in nouissimo die sulcitat. Non abest alea vnigenitus Dei filius, & quia vnus est cum carne sua, *Ego*, inquit, *suscitabo eum*, Inter Latinos Theologos vetustissimus scriptor Terrullianus, contra Marcionem

D. Athanasius.

D. Hilarius.

Cyrillus.

1 Cor. 6.
Ioan. 6.

nem scribens, libro tertio & quarto, qui putatum & fantasticum, non verum corpus Filium Dei ex Maria virgine assumpsisse dicebat impie: contra inquam phantaluces hæreticos, qui Christum negabant verum hominis corpus habere, à Symbolo eius in Eucharistia argumentum ducit, dicens: Acceptum panem & distributum Discipulis, Corpus suum illum fecit, deinde: Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei, figura autem non iussit, nisi veritatis esset corpus. Cæterum vacua res, quod est phantasma, figuram capere non possit. Quæ verba quomodo sint exponenda, in sequentibus dicitur. Hætenus veteres illi Theologi contra Hæreticos suæ tempestatis ex Realitate & præsentia corporis Christi in Eucharistia, ipsorum hæreses confutantes atque damnantes. Nunc quod consequitur statim ex prædictis, tractandum, contra Hugnoticos nostros: Nimirum, simul Christum præsentem esse in altari, & in cælo ad patris dexteram. Dicit enim D. Cyprianus (Christi Martyr fons, iuxta nomen suum) Sermone de cœna Domini: Nullo modo diuina se absentat maiestas mysteriis. Habetur insuper in Liturgiis D. D. Basilij & Chrysofostomi.

D. Cypr.

D. Chrysofostom.

Beda.

D. Hier.

ἀποτὸ πάτρι σὶννατυμῶν, ἡγεῖ ὡς ἰησοῦ ἀπαρτὸς σῶμα, Hoc est, Qui sursum Patri confides, vel, Qui cum patre sursum sedes, & hic nobis inuisibiliter ades, seu nobiscum versaris. D. iterum Chrysofostomus tomo quinto. Homil. 4. ad populum Antiochenum: Quotquot, ait, huius corporis participes efficiuntur, cogitemus quod illum sursum sedentem qui ab Angelis adoratur, hunc degustamus. Idem eodem tomo, libro tertio de Sacerdotio exclamat: Omniculaculum! ô Dei benignitatem! Qui cum patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo, omnium manibus pertractatur, vel legendum, pro Omnium, Hominum, id est Sacerdotum quæ mea est coniectura: Sed eximendus est scrupulus ex Codice Græco, cuius mihi copia deest in presentiarum, Si *παντῶν*, id est, omnium haberetur an *ἀνθρώπων*, seu *ἀνθρώπων*, id est hominum, siue virorū. Præterea Verabilis Beda, tomo octavo libro Quæstionum, quæstion. 15. Quando manducatur reficit, sed non deficit. Deinde, Per partes manducatur, & manet integer totus in cœlo. manet iterū integer totus in corde tuo. Et inter D. Hieronymus opera tomo quarto Eusebius de morte eius scribit ad hunc modum illum inter communicandum dixisse

Non, vt humanis videtur sensibus, panis es, sed Iesus Christus integer, sicut in cælo ad patris dexteram resides Deus & homo. Adde quod D. Chrysofostomus tomo quarto, in primo capite ad Ephesios, Homil. 3. Quotquot eius corporis efficiuntur participes, Recolamus quia illius corpus est de sanguine, qui supra cælos residet, qui ab Angelis suppliciter adoratur, vt supra ex tomo quinto eiusdem. Ex quo patet propositum. Nec enim articulus ille fidei, sedet ad dexteram Dei patris, repugnat isti articulo: *Hoc est corpus meum*. Quia verum vero consonat. Sicut nec ille, *Pater maior me est*, pugnat cum isto: *Ego & pater unum sumus*, siue contendebant Arriani: Sed pater quidem maior est Filio ratione humanitatis eius, cum interim Filius sit Patri coequalis secundum diuinitatem, vt D. Athanasius in suo distincti symbolo: *Æqualis Patri secundum diuinitatem, minor Patre secundum humanitatem*, ait ille de Christo. Sic Christus sursum est in cælis, in potioribus bonis, quoad humanitatem, ad Patris dexteram super omnia eleuatus, sedensque in throno Patris, secundum suum modum naturalem & quantitatum corporis quanti, vt loquimur in scholis Theologicis, vbi in corpore suo videtur in propria forma à Beatis: In Sacramento autem est quidem corpus eorum verè & substantialiter ac realiter, sed non sub modo quantitativo, & naturali atque visibili, & sub propria forma, verum sub aliena specie occultatum & reatum, vt illes locum habeat, dum inuisibile visibiliter sumitur sub speciebus, & accidentibus. Atque ita non pugnant inter se hæc duo, vt blasphemât Sacramentarij: Sed et ad Patris dexteram, sursum in cælis, Ergo non est hic præsens in Sacramento altaris. Consequentia nulla est. Cæterum cum Christus dixit *Hoc est corpus meum*, de vero ac proprio suo corpore loquebatur: Ergo in Sacramento est verū ac proprium Christi corpus, contra Metonymiam Caluini Hæreticæ Hugnoticorum. Sic enim Iuuenius presbyter Poëta Christianus, qui floruit sub Constantino Magno, lib. 4. Carminum de Eucharistia scribit: *Discipulos docuit proprium se deinde corpus*, id est, tradere, donare. Et D. Chrysofostomus in Epistolam ad Ephesios, loco supra citat. Proprium, inquit, corpus nobis sumendum tradidit, & Ecce nihil nos deterrabit improbitate vitæ. Iterum D. Cyrillus Hierosolymitanus Archiepiscopus, qui ante mille ducentos annos temporibus Constantij Imper. floruit, Catechesi mystagogica 4.

D. Athanasius.

Iuuenius Poëta.

D. Chry.

D. Cyril. Hierosol.

Sub

Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis, ut lumpo corpore & sanguine Christi, efficiaris et comparticeps corporis & sanguinis (Græcè *σύνμαχος*) ac ut B. Petrus dicit. 2. Petr. 1. *divina natura communitate*

2. Pet. 1. *σύνμαχος*) ac ut B. Petrus dicit. 2. Petr. 1. *divina natura communitate*

Ephes. 5. *sortes efficiemur.* Hæc ille. D. Paulus Ephes. 5. *Membra facta corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.* Cum hæc ita sunt

Quomodo non esset verum propriumque Christi Corpus in Eucharia: Ecquid apertius dici potest, quam quod D.

Paulus Hebr. 9. c. affirmat: *Non per sanguinem hircorum* (videlicet exclusas figuras) *sed per proprium sanguinem* inquit, *inquit semel in sancta, &c.* Ergo proprius sanguis Christi est per redemptionem nostram. Idem etiam confirmatur ex adiuncto

Luc. 22. *exegesi, & veluti interpretatione, cum dicitur: Qui pro vobis datur.* Et 1. Cor. 11. *Quod pro vobis traditur: Significans*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

Idem verum propriumque Christi pro nobis in cruce corpus traditum est, non autem in figura, sed ut Princeps Apostolorum scribit, 1. Pet. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Idem etiam comprobatur ex consecrationis calicis forma mystica, *Hic est calix sanguinis mei novi & aeterni testamenti;* quo scilicet confirmatum fuit novum quemadmodum verus sanguine animalium, dicente Moyses, Exod. 24. *Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum.*

de defunctis, *ἀναίμακτος θυσιᾶν, ἔξαισμος*, Incruenta, inquit, oblatio seu missæ sacrificium, est propitiatio pro peccatis. Vocavit enim veneranda Antiquitas *θυσιᾶν ἀναίμακτων*, si-
ne, quod idem est *ἀναίμακτων*, id est, incruentam oblationem hoc Sacramentum altaris ter Maximum. Hinc D. Gregorius Nazianzeni Theologi, versus ad Sacerdotes: *ὁ ἅγιος πνεῦμα ἀναίμακτος ἵπτος*, id est, ὁ sacrificia mittentes incruenta Sacerdotes, Sed ne à Christi calice tam cito recedamus, Observemus typum Exod. 24. Immolatorum vitulorum, eorum sanguinis dimidiam partem Moyses misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare, ut divina scriptura, adiciens quod populum quoque promittentem facere quæcunque locutus erat Dominus, eodem sanguine respergit, dicens: *Hic est sanguis foederis* ut supra. Sic sanguis & crateribus exceptus est, & effusus super altare: Atqui ut crater Christi calicem, ita & altare crucem exprimit. Sic ut in utroque sanguinis veritas confideretur. Nec verò poterat omnino typus veritati respondere: idem in patre factum est, quod in toto Christi sanguine consideratur. Nam quia totus animalium sanguis crateribus excipitur, non poterat & totus fundi in altare, pars quidem hic & pars ibi designata est: cum tamen totum esse in calice sanguinem pro streamur. Nec enim hoc typus respiciebat, ut partem, sed rei veritatem utrobique exprimeret. Hæc Beaumont Homil. 9. De institutione sacrificij missæ, & venarum corporis & sanguinis Christi in Eucharia. Nota mis. etiam, ut observarunt D. Hieronymus in Marthæum, 26. D. Hieronymus Eusebius Emisenus, Homilia Dominicæ in Ramis Palmarum, & Erasmus Annotationibus super Lucam 22. cap. Eusebius etque Faber Stapulensis ibidem, Annotatum esse, aiunt, à Eusebio veteribus Bis fieri calicis mentionem. Prius enim accepit missæ calicem, & gratis actis dixit: *Accipite & dividite inter vos. rasmus* Mox consecrato pane dicitur: *Similiter & calicem postquam & Faber canonizavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine Stapulensis, qui pro vobis fundetur.* De prior calice dico, inquit sis. Christus, vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat, id est, in corpore immortali. Priorem calicem ait Stapulensis, vocabat typicum, quia nondum dabat eis sanguinem suum, sed cœnæ Paschalis potum, ut & prius nondum dederat corpus suum, sed Paschalem agnum, veram postea corpus suum dedit, sub velamine panis, & sanguinem suum sub velamine vini, ut dilucidum esse potest literam

D. Greg. Nazianzen. in Carmin. Exo. 24.

Tilman- nus He- sibusius contra Caluini & Bezam possibile est hircorum sanguine auferri peccata: At verò quod erat in calice effundendum, erat in remissionem peccatorum: Igitur non est in calice, nisi verus Christi, qui tollit peccata mundi sanguis, non autem nuda eius figura. Hinc Athanasius, per Damascenum citatus Oratio de dictis

literam intuenti, Hæc ibi. Cum itaque in calice noui testamenti dicat sanguinem suum esse qui pro ipis effundendus esset, cumque in calice priore qui cœna subferuebat legali, dixerat esse de generatione vitis, hoc est, vini liquoris & quod non biberet cum eis nisi postquam resurrexisset immortalis. Constat autem eum bibisse de calice noui testamenti, ut doctores Antiqui, & Ecclesia Patres asserunt: & Psal. 117. versiculus, *Calicem salutaris accipiam*, satis aperte indicare videtur. (Non enim mihi dubium est, Christiani calicem in hoc sacro cœnuiui degustasse ac delibasse.) Relinquitur ergo, quod erat in eo non fuisse vinum, siue de generatione vitis, sed verum propriumque Christi sanguinem: Christum verò seipsum communicasse in sacra

D. Hieronymus. mysticæque mensa ac cœna nouissima scribit D. Hieronymus tomo tertio ad Hedibiam, de 12. questionibus quæst.

2. Dominus, inquit, Christus ipse coniuua & conuiuium ipse comedens, ipse qui comeditur. & de Consecratione Distinct. 2. can. Nec Moyses, ex D. Hieron. canonizatus, sic de versis habetur in glosa ibi.

Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena:

Se tenet in manibus, se cibatur ipse cibus.

Etenim, ne Apostoli horrerent, prior ipse sumpsit: Cumque tunc egerit sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, se prius ipse communicauit. Dicit enim in Hymno

S. Thom. Thomas: *Sic sacrificium istud instituit, cuius officium communi-*

Act. 1. *cateris. Adde quod Act. 1. dicitur: Cœpit Iesus facere & docere,*

Luc. 24. *Lucæ 24. Potens in opere & sermone. Ioan. 13. Exemplum dedit vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Præ-*

Ioan. 13. *ipse baptizari voluit, postea Apostolis de omnibus baptizandis mandatum dedit: Matt. 28. Baptizantes eos in nomine*

Matt. 28 *Patris & Filij, & Spiritus sancti. Isichius auditor: Gregorius Nazianzenus circa annum Domini 400. lib. 2. in Leuiticum*

Isichius. *c. 8. tenet Christum in cœna intelligibilem accepisse sanguinem, deinde calicem Apostolis dedisse. Eius verba sunt:*

ipse Dominus prius in cœna mystica intelligibilem accepit sanguinem, atque deinde calicem Apostolis dedit. Post-

D. Chry. *cæ dicit: Bibens ipse, & Apostolis bibere dans. D. Chrysostomus non dissentit, Hom. 8. in Matthæum c. 26. to. 2. Ipsi*

Christus scilicet, bibit ex eo, ne illi perturbaretur, Sumptus ergo Christus sanguinis potulit, voluitque Apostolos quos tunc ordinauit & consecrauit Sacerdotes dans illi potestatem

ipse

super corpus suum verum, post resurrectionem etiam supra corpus mysticum. Ioan. 20. *Quorum remisistis peccata Ioan. 20.*

remittuntur eis, & c. bibere ex eo omnes, Hic est enim sanguis

mei refluens, & c. In remissionem peccatorum. 1. Pet. 1. Redemptio

mei estis pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & in

comunicat: Videte qualis est iste sanguis, qui in cruce fuit

pretium nostrum: In altari autem sicut in mensa potus est

seu poculum nostrum, & in lecto mortis cum communionem

sumimus: Viaticum nostrum. Vnde Canon. 13. Nicæni

Concilij & canonizatur 26. quæst. sexta Ca. De his verò: Cœcilius

De his verò qui ad exitum veniunt, Si quis vitæ excedat, Decret.

vitæ & necessario imprimis viatico ne priuetur. Græcè

dicunt: τὸ ἄρτον ἡμεῶν καὶ τὸ ποτὶν ἡμεῶν ἀποδίδωσθαι: Postremo

& necessario imprimis viatico ne priuetur. Hæc ibi.

Ne doleatis vel conqueramini egrè ferentes, quòd non sumatis, vos Laici, calicem. Pulli aquilæ non bibunt sanguinem,

sed cum solum lambunt. Job. 39. cap. Pulli eius lambent

sanguinem. Sacerdotes sunt aquilæ ipsi sanguinem bibunt

pro vobis & pro seipsis, ex officio, sub vtraque specie offerentes,

atque communicantes: Vobis sufficit lambere sanguinem in ipso corpore,

vobis nedum in cibum sed etiam in potum porrecto, & à sacerdotibus dato ac ministrato.

Non est cibus siccus vel aridus: Cibus est etiam humidus, sicut manna: Corpus Christi, est caro & sanguis. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo,

emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruendum Deo viuenti. Hebr. 9. ait Paulus. Hebr. 9.

Vnquamne audistis sublimiora verba: Vultisne appendam ea in statera Theologiæ scholasticæ Sanguis Christi, verè & realiter, Qui personaliter, per Spiritum sanctum amabiliter, obtulit, liberaliter, seipsum, obedienter, immaculatum. exemplariter: Emundabit, spiritualiter conscientiam nostram efficaciter, ab operibus mortuis, generaliter, ad seruendum, laudabiliter, Deo viuenti æternaliter. Qualem sanguinem! quàmque eximium ac pretiosum! Hæc Cornelius Bitorinus Episcopus, libro quarto Conciliorum Italicè conscriptarum, Concione, de Purificatione Beate Mariæ secunda parte eiusdem concionis, quæ in latinum sermonem propter huius idiomatis ignorantes lubè trāsuli. Et Philippus Diez Lusitanus, Minoritani etiam instituti, nostrique ordinis, Tomi primi Concionum Quaresimalium tertia part. Fer. 6. post Dominicam in passione, explicat

Il. Corne

lio Ital.

F. Philip.

Diez.

explicat quomodo sacratissimus Iesu Christi sanguis ad tria tempora ordinem habet: ad preteritum videlicet, præfatis & futurum. De preterito patet Apoc. 1. *Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo.* De præfatis, 1. Ioan. 1. *Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato.* De futuro autem Hebr. 9. *Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus* vt supra citauimus. (Græcè *ναρκαπί* id est, purgabit in futuro. Christus R. N. Sanguinem suum effudit pro præfatis, præfatis, ac futuris peccatis: quia omnia essentia beatissima eius anima perspexit. Et sic illum Pater Aternus ante præfentium, præfentium, futurorumque hominum oculos proposuit, ad cunctorum temporum salutem. Hactenus ibi. Idque significatur his verbis, *Quia pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Nunc ad altaram probationem accedendum. Pollicitationis verba exponunt verba exhibitionis. Sed Ioan. 16. Pollicebatur Christus, *Panis, inquit, quem ego dabo: caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.* Sic enim Græcè habetur: *ἡ ἀρτοποιία ἡ ἁρτοποιία ἡ ἁρτοποιία ἡ ἁρτοποιία* habetur bis, *ἡ ἀρτοποιία* habetur bis, *ἡ ἀρτοποιία*. Bis etenim datus est aut dari debuit, cum Christus promitteret, semel in mysterio, siue sub Sacramento, iterum in passione. Stans verò polliciti? Christus, eodem quo promiserat ordine, re ipsa modo exhibet, & præstat, dicens: *Accipite & manducate, Hoc est corpus meum quod pro vobis in cruce tradetur, pro vita mundi eiusque redemptione.* Sed proprie exponenda sunt illa pollicitationis verba, *Caro mea est*: Non dicit, *Figura carnis meæ*, inquit supra Theophylactus. Ergo similiter ista exponenda sunt, *Hoc est corpus meum*, non autem *Figura corporis mei*. Iterum dixit: *Quam carnem ego dabo pro mundi vita*, non autem *figura* poterat mundo vitam conferre: cum in se vitam non haberet, æternam intelligimus simplexque panis. Nihil autem, ex vulgata regula datur quod non habet. Non potuit ergo simplex figura efficacitatem hanc habere, vt ad vitam æternam atque beatitudinem qua potissimè sermo est) valeretur, conferendam mundo reddimendo per carnem Christi Verbo vitam hypostaticè cruci suffigendam. Ergo similiter istud, *Quod pro vobis tradetur*, de vero ac substantiali Christi corpore interpretandum est. Verùm ad vitandum lectoris tedium, præstat vt ad alteram quæ dicenda sunt, concionem differamus ac recedamus. Plura (Deo fauente) ea de re cum opportunus

Theoph.

dicendi commoditas & occasio sese obtulerit, (vt in festo Sacramentissimi Corporis Christi) dicturi ac annotaturi. Faxit Deus, vt quæ de tanto Sacramento credenda voluit, declarauitque per suam Ecclesiam, & firmiter credamus, & religiosè, prout debemus, adoremus. Amen.

DE SANCTISSIMO

EVCHARISTIÆ SACRAMENTO. Homilia altera.

Caro mea verè est cibus.

T institutum nostrum prosequi valeamus superest (Beneuoli auditores) vt longiore præfatione omissa, intermissas ex Theologo Ioanne, sacro Euangelista, probationes subiungamus. Dicit itaque cap. 6. *Caro mea verè est cibus, &c.* Verè, & significatiuè è diametro pugnant: Ergo cum sit verè cibus, verè cibari: à coniugatis: Si verè cibari nutritive, verè ergo datur & manducatur. Est ergo verè præfens. Oportet siquidem cibum realiter præfentem esse, vt nutrire & alere valeat, immediatèque nobis coniungatur necesse est: alioqui non verè sed imaginariè nutriti. Panis absens non nutrit: Neque iterum nuda simplex ve panis figura. Neque igitur Corpus Christi à Sacramento absens, (vt Hæretici quidem coniungunt) aut in figura, & secundum Caluicam Metonymiam, tantùm præfens, villo modo nutrire potest. Ergo verum corpus verèque Christi caro, verè est cibus, atque proinde re ipsa præfens in mysteriis. Referunt Historici, nempe Aelius Lampridius, de Antonio Heliogabalo ad Constantinum Augustum, Quod Parasitis Heliogabali in secunda mensa, sæpe ceream cœnam, sæpe ligneam, sæpe oburneam, aliquando fictilem, vel marmoream etiam,

K

vel

vel lapideam exhibuit: Ita ut omnia illis exhiberentur videnda, de diuersa materia, quae ipse coenabat. Quam tamen biberent per singula fercicla, & manus quas comedissent lauarent. Exhibuit Parasitis coenas & de vitreis, & nonnunquam tot picta mantilia in mensam mittebat his edulibus * picta, quae apponerentur, quot missus esset habiturus: Ita ut de acu aut de textili pictura exhiberentur. Nonnunquam tamen & tabulae illis pictae exhibebantur. Ita ut quasi omnia illis exhiberentur, & tamen fame macerarentur. Hucusque Lampridius. Sic Parasitos deludebat suaque frustrabatur spe, inanes atque esurientes ac famelicos eos relinquens Heliogabalus naturae portenta ac monstrum. Narrat item Plutarchus tom. i. Opusculi Opusculo, de Virtutibus mulierum. Vxor Pythis (qui Xerxis tempore vixit) quia eius maritus in metalla auri & diuitias inde prouenientes inexplibilis sitis esset, & vniuersos ciues fodere aut purgare aurum cogebat, omnibus aliis profum neglectis: Mulieres ad illam se contulerunt, ei supplicantes pro hac re: Aurifabros acciuit, domique inclusos iussit panes, bellaria, poma, & alios cibos, quibus maximè delectari Pythem nouerat, ex auro omnia contere, Cum domum rediret Pythes, coenam poposcit: Auream illi mulier mensam apposuit, nullo eiui apto cibo, sed omnibus aureis instructam. Quum initio delectatum artificio naturam imitante, satur spectaculi posceret cibum quodcumque peteret, id aureum ei mulier attulit. Indignant & esurire se respondentem: Atqui inquit, harum rerum nobis copiam, nullius praeterea parauisti. Omnia enim artificia deserta, agros nemo colit, fodimus inutilia. Permorus Pythes à lecturis aureis non planè destitit, contentus tamen quinta ciuium parte ad hanc rem, reliquos agriculturæ & artibus incumbere iussit. Hæc ibi. Constat ex præfata Pythis historia memorabili, quomodo ex simulachro seu effigie affabre facta cibi, non poterat ille satiari, vel vlllo modo nutriri. Non enim figura panis vel umbra carnis pascit, sed ipsa panis substantia, vel vera caro nutrit. Succurrit Æsopi egregij fabulatoris Apologia de Cane & Imagine vel umbra carnis, qui sic in Gabriæ Græci Scriptoris fabulis enarratur. Canis propè thymen carnem ferens, cum se inclinasset, aliam in aqua videt. Hiscens autem ut inferiorem aliam carnem caperet, Priuatus & ea est cuius compos erat. Hæc ibi. Ad hunc

Gabriæ
ex Æso-
po.

Plutarchus.

* Pro Edulis potest, ne quis ambigat vel hæreat.

planè modum Sacramentarij, veritate carnis denegata, contra Christi veracis verba: (*Hoc est corpus meum, quod pro nobis tradetur*) solam corporis nudamque figuram & imaginem impiè ac stultè confingunt: Tropos tantum & Metonymiam in prædictis Domini verbis somniantes, atque excogitantes. Quid de Tantalo hoc loco, Quod iterum de Rege Mida commemorem: De priore Poëta Horatii, Sermonum lib. i. Sartyr. i. cecinit.

*Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina.*

Nec tamen sitim explebat aut sedabat, sed miserè ita contabescebat. De posteriore verò Metamorphoseos libro ii. Ouidius ad hunc modum.

*Huic Deus optati gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium.*

*Ille malè usurus donis, ait: Effice, quicquid
Corpore consigero, solum vertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituræque munera soluit
Liber, & indoluit, quod non meliora petisset*

*Gaudenti mensas posuere ministri
Exstructas dapibus, nec tostæ frugis egentes.
Copia nulla famem releuat: sitis arida guttur
Vrit & inuiso meritò torquetur ab auro.*

Diuesque miserque. Hæc ibi.

Sicut ergo stultus Midas omnibus dapibus in aurum conuersis, omnique potu similiter rigente, fame siti que conficiebatur, atque peribat, quia imaginarius cibus alere nequit. (Non enim est esui aptus) sed realis ac substantialis cibus. Sic necessariò ex his verbis: *Caro mea verè est cibus*, colligendum est, Veram, realem, substantificam atque viuificatricè Christi carnem in Sacramento præsentem exhiberi, atque manducari: alioqui non viuificaret. Sed ad alias probationes pergendum. Manna, Corporis Christi fuit figura, ut colligitur ex Ioan. 6. *Non Moyses dedit vobis panem de caelo, sed Pater meus dat vobis panem de caelo verum: Verum, inquam, cuius videlicet olim Manna typum gesserat. Nam Ioan. i. Gratia & veritas per Christum facta. Ioan. i. est. Veritas, ut opponitur figuris, quas Christus adimpleturus venerat. I. Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis. i. Corin. Heb. 10. Vmbra habens lex futurorum bonorum. Cum ergo 10. veritas prædicator sit, longèque excellentior figuris, oportet Eucharistiam excellere Vetus Manna. Si autem esset panis,*

K 2 & non

& non verum Christi corpus (vt blasphemant Sacramentarij) Patres veteris Legis ante Christi aduentum inferiori cibo fuissent vsi, quàm Christus, Noui Testamenti mediator (Sic enim D. Paulus Hebræis scribēs appellat) in suo Sacramento nobis reliquisset quod est absurdū, & repugnans Christi verbis Ioan. 6. Vbi Manna longè inferioris in dignitate esse ostendit, eo què pollicebatur daturum se coefferi pane & cibo. (Nomine enim panis apud Hebræos omnis cibus intelligitur.) Si enim, vt Sacramentarij blaterant, non est aliud quàm panis cōmunis de terra ortus, pistorūque manibus cōfectus, non autē ipsum Christi corpus, *το σῶμα, ἡ σὰρξ αὐτοῦ*, cum articulo maximam emphasim importante.

Psalm. 77. Ergo manna excellentius erat. Nā ex Psalmografo, *Psalm. 77. Panem cæli dedit eis, Panem Angelorum manducauit homo.* Et in libro Sapientiæ, *Omne delectamentum in se habentem.*

Iterum ex verbis: *Nisi manducaueritis carnem, non habebitis vitam in vobis, &c.* Ioā. 6. Nulla figura potest præstare vitam. Argumento esse potest Manna: *Patres vestri manducauerunt Manna in deserto & mortui sunt*, ait Christus ibidem, Sed, *Qui manducat hunc panē* (sub. dignè) *viuet in ætænum*: Ergo non est figura corporis, sed vera Christi caro in Eucharistia. Ex supra deductis igitur colligo quod cum promissionis verba apud Ioannē c. 6. nō possint figuratim intelligi vel imaginariè exponi, sed verè & realiter: Igitur & verba cœna, *Hoc est corpus, Hic est Sanguis noui Testamenti*. Non tropicè sed propriè exponenda sunt, quia hæc illi respondent, vt præstatio & exhibitio promissioni. Si enim illa sic voluisset Dominus accipi, neimpe secundum figuram nudam, non potuissent inde Capernaïtæ ansam attingere tam immanis scandali. *Litigabant ergo Iudæi ad inuicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Et quidam ex discipulis dixerunt: Durus est hic sermo. Quis potest eum audire? Quis mortalium non eodem modo suam possit præbere carnem, id est, in memoriam illius carnis imaginem & representationem solam.*

D. Aug. Adde quod mirè congruit quod à D. Augustino tom. 8. in Psalmum *Psalm. 77.* interpretante Tituli verba: Et ferebatur in manibus suis, scribitur: Sic enim ex Translatione septuagesima Græcè habetur. *1. Reg. 21. ἡ ψαψήπετο ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ.* Et collabebatur in manibus suis, habent Biblia *Biblia Cō Complutentia*, interlineas. Vulgata autem editio ex *Hebraeo*, Collabebatur in manibus eorum. D. Augustinus legit

legit, Et ferebatur in manibus suis; Valdè commodatè, *ψαψήπετο* id significare videtur, id est præteruehebatur, ferebatur, hoc quomodo fieri posset in homine quis intelligat? Manibus aliorum potest portari homo, Manibus suis nemo portatur.

Quomodo intelligatur in Dauid, secundum literam non inuenimus, in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: *Hoc est corpus meum.* Ferebat enim illud corpus in manibus suis hæc D. Augustinus, optimus antiquitatis interpres fidelissimūque. Quomodo autem illud verum est nisi sub accidentibus substantialiter continetur: supra ex versu dictum est, *Se tenet in manibus, se cibate ipse cibus.* Ergo erat in pluribus locis. Si esset sola figura, facile alius quilibet potuisset sui ipsius depictam in tabella deferre imaginem, & seipsum ferre hoc modo. Dicit tamen Augustinus manibus suis nemo portatur: Nec Dauid ipse ad literam seipsum ferebat aut tulit aliquando, suis manibus: At benè Christus ferebat corpus suum in manibus suis, cum in cœna diceret: *Hoc est corpus meum, &c.* Hęc ibi.

Nunc ad textum regrediamur. Cum dixit, *Benedixit*, Consecrationem significauit. Sic enim apud Matthæum ca. 26. *Mat. 26.* Græcè habetur: *ἡ εὐχαριστία ἐλάλει*, cum benedixisset, fregit, & ait: *Accipite hoc est corpus meum.* Deinde sequitur: *Accipite poculo, ἡ εὐχαριστία ἔσται*, ac gratis actis, dedit eis dicens: *Bibite ex eo omnes.* Eadem prorsus apud B. Marcum cap. 14. *Mar. 14.* eodemque ordine exprimentur. Atqui hæc duo scorsim distinctèque posita sunt: *Benedixit, & gratias egit.* Igitur cum nihil superfluum aut superuacaneum posuerint Euangelistæ: Vtrumque, Benedictio nimirum & gratiarum actio remaneat. Hęc duo aliud & aliud importat mysterium. Impie ergo & fraudulenter, ad Matth. præcedentia verba, Beza velanus annotauit hoc scholion: Hęc duo *ἡ εὐχαριστία ἡ εὐχαριστία*, pro eodem vsurpantur. Itaque nō est cor consecrationis (quam vocant) vocabulo, magicam aliquam verborum sacramentalium murmuratiōem intelligamus, Et, statim subiungit hanc non dicam interpretatiōem, sed verborum Christi deprauatiōem: Hoc est corpus meum, *ἡ εὐχαριστία*, metonymicè. Hęc ille Sacramentarius præceptorem suum Caluinum sequutus, *Mali corui malum ouum*: iuxta vetus adagium. Nos autem orthodoxi per benedictiōem, consecrationem rerum propositarum significari dicim⁹. Nimirum

proprio filio pepercerit, sed pro nobis omnibus illum tradiderit. Iterum, propter sui nobiscum foederis, & testamenti per proprium sanguinem consignationem, quam & hæc incruenta oblatio efficaciter repræsentat. Nam ex opere operato confert gratiam, atque continet realiter sub speciebus, gratia autorem atque largitorem. Hæc et *Beauxamys*. *Beauxamys* Homil. 9. de Missæ Sacrificio. Liqueat etiam Christus in cæna sacrificium obtulisse, ex eo quod Christus Luc. 22. addidit:

Luc. 22.

Hoc facite &c. Cum Facere, in scripturis sapissimè, pro sacrificare sumatur: vt in lege Moysi, Facere hircu. 3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

Facere bouem, pro sacrificare, & Matth. 26. *ποιῶ τὸ πᾶν*

Mat. 26.

ἅπαντα, sacrificio agnum Paschalem & immolatur.

Luc. 2.

τὸ ποιῶν αὐτῶν; &c. Vt facerent secundum consuetudinem legis *ἡσπί αὐτῶν*, pro eo, id est, vt darent oblationem, ac sacrificarent per medios Sacerdotes, secundum ritum legis ibidem. Sic nunc Luc. 22. *τῶν ποιῶν ἡσπί τῶν ἰουδαίων*. Hoc facite in mei recordationem: vt

Luc. 22.

prophana sacris intermiscere ac comparare liceat nobis

Virgilius.

Virgilius Ecloga 3. *Cum faciam vitulam pro frugibus*

Macrobius.

venio. Macrobius Saturnaliorum lib. 3. cap. 2. sic exponit. Cum vitulam pro frugibus sacrificauero. Et Romana eloquentiæ parens Cicero, Oratione pro Murana sub finem

Plautus.

de Iunone: Cui, inquit, omnes consules facere necesse est. Plautus in Aulularia post media.

O fides.

Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.

Id aded tibi faciam: verum ego mihi bibam tibi id fecero.

Vbi patet Facere, sumi pro sacrificare, sacris operari. Non ait,

Hoc dicite, sed, *Hoc facite in meam commemorationem.*

Constat itaque tres missæ essentielles partes, ex Christi institutione perfectas, originemque ducere. Siquidem *benedixit*, id est, vt superius tactum est, consecrauit, formam mysticam, sacramentaliaq; verba dixit: *Hoc est corpus meum*. Et consecratio, Non autem (vt hæresiarcha ac seditiosus Beza, Bezam intelligo, blasphematur) magica verborum sacramentalium murmuratio. Cuius nullus est in Catholica ecclesia vsus: Siquidem Magia à Sacramentorum ministerio quam longissimè abest. Obtulit etiã Christus, faciendumque hoc expressit in sui memoriam. In verbo *facite*, sacrificium exprimitur. Postremò communicauit. Hæc autem

tria. Consecratio, oblatio, & communio: partes sunt substantialiales ipsius Missæ Euangelicæ. Sicut in veteribus Sacrificiis, verbi gratia, in agno Paschali, tria etiã erant & concurrebant: sanctificatio, cui respondet Consecratio. Immolatio, cui oblatio, nempe incruenta & sine sanguinis effusione, & denique sumptio seu manducatio, Cui correspondet Sacrosancta communio. Quinimò hoc verbum *facere* ex integro prædicta illa tria colligit ac consignificat: Quasi dicat, *facite* quod me vidistis *facere*, *Benedixi* dicens: *Hoc est corpus meum*. Obtuli ego sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Luc. 22. *Quod pro vobis datur*, in tempore præsentis *τὸ ἀδικηλοῦν*. Nedum vobis datur, quod ad rationem Sacramenti spectat, sed etiam pro vobis *ἡσπί ἑμῶν*. Quod ad rationem sacrificij propitiatorij pertinet. Vobis item offerre ac sacrificare præscribo. *Hoc facite in meam commemorationem*. Iterum tum demum, *Communicauit*, dicens *Accipite & manducate*, atque etiam *bibite*, Et vos eandem aliis vobisque exhibete communionem.

Luc. 22.

Oia illa facite quæ me vidistis *facere*. Quod discipulos præstitisse, executionemq; demadasse nemini dubium esse de-

Act. 13.

betur: ex actis Apostolicis, c. 13. id facile euincatur *λετρησθησαν ὑμῶν τὸ αὐτὸν τὸ νομίζον*. Sacrificantiibus illis Domino, Sic

Erasmus.

Erasmus vertit Erasmus: Quod proprium est operantium sa-

Beza.

crificii, ait ille in suis Annotationibus. Quæ interpretatio, ait

Beza in suis ad illum Actorum locum scholiis seu annotationibus, tolerabilis quidem est. Quæ etiam ratione certum est cœnam Domini à veteribus nonnullis *λετρησθησαν*,

expungenda, tum quia nimium est angusta, tum verò propter execrandum illorum errorem qui filium Dei re-

puta quotidie in Ecclesia sacrificari & offerri contendunt, id est, qui Christianam religionem radicitus conuellunt.

Hactenus Imañlita ille: Manus enim eius contra omnes, sed vicissim quoque manus omnium aduersus eum. Atq; vt Bezam aduersus seipsum committamus (sive in certamen mittamus) Interrogetur, Cur cœnam illam Domini-

cænam sacrificij nomine non dignetur? Cum etiam eodem auctore, in Matth. 22. cap. ad locum illum, *Ἀλλήλα μακτάται*

ut *ἑκαστὸς* Maçtata, *τὸ ἀλλήλα*, Hoc verbum *ἑμῶν*, quum de-

terminis propriè dicatur, postea ad alias etiam epulas datum est: Sed hoc quoque certum est, profanos ipsos prin-

principes olim solemnia conuiuia fuisse à sacrificiis auspiciatos. Hucusq; Beza. Quòd si ita est, quid decuit Christi totius religionis ac pietatis exemplar speculumque terrestimum, & sine macula, in solemnibus ac religioso, sacroque illo conuiuio omnium postremo; ante suam passionem quæ tum imminebat, facere: An nõ oportuit illud Prouerb. ca. 9. adimplere? *Sapientia immolauit victimas suas, miscuit vinum & proposuit mensam suam?* D. August. to. 5. li. 17. de Ciuitate Dei c. 10. versans præfata verba sic scribit. Hic certe agnoscimus Dei sapientiam, hoc est Verbum Patri coæternum in utero virginali domum sibi ædificasse, corpus humanum mensam in vino & panibus præparasse, vt apparet etiam Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech hæc ille. Si ergo immolauit victimas suas, æterna increataq; sapientia Christus, igitur & tunc sacrificauit. Non est igitur hæc inducenda vel expungenda appellatio Sacrificij, Velane. Cùm Christus tunc egerit sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, Ergo tunc quoq; sacrificauit. Est enim proprium sacerdotis munus atque officium, offerre & sacrificare Hebræorum. s. ait Diuus Apostolus, *Omnia Pontifex ac hominibus assumptus pro hominibus constituitur, in his qui sum ad Deum, vt offeras dona & sacrificia pro peccatis.* Adde quod sacerdos, Lex, & Sacrificium, sunt de genere eorum que *τὸς τὶ* siue relata, aut ad aliquid dicuntur, ad eò vt idem Paulus, Heb. 7. concludat: *Translato sacerdotio necesse est vt & legis translatio fiat.* Igitur o Beza, Qui abrogare ac expungere nititur sacrã Missam aut Liturgiam (quemadmodum id moliris, ac non præualebis) destruere similiter quantum in se est, conatur, ac euertere radicibusque cõuellere Christianam religionem. Quandoquidem abrogat sacerdotium Euangelico, necesse est & Euangelium abrogari. Id eò omnibus suis viribus contendet Antichristus, cùm in propria venerit persona, iuge sacrificium, vt habet Danielis vaticinium, de Ecclesia tollere. Et nunc eius ministri à Damona acti strenuè id exequuntur. Notum est illud D. Andrea Apolloli ad Ægeam responsum, vt etiam in Breuiari Romano iuxta decretum Concilij Tridentini, restitum legitur: Ego omnipotenti Deo immolo quotidie, non tantorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatissimum in altari: Cuius carnem, posteaquã omnis populus credentium mâducauerit, agnus, qui sacrificatus est, integer perseverat & viuus. Non ergo, vt perperam ac impie

Prou. 9.

August.

Heb. 5.

Heb. 7.

D. Andreas.

scribit, Beza, execrandus est error eorum qui filium Dei agnum illum immaculatum quotidie in Ecclesia sacrificauerunt. Id enim discretis verbis profiteretur D. Andreas Apostolus: vt in eius Passione à testibus fide dignis atque oculatis descripta, cõtinetur. Mirro quòd supra retulimus ex Concilio Ephesino contra Nestorium: Incruentam celebramus sacrificij seruitutem. Extat & Canõ Nicenus apud

Tonstallus. Concilij Niceni.

Concilio Episcopum, libro de veritate Corporis Christi in Eucharistia. Parisiis apud Vascolanum 1554. impresso, Græcè & Latinè: Fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum illum Dei, tollentem peccata mundi. *ἀβύρω ὡς τὸν ἵπνον ὅτι πᾶσι*: hoc est, incruentè à sacerdotibus immolatum seu sacrificatum. *ἀβύρω, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐκ νεκρῶν.* Christus enim reuergens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Nam mortuus est semel, inquit Apostolus. Sequitur in Canone, Et pretiosum ipsius corpus & sanguinem nos verè sumentes, Græcè *ἀνάθεσι λαμβάνοντες ἡμᾶς, ἀγνῶν ἀβύρω ἅμα τὰ τῆς ἡμετέρας ἀνομιᾶς ὑμῶν*: Credere (debemus) hæc esse nostræ resurrectionis symbola. Hactenus Canon ille. Quæ verba manifestè viuificum & incruentum Ecclesie sacrificium in Eucharistia confirmant aduersus Bezam *ἀβύρω*; siquidem, id est, incruentè absque mactatione & absque cruore in mēsa sacra Altaris immolatur à sacerdotibus Christus, ait concilium, vniuersale, & aperte testatur post semel in cruce peractam vnica oblatione cruenta æternam redemptionem, nunc vsque ad sequendum a Iuentum sacrificium noui testamenti, in Eucharistia, incruentum superesse. Et quomodò nõ resurget corpus hoc nostrum, quod vita partum è mundo exiens, vitam secum effert, quam nimirum vitam, ipsum scilicet corpus & sanguinem Christi positi in sacra mensa, in Sacramento verè sumimus? Spirituales quidem sola manducatio sine corporali, spiritum iutare potest: At nostrum hoc terrestre corpus, & sua corporali manducatione & simul spiritali alendum est, vt in vitam resurgat, idque Concilium apertissimè docet, quantumcunq; hic demens erro delinquit, ait ibi Tonstallus contra Oecolampadium. Franciscus Turrianus de Dogmaticis Characteribus verbi Dei, lib. 3. suspensionis Florentiæ 1561. fol. 147. Recitabo inquit sanctionem Græcè *καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἁγίων ἁποστόλων ἁγιωτάτην* Nic. Conc. que extant inter fragmenta Actorũ huius Concilij, quæ

Franc. Tur.

quæ feruntur Græcè *ἐν τῷ θιάσῳ τῶν ἁγίων*, &c. Veritatis & Græco ad verbum: In diuina, ait, mensa (altare dicit) demissè & abiectè, intendamus cōsiderationem in panem, & calicem coram posita: scilicet hoc significat, quod apertius & explanatiùs Cyrillus Hierosolym. dixit. Ne in cōsiderationem tanquam in nudum panem & nudum vinum, quod est demissè & humiliter ista considerare: Quæ potius, inquit Synodus, cogitatione nostra sursum erigatur intelligamus fide; positum esse in sacra illa mensa creaturæ Dei, qui tollit peccata mundi, qui sine mactatione, ad Concilium à sacerdotibus immolatur, ac pretiosum eius corpus & sanguinem verè sumendo credamus esse hæc nostræ salutis ac resurrectionis symbola. Hactenus Synodus quam etiam Caluinus contra Catholicos citare ausus est testem. Citarit ergo in caput suum, & forex iudicio suo pōteat, vt habet vetus prouerbiū, Gratias Deo qui comprehendit sapientes in astutia sua. Hæc Turrianus. Mito clarissimam ex Malachia Propheta c. 1. adiuncta D. Irenæi interpretatione probationem: *In omni loco offertur nomini meo oblatio munda.* Noui testamēti nouam docuit oblationem, ait Irenæus. Nunc ad dilutionem obiectionum accedendum. Quod D. Paulus, Hebr. 7. ait *semel obtulisse Christum pro peccatis se offerendū*, c. 9. *semel oblatum Christum ad mactatorum exhauriendā peccata.* c. 10. *Nos omnes sanctificatos per oblationem corporis Christi semel, & iterum, Vna oblatione summāsse in sempiternum sanctificatos.* Hæc quotidiano aduerfantur sacrificio, quia cū vnica illa oblatione in cœca quotidiana ipsius in cœlis non pugnat oblatio, Hebr. In ipsum cœlum Iesus introiuit, vt appareat nunc vultus Dei pro nobis. Nec illa eiusdem in cœna nouissima. Ibi intelligitur estque exponendus Paulus de cruenta oblatione quæ tantum semel facta est, nec repetitur. Nec est hostia alia siue res oblata hæc & ibi, in altari scilicet & cruce: Sed idē Christi corpus, licet sit alius modus oblationis, inuentus scilicet & cruentus; Modò, vt stemus pollicitis, mactanda est & interpretanda Tertulliani locutio, Hoc est corpus meum, hoc est, corporis mei figura, figura autem non fuisset nisi veritatis esset corpus. Hæc ille lib. 4. cōtra Marcionem sub finem. Nemo existimet Tertullianū præcessisse viam Sacramentariis hac interpretatione, quæ mandauit à Marcione & eius asseclis, qui primi ausi sunt percutere, *Hoc est corpus meum*, in figuram corporis mei, con-

gruent:

gruentes errori suo. Cuius due erant capita, In Christo apparuisse imaginem carnis, & carnem illam imaginariam esse, non veram, sed solum putatiuam & fictitiā. Eorundem opinionem Tertul. suppositione quadam retinuit, vt ostendat etiam figuram non excludere veritatem carnis, sed esse cum figura, id est sub speciebus, realem sed inuisibilem Christi præsentiam. Disputat ad hominem Terrull. & ex præsuppositis ab Hæretico Marcione. Adde quod panis corporis Christi in propheta ante figura fuit, vt idem libro tercio cōtra Marcionē, post media Ieremiam citauit *Ierem. 11. cap. 11. Venite mittamus lignum in panem eius*, id est, ait ille, vique in corpus, cuius retro corpus in panem Prophetes figurauit. Et libro primo contra eundem: Christus, inquit, pane ipsum corpus suum repræsentat. Vbi Repræsentare idem valet ac ipsum præsens corpus exhibere. Sic idem lib. 4. contra Marcionem citato patris testimonio de filio in eius transfiguratione, Repræsentans eum, ait, *hic est filius meus*, vtique subauditur quem repromissā. Si enim repromissit aliquando, & postea dicit, *Hic est*, eius est voce vt exhibentis in demonstratione promissī qui aliquando promissus. Vbi Tertull. dilucidè accipit Repræsentare, pro præsentem exhibere. Sic Christus dicens, *Hoc est corpus meum*, quod antea promiserat, Ioan. 6. *Panis quem ego dabo, &c.* in cœna Ioan. 6. exhibuit, hoc dicit vtens verbo Repræsentandi Tertull. Sic D. Augustinus to. 10. Sermone de Tēpore 104. de Lazaro: *August. Licet, ait, alibi esset corpus, alibi anima Lazari, tamen vox ista Domini statim & animam corpori reddidit, & corpus anima repræsentauit.* Expone, id est, præsens exhibuit. Sic D. Hieronymus tomo nono, in Matthæū 26. Vt quomodò *Hierony. in præfiguratione Christi Melchisedech panem & vinum offerens fecerat: Ipse quoque Christus veritatem sui corporis & sanguinis repræsentaret, hoc est, sub speciebus præsentem exhiberet.* Sic repræsentare apud Tertullianum sumitur vbi supra. Ne autem id inusitatū apud Latinos scriptores profanos videatur, Columeliam de re Rustica libro 11. capite primo sub finem, proponam. Is scribit ad hunc modum: Nulla est vel nequissimi hominis amplior custodia, quàm quotidiana operis exactio. Nam illud verum est M. Catonis oraculum, Nihil agendo homines male agere discunt. Itaque curabit Villicus vt iusta reddantur. Itaque non agrè consequentur, si semper se repræsentauerit. Hæc ibi. Repræsentare est præsentem sistere veram & realem villici

villici præsentiam significat, vt patet ex interpretatione Calepini, verbo Repræsentatio. & Antonij Cõstantij Theologi Louaniensis Consuratione cauillationum Capernitarum Parisiis 1552. fol. 112. Sic apud Tertullianum. Adde quod signum seu figura dicitur, ratione specierum, sub quibus latent res eximie. Est signum, & veritas: velut Christus dicitur imago Patris & figura siue character substantia suæ personæ patris, quia viua est expressaque & consubstantialis patris similitudo: Est interim verè Deus &

Ioan. 1. naturalis Dei filius, atque diuina essentia, Ioannis primo *Deus erat verbum.* Idem etiam in Eucharistia sui ipsius

Luc. 22. in cruce litari est repræsentatio. *Luc. 22.* Hoc facite in meam commemorationem, Recolitur memoria passionis eius, &c. Ne igitur relicta veritate mendacium sequamur quod faciunt hæretici, imaginem carnis & vmbra solam perfectantes, veritatem autem deserentes, Canis Ætopici instar, sicut applicat aduersus hæreticos Epiphanius libro primo

Epiphanius. tomo tertio contra Cerdonianos hæresi 41. Et vt totum hoc concludamus citabo insignem Christi Martyrem

D. Cypri. Cyprianū Epistol. 63. ex dispositione Pamelij, ad Cecilium de Sacramento Dominici calicis: Quis magis, inquit, sacerdos Dei summi quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obrulit hoc idè quod Melchisedech obtulerat, id est panem & vinum, suum licet corpus & sanguinem. Qui locus est insignis pro veritate corporis, & Sacrificio Milla, vbi sub speciebus corpus etiam verum offertur: Nam si tantum hic esset panis & tantum vinum, Cùm in lege essent panes propositionis

Leuit. 23 & vinum in sacrificium offerebatur, *Leuit. 23.* Numer. 28 quorūm Christus has nudas vacuasque figuras recens instituisse, nihilque melius & excellentius exhibuisset. Adfit. Ex quibus consequitur adorandum esse Christum in Eucharistia Sacramento. Illum presentem in Sacramento

Hebr. 1. adesse credimus. De quo Hebræorum primo. *Et adorauit eum omnes Angeli Dei. Quem Magi procidentes adorauerunt.*

Matth. 2. *Matth. 2.* Quem cæcus illuminatur & agnoscens Dei filium procidens adorauit, *Ioan. 9.* Quem vndecim Discipuli Galilæa postquam resurrexit videntes adorauerunt, scilicet

Matth. 23 cet latria, *Matthæi* vigesimo octauo. De quo adorandū præceptum datur *Psalmo* secundo vt supra Concione de

Psal. 98. ablutione pedum: Adorate filium vel osculamini. Et *Psal. 98.* Adorate scabellum pedum eius quonia sanctum est. Quæ

versum exponens Diuus Ambrosius libro tertio de Spiritu sancto capite duodecimo. Per scabellum, inquit, terra, per terram caro intelligitur.

Quam hodie quoque in mysteria adoramus, quæ Apostoli in Domino adorauerunt. Atque D. Augustinus à suo non dissentiens Catechista, tomo octauo, in *Psalm. 98.* Suscepit de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit: Inuèrum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Hæc ille. Imò ne Philistij euidem, qui captiuam duxerunt arcam Domini *1. Reg. 5.* capite, illam remiserunt sine honore, sed ex consilio tuorum sacerdotum, capite sexto, super plaustrū nouum, cum vasis aureis in capsella ad latus eius, illam posuerunt: *Dabitur Deo Israël gloriam,* aiunt illi. Quamto magis decet veritatem ipsam demissè adorare, cuius typum gessit arca testamenti: Si tanti vitrum, quanti margaritum? *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui,* canit Ecclesia. Memoria est historia à pio viro Surio Carthusiano Tomo tertio de probatis sanctorum vitis, de Sãcto Antonio Paduano, ordinis nostri, relata: quomodo miraculosè mulus sanctam hostiam ac diuinam Eucharistiã adorauit. Et Crautzius in Metropoli libro octauo, capite trigesimo nono. Cùm in Traiecto iuuenes puellæ, vini, formine choreas ducerent in Ponte frequentes, Venerabile Christi sacramentum deferebatur, nec illi prosternuntur intenti vanitibus, mox ponte decedente, ducenti propè mortales perierunt. Discite non temnere diuos. *Dominum Deum tuum adorabis,* ait Dominus. Nobile Gorgonia Nazianzeni sororis piensissima femina proponitur exemplum adoratae Eucharistia, apud eundem Nazianzenum in eius Epitaphio à fratre scripto, & citatur à Lindano doctissimo Episcopo & Theologo, Panoplia libro quarto, capite 45. Illa morbo peregrino grauissimè laborabat, ac medicorū opera iam dudum frustra erat vsa. Omnibus igitur humanis diffisidibus, ad illum vniuersorum confugit medicū, noctemque captans intempestiuam, morbo inducias exiguas indulgète, coram altari cum fide procidit, *καὶ τὸν ἱεὸν ἀντὶ τοῦ θυσιασπίου τιμώμενον, ἀνέναντά μιν προκίθη τῆ βίβη,* id est, eum

D. Aug.

1. Reg. 5. & 6.

Surius.

D. Greg. Nazianzen. & Lindan. ex eo.

qui super altare colebatur, magno inuocās clamore, illam tandem imitatur, quæ contractu fimbriæ à fluxu sanguinis saluabatur. Vides Christum illa ætate super altare suscipe & honoratum & cultum: non in cœlo tantum, adoratione patriæ haud dubiè. Hactenus ex prænominatis. Multa ac propè infinita, hac de fecundissima Materia Eucharistica, dicēda supersunt, quæ in alium locum referuamus, vt in Concione de festo corporis Christi (si quando Deum voluerit) aliquando fusiùs tractaturos nos speramus. Interim expurgemus conscientias nostras vt venientem Dominum, & intrantem sub rectum nostrum, deuotissimè accipiamus, Dicentes communicaturi, quod Centurio

Matth. 8. maxima cum humilitate protulit: Matthæi octauo capite. *Domine non sum dignus, vt intres sub rectum meum, sed tantum dic verbo & sanabitur anima mea.*

Amen. Ita nos docet sancta mater Ecclesia.

SEQVITVR

SEQVITVR TEXTVS

PASSIONIS.

Monotesaron, Vnus ex 4.

Contextus.

Egressus Iesus ibat trans torrentem Cedron secundum consuetudinem in montem Oliuarum. Sequuti sunt eum discipuli eius. Tunc dixit eis: omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem & dispergetur oues gregis. Postquam autem resurrexero, precedam vos in Galilaam. Tunc respondit Petrus: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quis priusquam Gallus bis vocem dederit: ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur, Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc venit cum illis in villam quæ dicitur Gethsemani, vbi erat hortus, in quem introiit ipse & Discipuli eius: Et ait illis: Sedete hic donec vadam illuc & orem. Vos autem vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi cepit pauere, cadere, contristari, & mœstus esse, & ait illis: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et ipse auulsus est ab eis, quantum iactus est lapidis, & procedit in faciem

L

suam

suam super terram, dixitque: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc a me. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu: fiat voluntas tua. Et cum surrexisset ab oratione, venit ad discipulos, inuenitque eos dormientes, & ait petro: Symon dormis? Sic non potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum abiit, orauit, & venit ad Discipulos: Erant autem oculi eorum grauati, nec sciebant quid responderent ei. Et abiens orauit tertio, eundem sermonem dicens. Apparuitque Angelus de caelo confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut guttae sanguis decurrentis in terram. Et cum venisset ad Discipulos inuenit eos dormientes praeter tristitia, & ait: Dormite iam & requiescite. Sufficit. Ecce appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Sciebat autem Iudas qui tradebat eum locum, quia frequenter Iesus conueniebat illuc cum Discipulis suis, & cum accepisset cohortem, & a Pontificibus & Phariseis ministros, venit illuc, cum Laternis, facibus, & armis. Dederat autem traditor signum dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est. Tenete eum & ducite caute. Iesus autem sciens omnia quae ventura erant super eum processit, & dixit eis: Quem queritis? Responderunt, Iesum Nazarenum. Dixit eis Iesus, Ego sum. Cumque hoc dixisset abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos, & adiecit: Dicit vobis quia ego sum. Si ergo me queritis finite hos abire, ut impleretur sermo quem dixit, quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quenquam. Iudas autem antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum: Et ait illi Iesus, amice, ad quid venisti? Et accedens Iudas ait: Aue Rabbi. Dixit ei Iesus, Iudas osculo filium hominis tradis? Videntes autem qui cum

Iesu

Iesu erant quod futurum erat, dixerunt: Domine si percutimus in gladio? At vero Symon Petrus habens gladium eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, & amputauit auriculam eius dextram. Erat autem nomen serui Malchus. Dixit Iesus Petro. Conuerte gladium tuum in vaginam: Omnis enim qui acceperit gladium, gladio peribit. Calicem quem dedit mihi pater non vis ut bibam illum? An putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturae: Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. In illa hora dixit ad eos qui venerant ad se: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me, cum quotidie fuerim apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed haec est hora vestra & potestas tenebrarum harum. Tunc iniecerunt manus in Iesum. Discipuli autem eius relicto eo omnes fugerunt. Adolescens autem sequebatur eum amictus syndone super nudo, & tenuerunt eum: At ille relicta syndone nudus profugit ab eis.

Cohors ergo & ministri Iudeorum adduxerunt Iesum ad Annam primum: Erat autem socer Caiaphae, qui erat Pontifex anni illius. Sequebatur autem Iesus Simon Petrus a longe, & alius Discipulus, Discipulus autem ille erat notus Pontifici, & introiit cum Iesu in atrium Pontificis, & dixit ostiario, & introduxit Petrum. Et ingressus intro sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se. Quem cum vidisset ancilla ostiaria dixit: Nunquid & tu ex Discipulis es hominis istius? At ille negauit coram omnibus dicens: Mulier non sum. Et exiit foras ante atrium, & statim Gallus cantauit. Pontifex ergo interrogauit Iesum de Discipulis suis, & de doctrina eius. Respondit Iesus: Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga, & in templo, in quo

L 2

omnes

omnes Iudei conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis. Ecce hi sciunt quid dixerim ego. Hac autem cum dixisset, vnus assistens ministrorum dedit alampam Iesu dicens: Sic respondes Pontifici? Respondit Iesus. Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene cur me cedis?

Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem: vbi omnes Scribe & Pharisei conuenerant. Petrus autem sequebatur eum vsque in atrium summi sacerdotis. Stabant autem ministri ad prunas, quia frigus erat & calefaciebant se. Erat & Petrus cum eis calefaciens se, quem cum vidisset alia ancilla cepit dicere circumstantibus: Et hic cum Iesu Nazareno erat. Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex discipulis eius es? Negauit iterum cum iuramento, & dixit: Non noui hominem. Et interuallo facto quasi hora vnius, dixit vnus, cognatus eius cuius absciderat Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum illo? Et rursus qui astabant dixerunt: Vere tu ex illis es: Nam Galileus es. Loquela tua manifestum te facit: Iterum ergo negauit, & cepit anathematizare, detestari, & iurare, quia nescio hominem quem dicitis. Et continuo adhuc eo loquente iterum gallus cantauit. Et conuersus Dominus respexit Petrum, & recordatus est verbi Domini quod dixerat: Priusquam Gallus bis cantet, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amare. Principes autem sacerdotum, & omne Concilium querebant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent, nec inueniebant, cum multi falsi testes accessissent: quia conuenientia non erant eorum testimonia. Nouissime vero venerunt duo falsi testes, dicentes: Audiuius eum dicentem. Possum destruere templum Dei hoc manufactum, & post triduum aliud non manufactum reedificare. Et exurgens princeps sacerdotum intrrogauit Iesum dicens,

dicens, Non respondes quicquam ad ea que tibi obiiciuntur, & isti aduersum te testificantur? Iesus autem tacebat. Tunc summus sacerdos ait: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei benedicti? Iesus autem Respondit, Tu dixisti, Verumtamen dico vobis, Amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei & venientem in nubibus caeli. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemaui quid adhuc egemus tibi? At omnes exclamauerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, Velauerunt eum, percusserunt que faciem eius, & interrogabant eum dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? & confestim mane facto adduxerunt eum in Concilium dicentes: Si tu es Christus, dic nobis palam. Et ait illis, Si dixeris vobis non crederis mihi: Si autem interrogauero, non respondebitis neque dimitteris.

Tunc abducunt ad Caipham, & ligatum eum tradiderunt Pontio Pilato Praefidi in pratorio. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in pratorium ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Tunc videns Iudas qui tradidit eum: quod damnatus esset, poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus populi dicens: Peccaui tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad me? Tu videris. Et proiectis argenteis in templo recessit, & abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis emerunt ex eis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum, & appellatus est ager ille Acheldemach, hoc est, ager sanguinis, vsque in hodiernum diem. Iesus autem stetit ante praesidem: Qui dixit Iudaeis: Quam accusationem adfertis aduersus hominem hunc? Responderunt: Si non esset hic malefactor non tibi tradidissimus eum. Dixit illis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ei Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam. Ceperunt autem eum accusare dicentes: Hunc inuenimus

subuertentem gentem nostram, & prohibentē tributa dari Caesari, & dicentem se Christum Regem esse. Intrauit ergo in pratorium Pilatus, & dixit Iesu: Tu es Rex Iudeorum? Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Dixit ei Pilatus: Nunquid ego Iudaeus sum? Gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Ait illi Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo: Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Iudaeis: Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit ei Pilatus: Ergo Rex es tu? Iesus autem ait illi: Tu dicis quia Rex sum ego. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: Omnis qui est ex veritate audit vocem meam. Dixit ei Pilatus, quid est veritas? Et cum hoc dixisset, exiit iterum ad Iudaeos dicens: Ego non inuenio causam in hoc homine. At illi inualescebant dicentes: Commouit populum docens per vniuersam Iudaeam, incipiens à Galilea vsque huc. Audiens autem Pilatus Galileam, interrogauit si homo Galileus esset. Et ut cognouit quoddam de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat his diebus. Herodes autem viso Iesu gauisus est valde: Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quoddam audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Interrogauit autem eum multis sermionibus, & ipse nihil respondebat. Stabant autem principes sacerdotum, & scribe constanter accusantes eum. Spreuit autem illum Herodes: cum exercitu suo, & illis induitum veste alba: & remisit eum ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus, in ipsa die: Nam antea inimici erant ad inuicem.

Pilatus autem conuocatis magistratibus & plebe, dixit: Obrulistis mihi hunc hominem quasi auertentem populum, & ecce ego eum coram vobis interrogans, nullam causam inuenio, Sed neque Herodes. Nam remisit vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est illi: Emen-

datum ergo illum dimittam. Et accusauerunt eum summi sacerdotes in multis, & cum accusaretur à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit: Pilatus ait illi. Non respondes quicquam? Per diem autem solemnem consueuerat dimittere vnum ex vincis, quem petissent. habebatque tunc vincitum vnum insignem, qui dicebatur Barrabas. Erat autem latro, qui in seditione fecerat homicidium. Dixit eis Pilatus: Est consuetudo vobis ut vnum dimittam vobis in Pascha. Quem ergo vultis dimittam vobis, Barrabam, an Iesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quoddam per inuidiam tradidissent eum, Pontifices persuaserunt populis, ut magis Barrabam peterent. Exclamaui itaque turba dicens: Non hunc, sed tolle hunc, & dimitte nobis Barrabam. Dixit eis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu qui dicitur Christus? Responderunt: Tolle, tolle, crucifige eum. Erat autem hora quasi tertia. Ille terribus dixit ad eos: Quid ille mali fecit? Nullam causam mortis inuenio in eo. Corripiam ergo illum & dimittam. Tunc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Er milites plestentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et veniebant ad eum, & genu flexo illudebant ei, dicentes: Aue Rex Iudeorum. Et dabant ei alapas, & expuentes in eum, accipiebant arundinem, & percutiebant caput eius. Exiit Pilatus foras, dicens: Ecce ego adduco eum vobis foras, ut cognoscatis quia in eo nullam causam inuenio. Exiit ergo Iesus portans, spinicam coronam, & purpureum vestimentum. Et dixit eis: Ecce homo. Cumque vidissent eum clamauerunt rursum dicentes: Tolle, tolle, crucifige eum. Dixit Pilatus: Accipite eum vos & crucifigite: Ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt dicentes: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit. Cum Pilatus audisset hunc sermonem magis timuit, & ingressus in pratorium, dixit

ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Dixit ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit Iesus: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset de super: Propterea qui me tradidit tibi maius peccatum habet. Et exinde querebat Pilatus dimittere eum. Iudei autem clamabant: Si hunc dimittis non es amicus Caesaris: Omnis enim qui se Regem facit, contradicit Caesari. Pilatus cum audisset hos sermones, sedit pro tribunali: Erat autem Parasceua Pascha hora quasi sexta. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum vxor sua, dicens: Nihil tibi & iusto illi: Multa enim passa sum per visum hodie propter illum. Pilatus interea dixit Iudaeis: Ecce Rex vester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dixit illis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Qui dixerunt: Non habemus Regem nisi Caesarem. Videns ergo Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius, vos videritis. Et respondens populus dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Itaque Iesum flagellatum tradidit voluntati eorum vt crucifigeretur. Et bauiulans sibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluaria laicum: Et cum ducerent eum apprehenderunt prateruentem quempiam Cyrenaeum, nomine Symonem, venientem de villa. Hunc angariauerunt & imposuerunt illi crucem portare post Iesum. Sequebatur autem illum turba multa populi, & mulierum quae plangebant, & lamentabantur super eum. Iesus vero dixit eis: Filia Hierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: Quoniam ecce venient dies, in quibus dicetis: Beati steriles, quod si in viridi hoc fit, in arido quid fiet? Ducebantur ergo & alij duo nequam cum eo: vt crucifigeretur, Et venerunt in Golgotha, ibique crucifixerunt eum, & cum

eo alius

in alios duos, hinc & hinc, medium autem Iesum. Et impleta est scriptura: Cum impiis reputatus est. Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super crucem. Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum. Erat autem scriptum Hebraice, Graece, & Latine. Dicebant ergo Pontifices Iudaeorum: Noli scribere Rex Iudaeorum, sed quia ipse dixit, Rex sum Iudaeorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Milites porro cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis de super contexta per totum, dixeruntque milites: Non scindamus eam, sed sortiamur de ea cuius sit: vt scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Pratererentes autem blasphemabant eum momentes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus illud reaedificas. Et Principes sacerdotum dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, vt videamus & credamus ei. Id ipsum & latrones improperabant.

Iesus autem dicebat: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Vnus vero ex latronibus blasphemauit eum dicens: Si tu es Christus, saluum fac te ipsum & nos: Alter autem increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es, Et nos quidem iuste, Nam digna factis recipimus. Hic vero nihil mali gesit. Et dicebat ad Iesum: Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum. Cui dixit Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius & soror matris eius, Maria Cleophae, & Maria Magdalene: Cum vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stantem quem diligebat, dixit matri suae: Mulier ecce filius tuus. Deinde dixit Discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam. Ceterum a sexta ho-

L 5 ra te

ra tenebra facta sunt super vniuersam terram vsque ad horam nonam. Et obscuratus est Sol. Et circa horam nonam exclamauit Iesus dicens: Heli, heli, Lamma-zabathan hoc est, Deus meus, vt qui dereliquisti me? Audientes autem quidam dicebant, Elyam vocat iste. Postea sciens Iesum, quia iam omnia consummata sunt, vt scriptura impletur dixit: Sitio. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto circumponentes, obtulerunt ori eius. Et cum accepisset Iesus acetum dixit: Consummatum est. Et iterum clamans voce magna, ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et inclinato capite tradidit spiritum. Et ecce velum templi scissum est, a summo vsque deorsum. Terra mota est, Petra scissa sunt, monumentaque aperta sunt. Centurio igitur, viso terra motu & his que fiebant, dixit: Verè hic homo iustus, filium Dei erat. Et qui aderant ad spectaculum percutientes pedora sua reuertebantur. Iudæi ergo, quoniam Parasceue erat, vt non remanerent corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum Iesu. Ad Iesum autem cum venissent, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Cùmque sero factum esset, venit homo diues nomine Ioseph ab Arimathea, eo quod esset Discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudeorum, hic audacter accessit ad Pilatum, & petiit vt tolleretur corpus Iesu, cui donauit illud. Venit & Nichodemus ferens mixturam Myrrhe & aloës quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus, & ligauerunt linteis cum armatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus est Dominus, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Illi ergo propter Parasceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumentum

posuerunt Iesum. Et aduoluit Ioseph saxum magnum ad ostium monumenti & abiit: Altera autem die post Parasceue, cõuenerunt principes & Pharisei ad Pilatum, dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit, adhuc viuens: Post tres dies resurgam. Iube ergo castrare sepulchrum vsque in tertium diem. Ne forte veniat discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis: Et erit nouissimus error, peior priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, Ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

Finis Contextus Passionis Christi secundum 4. Evangelistas.

IN IESV CHRISTI

PASSIONEM COMMENTARI

sive Homiliae duae: Prior, usque ad septem Domini verba: Posterior explanationem continet septem verborum.

Exordium.

QVONIAM pertractanda sunt Domini passionis sacrosancta mysteria, initio praeparari placuit de R. N. pro nobis tolerantis susceptisque doloribus ex Evangelici Prophetiae Isaia c. 53. ubi vocat eum virum dolorum & scientem infirmitatem. Non meminimus in tota scriptura diuina legisse, quod aliquis vir doleretur vocaretur, nisi solus Christus Saluator noster. Neque enim alij hoc competit epitheton sicut Christo, cuius dolores omnium maximi fuerunt, tam in qualitate, quam in quantitate, D. Thomas assertore, qui tertia parte quaest. 45. ad 5. Christum omnes passiones humanas secundum generum ceterum non secundum speciem sustinuisse affirmat. Quod quidem potest considerari tripliciter (vt ibidem deducit): Vno modo ex parte hominum a quibus passus est. Passus est enim aliquod a Gentilibus & a Iudaeis, & a masculis, & a feminis, vt patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiam a principibus & a ministris eorum, & a popularibus secundum illud, Psal. 2. *Quare fremuerunt gentes & populi meditantur in vanum? Astiterunt Reges terrae, & Principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Passus est etiam a familiaribus & notis: sicut patet de Iuda caprovente, & Petro ipsum negante, atque ita de aliis Apostolis, eo deserto fugam arripientibus, atque in eo sceleratissimum passus. Matt. 26. Alio modo pater idem ex parte eorum

D. Thomas, in summa Theologia.

Psal. 2.

in quibus homo potest pati: Passus est Christus in sua fama, per blasphemias contra eum prolatas: In honore & gloria, per irrationes & contumelias ei illatas: In suis item rebus, per hoc quod etiam vestibus suis expoliatus est: In anima per tristitiam, tardium, & timorem: In corpore, per vulnera & flagella. Tertio, potest considerari, quantum ad corporis membra. Passus est enim Christus in capite pungentium spinarum coronam: In manibus & pedibus fixionem clauorum: In facie alapas, & sputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum: Secundum tactum quidem flagellatus & clavis confixus: Secundum gustum, felle & aceto potatus: Secundum olfactum, in loco foetido cadauerum mortuorum (qui dicitur Caluariae) appensus patibulo: Secundum auditum, lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium: secundum visum, videns matrem charissimam, & discipulum quem diligebat, stentes, atque iuxta crucem suam adstantes. Sic D. Thomas. Quam appositè dicatur Christus vir dolorum aut *is: xlvij. facile ex eo patet cum vt sanctus Propheta Threnorum. i. ex Christi persona dicit: Attendite & videte si est dolor sicut dolor meus.* & Isaia 53. *Dolores nostros ipse tulit.* Atque sicut in diluuiio vniuersali non inuenit columba vbi quiesceret pes eius: Genes. 8. Sic etiam in hoc diluuiio passionis, non inuenit mitissima coluba vbi quiescere posset, cum vt Isaia. i. dicitur, *A planta pedis usque ad verticem capitis non esset in eo sanitas. Omne caput languidum, & omne cor macerens,* & vt in summa dicam, *Tristis erat anima eius usque ad mortem:* quemadmodum ipse idem profitetur, *Matth. 26.* In horto captus atque ligatus: In domo Annae alapa percussus: in domo Caiphæ consputus ac percussus: In domo Herodis alba veste irrisorie indutus: In domo Pilati crudeliter flagellatus, spinis coronatus, atque morti adiudicatus: In monte Caluariae tandem crucifixus, & mortem passus acerbissimam. An non igitur merito vir dolorum Christus? Meliori quidem iure, quam Patriarcha Iacob, qui lugebat vnicè dilectum filium suum Ioseph: *Desideriam,* inquit, *ad filium meum lugens in infernum.* Genes. 37. aut quam Iob, qui maximos perpeffus est etiam in corpore suo cruciatus. c. 1. & 2. *Quem cum inuissent eius amici vt eum consolarentur, viderunt eius dolorem esse vehementem, aut quam Dauid, qui filium suum Absalonem debebat, dicens, Fili mi Absalon, Absalon fili mi, Quis det mibi*

Thren. i.

Isaia 53.

Gene. 8.

Isaia. i.

Matth. 26.

Gene. 37.

Iob. i. &

2.

mibi ut moriar pro te? 2. Reg. 18. aut quàm Hieremias, de quo Threnor. 2. *Deduc quasi torrentem lachrymas,* &c. Ipse enim populi sui excidium atque calamitates defleuit. At verò nullus ex his Christo comparandus. Et quidem Daniel 2. 9. vir desideriorum ab Angelo nominatur: sed Christus Prophetico vocatur oraculo, vir dolorum. Cum autem pro nobis tot passus sit tormenta Christus, iure quidem gratitudinis ei compati debemus. Siquidem iuxta vulgatum illud, *Quando caput dolet cetera membra dolent.* Et secundum illud Apostoli: *Si patitur unum membrum compatitur & reliqua membra.* Quàto magis, si pro hominibus membris ac pro toto corpore caput doleat & patiat, debeât membra condolere? hac die præsertim de qua non incongrue intelligendum est illud: *Leuit. 23. Omnis anima qua affligitur non fuerit de illa,* nempe in ieiunio solemnibus & publico in die expiationem peribit de populis suis. Sic hodie, in celebrata expiationum *Leuit enim nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

Apoca. 1. Apocal. 1. affligi debemus ac contristari, cum hoc maxime ratio postulet. *Psal. 68. Suspirius qui simul contristaretur,* & non fuit. O prodigiosam mortalium ingratitude. Sed hæc prælibatis ad textum accedamus.

D. Aug. *Hymno dicto,* ait D. Mattheus c. 26. Scribit D. Augustinus tom. 8. in Psalmum 72. in hunc modum: Hymnus tria habet, & laudem, & Dei, & cum cantico. Si sit laus & non Dei non est hymnus: Si sit Dei & non cum Cantico, non est etiam hymnus. Est autem usus hymnorum antiquissimus. *Ephef. 5.* *Coloff. 3.* *Cantantes in Psalmis, hymnis & canticis spiritualibus.* Et Plinius secundus iunior lib. 10. Epistolam ad Traianum: Item Tertullianus Apologetico contra gentes, pro Christianis scribunt, quod soliti erant ante lucem cœnare carmenque Christi quasi Deo dicere secum inuicem sic illi. Si autem queritur, quis fuerit ille hymnus? Respondet hymnum magnum fuisse, qui constat sex psalmis, videlicet 112. 113. 114. 115. 116. & 117. Hebræi certe hunc hymnum hodiè que canunt in nocte Paschalis, cum azymis

Paulus *vanetur.* Vocant autem Halleluia magnum. Paulus Burgensis episcopus, additione ad Psalm. 112. qui incipit, *Late pueri Dominum,* cum Glossa Lyrani, Rerum Iudaicarum & veterum, quippe qui Iudæus fuerit, peritus, sic legitur: *Hebræus enim quinq; sequentibus, vsque ad Psalm. 117. in vi. 290.* exclusiue, vocatur ab Hebræis Halleluia magnum, id est, hymnus magnus, de quo super

larem faciunt solemnitatem. Nam in tribus præcipuis festis & Neomeniis, stâtes istum hymnum cum maiore cantant solemnitate, quàm ceteros Psalmos. Insuper in nocte Paschæ, cum agnus Paschalis comedebatur post eius comestionem recumbentes ad mensam istum hymnum solemniter dicebant. Vnde de hoc hymno ex itis sex psalmis composito, intelligi debet illud quod imminente passione *Matth. 26.* legitur: *Hymno dicto,* eo quod Christus post agni Paschalis comestionem huiusmodi ritum consuetum seruans hymnum prædictum cum Apostolis recitauit, quia etiam Hebræi hodie agno Paschali carentes, in illa nocte scilicet Paschæ istum hymnum cum azymis solemniter, prout possunt cantant. Hæc ibi. *Morri igitur vicinus Christus, cygni instar, hymnum Deo patri cecinit.* Sic Symeon ille *Lucæ 2.* hymnum, *Nunc dimittis seruum tuum Domine,* protulit: catione huiusmodi suam velut prælagiens mortem. *Martialis lib. 13.* qui Xenia inscribitur, sic de cygno cecinit:

*Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cygnus funeris ipse sui.*

Et nos Christi exemplo post cibum, hymnum dicamus, gratiâque Deo agamus: quod dictum sit aduersus ventris mancipia quædam, aut Epicuri de grege porcos, qui benè saginati ad cœlum tamen oculos non conuertunt, vt Deo Opt. Max. pro susceptis beneficiis, à quo omne bonum procedit, gratias agant: sed sicut porci, terræ semper affixi, glandibus è quercu delapsis, benè pasti, ac saturati: minime tamen in sublime, vnde glandes decidunt intuentur de quibus illud intelligitur: *Oculos suos statuerunt declinare in terrâ,* ait psalmographus. Hic exclamat D. Chrysostomus: *D. Chry.* Audiant omnes qui quasi porci cum iâ comederint, euerfa calcibus mensa, temulenti confurgunt, cum agere gratias debeant, & in hymnum à mensa deuenire: Audiatis etiam quicumque vltimam mysterij orationem non expectatis, que illius symbolum est. Hymnum Christus cecinit, vt nos quoque similiter faciamus. Sic ille.

Trans torrentem Cedron egressus Ioan. 18. Impletur illud *Ioan. 18.* varicinum. *Psal. 109. De torrente in via bibit,* &c. Est autem *Psal. 109* tem torrens passionum Chryssi symbolum 2. Reg. 15. Hunc *2. Reg. 15* David tranfuisse dicitur cum fugeret Absalon. Fuitque ille Christi cypus.

Percutiam pastorem Zach. 13. Percute, inquit, pastorem & *Zach. 13.* dispergen

dispergentur oves. Dux exercitus si percutitur, totus quoque dispergitur exercitus. 2. Reg. 17. Consilium Achitophel de percutiendo vno Dauide cap. 18. Percusso Abalone rebellium antesignano atque duce, pepercit Ioab princeps militiæ Dauid Regis multitudini, 3. Reg. 22. Vidi cunctum Israël in montibus dispersum quasi oves non habentes pastorem, & ait Dominus: Non habent isti Dominum. Reuertatur unusquisque in domum suam. Ibidem. Rex Syriæ Bernadab præceperat suis dicens: Non pugnabitis contra minorem & maiorem quempiam, nisi contra Regem Israël solum. Is erat Achab, qui casu lethaliter sagitta vulneratus interit, & præca clamauit: Unusquisque reuertatur in terram suam. & Iudith. 15. Cum omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugi mens & consilium ab eis, ac fugæ præsidium sumunt. Sic apud Plutarchum tom. 1. Opusculorum, in Apophtegma. Laconicis: Agesilaus Magnus in pugna ad Mantineam hortatur Lacedæmonios, vt ommissis reliquis pugnarent in Epaminondam, illo necato facilem fore de reliquis victoriam, quòd exitus comprobauit: illo siquidem lethaliter vulnerato, Thebani, qui antea superiores fuerant, deteriores effecti sunt. Hæc ibi. Hinc D. Cyprianus Martyr, ad Cornelium contra Hæreticos, Epist. 35. ex Pamelij dispositione; Ecclesiæ Christi inimicus, ait, ad hoc Ecclesiæ propositum sua infestatione persequitur, vt gubernatore sublato, atrocius grassetur. Sic ibi. Vnde pater Hugnofticos nostra ætate Sanctissimum Dominum Papam, eò atrocius persequi, quò illum in cathedra Petri, tanquam legitimum eius successorem, ac Christi vicarium, sedentem, ab Ecclesia agnosci, suspici, atque in uenèratione haberi conspiciuntur, vt in ouile lupi rapaces sæuiant, ac simplices dispergant oves.

Petrus, & si omnes scandalizati, inquit, fuerint in te, ego nunquam, &c. Ter quidem præsumptuosè loquitur ille: Primò, *Animam meam pro te ponam Ioan. 13.* Cui Christus: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi, Non cantabit galilus donec ter me neges.* Secundò, *Et si omnes scandalizati fuerint, &c.* Tertiò, *Et si oportuerit me mori tecum non te negabo.*

Matt. 26 Matth. 26. Contigit autem vt ex opposito ter Christum negaret.

negaret. Iudith. 6. *Præsumetes de se & de sua virtute gloriantur humilias.* Ecclesiastici decimo octauo. *Vidit præsumptio-nem cordis illorum, quoniam mala est.* Zelus quidem Petri erga Christum hinc ostenditur, qui Ioan. 6. dicebat: *Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æterna habes:* sed non stetit pollicitis. Symbolum gerit hac in promissione fidi amici. Cum enim Matth. decimo septimo, in transfiguratione glorio-sa dixerit: *Domine bonum est nos hic esse,* ac in cœna cum Christo epulatus fuerit: In tribulationibus etiam Christo voluit confociari. Prouerb. decimo septimo, *Omni tempore diligi qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.* Vnde Ouidius lib. 1. Tristium Elegia 8.

Donec eris felix multos numerabis amicos:

Tempora si fuerint nubila solus eris.

Adspicis vt veniant ad candida tecta columba,

Accipiat nullas sordida turris aues.

Horrea formica tendunt ad inania nunquam:

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Idem lib. 1. Tristium, Eleg. 4.

Silicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum:

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Dum inuauat & vultu ridet fortuna sereno,

Indelibatas cuncta sequuntur opes.

At simul intonuit, fugiunt nec noscitur vlli

Agrinibus comitum qui modò cinctus erat.

Et Petronij Arbitri Saryricon illud:

Cum fortuna manet, vultum seruatis amici:

Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Petroni?

Cicero libro nono Epistolarum Epistola 16. Non facile diiudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, vt quasi aurum in igne: sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit. *Et amicus certus in re incerta cernitur,* ait Ennius, vt citat Cicero libro de Amicitia. Et lib. 4. Rhetoricorum ad Herenium versus finem, incertus auctor, seu, vt doctis videtur, Cornificius: *Cornifi-*

Cicero.

Vt hirundines æstiuo tempore præsto sunt, frigore pulsæ ad recedunt: Ita falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt, Herensimulârque hyemem fortunæ viderint deuorant omnes.

Ennius.

Et Isocrates ad Dæmonicum: Amicos tum in vitæ calamitate, tum in periculorum societate cognosces. Nam vt aurum igni exploratur: sic amicorum fides rebus aduersis declaratur. Seneca denique libro primo Epistolarum Seneca.

M

Epistola

Epistola nona. Certè florescentes amicorum turba circum-
Eccles. 6. sedet, circa euerfas ingens, solitudo est. Ecclesiast. 6. *Est amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis.* Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

Ioan. 18. Hortus in quem introiit Iesus, Ioan. decima octaua. Vbi perierat homo, nempe in horto seu Paradiso deliciarum.
Genes. 3. Ibi à Christo reparatur, nimirum in horto Patrem deprecatur, sanguinem sudat, ab Angelo confortatur, hostes prosternit, capitur ab aduersariis, inimicis se beneficium gerit: In horto denique sepelitur & resurgit. Cur tam præclara in horto? Vt vetusti horti admoneamus, vbi tota Adæ posteritas fuit infecta.

Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedai &c. Matth. 26. Tres selectos assumit, qui præ cæteris magnalia promiserant: Matth. 20. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturum sum? Responderunt. Possimus.* Et quia testes fuerant miraculorum à Christo factorum in fuscitatione Archisynagogi filia: testes quoque fierent dolorum & angustiarum Christi.

Prou. 12. *Tristis est anima mea &c. Quomodo Proverb. 12. Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. & Isaia 42. de Christo extat oraculum Propheticum, Non erit tristis neque turbulens:* Duplicem esse tristitiam: Vna est inordinata rationem submergens, & in desperationis ac impatientiæ barathrum deiiciens, de qua prior illa Salomonis sententia intelligenda venit: *Non contristabit iustum &c.* id est, non frangetur impatientia. Alia est secundum rationem regulata, de qua Ecclesiastes cap. 7. *Cor sapientum vbi tristitia*

Eccles. 7. *est, & cor stultorum vbi latitia. & 2. Corint. 7. Quia secundum Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabilem operatur. seculi autem tristitia mortem operatur.* Tristitiam quam

D. Hier. Christus assumpsit D. Hieronymus in Matth. propassionem potius quam passionem dicendam censet, fuit enim excitata ex imperio voluntatis, & secundum rectam rationem regulata. Tristabatur autem ob Iudæ facinus, scandalum Apostolorum, reiectionem Iudæorum, & euerisionem Hierusalem. *Nam videns alias ciuitatem fessit super illam Luc. 19.* Et vt ait quidam sanctus: Doles, Domine, non tua vulnera: sed nostra peccata.

Zac. 19. *Procidit in faciem.* Matth. 26. Obseruabis discrimen inter eos qui cadunt in faciem, & eos qui retrorsum. Nam Apostoli in transfiguratione. Matth. 17. & seniores in Apocalypsi,

Apocalypsi, cecidisse in facies suas leguntur, ob reuerentiam: atque etiam hoc loco Christus oraturus procidit: Sed Hely sacerdos in libro Regum, & qui comprehendere venerant Christum in horto, audientes illum dicentem, *Ego sum: Abierunt retrorsum & ceciderunt in terram Ioan. 18.* Primi erant boni: alij autem peccatores. Qui procidit pronus in terram, videt quò cadat, & facilius resurgere potest: Qui facie auersa ac supinus retrorsum cadit, impudenter conspicit cæcum, nec faciliè quo præceps ruat, percipit, per quem impudenter & absque vilo rubore peccatas designatur, nec habet vnde surgere possit. Necessitas ceremonialium inde comprobatur, quòd Christus genua flexerit, quòd prostratus orauerit, & ter eundem sermonem repetierit, vt ex historia liquido constat.

Transseat à me calix iste Matth. 26. Mortem perhorrescit, quia mors natura est horribilis, quòd non est vitij, sed nature, *Deus mortem non fecit, ait Scriptura, quia ab initio fecerat hominem inextermabilem.* Sapien. 2. hoc est, interprete doctissimo Lyrano, immortalem ex parte animæ, & contra corruptionem corporis, eo quòd est compositum ex contrariis elementis dedit donum originalis iustitiæ, quo poterat anima corpus suum à corruptione præseruare: *Inuidia autem Diaboli mors, vt ibidem dicitur, introiit in orbem terrarum:* quia per tentationem ipsius, primi Parentes mandatum Dei transgredientes perdiderunt originalem iustitiam, & sic incurrerunt necessitatem moriendi.

Genes. 3. Sic Lyranus. Cùm ergo ex Cicerone, omni generi animantium à natura inditum sit, vt se vitamque suam tueatur, & ea quæ nocitura sunt declinet, Relinquitur quòd Christus illum mortis horrorem subierit, vt mortis aculeum retunderet. Ex parte igitur carnis quæ infirma est, refugit naturaliter mori: Verùm ex parte rationis & voluntatis bene regulatæ, *fiat, inquit ille, voluntas tua: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, ait Psalmista. Et rursum: Vt facerem voluntatem tuam Deus meus, volui.* Erat in Christo voluntas inferior & superior, quia humanitatis habebat veritatem. Secundum quòd sensualis postulat appetitus, mortem deprecabatur atque refugiebat, dicens *Transseat à me calix iste:* Sed ex parte rationis, seu portionis animæ superioris, vt nos doceret semper sensum spiritui nostramque humanam voluntatem Dei conformare voluntati, subiicit, *fiat voluntas tua.* Quasi dicat, Non sicut

mihī dīctat naturalis carnis meae infirmitas, sui dissolutionem horrefcens, sed sicut meus tecum spiritus concurrat, ut fiat voluntas tua, à qua dissentio nunquam.

i. Reg. 16.

*Simon dormis? Sic i. Reg. 16. David dixit ad Abner: Quare non custodisti Dominum tuum Regem? En vobis dormientibus tota nocte vigilans Iudas accessurus est nunc nunc: Ecce, inquit, appropinquabit qui me tradet, Cur ergo non expergilcimini? Petrum verò prae ceteris acrius redarguit, quia magnificentius promiserat se mortem pro illo perpassurum, Et quia in Petro redarguuntur somnolenti pastores, qui supra gregem suum vigilare deberent: ac ut nomini officioque ipsorum, quòd est *ἐπινοῶν* seu superintendere cum exacta diligentia, satisfacerent, aliis etiam dormientibus nequaquam somno indulgere licentiis deberent. Nouit Sathanas se non posse oues decipere, nisi pastores antè conspiciat. Sic in passione Domini graui-*

Homer⁹,

*pore Apostolorum oculos premit. Scribit Homerus *Ἰλιάδ.* K. Alij quidem apud naues. Optimates Achiuorū dormiebant: Verum non Atridem Agamemnonē pastorem populorum somnus tenebat dulcis, multa in mente voluentem. Hæc ibi. Ut ex versibus Græcis exprimitur Idem *Ἰλιάδ.* A. δ̄ χ̄ρ̄ν̄ ὠρ̄ων̄ χ̄ῑον̄ &c. Quorū versuum Græcorū hic est sensus.*

Non oportet per totam noctem dormire consiliarium virum, Cui populi sunt commissi, & tot cura sunt.

Plutarc.

*Narrat Plutarchus in Apophtegmatibus, Quòd Philippo dormiente interdiu & Græcis culpantibus, Parmenio dixit: Nolite mirari quòd nunc dormit Philippus. Vigilabat enim idem vobis dormientibus. *Genes. 31.* dicebat Iacob, speculum pastorum, *Fugiebat somnus ab oculis meis.* Et Luc. 2. *Erant pastores custodientes vigilias noctis supra gregē suum: Annon cum dormirent homines inimicus homo supereminavit xizania? Matth. 13.* & dormiente Christo, nonne nauis periclitabatur? ca. 8. Sed de his in sequentibus fusiùs agemus.*

Matth. 13.
Isai. 6.

*Orauit tertio eundem sermonem dicens. Sic Isaiæ 6. & Apocal. 4. Duo Seraphin & 4. animalia, ter Sanctus, siue *ἁγία* *ἁγία* decantabant & acclamabant. Nulla ergo superstitio est, si qua oratio frequentius repetatur, ut oratio Dominica, quæ & quotidiana dicitur: *Agnus Dei*, ter in missa repetitur: Alioquin superstitiosum Christum dicent, qui tertio eundem dixerit sermonem. Ex eo autem quòd ter Christus orauit, docemur perseueranter quoque orare. Luc. 18.*

Luc. 18.

Oportet semper orare & nunquam deficere. Ter Dominum ro-

gati,

gati, ait Beatissimus Paulus. Ne igitur animum despondeamus: si prima vice non exaudiamur. Hic subicere operæ pretium duxi Romani cuiusdam quamuis prophani viri exemplum, ut ad constantiam & in orando perseuerantiam prouocemur. Scribit siquidem Plutarchus tom. i. Vitæ de Paulo Emilio. Is aduersus Perseum Macedonum Regem dimicaturus & conflicturus, Luce prima oppidò religiosus, quum sacrificaret Herculi hostis viginti non litauit. Tandem prima & vigesima læta exta fuerunt, victoriàmque se defendentibus se spondere, Sic ille. Mirà certè in prophano homine constantia, qui vsque ad vicesimam primam hostiam, ut Deos placaret, & oraculum ab eis acciperet, more veterum Ethnicorum, obfirmato animo perdurauit. Quid nos ut Deum vnum creatorem nostrum habeamus propitium facere conuenit? Quànto magis in oratione assidui & instantes esse debemus, nec quamuis repullam passi, intermittere orationem debemus. Siquidem, labor improbus omnia vincit. Et, qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.

Apparuit Angelus de caelo confortans eum. Luc. 21. Cùm Dominus absque omni solatio, & doloris temperamento fuerit in sua passione, quomodo dicitur in agonia confortatus: cùm Threno. i. dicat: *Longè factus est a me consolator,* & Psalm. 68. *Qui consolaretur me quasiui & non inueni.* Vnde ergo, vel quam consolationem tunc habuisse refertur? Respondeo: Verissimile esse quòd sicut Helias & Moses in transfiguratione eius dicebant excessum quem completeris esset in Hierusalem, Luc. 9. sic & Angelum de Passionis fructu cum Christo egisse, & veteres figuras per illum implendas declarasse, nihil ei nouum nuncians. Quasi diceret: Pater cœlestis ab initio nō intermisit coloribus adumbrare, quæ tu cras, O bene Iesu, perficere debes, Et primò.

1. Adam sub arbore dormiente, ex eius latere vxor formatur Eva: Hoc verò implebitur, quando tu in cruce somnus mortis capies, latere aperto vnde fluxit sanguis & aqua, Ecclesia inde formanda est. Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est, dico autem in Christo & in Ecclesia:* Inde sacramenta suam hauriunt efficacitatem ac virtutem.

2. Cain fratrem suum ex inuidia interficiens, ideo profugus & exul super terram. Quod perficietur quando Iudaicus populus, tuus secundum carnem frater, ex inuidia te interficiet, ob quòd crimen vagus est & profu-

gus vsque in hodiernum diem, per orbem terrarum dispersus.

3. Noë arcam fabricauit iubente Deo, vt mundum conseruaret: Tu ligno crucis mundum conseruabis, & ei solatium adferes.
4. Vides arcum variis distinctum coloribus, cuius aspectu celestis pater furorem lenit, ne mundum diluuiio perdat: Tu Domine porrectis in cruce brachiis, spatii & vulneribus deformatus, huius arcus seu iridis imaginem exhibebis, & patrem vulnerum tuorum ostensione placabis.
5. Abraham cum Isaac montem ascendens, & filius Isaac ligna super humeros baiulans, Pater verò ignem & gladium ferens: quid protendebat, nisi quòd tunc sacrificium hoc celebrabitur, quando tu crucem super humeros feres? Pater ignem amoris erga salutem mundi, & diuinæ zelû iustitia habens, tanquam gladium, te ad mortis sacrificium deducet.
6. Iacob hædorum pilis, & alieno habitu amictus, à patre accepit benedictionem, vt qui benediceret ei sit benedictus, & contra, qui maledixerit ei, maledictionib. repletur: Tu hoc perficies, quando tu innocēs malefactoris habitum suscipiens pro nobis, eam à patre æterno benedictionem impetrabis, vt quicumque tibi benedixerit, id est, tuas laudes prædicauerit, tibi fide & amore copulatus, & paternam benedictionem consequatur.
7. Ioseph fraterna inuidia venditus, ne principatum inter fratres obtineret: Deo tamen ita volente & disponente ad summum honoris fastigium euectus est: Hoc iam fieri exoptum est, quando Iudas te vendidit. Ille in carcere reclusus inter duos, veluti medius fuit: Sic tu inter duos latrones crucifigeris, & tandem Dominus Ægypti Ioseph declaratus typum tui gessit, qui totius orbis Monarcha per crucē tuam declaraberis, iuxta illud ab Ecclesia decretum, ex Theodulpho Aurelianensi Episcopo:

Theodulphus.

*Impleta sunt qua concinit
David fidelis carmine
Dicens in nationibus
Regnauit à ligno Deus.*

Philipp. 2.

Et Philipp. 2. *Vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur*

Mat. 28.

caelestium, terrestrium, & infernorum. Et Math. 28. *Data est*

tibi omnis potestas in caelo & in terra.

Agnus Paschalis, cuius sanguis præseruabat ab extermi-
natore, nonne Christum delinēbat & adūbrabat, cuius sanguis nos redimit instar Pelicani, de quo dicit D. Augustinus tomo octauo in Psal. 101. *Similis factus sum pellicano, &c.* Aiuit matrem seipsam grauius vulnerare, & sanguinem suum super filios fundere, id est, pelicanos, Quo illi superflui reuiuiscunt, & nos sanguine Christi viuificari sumus. Inter D. Hieronymi opera to. 4. Epistola ad Præsidium Pellicani, inquit ille, suos à serpente filios oculos iauenientes sua latera percutiūt, & sanguine excusso corpora mortuorum sic reuiuiscunt.

Moses per extensionem manuum crucem describens, Amalech subegit: Tu crucem passus Dæmonis tyrannidem destrues.

Serpens æneus Christi typum quoque gerebat, eodem interprete Ioan. 3. *Sicut exaltauit Moses serpentem in Eremito: ita exaltari oportet filium hominis, &c.*

Petra virga percussa, annon huius etiam symbolum fuit? Tu es illa mystica petra virga diuinæ iustitiæ cras, propter aliena scelera ferienda. *Propter scelus populi mei percussit eum,* ait Propheta.

Hircus emisarius de quo Leuit. 16. portans iniquitates omnium, Nonne Christum significabat, ob innocentiam quidem suam agnum immaculatum, Ob peccata verò nostra, *qua portauit in corpore suo super lignum* 1. Pet. 2. Hircum non immeritò dictum?

Vitula ruffa extra castra immolata cineribus suis homines sanctificans, vt in tabernaculum Domini admittatur: Nonne humanitatem tuam, Domine, adumbrabat que ruffa est ex charitatis ardore, & scelerum nostrorum, que tuit, rubore: *Isaia 1. Si fuerint peccata vestra rubra sicut vermicoloris, &c.* Cras hunc Domine, referes colorem, extra portam patiens, & cineres, hoc est sacrificij huius merita, ad peccatorum expiationem reseruantur, vt homines tuo sanguine purificati, in æterna recipiantur tabernacula.

Mors Pontificis, per quam homicidis inuoluntariis est in patriam regressus, Num. 35. præsignabat quòd sine morte Christi non parebat aditus in cælum, sed omnes etiam Patriarchæ descendebant in Lymbum, in Abraham sinum, *Descendam lugens ad infernum.* Genes. 37. Quo anno Aaron Pōtiffex summus mortuus est, id est, anno 40. exitus de Æ-

gypto, filij Israël terram promissionis acceperunt: Ita quo tēpore Christus pro nobis mortuus, & resurrexit, nos celestis hæreditatis ius per illum adepti sumus.

Duo passeres ad mundandum leprosum, Leuit. 14. V. tramque in Christo naturam designabant. Genus humanū lepra peccati infectum, Christi sanguine (*qui est sicut passer solitarius in tecto*: Psal.) repurgatum fuit. Sed tempus est vt sequentia persequamur.

Theoph. Dormite iā & quiescite, &c. Theophylact. exponit quasi per ironiā dictū: Quasi dicat: Ecce appropinquat proditor, Ephes. 5. & vos dormitis? *furgite eamus.* Ephes. 5. *Surge qui dormis,* & Rom. 13. *exurge de mortuis,* & illuminabit te Christus. Rom. 13. *Hora est nos iā de somno surgere.* Obserua semel tantum dictum, *Dormite:* sed viceuersa sapius, *Vigilate & orate.* Hoc loco, & Marc 13. *Quod vni dico, omnibus dico vigilate:* atq; in sacris similiter & crebro. Si perpendamus dormitionis incōmoda ex sacra historia, à somno prolixiore feucabimur, & ad vigilias excitabimur. *Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret vigilaret vniq; & nō sineret perfodi domū suā,* ait Christ.

Noë dormiens nudus iacuit in tabernaculo suo, & ab ingrato filio Cham derisus fuit. Loth dormiens incestū cū vtraq; filia imprudens admisit. Gen. 9. 19. Media nocte cum homines dormirent, primogenita Egypti ab exterminatore seu deuastante Angelo interfecta sunt: Exo. 12. Sifara dux exercitus, à Tahel femina, cum dormiret, clauo in tēporibus confossus interiit. Et fortissimus Sampson in sinu Dalidæ dormiens, capitur ab Allophillis siue Philistæis, & exoculatur. Iudicum quarto & 16. Saül Rex dormiens hasta sua & scypho aquæ spoliatus, insuper manifesto vitæ suæ discrimini obiectus fuit, si Dauid eum interficere voluisset. 1. Reg. 26. Isbofet filius Saül, super stratum suū meride dormiens, & ostiaria domus pariter somno obruta, à duobus viris principibus latronum percussus, obiit, 2. Reg. 4. Maretrix altera, dormiens infantem suum oppressit, 3. Reg. 3. Thobias dormiens fimo hirundinum excæcatur, capite secundo. Holofernes dormiens, & vino sepultus, ab Heronia viragine & forti femina Iudith, suo obruncatur gladio, Iudith. c. 13. Ionas c. 1. dormiens, in mare deiectus à ceto deglutitur: sed postea sanus & illæsus euomitur.

Christo dormiente in nauī, illa vētis & vadis agitatur: Et cū dormirent homines, ab inimico zizania superfeminantur. Dormientes prolixius quàm oportuit, fatuæ virgines oleum

oleum in lampadibus non habentes, ad nuptias sponsi nō admittuntur: Discipuli dormientes tēpore passionis, à Christo obiurgantur. *Mat. 8. 13. 25. & 26. Sōnus Lazari in morte desinit, ac sinē habuit.* Ioan. 11. Eutychus deniq; adolescens Paulo protrahente ad mediam vsq; noctē concionē suam, cum mergeretur somno graui, de tertio cœnaculo deorsū cecidit, & sublatus est mortuus. Qui hac in parte secundū nomen suum benè fortunatus fuit, *ἔτυχος*, quod à Diuo Paulo in Christi nomine eadem hora sulcitus fuit. *Quid plura? Longè præstat vigiliis, quam somno deditus esse.*

Palus vigila semper, somno nec deditus esto

Nam diuturna quies vitis alimentā ministrat, ait quidam. Ioan. 18.

Iesus itaque sciens omnia qua ventura erant processit. Ioan. 18. *Ne scilicet fugere videretur. Non retrocessit Christus, Isai. 50. sed processit. Isa. 50. Retrorsum non abiit,* ait ille. 2. Reg. 1. *Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum.* Christus Ionathas noīter qui exemplū vxoris Loth nobis proposuit, quæ respiciens retro versa est in statuā salis, & Luc. 9. *Nemo ait, mittens manum suam ad aratrum & aspiciens retro, apertus est regno Dei.* Vt semper procedamus de virtute in virtutem (in via enim Dei non progredi retrocedere est) seriō nos admonet atq; hortatur. Vir fortis nō habet plagas in dorso, sed in facie. Valer. li. 3. c. 2. de fortitudine. Et Plin. li. 7. c. 28. *L. Dētatus tribunus plebis 45. cicatricib. aduerso corpore insignis, nulla in tergo, multoties victor. Is 45. vulnera pectore excepisse dicitur, tergo cicatricib. vacuo. Sic illi.*

Quem quaritis? Innocentem ad mortem quaritis? Inermē armati? Mirum! quod non agnoscunt illum, acrisia percussū vt quondam Sodomitæ. Genes. 19. Et Syri quarentes Heliseum 4. R. 6. Et cū esset Iudas dux eorum: Nec deessent facies & lampades, non tamen illi Christum agnoscunt. Mira vtique cæcitas & mentis & corporis.

Abierunt retrorsum & ceciderunt in terram, &c. Dominus ideō hoc grande signum ostendit vt declararet se nisi vellet nō posse capi. Eos solo verbo prostermit tāquā fulmē, quid igitur facienti iudicandi? quando super illos Dominus de cælis tonabit? Ite, inquiens, maledictū in ignē aternū. Mat. 25. & 1. Reg. 2. Sic implentur figuræ: Ios. 6. ad tubarum sonitū muri Hiericho prostrati, & 1. Reg. 5. idolon Dagon ante arcam Domini cecidit. 2. Reg. 6. Oza percussus est à Domino, quia arcam tetigit temerē, & mortuus est. Vox Domini impingentis centros, ait Psalmista.

M 5 Ami

Amice, &c. nov' ἀντίκλιον, per contrariam locutionem, quia infensissimum & acerrimum se ostendebat inimicis, **Iere. 18.** & hominum omnium ingraticissimum. **Ierem. 18.** *Nunquid redditur pro bono malum?* Ad malum, & non indurum, velle nuptiali dicitur: *Amice quomodo huc intrasti non habens nuptialem?* **Matt. 22.** Malus est ille qui in parabola denarij audit: **Matt. 20.** *Amice non facio tibi iniuriam.* Amicum Iudam hinc appellat eum redarguens: Quasi dicat: vnde amici osculum? Qua intentione huc ades? Nunquid ut amicus: sed non oportebat cum gladiis aduenire. Nunquid ut inimicus? quomodo igitur oscularis? Amice, cui inimicum tot amicitiae indicia ostendit. Pedes eius lauando, Et cum aliis communicando, Dicente D. Thoma in hymno: *Cibum turbae duodena sedat suis manibus*, ceconomum suum illum constituendo, & inter duodecim Apostolos ipsum connumerando, ut scilicet tot ac tantis beneficiis à malo conuerteret ad bonum. Amici nomen ideo usurpari dignum, ut adhuc spem veniae Iudae superesse Dominus doceat si penitentiam agat. **D. Bernardus** **Sermone 2. de Verbis Apostoli,** Non est regnum Dei esca: Semper, inquit, memores sumus huius verbi: *Amice ad quid venisti?* Quia non ad hoc venimus, ut simulatoria specie Regem interficimus, sed ut seruiamus ei qui est Deus benedictus in saecula Amen. **Ioannes Climacus** gradu 4. de obedientia: Quendam pater sanctus instruebat fratrem quendam dicens: Ad te ipsum conuersus dic: *Amice ad quid venisti?* Scilicet ut Deo seruias in humilitate & mansuetudine, non superbia & detractione: non in voluptatibus & delitiis. **Dorotheus** **Sermo 10.** Solebat, inquit, **Arsenius Abbas** semper dicere sibi ipsi: *Arseni, ad quid venisti?* Nos vero tanta occupat fiducia, ut ad quid venerimus penitus ignoremus. Apud nos quoque recogitemus, ad quid Christiani facti sumus, nisi ut Christi, cuius super nos inuocatum est nomen, opera & imitanda cum Dei adiutorio faciamus. **Ioan. 15.** *Si quis diligit me, sermo meum seruabit.* **Iuda,** Osculo filium hominis tradis: Haec est proditorum consuetudo **2. Reg. 20.** **Ioab** Amasam osculari interfecit eum in dolo. Consueuerat Christus suos discipulos & abcuntes, & ad se redeuntes deosculari. Ideo quae Iudas id praesumpsit: Proditorium istud fuit osculum. **Ecclesiastici 37.** *Sodalis & amicus ad inimicitiam conuertentur.* **Psalm.** *Si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem vituperationem. Tu vero notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.* **Qua**

edebas panes mecum, magnificauit super me supplantationem. **Ioab** effudit sanguinem belli in pace: Sic haeretici proditores praetextu amicitiae fidem produnt. **Isaias 58.** *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.*

Petrus percussit Pontificis seruum, non tam in sui vindictam, quam in defensionem armatus magistri. Et zelus quidem eius pro Domino suo contra inuales & ficarios illos utique laudandus est. Factum tamen ipsius Petri speciem habuit vindictae, non obtenta à Christo licentia, quam tamen petissent.

Si percutimus in gladio? Et temeritas est potius quam fortitudo. Nec vnus vel vndecim aduersus armatas cohortes sufficere poterant. **2. Reg. 16.** Cum **Dauid** à **Semei** malediceretur & lapidaretur, **Abitai** dolens Regis iniuriam in eum capiebat insurgere, & in frustra conscindere. Sed à **Dauid** retentus est: *Dimitte*, inquit, *Quasi dicat: Conuerte gladium tuum.* **Eccl. 23. q. 3.** ex **D. Ambrosio** c. **Arma &c. Arma** Episcopii lacrymae sunt & orationes, Exemplo **Mosis** in monte orantis, dum in valle **Iosue** pugnaret aduersus **Amalech**.

Qui acceperit gladium, &c. scilicet à seipso & propria auctoritate, ad vindicandum se. Iudices autem & magistratus non à seipsis accipiunt, sed concessio sibi à Deo gladio vtuntur. **Rom. 13.** *Non sine causa gladii portat: Minister enim Dei est.* **Duodecim Legiones Angelorum, &c.** Duodecim ait antichristi ad duodecim Apostolos. Significat defensionem ipsius sibi inutilem: Sufficientem autem se habere posse si vellet. **Vnus Angelus** occidit 185000. **4. Reg. 19.** Contra tantam urbem armatam, vana erat vnus Petri defensio, potius nocitura, & exasperatura animos eorum, qui erant tanquam ministri iustitiae, quam profutura. Nam, ut ait in bello **Iurgurthino** **Sallustius**: Frustra niti, neque aliud se fatigando nisi odium quaerere extremae dementiae est. **Plato** verò dicitur in **Phaedone**: Contra duos, inquit, ne **Hercules** quidem dicitur suffecisse.

Sanauit auriculam, &c. Huc reuocanda est **Historia 3. Reg. 13.** quomodo vir Dei ad **Ieroboam** missus in sermone Domini contra alrare sacrilegum prophetauit, asserens futurum quod scinderetur. Extenditque Rex praefatus manum suam de altari, dicens: *Apprehendite eum. Et excurrit manus eius quam extenderat contra eum, nec valuit retrahere eam ad se.* Altare quoque scissum est iuxta quod praedixerat vir Dei in sermone Domini. Et ait **Rex** ad virum Dei: *Deprecare facientem*

Isaias 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

Ecce in

Lsa. 58.

faciē Domini Dei tui, & ora pro me ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei, & reversa est manus Regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat. Sicut autem Propheta manū Regis contra se leuatam, & ob id immobilem redditam, manū restituit: Sic Christus Iōgē mirabilius auriculā Māchi sanauit, quam Petrus absciderat, quod violentius aduersus Dominum insurgeret. D. Chrysoſtomus in Ioan. 18. scribit, eum ipsum paulo post in domo Annæ Christo alāpam impugisse. O ingratiſſimum? Dixi aliās ex Plutarcho tom. 3. Vitarum, in Cicerone, & Valerio Maximo lib. 5. de ingratitudine, & Appiano Alexadrino, lib. 4. bellorum ciuiliū, de Popilio Tribuno, quem parricidij quondam reum defenderat Cicero: At verò impius ille Ciceronem interfecit. Et Christus Malchum aure mutilatum curauit. At ingratus Malchus, Christo alāpam dedit. O manū præſcindendam!

Cōprehenderunt Iesum, & ligauerūt, &c. Exultantes numerum sicut exultant victores capta præda; cum diuidunt spolia. Sic in captione Sampsonis per Philistæos, & arcæ Domini per eosdem in prælio, tempore Hely sacerdotis, vt latius ex libris iudicum, & primo Regum deducitur.

Gene. 39. Adolescens quidam relicta syndone, &c. Sicut Ioseph. Gen. 39. pallio relicto inter adulteræ dominæ suæ manus fugi- suæ consuluit pudicitia: Sic & iste relicta syndone natus profugit & sibi consuluit. Quis autē fuerit adolescens illius cuius Mar. 14. fit mentio, aut, vt Græcè habetur, *uauis* adolescentulus? Respōdetur non fuisse de numero duodecim Apostolorum, quod patet ex arate. Non enim adolescentulos Dominus elegit Apostolos, quos ad prædicandum mitteret. Saltem attigerant, imò exceſſerant tricesimum annum & sanè contextus ipse ostendit, non fuisse ex duodecim numero. Dicitur enim, *Relicto eo omnes fugerunt*, scilicet Apostoli: *quidam autem adolescentulus sequebatur, &c.* significans quod ille non fuerit de numero Apostolorum. Constare iterum potest ex modo vestitus: *erat enim amictus syndone super nudo*, scilicet corpore, ait Euangelista. Non videtur autem quod aliquis Apostolus sola syndone super nudo corpore cū Christo cenauerit, & ambulauerit, quia non est ordinarius modus vestiendi, sed accidentarius his qui surgunt è lecto. Memini me apud Caietanum in suis Ientaculis aliquando legisse quid simile, illūmque istius esse sententiæ, non aliquem ex Apostolis fuisse ca-

Caietanus.

reliquit syndonem & confugit: Quin potius aliquē ad tumultuantis turbæ rumores excitatum sumpta in promptu, aut potius circumdata sibi syndone, egressum è lecto, vt videtur quid esset, cumque vellent illum comprehendere, aufugisse.

In domo Annæ quondam sacerdotis & Caipha sacer.

Alius discipulus qui erat notus Pontifici Ioan. 18. Hic Caluanus, & in Mart. 26. Robertus Stephanus in noua Glossa Caluanus ordinaria negant Ioānem fuisse, sed quendam Christi discipulum, qui fuerit notus Pontifici & introduxit Petrum. *phannus.* Sic autem Caluanus: Quosdam, inquit, fefellit leuis coniectura, vt hunc discipulum putarent esse Ioannem: nempe quia suppresso nomine de se loqui solet: Sed vnde cum verbo Pontifice familiaris noticia Ioāni, qui ignobilis erat, & quomodo fieri potuit vt Pontificis domum frequenter, quum esset in Christi contubernio? Magis probabile est hunc non fuisse vnum ex duodecim: sed vocari discipulum, qui doctrinam filij Dei amplexus esset. Sic ille, contradicendi studio permotus, verus Ismaëlita, non autem Isrælita, in quo dolus nō est. Sed sicut de Ismaële dicitur: *Manus eius cōtra omnes, & vicissim manus omnium contra eum*: sic iste impudens Antiquorum refragatur sententiæ, nedum in grauioribus, sed etiam in minimis. D. Chrysoſtomus to. 3. in Ioānem 18. sic ex professo: *Quis ille alius discipulus? Ipse qui hæc scripsit. Et cur se non nominat? Cū enim supra pectus Iesu recumberet, merito se silentio præterit. Sed qua gratia in hoc loco? Eadem ipsa. Nam & hinc epoque se laudat, quod aliis diffugientibus, ipse sequeretur, & idē suum nomen filer, & Petrum sibi præponit, & sui meminisse tamen coactus est, vt intelligas eum cæteris diligentius, quæ in aula principis facta sunt enarrare: vt pote qui aderat. Et aduente quomodo propriæ laudi demit. Ne quis enim diceret: Quomodo omnibus aufugientibus ipse ingressus est? causam adfert, quod esset notus Pontifici, ne quis se secutum admiraretur, neve id ei fortitudini adscriberet. Ideo hæc scripsit Euangelista, præoccupans negationis excusationem. Neque enim tanquam rem magnam, ait se notum Pontifici: sed cū solum se cum Iesu venisse dixisset, ne putares animi magnitudine factum, causam adfert. Hactenus aureum illud eloquentiæ flumen: Vri potius credēdū? Caluino, an Chrysoſtomo? Sed Chrysoſtomum præstat sequi, Caluinum autem reicere, vt venerandæ*

D. Chry.

neranda: Antiquitatis iuratum hostem. Non leuibus coniecturis ductus Chrysofomus censet Ioanem fuisse, cuius favore fuerit intromissus Petrus. Quod si uigeat adhuc Caluinus, Vnde cum superbo Pontifice familiaris notitia Ioanni, qui ignobilis erat piscator: Matth. 4. Caluini refutatio respōdet Nicephorus, Historia Ecclesiastica lib. 1. c. 1. Zebedæus, inquit, decedens in Galilæa filiis ambobus Jacobo & Ioanni hæreditatem reliquit. Ioannes igitur partem suam, quæ ex hæreditate ei cesserat Caipha eius anni Pontifici vendiderat. Quapropter per venditionis eius adidictionem notus quoque ei erat. Arrige aures Pamphagi Sicuti ipse in Euangelio suo dicit. Hæc ille. Audis unde notus fuerit Pontifici genero, & focero, Caipha & Anna. Ioannes Euangelista, ut ipse in suo fatetur Euangelio: Quis hac de re plura desiderat, Cyrillum in Ioannem, ac Euthymium etiam in eundem consulat. Existimant hi duo auctores Græci & probata notæ, Ioannem Euangelistam fuisse discipulum illum, cuius nomen reticetur. Ab illis ergo colomnis ne nos auelli sinamus.

Nicephorus.

Cyrillus in Ioannem & Euthy.

D. Chry.

Leuit. 19.

Possidonius.

Hominis istius, &c. non dicit seductoris, sed hominis tamquam miseretur, ait D. Chrysofomus. Quare ergo, Petre, negas? Sampson fortissimus qui tot Philistæos uicerat, per Dalilam forminam vincitur, & ab eo omnis aufertur fortitudo. Ostiarie uisus percussus verbo Petrus, Christum ore negauit, Dicens: *Non sum.*

Interrogauit Iesum de discipulis & de doctrina, &c. De discipulis tacuit, nō habens quid boni de illis diceret. Longe uero melius tacere de absentibus, quam malè loqui, cum licet reprehensibiles. Vnde illud Leuit. 19. *Non maledicis in domo.* Surdus autem dicitur etiam ille qui non audit, ut ipse absens: Psal. *Detrahentem secreto proximo suo hunc persequar.* Possidonius de vita D. Augustini tom. 1. operum eiusdem August. Contra pestilentiam humanæ conuersationis in mensa ita scriptum habebat.

*Quisquis amat dictis absentum rodere uitam
Hanc mensam uitam nouerit esse sibi.*

Quosdam suos familiarissimos coepiscopos illius temporis oblitos & contra eam obloquentes tā asperè reprehendit ut diceret: Aur delendos esse illos de mensa uentus aut se media refectione ad suum cubiculum surrecturum. Quod nos qui interfumimus, experti sumus. Sic ibi. De doctrina interrogatus: Respondit dicens, *Interroga eos, &c.*

Chrysofomus in Ioannem: Veritatis, ait, maximum argumentum est, cum quis inimicos in testimonium adducit. Non dicit: Tu audisti sermones meos, eum taxas accedit, quod publicam doctrinam non audisset, cuius inteterat proficere quid doceretur. Magnates raro audiunt uerbum Dei seu conciones sacras. Ad Regem Niniur postremo peruenit uerbum Ionæ Prophetæ. Magistri atus raro conueniunt ad audienda sacra. *Dedit alapam Iesu, &c.* Id præsignificatum ac præfiguratum est. 3. Reg. 22. in eo quod uerus Dei Propheta Micheas in maxilla percussus est, ob ueritatis testimonium, Exhorrescat cœlum, exclamat hic D. Chrysofomus, & contremiscat terra de Christi patientia, & serui impudentia. Sic ille. Si arefactum est brachium eius qui percutere uoluit Prophetam, ut supra protulimus, quid de Malcho isto ingratisimo existimandum, quanto dignus sit supplicio, qui Christo colaphum impegit? Scribit Lactantius li. 4. c. 18. ex Sybilla. *Δόρυ δὲ τῶν πῆλαιων ἄνακτορος, hoc est, ut D. August. to. 5. lib. 18. de ciuitate Dei c. 23. D. August. transtulit: Dabunt Deo alapas manibus incæstis.* Hæc ibi ex Erythra. D. Ephrem Sermone de passione Domini apud Surium to. 7. Martij 25. Serui omnes, inquit, cum liberi efficiuntur, accipiunt alapam ut mortali libertate potiuntur: At ipse, ô infœlix, cum sit omnium liberator, iniuste alapa caditur. Quod autem dicit præfatus auctor, seruos accipere ut manumittantur & liberi efficiantur, alapam: Inde probatur quod lege uiltima Cod. de emancipationibus liberorum, scribit Iustinianus: in emancipationibus iniuriosa rapinata quodam dari solita, que ipsa aboleuerit. Paulus Act. 13. alapa percussus legitur. Impleta est Prophetia Isaiæ 50. *Corpus meum dedi percutionibus, & genas meas uellentibus. Si autem bene, Quid me cadis? &c.* Cum sub iudicis sit, Nec prius feriendū sit, quam sententia decreta sit. Nec aliquis indicta causa damnari debeat, atque cū apud iudices iura esse debeat innocetia, *Quid me cadis?* ait Christus. Hic taxat socordiam iudicis qui coram se istum oppressorē iudicij patienter ferat. Narrat Plutarchus to. 1. Opuscul. in Apophteg. Græcorum, Quod Phocio, cum ad mortem duceretur, inimicorum quidam ei obuiam factus in faciem expuit: Tum ad magistratum respiciens Phocio, Nemōne inquit, compescet hunc contra decorum agentem?

Chryso.

3. Re. 22.

Idem.

Lactantius.

Aug.

Ephrem.

Lex.

Act. 22.

Isaiæ 50.

Aug.

Plutarc.

Si autem bene quid me cadis? Sic & Ioan. 10. Multa bona Ioan. 10.

opera

opera ostendi vobis ex patre meo propter quod eorum me vultis lapidare? Sic Michee 6. *Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Responde mihi. Quia eduxi te de terra Egypti, & de domo seruientium liberaui te, & misi ante faciem tuam Moysen & Aaron & Mariam, Quid me cadis?*
In domo Caiphae principis Sacerdotum.

Iterum & tertio negat Petrus. Interim tamen minime putandum est quod idem ipse corde senserit, quod ore profitebatur, ait Beauxamis ad hunc locum. Lingua iurata, sed animus iniuratus erat, vt vulgò dicitur. Siquidem **Luc. 22.** Christus **Luc. 22.** se rogasse testatus est, vt non deficeret fides eius. Hinc Prudentius Poëta Christianus & perueniens Poëta auctor, libro Cathimerinôn. Hymno ad Galli cantum, de Petro sic cecinit.

*Fleuit negator denique
 Ex ore prolapsum nefus,
 Cum mens maneret innocens,
 Animi que seruaret fidem.*

Iudicium 12. *Loquela tua manifestum te facit, &c.* **Iudicium 12.** præclara extat Historia, quod quadraginta duo milia de Ephraim occisa fuerint quia non rectè pronuntiarent Schibooleth, cum stri dore illius litteræ *schim*, at mollius veluti Zibboleth ex loquela nimirum deprehendebantur. **Genes. 27.**

Apulei. *Vox quidem, vox Iacob est, &c.* Apuleius lib. 1. Floridorum: Socrates, inquit, cum decorum adolescentem, & diuinitate tacente conspicatus esset, Vt te videam, aliquid eloquere ait, scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. Siquidem teste Christo: *Ex abundantia cordis os loquitur.*

Cicero. Cicero Tusculanarum Quæstionum tom. 5. Socrates dicebat: Qualis homo esset talem eius esse orationem, orationi autem facta similia, factis vitam. *Homo de bono thesauri cordis profert bona, &c.* Et qui de terra est de terra loquitur, in Evangelio Stobæus similiter Sermo. 3. de prudentia: *Ανάλογον χαρακτήρι τῆς λέξεως ἡ γνώσις τῆς αἰτίας.* Qualis sit vniuersique sermone indicat. Et Maximus serm. 15. de doctrina & sermone Demosthenis, aliàs Democriti, illud citat: Vt in speculis vultus figura, sic in colloquiis animi character ceratur. Et Romuli illud: Fictile sono & percussu, hominem sermone explorandum esse. Vulgarum est adagium, *Qualis vir talis oratio.* in Chiliadibus Erasmi paulò supra ex Socrate.

Stobæus. *Χαρακτήρι τῆς λέξεως ἡ γνώσις τῆς αἰτίας.* Qualis sit vniuersique sermone indicat. Et Maximus serm. 15. de doctrina & sermone Demosthenis, aliàs Democriti, illud citat: Vt in speculis vultus figura, sic in colloquiis animi character ceratur. Et Romuli illud: Fictile sono & percussu, hominem sermone explorandum esse. Vulgarum est adagium, *Qualis vir talis oratio.* in Chiliadibus Erasmi paulò supra ex Socrate.

Erasmus D. Aug. *Conuersus Dominus respexit Petrum.* D. Augustinus dicit: Christum non corporalibus, sed spiritualibus oculis Petrum respexit.

respexit, quia tum intus esset Iesus, Petrus verò foris. Et nos cum regio Vate precemur, *Respice in me & miserere mei.* Anrequam Galli cantum aduerneret Petrus, ter Christum negauit. Quid autem significet Galli cantus supernis commemorato hymno explicat Prudentius.

*Fis namque peccator prius
 Quam praco lucis proxima
 Illustrat humanum genus,
 Finemque peccandi ferat.*

Significat ergo illustratorem cordium, id est, Christum, quod idem initio eiusdem hymni præsignauit.

*Ales diei nuncius
 Lucem propinquam præcinit
 Nos excitator mentium
 Iam Christus ad vitam vocat.*

Et de eodem Petro subdidit:

*Nec tale quicquam postea
 Lingua locutus lubrica est.
 Cantuque Galli recognito,
 Peccare iustus destitit.*

Sic ille vates Christianus.

Dicunt aliqui, Petrum à cætero non requieuisse à Galli cantu ad proximam lucem, sed planxisse, suspirasse, & in oratione perseuerasse.

Falsi testes contra Christum. Sic aduersus Naboth. 3. Reg. 21. & aduersus Susannam, Daniël 13. Contra Stephanum Act. 6. Impleturque illud Psalmographi: *Insurrexerunt in me testes iniqui & mentita est iniquitas sibi.* Prouerb. 6. *Testem fallacem odit Dominus.* &c. 19. *testis falsus iterum. ca. 21. Testis mendax peribit, nec manebit impunitus.* Scribit A. Gellius lib. 10. cap. 1. ex 12. tabulis, de testimoniis falsis. Qui conuictus esset de falso testimonio, è saxo Tarpeio deiceretur. Si non hæc pœna aboleuisset, non tam multi mentirentur, quam videmus. Hæc ibi. Et Suidas in dictione, *τυφάδιος ἀδελφός*, Tenes, inquit, in Tenedo legem tulit, & constituit, vt falsò accusantibus à tergo astatet carnifex sublata securi, vt conuicti confestim occiderentur. At nunc salorum testium magnus est numerus: Exod. 20. *Non feres contra proximum tuum falsum testimonium.*

Possum destruere templum Dei &c. Mentiuntur isti. Non enim ait Christus, *Destruam, sed Soluite templum hoc Ioan. 2.* id est, soluetis, & me interficietis: Nec dixit, *Reedificabo,* hoc enim magis ad materiale templum refertur sed ait,

N Excitabo,

Prudentius.

3. Reg. 21.

Daniël.

13.

Act. 6.

Proue. 6.

& 19. &

21.

Aul. Gellius.

Suidas.

Exo. 20.

Ioan. 2.

Excitabo, quod etiam ad Resurrectionis mysterium accommodatur Non de templo Salomonis manufacto, sed de corpore suo intellexisse explicat S. Euangelista. Ergo ut summam complectar in tribus apparet eorum fallitas: Mutatione verborum, additione, atque sensus inuersione. Dicebat enim de templo corporis sui.

Gen. 39. Non respondes quicquam? Sic Ioseph coram Phutiphare accusatus, tacuit: Genes. 39. Si quidem aperta mendacia non sunt responsione digna.

Rom. 13. Adiuratur à Pontifice Christus, & ob diuini nominis reuerentiam, adiuratus respondit, &c. Ne scilicet videretur contemnere Magistratum, cui, quamuis improbo, honos deferendus est. Rom. 13. Ne item Dei nomen spernere videretur quod ubique honorandum est: Atque ut Iudæis afferret occasionem exultationis quod non crederent, quasi interrogarint, & nõ sit eis responsum. Vt denique Iudæis terrorem incutiat, cum tandem sit illos iudicaturus in maiestate summa. Et aduerte quod ad interrogata Pontificis, Tu es Christus filius Dei benedicti? D. Marco ca. 14. referente) respondit: Ego sum. Et videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei & venientem cum nubibus caeli. Sic D. Marcus. Obseruat autem Petrus Venerabilis libro Epistolarum secundo Epistola prima, Christi deitatem in Euangelii ex claro eiusdem testimonio comprobari, quod Christus adiuratus per Deum, ut diceret si ipse esset Christus filius Dei iuxta duos Euangelistas Matthæum & Lucam non negauerit: Iuxta Marcum apertè se Christum & filium Dei responderit, dicens: Ego sum. Ecce apertè & in regmine Respondet, Ego sum. Qui ergo se Christum & Dei esse filium respondit: utique simul & Deum se professus est. Non enim potuit se confiteri Christum, aut Dei filium, quin confiteretur & Deum. Ecce habes (inter alia quamplurima ex Euangelio testimonia) ubi se Christus Dei filius,

Leuit. 21. & maximè Deum nominat. Sic Petrus Cluniacensis Abbas.

Leuit. 24. Pontifex scidit vestimenta sua, &c. Hoc erat lege veritum

4. Reg. 19. phemauit, inquit, Reus est mortis, pronuntiant statim & exclamant vniuersi: Quia Leuit. 24. lapidandus est blasphemus 4. Reg. 19. propter blasphemiam Rabfacis periti exercitus Sennacheribi. Daniël. 3. Edictum à Nabuchodonosore decretum in blasphemos 1. Timoth. 1. Quos tradidit

1. Tim. 1. Sathana ut discant non blasphemare. In Authenticis col. 6. Lex. Constit.

Constit. 77. ut ne blasphemetur in Deum: Præcipimus, ait Iustinianus, tales, vltimis subdere suppliciis. Eo pretextu lapidati sunt Naboth & Stephanus in vtroque Testamento, Conati que sunt hoc nomine Iudæi Christum lapidare. Ioan. 10. De blasphemia, inquit, quia tu homo cum sis facis Iohan. 10. ipsum Deum. & D. Gregorius li. 4. Dialogorum c. 18. narrat quod puer quinquennis maiestatem Dei blasphemare assumptus, in sinu patris existens malignos spiritus vidit, & clamauit: Obsta pater Mauri homines tollere me volunt atque tunc Deum blasphemauit. Et quia pater, cum non contexit, idè traditus est Dæmonibus ut culpam pater agnosceret. Sic ille. Memini cõtra blasphemos me in superioribus etiã disseuuisse. Quare ad sequentia pergendum.

Expuerunt in faciem eius, &c. In signum contemptus. Impleturque illud Iob 30. Abominantur me, & faciem meam Iob. 30. conspuere non verentur. Iterum alibi: Non pepercerunt in faciem meã spuer. Scribit Petrus Comestor in Historia scholastica, Exod. 32. Quod Hur, quia restituit populo ne faceret idolum, nempe vitulum cõflatilem, in absentia Moïsis, indignatus populus spuens in faciem eius, spuitis eum suffocauit, licet Scriptura non meminerit. Typum gessit hac in re nostri redemptoris, qui spuitis Iudæorũ deformatus fuit.

Velauerunt faciem eius, &c. Quid facies Moïsis velata, præsignabat, nisi velandam à Iudæis Christi in passione faciem? cum non essent digni eum aspicere: Et adhuc velamen, ut scribit Apostolus, positum est super corda eorum.

In pretorio Pilati.

Ligatum cum tradiderunt Præsidi, &c. Sicut Iudic. 16. Sãp- Iudic. 16. son proposita pecunia à Dalila allophyllis seu alienigenis, nempe Philistæis traditur atque ligatur: Sic Christus à Iudæa proditore pecunia venditus Iudæis, ab illis, gentibus, ut crucifigatur, ligatus traditur. D. Hieronymus in Matt. D. Hier. obseruat, habuisse hunc morem Iudæos, ut quem adiudicassent morti, ligatum iudici traderent. Præcessit quoque huius rei figura in Achior, de quo Iudith. 6. Quoniam ille Iudith. 6. dixerat, quod gens Israël defendebatur à Deo suo, ligatus est ad arborem manibus & pedibus ab Holoferne.

Videns Iudæas quod damnatus esset, pœnitentia ductus retulit argenteos, dicens: Peccaui, &c. Libet paulò diutius hinc immorari, ac inquirere in quo deficiat & manca sit Iudæi proditoris pœnitentia? Elucet siquidem tuæ pœnitentię partes. Considerat enim in amaritudine animæ suæ (quæ est

- ratio contritionis) quis sit finis iniquitatis suae, nempe damnatio. Videns quod damnatus esset, ait Euangelista, proprio conscientiae iudicio & testimonio conuictus & condemnatus veluti de quibusdam scribit Apostolus. *appendit ille veluti in statera peccatum*: Dicens, *Peccaui*. Deinde confitetur ore grauitatem sui delicti, *tradens*, inquit, *sanguinem iustum*, se Domini sui proditorem aperte pronuncians. Tertio satisficit, male parta referens. Ita Zachaeus Luc. 19. Sic iste triginta retulit argenteos. Vnde ergo inutilis fuit Iudae poenitentia? Respondeo: Insufficientem de Iesu edidisse confessionem, cum tamen Rom. 10. *Ore confessio fiat ad salutem*. Non enim protestatus est se Christum credidisse esse Deum. Non ait, Tradidi Dominum meum & Deum meum: sed tantum, *Tradens sanguinem iustum*. Disertis verbis Petrus Christum Dei filium professus est Matth. 16. Diserte quoque post resurrectionem Thomas Ioan. 20. confitetur & exclamat, *Dominum meum*; & *Deus meus*: Iudas autem, vt asserit Magnus ille Leo sermone primo de Passione Domini, Iesum non Deum Dei filium, sed nostrae tantummodo conditionis hominem, inter extremum mortis suae periculum credidit: Cuius flexisses, o Iuda, misericordiam, si eius non negasses omnipotentiam. Si ad eam poenitentiam confugisses, quae reuocaret ad Christum, non quae instigaret ad laqueum. Dicendo enim *Peccaui tradens sanguinem iustum*, in impietatis tuae perfidia persististi. Haec Leo. Defecit etiam Iudas in spe. Desperauit etenim de venia, vt Cain: Gen. 4. *Maior est iniquitas mea*, inquit, *quam vt veniam merear*. Mentiris Cain. Nam maior est Dei misericordia quam possit esse iniquitas nostra. Quandoquidem illa est immensa & infinita, *Cuius misericordia non est numerus*, ait diuinus vates: Sed iniquitates nostrae sunt finitae, cum a creatura proficiantur. D. Hieronymus in Psal. 108. Magis, inquit, ex hoc offendit Deum quia se suspendit, quam quod Dominum prodidit. Figuratur in Achitophel 2. Reg. 17. qui defecerat a Dauide, & perduelli ac parricide Absaloni adhaererat, qui suspendio tandem interit. Iudas Christo deserto Iudaeis se coniunxit offerens seipsum ducem exercitus aduersus Dominum suum. Nam Act. 1. scribitur, *Filius est dux eorum qui comprehenderunt Iesum*. Iudas 30. maledictiones incurrit, pro 30. argenteis. De quibus maledictionibus fuse tractatur Psal. 108. qui incipit, *Deus laudem*

neminem ne tacueris. Ibi dicitur: *Et Diabolus stet à dextris eius: iterum, Episcopatum eius accipiat alter*. Quod Iudae Apostatae accommodatur. Act. 1. *Qui abiit in locum suum*, Diabolus scilicet cum Diabolis: Et suspensus crepuit medius, & qui nulla habuit misericordiae viscera: diffusa sunt omnia viscera eius. Ibidem. Commeterij Graeci in Acta Apostolorum, cap. 1. Confracto funiculo quo praefocatus erat Iudas ita praecipitio in terram decidit ac crepuit. Et quidem suspensio est vita non discessit, sed superuixit. Deiectus est enim prius quam praefocaretur. Idque Apostolorum Acta collecti. indicant, quod pronus crepuit medius, Graece *ωρηυος*, hoc est, praecipitatus. Simile quid 2. Paral. 25. legitur, decem milia virorum Seir, seu ex Idumaeis ab Amasia capta fuisse, & adduxerunt ad praeruptum cuiusdam petrae; praecipitaueruntque eos de summo in praeruptum, qui vniuersi creperunt. Subiungit Oecumenius, dicens: Hoc autem planius scripsit Papias Ioannis Apostoli Discipulus, dicens. Ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permansit Iudas. In tantum enim corpore inflatus, vt progredi non posset, cum curru leui cursu pertransiret, curru compressus est, ita vt effunderetur eius intestina. Haec Oecumenio. Quod autem dicitur: *Videns autem Iudas, quod damnatus esset*, Nempe Iesus in domo Pontificis, seu in consistorio sacerdotum & scribarum retulit triginta argenteos: existimat Sedulius Poeta lib. 5. Carminum, ante sententiam Pilati id contigisse. Sic enim ipse cecinit.

Sedulius Poeta.

*Mox igitur Dominum Pilati ad moenia duci
Nexibus astrictum Iudas vt vidit iniquus,
Dirigit, sceleri quoque sui commercia reddens
Incaustum facti pretium, non facta reliquit.*

Haec ille.

Quam accusationem &c. Supra diximus, Neminem indicta causa vel absentem vel non auditum in suis iustificationibus, esse lege diuina & ciuili damnandum. Ioan. 7. & Act. 1. *Non est consuetudo Romanis donare aliquem hominem*, Supple, ad poenam priusquam locum defendendi accipiat.

Quid fecisti? D. Antoninus cap. 6. de Christo ante Pilatum constituto titul. 5. §. 5. sic haec tractat: Quando Pilatus interrogauit eum, *Quid fecisti?* poterat respondere Iesus: *Quae ego feci in populo isto*, ista sunt: Eduxi patrem eorum Abraham de Vr Chaldaeorum, ego protector eius, & Isaac & Iacob fui, vbicunque ambulauerunt:

runt: Ego Ioseph in Ægyptum præmissi ad sustentandum eos tempore famis, in Ægypto quasi Dominum constituendo: Ego populum istum de dura seruitute Pharaonis eduxi, flagellatis multipliciter Ægyptiis, & demum in mari submersis: Ego populum istum vt peculiarem elegerim cunctis nationibus, dando eis legem meam: Ego quadraginta annis Manna per desertum cibavi: Ego in terram promissionis eos adduxi, expugnatis habitatoribus terræ illius, &c. Demum ego ex eis carnem assumens inter eos humiliter conuersatus sum: Ego omnibus beneficia contuli, innumeras sanitates perficiens, cæcis visum, claudis gressum, surdis auditum, loquelam mutis, munditiam leprosis, vitam mortuis restitui, peccatoribus donavi indulgentiam, mortuis lætitiā, plurimis gratiam, ignorantibus sapientiæ doctrinam. Hæc sunt Pilate, quæ feci, de quibus possunt me accusare, si digna sunt ista. Sic ille ibidem.

Quid est veritas? &c. Qualis iudex, qui querit & nescit.

Ioan. 14. Quid est veritas? Ipsa veritas coram te est Pilate. Ioan. 14. & eam non agnoscis? Responsum Christi non expectauit.

Lact. 2. Eiusmodi enim iudices oderunt veritatem. Scribit Lactantius lib. 1. de Vita Philosophorum in Biante, Impio querenti, quid est pietas? Nihil respondit: & silentij causam sciscitanti dixit: Quia de rebus nihil ad te pertinentibus queris. Sic Pilatus contra veritatem pugnat, & quid esset veritas inquirebat. Sed Iesus responsum non dedit ei. Sic in libris Regum: Quid tibi & paci?

Luc. 13. Incipiens à Galilæa vsque huc, &c. Galilæi sæpè reperiuntur seditiosi, quales illi Luc. 13. Quorum miscuit sanguinem sacrificij Pilatus, ac Iudas Galilæus Act. 5. Quasi dicat: Cogita omninò hunc talem esse, idèoque è medio tollendum esse.

Misit ad Herodem &c. Quia ex lege Romanorum (vt ait Theophylactus) vnusquisque à principe regionis sue iudicandus est decima tertia, quæstione 1. Ca. Ecclesias singulas sæterè præcepit Dominus per Moysen Deut. 23. Vt nemo mittat falcem in messem alienā. Ideo mittitur Galilæus ad Tetrarcham Galilææ. Sed quare non absoluit innoxium iudex, cognita eius innocentia? *Excusationem non habet de peccato Ecclesiastici 7. Noli querere fieri iudex, &c.*

Apud Herodem.

Herodes viso Iesu gauisus est, &c. Cupidus erat eius videndi, non eo affectu quo Sancti patres, sed curiositate potius: Cupie

Cupiebat aliquod videre signū, satiandæ cupiditatis gratia, præstigijs hoc imputans, nò doctrinæ confirmandæ gratia, quæ signa & Iudæi Beelzebub tribuebāt Luc. 11. Mat. 12.

Stabant principes constanter accusantes illum &c. Constantia hæc seu potius pertinacia figurata fuit in Iamne & Mambre obstitentibus veritati ac Moyse, coram Pharaone. 2. Timoth. 3. & Babylonis exurgentibus in Danielē coram Dario Dan. 14.

Illusit indutum veste alba &c. Derideretur iusti simplicitas Iob. 12. Derisit Iesum Herodes vt fatuum & vecordem: Sic coram Rege Geth, rideretur Dauid, stultusque reputatur.

Spreuit eum cum exercitu suo. Prouerb. 19. Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. Vide qualis fuerit aula Herodis! Finem eius describit Iosephus libro 18. Antiquitatum cap. 9. Caius Imperator Herodem perpetuo damnauit exilio, apud Lugdunum urbem Galliarum Herodiade. Atq; hæc fuit vindicta quam Deus intulit. Et, vt semel de Pilato etiam dicamus. Narrat Eusebius lib. 2. Hist. Eccle. c. 7. ex Ruffini versione, quòd etiam Cedrenus in Historiarum compendio, atque Nicephorus lib. 2. ca. 10. consimiliter referunt, quòd Pilatus propria manu transfuerans, nefariam vitam vi abiectis referatur. Hactenus illi.

Apud Pilatum. 2.

Cum accusaretur nihil respondit ailed vt miraretur præses vehementer &c. Psalmo 37. Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum, & non habens in ore suo redargutiones, Isaiæ. 53. Quasi agnus coram tondeute se obtumescet, & non operiet os suum, &c.

Est autem consuetudo vobis, vt vnum dimittam &c. Puto propter memoriam liberationis ex Ægypto, vel certè ob liberationem Ionathæ. 1. Reg. 14. Proponit igitur optionē populo eripiendi aut Christum aut Barrabam, qui duorum capitalium criminum reus erat, seditionis nimirum ac homicidij. Proinde impium erat illum eripere. Hunc Christo conferre Pilatus, vt saltem collatione cum nefandissimo homine facta innocens appareat, & coacti illum eripiant.

Non hunc seu Barrabam, &c. Rem omninò impiam postulant, homicidam contra leges eripi, sed & seditiosum ac latronem libertate donari. Innocètem etiam damnari, & quòd omne scelus superat. Benefacterem omnium morte adiudicari, atque Dei filium ad eos missum, ac Mes-

2. Tim. 3.

Dan. 14.

Iob. 12.

Pro. 29.

Ioseph.

Eusebius

Cedren.

& Nice-

phorus.

Psal. 37.

Isa. 53.

1. Reg. 14.

quam in lege promissum, tam indignis modis tractare. Quid quæsto aliud est quam dicere: Occidatur, qui uiuificat mortuos, & dimittatur latro, ut occidat iterum uiuost Acto. 3. Hinc Act. 3. illis exprobrat Apostolorum princeps: Petrus Exo. 32. *uirum homicidæ donari uobis, authorem uero uitæ interfecistis*. Sic patres eorum Exod. 32. vitulum aureum Deo uero pre-tulerunt, ac filij Belial Deo quem coluerunt Patres eorum Baal idolum prapoliuerunt.

Iob. 2. *Apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit*. Ioan. 18. Iob. 2. Psal. 37. *Sathan percussit eum ulcere pessimo* Psal. 37. *Ego in flagella per-ratus sum*. Et alibi. *Supra deorsum meum fabricauerunt peccatores*. Igitur, quia Psal. 31. *multa flagella peccatoris*, Christus qui pro illis pœnas luit, flagellatur. Supra Christi dorsum Adam inobedientiam suam, Eua cibi vetiti comestione, Loth incestum suum, Moyses & Aaron incredulitatem suam, Dauid homicidium & adulterium, Salomon idololatriam, & denique uniuersa Synagoga rebellionem suam atque pernicitiam deposuerunt & proiecerunt. Flagellauit autem, Quia Romanis cautum erat, ut qui crucifigeretur, prius flagellaretur, ait D. Hieronymus in Matth.

D. Hier. *Plectentes coronam de spinis, &c.* Præfiguratur Genes. 22. *in ariete uepribus hærente*. En terra ingrata Genes. 3. *spinas & tribulos germinauit suo cultori*. In huius recordationem hodie coronam gestant sacerdotes, ut scribit S. Germ. Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus Rerum Constat. Ecclesiasticarum Theoria: *Tonsura, inquit, capitis sacerdotis vice coronæ est spinæ*. D. Petrus missus ad prædicandum, attonsus est à non credentibus ut illuderetur. Sed Christus infamiam in honorem conuertit. Subscribit Venerabilis Beda Histo. Angelorum lib. 5. cap. 22. *Nos passionis Domini signum in vertice gestamus*. Neque ob id tantum in coronam attondemur, quia Petrus ita attonsus est: Sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis ita attonsus fuit: Et nos qui per eandem passionem saluari desideramus, ipsius passionis signum cum illo in vertice gestamus. Pudeat sub spinato capite, Exclamat alicubi D. Bernardus, membra esse delicatiora.

D. Bern. *Posuit arundinem in dextera eius, &c.* Loco sceptri, quod Reges dextera gerere solent, ut inane illius regnum doceant, sicut & inanis & fragilis, omnique uento obnoxia est arundo, Matt. 11. *Arundinem uento agitatam?*

Ueste purpurea atque lacera eum illusorie induerunt. Sic impie

impleretur figura, Zach. 3. Iesus pontifex indutus erat uestibus sordidis.

Exiit portans spineam coronam & purpureum vestimentum. Hoc sanè est illud spectaculum ad quod Salomon inuocabat: Cant. 3. *Filia Hierusalem, id est animæ fideles egredi-mini per deuotam contemplationem, & uidete, oculo mentis, Regem Salomonem*, hoc est Christum æternam Dei sapientiam, in diademate quo coronauit eum mater sua, impia Synagoga, cui ut filius sub lege factus Gal. 4. se addixerat, in die de-ponationis suæ, id est mortis, per quam Ecclesiam suo sanguine redemptam sibi in sponsam alciuit. Ait enim: *Ego seruatus fuero à terra omnia traham ad me*, Ioan. 12.

Ecce homo, &c. Ille homo qui dicitur Iesus Ioannis 9. *Hic homo multa signa facit*, capite 11. *Unus homo moriatur pro populo*, ibidem, filius hominis frequentissimè dictus in Euangelio. Iterum, *Homo quidam fecit carnem magnam, & uocauit multos*. Verè homo, id est, humanus, imò ipsa humanitas, siue ut significantius Græcè dicitur *ἡ φιλάνθρωπος*, erga homines beneuolentia ac singularis amor, & ut Diuus Ignatius dicere solitus erat, *ἰησὺς ἰπὸς ἰερωσποῦ*, Amor meus Iesus crucifixus est, ut aliàs cirauimus. Ecce homo non bellua: Caro enim & frater uester est, Quid in eam tam rabidè ferocitatis? Omne animal diligit simile sibi: Ecce homo uobis similis: humanitatem ergo exuisse uide-mini, qui huius non miseremini. Corda humana si uobis sunt, agedum homines uos ostendite: Satiamini sanguine fuso, siquid humanitatis in uobis est: Compassione saltem commoueamini. *Ecce homo*.

Accipite eum uos & crucifigite, &c. Non iubentis aut permittentis sunt hæc, sed se se à iudicio, & proferenda iniusta sententia eximentis.

Nos legem habemus, &c. Sed contra legem insontem interfectis, Exod. 23. Nihil mirum si quis hæreticorum contra Christum & Ecclesiã sacras scripturas allegare uideatur: Cum & hic idem in Christum, sed impiè, Iudæi fecerint, & ante eos Diabolus tentans eum, Matth. 4. dixerit: *Seruum est. Angelis suis, &c.*

Vnde es tu? &c. Non quòd patriam quæreret, quam patris Galilæam esse audierat, sed generationem & patrem, scilicet an aliquis ex Diis gentium esset: Errore nempe gentili inductus. Sic & Act. 14. Lyaonij de Paulo & Barnaba dixerunt: *Diij similes facti hominibus descenderunt ad nos*: Et

Ioan. 12.

Ioan. 9.

Cap. 10.

D. Ignatius.

Exo. 23.

Matt. 4.

Act. 14.

vocabant Barnabam Iouem, Paulum verò Mercuriū, quoniam ipse esset dux verbi. Timet ergo Pilatus ne & iste licet in forma hominis, verè filius Dei sit. Re vera Christus filius Dei erat, non Iouis aut alterius falsi Dei, vt pluralitatem falſorum Deorū poſuerunt Ethnici: ſed quia à patre diuino ab aeterno genitus, & propter nos homines ac noſtra ſalutē deſcēdit de caelis, Et homo factus eſt. Hoc neſciuit Pilatus.

Reſponſum non dedit ei, &c. Tum quòd eo indignus eſſet, nec miti debeant margaritæ ante porcos, Matth. 7. Et tu propriam gloriam quærere videretur, Nec capax eſſet Pilatus tantorum myſteriorum.

Alciat. Iuriſc. Sedit pro tribunali, &c. Memini apud Alciatum Iuriſconsultum quandoque legiſſe Emblemata quoddam in Senatus boni Principis, in hunc modum:

Cur ſedent? Quia mente graues decet eſſe quieti
Iuridicos, animo nec variare leui.

Ergo Iudices ſedent, quòd animus eorum debeat eſſe optimè compoſitus; nec hinc atque hinc ſecti, quòd cuius leuitatis. Sedendo etenim & quieſcendo fit anima prudētior ait Philoſophus. Habetur in ſexto Decretalium, De ſententia & re iudicata, Sententia quam à Iudice ſtando, non ſedendo proferri cōtingit, nullius penitus eſt momēti. Narrat A. Gellius libro ſeptimo, capite primo de Scipione Africano, cum oppugnaret oppidum in Hiſpania, Quodam die ius in caſtris ſedens dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul videbatur. Sic ille. Et Plinius ſecundus, Episto- larum libro quinto Episto- la vltima: Sedebant iudices, Ceterum iuri venerant, &c. Non ſemel in Pandectis legitur, Iudicem pro tribunali ſedere. Confeſſim, inquit lex, pro tribunali te ſedentem adiit.

Lauit manus ſuas, dicens: Innocens ego ſum, &c. Mos laudati manus ad puritatem deſignandam Gentilibus etiam olim communis fuit, & Iudæis ipsis, ex hoc Pſalmus vigintiſimus quinquies, Lauabo inter innocentes manus meas, &c. ceteris. Dixiſſet verò, Lauabo interim nocētes manus meas iudex iniquus Pilatus. Manuum abluendarum geſtus, & ſimilis innocentiæ quædam aperta demonſtratio. Cuius enim quis ſe in ſontem & immunem à crimine aliquo vellet indicare, ſed nec vllum in eo admitendo confeſſum præbuiſſe, præſentibus quibuſdam manus abluere, vt ex ea manuum mundicia, puritatem animi declararet. Idem eſt intellectum à peruerſo noſtra Redemptoris

iudicis

iudice Pilato, cum accepta aqua manus abluere innocētiam profeſſus, crimenque in Iudæos reiciens.

Sanguis eius ſuper nos, &c. Hoc eſt, quòd Chriſtus prædixit: Matth. 23. Veniet ſuper vos omnis ſanguis iuſtus: Nos contra, prædicamus: Sanguis eius ſuper nos. Col. 1. Pacificans per sanguinem crucis, ſue qua in terris, ſue qua in caelis ſunt. Apoc. 1. Redemiſti nos Domine in ſanguine tuo. Hebr. 9. Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Zachar. 9. Tu in ſanguine Teſtamenti aduertiſti vniuersos, &c. 1. Corinth. 6. Empti eſtis pretio magno. 1. Cor. 6.

Erat hora quaſi ſexta, &c. Homo ſexto die conditus, ſexta hora, ſeu meridici peccauit, eadem quoque die, nempe, Veneris ſancta & hora, Chriſtus pro hominis reparatione morti adiudicatus, & cruci ſuffixus fuit.

Ieſum flagellis caſum tradidit voluntari eorum, &c. En duo flagitia: Abſoluit enim ſicarium, & condemnat innocentem. Nec ratio & aequitas, ſed petitio importuna maleuolentiam Iudæorum præualuit apud iniquum iudicem.

Vxor Pilati miſit ad eum cum ſederet pro tribunali: Nihil tibi eſt miſto illi, &c. Hic exclamat Theophylactus Magnum miraculum! Eum qui iudicabatur à Pilato, vxorē eius exterruit. Sunt autē qui dicant Dæmonē per mulierem impedire voluiſſe Chriſti paſſionem ac mundi redemptionem.

Baiulans ſibi crucem, &c. Nota quòd prius purpura fuerit excutus, inductuſque propriis veſtimentis, quatenus ſcilicet omnibus notior fieret & contemptior, & vt ipſa cederent in partem militum qui, vt infra dicitur, partiti ſunt veſtimenta eius, &c. atque vt Iudæus natione agnoſceretur non Gentilis, hinc in ipſos Iudæos omne ſcelus redundaret: & vt veſtes eius ſuo cruore tingerentur. Vt autem turba, quæ ad locum ſupplicij accederet, ſciret ipſum crucifigendum eſſe, ipſemet crucem baiulauit. Impleturque illud. Iſaia 9. Iſaya 9. Factus eſt principatus ſuper humerum eius, &c. cap. 22. Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius, aperiet, & non erit qui claudet, &c. Apoc. 3. Hæc dicit, qui habet clauem Dauid, &c. per quam crux intelligitur, qua cæli ſunt tanquam clauem referati. Geneſ. 22. Iſaac ferebat ligna holocauſti, &c.

Angariauerunt Symonem Cyrenæum, &c. Timebant enim ac Chriſtus ſub onere, iam tormentis fractus, & nocte tota in ſolenni ducta deſiceret: & proinde ſi non viuus ad montem Caluariæ perueniret, crucis ignominiam non perciperet. Nec enim hæc compaſſionis affectu, faciebāt, à miſericordia omnino alieni, ſed vt Ieſum ad maiores referuaret cruciatus.

*Philoso-
phus.
Decret.
A. Gellius.*

*Plinij.
Epist.*

*Theophy-
lactus.*

Gene. 22.

Gene. 22.

cruciatus. Gentilem è Cyrene cogit, quod indignum censerent, si Iudæus hoc lignum tormenti genus ac supplicij terribilissimi contingeret. Latèter verò indicatur Gentiles reprobatis Iudæis crucis fructum excepturos. Docemurque hoc factu crucem nostram ferre post Christum, illique cõfigi, si volumus ipsius fructu perfrui.

- Duxerunt illum ad locum qui dicitur Golgotha, &c.* Existimant D. Hieronymus à caluariis seu craniis decollatorum quæ hinc insepulta iacebant, nomen sumpsisse. Multi vero ex antiquis, putant sic dictum à Caluaria Adami hinc sepultum, ubi verus Adam ceciderat in mortem: Ibi etiam noui Adami trophæum, scilicet crux, erigeretur cõtra mortem. Et ne videatur destitui grauißimorum autoritate doctorum hæc sententia, paulò fusiùs in mediũ probatos & clarificos proferamus scriptores. D. Cyprianus, Sermone de Resurrectione Christi ita loquitur: Cuius sanguine conspersus creditur Adam caluaria, qui sub loco, quo crux Domini sita est, humatus traditur ab antiquis. Audis antiquum aethiorem, traditionem referre antiquorum? Ad stipulandum Origenes Hom. 35. in Matth. Venit, inquit ad me tradidit quædam talis, quòd corpus Adæ primi hominis ibi sepultum est, ubi crucifixus est Christus, vt sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificentur, &c. Cõsimiliter D. Epiphanius lib. 1. to. 3. contra Tarianorum hæresim 46. Reperimus Dominum in Golgotha crucifixum esse, & non alibi quam ubi corpus Adam iacebat. Egressus enim de Paradiso, cum habitasset è regione ipsius montis tempore, postea abiit eò, & in hoc loco Hierosolymorum videlicet, debitum naturæ persoluens, illic sepultus est in loco Golgotha. Vnde merito cognomen habuit locus, quod Craniij, siue Caluariæ locũ interpretantur. Et quia primæ formati hominis Adam, Caluaria illic inuenta est, & illius reliquias sitæ erant: ea de causa Craniij locus cognominatus est. Quare & hinc implebatur quod dictum est: *Surgere & dormis, & resurge à mortuis, & illucescet tibi Christus.* Sic ille Magnus ille Athanasius fragmento, in passione Saluatoris Non alibi ait, patitur, nisi in Caluariæ loco. Quæ Hebræorum Magistri dicunt Adami sepulchrum fuisse, ibi etiam post maledictionem humatum esse asseruerant. Quod si ita se habet, Non possum non admirari passionis communitatem, & aptitudinem peculiarem. Oportebat enim Dominum renouare cupientem primum Adam renouare, vt

soluto ipsius peccato, peccatum vndique tolleretur ab vniuerso hominum genere. Et quandoquidem audiuit Adam, Genes. 3. *Terra es & in terram ibis:* ita iã vicissim audier: *Excurrere qui dormis, surge à mortuis, & illuminabit te Christus.* D. quoque Ambrosius Epistola 19. ad Horontianum sub finè. *D. Ambrosius.* la Golgotha Adæ sepulchrum, vt illum mortuum in sua cruce resuscitaret Christus: Vbi ergo in Adâ mors omnium: ibi in Christo omnium resurrectio. Vale. Idem in Luc. 23. *Iste crucis locus, super Adæ vt Hebræi disputant, sepulchrum positus erat. Cõgruebat quippe vt ibi vitæ nostræ primitiæ locarentur, ubi fuerant mortis exordia.* Theophylactus in Matth. 27. Craniij locus dictus est, eò quòd dicunt qui traditiones tenent, quòd Adam illic sepultus sit. *Sicut enim in Adam morimur ita in Christo omnes nos viuificari oportebat.* Iterum in Mar. 15. Traditio est quæ à priscis patribus vique ad nos peruenit, quòd Adam in Golgotha sepultus sit. Et in Luc. 23. Dicunt primum parentem nostrum ad locum Craniij sepultum esse, vt ubi per lignum casus, illic & per lignum resurrectio, vt vnde principium mortis, inde & mortis destructio. Et in *Ioan. c. 19.* Caluariæ locum dicebãt, sicut narratio prodit, quòd illic sepultus sit Adam, vt ubi principium mortis, illic & casus eius fieret. Traditio enim Eccllesiastica est quia prior Indayca, postquam fuit eiectus homo ex paradiso, domicilium ibi habuit in solatium bonorum quæ in paradiso erant, data, ei terra illa, quæ omnium aliarum optima esset & pinguißima. Homines igitur qui tunc habuerunt pro miraculo mortui Caluariam depulatam, in loco illo habitantes, inde cum nominauerunt, & post diluuium fama hæc à Noë in omnes diuulgata est. Vade & Dominus ubi fons mortis, illic moritur, vt illum siccet. Sic Theophylactus ad verbum. Id sumptum (haud dubiè) ex D. Chryostomo tom. 3. in c. 19. Ioannis. Exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locus, ubi quidam dicunt Adam & mortuum & sepultum esse, & Iesum ubi mors dominata est ibidem trophæum erexisse, hoc est, crucẽ quam tulit contra mortis tyrannidem. Hæc ille. Subscribit etiam huic Euthymius in Matth. 27. Aiunt quidam in loco Caluariæ Adam mortuum esse ac iacere: & dispositum est vt ubi verus Adam cecidit in mortem, ibi etiam noui Adami trophæum, erigeretur contra mortem: dico sanè crucem. Iterum S. Pater Anastasius Synaita lib. 11. Commentariorũ in Hexameron circa principia, confert Christum, cum Adamo

D. Ambrosius.

Theoph.

D. Chry.

Euthym.

D. Anast.

Adamo qui seipsum succinxit subligaculo, postquam comidisset cibum mulieris infidiatricis, Vide, inquit, Christum in Golgotha subligaculo tantum succinctum pendentem in cruce, supra Adā crauium (obserua hæc verba) pro Adamo & Eua patientem. Sic ille. Ex quibus facile colligitur, traditionem esse antiquissimam atque Ecclesiasticam, ab illis venerandæ antiquitatis scriptoribus relata, hæc improbatam: Adamum fuisse in monte Caluarie sepultum, quod longè verissimillimum est. Nec refragatur D. Augustinus fidus antiquitatis (etiam teste Caluino) optimèque interpres. Is enim to. 10. serm. 71. de tempore. Hieronymus inquit, presbyter scripsit ab antiquis & senioribus Iudeis se certissimè cognouisse, quod ibi immolatus sit Isaac, vbi postea Christus crucifixus est. Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipso loco vbi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus. & ideo Caluarie locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum. Et verè, fratres, non incongruè creditur, quia ibi erectus sit medicus, vbi iacebat egrotus. Et magnum erat vt vbi occiderat humana superbia; ibi se inueniret diuina misericordia. Et sanguis ille pretiosus etiam corporaliter puluerè antiqui peccatoris, dum dignatur descendendo cōtingere, redemisse creatur. Hucusque S. Pater Augustinus. Solus D. Hieronymus, quod sciam, non satis probat hanc sententiam. Namque in Matth. 27. scribit ita: Ad diui quendam exposuisse Caluarie locum, in quo sepultus est Adam, & ideo sic appellatū esse, quia ibi antiqui hominis sit conditum caput, & hoc esse quod Apostolus dicit *Ephes. Surge qui dormis, &c.* fauorabilis interpretatio mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbē enim foras portā loca sunt in quibus truncanur capita damnatorum, & Caluarie, id est, decollatorū sumpserunt nomen. Propterea ibi crucifixus est Dominus, vt vbi prius erat damnatorū ibi erigerentur vexilla martyrum. Sin autē quopiam contendere voluerit, ideo ibi Dominū crucifixum, & sanguis ipse super Adā tumulū distillaret. Interrogatum eum, quare & alij latrones in eodem loco crucifixi sunt: quo apparet Caluariam, non sepulchrum primi hominis, sed locum significare decollatorum, vt vbi abundauit peccatum, superabundaret gratia. Adam verò sepulchrum in Hebron & Arbec in Iosue c. 14. legimus. Hæc ibi. Responderi posset, problema esse Theologicū, cuius altera pars amplius

D. Aug.

D. Hier.

complexus fuerit, D. Hierony. contra aliorū cōmunem opinionē. Vnusquisque enim, absque fidei præiudicio, in similibus problematicis quæstionibus in suo sensu potest abundare. Singularis autē D. Hieron. sententia seu propria eius opinio cedat multitudini aliter sentiētium, rationi magis consentaneū videtur. Cū & idē S. Pater to. 9. in c. 5. Ephes. liberū cuique relinquat opinari prout volet, sic enim scribit. Scio me audisse quendam de hoc loco: *Surge qui dormis &c.* in Eccl. disputantem, qui in theatrale miraculum, nunquam antè visam formā populo exhibuit, vt placeret: Testimonium hoc, inquit, ad Adam dicitur in locos Caluarie sepultū, vbi crucifixus est Dominus. Qui Caluarie idcirco appellatus est, quod ibi antiqui hominis esset conditū caput. Illo ergo tempore quo crucifixus est Dominus, super eius pendebat sepulchrū hæc propheta cōpleta est dicens: *Surge Adā qui dormis & exurge à mortuis: & nō vt legimus, τὰ νεκρῶν οὐκ ἐγείρεται, id est, orietur tibi Christus, sed τὰ ζῶντων, id est, contiget te Christus: Quia videlicet tactu sanguinis ipsius & corporis dependentis, viuificetur atque conlurgat: & tunc typum quoque illum veritate compleri quādo Elisæus mortuus, mortuū suscitauit. Hæc vtrū vera sint nec ne, lectoris arbitrio dereliquo. Certè tūc in populo dicta placuerunt & quodā plausu ac tripudio sunt excepta. Vnum quod scio, loquor: cū loci istius interpretatione atque contextu, sensus iste nō conuenit. Hactenus D. Hiero. ibi. Percipis satis, ipsum lectoris arbitrio relinquere, quod præoptauerit. Adde quod to. 1. Epist. Epistola 16. Paula & Eustochium Marcellæ scribūt: Stilus verò palam indicat, mulieres in hac Epist. D. Hieronym. opera vsus fuisse. Sic autem scribunt. In hac urbe, nempe Hierusalem, imò in hoc tunc loco, & habitasse dicitur & mortuus esse Adā: Vnde & locus in quo crucifixus est Dominus noster, Caluarie appellatur: scilicet quod ibi sit antiqui hominis Caluarie condita, vt secundus Adam & sanguis Christi de cruce stillans: primi Adam & iacentis protoplasti peccata dilueret, & tūc sermo ille Apostoli cōpleretur: *Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* In tribus nominibus Trinitatis demonstrat fidē, Iebus, Salē, & Hierusalē appellatur. Hæc ibi. Nō igitur abhorret omnino ab hac opinione præfatus D. Hiero. Nolo præterire Basilij Magni sententiā. Is siquidē in c. 5. Isa. ad verba: In cornu in loco vberi scriptū reliquit. Obtinuit fama quædam in Eccl. memoriam confer*

Basilij.

conseruans non quidem scripto proditam quæ & talis est, quod prima vtique Iudæa hominem habebat incolam, nimirum Adam, humiliterque excidit deliciis paradisi in hac terra collocatum, ad mitigandam iacturam bonorum quibus fuerat exurus. Prima igitur etiã mortuum hominem excepit, qui & illic eam cui addictus erat, sententiam condemnationis plenè est exequutus. Itaque insolens esse ac nouum videbatur illius ætatis hominibus spectaculũ, Os capitis defluente carne nudum. At illi recondentes cranium, loco illi nomen indidere *ἡράριον*, id est, Caluariam. Probabili ratione potuit Noë non ignorasse sepulchrum principis huius, & mortalium omnium primigenij: siquidem hac de re fama à diluuiio mox per orbẽ propagata est ab ipso, & dimanauit, eò quòd Dominus excussa origine humane mortis, in loco qui *ἡράριον* dicitur, id est, Caluaria, passus est, vt quo in loco corruptio siue mors hominũ iniriuit accepit, illic vita regni suũ fumeret exordium. Et quæ admodum mors inualuit in Adã: Ita & in Christi morte inefficax redderetur & pessum iret. Ob hoc in cornu: quã aduersus inimicũ habẽte arma tutelaria, nẽpe crucis Christi & pingui, tanquam situs regionis post paradysum, principem laudem fecunditatis auferat inter omnes quæ sub cœlo sunt. Hucusque Basilius ille Magnus. Ex quo facilius intelliges, quid sibi velit Theophylactus in Ioannẽ supra citatº, vbi dicit Traditio Ecclesiastica est, quia prius Iudayca, nempe prima est Iudayca terra in qua primus homo domicilium habuit. Et reliqua videtur ex eodem Basilio haussisse. Solet autem ad pedem crucis depingi caluaria mortui quo significatur Christum ibi sepultum esse, vbi sepultura erat Adami. to. 1. Surijs scribit Metaphrastes in vita Theodosij Cœnobiarchæ: Multa sunt quæ sola scriptis mandata traditio, efficit vt in hodiernum vsque diem precertis habeantur: Qualia sunt ea quæ dicuntur de loco cranij, quæ sunt (inquam) tractata à Magno Basilio. Ille enim dicit in quadam oratione sua non scriptam nobis exponere traditionem: Adam primus noster parens in hoc qui nunc dicitur cranij loco dicitur esse sepultus, vbi meus quoque Christus pro nobis crucem & mortẽ suscepit, propter eam quæ verbis explicari non potest benignitatem. Sic ibi Basilij verba habes paulò supra posita. Quid ergo superest nisi vt obiectioni quam ex Iosue c. 14. proposuit D. Hieronymus, respondeamus: Nimirum Adam sepultum fuisse in Hebron.

*Metaph.
apud Surijs.*

Hebron. Sic facer habet contextus. Nomen Hebron antea vocabatur Cariatharbee. Adã maximus ibi inter Eua-chim situs est. Hæc palam indicare videntur Adamum illum maximum, primum scilicet parentem in Hebron sepultum fuisse: Non igitur in Caluaria. Lyranus hæc verba *Lyranus.* sic interpretatur Cariath-arbee, id est ciuitas quatuor. Sic cognominatur, eo quòd quatuor Patriarchæ principales ibi sunt sepulti cum suis cõiugibus: Scilicet Adam & Eua: Abraham & Sarra, Isaac & Rebecca: Iacob & Lya. De primo quidem habetur Ios. 14. Adam ibi maximus situs est: De reliquis tribus expressè quoque *Genes. 49.* in hunc modum. *Sepelite me, d'cebat Iacob filijs suis, cum patribus meis in sepulchra duplici qua est in agro Ephro. Hæc hæc, contra Membræ in terra Chanaan, quem emit Abraham in possessionem sepulchri. Ibi sepelierunt eum, & Sarram uxorem eius. Ibi sepultus est Isaac cũ Rebecca coniuge sua: ibi & Lya condita iacet.* Idem Lyranus in *Genes. 23.* vbi dicitur: *Mortua est Sarra in ciuitate Arbee, qua est Hebron in terra Chanaã, &c.* Arbee, inquit, id est quatuor. Aliqui dicunt nõ omninò extra rem, sic vocatã propter quatuor Patriarchas ibi sepultos cum coniugibus suis scilicet Adam & Eua &c. reliquos supra enumeratos. Vel sic vocatur, vt dicunt aliqui propter quatuor Gigantes ibi sepultos, scilicet Ahimam, Sefai, Tholmai, & pater eorum. Alij, ait præfatus author super Ios. 14. c. dicunt quòd vocata est Cariath-arbee, id est, ciuitas Arbee qui dominatus fuit ibi, & à quo descenderunt Gigantes alij. & ideo *Ios. 15. c.* habetur: *Cariath arbee patris Enoc ipsa est Hebron.* Enoc autẽ exponitur Gigas: At dicet aliquis, in tanta opinionum varietate quid tenendum? Respondet ibidem Lyranus: Potest dici pro cõcordia, quòd ab infidelibus vocata e: Cariath-arbee, propter quatuor gigantes ibi sepultos, & propter nomen proprium illius qui ibi dominatus fuit. A fidelibus autem vocatur Cariath-arbee propter 4. Patriarchas ibi sepultos. Adã maximus ibi situs est. Adam inquit Lyranus ibi, est nomen commune, & significat hominem, tamen appropriatum fuit primo homini. Dicunt aliqui quòd ibi tenetur Adam pro primo homine ibidem sepulto. Alij pro illo Gigate nomine Arbee: Alij, vt Hebræi dicunt, quòd accipitur pro Abraham ibi sepulto, vt habetur *Genes. 25.* Qui fuit maxima reputationis in illo loco *Gen. 23.* de eo dicunt: Princeps Dei es apud nos. Hactenº Lyranus. Ex quibus deprehenditur, locum illum Ios. 14. à D.

Gen. 23.

Ios. ca. 15.

Can^o &
Molan^o.

Isidorus.

Hieronymo allatum non convincere, neque efficaciter probare Adamum fuisse in Hebron sepultum, & non in monte Caluariz. Quid super hoc argumento sententia recentiores, duo Theologi visum est explicare, nempe Melchior Canus Canariensis Episcopus, & Ioannes Molanus Lquaniensis. Prior quidem lib. ii. locorum Theologicorum cap. 3. argumento 8. scribit ita: Augustinus ser. 71. de immolatione Isaac. Et Cyprianus in sermone de Resurrectione Christi, atque Paula & Eustocho in Epistola ad Marcellum, historiam tanquam habitantium ore celebratam narrant de Adami sepultura, in ipso loco, ubi crux fixa est. Ita eam refert quasi minimè dubiam Epiphanius contra Tatianos. At Hieronymus in Matth. c. 27. & in 6. Epist. ad Ephesios quasi fabulâ irridet, quod Ios. 14. Adam in Cariath-arbee dicatur esse conditus. Opinionem verò Hieronymi Isidorus sequutus est. Hæc ibi. Isidorus autem de vita vel obitu sanctorum, sic de Adamo: Sepultus est autem in loco Arbe, qui locus nomen à numero sumptus, hoc est, quatuor, pro eo quod tres Patriarchæ ibidem sunt sepulti, & hic quartus Adam, Hic est Ebron Metropolis vrbium Allophylorum, in qua fertur quondam fuisse habitatio Gigantium, ubi etiam & Dauid postea vnctus est in regno. Est autem ciuitas sortis Iudæ Ios. 15. Cariath-arbee hæc est Hebron in sacerdotibus separata. Ios. cap. 21. Cariath-arbe patris Enac, quæ vocatur Hebron in monte Iuda, distans ad Austratem plagam millibus 22. procul ab Hierosalem. Sic ille. Cap. 5. eiusdem lib. ad 8. argumentum. Respondet idem Canus ad hanc formâ. Non debuit sanè extorperè ridere Hieronym^o, Adami in loco Caluariz sepulturam: Nec nos, viri licet sanctissimi exemplo, historia huiusmodi ridere debemus. Vulgus, vt video equidem, hæc rebus credèdis nimium est facile. Credulitas etiam in optimi cuiusque mētē facillimè irrepit. At viri quidem excellentes, cum à vulgi facilitate & credulitate declinât, in aduersum quandoque vitium incurrunt. Sunt etiam increduli. Cum in fide nihil sit vitij, in incredulitate vitium non nihil. Testimonium autem quod ex Iosue. c. 14. historie veteri opponitur, nihil profectò vrget: vt potè cum nomen Adam eo loco non proprium sit, sed cōmune. In margine adiciuntur hoc scholion, Sic omnes Hebræi testantur. Sed Hieronymus videns Hebræam vtroque modo vocem accipi posse, reliquit in latina lingua illam eandem Hebræam

bræam vocem. Reddit scriptura causam cur quæ post Hebron, ea ante Cariath-arbah, id est, ciuitas Arbec dicta sit: quod videlicet Arbah, quem Arbeam 70. vocauerunt, homo inter gigantes magnus ibi fuerit. Qui sensus præter quam quod scripturæ contextui aptissime iungitur (quapropter à Chaldæo interprete Pagnino, aliisque viris clarissimis expressus est) inde etiam facile probari potest, quod c. 15. & 21. eiusdem libri Arbah pater Enach fuisse dicitur, vt promptum sit cuique intelligere, & Arbah nomen fuisse gigantis proprium, à quo Cariath-arba nominata sit, & Arba patrem primūque fuisse illius terræ gigantum. Omitto hic versionem 70. qui tametsi magnitudinem non ad Arbah, sed ad ciuitatem retulerunt, vt ea vrbs Metropolis intelligeretur, satis tamen indicarunt Arbah nomen esse gigantis propriū, vnde ciuitas illa suum olim cognomen tum acceperit. Itaque primi parentis in ciuitate Arbec fuisse sepulchrum, nec ex eo loco neque aliunde colligitur. Quin illud multò probabilius est, quod publica rerum veterum memoria prodidit: Primum Adam ibi iacere conditum, ubi secundus etiam sepultus est. De octauo igitur argumento hætenus. Posterior verò, nimirum Melanus de Picturis & imaginibus sacris cap. 78. Plus, inquit, probabilitatis habet, quod nonnulli pingant sub cruce Christi Caluariam sue cranium: quod est Adæ, vt annotauit Albertus Magnus in 13. Lucae. Adam enim sub cruce sepultum esse receptissima fuit apud veteres sententia. Paula & Eustochoium in Epistola ad Marcellam, narrant eam tanquam habitantium ore celebratam. Eandem sententiam habet sermo de Resurrectione Christi apud Cyprianum, & ibidem à Domino Pamelio citati Epiphanius, Origenes, Athanasius, Ambrosius, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, & Augustinus. Basilius quoque in 5. Isaia. At Hieronymus in 27. Matth. reicit hanc sententiam, quia Ios. 14. habetur Adam maximum situm esse in Hebron: Sed in 5. ad Ephes. ad illud: Surge qui dormis. Hæc vtrum vera sint necne lectoris arbitrio derelinquit: fortè quia aduertit locum ex Iosue allatum non convincere, De quo Melchior Canus locorum Theolog. lib. ii. cap. 5. ad 8. Hætenus Melanus. Relinquitur itaque tenendum tanquam magis probabilis, stationique cōsentaneum, Adamum in Golgotha sepultum. Neque huic sententiæ aduersatur refragaturve scripturæ Sanctæ authoritas, quin potius consentit maximus

Albertus
Magnus.

Ecclesiasticorum probatorumque scriptorum numerus, dempto vno D. Hieronymo, cum Isidoro qui eius vestigia sequutus fuit hac in re. At verò lōgè probabilius, æquius, rationabiliūque fuerit tantam habentes nubem testium, vt cum D. Paulo ad Heb. 12. loquar, Resolutoriè tenere Adamum fuisse in mōte Caluariæ, vbi crucifixus est Dominus sepultū, quā oppositā sententiā. Et hæc dicta sufficiat.

Nolite flere super me filia Hierusalem, &c. Ad eū fuit amator nostri generis Christus, vt vbi consolatione indigere videbatur ibi etiam compatiētes consolaretur. Contitans vtique Socrates, qui moriturus vxoris lachrymas ferre non potuerit: At constantior Christus, qui istas mulieres lamentantes, etiam de futuris certiores reddidit. Refert in Apophteg. libr. 3. de Socrate Erasmus, quòd vxori muliebriter comploranti, dicentique: Mi vir, innocens morieris: Responderit, dicens: Quid vxor, num me nocentem mori malle? Et Plutarchus tom. 1. Opusculor. in Apophteg. Laconicis: Agis, inquit, vltimus Lacedæmoniorū Regum per insidias captus, indictaque causa damnatus ab Ephoris, quum ad laqueum, quò erat ei guttur elidendum, duceretur, cuidam ministrorum quem plorare videbat, Desine ait, me deslere, qui tam sceleratè atque iniustè morti addictus, meliore sum quàm qui me necans conditione. Non tamen damnatur affectus compatiētium Christo: Imò Psal. 68. ille conqueritur: Sustinui quæ simul contristaretur & non fuit. Nonne Daniēlis 13. cum Susanna duceretur ad supplicium flebat sui, & omnes conouerant eam? Et Cicero lib. 3. de Nat. Deorum: Quid dicam de Socrate: cuius morti illachrymari soleo, Platonem legens. Quanto (amabo) iustius fuerit, Christi passionem deslere? Ergo Christus nō simpliciter stectum prohibet, sed intentionem quæ eas ad lachrymas impellat, quæ coactè pateretur. Noluit se vt infirmum aut impotentem defendere, desleri, vt ipse forent in periculo imminenti. Adde quòd ipse nihil de eius resurrectione sperarent. Ergo, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, huius sensum habet. Mei compassionem habere pium est, sed aliud lamentabilius ostendam vobis venturum super vos. Thren. 4. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos, facti sunt cibus earum in contritione filiorum populi mei. Et Deut. 28. Obsideberis intra portas tuas & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum

Erasm⁹.

Plutar-
chus.

Cicero.

filiarum tuarum, &c. Sicut in Samaria 4. Reg. 6. Coximus filium meum & comedimus. Matres fame coactæ in obsidione Samariæ filios suos vorantes prodigiosissimè, quid aliud quàm id futurum quoque, in Hierosolymorum excidio, adumbrabant? Sicut factum cuiusdam mulieris, apud *Iosèphum & Egesippum, comprobatur & testatum relinquit. Sed tempus est vt finem imponamus, in alteram concionem mysteria in Caluariæ monte gesta reseruantur & reiciētes ne lectori fastidium ac tedium, molestiamque ob nimiam prolixitatem generemus & excitemus. Christo Redemptori, qui pro nobis crucis perculit supplicium, deuotè supplicemus, vt per crucem & passionem eius ad Resurrectionis gratiam & gloriam perueneripossimus. Amen.

*Iosèph.
libr. 6. de
bello Iu-
daico ca.
14. & 15:
Nicepho-
rus lib. 3.
cap. 6.

IN MONTE CALVARIÆ.

Homilia continens quæ ibidem acta sunt, & quæcunque reliqua sunt passionis Christi mysteria ex quatuor Euangelistis.

*Di*bi eum crucifixerunt, &c. A Lactantio Cicerone Christiano, libet exordiri. Is diuinarum Institutionum lib. 4. ca. 18. Christi Domini tormenta summarè describens: Suspenderunt eum, inquit, inter duos noxios medium, qui ob latrocinia damnati erant: (crucique affixerunt.) Quid ergo hic in tanto facinore deplorè? aut quibus verbis tantum nefas conquerar? Non enim Gaiuanam crucem describimus, quam M. Tullius vniuersæ eloquentiæ suæ neruis ac viribus, velut effusus totius ingenij fontibus prosequutus est, facinus indignum esse proclamans, ciuem Romanum contra omnes leges in crucem esse sublatum. Qui quamuis innocens fuerit, & illo supplicio indignus, mortalis tamen, & ab homine scelesto qui iustitiā ignoraret, affectus est. Quid de huius crucis indignitate dicemus, in qua Deus, à cultoribus Dei suspensus est, atque suffixus? Quis tam facundus, & tanta rerum verborumque copia instructus existeret?

Lactan-
tius.

existet? quæ oratio tantæ affluentię vberitate decurrens, vt illā crucem meritò deploret, quā mundus ipse, & tota mundi elementa luxerunt? Sic ille. Est autem locus apud Ciceronem in decima Verrina: P. Gaius Constanus vocabatur, quem Verres contra ius, contraq; leges virgis casum cruci affixerat: hoc est affecerat seruili supplicio. Sic autē Cicero de Gaudio ciue Romano. Facinus est vincire ciuē Romanū, scelus verberare, prope parricidiū necare. Quid dicam in crucem tollere? Crudelissimum recerrimumq; supplicium. Verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Haftenus Cicero. Quid de filio Dei vnigenito, quem constituit pater heredem vniuersorum, per quem factus est sacula, Heb. 1. cui pater testimonium perhibet dicens: *Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.* Mat. 17. tam indignè à populo Dei, tractato & in crucē acto, dicturi fumus? Ibi crucifixi erunt eū, in monte scilicet Caluaria. O indignū facinus! Mortis ignominiosissimum genus subire fecerunt: Philip. 2. *Mortem autem crucis Sapientia 2. Morte turpissima condemnemus eum.* Matth. 21. Agricola quibus locata erat vinea, videntes filium à patre missum, inuito e filio extra vineam eiectum, interfecerunt. Dicebat enim: *Hic est haeres, venite occidamus eum:* Sic Christus, vt sanctificaret per suum sanguinem populū, extra portā passus est. In cuius rei figurā in veteri lege animalium sacrificatorū pro peccato corpora cremabantur extra castra. *Exemus igitur ad eum extra castra: improperium eius portātes.* Heb. 13. D. Paul. Ideo etiā crucifixus est, vt Adami lapsum in ligno repararet, qui ex ligno prodierat, *Gen. 3. Vt qui in ligno vincerat, in ligno quoq; vinceretur. Per Christum Dominū nostrū, interpretatur Sancta mater Ecclesia. Impleturq; Prophetis. Psal. 12. Foderunt manus meas & pedes meos, &c. Zachar. 12. Afficiet ad me quæ confixerunt &c. 13. Quid sunt plaga ista in medio manuum tuarum? Et dicit, his plagatus sum in domo eorū, hoc est à posteris & progenie, qui me diligebant Patriarcharum scilicet femine & filius secundum carnem, qui magno supercilio inflatisq; buccis concrepabāt dicentes: *Se-men Abrabæ sumus.* Pater noster Abraham est. Ioan. 18. At his Hebræis & posteris Abraham plagatus est cruci; affixus Christus. Complentur etiam typi ac figuræ serpentis anei in deserto exaltati Num. 21. *Ioā. 3. Sicut exaltauit Moses serpentem in eremo: ita exaltari oportet filium hominis.* Manuum itē Moysi extensarum in modum crucis. Exod. 17.*

CUR

Cum leuaret Moyses manus vincebat Israēl: Aaron autē & Hur sustentabant manus eius ex vtraq; parte. Ideo autē eleuatur in sublime, vt nos in alta raperet: Ioan. 12. *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Significans quæ morte esset moriturus. Et c. 8. Cum exaltaueris filium hominis tunc cognoscentis, quia ego sum.* Porro quid hæc sacratissimi corporis in cruce positio in se mysterij contineat, Sedulius in Paschali carmine versibus sic expressit:

*Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis
Splendidus auctoris de vertice splendet Eous,
Occiduo sacre lambuntur sidere plantæ.*

*Arcton dextra tenet, medium laua erigit axem
Cunctaque de membris viuunt natura creantis,
Et cruce complexum Christus regit undique mundum.*

Huculcus Sedulius presbyter lib. 5. Carminum, De salutiferæ crucis quadripartita positione. Hic exclamare cum Sybilla liceat: *ὁ ἕναυ μακαριστῶ ἐν ᾧ τὰς ἑταρῶν οὐκ* est, si versum versū reddas.

O lignum felix in quo Deus ipse pependit.

Ex libro 6. Sibyllinorum oraculorum circa finem, Citatur à Sozomeno Hist. Ecclesiast. li. 2. c. 1. ex quo, Cassiodorus in tripartita, li. 2. c. 18. Nicephorus lib. 8. c. 26. ac Eutropius Rerum Romanarum libro vndecimo in Constantino, eundem versum expresserunt, & allegauerunt. Impletur illud Psal. 95. iuxta veritatē Hebraicam, quam in hunc vsque diem intemeratam inuiolatamq; sancta conseruat Ecclesia. Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit ligno siue per lignū. Sic enim Leo de Castro vir sanè doctus, & Theologiæ Salmanticensis magister, in Isaïæ 9. c. ad verba, Factus est principatus super humerum eius, Cum legeretur Hebraicè *עַל מְלַךְ יְהוָה* Ichouah malach eers, id est, Dominus regnavit à ligno, vocem illam postremam *עַר* eers, quæ duabus literis constabat, id est, ligno, Iudæi mutauere in *אֶפְרַיִם* aph, quæ etiam duabus literis constat, id est, cerrè, vel, etenim, Et reddidere sequentibus. Etenim correxerat orbem terræ. Siquidem hanc lectionē antiquissimus incorruptæque fidei codex manu exaratus illustrissimi viri D. Didacihenrici Almanæ Cauriensium Antistitis præfererat, ait ille. Et Iustinus Martyr, Dialogo cum Tryphone Iudæo: Hæc pauca verba, A ligno Iudæi, inquit, exciderunt & abraferunt, cum integrè legeretur in textu. Quemadmodum etiam indicant citati ab eodem de Castro loco præ-

Sedulius
Poëta.Sybillina
oracula.Sozomenus ex
quo Cassiodorus
in Tripartita.
Nicephorus
& Eutropius.
Leo de Castro
& Isaiam.Iustinus
Martyr.

Tertull. fato antiqui Ecclesie Patres & Doctores. Tertullianus Latinus Scriptor antiquissimus, lib. aduersus Iudæos §. Quod Patriarchæ ostendunt figuram crucis: Age nunc, si legisti penes Prophetam in Psalmis, Dominus regnabit à ligno, expecto quid intelligas, ne fortè Regem aliquem lignum significari putetis, & non Christum, qui exinde à passione Christi superata morte regnauit. Ibidem §. de claritate genitum in Christo. Ipse Dauid regnaturum ex ligno Dominum dicebat. Idem libro 3. contra Marcionem: Age nunc legisti penes Dauid: *Dominus regnauit à ligno.* expecto quid intelligas, vt supra. Cur Christus non regnasse dicatur à ligno, ex quo crucis ligno mortuus, regnum mortis excelsit: Hoc lignum & Hieremias tibi intinuat. *Venite mitamus lignum in panem eius,* vtique in corpus. Hæc Tertull.

D. Cypr. Arnob.

D. Ambrosius.

D. Aug.

Versiculus à Paschate de cantari solitus. Theodulphus.

inter D. Cypriani opera, Tractatu de Syria & Syon legitur etiam Dominus regnauit à ligno. Et Arnobius breuissimis in Psalmos Commentariis, Gens, ait, genti dicat, quia vnus Dominus regnat à ligno crucis. D. Ambrosius Commentariis in 1. Corinth. 15. cap. De signo crucis disputas, inquit, Dauid in Psal. ait, Dominus regnauit à ligno. Et D. Augustinus tom. 8. in Palm. 95. etiam in textu legit, Dominus regnauit à ligno. Et in Commentariis exponit, à ligno, tanquã de textu. D. iterum Leo I. Papa, cognomine Magnus, Sermone 4. De Passione Domini, ad Iudæos sic loquitur. Non quidem legistis, Dominus descendit de cruce, sed legistis, Dominus regnauit à ligno. Sic ille. Quorum pariter testimonio, liquet textum prætulisse in ipsis fontibus Hebraicis & tractatione 70. seniorum interpretum: *Dicite in gentibus, quia Dominus regnauit à ligno.* Et multò magis hoc liquet testimonio Ecclesie Catholice, quæ vsque ad nostra tempora agnoscit hanc lectionem. Canit enim frequenter à Paschate hunc versiculum. *Dicite in nationibus alleluia: Quia Dominus regnauit à ligno, alleluia* Theodulphus iterum Aurelianensis Episcopus supra citatus, in hymno qui incipit, *Vexilla Regis prodeunt.*

*Impleta sunt qua concinit
Dauid fidelis carmine
Dicens in nationibus
Regnauit à ligno Deus.*

Et translatione 70. verissimè Iustinus arguit vitiam esse lectionem, Hebræam, quæ in Hebraicis quæ circumferuntur voluminibus hoc tempore habetur. Siquidem

probat

probat Iudæos expunxisse ex lectione Hebræa vocem illam, à ligno, quòd translatio 70. Virorum, vocem illam suis etiam temporibus prætulit Græcè. Nunc autem neque Hebraicè neque Græcè legitur illud, A ligno in sacris bibliis, vt patet conferenti editiones psalmorum. Tamen de textu est, & Spiritus sancti mysterio, ad peruiaciã perfidiamque Iudaicã retundendam, & ad Christi gloriam illustrandam vniuersa toto orbe terrarum identidem concinit Ecclesia: *Dicite in gentibus quoniam Dominus regnauit à ligno.* Vt Iudæis oculi doleant & animi. Sed de his iam satis nunc ad textum. Nudauerunt eum vestibus suis antequam crucifigerent, quòd ex sorte missa pro vestimentis colligitur: iuxta quòd à Dauide prophetatum erat: *Diriserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Vt impleret Christus typum Noë denudari iacentis in tabernaculo suo, sicque exhausto vino dormientis. Est enim in Christo vinum, charitas, qua ille inebriatus est: Dormitio, somnus in cruce: Tabernaculum ipsius, corpus, aut Ecclesia. Ergo & nudum eum in cruce mori oportuit, vt veritas figuræ responderet.

In medio duorum latronum crucifixus, vt medius limes & reparator vtriusque populi Iudaici ac Gentilis intelligeretur, vtque Prophetiam impleret: Et cum iniquis deputatus est Isaiæ 53. Vt ex societate morientium eius fama etiã obscuraretur. Et figuram denique Aaronis sacrificantis inter viuos & mortuos. Numero 16. adimpleret. Stans enim inter mortuos ac viuentes pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Alter latronum electus, alter verò reprobatus fuit. Sic consentiunt & consonant figura & veritas. B. Anselmus Dialogo de Passione Domini: Cum venissent ad locum Caluarie, dicit Diua virgo & mater Iesu, Nudauerunt Iesum vnicum filium meum totaliter vestibus suis, & ego exanimis facta fui (Gallicè, *comme palmee*) tamen velamen capitis mei accipiens circumligavi lumbis suis. Post hoc deposuerunt crucem super terram & eum desuper extenderunt, & incutiebant primo vnum clauum vnum brachium configentes.

Acceperunt postea funes & traxerunt aliud brachium filij mei & clauum secundum ei incusserunt, postea pedes suos traxerunt, & clauum acutissimum incutiebant, & adeò tensus fuit, quòd omnia ossa sua & membra apparebant, ita vt impleretur illud Psalm. 21. *Dimmerauerunt omnia os*

O 5 nia os

B. Anselmus.

nia ossa mea. Sic ille. An verò quatuor clavis fuerit Christus confixus, an tribus tantum varia sunt sententia. Multae etenim veteres imagines Christi crucifixi quatuor clavis videntur (quales me in natali solo, & alibi conspexisse memini.) Citat Ioannes Molanus de imaginibus libro

Ioan. Mo-
lanus.
Gregor.
Turo.

elegantia, capit. 24. infra scriptos auctores, Gregorium Turonensem de miraculis seu gloria Martyrum libro 1. capit. 6. Vnum ex quatuor clavis deponi iubet in pelagus Helena Regina. Quo facto redditur mare quietum nempe Adriaticum. Clavorum ergo Dominicorum gratia, quod

Innocēt.
Tertius.

quatuor fuerint, hæc est ratio. Duo sunt affixi in palmis, & duo in plantis. Hæc Grego. Et Innocentium Tertium. Sermone de vno martyre: Fuerunt, inquit, clavi 4. quibus manus confixæ sunt, & pedes affixi sunt. Quatuor clavis sunt quatuor principales virtutes: Iustitia, prudētia, fortitudo, & tēperantia. Sic ille summus Pōtifex. Deniq; sancti

S. Brigit.

Brigitā li. 4. Reuel. c. 70. Mater loquitur: Peruēto ad locū crucifixionis: Ecce malleus & 4. clavi acuti in prōptu suo & mox iussus vestes ponit, paruumq; linteū verēdis protexit. Deinde, Pedes ad foramina sua distenduntur, quibus clavis ad crucis stipitem per solidum os, sicut & manus erant, configuntur. Iterum in Extrauagantibus reuelat.

Lindanus.

Brigitæ c. 51. Pedes deorsum tracti, & duobus clavis per fossi, non habebant aliud sustentaculum nisi clauos. Christus ipse loquitur. Hæc ibi. Idem Molanus ca. 75. addit de

ctissimi Lindani testimonium: Is Panopliæ lib. 4. c. 97. Ego dem crediderim verius, inquit, Christū 4. clavis fixū fuisse, nō ex verustissimis tantum Louanij, Parisiis, & per Germaniam imaginibus, sed tabellis etiā antiquissimis in Græcia pridem fabrefactis, quod inscriptiones Domini tituli dicitur, & Ioan. dicitur, aliaque arguebant, vti nostrum mæ sævum iūiusmodi nonnullis emblematis instructum demonstrat. Sic ille. De quatuor clavis est etiam vetus sententia ex Plauto, quam refert Lipsius li. 1. Electorū c. 18. stēdēs ad crucē suffigi corpora solere quaternis clavis.

Lipsius.

Plautus.

enim Plautus in Mostellaria, incipit: Iupiter supremus. Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerunt. Sed ea lege ut offigantur bis pedes, bis bracia.

Apulei⁹
& Bevo-
ald⁹ ibi.

Transfigi autem in seruili illo supplicio manus & pedes solere, docent sacræ Historiæ, & Apuleius libr. 4. de Asino aureo. Omnium bipedum nequissimus Christus paulatim adrept, grandique clauo manu ducis nobis

immisam in foramen clavis, vt claustrum euelleret, & furareretur quæ in domo erant, repēte nixu fortissimo, ad ostij tabulam affigit, & exitiabili nexu patibulum relinquens: gurgutioli sui rectum ascendit contentissima voce clamitans, incendio repentino domum suam possideri. Beroldus ibi, Patibulum relinquens: id est, ita affixum quemadmodum in patibulo affigi fontes solēt: Patibulum est crux vocabulo notissimo. Agnoscit Nonius Marcellus Patibulum genere etiam masculino. Hactenus Lipsius. Antiquus Auctor apud D. Cyprianū, de Passione Christi, vt obseruat ibi Pamelius, fuit in ea sententia quod nō vnico, sed duobus clavis pedes Christi terebrati fuerint. Et certè confirmatur idipsum verustissimis picturis quibusdam. Sic autem habet textus auctoris illius antiqui. Clavis sacros pedes terebrantibus, fossilisque manibus. Nec tamen reprehendo, quod Christus nunc constanter tribus clavis cruci affigatur: Cū referente Molano c. 24. Gabriel Biel in Passionem annotauerit, incertum esse, vtrum duobus clavis an vno pedes Christi sint affixi. Parum igitur refert vtro modo pingatur. Nec dubito quin sententia de tribus clavis suam habeat probabilitatem. Sed de his hactenus.

D. Cypri.
Pameli⁹.

Molanus
& Gabriel Biel.

Scriptit & titulum Pilatus. Lex à Romanis lata erat vt super damnatos, damnationis causa scriberetur, vt omnibus pateret quod esset à iudice iurè lata damnatio qualis titulus super crucem Christi à Pilato descriptus fuit. Fiebaturque eiusmodi inscriptio, in exemplum aliorum. Suetonius in Caio Casare Caligula §. 32. Romæ publico epulo seruum ob detractam lectis argenteam laminam carnifici confestim tradidit, vt manibus abscissis, atque antè pectus à collo pendentibus præcedente titulo, qui causam pænæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Et in Domitiano §. 10. Patrem familias canibus obiecit, cum hoc titulo: Impiè loquutus Parmularius. Est autem, vt obiter attingam istud. Parmularius gladiator, qui parmula utebatur, siue scuto breui ac rotundo. Dion Nicæus Rom. Hist. lib. 54. circa principia: Cū pater Capionis, inquit, alterum seruorum qui cū filio eius fugerant, manumitteret, quod ei ad mortem cū raperetur, opitulari voluisset: alterum qui herum prodidisset, per medium forum tractum cū tabula causam supplicij indicante: Nota hæc verba, in crucem tolleret, Augustus id factum indignè nō tulit. Euseb. cōsimiliter de Attalo nobili Martyre,

Suetoni⁹

Dio Ni-
cæus.

Eusebius
lib. 5.

lib. 5. Hist. Eccle. c. 3. ex interpretatione Ruffini, scribit: Cum circumactus fuisset in amphiteatro titulo se præcedente in quo scriptum erat, Attalus Christianus fremitore in eum vulgi insanientis furor vehementius coepit. Subscribit Nicephorus Hist. Eccles. lib. 4. c. 17. Attalus, inquit, in theatrum ducebatur, cui tabella præferebatur cum inscriptione huiusmodi. Hic est Attalus Christianus. Ad hunc morem respexisse videtur Guaguinus lib. 10. Annalium Ludouico II. Francorum Rege de Ioanne Audaci, veterum parasse necandi Ludouici vndecimi causa infamato: Afferuatus est, inquit, Ioannes Audax in publicis rebus Parisiorum, deinde capite truncatus. Cuius quatuor exsecta mēbra, ad quatuor regni extremas regiones, eius titulo proditionis furcis suspensa. Omnes eius aedes diruta sunt, & natalis domus solo tenus, sine vlla restitutionis fuerunt: inscripta ruinae causa. Sic Guaguinus.

Nicephorus.

Guaguinus.

Erat autem titulus crucis scriptus Hebraicè, Græcè, & Latine ait Euangelista, ut omnis lingua consteatur quia Dominus Christus in gloria est Dei patris. Philip. 2. Romanis imperium, Græcis sapientia: Hebræis, Lex debebatur. Inde quasi omnium nationes titulus iste triumphalis complectitur. Hinc quod Ecclesia omnibus his linguis in Missa vitur: quod id in Crucifixi trophæum memoriam fiat. Quid ergo quod Hugonostici vulgarem Gallicā aut Germanicam ostendunt? cum illa mytheria nisi lingua Ecclesie vificata referri non debeant vel celebrari? Nunquid erant & Hierosolymis Cretes & Arabes alique permulti, quibus Græca, nec Hebræa, nec Latina lingua in vsu erat? Ergo debuerat & propter hos vnaquaque lingua titulum describere Pilatus? Verum præcipuas assumpsit, è quibus ceteri instrui possent à doctioribus, quanto magis in tremore Missæ mysteriis? Nec eos audiamus, ait Beauxamis ad locum, qui obmurmurant, ad instar istorum Iudæorum. Dicunt isti: Noli scribere. Sic clamant Hæretici: Noli lingua mysteria diuina peragere. Verum vt Pilatus sua scripturam, ita & nos Ecclesie traditionem cōtra eos confirmabimus, atque seruabimus. His tribus linguis per Onuphrius Euangelia descripta esse: Matthæum Hebræicè, Marcum asserit Romæ scripsisse Latine: Lucas & Iohannes in Græcia scripserunt Græcè. Hæc ille. De Marco quoque Latine scripserit, Richardus ex ordine prædicatorum in confutatione Alcorani c. 3. & Armacanus, libro 9. de questionibus Armenorum, Petrus de Natalibus, & Iac. de Voragine, Sermone de Sancto Marco, concorditer sentiunt, & Genebrardus Parisiēsis Doctor Theologus, in sua Chronographia ex professo agens circa principia 7. ætatis, sic scribit de Marco: Marcus Euangelista suum Euangelium conscripsit Græcè siue etiam Latine, vt voluit Rodolphus Armacanus, libr. 9. de quæstion. à Voragine, Sermone de Sancto Marco, & Syri vniuersi, vt taceam eos qui Latini archetypum adseruari putant Venetiis in Marcianis thesauris. Sic ille. Et Ioannes Albertus Vidmanstadius I. c. Epistola dedicatoria in Euangelium Syriacum, sic circa finem: Marcum Euangelistam, ait, non Syri modò, sed & Rodolphus Armacanus, & Voragenes Ianenſis, Latina Italica-vel lingua in scribendo suo Euangelio vsu fuisse: Alijque multi sacrosanctum eius Archetypum in Marcianis Theſauris Latine conscriptum adseruari adfirmant. Nempe Armacanus lib. 9. de quæst. Arm. est Voragin. Sermone de S. Marco. Hæc ibi.

Beauxamis.

Onuphrius.

tionibus Armenorum, Petrus de Natalibus, & Iac. de Voragine, Sermone de Sancto Marco, concorditer sentiunt, & Genebrardus Parisiēsis Doctor Theologus, in sua Chronographia ex professo agens circa principia 7. ætatis, sic scribit de Marco: Marcus Euangelista suum Euangelium conscripsit Græcè siue etiam Latine, vt voluit Rodolphus Armacanus, libr. 9. de quæstion. à Voragine, Sermone de Sancto Marco, & Syri vniuersi, vt taceam eos qui Latini archetypum adseruari putant Venetiis in Marcianis thesauris. Sic ille. Et Ioannes Albertus Vidmanstadius I. c. Epistola dedicatoria in Euangelium Syriacum, sic circa finem: Marcum Euangelistam, ait, non Syri modò, sed & Rodolphus Armacanus, & Voragenes Ianenſis, Latina Italica-vel lingua in scribendo suo Euangelio vsu fuisse: Alijque multi sacrosanctum eius Archetypum in Marcianis Theſauris Latine conscriptum adseruari adfirmant. Nempe Armacanus lib. 9. de quæst. Arm. est Voragin. Sermone de S. Marco. Hæc ibi.

Milites partiti sunt vestimenta eius postquam eum crucifixerunt. Obseruat Procopius Gazæus Sophista in Genes. c. 28. ad verba Iacob. Si dederit mihi Dominus panem ad manducandum, & vestem ad induendum: ipse dicitur, est vestis, qua ornamentum gratia vtimur, ea supra tunicam veluti. Quapropter mulier illa, quæ attigerat simbriam vestis Saluatoris lanata est. Erat enim peculiaris quædam virtus in ipsa. Nimirum ob eandem causam inter se contendebant milites singuli cupientes ea diuisa habere partem: quasi utilis foret non ad induendum, sed, quia vis quædam medicata in ipsa esset. Sic ille. Quam melius ergo sapiunt isti, prophætanis Hæreticis qui omnes sanctas reliquias detestandas censent, ignibusque exurendas tradunt.

Procopius Gazæus.

Primum verbum.

Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Prophetavit Isaias c. 53. Ipse pro transgressoribus orauit. Cum clamore valido & lachrymis preces offerens, Heb. 3. Exauditus est pro sua reuerentia. Sanguis Christi, ait idem Hebr. 12. Melius loquitur quam sanguis Abel. Nam Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, nempe vindictam contra parricidam, qui fratrem suum necauerat: Sanguis autem Christi clamat misericordiam, & postulat pœnitentibus veniam. Ignosce illis, inquit, Petierant Iudæi per hæc verba, Sanguis eius super nos, &c. quod condemnarentur, Christus

Christus contra postulat ut illis indulgeatur. Patrem vocat non Dominum, quasi dicat: Ne iudices eos, ut Deus victimum, sed parce eis tanquam pater misericordiarum. Virtute huius orationis Latio statim Christo se commendat. Centurio Christi innocentiam profiteretur: alij reuerentes percutiunt pectora sua: multi deinde abiurata perfidia Iudaica ad Petri Coriphæi Apostolorum prædicationem conuersi leguntur in Actis cap. 2. & 4. Atque Christi exemplo Protomartyr Stephanus, *Act. 7. pro suis persecutoribus exorauit Dominum.* Similiter D. Iacobus frater Domini, ut de eo Sanctus refert Hieronymus, in Cathalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Multa hic dicenda forent, de inimicorum dilectione: sed ex Euangelio quod feria sexta post cineres legi solet repetere poteris quæ fuerint necessaria. Sub iungam tantum memorandum illud, sed impium facinus ultionis plenum, à Christi mansuetudine longè abhorretur, quòd Guaguinus libro 2. Historiæ Gallicæ commemorat in Clotario his verbis: Fuit inter familiarissimos Clotariæ aulicos Galterus Yuetotus Caletus, agri Rotomagensis apprimè nobilis, regij cubiculi primarius: Huic reliqui aulici inuident, nec desistunt donec irritatum illi Clotarium efficiunt pessimis sursuris. Iurat Rex se hominem necaturum. Quo percepto Galterus illustris pugnator, cedere Regi irato constituit. Derelicta Francia in militiâ contra Religionis Catholicæ inimicos pergit, vbi decem annis expletis, ratus Clotarium mitiorem effectum, Romam ad Agapitum pontificem se contulit, à quo ad Clotarium literis impetratis, ad eum Successione agentem se protinus confert: Veneris die (quæ Parasceue dicitur) cogitans religiosam Christianis diem ad pietatem sibi profuturam. Verum literis Põtificis exceptis, cum Galterum Clotarius agnouit, vetere ira tanquam recenti percitus, raptò a proximo sibi equite gladio, hominem statim interimit. Tandem indignam innocentis necem Religioso loco & die celebrat. Pontifex agrè serens, confestim reprehendit: minaturque excommunicationis sententiam. Quam reueritus Rex Galteri hæredes, & qui Yuetotum deinceps possiderent, à omni Francorum Regum ditione & fide liberauit. Eius terræ possessor Regem se Yuetoti hæcenus sine cõtrouersia nominat. Contigit istud anno Domini 336. Vides Clotarium huius diei religione non motum, ut inueteratus deponeret odium aduersus Galterum: Cui vel hoc solo

D. Hier.

Guaguinus.

nomine debuit reconciliari, & parcere amore Christi hæc die pro nobis crucifixi, qui etiam pro crucifixoribus suis patrem exorauit. Tum etiam moueri debuit loci sacri intuitu. Veruntamen in templo die Veneris sancta supplicem sibi Yuetotum aliàs infontem atque innoxium, nec Deum reueritus nec homines crudeliter trucidauit. Rex furorè plenus, suis etiam manibus vindictam exercens, præsentiamque vitus est iniuriam. Cum sola inuidia non crimen, eius mortis causa extiterit. Nos contra Christi exemplo inimicos diligere, atque pro persequentibus & calumniantibus nos orare oportet. Alioqui pro vindicta penas daturi æternas.

Secundum verbum.

Vnus ex latronibus dixit ad Iesum, Domine memento mei, etc. Cui Christus: Hodie mecum eris in paradiso.

Obserua huius beati latronis præclara facinora. Primum quidem confiteretur, dicens: *Nos quidem iusti, hic autem, inquit, quid mali fecit? Socium item corrigit: Neque, ait, tu times Deum, qui in eadem damnatione es? Tum demum Christo se commendat, dicens: Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum. Quasi dicat: Si socij passionum, & consolationu, ex diuino iure, Ego verò tibi socius crucis sum: ergo Gene. 40. Memento mei cum benè tibi fuerit, dum veneris in regnum tuum. Declarauit se credere alteram vitã: Agnouitque illud Christi Ioan. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Regnum nimirum Christi per crucè agnoscens ex Psalm. *Regnauit à ligno Deus*, de quo supra. Non petit cum socio eripi à cruce, nec confunditur cum Christo morti. Martyrem fuisse & baptismo sanguinis ablutum testatur D. Augustinus ex sententia D. Cypriani to. 7. lib. 1. c. 9. de anima & eius origine. Nemo sit membrum Christi nisi aut baptisate in Christo, aut morte pro Christo: vnde & latro ille, non ante crucem Domini sectator, sed in cruce confessor à Cypriano sancto, inter Martyres computatur, qui suo sanguine baptizantur quòd plerisque non baptizatis feruente persecutione euenit. Tanto namque pondere appensus est, tantumque valuit apud eum qui hæc nouit appendere, quòd confessus est Dominum crucifixum, quantum si fuisset pro Domino crucifixus. Tunc enim fides eius de ligno floruit, quando discipulorum marcuit, nisi cuius mortis terrore marcuerat, eius resurrectione reuiuisceret. Illi enim desperauerunt de moriente; iste sperauit in*

D. Aug.

commo

commorientem. Refugerunt illi auctorem vitæ: Rogauit ille confortem pœnæ. Doluerunt itaque tanquam hominis mortem: Credidit ille regnaturum esse post mortem. Deseruerunt illi sponforem salutis: honorauit ille focium crucis. Inuenta est in eo mensura martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt qui futuri erant martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato tanquam martyrij sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit. Quis non consideret quanta fide, spe, charitate mortem pro Christo viuente suscipere potuit qui vitam in moriente quaesuit? Idem ibi lib. 1. cap. 9. Latro ille quamuis potuerit iudicio diuino, inter illos deputari, qui martyrij confessione purgantur, tamen etiam vtrum baptizatus fuerit ignoras. Audis Beatum latronem inter Martyres computari, ex singulari Dei beneficio & priuilegio, quamuis propter crimina fuerit adductus supplicio crucis. Forte de rigore non dicendus esse martyr, sed quia Deus appreciat fidem, atque intrinsecus cor, bonamque remunerat voluntatem, favorabili causa martyrij, quod ille perpeffus est, computatur ei ad martirium, ob animi ad martirium prompti dispositionem horum atque protestationem publicam. Bona voluntas apud Deum reputatur pro facto, vbi, articulus necessitate ingruit. Et ad id quod citari solet, ex D. Augustino Martyrem non pœna sed causa facit. In hoc autem latrone dicitur magis pœna, quam pia causa, non enim propter iustitiam, sed propter latrocinia sua apprehensus est patibulo: igitur non est verus martyr. Respondendum est: quod in principio quidem propter crimen iuste damnatus est, sicut inueniuntur: ingenue profitetur: *Nos quidem iuste*, inquit, *Nam digni pœnis recipimus.* Tamen quia Christum in tormentis veraciter confessus est, & Rom. 10. *Corde crediunt ad iustitiam, non autem confessio fit ad salutem*, ex maxima Dei liberalitate martyr non incongruè appellari potest. Nimirum ratione æterni præmij, quod quasi martyr recepit confitendo, ratione confessionis, quam in patibulo habuit: Sicut etiam martyr sic latro inter pœnas Christum confiteri non timuit. Atque ita ob piam causam, propter Christi nempe confessionem, quemcumque passus est posteaquam Christum agnouit, illi imputantur, vt Christi martyri & confessori iustitiam D. Cypriani martyris illustre testimonium: Is, ex dispositione Pamelij, Epist. 73. De hæreticis baptizantibus

D. Aug. lib. 3. contra Cre- sconium graui ca. 47. Et in Psal. 34. cont. 2.

ad tubaianu in circa finem, sic scribit: Sanguine suo baptizatos, & passione sanctificatos consummari, & diuinæ pollicitationis gratiam consequi, declarat in Euangelio idem Dominus, quando ad latronem in ipsa passione credentem & confitentem loquitur, & quod futurus sit in paradiso pollicetur. Idem in sermone de cœna Domini: Latrocinium damnationem meruerat, & supplicium: sed cor contritum pœnam mutauit in martirium, & sanguinem in baptismum. Nota (amabo) hæc verba. Subiungit: Quid tu, Domine, amplius Stephano contulisti? Quid amplius ille obtinuit dilectus tuus, qui super pectus tuum in cœna recubuit? Quid amplius Pauli meruere sudores? Quid labores Sanctorum? Quid annorum tormenta? Quid martyrum plagæ? Vna hora huic collarum est præmium, ad quod illi per tot discrimina peruenerunt. Si tu, Domine, armentarios statim facis Prophetas, Opiliones Reges, Telonearios Apostolos, Piscatores Doctores, Dei perfecta sunt opera. Idem de Passione Christi: in cruce latro confitens, non tantum indulgentiam meruit, sed Christi familiaris effectus præmissus est in paradysum, & factus est particeps regni per confessionem factus collegæ martyrij: Aduerte quæso. Illi verò blasphemo, quia de Domini desperauit potentia, nulla potuit subuenire clementia: Nec potuit illi crucis prodelle cõsortium, cuius malitiam non expiabat pœnitentiæ lauachrum. Sic ille, per Antichristum vtrumque inter se comparans latronem. Iterum, De pœnitentia Dist. 1. c. Importuna ex D. Hieronymi to. 2. Epistolaram, ad Damasum Epistola quæ incipit: Importuna in Euangelio mulier &c. Christus, inquit in paradysum de cruce etiam latronem intulit: & ne quis aliquando seram conuersionem putaret, fecit homicidij pœnam martirium. Scribit denique Eusebius Emissemus Homilia de Latrone Beato: Et si pœna cœperit in Latrone, nouo genere consummatur in martyre. Sed præstat aliqua ex com-
Videamus quo tempore fidelis apparuit. Ecce inter signa atque virtutes attestantibus miraculis, & acclamantibus, aliquoties in discipulis mens iam robusta titubauit: Et tunc Christi supplicii quodammodo contradicentibus, in latrone fides nouella conualuit. Sub ipso passionis tempore ab ancilla interrogatus vnus ex Discipulis Beatus Petrus peculiariter Christo cognitus ita respondit: *Non*

Decre- tum ex D. Hierony.

Eusebius Emisse- nus.

noui hominem istum. Et iste qui ante nō nouerat, exclamat: *Memento mei Domine cum ueneris in regnum tuum.* Quam singularis, & quam stupenda deuotio! Sub illo tēpore credidit reus, quo negauit electus. Aduertamus plenius quo tempore Dominum confitetur: Feruebat impietas persequentium, exultabat impietas blasphemantium, contritio liuoris & vulnera, Christū solum hominē demonstrabant. Sacrarum manuum in lignū crucis extensio, & reuerentia cōfixio, per omnia infirmitatē hominis asserbat, tantum abscondēbat Dominū, Apostolis post diuina miracula cōfiterātibz, sol⁹ hic nō adquiescit scādalo crucis & mortis. Solus hic testis est maiestatis, qui loci⁹ probatur doloris.

Memento mei Domine, inquit, Non dixit, Si Deus es de presenti supplicio eripe me, sed magis, quia Deus, & futurio iudicio libera me. Videam⁹ quid inter ista respondeat diues & larga Dei bonitas: quæ sicut excidit vota, in gratiam adiungit ad merita. *Hodie*, inquit, tanquam si diceret, Quid me, o fidelis meus comes, & vnicus tanti restis triumpho, quid me tantoperē exorandum putas, ut in diem iudicij mei meminerim tui? Quid me ad presentem retributionem paratum longē distimulas? Quid in futura sæcula fidem in te perfectam fatigas? *Hodie mecum eris in paradiso*, tanquam in hæreditaria & paterna sede. Post hæc subiungit: Christus positus in patibulo velut arbitrii medio damnatorum, negantem repulit, suscipit confidentem, hūc deputat regno, illum relinquit inferno. Post hæc ergo credamus in maiestate iudicaturum, quem iam in cruce videmus exercere iudicium. Et post multa tandem subdit: Ne fortē dicat aliquis in corde suo: Non me vltimadeo contrister culpabilis vita: video sub momento, in deo sub exiguo spatio latroni crimina fuisse donata. Inmittit Diabolus securitatem, ut inferat perditionem: Non dinumerari possunt quantos hæc inanis spei vmbra deciperit. Deterreat quæso vos ab hac persuasione innumerabiles populi, sub tanta securitate nudi & vacui bonis & malis pleni ex hac luce prærepti. Quotidiē expauescentis transitus nostri & commigrationis incerta hora: præueniendus est dies qui præuenire consuevit. Periculossimum est in vltimum diem promissa securitas. Odibile est apud Deum, quando homo sub fiducia penitentia in senectutem referuata liberius peccat. Paulo supra dixerat. Immediabile periculum est sic aliquē vitii & cupiditatibus

frax

fraxna relaxare, ut se rationem Deo non meminerit redditurum: quia puto magna sit iam poena peccati, metum ac memoriam futuri perdidisse iudicij. Caueam⁹ ita peccatis & criminibus vitam ponderare, ut ad nos nō respiciat propheta illa terribilis. Nō est enim, inquit, Deus in conspectu eius: polluantur viæ eius in omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius. Ille autem de quo locuti sumus beatus latro, non iam iuxta viam infidias tendens, sed viam ipsam in Christo tenens, ac vitæ prædam subito rapiēs immutato genere, & noua spolia de morte propria reportans: Ille nec salutis tempora sciens distulit, nec remedia status sui in momenta vltima infelici fraude posuit, nec redemptionis suæ spem in desperationis nouissimum reseruauit. Nec religionē ante nec Christum sciuit. Quod si scisset, fuisset forsitan inter Apostolos non postremus in numero, qui prior est factus in regno. Ergo etiam ex hoc in extremo placuit Deo quia ad consequendam fidem non fuit extrema hora illa, sed prima. Opus est ergo ut homo quotidiano actu prouideat & procuret bonam consummationem. Opus est ut tota vita nostra talis sit in conuersatione, ut liberari mereamur in fine, ut incessabiliter diem transitus nostri & tempus iudicij cogitantes, nos quoque cum latrone iugiter proclamemus: *Memento mei, Domine, cum ueneris in regnum tuum.* Hactenus eloquentissimus ille Eusebius Emissemus Episcopus. D. Leo Magni Sermone 4. de Passione Domini, circa Concionis exordium, sic mysterium explicat: Christus, inquit, filius Dei cruci, quam etiam ipse gesserat, adfixus est duobus latronibus, vno ad dexteram ipsius, alio ad sinistram, similiter crucifixis, ut etiam in ipsa patibuli specie monstraretur illa, quæ in iudicio ipsius omnium hominum est faciendæ discretio, cum & saluadorum figuram fides credentis latronis exprimeret, & damnadorum formam blasphemantis impietas prænotaret. Sic ille. De beato iterum latrone ait ibidem rursus: Cui propria impietas intulit poenam, Christi gratia dat coronam. Sed animaduersione dignum fuerit, quod beatus ille latro exemplum est eorum qui nihil habent purgabile decedentes in charitate qui statim euolant ad cœlium, ut martyres & recens baptizati, qui si D. Aug. ex hac vita excefferint, mox recipiunt in cœlum. Et, *af-ferm. 17.* fertore. D. Augustino iniuriam facit martyri qui orat pro deo ver-martyre. Porro hic cum de latrone agitur nobis *homo bis apof.*

P 2

proponitur,

D. Leo
pa.

proponitur, qui statim suscepto fidei & baptismatis sacramēto in suo sanguine, decesserit. Non qui post susceptum *Decretū.* hoc mysterium delicta multa commiserit. Vnde D. Augustinus lib. de penitentia, quod & citatur de penitentia Distinct. 7. can. Nullus. Licet, inquit, latro veniā meruisset in fine, de omni suo crimine, nō tamen dedit baptizatis peccandi & perseverandi auctoritatem. Tunc enim baptizatus est, qui tunc primum in cruce Christum confessus est. Penitentia enim si in extremo vitæ hiatu aduenerit, sanat & liberat in ablutione baptismi: ita quod nec purgatorium sentiunt, qui in fine baptizantur. Hæc ille. Non sic de his qui post baptismum peccata admiserunt, qui purgatione indigent, antequam regnum ingrediantur cœlorum. Latronis igitur exemplum nihil facit contra purgatorium, cōtra Caluinum, qui, vt citat Beauxamis ad hunc locum, suis in Euangelicam harmoniam commentariis eludi perat post hanc vitam purgatorias penas, simulque concludit cum culpa remitti & pœnam. At verò hallucinatur ille, in latrone isto, & fidelibus, quos commissis post baptismum susceptum peccatis mori contingit. Iste recens fuerat in suo sanguine baptizatus, atque in numerum martyrum ab antiquis Ecclesiæ Doctōribus, relatus? Quinimodominus Domini voce primus ille fuit, vt ita dicam, canonizatus. *Hodie mecum eris in paradiso.* Non ergo purgatoris penas opus habuit, cui hoc priuilegium collatum fuit. Sed neque priuilegia paucorū legem faciunt. D. Gregorius Magnus Papa, lib. 18. Moralium capite 25. Expositione in Iob 23. capite de latrone sic scribit: In cruce clauis manus eius pedesque ligauerant: nihilque in eo à pœnis liberum nisi cor & lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi obrulit, quod in se liberum inuenit: vt, iuxta hoc quod scriptum est, *Corde crederet ad iustitiam, ore confiteretur ad salutem.* Theologas virtutes cunctas subito repletus gratia & accepit latro, & seruauit in cruce: fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit: quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni eius aditum postulauit, dicens, *Memento mei, Domine, dum ueneris in regnum tuum.* Charitatem quoque in morte sua viuaciter tenuit: qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit, & ei vitam quam non cognouerat prædicauit, dicens: *Neque tu times Deum qui in eadem damnatione es: Et nos quidem iustis: Nam digna factis*

Beauxamis. Caluinus.

D. Greg. Pa.

recipimus: Hic uerò nihil mali gessit: Ille qui talis uenit ad crucem ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. confitebatur Dominum, quem uidebat secum humana infirmitate morientem, quando negabant Apostoli eum quem miracula uiderant diuinā uirtute facientem. Hucusque uigilantissimus, iuxta nomini sui crymon, Ecclesiæ Pastor Gregorius. Antè illum Leo Magnus summus Ecclesiæ pontifex Sermone secundo de Passione Domini; de eodem scripserat: Insidiator uiarum, & saluti hominum semper infestus, vsque ad crucem reus, sit Christi repente confessor. *Memento, inquit, mei, Domine, &c.* Quæ fidem istam exhortatio persuasit? Quæ doctrina imbuit? Quis prædicator accendit? Non uiderat prius acta miracula, cessauerat tunc languentium cūratio, cæcorum illuminatio, uiuificatio morruorum, ea ipsa quæ mox gerenda erant, non aderant, & tamen Dominum confitetur & Regem, quem uidet supplicij sui esse confortem.

D. Leo Magnus Papa.

Hodie mecum eris in paradiso. Excedit humanā conditionē ista promissio, nec tam de ligno crucis, quàm de throno edicitur potestatis. Hactenus ter maximus Leo. Semper plus Dominus tribuit, quàm rogatur. Rogabat latro vt sui memor esset Dominus cum uenisset in regnum suum: Dominus autem etiā cum assertione, & asseueratione, *Hodie, ait, mecum eris in paradiso:* Ibi Paradisus ubi Christus, ubi uisio clara intuitiua atque beatifica uerbi seu diuinæ essentia. Angeli quauis uersentur in terris nobiscū, nos custodientes, at tamen à paradiso non sunt extorres, neque gloria paradisi ulla in re frustratur, dicente Domino Mat. 18. *Angeli eorū semper uident faciē patris mei qui in cœlis est.* Sic anima latronis Christum sequuta, & comitata, etiā paradiso donata est, quauis ad locum cœli Empyreici (qui est paradisi cœlestis) nō antè Christi ascensum admittenda fuerit: *Tunc scilicet cum Christus ascendis in altum, captiuam secum duxit captiuam atē: iter pandens ante eos, vt habent diuinæ literæ.* Credidit Abraham Deo, sed de cœlo loquenti: Credidit Isaias, sed sedenti, super folium: Credidit Ezechiel, sed ei quē super Cherubin intuitus est: Credidit Moyse cum uidit in medio rubi ardentis: Sed iste credidit uidentem eum morientē in ligno crucis. Obserua bonum latronem, Sactum Dimam uocari solitum. Horam illam uitæ, quam alij ultimam appellant, ego existimō esse primam appellandam. Non enim antea uixerat, qui mortuus erat in

peccatis & latroniis : vnde in Apocalypsi cuidam dicitur: *Nomen habes quod vivas & mortuus es.* Vnde & bonus latro ab eo puncto quo conuersus est, verè viuere cepit. O magnam Dei misericordiam ! Niniuitæ breui tēpore sententiam damnationis suæ reuocant: & latro breuibus illis verbis, *Domine memento mei*, eandem reuocat sententiam. *Quis* de diuina clementia vlla ratione diffidat, cum misericordiæ eius talia habeamus indicia & pignora, qualia hodie in latrone exhibita videmus ? Prodit Christum Iudas Discipulus, & latro confitetur; alter osculo magistrum suum vendit, alter multis plagis vulneratur, Deum esse prædicat. O fidem latronis admirabilem ! vt quem crudelissimè vulneratum videt, ab eo veniam delictorum suorum humiliter poscat: Magis eum latro diligit in cruce, quam Iudas in cœna. Sed hæc de latrone sufficiant.

Tertium Verbum.

Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleopha, &c. Stabat, inquam, corpore, quæ stabat etiam corde per fidem (quæ non vacillauit in ea sicut in Apostolis) & per virilem etiam constantiam firmato, stabat, nihil impotentis animi præ se ferens, nec in terram labens, nec capillos lacerans, neque pectus tundens ex impatentia, nullum immodestæ signum vultu prodens. *Stabat mater dolorosa, iuxta crucem lachrymosa, dum pendebat filius, vt canit de ea Sancta Ecclesia.* Dolorem sanctissimæ virginis Spiritu sancto plenius Symeon. *Luc. 2.* prædixerat: *Tuam, inquit, ipsius animam pertransibit gladius.* Non autem gladius corporalis seu materialis. De quo in sacra passionis Dominicæ historia scribitur: *Qui acceperit gladium, gladio peribit, Matth. 26.* Sed gladius doloris de quo in Psalm. cum de Ioseph incarcerato fit mentio: *Ferrum, ait, pertransibit animam eius, Psalm. 104.* nempe quia alienigenis, vt pote Ismaëlitis venditus, ab hero calumniatus falsòque accusatus, in carcerem item à nimium credulo hero cõiectus, vitam duxit ad tempus calamitosam, *Genes. 39.* Magnopere exaggeratur apud Tob. capit. 10. tristitia Annæ propter absentiam filij sui iunioris Tobix, vbi dicitur: *Plēbat mater eius irremediabilibus lachrymis, atque dicebat: Heu me filij mi, vt quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostre, solatium vitæ nostre, spem posteritatis nostre ? Omnia simul in te vno habentes, te non debemus dimittere ire à nobis.* Sic illa o Anna, quid filium tuum deplo

deploras? quæ Raphaël Angelus deduxit comitatusque est, & saluum atq; incolumen in domū tuā reduxit? Relinque lachrymas matri crucifixi, cuius filius illa videte & spe cõtate atrociter à suo populo cruci cõclauatur, ac ignominiosissimè tractatur. Cū iussit Salomō 3. Reg. 3. infantē diuidi, Eius quæ verè mater erat commota sunt viscera ait sacra historia: *Non enim potest obliuisci mulier infantē suū.* * *Quo- * I. Sa. modo igitur non mœreret Christi sancta parēs, filioq; vter- 49. ri sui vnice caro, nō cõpeteretur? Si Sarre ancilla Agar, Genes. 21. filiiū suū moribundū deseruit, dicens: Nō videbo morientē puerū.* Seditq; ait scriptura è regione procul, quantum potest arcus iacere. Et sedens contra leuauit vocē suam & fleuit. Recogitet pius animus quisnā fuerit, quantumve virginis matris dolor, quū filiū morientē ipsa vidit nec à cruce procul abfuit, *sed stabat iuxta crucē Iesu mater ei,* inquit, testis oculatus, sanctus Euangelista ac Theologus *Ioā. 19. Ruth. 1.* dicebat Noëmi. *Ne vocetis me Noëmi,* id est, pulchrā, *sed vocate me Mara,* id est, amarā, *quia amaritudine valde repleuit me omnipotēs.* Verè Maria est nomē eius, hoc est amaritudinis mare, stella maris. Threnorum 2. *Magna est velut mare cõtritio tua, quis medelitur tui & c. 1. Posuit me de solatū via die mœrore cõfectā.* Quæ ob causam ab antiquis patribus sanctissima Deipara Martyr appellatur. Sic enim to. 4. operum D. Hieronymi, in sermone de eius Assumptione qui Sophronio tribuitur, & apud D. Bernardum, sermone de verbis Apoca. 12. c. Virgo Maria plusquam martyr dicitur. *D. Bern. Quia in ea parte quæ passibilis nō est, palla est, ingētes scilicet, acerbissimòq; cordis angores & dolores, cū doloris gladius animā eius pertransiuit. Licet igitur Christus mulieres ne super se flerent monuerit: Non tamen inde consequitur, quòd simpliciter non sit desenda Christi passio. Monet enim princeps Apostolorum B. Petrus: Christo in carne passio, & nos eadem cogitatione armarit. Monet iterum vas electionis Paulus *Phil. 2. hoc sentire in vobis, quod est in Christo Iesu.* Monet & Christo cõpati, vt & ei contegnetus. Hinc sequitur piè & rectè quidem deseri Christi passionem, non tamen eo modo quo iste mulieres, quæ nihil de eius resurrectione sperabant. Non tamen diuinam virginem quæ secundum regulam fidei suos fletus dirigere regularèque nouerat, à lamentis omnino reuocauit. *Quis igitur dolorem ac planctum in diua virgine calumniari audeat? Cor virginis doloris gladio tranfuerberatum est.**

Cōstat quōd alij Sācti, tametsi passi sint pro Christo in carne, tamē in anima, quia immortalis est, pati nō poterunt. Beata verō Dei genitrix, quia spiritualiter passa est, eiusq; anima gladio passionis Christi trāsfixa pluquā Mart. fuit.

De Maria Cleophę pauca adnotabo. Hęc filia fuit Cleophę, quę apud Matth. 27. & Marc. 15. dicitur Maria Iacobi minoris & Ioseph mater à viro cui nupserat Maria Alphei nuncupatur: Sororem matris Christi appellat Sacer Euangelista.

Mulier ecce filius tuus, &c. Non dicit, *Mater*: Rationem reddit Bapt. Mātuan⁹ Parthenices Mariana li. 3. his verbis.

Talibus admonuit matrem sine nomine matris

Ne materna pium laniaret viscera nomen.

Nota quia virginē virgini cōmendavit. D. Epiphanius contra Antidicomarianitas hær. 78. scribit: Ex eo quod Discipulo commendavit matrem, colligi, quōd vir eius Ioseph mortuus erat, nec in terris secundum corpus. Ioanni autem idē cōmendavit propter virginitatem. Sic ille. Dissentit ab ea opinione auctor ille apud D. Cyprianū Tract. de passione Christi, ita scribens: Obsequium virginis virgini discipulo tradit, ut iam non Ioseph, tanti mysterij oneretur prapositura, sed Ioannes. Habebat Ioseph in hac Christi dispositione rationabilem contradictionē, cūm altari commendaretur Maria, si se cognouisset carnalem maritum: sed quia in spiritu actum erat cōiunctionis illius mysterium, passus est Ioseph æquanimitè sibi eū in hoc seruitio praponi, quem digniorem se iudicabat, & idē maxime quia magistrī electio sic negotium ordinabat. Ibi adnotat Pamelius non esse hinc colligere difficile, vixisset Ioseph in Passione Domini iuxta huius auctoris sententiā. Matris curam gessit bonus & gratus filius, quāvis cruci suffixus mortiq; proximus. Figuram implēs Davidis, qui afflictus & fugitiuus à facie Saūl, parentes suos Regi Moab commendavit his verbis 1. Reg. 22. *Maneat on pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. Et reliquit eos ante faciem Regis Moab, manjervant que apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in presidio.*

Ex illa hora accepit eam discipulus in suam, sibi dilectissimā. Græcus contextus sonat, Non in suam, sed in sua. Non quidem quōd Diuam virginem ille in sua prædia ex hoc tristi spectaculo accepit & deduxerit: Siquidem Matth. 4. legitur, quod filij Zebedæi relictis omnibus sequuti sūt

Chri

Christū. Sed accepit eam in sua officia (sub.) quibus ei diligenter & reuerenter obsequabatur, ut filius matri pietissimæ Græcè, *εἰς τὰ ἰδια*, id est, ad se, siue in propria (sub) obsequia gratiosa, ut scilicet illi reuerenter inleruiret.

Quartum verbum.

A sexta usque ad horam nonam facta sunt tenebra super universam terram, &c. Eusebius Emislenus Homil. de Beato latrone sic loquitur: Apertè rerum natura perspicitur cōmoveri, velut in vindictā auctoris sui velit armari. Terra ipsa concussa à fundamentis quasi quæ super crucem Deū vix sustineat, tanquam ad scelus proprium contremiscit. Dies refugo lumine quomodò potest iumit lamentum, & sulco tristium tenebrarū habitu more lugentis induitur: Et sicut tota cœli facies Dominicę natiuitatis gloriam non ga luce testabatur, ita crucis iniuriam nouis tenebris detestatur. Et quæ durities cordis humani. Væ eis qui inter ista non credunt. Quandoquidem creatura insensibilis, quæ recipere non potest credulitatis affectum, dat tunc Deo confessionis obsequiū. Et cū pro solo homine Christus mortuus sit, perhibet ei tamen etiam pars illa mundi testimonium diuinitatis, ad quam non perucenerunt beneficia passionis. Hęc ille. D. Dionysius Arcopagita suæ ætatis anno 25. in Eliopoli ciuitate Ægypti agens cū Apolophane Philosopho, hęc solis prodigiosissimam Eclypsim perspexit, & annotauit, ut idē scribit Epist. 7. ad Polycarpum, & Epistol. v. addecima ad Apolophanem. Et Michaël Singellus in eius encomio: Dionysium tunc dixisse refert. Ignotus carne patitur Deus, cuius gratia rerum vniuersas densa hac caligine obscurata est. Item Atheniēs Philosophi die Dominicæ Passionis videntes tenebras

Eusebi⁹
Emisse-
nus.

D. Dion.

Michaël
Singel⁹.

T. Bran-
nus, &
Come-
stor.

super vniuersam faciem terræ præter naturam, dixerunt, quia Deus natura patiebatur. Et dedicauerunt aram illi Deo cum titulo, *Ignoto Deo*: ut in Acta Apostolica capit. 17. cōmentatur, nostri instituti doctissimus scholiastes Lyranius, & Petrus Comestor in histor. Scholastica in Acta capit. 93. Gregorius Pachimeres scriptor Græcus ac Paraphrastes D. Dionysij, interprete Tilmanno Carthusiano, Paraph. in 7. Dion. sij Epistolam, sic commentatur ad illa verba: Erasmus tunc ambo apud Heliopolim, amboque simul incidentem mirabiliter soli lunæ globum notabamus (non enim eiustecē coniunctionis tunc erat tempus) ipsamque rursus ab hora nona ad vesperam, ad Solis

P s dia

Bapt.

Mātuan-
nus.

D. Epi-
phanus.

1. Reg.
22.

diametrū supra naturę vires restitutam, Sic inquā ibi. Preter rationē mathematicam cōrigit Eclypsis, & celebre illud deliquium Solis. Luna quippe erat decimaquarta ab Solem relata iuxta diametri rationem, quo quidem tempore nunquam aliās contigit Solis fieri deliquium. Neque enim eclypsis solaris accidit, nisi Soli Luna incidit, sub quo Solem intercalaris rectā suum peragat cursum. Tum vero importuna erat, & intempestiva ratio interlunaris Synodi. Sed & hoc admiratione dignissimum. Ab hora siquidem sexta ad nonam vsque ea contigit eclypsis, & à nona ad octavā que vesperam, secundum diametrū Soli Luna erat opposita. Adicit Dionysius eam Lunæ incidentiam ab oriente cœpisse, & vsque ad solaris corporis finem pervenisse, atque tum demum refluisse notauimus ego & Apolloniam. Rursus non ex eadem parte (vt assolet) & incidentia illa & repurgatio facta est, sed ex aduerso diametri. Hæc sunt quæ tunc temporis contigere. Naturam profectō superantia ac soli Christo possibilis, qui author est omnium, facta que magna ad stupenda quorum non est numerus. Ad quæ verba Paraphrasis est eiusdem Pachimeræ. Etenim in Solis eclypsi, quæ suo tandem ordine contingit, ex ipsa eadem parte solaris disci (est autem *Aionus*, vt obiter istud dicatur, solare corpus) necesse est fieri incidentiam, tenebrarū videlicet effusionē, & ex obliquo repurgationē, hoc est illustrationem. Die autem salutaris illius crucis alioquin ab oriente quamminimū coniuncta soli prodigiosa tantam illam edidit eclypsim. Oportebat autem illam rursus inferiori sibi que proprio loco restitui, vt ordo illi conuulsus asseruaretur: Hinc contigit, vt sole rursus relicto abiret deorsum. Et hæc quidem eclypsis facta est, obcuratius prius parte solaris disci respicientis orientem, deinde Luna totum subtercurrente Solem, cum iā cœpisset inferri sibi sedi suæ restitui. Conueniebat hanc ipsam occidentem partem disci primū deferente Luna, vt qua esset pars Orientem assequuta, secundum illam imprimis frateris lumine perfunderetur. Hucusque Pachymeres. Tribus itaque rationibus docerille non naturaliter factam esse eclypsim. Primò ex tempore Lunę quo ipsa soli opponitur, tamen eclypsis fiat ex coniunctione Lunę ad Solem. Secundò, quia obcuratio semper ab occidentali parte procedit. Atqui tunc Luna ab Oriente venit vsque ad corpus solaris & tunc retrocessit. Tertiò, Quoniam ab eadem parte

incipit obscuritas, & redit illuminatio, quod tunc minimè obseruatum est. Idem Pachymeres paraphrasi in decimam Epistolam eiusdem Dionysij, sic ait: Solaris illa eclypsis, quo tempore Dominus Iesus à salutari cruce penderat: hoc inquam prodigium incidit in annum regni Tiberij octauum & decimum. Exorsus enim est lucem effundere sue prædicationis Dominus noster Iesus Christus, Anno istius Tiberij quinto & decimo, quemadmodum Euangelium Lucæ planè diuinum declarat. Tribus autem annis vnà cum mentium aliquot accessione, vbi prædicationis munere perfunctus est, vtroneus se offert passioni Dominus simul & Deus noster Iesus Christus. circiter annum Tiberij octauum & decimū: quo celebre illud Solis deliquium contigit. Sic ille. Comestor quoque in historia Evangelica 2. 175. scribit ad hūc modum: Athenis cum inquisissent Philosophi causam tenebrarum nec inuenirent, dixit Dionysius Arcopagita quòd Deus naturæ patiebatur. Et fecerunt etiam, & superscripserunt, Ignoto Deo: de qua in Actibus Apostolorum cap. 17. Legitur quoque in Eusebij chronico hæc modo: Scripsit Phlegon Olympiadum egregius supputator in 14. libr. dicens: Magna inter omnes, quæ antea tam acciderant defectio Solis est facta, Quarto anno 102. Olympiadis. Dies hora sexta ita in tenebrōsam noctem versus, vt stellæ cælo visæ sint, terræque motus, in Bithinia Nicenæ vrbs multas ædes subuerterit. Hæc supra dictus vir. Quæ omnia his congruunt, quæ in passione Saluatoris acciderunt, Anno, nimirum, vt patet ex eodem chronico Tiberij 18. quo tempore & in aliis Ethnicorum Commentariis hæc ad verbum scripta reperimus Solis facta defectio, & tenebræ super vniuersam terram, Bithinia terra motu concussa & in vrbe Nicenæ ædes plurimæ corruerunt. Hæc ibi. Refert istud Phlegon scripsit Græcus Asiaticus (cuius etiam Suidas meminit) qui à Christi Ascensione anno circiter centesimo floruit vixitque. Suidas in Dict. *ἱστοριῶν* scribit. Phlegon Trallianus, libertus Augusti Cæsaris (quidam Adriani dicunt) historicus, scripsit Olympiadas libris 16. Sunt autem vsque ad Olympiadem ducentessimam vigesimam nonam, res vbi que gestæ. Sic de Phlegone Suidas Olympiade 229. vt patet ex Eusebij chronico. Moritur Adrianus. Imp. Ergo ad tempora illius perueniunt hic Phlegon. Contentiunt, & in idem conspirant Plineus & Cornelius Tacitus, Prior lib. 2. Nat. Histor. cap. 84.

Comest.

Act. 17.
Chronicon Eusebij.Plineus
& Tacitus.

Maximus

Maximus terræ memoria mortalium extitit motus Tiberij Cæsaris principatu, 12. vrbibus Asia vna nocte profra-
tis. Posterior autem libro secundo Annalium de Tiberio
agens: Eodem anno, inquit, duodecim celebres Asia vrbes
conlapsæ, nocturno motu terræ, quo improuifior grauior
que pestis fuit. Neque solitum in tali casu effugium sub-
ueniebat in aperta prorumpendi, quia deductis terris ha-
riebantur: Sedisse immentos montes: Visa in arduo qua
planâ fuerint: Effulsisse inter ruinam ignes memorat. *Quo*
Taciti verba proferuntur ab antiquario doctissimo Sebastiano
Erizzo (qui Italicè scripsit, D' elle medaglie) in cuius
finem, cum agit de nomine Tyberiano pag. 173. & 190.
Tiberiani nummi extant, monumentum beniuolentia
liberalitatis in adfectas vrbes, quibus inscriptum: Ciuita-
tibus Asiæ restitutis. *Qua* de re Suetonius in Tiberio §. 4.
Neque prouincias quidem vlla liberalitate subleuauit, ce-
pta Asia, disiectis terræ motu ciuitatibus. Hæc ibi. Ter-
ræ motum verò huiusmodi in Christi passionis tempus ac-
cidisse, existimat nobilis Historicus Paulus Orosius pro-
byter Hispanus, Historiarum lib. 7. c. 4. sub finem, de Ti-
berio scribens, & Domini nostri crucifixione his verbis
Patibulo suffixus est, maximo terræ motu per orbem
facto. Eadem quoque die ad horam diei sextam Sol in ta-
tum obscuratus, terraque nox subito obducta terris est,
sicut dictum est.

Impiaque aeternam timuerunt sæcula noctem.

Vsq̄ue ad eò autem neque Lunam lumini Solis, neque
nubes obstiisse manifestum est, vt decimaquarta ea die Lu-
nam tota cæli regione interiecta, longissimè à conspectu
Solis abfuisse, & stellas tunc diurnis horis, vel potius in illa
horrenda nocte, toto cælo fulsisse referatur. *Quod* non
lùm sanctorum Euangeliorum fides; sed etiam aliquam
Græcorum libri attestantur. Deinde subdit: Sanè Asia ciui-
tates illo terræ motu dirutas, tributo dimisso, propria
libertate (legendum coniicio liberalitate ex Suetonio lo-
pra citato) donauit: Tiberius scilicet. Hæc Orosius, qui
rectè, an secus ad computationem Taciti quadrare possit
paulò fufius expendendum: inquirentes primùm quo an-
no contigerit Terra motus ille quo 12. Asia vrbes euenit
referuntur, Annalibus? Ex Tacito constat, Anno vrbis
conditæ septingentesimo. Eodem, inquam, anno, duo-
decim vrbes conlapsas, qui annus vrbis. Ex Chronologia

Gerardi Mercatoris exactissima, cõcurrit cum anno Christi
120. Christus aurem annum circiter 34. agens morrem in
cruce subiit, feria sexta luna decimaquinta, Anno quarto
Olympia 1.202. Græca supputatio, ait idem. *Quo* posito,
videtur apertè totis quatuordecim annis, posterius accidit
se terræ motum illum qui contigit tẽpore passionis. *Quo*d
diligenter in suis Notis ad librum secundum Annalium
Taciti obseruauit Lipsius, dicens: Terræ motus huius mē-
tio, Plinio (supra citauimus) &c. Bonum Orosium quam
fugit ratio, qui hunc tremorem terræ ad tẽpus refert mor-
tui nostri Seruatoris: *Quo*d nos quidem scimus toris de-
cima quarta annis posterius fuisse scilicet agebant hoc fu-
co sacra literæ. De eodem Strabo lib. 12. sub finem ex ver-
sione Latina: Neque ea pro fabulis habenda sunt, quæ de
Sipylo & subuersione eius dicuntur. Nam & nostra ætate
tremores terræ Megnesiam deiecerunt: quando & Sardes,
& alia nobilissima vrbes ab iisdem sunt grauissimè ad-
fecta multis partibus. Imperator tamen instaurauit, pecuniâ
largitus, quod beneficij antè etiam Trallianus præstiterat
pater eius, cum eorum corruisset Gymnasium: Itemque
Laodicæsis, Sic Strabo qui illis vixit temporibus, vt ver-
ba eius declarant. Resolutorie ergo dicendum Plinium &
Tacitum de illo terræ motu tempore Passionis Christi, nō
fuisse loquutos, sed de alio quodâ, qui per quatuordecim
præcesserit annos, vt superius deductum est. Ex Phlegone
autem & Dionysio Arcopag. supracitata eleganter conue-
niunt cum his quæ in passione Saluatoris acciderunt. Cum
à sexta ad nonam vsque, hoc est, à meridie vsque ad tertiã
pomeridianam, vt est Matth. 27. & Marc. 15. idque tempore
oppositiois Solis & Lunæ, facta sunt tenebræ moriente
Christo super vniuersam terram. *Quo*d nedum de Iudæa
intelligendum est, vt aliqui restringunt, sed longè rectius
de vniuersa terra, in tota latitudine & amplitudine sua.
Nam & in Ægypto, vt probat Dionysius, & Athenis, vt su-
perius allegatum est visa est eclipfis illa Solis prodigiola.
Mercator in Chronologia sua cap. 3. De tempore passionis
Domini: Lucianus, inquit, Antiochenus Martyr (quem
citât Onuphrus in fast. comment. pag. 909. a) cum iudici-
bus quorum tribunalibus astabat diceret: Perquirite in
Annalibus vestris, & inuenietis temporibus Pilati Christo
patiẽte, fugato Sole interruptum tenebris diem: de eadem
proculdubio Solis obscuratione attestatur. *Quæ* quantum
ad eclý

*Gerard.
Mercat.*

Lipsius.

*Sebast.
Erizzo
Ital.*

Suetoni^o

*Paulus
Orosius.*

Mercat.

Onuphr.

ad eclypſim illam pertinet, ſuffecerit commemoraffe.

*Circa horam nouā exclamauit Chriſtus: Deus meus, ut quid dereliquiſti me? Se derelictum à Deo dicit, non quantum ad vnionem naturæ, nec quantum ad gratiam, ſed quantum ad paſſionem. Poſteſtque adaptari illud Iſaiæ 54. Ad punctū in modico dereliquite, ſcilicet vt patiaris ad extremū de poſt-
Tertull.
tentia, vt loquuntur ſcholæ. Tertullianus contra Praxeam Hæreticum Patripaſſianum Reliquit pater, dū non parci-
Proprio filio nō pepercit ait Apoſtolus. Reliquit dū tradit, vt ait Iſaias: Dominus eū tradidit pro peccatis noſtris. Rom. 4. Traditus eſt propter peccata noſtra. Ita relinqui à patre, mori fuit filio.*

Reliquiſti me, &c. quia paſſus eſt ad extremum, ſine vilo refrigerio in carne. Retinebat ſe diuinitas, nec ſuccurrebat vel impediēbat carnem & humanam naturam à perſeſſione. In aliis martyribus redundabant conſolationes in tormentis. Ruſſinus Hiſt. Eccleſ. lib. 1. c. 36. Adoleſcens, inquit, ſub Iuliano Apoſtata Theodorus nomine, à prima luce vſque ad horam decimam tortus eſt, tamen lætus pſalmum cantabat: Hunc ipſi nos poſtmodum apud Antiochiā vidimus, Et cum requireremus ab eo ſi ſenſum doloris habuiſſet ex integro, dicebat ſe quidem dolores parum ſenſiſſe, adſtitiffe autem quendam iuuenē, qui ſudanti ſibi lintheo candidiſſimo & ſudores abſtergeret, & aquam frigidā frequenter infunderet, & ita ſe etiam delectatum, vt tūc meſſior factus ſit, quando deponi de eculeo iuſſus eſt. In Martyrologio Adonis, tercio idus Auguſti, de Sancto Tiburtio Martyre, Ante pedes eius carbones ardentes effuſi, vt pedibus ſuper eos nudis incederet, faciens ſignum crucis conſtanter ſuper eos ingreſſus dixit ad Tyrānum: Diſce miſer, quia mihi in nomine Domini mei Ieſu Chriſti videtur, quòd ſuper roſeos flores ingrediar, quia creatura ipſa creatoris famulatur imperio. Hæc ibi. Sic in Martyres diuina cōſolatio radiabat, quæ animū à ſupplicis abduceret & diuerteret. Nō ſic in Chriſto. Eſt enim ſecūdū superiores animi partes beatiſſim⁹ eſſet, ea tamē quæ in fruitione eſt voluptas; in inferiores partes minimē reſultauit. Sic diuina maietas inferiores vires angī, mœrore & lāguore conſicti voluit, vt dū ſuperiora deliciarētur, inferiora quali deſerta eſſēt vt eſſet copioſa per Chriſtū generis humani redēptio.

Vt quid dereliquiſti me? Nunquid Deus dereliquit Chriſtum, Cum eſſe Deus in Chriſto, mundum reconcilians ſit;

vt ait

vt ait Apoſtolus: Cum eſſet Chriſtus Deus, ex Iudæis qui-
dem ſecundum carnem, qui eſt ſupra omnia benedictus
Deus in ſecula. an Deus dereliquit eum? Abſit. Non enim
reliquit pater filium, in cuius manibus filius ſpiritu ſuum
poſuit. Sed ne ſic derelictus eſt à Deo, vt ſepareretur diui-
nitas ab humanitate in ratione ſuppoſiti, verum id tantū
in ratione auxiliij. Dicit enim Doctōr Damascenus: Quod
Deus aſſumpſit nunquam dimiſit, quod ſcholæ Theologo-
rum exponunt, quoad partes hominis eſſentiales. Semper
enim verbum cum corpore & anima, & tridui tēpore, ver-
bum vnuebatur corpori in ſepulchro, & animæ ad inferos
ſeu lymbum ſcendentem, nec hypoſtatica illa vnio diſiun-
ctis à ſe partibus ſeparatāq; anima à corpore per mortem
vilo modo violata eſt, ſed illæſa permāſit. Hæc ergo verba
non fuerunt diſſidentis animi, vt blaſphemantes dixerunt
quidam hæretici: quam blaſphemiam Caluinus ipſe, ait
Beauxamys ad hūc locum, ex ſententia illa hauſit & extulit.
Dicit enim eſſe deſperationis vocem in ſuæ inſtitutionis
cap. 7. ſect. 29. Sic enim habet. Hæc eſt miſerrima abyſſus
ſentire te à Deo derelictum & alienatum, & cum inuoca-
ueris non exaudiri, perinde ac ſi in tuam perniciem ipſe
cōſpiraret. Eò Chriſtum videmus fuiſſe deiectum, vt co-
actus fuerit vrgente anguſtia exclamare: Deus meus vt quid
&c. Sic ille. Atqui hanc impietatem retundit Pſaltes, ſic
inducens Chriſtum: Providebam Dominum in conſpectu meo
ſemper quoniam à dextris eſt mihi ne cōmouear. Sic idē Chri-
ſtus in Euangelio Ioannis cap. 14. dicit. Venit princeps mun-
di huius, & in me non habet quicquam. Hactenus Beauxamys.
F. Feuardentius noſtri ordinis, doctiſſimus Theologia le-
ctor ac profeſſor in facultate Pariſienſi in ſuis aduerſus hæ-
reſes Hugnoſticorum Dialogis Gallicis, Dialog. 5. aduerſus
9. errorem. De filio Dei patiente, Caluinum ita ſcripſiſ-
ſe refert: Diros in anima cruciatus damnati ac perſi homi-
nis Chriſtus pertulit. Atqui Chriſtus à vniuerſis ſeu
impeccabilis eſt, qui peccatū non fecit, qui ſemper eſt in ſuauitate
patris, & ſicut ipſe Ioan. 3. dicit: Qui me miſit mecū eſt: & non
reliquit me ſolum, quia ego qua placita ſunt ei, facio ſemper. Cui
pater teſtimonium fert, dicens: Hic eſt filius meus dilectus in
quo mihi bene cōplacui, Matt. 17. Quomodō ergo perſi homi-
nis cruciatus in anima pertuliſſet: Hic liber D. Polycarpi
in Hæreticorum blaſphemias Epiphonema, ex D. Irenæo
apud Eufebiū lib. 5. c. 29. Hiſt. Eccleſ. vſurpare: ὁ υἱὸς ἐστὶν
ὁ θεός

ſic

Ruſſinus.

Damaſ.

Beaux-
amys.
Caluin.

Pſal. 15.
Ioan. 14.
F. Feu-
ardentius.

*his qui natus terribilis, in aeternum dominus, hoc est: O bone Deus, in quem servasti tempora, vt isthaec blasphemata sustineam: Si haec Apolliticus vir Polycarpus exclamasset, aures suas continens ad Florini cuiusdam dogmata impia, si illum blasphemantem audisset, qui solebat ad Haereticorum blasphemias in familiarem illam sibi prorumpere vocem, quid nos facere conuenit, vbi Christi innocentia, sanctitas, & iustitia, temeratur, conculcatur, & impiè proscinditur? O crimè laesa maiestatis diuinae! Idem amicus noster Feuardentius contra haeresim decimam tertiam praefato loco, disertè explicat, Nunquam omnino filium à patre suo tempore passionis fuisse desertum & derelictum. Secundùm corpus quidem omni destitutus est miraculoso auxilio, diuinòque contra persecutores praesidio. Neque enim in his doloribus secucurrit ei pater caelestis, neque eum defenderunt legiones Angelorum: de quibus Petro dixerat, Matth. 26. *An non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum? Sed oportet sic fieri.* Neque illi adfuerunt Apostoli, sed derelicto eo omnes fugerunt. *Mat. 26.* Non fuit qui eum consolaretur. Nec diuinum verbum carni prebuit auxilium, contra liuores, vulnera & cruciatus, sed pertulit in corpore suo super lignum, omnium acerbissimam mortem, vt D. scribit Petrus, & ad patrem exclamauit, *Vt quid me dereliquisti?* tam atrociter & contumeliosè ac indignè ab impiis tractari: omnis generis molestias & tormenta perpeti extremos sustinere dolores, & mortem ipsam crucis. Sed placet hunc elegantem discursum gallicum inserere. Sic enim piè meditatur memoratus noster Feuardentius.*

Mon Dieu qui sauua Noë du deluge, Abraham de Chalde, Isaac de l'espee de son pere, Israël de la tyrannie d'Egypte & de l'Ange exterminateur, Iacob de la main d'Esau, Ioseph de celle de ses freres, Dauid de celle de Goliath & Saul, Ionas du ventre de la Balane, trois hommes compagnons de Daniel de la fornicae embrasée, & Daniel des dents & griffes des Lions, Suranne des faux iuges & bourreaux, Tobie du crocodile & esprit malin, Ezéchie de la mort, Ieremie de la basse fosse & saccagement de Ierusalem: Pourquoy as tu abandonné, & sans aucun secours miraculeux totalement exposé toutes les parties de mon corps, en toutes espèces de tourmens & douleurs, & selon l'inférieure partie de mon ame, en toutes angoisses & detresses mortelles? Iniquus est le discours. Interferam quæ Porchetus in sua contra Hebraeos

Hebraeos victoria par. l. ca. 16. scribit ad verba illa: vt quid me dereliquisti? Nempe, ait ille, Iudæis ad illudendum, conspuendum, flagellandum, crucifigendum, & occidendum, quod est Psalm. 21. principium, *Eli eli lamma, abatani?* Non querit hoc Christus, à Deo suo ignorando, vel conquerendo, vel Deum arguendo: sed vt audientes excitaret ad salutem suæ passionis considerationem & fidem, Cuius praedictus psalmus expressiuam continet qualitatem. Sicut dicit Deus Iudæis Ezech. 33. Et quare moriemini domus Israël? Non vt ab eis hoc addisceret, sed vt eos ad considerationem suæ perditionis salubriter excitaret: Sic Christus secundum quod erat homo, vociferando quasiuit à Deo, vt quid eum dereliquit Iudæis? Sic ille vbi supra Feuardentius Dialogo. Rursus contra decimam quartam haeresim, Quod Christus non ceciderit in desperationem contra Caluim, Har. in 17. Mat. dicentem illum desperatione obreptum &c. Quod tam à ratione alienum est, & à vero abhorrens, vt mera sit blasphemia, adeò prophanè de Christi innocentia loqui. Quis vnquam ex Turcis in Alcorano: Quis ex Iudæis perfidis in Thalmud vel Cabala: Quis ex paganis in Comediis aut scriptis theatricis adeò impiè seruatore omnium Christum, vnicum Dei filium blasphemauit vnquam: Annon Sanctus Euangelista Ioan. 13. disertis verbis de Christo profiteatur, sciens quia à Deo exiuit & ad Deum vadit, *Venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem ibidem.* Iterum ca. 16. *Relinquo mundum & vado ad Patrem, Et, Vado ad eum qui me misit, & rursus De iustitia quia vado ad Patrem & iam non videbitis me:* quod sic D. Chrysostomus interpretatur, de iustitia non mundi, sed D. Chry-
 ipsius Christi, quod scilicet irreprehensibiliter vixerit, *ostomus.*
 Cuius signum est: quia vado ad patrem. Cum enim Iudæi frequenter accusarent Christum quod à Deo non esset ditentes: Ioan. 9. *Non est hic homo à Deo &c.* Et peccatorem, transgressoremque illum assererent, ibidem: *Da gloriam Deo, scimus quia hic homo peccator est,* hinc omnis calumnia auuebitur, quia ad patrem vado, & apud illum permanebo: ille me gratanter excipiet. Cui interim exosi sunt peccatores & impij. *Non enim Deus volens iniquitatem est, sed odio est Deo impius & impietas eius, Sap. 14.* Qui fieri ego potuit vt in desperationis barathrum ac voraginem potaberetur, horret animus vel id solum cogitare, qui tantissimus erat de sua apud patrem aeterna mansione,
 Q glorifica

Daniel.

glorificatione, & consolatione inanissibili perpetuoque
 10. 112. 12. duratura: Venit vox de caelo Ioan. 12. dicens: *Et clarificabitur
 & iterum clarificabitur. Nunc princeps huius mundi euertitur foras,*
 ait ibidem Christus. Quod si foret peccato obnoxius, quomodo
 expugnasset & vicisset diabolus: qui dicit c. 16. De
 iudicio, *quia princeps huius mundi iam iudicatus est.* Rufus
 c. 12. *Omnia traham ad meipsum,* quomodo ergo detractus
 esset excidissetque à sua in patrem fiducia: qui est nostrae
 praedestinationis, electionis & sanctificationis atque
 salutis auctor, & caput, nunquamque destitit esse mundi
 saluator, *Nec aliud est nomen sub caelo datum hominibus,* ait ver-
 tex Apostolorum Petrus Actuum 5. *in quo oporteat nec salus
 fieri,* quomodo de sua potuisset dubitare salute: Tā impossi-
 ibile est in sanctū sanctorum cadere desperationē, quam
 quod sit societas luci ad tenebras & cōuentio Christi ad Beliam:
*Qua enim participatio iustitiae cum iniquitate? Qui autem cōse-
 sus templo Dei cū idolis?* Vt scribit Apostolus. 2. Cor. 6. Nō se-
 compatiuntur summa benedictio & extrema maledictio,
 infernus inferior perditorum & dānatorum, atque coelestis
 paradisi. Qui certiorē reddidit beatum latronē effecitque
 securum his verbis: quae procedit de labiis eius,
 nec irrita fieri vlla potestate possunt: *Fidelis est enim Deus,
 negare seipsum non potest.* 2. Tim. 2. *Est autē Deus verax,* sicut
 scriptū est, Psal. 50. *Vt iustificeris in sermonibus tuis,* & vincam
 eum indicaris, ait Paulus, Rom. 3. *Et impossibile est mentiri
 Deū.* Heb. 6. Dixit autē & pollicitus est latroni: *Hodie man-
 eris in paradiso.* Ergo eo ipso die Christus erat in gloria Dei
 patris in paradiso, & beata fructioe diuinae visionis. *Omnia
 igitur lingua confiteatur,* aduersus aduersarios, quia Dominus
 Philip. 2. *Iesus Christus in gloria est Dei patris,* Philip. 2. *Exurge Domine,
 & iudica causam tuam,* inquit Diuinus ac Regius Vates. *Quia
 Gen. 27. maledixerit tibi, sit ille maledictus* Genes. 27. Hae sufficiant.

Hic opportunè subiiciam quod in Patrum scriptis legi-
 tur Dæmonem stetiisse super brachium crucis, & confite-
 rasse an aliquid peccati in Christo inueniret. Vnde dixe-
 rat Dominus Discipulis in cæna, Ioan. 14. *Venit princeps
 mundi huius,* hoc est amatorum mundi, & *in me non habes
 D. Greg. quicquam.* Vbi Diuus Gregorius homil. 39. Versans illud,
 Papa. ait: Cogitadum nobis quam rabidus, quam terribilis sua
 in nobis opera requirēs in die nostri exitus princeps mun-
 di huius veniat, si etiam ad Deum carne morientem veni-
 rit, & in illo aliquid quaesuit, in quo suum inuenire nihil
 potuit.

potuit. Sic ille. Arrige aures Caluinae, nihil quod suum esse
 inuenire potuit Dæmon, tamen si quaesierit in Christo.
 Si in desperationem prolapsus fuisset & dissidentiam, vt
 tu impudētissimè & impiissimè garris & deblateras, quomodo,
 cum desperatio grauissimum sit peccatorum, nihil
 in eo inuenisset Diabolus? Venerabilis Beda tom. 4. ope-
 ram, expositione allegorica in Tobiam ad verba: exiuit
 Tobias vt lauaret pedes suos ad fluuiū Tigrim, Et ecce
 piscis immanis exiuit ad deuorandum eum. Occurrit, ait
 ille, Tobiae piscis, deuorare illum cupiens: Et Domino
 passo in cruce venit Diabolus qui eum crucifici docuerat,
 querēs si quid fortè in eius animā sceleris inueniret. Idem
 habetur in Scholastica historia super Tobiam, ex Com-
 store. Eusebius iterum de demonstratione Euangelica li-
 bro 10. Demonstrat. 8. quum adhuc Christi corpus in ligno
 esset suspensum, circa hunc aërem versantes incorporae
 potestates circum ipsum, quasi crudiuora aues & ferae
 aduoluebantur, & ad mortuum citò futurum corpus ip-
 sius, vndique confluebant Dæmones circum terram in aë-
 re volitantes. Credibile autem est vidisse infernas quo-
 que ac tartareas belluas agrestes. Hae itaque omnia conspiciens
 suum extrinsecus cruci affixum corpus in orbem
 cingentia, multitudinem eorum collectam describit di-
 cens: *Circumderunt me vituli multi, tauri pingues obse-
 derunt me: Aperuerunt super me os suum &c.* Et enim dum ani-
 mam humanam & cæteris similem, nec amplius præterea
 quicquam arbitrantur, quod in corpore Iesu habitabat,
 beluae aperuerunt os suum, vt quemadmodum alias homi-
 num animas cōsueuerant, ita etiam hanc deuorarent.
*Aperuerunt super me os suum, sicut Leo rapiens & rugiens. Er-
 uat à framea Deus animam meam: Salua me ex ore Leonis, &
 à cornibus vnicornium vnicam meam.* Quibus verbis illum
 arbitror significare infernas potestates. Ex his alia framea
 dicitur, intenta in animam Saluatoris nostri: alia ipsi
 morti est canis: alia item maligna quaedam potestas: Om-
 nium illic ferarum princeps, quæ Leo appellatur, latrum
 habens mortis os diductum, vnà cum cæteris quæ ad in-
 feros descendunt: illius quoque animam deuorare con-
 tata sit: Alia præterea quaedam maligna & Deo rebelles
 potestates aduersus Dei vnicornem nitentes. Hactenus
 Eusebius vltimo capite & sine totius illius operis. In hoc
 quod Dominus confidenter orauit: *Erue à framea &c.*

Venerab.
Beda.Come-
stor. Eu-
sebius.

Iterum, *Salua me ex ore Leonis*, atque etiam ex postremis eius verbis, *Pater in manus tuas* &c. Pater contra Calu-
 num non deposuisse Christum suam erga patrem diu-
 nam fiduciam: Sicut ergo Tobias iunior exenterauit pi-
 scem, & interfecit, prauauitque aduersus illum, Tob. 6.
 Sic Christus, benedictum illud semen mulieris, de quo
 Genes. 3. *Ipsum conteret caput tuum, contriuit capita Draconum*,
 vt scribit Psalmographus. Nempe fortior eo super-
 uenit, & vniuersa arma eius diripuit Luc. 11. *Vicit Leo de tri-
 bu Iuda; Radix Dauid, vt dicitur in Apocalypsi cap. 5.*

Tenebra tribus horis durauerunt. Sic & figuram Christus
 impleuit quæ de Moyle legitur, *Exod. c. 10. extendit Moyses
 manum in caelum, & factæ sunt tenebra horribiles in vniuersa
 terra Aegypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem suum, nec in-
 uit se de loco ubi erat.* Vbiunque autem habitabant filij Is-
 rael, luxerat. Itæ autem tenebræ breuiores fuerunt, sed
 horribiliores, quia nedum in Iudæa, nedum in Aegypto
 contigerunt, sed per vniuersum terrarum orbem, vt supra
 diximus, inuectæ sunt in vltionem sanguinis Christi
 ac mortis eiusdem horrorem. Vt implerentur vaticinia
 & Prophetiæ. *Amos c. 8. Occidet Sol in meridie, & tenebre te-
 ras faciam terram in die luminis, & conuertam festiuitates ve-
 stras in luctum &c. Ezech. 32. Solem nube tegam, & Luna non
 dabit lumen suum, Omnia luminaria cæli mæcere faciam su-
 per te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus
 Deus.* Sed tempus est, vt ad sequentia pergamus.

Quintum verbum.

Sitio &c. Dicebat Sampson, Iud. 15. En siti morior. Ve-
 rum ô ingratitudinem! loco aquæ datur ei acetum felie
 Pjal. 68. *mixtum, impleturque illud Psalm. 68. Dederunt in escam
 meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto:* pro manna sci-
 licet fel, pro aqua de petra, datur ei acetum. O mortalium
 nequissimos & ingratiissimos: Quis inter tot tormenta vel
 aquæ guttulam, aut calicem aquæ frigidae sitienti Christo
 porrexerat? Quis non diuturnis afflictionibus languens
 & siti aridus non conficeretur? Esaias quidem (vt in Euan-
 gelio de cæco nato me dixisse memini ex Epiphania) cum
 Manassis Regis mandato, medius ferra dissecaretur: de
 quo illud Pauli: Heb. 11. intelligitur, & ab antiquis patri-
 bus exponitur: Secti sunt, in occisione gladij mortui lues,
 siti laborans quasi desiciebat: Sed tu, ô bone Deus, ei fon-
 tem aquæ viuæ aperuisti, qui fons Siloë, de quo Ioan. 9 in
 hunc

hunc vsque diem nominatur: Ecce siti languet filius tuus
 nec à quoquam illi consolatio præsto est. Et Sampson qui-
 dem vnde biberet ac refocillaretur, ex maxilla asini, iusi-
 gni quodam miraculo, habuit: Christus verò pro aqua
 acetum degustauit, & cum gustasset, ait Euangelista, no-
 luit bibere. Pucro Ismaëli siti deficienti, demonstratus est
 ab Angelo puteus aquæ, ex quo Agar mater eius hausit,
 & impieuit vtrem deditque puero bibere: Nunc autem si-
 tit Iesus, & denegatur ei aqua ad refrigerium 2. Reg. 23.
 Cum esset Dauid in præsidio portu statio, Philistinorum
 esset in Bethleem, desiderauit Dauid aquam de lacu & ait,
 O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna qui est in
 Bethleem iuxta portam.

Iruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum, &
 hauserunt aquam de cisterna Bethleem, & attulerunt ad
 Dauid, At ille noluit bibere: sed libauit eam Domino di-
 cens: Num sanguinem hominū istorum qui profecti sunt,
 & periculum animarum bibam? Mirum dictu! Dauid
 attulerunt aquam cum periculo animarum suarum viri
 fortes, quàm ebibere noluit, sed Domino libauit: Christo
 autem Dauidis filio, nullus aquam in refocillationem
 retulit, Sed (vt Doctores contemplantur) nostram potius
 fuit salutem, quàm aquam materiale. Ille quondam
 dicebat Samaritanæ Ioann. 4. mulier da mihi bibere. Ille
 apud quem esset fons vitæ (vt ait Psalmographus) quique
 omnes sitientes inuitat ad se, dicens, *Ioan. 7. Si quis sitit,
 veniat ad me & bibat:* ille ipse est qui nunc clamat: *Sitio,
 & datur ei acetum.* Habet victoria Porcheti contra He-
 bræos parte 1. cap. 16. sequentia.

*Victoria
 Porcheti.*

Scribitur in libro Samsedrin in Perek mugmar hadim,
 id est, condemnatus iudicio, Dixit Rabbi Hazda Egressus
 ad occidendum potabatur puluere incensi in cypho vini,
 quatenus repararetur sensus eius ab eo, sicut dictu est. *Pron.
 31. Date ebriatus perdit, & vinum amaro animo.* Mulieres
 honestæ erant in Hierusalè quæ sponte mittebant eiusces-
 modi hæc Talmud. Nota quòd bonu vinu ad hoc missum
 Domino Iesu, & alijs crucifigendis cum eo biberunt Iudæi.
 Sicque impleta est Prophetia, quàm longè ante dixerat *A-
 mos, c. 2. Et vinum damnatorum bibit domus Dei cæcæ.* Quasi
 dicat: Vinum dānatorum, id est, duorum lacronum bibet
 domus Israël: & quod maioris erit facinoris vinu Dei co-
 rru. Non debet aliquis incōueniens reputare, quòd factum
 admodum

admodum paucorum Iudaeorum, attribuitur domui Israel
vel Iuda. Erant namque ibi non solum multitudo populi
facientibus quod dictum est, consentientis, sed etiam eorum,
de quibus Mat. 27. legitur: Similiter & principes sacerdotum
illudentes cum scribis & senioribus dicebant: *Alios salua
fecit &c.* Modus quoque est Scripturae diuinae ascribere
quandoque multitudi, quod etiam ab vno solo factum est, ut
habetur in Iosue. c. 7. *Et dixit Dominus ad Iosue: Peccauit Is-
raël, & transgressi sunt pactum meum quod precepi eis, & ac-
ceperunt de antithemata.* Ecce qualiter Dominus attribuit
Israëli, quod solus Achã perpetrauerat. Myrrhã igitur pro
incenso & bono vino bibito, & acetum cum felle mixto, propo-
nauit Iudaica falsitas Domino Iesu Christo. Et tunc imple-
tum est, quod Psal. 68. hoc modo scriptum est: *Et dederunt
in escam meam felle, & ad sitim meam potauerunt me aceto.* Ha-
ctenus Porchetus. Antequã Lyranus adnotauerat in Mat.
27. ad verba illa.

Lyran^o.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum, &c. Scribitur
in quodam libro Hebraico, qui apud eos inscribitur, si-
ber iudicum ordinariorum, Quod quia Salomon dixerat,
Prouer. 31. *Dare ciceram*, id est, potum inebriatiuum merenti-
bus, & vinum his qui amaro sunt animo, ut bibant & obli-
uiscantur egestatis suae & doloris sui non recordentur am-
plius: Idem ex occasione huius verbi, seniores Iudaeorum
statuerant, ut condemnatis ad mortem daretur vinum a-
romaticum ad bibendum, ut facilius toleraret passionem.
In Hierusalem autem erant matronae deuotae & compas-
sivae quae hoc vinum dabant ex deuotione. Iudaei igitur
invidia crudelitate moti, tale vinum datum pro Christo, &
aliis duobus cum eo crucifixis, acceperunt sibi, secundum
quod dictum est, *Amos 2. Vinum damnatorum bibebant, &c.* Et
loco eius posuerunt acetum cum felle mixtum. Sic ibi.

Sextum Verbum.

Cum accepisset Iesus acetum, dixit, Consummatum est, &c.
Consummatum atque impletum sunt scripturae Prophetarum de
me, vaticinia ac oracula. Luc. 24. *Oportet ut impleti omnia
quae scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me.*
Luc. 18. antea praedixerat ipse, *Consummabitur omnia quae di-
cta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim geribus &
illudetur, quae sequitur. Heb. 1. Consummatus factus, est omni-
bus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae. Psal. 118. Omnis cõ-
summationis vidi finem. Heb. 2. Decet autem auctorẽ salutis per pas-
sionem*

suam consummari. Christus ad patrem dicebat, *Ioan. 17. Ego
re clarificatus super terrã: opus consummaui quod dedisti mihi ut
faciam.* Consummatum est Christi sacrificium in cruce: Con-
summata hominis redemptio atque salus per Christi mor-
tem: Consummata quaecumque Sibyllinis oraculis praedicta fue-
rant, quorum fragmenta (quae Christi passionem concernunt)
à Lactantio & D. Aug. libr. de Ciuitate Dei referuntur. In
summa, Christus ad finem & consummationem omnia perdu-
xit. De quibus dicitur: *Hic homo cepit edificare & non pot-
uit consummare.* Luc. 14. Sed Christus. *Ioan. 13. vsque in finem
dilexit eos. Finis coronat opus.* Ideoque auctorẽ fidei & cõsum-
matorem Iesum appellat D. Paul. Heb. 12. Nã, ut idẽ ca. 10.
scribit, *vna oblatione consummasit in sempiternum sanctificatos.*
Sed hoc loco obiiciunt Heretici: Consummata est omnis
sanctificatio vnicò sacrificio: Sit ita: At quid ergo Missa
valet, cum Christus consummauerit omnia? Respondeo,
Ipsam sanctificationem applicari oportere per Sacramenta
& liturgiã siue Missam. At quia cõsummauit in cruce om-
nia, non iam opus baptismo: Quorsum ergo ipse disertis
verbis in caelum ascensus mandauit, *praecipiens baptizare
omnes gentes in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti?* Mat.
ultimo, & Marc. vltimo quoque capitibus. *Qui crediderit, &
baptizatus fuerit saluus erit, Annon lauit nos à peccatis nostris
in sanguine suo? Apoc. 1. Cur ergo opus lauacro regeneratio-
nis & renouationis Spiritus sancti? ut scribit Apostolus, quomodo
sua ipse sanctificauit Ecclesiam mandans eam lauacro a-
quae in verbo vita? Ephes. 5. Nisi quod consummatio quidem
in cruce facta est sed applicatur quotidie in baptismo qui
efficacia sua haurit ex sanguinis Christi merito, & thesau-
ro passionis. Quae enim ei inest sanctificatio, ab illa in cruce
consummatione dependet: In cuius rei confirmationem
& cõprobationem, de Christi latere exiuit sanguis & aqua,
ut postea obseruabimus. Consummatio igitur illa quoti-
diana applicatione non tollit, quae sit in sacrosancta & in-
eruenta oblatione cum per illam Christi pro nobis semel
mortui meritum applicetur. *De sic in baptismo & in cruce, ait
sanctus Achanasius Haereticorum malleus, & fidei orthodo-
xae columna atque murus inexpugnabilis, immortalis nomi-
ne (iuxta vocabuli etymon) dignissimus. Qui plura de
sacrificio voluerit, ad concionem de sanctissima Eucharis-
tia recurat. Nunc ad septimum & postremum domini ver-
bum accingamur.**

Septimum Verbum.

Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. &c. D. An-
 tonius, c. 6. de Passione Christi tit. 5. §. 7. Commēdo, inquit,
 in manus tuę potestatis, ad carnē resūmēdū: In manibus
 tuā misericordiā & benignitatis, ad vīstandū animas que
 erant in pœnis tenebrarum. In manibus tuā voluntatis, vt
 semper tibi ab ea deseruiatur. Sic ille. Patrem inuocando
 seipsum Dei filium esse declarat: spiritum verò commēn-
 dando non defectum suę virtutis, sed confidentiam eiusde-
 cum patre potestatis insinuat. Hęc Venerab. Beda lib. 6. in
 Lucam, c. 9. ad 23. c. interpretans hęc verba: *In n. ar. us tuam.*
 Addit in super: Commēdatq; patri spiritū, iuxta hoc quod
 delectato corde, & exultantibus spe resurgendi labiis in
 alio psalmo loquitur: *Quoniam non derelinques animā meā*
in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sic il-
 le. Quę psalmi verba apertē indicāt animā Christi in in-
 fernū descendisse: sicut habet expressus fidei in Symbolo
 Apostolorum, articulus, *Descendit ad inferos.* Vt scilicet in-
 de patres in sinu Abrahę seu limbo derentos educeret, &
 ad cœlos vnā secum perduceret, sempiterna diuinā viti-
 nis fruitione gauisuros. Quod referenda est Prophetia Za-
 chariæ nono interprete doctissimo Lyrano nostro: *Tu quo-*
que in sanguine testamenti tui emisisti vinctos de lacu, in quo nō
est aqua. Ad Christum sermo est, qui virtute sanguinis sui
 in cruce effusi, qui quidem confirmatio est & obsequio
 noui testamēti Mat. 26. Eduxit patres in inferni limbo de-
 retos. Hęc paraphrasticas Lyran⁹. Adde quod apud D. Cy-
 prianum sermone de Passione Domini legitur: Impossibi-
 le erat illam sanctam animam tuam tenei ab inferis, &
 corrumpi carnem tuam in sepulchro: quia vbi in presen-
 tia illius effractis inferis est captiuata captiuitas, presenta
 victrice anima in conspectu partis, ad corpus suum sine
 dilatione reuerſa est, & appropinquauerunt saluti qui lō-
 gē erant à salute, & inter mortuos liber, morti obnoxios
 perpetua libertate donauit. Sic ille. Verustus auctor. Tan-
 tum ergo abest vt secundū Caluicam blasphemiam,
 Christi anima in inferno seu limbo patrum, quicquā sal-
 ſa, vel ad modicum, fuerit: vt inde potenter captiuam illā
 patrum captiuitatem eduxerit limbum seu sinum Abrahę
 prorsus auferendo: vt scribit Franciscus Bonnius Theole-
 gus & Episcopus, in Expositione Symboli, loquens de in-
 fernis ad quę descendit Christus capite secūdo. Mox post
 cunct

Psalm. 15.

Lyran⁹.Somni⁹.

crucifixionem suam confringens illius portas, vestes ferro-
 reos atque repagula, hoc est omnem vim & potestātē vi-
 tra, et inuēdi purgatas animas Sanctorum: quemadmodū
 à multis retrō sæculis canit Ecclesia: *Inferni claustra pene-
 trans, tuos captiuos redimens, victor triumpho nobili, ad dexteram
 patris residens.* Idem ca. 11. Limbus redemptione Christi ex
 toto sublatu est, cum descenderet ad inferna. Sed hęc obi-
 ter de Christi descensu dicta sunt. Ipsius exemplo Proto-
 martyr Stephanus Act. 7. exclamauit: *Domine Iesu suscipe spi-
 ritum meū.* Et quamplurimos sanctos hęc habuisse postre-
 ma in ore verba, in probatis sanctorū vitis legimus. In ma-
 nus tuas, Domine commendo spiritum meum. Sint & mi-
 hi, per te Iesu Christe, supplex obsecro, hęc vltima nouis-
 simaque verba, cum salutiferę crucis munimento. Amen.

Inclinato capite emisit spiritū &c. Idē inclinat caput bo-
 nas Iesus, vt significaret, quod propter patris obedientiā
 moreretur. Prius inclinauit caput, postea emisit spiritū vt
 significaretur, quod nisi pater sibi per obedientiam man-
 dasset, ex hac vita nō dum excessisset, licet immēsi essent la-
 bores, quos ibi patiebatur, vt sui erga nos amoris magni-
 tudinem declararet. Sic edocemur perseueranter obedire
 Christi Domini exemplo: Philip. 2. *Factus est patri obediens*
vt que ad mortem. D. Bernardus Epistola 42. Christus, in-
 quit, dedit vitam, ne perderet obedientiam.

D. Bern.

Clamans voce magna expirauit. Quod diuinum fuit po-
 tusquā humanum. Morientes enim quando spiritum em-
 itunt nec minimum verbum valent preferre. Christus
 autem cum clamore valido dicēs: *Pater in manus tuas &c.*
expirauit. Vnde sequitur.

*Centurio videns quia hic clamans expirasset, ait: Verē hic ho-
 mo filius Dei erat.* Marc. 15. Fatetur hominē & sanctū, atque
 etiā verē Dei filium, & coram ingenti multitudine confite-
 retur. Vides effectū & energiam siue fructū vberē oratio-
 nis Christi, *Pater ignosce eis.* in huius Centurionis admirā-
 da stupendaque conuersione, & fidei publica professione.
Monumenta aperta sunt &c. Præcesserat in Eliseo figu-
 ra, 4. Reg. 13. Quidam sepelientes hominem viderunt
 lanunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei.
 Quod cum tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit
 super pedes suos. Sicq; mortuum prophetauit corpus eius,
 v. dicitur Eccl. 48. hoc est prophetica exhibuit virtutem &
 per exhibitam virtutem declarauit eum verum fuisse Pro-
 ph. tam

phetā, dum iniectū forē cadaver in sepulchrū ipsius reu-
xit ad tactū ossium ipsius. Sic Iensenius ad hunc locum di-
Corn. 18. lucidē interpretatur. Christus autē per quem veritas facta
ser. in Ec est, Ioan. 1. adimpletāque veteres figurā, cum emisisset spi-
cles. ritum, eo tertia die resurgente, *Multa quoque corpora sancto-
rū qui dormierant surrexerunt & exeuntes de monumentis post
resurrectionem eius, venerunt in sanctam civitatē, & apparu-
erunt multis,* ait sacer Euangelista Mat. 27. Nora, post resur-
rectionem eius, quia primitiā dormientium Christus, ut
dicit Apostolus, primus ille qui ad immortalitatem resur-
rexit, & iam non moritur. Cuius resurrectionis testes omni
exceptione maiores sunt isti, qui cum eo, & per eum ad
immortalitatem quoque resurrexerunt. Ut sanior, melior,
atque probabilior tenet sententia & opinio. Et quidē con-
stat, quosdam excitatos fuisse, qui deuō in terrā puluerē
reuerfi sunt. Talis Sadrepanā & Sunnamitidis filius. Talis
adolescens filius viduæ ex Naym, & Lazarus &c. aliique à
Prophetis in veteri Testamento, & à Christo in nouo, e-
iusque Discipulis suscitati. Verū hic longē alia ratio est
de istis. Nimirum resurrexerunt, ut Christi (*qui est primoge-
nitus mortuorum Apocalip. 1.*) resurrectionem confirmarent.

† ad Ro.
cap. 6.

Remig.
apud D.
Thomā.

D. An-
selmus
Beda a-
pud eun-
dem.

*At uerō resurgens ille iam non moritur, mors illi ultra non do-
minabitur* assertore Apostolo: † Ergo neque istis. Adde quōd
si iterum in terram rediissent, non esset eis beneficium ex-
hibitum, sed potius detrimentum. Surrexerunt igitur tan-
quam intraturi cum Christo in cœlum. Hanc tenet senten-
tiam Remigius apud D. Thomā in cathena aurea super
Matth. 27. ad hæc verba: Queret, ait, aliquis, quid de illis
factum sit, qui resurgente Domino surrexerunt? Creden-
dum quippe est quoniam ideo surrexerunt, ut testes essent
Dominicæ resurrectionis. Quidam autem dixerunt quōd
iterum mortui sunt, & in cinerem conuersi, sicut & Laza-
rus & ceteri, quos Dominus resuscitauit. Sed istorum di-
ctis nullo modo est fides accommodanda, quoniam mortui
illis esset tormentum qui surrexerunt, si iterum mortui
essent, quā si non resurgerent. Incunctanter ergo crede-
re debemus, quia qui resurgente Domino à mortuis resur-
rexerunt, ascendente eo ad cœlos, & ipsi pariter ascen-
dunt. Sic ibi Remigius. Et D. Anselmus Commentariis in
Matth. c. 27. ad verba illa: *Exeuntes de monumentis &c.* Qui
resurgente Domino resurrexerunt, Beda testante, etiā cum
illo ascendente simul ascendisse credendi sunt: nec vlla
ratio

ratione illorum temeritati fides accommodanda est, qui
postea illos reuerfos in cinerem dicunt. Quod verō dici-
tur: *Et apparuerunt multis,* ostenditur, quōd non fuerit illa
resurrectio generalis, quā omnibus appareret, si generalis
esset: sed specialis fuit ad plurimos, ut hi viderint qui di-
gni erant. Sic Anselmus ibi. Ex hoc loco D. Eusebius Emi-
lenus, Homil. 10. De Pascha, resurrectionem mortuorum
confirmat, his verbis: Audiamus per Prophetam resurre-
ctionis presentiam ante tot sæcula velut sub oculis depin-
gentem: Hæc dicit Dominus Deus: *Ossa arida audit e ver-
bum Domini: Ecce ego mitto in vos spiritum & uiuetis, & ac-
cesserunt, inquit, ossa ad ossa, unumquodque adiuncturam suam.*
Hoc Propheta* ante annorum milia faciendum loquitur,
quod resurrectione Christi factum Euangelista testatur, di-
cens: *Et multa, inquit, Sanctorum corpora resurrexerunt, &
vixi sunt sancta in civitate.* Cū hæc ita sint, quæ iubebamur
quondam sequuturis temporibus implenda fiducialiter
expectare, nefas est ea cum iam sint impleta non cre-
dere. Ait ergo: *Ossa arida, audis e verbum Domini, &c.* ut su-
pra, & in consequenti: *Ecce ego aperiam tumulos vestros, &
educam vos de sepulchris vestris.* Hucusque Eusebius.

Eusebius
Emilienus.

* Ezech.
cap. 37.

*Quoniam Parasceue erat, ut non remaneret in cruce corpo-
Sabbato: Erat enim magnus dies illi Sabbati, & cetera.* Con-
suetudo erat Iudæorum tollere, suspensorum cadauera, ne
in magno die sabbati in cruce manerent, ut scribitur Deu-
teronomo. 21. *Non permanebit cadaver eius in ligno, qui ad iudi-
catus morti appensus fuerit in patibulo, sed in eadem die sepelietur.*
Vnde id fieri à Pilato Iudæi postulant. Idque propter
crucis ignominiam, & magni Sabbati venerationem.

Non progerunt Christi crura: Iuxta illud: *Os non commi-
netis ex eo, ad complendum agni paschalis typum, cuius
nullum os confringebatur: Exod. 12. Nec os illius confringe-
tis,* ait Sacer Contextus.

Vnus militum lancea latus eius aperuit, &c. Magna utique
crudelitas, quā in mortuum aliquis sæuire audeat, Vnde ca-
pit Ecclesia: *Quo vulneratus in super Mucrone dire lancea,*
Diram vocans lanceam, quippe quæ cor virginis vulnera-
uit & transfixit. Pæcessit eius rei typus in Abialom, de quo
1. Reg. 18. Tulit ergo *ioab tres lanceas in manu sua, & infixit
eis in corde Abialon.* Accommodatio est eiusinodi: Abialon
filius Regis, Christus autem verē filius Dei, Dominus glo-
ria pro nobis crucifixus. Abialon erat speciosus. at Christus
speciosus

speciosus forma prae filiis hominum. Psalm. 44: Absalon à Ioab confixus seu transfixus in corde, & Christus à proditore Iuda traditus, à populo Iudaico morti ignominiosissime expositus fuit. Tres lanceas infixit in cor Absalon, & miles ille lancea latus eius aperuit, Ioan. 19. Tres lanceas nominat, ut exprimat & adumbret tres præcipuos Christi dolores. Alter quidem propter peccata mundi, alter specialis propter scâdâlum Discipulorum suorum, & tertius specialissimus, ob compassionem matris vnice dilectæ. In morte Absalon cecinit Ioab buccina & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israël: volens parcere multitudini, Et propter Christi mortem Pater diuinus generi pepercit humano.

Exiit sanguis & aqua. Evidenti raroque miraculo, A mortui siquidem corpore sanguis exire non potest: cum iam per mortem congelatus sit. Et sicut de Adâ dormientis latere, sumpta est Eua: * Sic de Christi in cruce dormientis laterè quoque adificata est Ecclesia, & suam sumpturunt efficacitatem Sacramèta. Sanguis in pretium redemptionis, & aqua in lauachrum regenerationis.

Cum serò esset, venerunt Iosephus & Nicodemus. Ruth. 1. Benedictus à Domino, quia eadem gratiam quam viuis tribuerat, seruauit & mortuis In Propheta extat vaticinium, *Et sepulchrum eius gloriosum* Iſaia 55. *Ioseph nobilis* Decurio, *ὁ ἐπιβουλεύς*, hoc est consiliarius aut senator in Hierusalem. Nicodemus legisperitus siue magister in Israël, Ioan. 3. Illi duo Discipuli quidem Christi, sed occulti, tamen in tempore necessitatis suâ demonstrant in præceptorem & boni magistram pietatem, reuerentiam, atque gratitudinem.

In sindone munda: ut nos doceant nisi munda conscientia ad sacram non accedere mentem, ad communicandum Christi corpori: *In sepulchro item nouo*, nec vllus foret reuerſationi locus, neue calumniarentur alium esse qui resurrexisset: ac sicut in vtero virginis nemo ante eum nemo post, habitauit: Ita neque hic. Vi denique renouandam doceat conscientiam que eum excipiat. Sic enim monet Apostolus Rom. 6. *Nos in nouitate vite ambulemus.* capite septimo. *Seruuiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ.* capite 12. *Reformamini in nouitate sensus vestri.* I. Corinth. *Expurgate vetus fermentum, ut sitis noua conspersio.* Etiam (quod ad mysterium Paschæ attinet) *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Galat. 6. *In Christo neque circuncisio aliqua valet, neque præputium, sed noua creatura.* Ephes. 4. *Renouamini*

mini spiritum mentis vestra, & induite nouum hominem. Colof. 3. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum, qui renouabitur in agnitionem, sicut serpens exuit veterem pellem, sic vult Christus, ut serpentis vitentem prudentiam,* Matth. 10. *Renouabitur et aquile inuentus sua,* ait psalter Regius. * *Ezech. 18. Facite vobis cor nouum & spiritum nouum.* Hæc est monumèti noui allegoria. * *Psal. 102.*

Quod erat excisum in petra, ad tollendam calumniam de ablato corpore, aut immisso alio per quædam abdita. Adde quod obsignatum fuit sepulchrum, & saxum grâde aduolucum cum custodia militari. Sicque omninò erat mundus locus, ne quis illius corpus furaretur diuina ita providentia disponente, ne qua Christi corpori fieret iniuria.

Alterâ die que est post Parasceuem dixerunt Pilato: *Seducitor iste adhuc viuens &c.* Magna utique cordis obduracyo & cecitas! Visus enim tot prodigijs ac miraculis, vnde compungi & emendari debuerant, in pertinacia tamen adhuc persistebant, Seducitorem post mortem illum etiam appellabant, de quo cum viueret Ioan. 7. dicebant: *Seducit turbas.* Nunquid & vos seducti estis? ô blasphemiam!

Ita, custodite sicut scitis. Id sanè factum est ad maius Christi resurrectionis argumentum, & inimicorum Christi confusionem *Territi sunt custodes & facti sunt velut mortui,* nec in resurgentem præualuerant: Sed iidem milites viribus postea resumptis testes resurrectionis fuerunt: dicente Euangelista Matth. 28. *Ecce quidam de custodibus venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt principibus sacerdotum omnia que facta fuerant. Et consilio inuito & accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite quia Discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus.* Rectè hic exi-ciamat Ecclesia: Dicant nunc Iudæi quomodò milites custodiendes sepulchrum perdiderunt Regem? Quare non seruabant petram iustitiæ? Aut sepultum reddant, aut resurgentem adorent nobiscum. Verè mentita est iniquitas tibi. Quomodò dormientibus vobis Discipuli corpus furati sunt? Vnde testes dormientes id probare possent? Si dormiebant, vnde id à Discipulis factum rescire potuerunt? Quomodò testes sunt oculati, & non potius mendacissimi talia comminiscetes? Non dissoluto signaculo aut reuoluto lapide Christus surrexerat. Cum essent igitur salua signa, cum timore militum non ausi fuissent propius ad sepulchrum magistri accedere discipuli, cum inerimes essent & tunc

* Ex sen-
ten Au-
gust. sen-
tentia 328

& tunc metu exanimati: quomodo furati essent corpus Redemptoris? Cur ergo non comprehendistis eos, in ipso facto seu opere cum longè fortiores essetis? Cur eis non obstitistis? Cur non violata fuisse signacula ostendistis, ad dictorum comprobationem & euidenciam: Implebatur tunc temporis Christi de Discipulis Prophetia: Ioan. 17. *Ecce iam venit hora, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquantis.* Quomodo igitur conglobati, vi irumpere in militarem illam & armatam custodiam valuis-
sent, qui etiam eodem quo resurrexit Dominus die, cum serò esset, erant fores clausæ propter metum Iudeorum, Ioan. 20. *Discipuli intus inclusi?* Nec ante Spiritum sanctum in Pentecoste susceptum, audaciam illam assumpserunt foras publice proeundi, & de Christi resurrectione palam prædicandi: Sed quum primum Spiritus primitias acceperunt, cum omni fiducia & constantia loquebantur verbum Dei.

Act. 4. c. *Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium Resurrectionis Iesu Christi Domini nostri, de qua sequenti Concione sicut dicitur Adoramus te Christe & benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum: Qui passus es pro nobis Domine Iesu Christe miserere nobis. Amen.*

Finis totius historiae passionis Christi.

IN DIE SANCTO

PASCHAE.

Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome, emerunt aromata. Marc. 16.

RESURRECTIO Domini basis est Catholicae & orthodoxae fidei: & sicut ait Tertullianus, li. de Resurrectione carnis exordio: Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum: Illam credentes sumus, hoc credere veritas, cogit, veritatem Deus aperit: sed vulgus irridet existimans nihil superesse post mortem. Plane cum vulgo interdum & sapientes sententiam suam iungunt. Nihil esse post mortem Epicuri schola est. Deinde, si & apud Deum aliqua secta est, Epicureis magis adhaerens quam Prophetis, sciemus quid audiant à Christo Sadducei. Christo enim seruabatur mortuorum resurrectionem non modo per semetipsum, verum etiam in semetipso probare. Et paulo post, Diutius creditur resurrectio carnis, quam vna diuinitas. Sic ille. Synesius Cyrenensis Episcopus vir cum aliis in rebus disertus, tum in philosophia excolenda eximius, cetera religionis Christianae facile imbiberat, verum iamiam factus Episcopus non poterat sibi resurrectionem mortuorum persuadere. Euagrius Histor. Ecclesiast. lib. 1. cap. 15. sic de illo: A Christianis in magna habebatur veneratione. Itaque illi persuadent, ut licet nondum doctrinam de resurrectione carnis admisisset neque ita censere vellet, salutari regenerationis lauacro tingeretur, & iugum suscipere sacerdotij: rectè admodum de eo augurantes, quod hæ res alias eius virtutes sequerentur, diuinaque gratia nihil pateretur in eo desiderari. Quae spes illos minime frustrata est. Tempore Imperat. Theodor. floruit. Sic ibi. D. Paulus Act. 17. cum apud Athenienses differeret de ea, eorum aliqui Dæmoniorum nouorum præconem nuncupabant alij *σωφρονοῦν*, id est, seminiuerbium.

Siqui

Tertull.
Euagrius.
Hist. Eccles.

Aristoteles. Siquidem docti in Lycæo Peripatericorum, qui sciebant ex post prædicamentis, à priuatione ad habitum non esse regressum, vix in animum inducebant, naturaliter euenire, quod supra naturæ vires Dei virtute fieri debebat.

At Christi Resurrectio fidem nostram spemque confirmat quàm maximè. Ideò 1. Cor. 15. *Tradidi vobis quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, & quia visus est Cepha, & post hoc undecim, deinde visus est plusquam 500. fratribus simul, deinde visus est Iacob, deinde Apostolis omnibus: Nouissimè autem omnium tanquam abortiuo visus est & mihi.* Ibi rursus idè Apostolus: *Si Christus non resurrexit, inanis est fides vestra. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autè Christus resurrexit à mortuis primitia dicitur. Quoniã quidem per hominè mors, & per hominè resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur. Vnusquisque autem in suo ordine, Primitia Christus, deinde ij qui sunt Christi.* Sic B. Paulus. *Non potest solui scriptura Ioan. 10. Ideo Ioan. 2. Cum surrexisset ipse à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, nempe Soluite templum hoc, de templo corporis sui, & crediderunt scriptura & sermone quem dicit Iesus: Psal. 3. Ego dormiui & exurrexi. Psal. 56. Exurge gloria mea, exurge à diluculo. Preuiderat Abraham in spiritu huc Domini Resurrectionis dicit Ioan. 8. *Abraham exultauit ut videret diem meum, vidit & natus est.* Tum scilicet quando Hebr. 11. obtulit in montem suum unigenitum: *Arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus.* Sic Abraham Christi Resurrectionem in mysterio agnouit. 1. Pet. 1. *Regenerauit nos in spem viuam per Resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Scimus Christum surrexisse à mortuis verè, exiit Ecclesia.* Ipse etiam fateatur Apo. 1. *Fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum.* Psal. 138. *Exurrexi & adhuc sum tecum.* Testatur quoque Angelus verax præsentis Euangelio: *Surrexit non est hic.* Apostoli namque ipsam prædicauerunt. Acto. 4. *Virtute magna uidebant Apostoli testimonium Resurrectionis Iesu Christi.* Conferunt Sibylla oracula, apud Lactantium lib. 4. c. 19. *Triduum Iosephus somnicus, à mortuis egressus, in lucem uenit. Ipse denique lib. 18. c. 4. Iosephus lib. 18. antiqui. c. 4. Christus hic erat. Quem Iosephus cum addidisset cruci, apparuit tertia die uiuus à**

venerandam lætitiã! Vnde canit Ecclesiã: *Hæc dies quem fecit Dominus, Psalmo centesimo decimo septimo, Exultemus & lætemur in ea.* Lactatius hos versus hæc de die cõposuit.

Salue festa dies tota venerabilis auro

Qua Deus infernum vicit & astra tenet.

Lucæ 15. *Epulari & gaudere oportebat, quia hic frater noster mortuus erat & reuixit, perierat, in hominum opinione, & inuentus est: Quando morietur & peribit nomen eius?* Psal. 40. Dicebant eius hostes Iudæi increduli. Conferatur autem Christus, citra iniuriæ aut blasphemie notam dixerim, prodigo filio, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos. Nimiã vocauit Apostolus Ephes. 2. quasi dixisset, excessiuam & prodigam dilectione erga nos immeritos, Christi 78. *παροῦσιν*. 1. Cor. 5. *Epulemur in azimis sinceritatis.* Psal. 67. *Exurgat Deus & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum.* Instar custodientium sepulchrum, impiorum militum, qui timore correpti aufugerunt. *Et contra iusti epulentur & exultent in cõspectu Domini,* propter Christianos hac sanctissima die Corpori Christi deuotè communicantes, & Dominico epulo laginatos. Hoc illis est gaudium, *quia surrexit Dominus verè,* Luc. 24. Dicunt eum Iacob, Genes. 45. *Sufficit mihi si, pro quia, filius meus Ioseph, uiuit.* Sic de Beatissima Deipara æstimare licet & cõuenit, iuxta deuotam illam in Ecclesia decantatam Antiphonam: *Regina cæli lætare, &c.* Narrant Sigonius lib. 1. de Regno Italia, & Duradus in rationali diuinorum officiorum lib. 6. ca. 89. historiam eiusmodi Anno Domini 591. vt in Ritualibus scribitur, tempore D. Gregorij Magni cum pestilentia sæuieret, multi cum sternutarent, alij cum oscitarent, repente spiritum emittebant. Quod cum sæpius eueniret: Consuetudo inducta est, quæ nunc etiã obseruatur, vt sternutantibus salutem precando, oscitantibus signum crucis ori admouendo præsidium quærerent. Quibus rebus permotus Gregorius, Religiosam in die resurrectionis supplicationem, instituit, atque solemnè in pompa sanctam, Dei genitricis imaginem extulit, Lucæ Euangelistæ manu affabrè ad viuam expressam, ipsam quacunque ferretur, pestilentia cedente, optata salubritas sequitur. Ecce Angelus sanctam virginem his vocibus è cælo eloquens, est auditus: *Regina cæli lætare, &c.* Statim Gregori⁹ diuino instinctus spiritu, sic oratione expleuit: *Ora pro nobis Deus.* Excinde Antiphona solènis Ecclesiæ, Paschalis argumèto

R

læticia

*Sigonius
& Durandus,*

latitiæ māsit. Neque ita multò post Angelus super Adriani molem affans, ac strictum mucronem vagina recondens spectus est, Gregoriusque ad populum cōuersus. Bono omnes, inquit, animo estote: Nam optatus diuinæ iræ & pestilentie finis. Deo ipso annuente ostenditur. Sic ipse morbus clanguit. Ab hac re moli, sancti Angeli nomen est inditum. Sic Sigonius consentiens, loco præcæto, Durando. Ea est huius diei solemnitas & latitia, vt ad eam celebrandam omnia siue in cælo, siue in terra inuiget. Ecclesia dicens: *In resurrectione tua Christe, cæli & terræ latentur.* Sarra filia Raguelis dicebat: Tob. 3. *Post tempus tuum tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum exultationem infundis.* Psalm. 29. *Ad vesperum demorabitur fletus? & ad matutinum,* (Christo nimirum diluculo reuigilante, letitia. Vnde Sanctis mulieribus in hodierno Euangelio dicit Angelus: *Nolite expauescere vos.* Sicut autem in transmigracione Babylonis non poterant cantare canticum Domini: Dicebant enim illi à patria sua extorres, & xuleque patrii pulsi sedibus: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Psalm. 136. Sed post transmigracione expletis septuaginta annis postliminio reuerſi Domino gratias agentes cecinerunt, laudesque decantauerunt. Sic & nos quodammodo in Babylonica captiuitate detenti, per totos 70. dies, hoc letitiæ canticum *Halleluia* intermissimus, vocem scilicet iucunditatis, lugubri cantu in diuino officio vsi sumus, præsertim in Sancta Hebdomada. Sed septuaginta dierum euoluto curriculo, à Septuagesima videlicet ad Pascha vsque exclusiue: Nunc quidem & à modo letitiæ canticum resumimus cum modico concinentes *Halleluia*. & à cætero identidem replicantes, *Halleluia, Halleluia*. Sed de his hæctenus nunc ad textum.

Maria Magdalene, Maria Iacob (nempe Minoris, scilicet mater) & *Salome* (quæ putatur esse mater filiorum Zebedæi) Hæ tres sanctæ mulieres æquiuocæ, eiusdemque appellacionis cum Sanctissima Deipara. Tres Mariæ: Numerus sacer & mysticus, quia de tribus dicitur omne, iuxta Apophtegma Pythagoricum, ab Aristotele libris de cælo relatum, & *funiculus triplex*, ait Sapiens *difficile rumpitur*. Quamuis quidam opinentur quod Salome non vocaretur Maria, sed solum Salome. Nec Marc⁹ vocat eam Mariam, sed tantum Salome. Multi tamen opinati sunt, & populus communiter credit ad monumentum venisse tres Marias.

Vnūquis

Vnūquisque in suo sensu abundet in hoc puncto. Tres, inquam, inuisere pergunt corpus Dominicum vt vngerent Iesum, ait Sacer Euangelista. In Christo tres sunt substantiæ, Corpus, Anima, & Verbum, vno in supposito eoque diuino. Magdalena nobilis illa peccatrix, quin potius insignis illa pœnitens, dulcis amica Christi, quam Christus semper, vt eius patronus, aduocatus atque protector defendit, contra Symonem Pharisæum, aduersus sororem Bearam Martham, & contra Iudam proditorem in illam murmurantem, vt cæteris feruentior prima nominatur. Ideoque (vt de ea canit Ecclesia) *prima meretur gaudia, quæ plus ardebat cæteris.* Et Marc. ultimo: *Surgens Christus primò apparuit Magdalena.* Illa ob sedulitatem & ardorem fidei turrite nomen accepit, ait D. Hieronymus to. 1. Epistolarum, Epistola ad Princiþiam: *Marcellæ viduæ concilibens Epitaphium, Mariam idcirco propriè Magdalenem vocatam ait, מגדל migdal ex Psalm. 61. Hebraicè, turris exponitur. Turris fortitudinis, ob virilem animum & cōstantem eius erga Christum sanctumque amorem non incongruè appellari potest Magdalena, Cui accommodari potest illud idiomatis Etrusci: Come la terre ferma, da cui non crolla Simile I-giamai la cima per soffiar di venti, hoc est, sicut firmissima talicū ex turris, cuius neuiquam turbine ventorum euertitur cul-* Boccatij men. Et vt Christus Matth. 7. ait: *Domus supra petram fundata erat supra petram. Quam sedula fuit ad vngendum Magdalena. Vixit in domo Pharisæi, in domo Symonis leprosi, & antea in Castello Bethaniæ apud Martham sororem suam, Insuper vult etiam nunc vngere in sepulchro corpus Domini Iesu. Miretur fortassis quispiam cur non hîc nominetur Sacerrima Deipara, cum in passione prima exprimatur: Si abat iuxta crucem Iesu mater eius, &c. ait Theologus oculus & ipse testis Ioan. 19. Responso in promptu est: Quia Dei genitrix de filij sui Resurrectione certa erat, nec aliqua ex parte hæsitauit in fine, sed fixa permanfit. Nec igitur opus habuit vt vngeret cum cæteris Mariis Christum in sepulchro, quem sciuit certòque credidit tertia die, sicut dixit, resurrecturum. Resurrexit sicut dixit.* Emerunt aromata. En liberalitas! vt vngerent Iesum, Ecce charitas! Curare mortuum, vt de Stephano Protomartire scriptum est. Act. 8. *Curauerunt Stephanum viri timorati, & fecerunt plantum magnum super eum.* Quid est,

Psal. 29.

Psa. 136.

Aristoteles. Eccl. 4.

Curauerunt: id est, Curam sepeliendo corpori D. Stephani impenderunt, iuxta illi fecerunt tãquam viri religioſi, parantur, & funeris officium exequiaſque celebrantur. Hęc pietas & religio in defunctis corporibus nobis eſt imitanda, vt & ipſi ij & religioſi inueniamur. In placentia morem gentis veterẽ ſunt æmulati, qui magna cura ſepelierunt Stephanũ. Ad hunc ferẽ modum hæ ſanctæ mulieres quaſi non ſufficerent quæ exhibuerant *Joſeph Arimatheus & Nicodemus, myrrha & aloẽs quaſi libra centum, ſicut mos eſt Iudaicis ſepelire, cum ſepulchro conditus fuerat, Aromatata etiam nunc alia comparantur, vt peramplius vngueretur ac perfunderetur corpus Ieſu in monumento, ne vili pateret aut obnoxium fieret corruptioni, ſed diutius in corruptum perſeueraret. Meminerunt quidem quod pietatis in mortuos officio clari Iudæorum patres euasiſſent.*

*Gen. 23. Sic Abraham Saram coniugem in ſpelunca duplici ſepeliunt. Sic Patriarchæ ipſi à ſuperſtitibus? filiis ibidem ſepulti ſunt. Sic magnis impenſis magnoque ſumptu iuſſu Joſeph, pater eius Iacob curatus eſt poſt mortem. Sic enim Gen. 50. Præcepit ſeruis ſuis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Quibus iuſſa explentibus tranſierunt 40. dies: hæ quippe mos erat cadauerum conditorum. Quin & ipſe Joſeph conditus aromatibus, repoſitus eſt in loculo in Aegypto, donec egreſſi filij Iſraël de Aegypto, populo, inquam, barbaro, ſecuma ſportarunt oſſa Joſeph, Geneſeos cap. poſtremo. Quæ ſepelierunt in Sichem in parte agri quem emerat Iacob, à filiis Hemor patris Sichem centum neuclis ouibus, & fuit in poſſeſſionem filiorum Joſeph. Iofus item vltimo: Sic Thobias ſenior ob pietatis illius in defunctos officium maximè commendatur. Sic denique iſtæ aromatibus perfuſum corpus Chriſti, à corruptioni vindicare pro viribus & facultatibus ſatagunt, atque contendunt: Ductæ quidem zelo, ſed non ſecundum ſcientiam. Quis enim non commedarit hanc in defunctorum, maximè verò electorum corpora, pietatem? dicente ſcriptura. Eccleſiaſtici 7. *Mortuo ne prohibeas gratiam.* Etia prætioſis vnguentis ea perfundere ſolitos veteres Chriſtianos idque in teſſeram noſtræ de reſurrecciónẽ certæ expectationis, ſcribit Prudentius Poëta Chriſtianus, hymno ſuo in exequiis defunctorum in hunc modum.*

*Venient cito ſacula, cum iam
Socius calor oſſa reuiſat.*

Anim.

*Animatãque ſanguine viuo.
Habitacula priſtina geſtet
Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapiuntur in auris
Animas comitata priores.
Hinc maxima cura ſepulchris
Impenditur, hinc reſolutos
Honor vltimus accipit artus
Et funeris ambitus ornat.
Candore nitentia claro
Prætereſte lintea mos eſt,
Aſperſaqua myrra ſabao
Corpus medicamine ſeruat.
Quidnam ſibi ſaxa cauata?
Quid pulchra volunt monumenta?
Res quod niſi creditur illis,
Non mortua ſed data ſomno?
Hoc prouida Chriſticolarum
Pietas ſtudet, vt pote credens
Fore protinus omnia viua,
Qua nunc gelidus ſopor orget.*

Deinde

*Sancti ſator ille Tobia,
Sacer ac venerabilis heros
Dapibus iam ritè paratis
Ius prætulit exequiarum.*

Sic Prudentius oftendens propter reſurrecciónis ſpem: *Martialis Poëta.* olètem funera myrrham (quod ait Martialis alicubi) Jalia- que ſuprema munera vltimòſque honores parare ſolitos Chriſtianos, quod nunc imitatur pie iſtæ & deuotę ſæminæ. Nec abs re vel ſine cauſa, Sãcta Eccleſia deuotum vocat ſeruineum ſexum. Commendanda eſt itaque iſthęc in Chriſtum pietas, ſi mortem & humanitatem attendamus: Verum altius eas meditari conueniebat, & quanta Chriſti ſui eſſet maietas perſpicere. Quid enim eſt quod corpus illius à corruptione vindicare volunt, ignaræ huius Prophetiæ & oraculi: *Non dabis ſanctum tuum videre corruptio- Pſal. 15.* nem. & verbi Archægeli, Luc. 1. *Quod nã ſeruetur ex te ſanctum vocabitur filius Dei:* qui ſolo verbo iam fortentis & putrefentis Lazari cadauer excitaret & ad vitam euocauerat? Quare Chriſti de ſua Reſurrecciónẽ nõ attendebãt verba

R 3 ac pro

Ioan. 11.

ac promissa: Lauderetur quidem pius earum erga Christum affectus, sed fidei reuincitur imbecillitas, & dubitatio de resurrectione. Quis non suis defunctis parentauerit, & ipsa fecerit: At patens noster Christus. Proinde laudata hæc mulier primo ordine nominata, quæ Christo accumbenti pedes caputque perunxerit, vt quæ hoc officium sepulturae præuenisset.

Emerunt aromata. Non enim quibusuis liquoribus, sed pretiosis aromaticis eum perfundere satagunt. Quid scilicet non magnum Christo impendamus: *ab eo omnia. In eo salus, vita, & redemptio nostra.* Et quidem hæc aromata sibi pretio sanctæ mulieres compararunt. Noc de superfluis erant, quibus ipsæ vterentur in corporis delicias & voluptates, ad carnis luxum, qualia lasciuis mulieribus abundant. Vt & hinc quæ Prouerb. 7. *Aspersi, inquit, cubile meum myrrhâ & aloë & cinnamomo, veni inebriemur vberibus. Si fatetur mulier garrula, vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, ornatu meretricio, preparata ad accipienda animas, procax & lasciuens, & proci blanditur vultu, apprehensumque deosculatur iuuenem, cumque seducens dicit: Er uanum amplexibus capitis donec illucescat dies. Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima. Hæc ibi. Et ipsa Magdalena familia profusus egerat, sed alabastrum conguentii preciosi ad pedes Christi, penitentiam & exomologesim peccatorum suorum faciens in cordis contriti penetrabilibus, coram Domino, qui intuetur cor, non sine lachrymarum imbribus, effregit & effudit maxima cum deuotione. Hic liberalitatem demirare sanctarum mulierum. Largitæ sunt viuenti & de facultatibus suis ministrarunt, vt scribit Euangelista. Iam & in mortuum nouas parant impensas. Tu & in viuos & in defunctos esto beneficus. Habes enim vtroque membra Christi. *Si uideris nudum operi eum, inquit Isaias c. 1. 8. & carnem tuam ne despexeris.* Nudum operi non tantum eum qui elemosynam perit, sed & qui iam uita functus est. Hoc pieratis opus summa laude dignatur Deus. Sed de sepulturis aliâs affatim diximus.*

Ibid. 38.

Valde mane una Sabbatorum, Orto iam sole: Hic loquendi modus videtur iam usurpatus fuisse 4. Reg. 3. *Moabitæ primo mane surgentes, & orto iam Sole, uiderunt aquas rubras quasi sanguinem.* Exierant domo cum adhuc tenebræ essent & perueniunt ad monumentum orto iam Sole. En diligentia! Veniunt ad monumentum, Ecce fortitudo! Nō apprehendunt

hendunt militum custodiâ, non ingentis saxi aduoluci obstacula: *sed perfecta charitas foras mittit timorem.* 1. Ioan. 4. & Cant. 8. *Aqua multa non potuerunt extinguere charitatē, nec flumina obruent illam.* Sicut Ioseph statim à Christi morte, audacter accessit ad Pilatum, & petiit donari sibi ad sepeliendum corpus Iesu, vt ait Euangelica Historia: Sic sancta quadam audacia hæc mulieres veniunt ad monumentum. *Valde mane,* ait Euangelista. Nam Hierem. 48. *Maledictus qui facit opus Dei negligenter, ex tralatione 70. quædams, incuriosè, negligenter.* Vulgata & communis editio ab Ecclesia recepta habet fraudulentè: *Qui formidolosus est, non est idoneus vel aptus militiæ: nec timidos esse conuenit Christi bonos milites.* Degeneres animos timor arguit, ait quidam: *Audaces fortuna iuuat timidòsq; repellit,* canit Poëta. Et Christus ipse Matth. 8. *Quid timidi estis?* Ac rursus: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere,* Matth. 10. Mulierum istarum liberalitas & charitas nostram arguit tenacitatem, qui pauperes, Christi membra negligimus, qui etiam benefactores, parentes, & amicos uita functos, obliuioni tradimus: iuxta illud Psalmographi Psalm. 30. *Obliuioni datus sum tanquam mortuus,* Psal. 30. à corde: Erga nostros benefactores ingratiuissimos nos ostēdimus & exhibemus. Earum fortitudo nostram condemnat timiditatem, & quòd non habemus zelum pro Dei honore palam conuincit. Earum diligentia nostram redarguit socordiâ. Sap. 16. *Oportet præuenire Solē ad benedictionē tuam,* Prou. 8. *Qui mane uigilant ad me inueniēt me, c. 11. Bene consurgit diluculo qui querit bona.* Psalm. 5. *Mane astabo tibi & uidebo,* & c. 87. *Mane oratio mea præueniet te.* Supra in Historia Passionis, de incommodis superuenientibus iis qui stertunt, atque in utramque, quod dicitur, aurem dormiunt, fusè satis. Contra accidiam & pigritiam: quorundam inuenitur Persius Satyrogaphus Satyr. 3. sic exoritur.

Poëta,

Psal. 30.

Persius.

*Nempe hoc assidue: Iam clarum mane fenestras
Intrat, & angustas extendit lumine rimas.
Stertimus.*

Et Salomon suis in prouerbiis capit. 6. *Vsq; quo piger dormies? quando consurges de somno tuo?* Sed vt quidam ex amicis Iob. capit. 8. *Si diluculo, ait, conuixeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te.* Et Sap. 6. *Qui de luce uigilauerit ad illam (nempe Sapientiam æternam) assidētem illam foribus suis inueniet.* Vnde illud: Re-

Psal. 89. *pleti sumus manū misericordiā tuā, exultauimus & delectati sumus. Nec perfunctoriē & leuiter obiterque tractandum illud: Veniunt ad monumentum &c. Hęc est enim mortis recordatio, Memento mori. Habe mortem prae oculis. In cuius finem Ioseph Arimathæus exciderat viuens, sepulchrum sibi in quo recondereetur mortuus, mortis imminētis, inque ceruices nostras impendentis, vel potius nobis indignantis cogitatione nunquam deposita. Narrat item Lactantius lib. 9. in Democrito, quod sæpe solitarius viuens atque sepulchra incolens philosopharetur. Et quidnam aliud est philosophia Christiana, quàm assidua quardam mortis meditatio? Vt scilicet hęc sanctam agamus vitam, hinc autem decedentes per mortem ad vitam transeamus beatam, vt in nobis compleatur illud Christi Ioan. 5. *Qui uerbum meum audit & credit habet vitam aternam, & in iudicium non uenit, sed transibit à morte in vitam.* Refert Surius tomo primo ex Symeone Metaphraсте, de sancto Ioanne elemosynario: Vt mortis memoriā semper haberet presentem, iubet sibi extrui sepulchrum, & semiperfectum relinqui. Eos qui præfecti erant operi, cum esset festum insignis, coram omnibus apertè dicere iussit: Monumentum tuum in hodiernum vsque diem est imperfectum: Iube ergo vt id finem accipiat: Incertum est enim qua hora fur ingrediatur, nempe mors. In vitis patrum ex Leontio Episcopo Neapolitano in eiusdem vita capit. 123. Cum olim coronaretur Imperator, Sepulchrorum constructores quatuor aut quinque ad eum deferebant marmoris frustra, varij coloris, inquirentes ex quo uellet sibi cõstrui sepulchrum. Quo suæ mortalitatis admonebatur, & vt prudenter imperaret. Hoc Ioannes prædictus sibi proposuit imitandum. Sed cum prima omnium concione de Cineribus benedictis ageremus, hæc attigimus ac delibauimus. Hinc Ioan. 11. dicebant de Magdalene Iudæi: *Quis uadit ad monumentum, ut ploret ibi.* Monumenti autem ezymon est, quia mentem moneat, vt meminerimus, scilicet nos esse conditione ac natura mortales, & propter primi parentes delictum mortis debitores, vtque nostræ conditionis memores, vitam nostram ad regulam Evangelij instruamus ac dirigamus: facientes cum Dei adiutorio Domini uoluntatem. In regula Saluatoris reuelatur sepulchri habeatur, quotidie aperta ad quàm quotidie*

egre

egrediantur sorores, & feretrum ante ingressum Ecclesie, ubi ab ingredientibus semper uideri possit, vt uel sic memoriā mortis in mente habeant. *Terra es & in mortem seu puluerem reuerteris.* Sicut autem magnes ferrum attrahit: sic mortis meditatio homines ferrei cordis cõpungit: Et sicut sanguis hirci recens & calidus adamantem rumpit, aliis durissimæ naturæ, sic corda adamantina mortis recordario uiuæque apprehensio extremi iudicij, frangit & emollit. De adamante lapide scribit non semel Plinius lib. 10. in Proëmio: Adamas infragilis omni cætera vi & inuitus, sanguine hircino rumpente ipsum. Et lib. 37. cap. 4. Illa inuisita vis, duarum uolentissimæ naturæ rerum ferri ignisque contemprix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter quàm recenti calidoque macerata, & sic quoque multis idibus. Et denique inter opera Diui Cypriani, Tract. de duplici Martyrio: Qui naturæ causas scrutantur, narrat adamantem nullæ chalybis duritici cedentem hircino sanguine maceratam, ictu malleorum dissilire. Nullus autem adamas corde saxeo peccatorum durior. Sic ibi. Hoc igitur cor ferreum, cor saxeam, cor plusquam adamantinum emolliat ad salutarem pœnitentiam mortis frequens meditatio. Scribit Pepinus, sermone de Lazaro suscitato: Quia nihil sic reuocat hominem à peccato sicut mortis memoria: Ideo in religioso Monasterio Ciareuallensî, Cisterciensis ordinis, in communi cœmiterio fratrum, semper est vna fossa totaliter parata ad receptionem humani corporis: & altera semiparata. Qui autem primus decedit in dicto Monasterio, illic sepelitur. Quo facto mox secunda perficitur, & altera inchoatur pro parte ad instar prioris. Et sic consequenter. Sed quare hæc ceremonia ibi obseruatur? Certè vt fratres dicti Monasterij, qui ex ordinatione domus habent singulis diebus uisitare ipsum cœmiterium, orantes pro defunctis fratribus, magis imprimant & arctius insingant suis mentibus memoriā mortis. Item in dicto Monasterio, est aliud quod fratres admoneat mortis futuræ: Nempe quidam lapis concauatus, in quoferrunt, corpus sacrum D. Bernardi examine factum, fuisse letum. Vnde talis lapis siue uacuum, siue aqua plenus, semper præfert effigiem dicti corporis Beati Bernardi, eo modo quo se habebat dum ibi lauabatur. Apparere autem dicta effigies ad modum umbræ. Ecce, certè, duo magna mortis moniméta. Sic ibi Pepinus in suo Quadragesimali.

R

5

Quis

Chryso-
logus.

Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Erat quippe magnus valde. Chrylogus, Sermone 82. Ab ostio monumenti an cordis? à se pulchro an ab oculis? Mulieres, obseruatum est peccatus, oculi sunt clausi, & ideo patefacti sepulchri gloria non videris. Sic illi e. Et rursus ibidem. Plani magnus, & magnus valde erat lapis, plus iam magnus merito, quæ forma: quia Creatoris mundi corpus & claudere & operire sufficit. *Quis reuoluet?* Sic liquet nullum inter eundem alium mouisse sermonem sanctas mulieres, quæ de Christo: sicut & illi duo discipuli (de quib. sequenti cõ- cione) pergentes in *Emannem castrum loquebantur de omnibus quæ acciderant.* Cumq; ex eorum quæ contigerant commemoratione, ad ipsam sepulturâ narratio progressa esset, in memoriam aduolutum monumento ingens saxi reuocantes, de eo reuoluendo inter se conferunt: vires suas & saxi grauitatem sic expendunt, vt facili huic negotio impares esse sentiant. Tertio tamen in Christum ardente affectu, vt neque etiam istud eas moretur, vel ab incepto deterreat.

Gregor.
Nyssen⁹.

Angelus autem Domini reuoluit lapidem &c. Gregorius Nyssenus oratione 2. de resurrectione Christi: Antea, inquit, Christus surrexerat, clauso quidem sepulchro, quem admodum clausis ianuis penetrans in domicilium ad Discipulos accessit. Ioan. 10. Comestor in Historia Euangelica c. 184. & Iac. de Vitriaco sermone de Paschate, authores sunt, quod anno Domini IIII. Cuidã monacho sancti Laurentij extra muros, cogitanti de resurrectione, cum miraretur de cingulo suo nõ soluto, & tamen ad pedes proicecto, vox in aere audita est:

Sic potuit clauso Christus prodire sepulchro.

D. Aug.

Simile quiddam narrat Pater & Doctor Ecclesie D. August. to. 5. lib. 22. de Ciuitate Dei, c. 8. de Petronia Carthagine habitante, quæ à quodam Iudæo dicit fuisse perstratum vt annulum capillatio vinculo seu cingulo infereret, quo sub omni veste ad nuda corporis cingeretur, qui annulum haberet sub gema lapidẽ in renibus inuentu hominis. Hoc alligata quasi remedio ad sancti Steph. mart. limina veniebat. Sed profecta à Carthagine, vt iter perageret, ante pedes suos illum iacentem annulum vidit, & capillatiõ zonam qua fuerat alligatus, mirata tentauit. Quam cum omnino suis nodis firmissimis, sicut fuerat, cõperisset adstrictam, crepuisse atque exiliis annulum suspicata est.

Qui

Qui etiam ipse cum integerrimus fuisset inuentus, futuræ salutis quodammodo pignus de tanto miraculo, se accepisse præsumpsit, atque illud vinculum soluens, simul cum eodem annulo proiecit in flumen. Non credunt hoc, qui etiam Dominum Iesum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos suos ostiis clausis ingressum fuisse non credunt. Sed hoc certè quærant, & si verum inueniant, illa credant. Clarissima fœmina est, nobiliter nata, nobiliter nupta, Carthagine habitat: ampla ciuitas, ampla persona, rem quærentes latere non sinunt. Martyr certè ipse, quo impetrante illa mirabiliter ex magno atque diuturno, in quo medicorum adiutoria cuncta defecerant, languore sanata est, in filium permanentis virginis credidit, in eum, qui, ostiis clausis, ad Discipulos ingressus est, credidit. Postremò propter quod omnia ista dicuntur à nobis, in eum qui ascendit in cœlum, cum carne in qua resurrexerat, credidit: & idèd per eum tanta sunt, quia pro ista fide animam posuit suam. Hucusque D. Augustinus. Suffragatur & D. Hieronymus to. 3. de Quæstionibus ad Hedibiam quæst. 6. Angelum non putemus idcirco venisse vt aperiret sepulchrum Domino resurgenti & reuolueret lapidem: sed postquam Dominus resurrexit, hora qua ipse voluit, & quæ nulli mortalium cognita est, indicasse quòd factum est: Et sepulchrum vacuum reuolutione lapidis, & sui ostendisse præsentia. Sic D. Hieronymus.

D. Hier.

Et introuentes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris coopertum stola candida & obstupuerunt. &c. Multa hic occurrunt obseruanda. Nempe, Quare iuuenili apparuit aetate? Quare sedentis, potiusquàm stantis habitu? Cur in dextera, potiusquàm in laeva parte? Et denique cur in vestibus albis? Sic. *duo etiam viri, Domino ascendente Ast. 1. assuerunt in vestibus albis, dicentes: Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in cœlum?* Notate verba, signate mysteria. Primum quidem in resurrectione, quando renouabitur vt aquila inuentus singulorum: Iuxta propheticu oraculum, *Psal. 10. nemo senescit, sed erunt electi, Matth. 22. sicut Angeli Dei, Et in regeneratione cum venerit filius hominis, aetas singulorum ad mensuram perueniet aetatis plenitudinis Christi,* quòd ait Apostolus, ad annos nimirum gratis, circiter 34. Quòd vt significaret Angelus, in iuuenili floridãque apparuit aetate, qualis futura est honorum resurgentium in corporibus glorificatis. Deinde, quoniam in illa vita perpetua erit quies & cessio.

Psal. 10.

Ephes. 4.

fessio. Apoca. 14. *Amodo iam dicit spiritus ut requiescant à laboribus suis.* Ideò Angelus sedentis comparet habitu. Cum tamen olim apparuerint Angeli Abrahæ in similitudinem viatorum Genes. 18. Stetit etiã in via Angelus contra Balaam : Num. vigesimo secundo. *Raphaël quasi praecinctus auctor Tobia. c. 5. visus est, ac peregrinationis eius dux ac comes auctor Re. 24. sumptus est.* Dauid in libris regum vidit Angelum stantem & habentem gladium euaginatam. Et Gabriel stans à dextera altaris incens. Zacharia apparuit: Luc. i. Nunc verò in resurrectione Christi sedere visus est, quoniã status ille est quietis, non defatigationis. Cum adhuc esset Christus Rex Angelorum & Dominus, mortalis, fatigatus & lassus legitur Ioan. 4. Resurgens autem immortalis, amplius defatigari nequit, sed sedet: Quòd vt indicet Angelus, etiam sedens apparet. Item quia per dexteram significatur æterna delectatio, & gloria nedum animæ sed etiam corporis, iuxta illud Canticorum c. 2. *Lena eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Et rursus: *Delectationes eius in dextera eius.* Ideo Angelus à dextris visus est. Nunciabat eum etiam resurrexisse qui ad dexteram Dei patris sedet, vt ex Symbolo Apostolico habet fidei articulus. Resurrectio, ait D. Petrus Chrysologus Sermone 82. recipit nihil sinistrum. Vias, inquit, *Qua à dextris sunt nouit Dominus: Proverb. 4. Peruersa autem qua à sinistris:* & Matth. 25. *Tunc statuet iustus ad dexteram suam.* In stola candida tum demum apparuit, & meritò cum statu immortalitatis, & resurrectionis gloriam nunciaret, eodem quo Dominus eius habitu & colore indutus, apparere dicitur. In Christi transfiguratione Matth. 17. *Facta sunt eius vestimèta alba sicut nix.* Qui etiam in Apocalypsi dicit: *Ambulabunt mecum in albis,* de quo & diuina ait scriptura: *Candor est lucis æterna.* Interim cum talis apparuerit mulieribus, affabilis, iucundus & benignus, placidòque vultu, impiis tamen militibus visus est terribilis & formidabilis. *Erat autem,* inquit sacer Euangelista *aspectus eius sicut fulgur. Pro timore autem eius exterriti sunt custodes, facti sunt velut mortui.* Terrentur malæ conscientia, & perdit sceleratique homines, secundum quòd Iuuenalis de huiusmodi Satyra 13. cecinit.

Iuuenalis Poëta Suetoni?

Hi sunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent
Cum tonat, exanimis primo quoque murmure cæli.
 Sic impius Caligula apud Suetonium §. 51. Qui Deos contemnebat, ad minima tonitrua & fulgura caput obuoluebat,

uebat, ad maiora sub lectum se condere solebat. Vt autem plenius intelligas, illum contemporem fuisse Deorum, commemorare placet quòd à Seneca lib. 1. de Ira cap. vltimo circa finem, memoriæ de illo proditum est, in hunc modum. C. Cæsar (Caium Caligulam intelligit) iratus cælo quòd obstreperet. Pátomimus, quos imitabatur studiosus quàm spectabar, quòdque commessatio sua fulminibus terreretur prorsus parum certis ad pugnam vocauit Iouem, & quidem sine intermissione Homericum illum *Homer?* exclamans versum.

Ζῶν πατὴρ ἔστις οὐδὲν θεῶν ἰσώτερος ἄλλας.

Hoc est, vt verbum verbo reddam. Iupiter pater, nullus alius ex Diis te nocentior, vel deterior, perniciosiorque. Nota Poëtice ex Ionica Dialecto positum *οὐδὲν*, pro, *οὐδὲν*, pro nomine. Quanta dementia fuit. Putauit autem sibi nocere, ne à Ioue quidem posse, aut se nocere etiam Ioui posse. Non puto parum momenti hanc eius vocè ad incitandum coniuratorum animos addidisse. Vltimæ enim patientiæ visum est eum ferre, qui Iouem non ferret. Sic Seneca. Qui autem tantoperè Deos contemneret ad minima tonitrua & fulgura, vt dictum est, sese abscondebat: sic Gallicè breui compendio dixeris: *Caligula menaçoit le Ciel s'il pluuoit sur ses farceurs ou bateleurs. & cepèdât au moindre esclair s'enveloppoit de sa cappe, ou se cachoit dessous le lièt.* Ad hunc ferè modum, gloriosi isti Thraones, & minaci vultu, in speciem quàm audacissimi, ad aspectum tamen Angeli, exanimis facti, resumptis deinde paulatim viribus in fugam se dederunt, & ita pauidi & timidi effecti, vt Angeli præsentiam sustinere nequiverint.

Nolite expanseere & timere vos, &c. Illi, scilicet milites, timeant, hostes gloriæ Christi, fugiant qui oderunt eum, à facie eius, Psal. Terreanrar & paucaut illi, at nolite timere vos: Vos potius gaudere conuenit ob latum istud nuncium, Quia surrexit Dominus, vt consolemur vos hic adsumus, testes resurrectionis aduenimus. Nolite igitur expanseere. D. Athanasius, in vita B. Antonij tom. 1. apud Sueroniu: Bonorum & malorum, inquit, spirituum hæc est discretio: si post timorem successerit gaudium, à Domino sciamus venisse auxilium, qua securitas animæ præsentis est maiestatis indicium. Si autem incussa formido permãserit, hostis est qui videtur pauorem duplicat. Et Theophylactus in Lucam cap. 1. ad verba: *Ne timeas Zacharia,* & ad vir

B. Athanasius apud Sueroniu.

est sententia ac opinio, ex hymno illo Ecclesiastico: *Aurora lucis rutilat, coelum laudibus intonat, mundus exultans inibat, gemens infernus ululat: Cum rex ille fortissimus, mortis confraetis viribus &c. Triumphans pompa nobili victor surgit de funere.* Consonant & oracula: *Exurgam dilectulo.* Iterum

Psalm. 56. Marc. ult. *Surgens Iesus mane prima sabbathi, apparuit primae Mariae Magdalenae.* Licet aliqui circa mediam noctem surrexerit esse. Cuius rei in fortissimo Sampson typus praecesserat, ex historia Iudicum, ca. 16. *Dormiuit Sampson in urbe Gaza, a Philistaeis, postquam percrebuisse apud eos intrasse urbem, positus in porta ciuitatis custodiibus, obsessus & circumuallatus, usque ad medium noctis, & inde conuersus apprehendit ambas portas fores, cum postibus suis & sera, impositaque humeris suis portauit ad verticem montis.*

Lactantius. Surrexit. Lactantius, Carmine de Phœnice, Christum adumbrante (qui vnicus Phœnix est) ita cecinit:

(sub.) auis.
Vnica, sed viuit, morte refecta sua. Rurfus
Nam perit ut uiuat se tamen ipsa creat. Iterum:
Vt possit nasci, hac appetit ante mori.
Aeternam vitam mortis adeptam bono.

Myssen. Dicit Discipulis eius & Petro. Nyssenus oratione secunda. Oportebat, inquit, primum muliebrem sexum ab Angelo bonum resurrectionis accipere nuncium, quoniam mulier prima audierat fraudem serpentis. Discipulis gaudium annunciare debebat, quia mulier tristitia ministra Adamo fuerat. Sic ille. Quae plus iterum ceteris permanferant, & inquisierant priores, nuncium accipiunt Angelicum. Neque hinc mulieribus, ait Chrysologus, ser. 80. Apostoli postponitur, sed mulier absoluitur a reatu, dum portat vitam, portat resurrectionis auditum, quae auditum mortis portauerat & ruinae. Haec ibi. Non dicit mulieribus Angelus: Prædicate per totum mundum: sicut dixit Apostolus Christus Marc. ultimo.

Euntes in mundum uniuersum predicare Euangelium omni creaturae, sed ut annuntiarent domesticis: Dicit, inquit, discipulis eius & Petro. Petrum specialiter nominat, ne ob lapsum & abnegationem Christi, animum desponderet, & ut alter Iudas penitens desperaret. Itē quia specialiter ipsum statuerat Ecclesiae suae praeficiendum, Marth. 16. *Super hanc Petram, vel, quod idem est super te Petrum, aedificabo Ecclesiam meam: Et dabo tibi clauis regni caelorum. Ut igitur ipsum*

quasi

quasi praeter ceteris honoraret, quem monuisset, ut conuersus praeter confirmaret: Luc. 22. illius maxime nunc meminit. Sed obicit aliquis, Quare non ait Angelus, Dicitē matri Iesu, discipulis eius & Petro? Responso in promptu est: Quia enim ipsa certa erat de filij sui Resurrectione ac securā. Nunquam enim de illa dubitauit: Non oportebat eam ulterius certiorari per Angelum. Lege. 1. Digestis, De

actionibus empti & venditi, ait Ulpianus Iuriconsultus: Neque certiorari debuit qui nō ignorauit. Et in sexto Decretalium, De regulis iuris, Reg. 31. Eum qui certus est, certiorari ulterius non oportet. Quod autem Christus primō matri apparuerit: quōdque prima a filio suo resurgente uisitata fuerit pia mater, virgo Deipara, & ratio suadet, comprobantque antiqui Doctores. D. imprimis Ambrosius, libro tertio de uirginibus: Vidit Maria nempe uirgo

prima Resurrectionem Domini & credidit: Vidit & Maria Magdalena, quamuis adhuc ista nutaret. Symeon item Metaphrastes apud Surium tom. 4. de uita & dormitione Mariae. Videnter uirgini primae esse datæ boni nunciij Resurrectionis, & quoad eius fieri potuit, ab ea conspectus fuisse splendor filij, Licet Euāgelistæ nullam eius fecerint mentionem: Cauentes fortasse maternū adferre testimonium ne uideretur suspectum, & propter eius coniunctionem: fides ei minus haberetur. Sic ibi. Et Sedulius Poëta libro quinto, Carminum de B. Virgine cecinit:

--- Huius se uisibus astant,
Luce palam Dominus prius obtulit, ut bona mater
Grandia diuulgans miracula, quae fuit olim
Aduenientis iter, haec sit redeuntis & index.

In Canticis Paschalibus Graecorum, interprete P. Morello Turonensi, Cantic. 1. in Laudem uirginis: *Discipulis congaudebas, uirgo Dei genitrix, Quoniam Christum uideras, uisulo surrexisse, triduanum, ut dixerat.* Cantico iterum 9. in Laudem uirginis: *Natum conspicata tuum, surrexisse tumulo, triduanum, sponsa Dei, o sanctissima uirgo, Omnem dolorem fugasti, quem, ut mater uideras, Quod crucifixū uidisses, Gaudioque perfusa, Hunc una cum discipulis uenerata laudasti.* B. Anselmus, de excellentia uirginis, c. 6. ita etiam sentit, ac Responder, Cur Euāgelistæ non referunt primō uirgini apparuisse? Nihil, inquit, superfluum in Euāgelio. Si autem hoc dicerent, sicut alij cuiilibet apparuisse matri, Quis non superfluum diceret, Reginā caeli & terrae

coaquare

Lex.

D. Ambrosius.

Symeon Metaphrastes apud Surium.

Sedulius Poëta Christianus.

Cantica Paschalia Graecorum.

D. Anselm.

S

Rupertus. coaquare aliis? Consentit Rupertus lib. 7. De diuinis officiis c. 25. Rediuuus filius matri ante omnes mortales, materno virginem non defraudans honore, victoriam suam annunciauit. Dices, Quomodo ergo Marc. ca. ult. dicitur: *Primo apparuit Magdalena?* Respondet ibidem: B. Virginem excipim⁹. Sed prima fuit Magdalena ex omnibus testibus praordinatis, scilicet inter omnes Discipulos. Libro iterum 6. Reuelat. B. Brigitta, c. 94. Mater loquitur: Mihi apparuit filius meus priusquam aliis, quamuis hoc non sit scriptum, Et serm. Angelico, De Virginis excellentia c. 19. Sine dubio credendum, quod mater ante omnes viuum resurrexisset. *D. Anton.* Antoninus prima parte Chronicoru c. 7. de Christi Resurrectione titu. 5. de Christi apparitione §. 1. sic scribit: Creditur licet in Euangelio non habeatur, quod ante omnes primo apparuit Maria matri suae, ut quae plus omnibus doluit: citius, & magis consolaretur de eius visione, Et quia plus hoc meruit, cum omnibus aliis deficientibus in fide eius diuinitatis & resurrectionis, ipsa sola firma, in fide permansit. Et haec potest esse ratio, quare ipsa cum aliis Mariis, ad sepulchrum non accessit, non solum quia nimis debilitata erat ex dolore mortis filij secundu Bernardum: sed quia certa de eius Resurrectione, illa die fienda, vnde noluit querere viuentem cum mortuis. Hoc etiam expressit dicit Ambrosius, scilicet prius apparuisse matri suae. Hoc & tenere videtur Ecclesia, eo quod mane celebrat Papa, in sancta Maria maiori. (Est enim eo die statio ad sanctam Mariam maiorem, vt patet in Missali Romano) Ideo autem Euangelistae non curauerunt de hoc dicere, vel quia vt praesuppositum, & ab omnibus creditum consueverunt, vel quia vt testes describentes huius Resurrectionis, ne suspectum haberetur testimonium matris pro filio, ex naturali affectione, non ipsam, sed alios quibus apparuit insinuauerunt. Sic D. Anton. ordin. praedic. Et tum demum Mantuanus Carmelita Parthenices Mariane lib. 3. de matre virginem ita pie cecinit: *Natum Prima resurgentem vidit.* *Gerfon.* Gerfon, quarta parte, sermone in die Paschae: Non est dubium, ait, quin ipso die apparuerit, gloriose virgini matri suae, sicut dicit Ambrosius, de Virginibus supra citatus. Hanc sequuntur sententiam, Honorius Augustodunensis dicens: Stella maris dolenti de Passione, sol de morte oriens apparuit: & Iacobus de Vitriaco, Feria 3. Paschae: Matri dolenti, inquit, Christus apparuit. *Quod autem Marc.* *vit.*

vit. dicitur primo apparuisse Magdalene, Respondet intelligendum, ex iis, qui aliquando peccauerant. Dicitur enim in consequentibus: *de qua eiecerat Dominus septem Daemones.* Iterum inter omnes Discipulos prima fuit quae dicitur vidit. Verissime ergo, scribit Ruberrus vbi supra, Christus resurgens matri apparuit. Quod si idcirco verum non videtur quia nullus Euangelistarum scriptis hoc attestatur, Consequens est quod nunquam post Resurrectionem suam visus sit matri, quia quando, vel vbi apparuerit illi, nullus eorum nominatim dixit: Sed absit hoc ab illo qui in lege sua patrem & matrem honorare praecipit: absit inquam, vt matrem propter se doloris gladio transuerberet, tam dura negligentia talis filius inhonorarit. Sic vit ille pius ac doctus. Quibus & Doctoribus magna certe nota, & probatis scriptoribus, concurrente ratione nunc citata, siquidem constat Christum quum primum resurrexit matrem inuisisse, illam sua recessisse gloriosa praesentia, atque iustificasse. Credendum igitur primum apparuisse Christum matri suae: eandemque visurasse. Etenim si Magdalena apparuit propter amorem quo Christum prosequeretur: an non primum omnium ipsum apparuisse credemus ipsi matri, quae tanto maior erat in dilectione, quanto mater erat, & talis mater in cuius rei typum, Tobias iunioris mater, prius vidit filium suum venientem, quam viderit senex Tobias. Quae dicta quoad hunc articulum sufficiant. Reliqua prosequamur.

Præcedet vos in Galilaam. Sicut dixerat Matth. 26. *Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilaam:* vt vbi fuit initium splendoris gratiae (Nam in Galilaea praedicare cepit) ibi esset initium splendoris gloriae, & apparitio Resurrectionis. Galilaea autem Volubilis, vel, Rota, vel transmigrationis exponitur, vt scilicet à peccatis ad virtutes faciamus transmigrationem, in huius vitae volubili rota: Tunc Christum resurgentem videre poterimus. *D. Augustinus.* *to. 4. de consensu Euangelistarum lib. 3. c. ult. Præcedet vos in Galilaam.* Quae transmigrationis exponitur: quia Christi gratia de populo Israël transmigrationis erat ad gentes. Sic ille.

Et quidem haec de sacri Euangelij expositione, quod potius ex D. Marco, quam alio Euangelistarum hodie legitur, nec sine mysterio huic negotio valde appositum. Inter Euangelistas siquidem, sicut Marthaeus, per faciem hominis, & Lucas, per faciem vituli siue bouis, ac Ioannes

Theologus, per aquilam sublimius cæteris auibus volantem ac auium reginam: Sic Marcus per Leonem fortissimum bestiarum congruè designatur. Mattheus quidem à Genealogia humanitatis Christi exorditur: Lucas à sacerdotio Zachariæ in templo (Sacerdotis autem legalis erat offerre victimas & sacrificia, vt oues, vitulos, vitulam rufam, agnos &c.) Ioannes de aeterna filij Dei seu generatione (quod est aquilam irreuerberatis alioqui oculis solem ipsum in suo contueri splendore) verba facit in suo illo Euangelio: *In principio erat verbum, &c.* At Marcus, vocem Leonis rugientis & clamantis in deserto: *Parate viam Domini, in ipso describit exordio:* Sed Leonis quoque in periodo eiusdem ac sine, expressit similitudinem, in Christi Resurgentis historica narratione, quam interpretati sumus, Vnde est illud Patriarchæ de Christo, ex tribu Iuda ordo vaticinium ac oraculum Gene. 49. *Catulus Leonis Iuda: Requiescens accubisti vt Leo, quis suscitabit eum? & Apoc. 5. Vicit Leo de tribu Iuda, Radix David,* Res miranda. Christus agnus est & Leo: Agnus moriendo, Leo resurgendo: Agnus in passione, Leo in victoria: Agnus in sacrificio, Leo in præda. Ad prædam, filii mi, ascendisti, Genes. 49. Leonis instar. Quid fortius Leone? Indic. 14. Iure itaque longè optimo, Ex Marco desumitur Euangelium hodiernum. Superest vt de præsentis solemnitaris mysterijs fusius loquamur. Gregorius Magnus Homilia vigesima secunda: Hæc, inquit, festiuitas solemnitates cæteras antecedit: Sicut in sacro eloquio, Sancta Sanctorum, vel Cætica Canticorum, pro sui magnitudine dicuntur: Ita hæc festiuitas rectè dici potest, solemnitas solemnitarum. Ex hac quippe solemnitate exemplum nobis Resurrectionis datum est spes celestis patriæ aperta. Quod ante passionem suam dixit Dominus, in sua Resurrectione impleuit Ioan. 12. *Si exalatum fuero à terra, omnia trahã ad meipsum.* Omnia traxit qui de electis suis apud inferos nullum reliquit: Omnia abtulit, vtique electa. Sic ille. Variis præterea figuris adumbrata est Christi Resurrectio in Scriptura: Hic enim est sanctissimus Patriarcha Ioseph eductus è carcere, atque magnifico curru regio vectus: ac Saluator mundi lingua Aegyptiaca acclamatus. Genes. 41. de quo iterum in Psalm. 104. Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Hic est Sanctus Moyse sumptus ex aquis, qui grandior factus vniuersam Pharaonis potentiam,

Marc. 1.

D. Gregor. Pa. pa.

Psa. 104.

tiam, tyrannidemque destruxit, in Exodo cap. 2. Hic est Exod. 2. Mardocheus ille exurus sacco & cilicio, indutusque vestibus periosis, equo iterum regio circumductus, qui tãtam de hoste capitali Aman reportauit victoriam, vt in eodem paritulo pro Mardocheo erecto, Aman suspensum viderit, liberauitque vniuersum Iudæorum populum à crudelissima internecione coniuratorum in Historia Hester. Hic est Sanctus Daniël, qui è lacu Leonum incolumis eductus, ferocissimarum belluarum famelica enasit ora. Hic est Sampson ille fortissimus, qui à suis obsessus inimicis, vt supra diximus, media nocte portas sustulit ciuitatis, atque sospes hostium manus effugit, præter eorum spem & existimationem. Hic est Ionas ille mysticus, qui seipsum morti opposuit, vt socios liberaret: suoque naufragio nauem seruauit sociorum. Sicut autem fuit Ionas in ventre ceti, sic erit filius hominis in corde terra. Ecce plusquam Ionas hic Matt. 12. Ionas tertio demum die viuus ac incolumis de ventre ceti eductus est, & Christus tertia die resurrexit à mortuis. Quid plura? Resurrectionis huius gloria singularis in hoc primum innotescit: Quia cæteri quidem resurrexerunt mortui, iterum morituri, *Christus autem resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur,* Rom. 6. Merito proinde Resurgentium primitia Christus, qui ita resurrexit, vt cadere nõ adiciat, qui solus attigit immortalitatem. Deinde, *Quis suscitauit aliquãdo semetipsum?* Singulare hoc est, nõ eit qui faciat, non est vsque ad vnum. Eliseus Propheta mortuum suscitauit, in 4. lib. Regum ca. 4. sed alterum non seipsum. Nec verò, vt finem faciamus dicendi, Christus Resurrectionem distulit ultra tertium diem, vt Propheta fidelis inueniatur qui dixit: *Osce 6. Viuificabit nos post duos dies & in die tertia suscitabit nos.* Qua de Resurrectione Sæctus Clemes Romanus de Cõstitutionibus Apostolicis lib. 5. cap. 8. fusissimè agit: *Quod si, inquit, mens 1. Græci derident nos, nõ credentes nostris scripturis, saltem Papa. fidem habeat vati suæ Sibilla, quæ ad verbum ita cecinit. Sibylla.*

*Atque vbi cuncta cinis fuerint tenuisque faniilla
Atque idem Deus exstinguet quem incendit ignem
Ossaque restituet rursum cineresque sepultos:
Et genus omne hominum (vt fuerant) Deus ipse reponet.
Tunc graue iudicium veniet quo iudicet orbem:
Ipse iterum Deus, hõsque iterum iam terra recondet.
Sed quo scunque pios, viuos suscipiet orbis*

Hest. c. 7.
Daniël.
cap. 4.Iudic. 16:
Iona. c. 1.

4. Reg. 4

S. Cle-

*Inspirante Deo vitam, gratumque fauorem,
Murtuaque inter se cumulant gaudia laeti.*

Adiicio, Ex his facile illustrari, quæ in Prosa seu Sequen-
tia pro defunctis canere solet Ecclesia: *Dies iræ, dies illa, sol-
uet seclum in fauilla, teste David cum Sibylla.* Sequitur apud
Clementem. Cum igitur illa Resurrectionem affirmet,
corporumque renouationem non neget, pioque ab impijs
discernat: temerè hi (nempe Ethnici & Philosophi) nostratibus
aduersantur. Quàmquam aiunt in vnica specie, se Resur-
rectionem ostendere, non credètes iis quæ ipsi narrant.
Aiunt enim auem quandam esse soligenam, vberem
præhentem Resurrectionis demonstrationem, quã dicunt
comparari non habere: solamque in mûdo reperiri, Phœ-
nicem appellant: Narrantque eam post quingentesimum
annum in Ægyptum aduolantem, secumque copiam cin-
namomi Casiæ, Xylobalsami adducentem, in loco qui di-
citur, Solis ora, consistere. ibique conuersam ad aspectum
Solis, & vt aiunt, supplicem, sponte conflagrare, redigique
in puluerem. Ex cineribus autem vermem existere, eumque
concoctum in nouam Phœnicem formari, alitemque
factam in Arabiam, quæ est vltra Ægyptiacum saltum, ad-
uolare. Cum ergo (vt ipsi aiunt) per auem rationis experit,
probetur Resurrectio, cur temere nostratia calumniatur,
cum fateamur, qui potentia sua effecit, vt quod non erat,
esset, eum quoque facere posse, vt id post eius interitum
restituatur? Non propter hanc persuasionem verbera,
persecutiones, mortes perferimus. Nam frustra ea didi-
cissimus, nisi firmiter nobis haerent, quæ alijs prædicanda
suscepimus. Sic ibi D. Clemens vir Apostolicus & Apo-
stolorum Amamentis seu secretarius & scriba. Clementi
subscribit & suffragatur Diuus Epiphanius. in Ancorato,
post media, agens ex professo de Resurrectione, & in hunc
modum scribens: Historia de Phœnice Arabica auicula
talis apparet: Quingentesimum anuum agens, & vbi
cognouerit tempus mortis suæ instare, rogum ex aromati-
bus sibi construit, eaque in urbem Ægyptiorum Helio-
polim appellatã defert, & proprijs pedibus suis ac alijs pec-
toris sua valde patiens, ignemque à corpore suo proferens,
subiectam materiam in loco incendit, atque sic se-
ipsum exurit, & omnes carnes suas vnã cum ossibus. Verum
ex Dei dispensatione nebula demittitur, quæ plu-
uiam effundit, & flammam corpus alitis consumentem
extin-

D. Epi-
phanus.

extinguit, quum mortuus iam sit Phœnix, & extremè to-
stus. Exincta autem flamma, reliquæ carnis ipsius adhuc
cruda restant, quæ ad vnum diem dissipatæ vermem gir-
gant. Vermis autè pennas producit, pullus euadens. Ter-
tia verò die crescit, & accepto incremento, his qui in eo
loco versantur, seipsum ostendit, & rursus ad propriã pa-
triam recurrit ac quiescit. Sic de ipso Phœnice præfationem
doctus Græcus, ex eo contra incredulos Resurrectionem
arguens ac persuadens. Figuratur Christi Resurrectio præ-
clare quidem apud Danielelem, cap. 6. vbi legimus, quod ex
iussu Darij Regis coniectus fuit Propheta Daniel in lacu
Leonum, vt ab eisdem dilaniaretur, & discerperetur, reli-
quitque Rex ostium lacus obfirmatum sigillo suo. Cogita-
bant vtiq; aduersarij ipsius Propheta, ibi fore Prophetam
interficiendum & dilacerandum ibique honorem eius ex-
tinguendum, cui hoc nomine tantoperè inuidebant, & eò
militiarum eundem coniecerant. Verum longissimè aber-
rarunt: Siquidem Propheta in Leonum lacu existens, pre-
ces suas fudit ad Dominum: Cuius deprecatio exau-
dita est, ita vt incolumis & illæsus euaserit Leonum ora,
dicente B. Paulo Heb. 11. *Obtulerunt ora Leonum.* Quod
de Daniele exponunt interpretes, ampliorémque honorè
postmodum consequutus fuerit: Ita Christus maiori cum
triumpho & trophæo euasit ora hostium suorum, atque in-
sensissimorum inimicorum. *Hac est dies quem fecit Domi-
nus, exultemus & lætemur in ea,* Psal. 117. Causam Propheta
subiecit, dicès: *Lapidem quem reprobauerunt adificantes, hic
factus est in aperturæ anguli.* Quæ verba D. Petrus Apostolorum
Coriphæus, in Resurrectionis memoriam repetès, in Actis
Apostolicis sic cõcionatur: *Hic est lapis qui reprobatus est à
vobis adificantibus, & factus est in caput anguli, & non est in a-
liquo alio saxo. Quis saluè speraret à Crucifixio, & vitam à
mortuo: Hoc nomine deridemur à Turcis & infidelibus,
Nescientibus nos nõ magis mortuo quàm viuo cõfidere.
Què è morte reuixisse certò didicimus: Simus Christum sur-
rexisse ex mortuis verè,* Credo, dicit, eum Iob Propheta, qui li-
ber Christianus, quia *Redemptor meus viuit.* Cum ergo Hi-
storia asseuerent Christum passum esse sub Pilato, Resurre-
xisse eum consequens est, sicque viuere Christus ipse loquitur,
Apoc. 1. *Ego sum primus & nouissimus & viuus, & fui mortuus
& ecce sum viuus in secula seculorũ, & habeo clauis mortis &
inferni.* Hunc Deum viuum esse non dubitamus, cui securi cre-
dimus

Act. 5.

Iob. 19.

dimus, & absq; vlllo speramus errore. Exurge anima Christiana, exurge: Ecce Iesus Nazarenus Crucifixus, Redemptor tuus: Surrexit, nō est hic, in sepulchro iacēs mortuus. Reuixit: Lamentationes depone, & lætitiæ Canticū Habebis. Tu quoque, Regina cœli, latere, quia quem moruisti portare, Resurrexit à mortuis vere. Quā merito portuisti illud, Luc. 15. vsurpare! *Congratulamini mihi, quia in unum drachmam quam perdideram. Perdideras quando in cruce animam exhalauit, quando opprobrium hominum & abiectio plebis fuit: iuxta Psalmographum. Psalm. 11. Hodie illum cū inæstimabili gloria rediuiuū recuperasti. Et nos de eius Resurrectione collætetur. Hoc loco monendum duxi lectorem, ne Sedulij versibus & carminibus persuasus & illectus, minus reuerenter de Mariæ Sanctissimæ matris excellenti spe ac certa fide, firmæque, circa Christi filij sui Resurrectione persuasione, quā oporteat ac debeat ipse sentiat, Sic enim cecinit: lib. 5. Carminum.*

Sedulius
Poëta.

Hoc luminis ortu.

*Virgo parens, aliaque simul cum munere matres
Messis aromatica, noctu venere gementes
Ad tumulum, vacuūque vident iam corpore factum
Sed plenum virtute locum.*

De Angelo ibi apparente subdit:

*Flammens aspectu, nixeo præclarus amictu
Qui gemina specie terrorem, & gaudia portans.*

Iterum de custodibus pecunia corruptis, subiicit optimam instantiam, siue maui, obiectionem:

Fare improbe custos:

*Responde scelerata cohors: Si Christus (ut audes
Dicere) concluso furtim productus ab antro
Sopitos laquit, cuius iacet intus amictus,
Cuius ad exuvias sedet Angelus? Anne beati
Corporis ablato, velocius esse putauit
Soluere connectum, quàm deneotare ligatum?
Cum mora sit furtis contraria. Cautius ergo
Cum Domino potuere magis sua lintea tolli.
Mentita est vox vana sibi, tamen ista figuram
Res habet egregiam, ludæis constat ademptum
Quem nos deuoto portamus corpore Christum.*

Sic Sedulius de Resurrectione Christi. Verū hæc opinio de Sanctissima Deipara ad sepulchrum cum cæteris Mariis pergente ad videndum & vngendum corpus

Do

Dominicum, non videtur probabilis, vt fufius & latius supra profequuti sumus: Nec enim iuit Maria ad monumētum, quæ certa securaque maximè erat de filij charissimi iuxta pollicitationes suas resurrectione. Cautè ergo legēdus est Nicephorus Historiæ Ecclesiasticæ libro primo capite trigésimo tertio. *Maria Magdalena & altera Maria venerunt videre sepulchrum. Matt. 28. Alia Maria, in quâ (Dei vero genitricem hanc esse, sacri nobis prodidère libri) vt reliquis fecundiores vehementiorèque affecta dolore, vnguenta quædam ritè præparata habentes, adueniebant, de Iudæorum consuetudine Iesum vincturæ: atque ex matutino tempore comploraturæ: Ecce autem lapidem conspicunt deuolutum. Hæc ibi. Ac rursus: Magdalena cum ipsa Dei genitrice ad sepulchrum Christum vidit, vt D. commemorat Matthæus. Sic ille. In fine, Obserua & transfer ad mores, verba ista: *Surrexit, non est hic.* Non inuenitur Deus in his sæculi vanitatibus, & infansis falsis, vt dicit Psaltes. Non in commotione Dominus, ait visio Prophetica: Non in lectulo molli: Non inter cognatos & notos: Non in deliciis & voluptatibus, honoribus ambitiosè quæsitis: Non, inquam, in hoc mundo & sæculo nequam, inuenitur Dominus. Non est hic. Heb. 13. *Non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus.* Ne ergo in hoc mundo spem nostram collocemus, sed ad Christum suspiremus: *Surrexit nō est hic.* Amplificare faciliè poteris. Nos igitur diligentes & impigros præbeamus, sagittamūque per bona opera Christo resurgenti configurari. Exemplaris enim causa est, vt spiritualiter quidem primò à peccatis ad vitam & gratiam resurgamus, in qua quotidie maiores progressus faciamus, atque tādē per ipsum, qui est nostra Resurrectio, Per quē & nos resurgere deuota mente credimus, ad vitam venturi sæculi resurgamus, in corpore & anima, gloria fructuri sempiterna.*

Amen.

*

S S FE

Nicepho.
lib. 1. c. 33

FERIA SECUNDA

PASCHAE.

De peregrinis, Luc. 24.

Duo ex Discipulis Iesu ipsa die ibant in castellum nomine Emaus.

Quinque Christi Domini apparitiones in die resurrectionis commemorant Evangelistae. Apparuit enim primo Magdalena seorsim, deinde aliis Mariis cum existentibus, quando mulieribus illis dixit, *Auete*, Mat. 28. Tertio, Petro, ut ipse certissimam veniae de praeterita negatione exhiberet: Luc. 24. Surrexit Dominus verè & apparuit Symoni. Quarto, duobus Discipulis eadem die in Emaunte proficiscentibus, de quibus praesenti Evangelio. Quinto, serò cum fores essent clausae decem Apostolis praesentiam sui exhibuit Thomas absente, ut indicat D. Ioannes c. 20. & Dominica proxima, Deo fauente interpretabimur latius.

Qui essent isti duo, variant sententiae & suffragia Doctorum. De altero, nulla potest esse ambigendi occasio, proprium enim eius nomen ab Evangelista exprimitur: Cleophas scilicet: Alterius verò reticetur nomen. Et quidem D. Ambrosius, Commentariis in Lucam capite vltimo, Ammaontem vocat. Quo vno excepto, omnes ferè reliqui tam Graeci quàm Latini, ipsam Evangelistam Lucam, de seipso suppresso nomine loquuntur fuisse existimant. Surius to. 5. de probatis sanctorum vitis, ex Symeone Metaphraсте de B. Luca agens, Resurrectionis, inquit, conspèctor fuit cum Cleopha. Eusebius iterum Emilianus Homilia praesenti: Lucas putatur, ait, comes ille & socius Cleophae. Mos siquidem est scriptorum de se quasi de alio loqui. Sic Moses Matthaeus, Ioannes, & Paulus 2. Cor. 12. Scio hominem raptum usque ad tertium caelum de se loquens

D. Ambrosius.

Surius.

Symeon Metaphrastes apud eum.

Eusebius.

loquens. Cantica iterum Paschalia Graecorum P. Morello Turonensi interprete id imprimis affirmant. Cantica quinquaginta processionale sic.

*Christum, & vita & via,
Post mortem cum Cleopha
Et Luca peregrè iuit,
Quibus & innotuit
In Emmaus frangens panem.*

Cantic. iterum quintum Matutinale consonat ad Christum conuersio sermone,

*At Luca Cleophae,
Comes itineris ambulat,
Et ambulans
Non ipse statim qui sis aperis.*

Sic ibi.

Extat & Cyri Theodori Prodrumi Epigramma Graecum, id comprobans, cuius *ἱερίπαρι* & eiusmodi, siue inscriptio & titulus. *Εἰς τὸ κατὰ κλειμένην ἡγέδωναν*, id est, in illud, quod de Cleopa & Luca legitur: Dominum videlicet illis visum fuisse.

Cyrus Prodrum.

*Ἐκλάσ τὸν ἀπίου ἡγέδον πρὸ τῶ πάθους λόγου
Κλάσ ἡγέδον πάλιν τὸν ἀπίου ἡγέδωναν,
Ἐκὰς οὐρανὸν ἀπέρριξεν τῆ κλάσει:
Ἐνταῦθα σάουρον ἡγέδωναν τοῖς γένους.*

Hoc est, ut verbum verbo reddamus:

Fregisti, ὃ Verbum patris, panem & ante passionem:

Nempe in cena: Matth. 26.

Frangis & rursum panem rediuius sine resurgens ex mortuis, praesenti nimirum loco.

Illis seipsum in fractione sacrificas.

Nota ergo, in cena Christum seipsum sacrificasse.

Isthic seipsum demonstrat patrefacisq, amicis:

Duobus illis apparens discipulis, Cleophae nempe & Lucae de quibus in titulo. Sic censent Graeci, Lucam fuisse alterum ex Discipulis.

Hi duo Discipuli non erant ex Apostolis, quod satis ex calce Evangelij colligitur. *Surgentes eadem hora reuersi sunt in Hierusalem, & inuenerunt congregatos undecim, &c.*

Vnde apparet eos ex 70. fuisse Discipulis. Nonnulli autem sunt qui asserant Discipulum illum qui non nominatur, appellatum esse, Emaus, (Posuit Ambrosius non dissimile nomen Ammaon dicens: Ammaoni & Cleophae legitur vesperè apparuisse) instar nominis ipsius ca-

D. Ambrosius supra. scilicet

D. Greg.
Magnus.

Nicepho-
rus.

Theoph.

Epipha.
to. i. li. i.
in fine 20
mi.

stelli quo ibant: atque idcirco non exprimi eius nomen, ne bis idem nomen esset inculcandum. Latini scriptores in ea sunt sententia. Alterum ex Discipulis duobus Lucam fuisse. B. namque Gregorius Papa, præfatione Moralium in Iob. c. 2. eiusdem prologi. Moris Scripturæ sacræ est, inquit, ut ipsi qui scribunt, sic de se in illa, quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quod Moyses ait: *Erant Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra: Numc. 12.* Hinc Ioannes dicit: *Hic est Discipulus ille quem diligebat Iesus.* Hinc Lucas ait, quod ambularét duo ex Discipulis in via: Cleophas & alius. *Quem profecto alium dum tam studiosè tæcuit (ut quidam dicunt) nisi seipsum fuisse monstravit* Scriptores igitur sacri eloquij, quia impulsu sancti Spiritus agitantur: sic de se in illo testimonium, quasi de aliis præferunt. Sic ille. Nicephorus quoque Hist. Ecclesiast. li. i. c. 34. Prima Resurrectionis die à Luca & Cleopha, iter capentibus apprensus, ad cenam per panis nimirum fractionem cognitus est. Sic ille, Et Theophylactus, argumento in Euangelium secundum Lucam: Sanè, ait, Domino nostro docente (vri quidam tradunt: In his ego numero Epiphanium Græcum contra Hæreses scribentem) vnus septuaginta Discipulorum factus est: Christoque cum surrexisset à mortuis, cum Cleopha occurrit. Sic ibi. Idè in Lucam 24. c. Nonnulli inquit, vnū ex duobus illis Lucam ipsum fuisse dicunt. Idcirco & abscondit nomen suum Euangelista. Hæc ibi. S. Pater Anastasius Synaita lib. 10. Commentariorum in Hexaëmeron, siue in spirituales anagogem sex dierū citca finem: *Audī quid facit Christus postquam resurrexit à mortuis. Cleopha enim & qui cum eo erat Luca, ut dixerūt mystæ ad Emaus ab Hierusalem, sicut Adam & Eua, separatis & lucem veram non videntibus, Iesus appropinquans ambulabat cum eis: & oculi eorum adhuc tenebantur ne eum agnoscerent, sed in fractione, eorum aperti sunt oculi & agnoverunt eum.* Ecce habes escam, habes etiā per escam visus recuperationem, & Dei agnitionem, quæ per escam ignoraerunt proroplasti. Sic ille sanctus Monachus ac presbyter, Gentiano Heruero interprete, in appendice Bibliothecæ Sanctorū Patrū. Opinio igitur valde probabilis, quamque primæ notæ, classicæ sequuntur Doctores, hæc est, Lucam fuisse alterum illum cui in via Dominus apparuit. Quæ inde longè probabilior redditur, quod Lucas ex Christi Discipulis septuaginta selectis, vnus fuerit. Quod si obiectis

obiectis eundem sui Euangelij prologo profiteri se scribere, *Sicut, inquit, tradiderunt nobis hi qui ab initio suis oculis viderunt, & ministri fuerunt sermonis:* Respondeo cum eodem Theophylacto ibi, hinc manifestum quidem esse Lucam ab initio non fuisse Discipulum, sed posterioribus temporibus. Alij enim ab initio didicerant, ut Petrus, & Filij Zebedæi, qui & tradiderunt hinc, quæcumque ipse non viderat, neque ipse audierat. Sic Theophylactus. Intelligamus etiam eum hic notare non tantum Apostolos, sed & Christi matrem Mariam. Non ob hoc tamè negatur Christum in carne vidisse, cum fuerit ex discipulis vnus. Refertur postremò Didaci Stellæ in hoc Euangelium sententiā: *Is erat nostræ Minoritanæ familiæ Salmaticensis eximius Theologus. Qui fuerint isti duo, inquit, graues Doctores fenserūt, quod fuit vnus illorum Lucas, & alter Cleophas. De Luca dubiū est. Hieronymus enim ait, quod Lucas Dominum nō vidit in carne. Sic ibi. In prologo autē eiusdem Lucæ, ad verba: *Sicut tradiderunt nobis, &c.* censet errare eos qui dicunt Lucam alterum fuisse istorum duorum quibus Dominus apparuit hoc loco, cum audita referat non visa. Dixisset enim: Sicut ipse magna ex parte vidi. Sed salua huius viri Docti reuerentiā: Quamuis sic Lucas loquutus fuerit: Sicut tradiderūt nobis qui ab initio viderūt, Et non dixerit: Sicut magna ex parte vidi aut audiui, tamen infirmum in validumque est hoc argumentandi genus, per locum ab authoritate negatiuè, ut idem ipse ibidem agnoscit. Deinde quod ex Hieronymo ponit, Lucam Dominum non vidisse in carne: Dico præfatū patrem Ecclesiæ ac Doctorem, in Catalogo scriptorū Ecclesiasticorum, vbi de S. Luca agit, dicere quidē Lucam nō solum ab Apostolo Paulo, didicisse Euangelium, qui cū Domino in carne nō fuerat, sed à cæteris Apostolis, quod ipse quoque in principio sui voluminis declarat, dicens: *Sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, &c.* Igitur Euang. sicut audierat scripsit. Sic quidem D. Hierony. Quæ verba: *Qui cum Domino in carne non fuerat, &c.* Stella ad Lucā retulisse videtur: cum tamen ad D. Paulum post Christi in cælos Ascensionē conuersum & vocatum Apostolum, referenda sint: qui cū Domino in carne non fuerat. Nihil ergo conuincit aut efficit, per hæc verba citata ex Hieronymo contra nostram sententiam. Non debuit igitur censuram apposuisse huiusmodi: Errare nempe eos, qui asserunt Lucam fuisse, socium Cleophae.*

Didacus

Stella.

D. Hier.

D. Hier.

Cleopha. Cum in problemate hoc Theologico liberum sit quam velis, sine fidei iactura ac detrimento seu praedicio, sequi sententiam cum omni modestia & sobrietate. Finem facio in citatione Doctissimi & lucidissimi interpretis Lyranus ordinis nostri qui ad hunc locum sic scribit: Duo scilicet ex septuaginta Discipulis, Quorum vnus fuit Lucas Euangelista, propter quod & nomen suum tacuit. Sic ille. Cum quo me sentire profiteor. Sed de his iam cauit.

Cassiod. *Emmaus.* In Tripartita Histor. lib. 6. c. 42. dicitur, quod est ciuitas Palaestinae Nicopolis nomine. Hanc Emmaus Euangelium appellat. Quam Romani post vastatione Hierosolymorum Nicopolim ex euentu victoriae appellauerunt. Et D. Hieronymus to. 3. Epistolarum, De locis Hebraicis: Emaus, inquit, de quo loco fuit Cleophas, cuius Lucas meminit Euangelista, haec est nunc Nicopolis insignis ciuitas Palaestinae. Sic ille. Refert Nicephorus, Hist. Eccles. 10. c. 31. hoc modo: In Palestina ciuitas est Nicopolis nomine, quae vicus antiquitus fuit sacro Euangeliorum libro cognitus, in quo Emaus nuncupatur. Ea quippe Romani post eam, Iudeis fortissimè deuictis, metropolique eorum Hierusalem capta, atque euersa ex euentu nomine imposito, Nicopolim vocarunt. Ante ciuitatem istam in triuio, ubi videlicet Christus post resurrectione à mortuis, cum Cleopha comiteque eius iter faciens, in vicum alium se properare finxit: Fons quidam est morborum hominibus omnium, atque etiam variorum animantibus ipsis laborum, auxilium. Hic Christum dicunt cum discipulis suis, ubi de itinere longiore fessus esset, cum nobiscum in terris versaretur, (intellige cum esset in statu mortali ante resurrectionem, nempe suam, cum esset fatigatus ex itinere, sicut & in Sichem ad puteum Iacob illi contigit olim) pedes lauisset: atque ex eo tempore salubrem ad agritudines dispellendas eam vnam esse factam: Sic Nicephorus Historiographus Graecus de Castello illo scribit. Distabat hic locus à Hierusalem stadiis sexaginta, quae faciunt septem miliaria Italica cum dimidio. Nam stadium octaua pars est miliarij. Lyranus noster dicit sexdecim stadia facere vnā Leucam: Ex quo patet quod non distabat à Hierusalem per quatuor Leucas integras. sed deficiunt quatuor stadia. Sic ille. Gallica computandi ratione & forma, *Trois lieues trois quarts.*

Loquebantur adinuicem de omnibus quae acciderant, &c. Nèpe quomodo fuerat à Iuda proditus, ab Apostolis detestatus,

Lyranus

hictus, à Petro negatus, apud Annam alapa à Malcho ingratiissimo percussus, à Caipha illusus, conspuratus, velatus, ab Herode in veste alba derisus, ad praecipitum Pilati flagellatus, spinis coronatus, tandemque crucifixus inter duos latrones, felle & aceto potatus, lancea confossus, quo moriente prodigia consequuta visa sunt. Postremo honorificè sepultus, & ita per singula. O sancta colloquia? *Omnis sermo vester sale conditus sit,* ait Apostolus. Inter sic loquentes medius astitit Iesus, qui ait: *Vbi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, in medio eorum sum.* Rursus Luc. 24. *Dum haec loquuntur stetit Iesus in medio, &c.* Itaque 32. *Siluius fatua loquetur.* Et Apostolus ex Menandro. *Corrumunt bonos mores colloquia praua.*

Factum est dum fabularentur, &c. Hic Lyranus non à fabula dici fabulari sed à fari, id est loqui, existimat, quia non loquebantur de vanis & fabulosis, sed de operibus Iesu & morte eius. Hæc ille. Vulgare Romanum est, Fauellare, pro eo quod dicimus colloqui: Non quod fabulam dicerent, tamen nutaret in fine & spe. Fauella Toscana, dicitur Italicè, *le langage Toscan le plus poly de l'Italie.*

Tu solus peregrinus in Hierusalem, &c. Cum multi peregrini, & de diuersis partibus venissent in Hierusalem ad diem festum Paschæ, Ioan. 12. Mirum quod tu solus inter alios peregrinos ignores ea quæ sunt nota aliis omnibus. Vel etiam vt scribit Cicero, libro 2. Epistolarum Familiarium. Epistola 12. obuia mihi sunt velim tuæ literæ, quæ me erudiant de omni Republica, ne hospes planè veniam. Et oratione 18. pro C. Rabirio: Adeone hospes huiusce vrbis, adeone ignarus ex disciplina, consuetudinisque nostræ, vt hæc nescias, vt peregrinari in aliena ciuitate, non in tua magistratum gerere videre? Sic Cicero, hospitem ac peregrinum eleganter appellans ignarum eorum quæ in ciuitate geruntur. Hic, si voles, agere poteris de Peregrinationibus religionis ergo susceptis, Romerias Hispani vocant à peregrinatione ad sancta limina Apostolorum, Roma. Hi duo discipuli iuerant in Hierusalem ad diem festum, & reuertebantur ad propria in Emaus. Quia Exod. 34. *Tribus temporibus apparebit omne masculinum:* & ad templum Salomonis iubeantur ter in anno conuocare. 2. Par. 8. vt adorarent. Imò venerunt Gentes in Hierusalem adorare in Pascha Ioan. 12. Et Eunuchus, Act. 8. de Æthiopia venit adorare in Hierusalem. Laudanda sunt ergo peregrina

*Collo. 4.
Matt. 18*

*Menan-
der.
1. Cor. 13*

Cicero.

peregrinationes ex deuotione. 2. Reg. 17. dixit Absalon ad Regem Dauid: *Vadam, & reddam vota mea qua uoui Domino in Hebron: Votens enim uouit seruus tuus, cum esset in Gessur Syria, dicens: Si reduxerit me Dominus in Hierusalem, sacrificabo Domino: Dixitque ei Rex Dauid: Vade in pace. Et abiit in Hebron.* Lyranus ibi doctè annotat, quòd locus ille sanctus reputabatur eò quòd quatuor Patriarchæ principales sunt ibi sepulti cum suis coniugibus. Scilicet Adam & Eua (secundum vnã opinionem, quàm non sequor) Abraham & Sara, & Isaac & Rebecca, Iacob & Lya: Et ideò Absalonungebat illuc ire ex deuotione, sed principaliter intendebat ibidem contra patrem conspirare, quia locus ille distat à Hierusalem per 16. miliaria, secundum Hieronymum, libro de Distantiis locorum: & ideò meliùs poterat ibi fautores suæ conspirationis congregare: Iterum quia Dauid pater eius ibi primò regnauit, vt eodem lib. Reg. habetur, & ideò videbatur locus aptus, vt ibi inciperet regnum eius, Sic sub specie religionis tegebat malignã & conspirationem parricida Absalon. Hæc ibi Lyranus.

D. Hieronymus.

Peregrini conditiones nunc explicemus. Prima: Ille per rectam viam incedit, non per flexuosam & obliquam, vt perueniat ad patriam. Sic Psal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Secunda: ille non retrocedit cum cœperit peregrinari, Luc. 9. *Nemo mittens manum ad aratrum & respiciens retro, &c.* Sic Christus retrorsum non abiit, sed Passione in stante ad inimicos processit, Ioan. 18. dicens, *Quæ queritis.* Tertia: Ille in terra peregrinationis non diu consistit, non diu consistit, non ibi fixam manendi sedem sibi querit, Heb. 13. *Non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus.* Vnde etiam in quodam poemate suo

Homerus.

ὁ γὰρ σιωπῆσθαι ἐνθάδ' Ἰλλομευ.

hoc est,

Non ut habitemus, huc uenimus, siue, quod idem est, fixam hic ac constantem commorandi sedem non habemus. Quarta, il-

Jacob. 4. le in terra aliena non contrahit amicitias. Sic D. Iacobus in sua catholica: *Amicitia huius mudi inimica est Deo.* Quinta: De negotiis ciuium non se ingerit aut immiscet alienis rebus, sed satagit rerum suarum. Hinc Cicero lib. 1. De officiis: *Peregrini & incolæ officium est, nihil præter suum negotium agere, nihil de alio conquirere. minimè que in aliena esse Repub. curiosum.* Sexta: Ille fastinet multa incommoda in peregrinatione, proditur à socio, occiditur ab hospi-

ab hospite, & spoliatur à latronibus. 2. Cor. 11. *In itineribus sape, periculis latronum, periculis in falsis fratribus.* Septima ac postrema est: Ille baculo ut solet ad sustentationem, ad huminum transnadationem, & bestiarum expulsionem, Gallicè dicimus, *un bourdon de Pelerin.* Genes. 32. *In baculo meo transiui Iordanum istum.* Psalm. 22. *Virga tua & baculis tuus, ipsa me consolata sunt.* Obseruabis hoc loco, nos esse peregrinos. 1. Pet. 2. *Obsecro uos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere uos à carnalibus desideriis.* Sic Patriarchæ Heb. 11. *Consistentes quia peregrini & hospites sunt super terram.* Psal. 38. *Ego aduena & peregrinus, sicut omnes patres mei.* Illi peregrinati sunt, vt peruenirent ad terram promissionis in figura nostri, & Christus peregrinatus est in Ægyptum fugiens Herodis tyrannidem.

Matt. 2.

Tu solus peregrinus. Quàm pauci sunt, ò bone Iesu, qui tecum in hac vita peregrinari uelint, qui in mundo radices non habeant, qui de terrenis non inquirent, sed æternis ac celestibus inhærent. Vnde Apostolus 1. Cor. 4. *Non contemplantibus nobis qua uidentur, sed qua non uidentur.* Quæ enim uidentur temporalia sunt: quæ autem non uidentur, æterna. Non est hæc terra maledicta, Genes. 3. *Patria nostra, sed lacrymarum uallis; sed exilij locus.* Transseamus ergo per bona temporalia, vt non amittamus æterna.

Quæ? Non dixit Christus se ea nescire, aut ad suam notitiam non peruenisse ea de quibus ipsi loquebantur: sed percontabatur non tanquam ignorans, sed vt ex eorum responsonibus, acciperet ipse occasionem medendi eorum infirmitatibus, eosque erudiendi. Duo hic nobis insinuantur. Vnum est, Dominum non meminisse iniquitatum nostrarum antiquarum. Ideò dicit, *Quæ? Quasi ille oblitus esset alaparum, sputorum, clauorum, & crucis quam sustinuit.* Quorum tormentorum eius, nos in causa sumus. Sed si nos pœniteat peccatorum, *Omnium iniquitatum nostrarum, sicut ipse per Prophetam dicit non recordabitur.* Alterum est, quod hæc narratio de historia suæ passionis, quàm pro nobis ipse ex maximo amore sustinuit: sua uisissima est illi, quod vt significaret nunc rogat, *Quæ?*

Ezech. 18. cap.

De Iesu Nazareno, Qui fuit uir, &c. Imò qui semper est: *Antequam Abraham fieret: Ego sum:* Ioan. 8. *Iesus Christus heri, & hodie, ipse & in secula.* Heb. 13. *Nunquam desinit esse Deus, licet quatenus homo mortuus sit & dicatur.*

Potens in opere & sermone. Nota, ex eo quod predicatur

T fit

lit potens in opere, hoc est præclara & laudabilia præster opera: sequitur quòd potens quoque sit in sermone, & fructum faciat copiosum in auditorum animis. *Plus enim mouent exempla quàm verba.*

Quomodo tradiderunt eum principes nostri &c. Hierem. 4. *Ibo ad optimates & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt viam Domini. Et ecce hi magis fregerunt iugum, ruperunt vincula, & à Propheta vsque ad sacerdotem omnes faciunt dolum.* Hinc colligè quantum ille damnus inferat, qui auctor est & principium alicuius mali. Procurauerunt autem principes sacerdotum captionem Christi, & persuaserunt populis, ut coram Pilato peterent eius crucifixionem, & Barrabæ dimissionem: Matth. 27. quòd perinde est, ac si propriis manibus eum interfecissent, quia fuerunt auctores & capita tam iniustæ necis. Scelus quidem Ieroboam qui vitulos confluat ad adorandum 3. Reg. 12. lib. 1. cap. 2. crebrò repetitur in sacris literis, propterea quòd multis extiterit causa perditionis & ruinæ: Air enim sacra scriptura, *Qui peccate fecit Israël: Ita planè eorum scelus grauissimum erit, qui auctores sunt, ut alij Deum offendant.*

Nos autem sperabamus. O Discipuli sperabatis: Ergo iam non speratis: Ecce Christus viuit, spes mortua est in vobis. *Quem viderant mortuos suscitasse, non credebant resurgere, & tamen adhuc non apparuit Discipulis, licet tertia dies sit propè finem sicut infra dicitur, *Adueperat, & inclinata est iam dies.* Multi quidè existimabant, quòd temporaliter regnatus esset, eosque à Romanorum seruitute vindicaturus.* Vnde Act. 1. Legimus, *Domine siu tempore hoc restitues regnum Israël?* Sed per Christum sic intelligenda erat futura instauratio: *Quomodo David in spiritu prædixerat dicès: Ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus eius.* Et Matth. 1. *Ipse saluum faciet populum &c.* Non quòd ab Imperij Romani seruitute vindicaturus esset suos in pristinam libertatem, qualem sub Dauide & Salomone habuerunt. Dixit enim Ioan. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Tacent ingrati quòd sit filius Dei. Interius quoque dubitât de eius resurrectione. *Potens in opere, quia singula miracula si ritè perpendas, in potestate & maiestate operatus est. Potens in sermone, quia Matt. 7. Erat docens sicut, potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisei.*

Pharisei Potens in opere, quia operatus est salutem in medio terræ, & sermone, quia dixit & facta sunt. Act. 1. *Coepit Iesus Psa. 114. 8. facere & docere. Coram Deo, sine hypocrisi, & coram populo, pro quo mortuus, ut sanctificaret populum, sicut scribi Apokolus. Ephes. 5. & Hebra. 9.*

Ephes.

Hebr. 9.

Illud non præterendum quòd eodem ipso die nondum adhuc decursio, quo pollicitus fuerat Christus se resurrecturum, eodem inquam, iam conquirebantur Discipuli quòd Iesum nò viderent resuscitatum: in quo suam inuitanitatem, & minimam confidentiam declarabant. Impatientes moræ erant isti: Cum tamen dicat Abacuc. 2. *Si motus fecerit expecta eum, quia ueniens ueniet.* Et Isaiæ. 28. *Qui crediderit, non festinet, hoc est, non labascet, non diffidat vel moueatur ob retardationem, quia licet videatur differre, tamen non deerit suis promissis verax sponsor Christus.* Quod alio loco iam tractauimus. Annò ille, obsecro, inurbanus esset nimiumque impòreunus ac diffidens, qui ab eo cui commississet centum aureos nummos ad certum diem restituendos, antequàm exactus & finitus esset dies, eosdem maxima cum importunitate exigeret? Dixerat Christus se tertia die resurrecturum: An non stetit pollicitus: An nimium moratus est? Minimè verò. Non expectarunt donec tertia dies decursa esset, neque spectauerunt quorsum tederent hæc visiones Angelicæ: ceteraque signa. Huc conferre placet quòd disertè D. Eusebius Emisenus Homil. 11. de Pascha circa medium ponit: In negotiis gerendis quatuor modis homo cadere causa dicitur; id est, quatuor modis plus petendo, subire periculum pro iuris ratione perhibetur. Quibus quatuor: Id est, Loco, Tempore, Genere, Quantitate: Loco, si alibi fortè sibi debitù solui improbus fœnerator extorserit, quàm ubi causatio designabat: Tempore, si citius: Quàtitate, si amplius petierit: Genere, si alterius rei ac melioris materiæ mercem, quàm scriptura continebat exegerit. Sic ille. Id autem apud Iustinianum Institutionibus lib. 4. tit. 6. §. si quis agens cõperies. *Plus, inquit, quatuor modis petitur: Re, id est, quantitate, vel subiectum ostendit exemplum: Veluti si quis pro decem aureis, qui ei debebantur, viginti petierit; aut si is, cuius ex parte res est, totam eam, vel maiorem partem suâ esse intenderit. Tempore, veluti si quis ante diem vel ante conditionem petierit. Quæ enim ratione qui tardiùs soluit, quàm soluere deberet, minus soluere intelligitur: eadem*

T 2 ratione

3. Reg. c.
12.

Psa. 129.

ratione qui pramaturè petit, plus petere videtur. Loco plus petitur, Veluti cum quis id quod certo loco sibi dari stipulatus est, alio loco perit &c. Et qui causa plus petit, vt ecce si quis ita a te stipuletur. Hominem Stichum aut dice aureos dare spondes? Deinde alterum petat veluti hominem tantum, aut decem aureos tantum. Ideò autem plus petere intelligitur, qui in eo genere stipulationis promissoris est electio, vtrum pecuniam an hominem soluere malit: Qui igitur pecuniam tantum, vel hominem tantum sibi dari oportere intèdit, eripit electionem aduersario: & eo modo suam quidem conditionem meliorem facit, aduersarij vero sui deteriore. Præterea si quis generaliter hominem stipulatus sit, & specialiter Stichum petat, aut generaliter vinum stipulatus sit, & specialiter Campanum petat: aut generaliter Purpuram stipulatus sit, deinde specialiter Tyriam petat, Plus pererè intelligitur, hoc est quod plus Genere dixerat Emisenus. Hæc ex Iustiniano. Ex quibus liquidò constat pramaturè hos Discipulos petiisse Christi Resurgētis apparitionem. Succurrit hic quod apud Suetonium de Iulio Cæsare §. 81. legitur. Immoletam aruspex Spurina monuit, vt caueret periculum, quod non vitra Martias idus proferretur. Cæsar postea Spurinam irridens, & vt falsum arguens, quod sine vlla noxa Idus Martie adessent: Quanquam is venisse quidem eas diceret, sed non præterisse: Introiit curiam, assidentemque, ait, in sequenti cap. idem scriptor conspirati specie officij circumstiterunt: ac tribus & viginti plagis confossus est. Et quia debius in fide infidelis est, ideò grauius eos arguit Christus.

O stulti & tardi corde ad credendum &c. In hac re distulare non solet, etiam cum intimis & familiaribus amicis: Marc. vlt. *Recumbentibus undecim, illis apparuit Iesus, & reprobrauit incredulitatē eorum & duritiem cordis.* Moysen quamuis amicissimū corripuit in emanatione illa aquæ de petra: Nu. 20. *Qui nō credidistis mihi, vt sanctificaretis me terrā filius Israhel, nō introducetis hos populos in terrā quā dabo eā.*

O tardi corde. Hebr. 5. *cum deberetis magistrī esse propter tempus &c.* Ioan. 14. *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me?* Sic Paulus Galat. 3. *O insensati Galatæ, c. 5. Cur rebatis benè, quis vos impediuit veritatē nō obedire?* Nonne me vidistis mortuos, præsertim Lazarum quatruiduanum suscitantem? Quare ergo de mea diffiditis Resurrectionis: dices, idem Christus Matthæi quinto. *Qui dixerit, Fama*

verus erit gehenna ignis. Respondeo: Verum quidem id esse, si conuictij gratia non correctionis zelo protulerit: Christus verò hoc loco corripit tarditatem discipulorum. Meritò stulti appellantur: Siquidem Dominum fuisse perperissimū, stultum esse atque indignum iudicabant: cum idcirco ab hominibus ardentius esset amādus, atque honorandus.

Nonne hæc oportuit pati Christum &c. Multis exantlatis laboribus Christus intrauit in gloriam suam. Vnde ad Hebræos Paulus: *Videmus Iesum per passionē mortis gloria & honore coronatū: vt illius exemplo doceamur per multas tribulationes nos ingredi oportere in regnū cælorum.* Act. 17. 2. Tim. 3: *Omnes qui piè viuere volunt in Christo, persecutionē patiētur.* Iacobi primò. *Cum probatus fuerit accipiet coronā vitæ.* Nonne oportuit pati Christū. Matt. 16. *Dixit Discipulus, quia oportet eum multa pati, occidi, & tertia die resurgere.* Marc. octauo, & Luc. nono, idē habetur. Venditur Ioseph, deinde exaltatur. Christus Philip. secundo. *Humiliavit semetipsum &c. propter quod & Deus exaltauit illū, & dedit ei nomē.* Oportet vnumquemque nostrum crucem suam tollere post Christū, contra delicatos, ac deliciis & voluptatibus immersos. Psalm. 115. *Calicem salutaris accipit & nomen Domini inuocabo.* Bernardus: Nō decet sub spinoso capite mēbrum fieri delicatum. Heb. 2. *Decebat auctorē salutis per passionē consummari.*

Dauid multas perperissus est calamitates & afflictiones ac persecutiōes, sed tandē emerisit, præualuit, atque regnauit & triumphauit. Sic de Christo Dauidis secundum carnem filio, astimare conuehit. Expediebat vt pateretur ac pro nobis omnibus mortem subiret, sicque glorificaretur, & amplius exaltaretur nomen eius. Nota ergo quod passio ostium est gloriæ. Quod licet paradoxon & quasi inopinabile videatur: tamen ex sacra facillè persuadebitur Historia. Nonne sanctorum ac iustorum vita æraminis & moleculis referta legitur? *Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione,* vt dicitur in Apocalypsi. Abel primus iustus a fratre occiditur Gene. 4. Patriarchæ in multas perperissi sunt calamitates. Ioseph in carcerem coniectus est: Moses multa tulit: fugere Pharaonis tyrannidem coactus est: Elias Propheta ab Achab & Iezabel persecutionē passus est: Eliseus a pueris derisus: 4. Reg. 2. Isaias sectus est per medium: Hierobitius pro mias in lacum demissus: Micheas colapho percussus, 3. phetar. Reg. 22. Naboth iustus ac innocens, lapidibus obrutus. ca. Daniël. 21. eiusdem libri Zacharius filius Ioiadæ similiter: de quo 6.

2. Mach. 7. cap. *Matth. 13. A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariae, quem occidistis inter templi & altare: Daniel leonibus devorandus expositus, semel ac iterum: Machabaei martyrio coronati, quorum memoriam sancta mater celebrat Ecclesia. Quid de Apostolis: Nonne omnes, ne vno quidem excepto, calicem Domini biberunt, ut canit de illis Ecclesia: Quid martyres commemorem? Quid sanctas virgines que in sexu etiam fragili victoriam martyrij reportarunt? Sed Exitus acta probat. Illi autem sunt in pace. Adepti sunt reprobationes, quantum pertinet ad animae gloriam, corporum suorum expectantes reformationem ac glorificationem. Meruit Christus gloriam suae resurrectionis accelerari, ab omni irem lingua magnificari, & ita intrare in gloriam suam. Nos itaque in persecutionibus & aduersitatibus, aspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum, Hebraeo. 12. Nos ipsos consolemur dicentes, & in memoriam reuocantes illud Christi: Si me persequuti sum, & vos persequetur. In aduersis cum Iob profiteamur: Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus, hoc est aduersa: In omnibus quae occurrerint dicamus & illud: Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen domini benedictum.*

Nonne oportuit pati Christum & intrare in gloriam suam? Verba heroinae ac fortissimae viraginis Iudith. c. 8. hic commemorare operae pretium duxi. Memores esse oportet quomodo pater noster Abraham tentatus est, Gene. 12. & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transferunt fideles. Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam & improperium murmurationis suae contra Dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & a serpentibus perierunt: Nume. Gen. 21. & 1. Cor. 10. Eadem penè Mathathias Machabeorum pater: & 40. 1. Machab. 2. morti vicinus filiis suis dicebat: Abraham nomine in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam: Ioseph in tempore angustiae suae custodivit mandatum, & factus est Dominus Aegypti. Phinees pater noster, zelando zelum Iosue. 1. Dei accepit testamentum sacerdotij aeterni. Iesus, siue Iosue, Iosue. 14. dum implevit verbum, factus est Dux in Israel. Caleb dum testis. 1. Reg. 2. sicutur in Ecclesia, accepit hereditatem. David in sua misericordia 4. Reg. 2. consecutus est sedem regni in saecula. Elias cum zelat & elum legis, recedens. 3. prius est in caelum. Ananias, Azarias, & Misael, credentes liberati Dan. 6. sunt de flamma. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum

nam. Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur. Sic ille. Rectè profectò sancta canit Ecclesia. Omnes facti: quia passii sunt tormenta, ut securi peruenirent ad palmam martyrij. Non coronantur nisi qui legitime certauerit, 2. Timoth. 2. Cum peterent duo fratres, collaterales sedere cum Christo in regno: Mat. 20. eos rogauit Christus: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Gallicum est Proverbium: Nul bien sans peine. Scribit Xenophon libro secundo de dictis & factis Socratis: Epicharmum ita dixisse: Laboribus omnia Dij nobis vendunt. Dicit autem & Hesiodus: Virtuti sudorem praeposuerunt Dij immortales. Longum enim & arduum iter ad eam: quod cum asperum primò sit, amoenum postea fit, cum ad vicinum quis peruenit. Nec non sapiens Prodicus, in illo quod de Hercule edidit opere similiter disputat de virtute. Ait namque Herculem cum à puerili etate ad adolescentiam perueniret, cum adolescentem iam sui arbitrij effecti, ostendunt siue per viam virtutis, siue vitiorum vitam suam ducent, egressum in solitudinem, confedis cogitationibus agitatum, vitam viarum supradictarum praeponebat: ubi duas ad eum apparuisse accedere mulieres magnas, alteram honestam & liberalem visum, alba veste vestitam, alteram ad mollitiem esse nutritam, oculos autè vagantes habentem: Hæc erat voluptas, quæ alteram, nempe virtutem prauehente volens, cucurrit ad Herculem, sicque cum alloquuta est: Considero te ó Hercules dubitantem quam viam eligas. Si itaque me diligas, ad voluptuosissimam facillimamque te ducam viam, & illa quidem quæ delectant omnia gustabis, laboris expers viuens. Considerabis quo pacto mollissimè dormias, & absque laboribus delectationibus afficiaris, deliriisque perfundaris. Hæc cū audisset Hercules: O mulier, inquit, quod nomen est tibi? At illa, Mei quidem amici, ait, Felicitatem me appellant: qui verò oderunt Prauitatem me nominant. Cumque hæc dicerentur, altera mulier accessit & dixit: Ego quoque ad te venio, Hercules, cum sciam te virtutis cupidum: Non decipiam autem te à voluptate exordiendo, sed qualem rebus Dij contulerint naturam, tibi cum veritate narrabo. Nil enim eorum, quæ bona atque honesta sunt, Dij hominibus sine labore & studio præstant: Cum verò factis datus finis peruenit, non obliuioni traditi sine honoribus iacent, sed memoria hominum commendati, in aeternum

*Xenoph.
& Hesiodus,
& Prodicus
sapiens.*

num florent. Hæc ô Hercules, inquit, bonorum parentum fili, sudoribus licet exercendo beatissimam felicitatem habere. Hæc tunc ibi. Subscribit & magnus ille Basilus, Homilia de Legendis libris Gentilium, ex eodem Prodicō narrans, Quomodò iuveni Herculi secum consulenti ad vitam viarum se conuerteret: an ad virtutem per labores, an voluptates sectaretur: Duæ fœminæ Virtus & Voluptas in diuerso habitu eidem apparuerunt. Imitatus est quoque Siluius Italicus Poëta, de Bello Punico lib. 15. circa exordiū in suo Scipiōe, hoc ipsum, quod de Hercule narrauit Prodicus. Sic enim eleganter sanè ille de Scipione cecinit de liberante quamam via insisteret.

Siluius Ital.

Has lasuri residens iuuenis viridante sub umbra
Aedibus extremis voluebat pectore curas:
Cum subito assistunt dextra, laeuâque per auras
Allapsæ (haud parum mortali maior imago)
Hinc Virtus, illinc Virtuti inimica Voluptas.
Altera Achæmenium spirabat vertice odorem, &c.

Id est Persicum,

Quo uti Persæ solent, dicti Achæmenij.
Fronte decor questus acu, lasciuâque crebras
Ancipiti motu iacebant lumina flammæ
Alterius di spær habius, srons hirta*, nec vnquam
Composita mutata coma, stans vultus, & ore,
Incessis que viro propior, latique pudoris &c.
Occupat inde prior promissis sîsa voluptas:
Quis furor hic non digne puer, consumere bello
Forem cui? &c Moneo certare periclis
Desine, & armisone caput obiectare procella, &c.
At si me comitèr puer, non limite duro
Iam tibi decurret concessi temporis atas, &c.
Illa ego sum, Anchisæ Veneri Simoëntis ad vndas,
Qua iunxi, generis vobis vnde editus auctor.

* pro hirsuta, horrida, pilosa.

Neimpe Æneas, quem Dardanio Anchisæ alma Venus genuit, ait Virgilius.

Illa ego sum, verti superum qua sæpè parentem: Hoc est, Iouem patrem Deorum.

Nunc auis in formam, nunc torua in cornua tauri: Scilicet ad rapiendum Ganymedem, & Europam. Et in cygnum transformatus cum Leda concubuit.

Huc aduerte aures: currit mortalibus auum &c.
Postquam conticuit finisque est addita dictis,

Tunc

Tunc Virtus: Quasnam iuuenem florentibus (inquit) Pellicis in fraudes annis, vitaque tenebras: &c.
Degeneres tenebris animas damnauit auernis.

Videlicet Deus.

At queis atherij seruetur seminis ortus,
Cæli porta patet. Referam quid cuncta domantem.
Amphytrianadem? &c. id est, Herculem, Amphytrionis reuera filium, quâuis ob rerum gestarum magnitudinem, nonnulli originem eius ad Iouem retrulerint: vt Hesiodus.

Quid suspiratos magno in discrimine nautis,
Ladeos referam fratres, † vestrumque Quirinum?
Nonne vides hominum, vt celsos ad sidera vultus
Sustulerit Deus, ac sublimia finxerit ora?
Cum pecudes volucriumque genus, formâsque ferarum
Sequem, atque obscenam passim strauisset in aluum, &c.
Quæ postquam cecinit sacro pectore virtus
Exemplis latum vultuque audita probantem.
Conuertit iuuenem. Sic ibi Poëta elegans fufius.

† Caster & Polux fratres fuerunt filij Iouis & Ladae.

Idem lib. 15. post media:

Ipsa quidem virtus sibi met pulcherrima merces, &c.
Hoc ipsum adumbrabat litera Pythagoræ, Y. de qua etant inter opera Virgilij hi versus:

Virgilius.

Littera Pythagora discrimine scita bicorni,
Humana vita speciem præferre videtur.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callens,
Difficilèmq; aditum primum spectantibus offert,
Sed requiem præbet fessis in vertice summo:
Molle ostentat iter via lata, sed vltima meta
Præcipitat captos, voluitque per ardua saxa.
Quisquis enim duros casus virtutis amore
Vicerit, ille sibi laudèmq; decusque parabit, &c.

Matth. 7.

Nec ablutit illud Euangelicum de via lata, quæ ducit ad perditionem, & de arcta spinosâque via ac difficili, quæ tamen ducit ad vitam. Sicque illustratur hoc Christi paradoxum: Oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. De quo sit factis.

D. Bern.

Incipiens à Moysè, & omnibus Prophetis, &c. Diuus Bernardus præsentis Homilia, de duobus Discipulis quàm eleganter ait: Inestimabilis redundabat in labijs Iesu sermonis elegantia: super mel & fauum dulcescebat eius eloquium. Sic ille. Aliàs dixisse memini ex Luciano tomoprimo. Operum, de Hercule Gallico sua eloquentia

Lucianus.

T s homi

homines rapiente: Item de Nestoris facundia, cuius è lingua melle dulcior fluebat oratio, vt cecinit diuinus Poëta. Sed quid hæc ad Christum? qui nedum aures, sed corda tergitur audientium Discipulorum, quemadmodum ipsi facentur.

Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur nobis in via & interpretaretur scripturas? Si quaras quidnã eis interpretabatur Dominus? Respondeo quod figurabas crucẽ Christi. Itẽ de Eua formata ex latere Adã, quod figurabat Ecclesiã de Christi latere formatã. Item de arca Noẽ per quã saluatus est mundus, figurante crucẽ quẽ omnes saluat credentes. Itẽ de oblatione Isaac, qui euasit, & aries immolatus fuit: qui significabat Christũ pati, quan ùm ad humanitatẽ, sed diuinitas illãsa permanit. Itẽ de Serpente aeneo posito super lignum, in quem respicientes sanabantur, significante crucem Christi, quam aspicientes sanantur à peccatis & morfu Diaboli. Item de Vitula ruffa extra castra pro peccatis in cineres redacta, Cuius cinis valebat ad emundationem carnis, præfigurante Christi extra portam passionem: Cuius sanguis prodest nobis ad peccatorũ remissionem, & satisfactionem pro nobis. Item de agno Paschali, de morte sacerdotis magni, multisque aliis eius generis figuris, quas Christus eis in via interpretabatur. A Pentateucho autem cõp̃it, per totã scripturam excurrens, & aperiens eis hanc veritatem.

Incipiens à Moysẽ, &c. De aduentu Christi in mundum scripsit Moyses: Genes. 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat Messias.* De conceptione eius Isaias capite septimo apud Matthæũ, capite primo. *Ece virgo concipiet &c.* De loco natiuitatis Michæas capite quinto, apud Matthæum secundo. Sic enim scriptum est per Prophetam: *Et tu Bethleem terra Iuda &c.* De protectione eius in Ægyptum, Osee capite 11. apud Matthæum secundo. *Ex Ægypto vocauit filium meum.* De prædicatione, Isaias capite 61. apud Lucam capite quarto. *Spiritus Domini super me, Euangelizare pauperibus misit me.* De eius miraculis, idẽ capite 35. apud Matth. 11. *Cæci vident, claudi ambulant, &c.* De ingressu illo per magnificum in Hierusalem Zacharias capite nono apud Matth. 21. *Dicite filie Syon, Ecce rex tuus venit tibi, &c.* De traditione Iudæ Psalmodographus, Psal. 40. apud Ioannem capite 13. *Qui manducat mecum panem,*

leuã

leuabit contra me calcaneum suum. De fuga Discipulorum tempore passionis, Zacharias 13. capite apud Matthæum 26. *Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis.* De falsis testibus, Dauid psal. 26. *Iniurrexerunt in me testes iniqui, & mētia est iniquitas sibi.* De Ludibriis & opprobriis ei illatis Isaias cap. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me.* De flagellationibus eius Dauid Psal. 72. *Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in maritimis, tota die, hoc est, interprete D. Ant. Antonino, capite sexto, titulo quinto §. 5. Hoc dicens Psalmita in Christi persona vult significare, in magna parte diei illum fuisse flagellatum. Et Isaias c. 53. *Disciplina pacis nostra super eum, & liuore eius sanati sumus, sine ex Hebraico; vt veritit Paguinus, Castigatio pro pace nostra super eum: hoc est, vt pacem nostram apud patrem conciliaret. Ipse enim est pax: nostra, qui fecit utraque vnum, ait Apostolus. De eius immensis doloribus: Hieremias Threnorum. 1. *O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.* De crucis baiulatione, Isaias capite nono. *Factus est principatus super humerum eius.* De eiusdem crucifixione Psalmodographus Psal. 21. *Foderunt manus meas & pedes meos, &c.* De ignominia inter duos latrones, Isaias cap. 53. apud Marc. 15. *Et cum iniquis reputatus est.* De oratione pro crucifixoribus suis, Isaias vbi supra in fine, *Et pro transgressoribus rogauit* De morte, Daniel capite nono. *Post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: Et non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas ac desolatio.* De sepulchro Isaias 11. *Erit sepulchrum eius gloriosum.* De spoliatione inferni, Osee. 13. *Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero usure.* De gloriosa eiusdem Resurrectione, psalmo tertio. *Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi, quoniam Dominus suscepit me.* Sic interpretabatur illis ex lege, psalmis, & Prophetis, quacunque de ipso erant: Quomodo aliã, scripturas intellexissent sine Doctore, quas nec Eunuchus Caudæ reginæ à semetipso, Actor. 8. intelligere potuit? Pureus scripturarum alius est. Ioan. Multa difficultia in illis.**

Ipse finxit se longius ire. Fingit autem Christus, non intentione fallendi, absit (alioqui species esset mendacis) sed vt magis inflammaret eorum desiderium, sicut se habuit cum Chananæa, Matth. 15. & ad instructionem, eos aliquandiu suspensos tenuit, donec sese offerret occasio scriptum

D. Anto.

Ephes. 2.

seipsum illis manifestandi. Sic Marc. 6. *Volebat praevenire illos, quod faciebat ad suorum probationem. Ita & nunc, sed feruenter rogandus.*

Coegerunt eum dicentes: Mane nobiscum, &c. Loth, vt dicitur Genes. 19. *hospitālis erat, & quando hospitib. vidit duos n. pe. Angelos, qui venerāt Sodomam subuersuri, in habitu viri mediū precibus inuitauit, dicens: Obsecro Domini, declinat in domum pueri vestri, & manet ibi: Qui dixerunt, In platea manebimus. Compulit illos oppido seu valle vt dicerent ad eum, quod & fecerunt. Hoc idem est quod hic dicitur: Et coegerunt eum. Precibus feruentibus eum retinuerunt: hospitales se erga eum exhibentes, Hebraeo. 13. *Per hanc placuerunt vires. Angelis etiā hospitio receptis.* 1. Petr. 4. *Hospitales inuicem sine inuentione.* Exemplum de Raab, quae ob hospitij meritum, ab excidio suae vrbs seruata est. Lex quadam fuit Leucanorum pro Hospitalitate, quam alias me retulisse memini, quae apud Aelianum de varia Historia libro quarto, cap. primo extat: Iob dicebat: *Foris non mansit peregrinus.* Sodomitae ideo perierunt, quod praeter cetera essent quoque inhumani, at inhospitales.*

Iosue. 6.

Aelianus.
Iob. 31.D. Bernardus.
Cant. 2.

Psal. 60.

Ioan. 6.

Mane nobiscum. D. Bernardus ad haec verba: Ne discesseris à nobis, sed adhuc de Iesu Nazareno, *sonet vox tua in auribus nostris: Loquere quæsumus de gaudio Resurrectionis. Inclinata est iam dies, sed agemus vigiliis noctis: Non enim sufficit dies, vt saturetur auris auditu, de dulcissimo Iesu. Mane nobiscum, quoniam aduersa scit.* Cum prosperamus in virtutibus, in die sumus: Cum nos obnubilant tribulationum angustia, incipit nobis aduersa sperare. Ad te confingimus, *Mane nobiscum.* Tu refugium, ad te oculi nostri, *Mane nobiscum, sine te nihil possumus. Tu turris fortitudinis in facie tribulationis. Mane nobiscum.* Non confunditur in te confidens. *Inclinata est iam dies, ne extingatur in nocte lucerna nostra. Mane nobiscum. Ne tradas animam confidentem tibi potestatibus tenebrarum. Ad te Domine oculi nostri, ne pereamus.* Haec D. Bernardus.

Nos similiter qui heri communicauimus, oremus deuotè: *Mane nobiscum Domine, qui promissisti Ioannis 6. & manducat carnem meam in me manet & ego in eo. Qui etiam pollicitus es Ioan. 14. Si quis diligit me, &c. ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus.* Ergo Domine supplicamus, *Mane nobiscum.* Qui dixisti Matthaei ultimo. *Et ecce ego nobiscum sum, usque ad consummationem saeculi, &c.*

deseras nos, sed mane nobiscum Domine, in aeternum.

Mane nobiscum, &c. Nota quòd non habetur in textu, Domine. Sed apponitur ab Ecclesia sic: *Mane nobiscum Domine.* Non vocant amplius peregrinum, qui tam doctus est egregieque literatus, vt magna cum dexteritate sacras interpretetur scripturas, vt Christum fecisse memorat Euangelista, non potest esse peregrinus. *Non estis hospites & aduena,* clamat Apostolus, *sed estis ciues sanctorum & domestici Dei.* Vir eruditus in pretio vtrique habebitur. Huic proposito non incongruè adaptabitur, quod de Socrate scribit Cicero, libro quinto Tusculanarum Quaestionum: Socrates, ait, cum rogaretur, cuiatem se esse diceret: Mūdanum, inquit. Totius enim mundi se incolam & ciuem arbitrabatur. Itaque ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest. Patria est, vbi cūque est bene. Sic ille. Itē Laërtius libro sexto, in Diogene Cynico: Interrogatus vnde esset: Mūdanus ait, Cracē, *καταγομοιαν*, id est, ciuis mundi. Quod & Aristippi exemplo amplius cōfirmatur, prout Vitruuius praefatione 6. libri de Architectura refert hoc modo: Aristippus Philosophus Socraticus naufragio cum eiectus ad Rhodiensium littus animaduertisset Geometrica schemata descripta, exclamauisse ad comites ita dicitur: Bene speremus, hominum enim vestigia video: Statimque in oppidum Rhodum contendit, & rectā Gymnasium deuenit, ibique de philosophia disputans, muneribus est donatus, vt non tantum se ornaret, sed etiam eis, qui vnā fuerant, vestitum, & cetera quae opus essent ad victum, praestaret. Cum autem eius comites in patriā reuerti voluissent, interrogarentque eum quidnam vellet domum renunciarit: tunc ita mandauit dicere: Eiusmodi possessiones & vaticina liberis oportere parari, quae etiā è naufragio vnā possent enatae. Namque ea vera praesidia sunt vitæ, quibus neque fortunæ tempestas iniqua, neque publicarum rerū mutatio, neque belli vastatio potest nocere. Theophrastus horrando doctos potius esse quam pecuniā confidentes ita ponit: Nota sedulo, Doctum ex omnibus solum, neque in alienis locis peregrinum, sed in omni ciuitate esse ciuem. Haec tenet ibi.

Cicero.

Laërtius.

Vitruuius.

Theoph.

Acceptus Iesus panem, Benedixit ac fregit, &c. En consecratio: Eadem enim verba posuit, quæ in narratione mysteriorum cenæ. Euc. 22. posuerat: Censentque probati Doctores, Christum his duobus Discipulis suum dedisse corpus, sacrāmque

facramque dedisse communionem, sub altera tantum, nempe panis, specie, *Et cognouerunt eum*, ait circa finem huius Euangelij, *in fractione panis*. Eo nomine etiam appellat, Act. 2. idem Euangelista ac historiographus: *Erant, inquit, perseverantes, in communicatione fractionis panis & orationibus.*

D. Aug. Vbi D. Augustinus to. 2. Epist. 86. ad Casulanum: *Conuenimus, inquit, die Dominico, fracturi panem, sicut frangitur in Sacramento Corporis Christi, Dixit Sacramenta celebrata. Sic ille. Cui consentit Beda, in Acta ad hunc locum: in die Dominico qui est primus à Sabbato, quoniam ad mysteria celebranda congregati essemus ait ille I. Cor. 10.*

Panem quem frangimus, non participatio Corporis Domini est

Hinc ratione fractionis panis siue speciei, non rei Sacramenti, *Etenim nulla rei sit scissura, signi tantum sit fractura, quae nec status nec statuta signati minuitur*, ait D. Thomas Aquinas, in Prosa augustissimi Sacramenti, scripsit. I. Cor. 11. idem

D. Tho. Aquin.

Apostolus: *Hoc est corpus meum* το ὄραρ ὑμεῶν κλέβου, quod pro vobis frangitur, nedum distribuitur vobis, sed etiam pro vobis frangitur, scilicet ratione specierum quando fit fractio panis, quoniam sub illis speciebus realiter ac verè corpus Christi existit praesens, ideo frangi dicitur, cum in Sacramento frangitur, cum sacrificium perficitur ac celebratur: & quia pro nobis in cruce cruentè immolatus, quàmvis non fuerint ossa eius confracta (sicut factum est latronibus), attamen, *Isaia 53. dicitur attritus esse propter scelera nostra.* Sicque ad viuum ob oculos id nobis representatur, dum

D. Aug.

Corporis Christi Sacramentum frangitur. *D. August. to. 4. lib. 3. de Consensu Euangelistarum c. 25. Censet Christum sub vna specie dedisse illis Eucharistiam. Oculi eorum tenebantur ne agnosceretur Iesus.* Sed à Christo facta est permissio, vsque ad sacramentum panis, vt vnitatem corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici. Idem D. Augustinus, sermone 140. de Tempore, to. 10. explicans hoc Euangelium sic scribit: *Eia fratres, vbi voluit Dominus agnosci in fractione panis, Securi sumus, panem frangimus, & Dominum agnoscamus. Noluit agnosci nisi ibi, propter nos, qui non eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eius carnem. Deinde, Discite fideles vobis agnoscat, quando manducatis. Norunt enim fideles aliquid, quod melius intelligit in ista lectione quam illi non nouerunt, De infidelibus intelligit. Vnde patet illud sententia*

communio

communioem tunc datam fuisse. Rursus idem to. 2. Epist. 59. ad Paulinum ad questionè octauam: *Quod ab illis duobus, inquit, in fractione panis est agnitus, Sacramentum esse, quo nos in agnitionem suam congregat, nullus debet ambigere. Sic ille ibi, Ex illa autè, Venerabilis Beda in I. Cor. 10 ad verba: *Calix benedictionis, &c. & Panis quem frangimus, sic ex Sermo. de verbis Euangelij, excerptis & transcripsit: Dominus Iesus ab eis; quorum oculi tenebantur ne illum agnoscerent, in fractione panis voluit agnosci. Nouerunt fideles: sciunt quid dicam. Nouerunt Christum in fractione panis. Non enim omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, sit Corpus Christi. Sic Beda Venerabilis. Subscribit & in Lucam, ad hunc locum Theophylactus exclamans: Magnam & indicibilem vim habet caro Domini. Idè asserit Venerabilis Beda in Lucam 24. cap. Et Chrysostomus in opere imperfecto. Homil. 17. Aliud, inquit, est sanctificatio, aliud sanctificatio. Videtur sentire, sanctificationè esse quod dedit Dominus Discipulis, hoc est, sacrà Eucharistiam. Hic de Communionè sub altera tantum specie, locus opportunus sese offert, vt de ea tractemus fusius: Obserua primò nullam hic fieri calicis mentionem, sed fractionis solius panis: Huiusmodi Communio laicis tribuitur: Et qui tantum sub specie panis comunicat, perinde ac si sub vtraque specie sumeret, integrè Christum suscipit, nec ei vllum sit prauidicium, nihil ei deficit, vel deest ad salutis perfectionem ac necessitatem. *Manet enim Christus totus sub vtraque specie*, ait D. Thomas: Sicut anima est tota in toto, & tota in qualibet parte: Sic Christus sub qualibet specie integer perseveret, ac viuus, non diuisus, integer autem accipitur. Cum enim Christi corpus sit viuum: Ergo cum sanguis sit sedes animæ, non est illud exanguè, aut sine sanguine, nec sine anima, nec sine diuinitate, quia non est diuisus Christus. Ergo totum Christum recipit, qui alteram tantum speciem sumit. Atque hæc communio, fundamentum habet ex hoc Euangelico exemplo Christi, consecratum panem super-substantialem, istis duobus Discipulis porrigitis. Vt autem rationi cõsentanea videatur huiusmodi antiquissima traditio ac consuetudo, multa sanè concurrunt æquitate consonantia quæ hic expendimus. Primò, propter periculù effusionis sanguinis è calice, ne irreuerentia committatur erga sacrum nostræ salutis pretium, hoc est, sanguinem Dominicum, si in terrà decideret, ac funderetur è poculo,**

quod

Theoph.

Beda.

D. Chry.

D. Tho.

quod non raro contingere posset, leui quadam impulsione. Secundò, propter abstemios, qui ne odorem quidem vini sustinere possunt: Qui si sub vini specie de necessitate salutis communicandum esse arbitrentur, & ad utramque speciem ex Domini mandato astringerentur atque obligarentur, cum ipsi à vino abhorreant, illudque à natura oderint, redderentur velut perplexi in lege Dei, & ad id quod ipsis alioqui impossibile esset, obligarentur: atque si sub altera tantum specie communicarent, animarum detrimentum pati viderentur illisque præiudicium fieri. Tertio, propter vini in quibusdam regionibus defectum. Non enim vinum ubique inueniri potest, maxime pro tanta multitudine populi fidelis sub utraque specie communicaturi (si id necesse foret ad salutem ex Christi præcepto ac ordinatione.) In Septentrionalibus siquidem ac frigidis regionibus vites si importentur ac plantentur, ad maturitatem competentem non producant uvas, ut inde vinum conficiatur, prout ipsa docet experientia rerum magistra. Vnde illis in locis pro vino, ficera vel ceruisia aut alio genere potionis, uti solent, vini usu omnino destituti, aut, certè, raro uti possunt, quia ibi non crescat. Quarto propter hoc incommodum quod facillè eueniret, nempe quia species vini diutius ad infirmorum communionem in sacrario asseruata, accesserit, & in corruptionem tenderet, unde fieret insuavis utentibus ille potus, moueretque nauseam & vomitum prouocare posset, magnaque irreuerentia committeretur. Non ita contingit in altera specie nempe panis. Adde quòd Sacerdos diligenter sacram illi thecam, seu ciborium, ut loquuntur, ubi hostiæ consecratae ad viaticum pro infirmis referuantur religiosè, visitare debet, & curare ne corrumpantur ibi ob incuriam, temporisque longinquitatem & diurnitatem hostiæ referuatae. Quintò & potissimum, Contra heresim eorum qui dicebant sub vna specie corpus tantum, non etiam sanguinem contineri, & sub altera sanguinem tantum, non etiam corpus: Ergo ad abolendam illam heresim, rationabiliter constitutum est, & in Ecclesia, ut ita dixerim, ab antiquo practicum, ut Laici sub altera tantum communicarent, nihil hæsitantes, quin totum Christum æquè perfectè sub vno percipiant, atque si sub utraque specie communicarent. Quoniam non contractus: non diuisus, integer accipitur. Ne oportet soluere Iesum 1. Ioan. 4. Omnis spiritus qui soluit Iesum,

Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. Soluere Iesum non est aliud quam vel deitatem auferre, vel humanitatem illi detrahere, quod ab hæreticis factum est. Cui etiam affine est illud velle à corpore separare sanguinem, & ab utroque diuinitatem, & animam viuentem. Nam quandounque, sub modica etiam particula hostiæ, communionem ad Dominicam mensam quis accipit, totum Christi corpus atque eius sanguinè, totumque ipsum ac integrum Christum viuum, gloriosum ac immortalem, Deum pariter ac hominè, abique vlla diuisione vel separatione eum percipere, nullatenus ambigendum est. Quòd si obiciamus illud Matth. 26. Bibite ex eo omnes. Respondeo Dominum Apostolis iam sacerdotibus institutis, per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, Luc. 22. & 1. Corint. vndecimo in cena illa nouissima, suum porrexisse calicè. Non legitur autem Laicis tunc dedisse. Non enim alij commemorantur tunc bibisse, quam 12. Apostoli, Christi illo tunc commensales, & Euangelistis, Nec mulieres interfuisse illi mysticæ cenæ, aut alios è plebe, Laicos narrat sacri Euangelij scriptores: Et Marc. 14. expressè dicitur: Et biberunt ex illo omnes, nempe qui tunc aderant presentes. Igitur illa vniuersitatis nota, Omnes, ad solos duodecim Apostolos restringitur, sicut & ibi: Bibite ex hoc omnes, solos Apostolos mensæ assidentes complectitur, non autem Laicos. Et quod Ioan. 6. dicitur: Nisi manducaueritis carnem & biberitis sanguinem, &c. non habebitis vitam in vobis: Et similes ibidem loquendi formulæ, intelligi debent, non tam de signis, siue discretis, distinctisque speciebus quam de signatis, vel rebus contentis sub speciebus. Qui enim sub vniuersa panis specie communicat, per modum cibi, & manducat carnem atque etiam bibit sanguinem Domini. Reuoca in memoriam quæ de pullis Aquilæ diximus, Concione de Sacramento Eucharistiæ quomodò ipsi, non bibunt, sed solum lambunt sanguinem, ex libro Iob. quod Laicis benè admodum accommodatur, ex Cornelio Italo, Placentino, nostri ordinis eximio concionatore: Eò tibi recurrendum erit si opus habeas. Aduerte interim quòd idem qui dixit: Nisi manducaueritis & nisi biberitis, &c. ibidè quoque concludit: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum, nulla de vini specie facta mentione, Manducationis solius, non etiam potionis aut bibitionis, ut ita loquar, meminit ibi Christus. Et hæc dixisse sufficiat.

V

Aperi

Aperi sunt oculi eorum ut eum agnoscerent, in fractione scilicet panis. Sic enim Christus frangebatur panem ac si scinderetur cultello, ait noster Lyranus, atque post eum Didacus Stella ad hunc locum ita scribit: Quatuor actiones Iesu circa panem describuntur, *acceptio, benedictio, fractio, & portio, & tamen in sola fractione est agnitus, ut intelligamus fractionem fuisse miraculosam, hoc est, quia frangebatur panem manibus suis: sicut alij incidunt gladio. Solum hunc frangendi modum fuisse credimus: & propterea Discipuli ex consueto Iesu modo cognouerunt eum. Nam si hic modus frangendi panem non fuisset illi consuetus ac familiaris, nullum agnitionis testimonium afferrent, dicendo quomodo agnitus fuisset ab eis in fractione panis. Ad mores formandos accommodabis illud: *In fractione panis agnoscitur Dominus.* Sic enim Cornelius Cetrurio, Act. 10. faciens opera misericordiae, & in pauperes conferens eleemosynas illuminatus est, & venit ad cognitionem, & fidem perfectam Dei ac Christi: Hospitalitate ergo & misericordiis pauperum illuminabuntur corda nostra. Sic aperi sunt istorum oculi, ut Dominum agnoscerent, qui antea detinebantur, sicut habet sacer contextus.*

Nonne cor nostrum ardens erat in nobis &c. Psal. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* & Hierem. 23. *Nunquid non verba mea sunt, quasi ignis dicit Dominus, & quasi malleum conterens petram?* Sic illi ex Domini colloquio, amplius accendebantur amore ad Christum. Obserua Christum loqui ad cor, homines ad aurem: Ideo dicunt: *Cor nostrum ardens erat dum loqueretur nobis in via.* Psaltes regius. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus &c.* De hoc fusius sequenti concione: *Aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturam.*

Inuenerunt congregatos, dicentes: Surrexit Dominus verè, & apparuit Symoni. Quando autem hac apparitio fuerit facta Symoni non legitur expressè, sed tunc creditur fuisse, quando Petrus cucurrerat ad monumentum, & videbat linteamina posita seorsim, ut habet Euangelistae Theologus Ioannes.

Reliquum est, ut peregrinationis nostrae in hoc mundo memores simus, ad patriam aeternam toto cordis desiderio anhelantes, Christo conformemur. Sicut autem ille per multas passiones ingressus est in gloriam suam: sic & per multas tribulationes, ad regnum perueniamus caelestis. Hic vre, hic seca dicebat Diu⁹ pater Augustinus, ut in aeternum

aeternum parcas. Et sicut Sanctus Tiburtius tyranno dixit, ut habet Martyrologium Adonis, 3. Idus Augusti: *Applica eculeos, appende Christianos, percutere, incendere, bene nos accipis.* Si exilium minaris, hoc philosophantibus totus est mundus. Si supplicium, euadimus mundi carcerem. Si ignes, maiora his incendia in cupiditatibus vicinus: *Dicerne quidquid libet.* Sic ille iudici aiebat: *Et nos eadem cogitatione atque constantia armemur in huius mundi Salo, ac tumultibus, parati pro Christo quacunque discrimina subire & perpeti, dicentes illud Ioan. 11. *Eamus & nos & moriamur (si necesse est) cum eo, & pro eo.** Ille si quidem pro nobis mortuus est, *ut sequamur vestigia eius,* ait B. Petrus. *Sic oportuit pati Christum.* Et nos pariter dedecet fieri delicatos. Alterum est quod nos seruare conuenit, nempe lubricam linguam orantes cum Psalimista: *Pone Domine, Psal. 140. custodiam ori meo, & ostium circumstantie labiis meis.* Et Psal. 38. *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Quo loco referre placet ex Cassiodori Tripartita lib. 8. c. 1. sequentem historiam: *Pambus cum sine literis esset, accessit ad quandam ut doceretur psalmum. Qui cum audisset primum versum 38 Psal. nunc commemoratur: *Dixi custodiam, &c.* secundum versum non passus est audire, dicens: Si potuero opere hoc implere: hic versus tantummodo mihi sufficiet. Cumque doctor qui tradiderat versum, culparet cur per sex menses ad se minimè venisset? Respondit: *Quia versum illum adhuc opere non impleui.* Postea verò cum multos superuixisset annos, à quodam noto rogatus an didicisset versum? *Quadraginta & nouè, inquit, annis, vix eum implere valui.* Sic de eo illic. *Velox fit homo ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* Non refranans linguam suam, huius vana est religio, Iac. 1. *Si quis in verbo non offendi: hic perfectus est vir. Lingua modicum quidè membrum est: linguam tamen nullus hominum domare potest. In ipsa benedicimus Deum, & maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Non oportet, fratres mei haec ita fieri.* Iac. 3. Iurè itaque ac merito dicit Poëta Moralis.*

Virtutem primam esse putat, compescere linguam:

Proximus ille Deo qui scit ratione tacere.

Dictum nobis existimemus: *Qui sunt hi sermones quos Cato, vel confertis ad inuicem? Si quis loquitur tanquam sermones Dei, autem?* ait Apostolorum coriphæus. Plutarchus autem to. Opu- Plutar- culorum libro de Auditione: *Naturam aiunt, propterea chus.*

vnictique nostrum duas dedisse aures, vnam duntaxat linguam: quòd pauciora loqui debeamus, quàm audire. Quod non abludit à dicto D. Iacobi: *Sit omnis homo velox &c.* Vt supra. Igitur Ephes. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad adificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Et Coloss. 4. *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos vniciuique respondere.* Præstaret alioqui tacere. Nam, vt dicit sapiens, *in multiloquio non deerit peccatum.* Et Poëta.

Cato, vel Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse loquutum.

Aufoni? Scribit Valerius lib. 7. c. 2. Xenocrates in cætu vbi erant detractores & maledici, rogatus quare solus taceret silente? Respondit, pœnituit me loquutum, tacuisse nunquam. Id Simonidi tribuit Plutarchus, tom. 1. Opusculorum, de tuenda valetudine, scribens ita: Dixit Simonides, nunquam se se pœnituisse, quòd tacuisset: quòd locutus esset, sæpè. Id facillè persuaserit, Ecclesiastica historia apud Nicephorum lib. 17. cap. 2. & Euagrium lib. 4. cap. 4.

Seueri cuiusdam exemplum: Ille Antiochiæ thronum episcopalem per tyrannidem tenebat, plurimum in Chalcedonensem synodum inuectus, eamque anathematizans. Sed eum Imperator fidelissimus Iustinus primus, sui imperij anno primo, commeritas petulantique pœnas pendere, linguamque eius radicibus excindere iussit. Sic ibi uterque posterio scribit. Huc referre etiam poteris quòd posteriore Machabæorum libro canonico, & ab Ecclesia recepto, capite postremo, de Nicanore, blasphemò scribitur: Linguam impij Nicanoris præcisam iussit Iudas Machabæus particulatim auibus dari.

In reliquo hospitalitatem etiam studeamus in nomine Christi ac peregrinis extraneis fratribus exhibere: *ac operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Gal. 6. ait Paulus, Meminerimus eius quòd D. Ioannes, sua epistola aduersus Diotrepem quandam ambitiosum ac inhospitalem scribit dicens: Neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt prohibet, & de Ecclesia eicit: Clarissime noli imitari malum, sed quòd bonum est. Hoc verbo satis insinuans malum esse ac inhumanum hospites ac aduenas non curare. Qui autem, sicut dicit Christus, in extremo iudicio, Matth. 25. *hospes eram, & collegistis me,* hospitalem erga peregrinos se præstabit: mercedem plenam, vberemque hospitij recipiet, vitam æternam cum

cum vidua Sareptana & Sunamitide, quæ hospitio Elyam ac Eliseum exceperunt in libris Regum, & cum Martha sancta virgine Christi hospita, ac Zachæo, qui gaudens suscepit Christum in domum suam Luc. 10. & 19. Ad quam gloriam nos perducatur qui per æterna sæcula viuunt & regnat Christus Iesus, pro nobis passus, Qui & resurrexit atque sedet à dextris virtutis Dei, cui laus atque imperium sine fine permanet: Patri inquam & filio spirituique sancto, Tribus honor vnus. Amen.

FERIA TERTIA POST

PASCHA.

De pace, Cum staret Christus in medio Discipulorum. Luc. 24.

Stetit Iesus in medio Discipulorum suorum, & ait: Pax vobis, Ego sum, nolite timere, & ostendit ei manus, pedes ac latus &c.

VI videbatur olim stare in Iudææ angulo. Psalm. *Notus in Iudæa Deus &c.* itetit nunc in medio Ecclesiæ, vbi que terrarum prædicato disseminatòque Euangelio ac plantato Christianismo. *Christus est mediator Dei & hominum,* 1. Timoth. 2. Ideo stat in medio, inter diuinas personas medius, imò vbi que Christus medium tenet. Nascitur in medio duorum animalium ex traditione 70. apud Prophetam Abacuch. *In medio duorum animalium cognosceris.* Ille cum duodecim esset annorum repertus est in medio Doctorum.

Ipse etiam dicit Discipulis: *Ego in medio vestrum sum.* De illo iterum D. Ioannes Baptista: *Medius vestrum stetit.* Ioan. 1. In transfiguratione, in medio Moyfi & Helyæ gloriosus comparuit, testimonium habens à lege & Prophe-

ris. Ingrediens cum pompa spirituali in ciuitatem sanctam die palmarum: In medio stabat, à fronte & à tergo comitantibus cum turbis, Matth. 21. Crucifixus est in medio latronum. Ac denique postquam resurrexisset, stetit in medio discipulorum. Apparuit etiam in medio septem candelabrorum aureorum Apocalypsis primo. Atque sicut cor est in medio, ut viuificet: Sol in medio planetarum ut illuminet: lignum vitæ in medio arborum Paradisi: In medio quoque consistit virtus. De quo Horatius lib. 1. Epistolarum ad Loffium 2. epistola cecinit:

Virtus est medium vitiorum, & vrinque reductum.

Sic Christus stetit in medio: stetit, inquam, qui iam per mortalitatem passionis inclinari non potuit: Stetit qui omnem veritatis & iustitiae rectitudinem impleuit: Stetit qui nihil vnquam curuitatis in se exhibuit: Stetit qui iam de hostibus perfecte triumphauit. Nos quidem infirmi sumus, & carni in peccatis: ille autem immortalis ac rectus. Stetit quidem in medio Discipulorum, ut sine personarum acceptatione aequalem curam omnibus impenderet, mediator omnique se Dei & hominum esse comprobaret.

D. Bern.

In medio. D. Bernardus Sermone 6. de Ascensione Domini: Non amat veritas angulos, non ei diuersoria: (pro Diuerticulis) placent. In medio stat, id est, disciplina communis, communi vita, communibus studiis delectatur. Sic ille. Sicut Rex aut Princeps in medio sui residet regni: Sic & Christus in medio Discipulorum. Scribit Zonaras tomo. 1. Annalium, quod Calanus Indorum Gymnosophista, coram Alexandro Magno corium aridum proiecit, & eius extrema per vices calcavit, quod dum fieret, aliae partes attollebantur. Cum autem medium calcasset, ac compressisset, totum corium quietum mansit & immobile. Quo exemplo monebat Alexandrum, ne in regni extremitatibus se contineret: sed *τὰ μέσα*, medias partes occuparet, ut & circumiacentia loca in officio continerentur. Sallustius de bello Iugurtino: Apud Numidas, inquit, esse medium ex tribus honori ducitur. Christus Matth. 18. *Vbi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, in medio eorum sum*, ait. Ille solo medio delectatur: Extrema quæque odit. etenim, ut cecinit Poëta libro primo Sermonum, Satyra prima ad calcem.

Horati⁹
Poëta.

*Est medius in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.*

Aurea

Aurea mediocritas ab eodem nominatur, libr. 2. Carmin. ode. 10. Suffragatur etiam Naso.

Inter utrumque tene medio tutissimus ibis.

Et Aristoteles in Politicis lib. 4. capi. 11. Inter omnes cō- Ouidius stat id quod moderatum est ac medium, esse optimum: lib. 2.

Ergo quanto magis, ait, aliquid accedit ad medium, tanto melius est: Et quod longius abest eò deterius est. Hic *morp.* referre Lipsij moderni scriptoris, sententiam non fuerit *Aristot.* abs re. Is libro secundo Electorum capit. 2. de medio loco *Lipsius.* sic disserit: Prudens ille conditor & dispositor Deus, cor in

pleroque omni animali medium esse voluit, sine flexu in dextrum aut finitrum, scilicet ut scaturigo illa languinis, spirituū, vitæ, à parte media pertineret, & se diffunderet ad fouendas & irrigandas æquiter omnes partes. In homine tamen paulum id aliter est, & inclinat vergitque sinistrorsum. Quid ita? Prouido id ipsum & magno consilio, quod ex Aristotele non ultra te celabo. Ait Natura

genmanus alumnus: Reperi apud eum libro tertio de Partibus animalium & earum causis Theodoro Gaza interprete, cap. 4. ad hunc modum: Cor cæteris animalibus in medio pectore est, homini tantum paulò vergit ad læuam, ut eius partis refrigerationem moderetur, & compeset. Omnium enim animalium maximè homo, refrigeratam habet partem sinistram. Sic Philolophus. Græcè autem hoc modo: *Ἐστὶ τὸ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ ἐνάντιον μέρει τῶ στήθους τῶ σώματος: τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἐν τῷ ἐνάντιον μέρει τῶ στήθους τῶ σώματος, ὡς τὸ ἀνθρώπου τὸ καρδιαν τῶν ἀνθρώπων.*

Quod sic interpretor: Est verò in aliis quidem animantibus ad medium loci pectoris cor situm: hominibus autem ad læuas sinistraliue partes parum inclinatur & inflectitur, ad refrigerationem partium sinistrarum inæquilibrium, temperandam, compensandamque. Ut aliqua fiat sinistrarum ac dexterarum partium proportio, & temperamentum. Pulcherrimè, verissimè: Nec aliud hic, quàm arcanum prouidentiae opus: quæ benigno quodam & miseranti respectu cor propius sinistram admouit, ut vitalis ille calor subsidium è propinquo ferre posset, & vegetare malam rigentemque partem. *Μένειν γὰρ τῶν ἀλλῶν ζῶων ὁ ἀνθρώπος ἔχει καρδιαν γερὰ τὰ ἀριστερά, ut idem sapiens addit: Hoc est, ut interpretor, Præ cæteris animalibus habet homo maximè sinistras partes rigentes ac frigidas. Potiora sunt omnia dextera Causa, quia cali-*

diora. Pallanti apud Virgilium locus medius conceditur Virgilius. his versibus.

— Ipse agmine Pallas.

In medio, chlamide & pietis conspectus in armis.

In suo agmine, vt dux & Imperator, medius describitur & togatus. Ibidem Lipsius præfatum Sallustij locum in Iugurthino emendat obiter, sic legens, infita copula: Medius ex tribus Iugurtha, Quod & apud Numidas, honori ducitur. Nam certè scimus de medio loco obtinuisse etiã Romæ, ne apud Numidas tantum censeas. Hactenus Lipsius. Ad honorè medij loci facit. Quod Christus operatus est, i. a. litem in medio terra, teste psalte regio. Vt velut à centro ad omnia extrema linea cognitiones eius peruenirent. Adde quòd Omnis scientia virtualiter cõtinetur in medio: mediũ autè demonstrationis definitio est subiecti, ex eodem

Aristot.

Aristotele de demonstratione. Pax vobis &c. Pacem nobis nascens nuntiauit per Angelũ, Luc. 2. In terra pax hominibus bonæ voluntatis: Moriens legauit, Ioan. 14. Pacẽ relinquo vobis, pacem meam do vobis: Resurgens imprecat, hoc loco, & Ioã. 20. Discipulos hac salutatione salutare voluit, Matth. 10. Dicit, Pax huic domui. Hoc suis in Epistolis accurate seduloque seruauit Apostolus: Gratia & pax, inquit. Et Christus Matt. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Ad hoc venit Christus, vt verbis vtar Zachariæ, Luc. 1. ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Et omne quod est tandiu est quandiu vnum est: Ens enim & vnum conuertuntur secundum Philosophorum placita. Christus Isaia 9. Princeps pacis vocatur. Ipse enim, vt scribit Apostolus, est pax nostra qui fecit vtraque vnum. Veniens euangelizauit pacem his qui longè & his qui propè. Mar. 9. Pacem habete inter vos dicebat ille suis Ro. 12. Si fieri potest quod ex vobis est, cõ omnibus hominibus pacẽ habentes. Et Psalmographus: In pacis factus est locus eius. 2. Corint. 13. Pacẽ habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Heb. 12. Pacem sequimini cum omnibus Dominus tẽpore pacis vniuersalis sub Octauiano nascitur. Prouerb. 12. Qui pacis inuent consilia sequitur eos gaudium. Non ineptè quidam philosophi dixerunt pacem & amorẽ esse principium omniũ rerũ naturalium. Sic enim li. 1. Metaphysicorũ c. 4. Philosoph. scribit, Hesiod. primus, & si quis alius amorẽ vel cupiditatem vt principium in natura rerum posuit, veluti Parmenides. Is enim huius vniuersitatis originem construens, ita loquitur:

Aristot.

Cum

Cunctorum ille Deum primò produxit amorem. Hesiodus autem hoc modo:

Exiit imprimis Chaos, hinc vastissima tellus.

Exin amor, cunctis decus immortalibus affert.

Hesiod.

Quòd in iis quæ sunt causam quandam esse oporteat, quæ res ipsas & moueat, & contineat. Quidam alius concordiam & discordiam vtrãque vtriusque horum causam inuexit. Si quis enim sequatur sententiãque spectet Empedoclis, non verba quæ effutit, is concordiam quidem bonorum, malorum autem discordiam causam inueniet. Hæc ibi. Pax symbolum est Trinitatis diuinæ. Nam tribus constat characteribus, ex quibus, P. patrem designat, A. figuræ triangularis, filium (qui tribus substantiis, corpore, anima rationali, & deitate constat) x. litera duplex, duabus æquiualens consonantibus Spiritum sanctum adumbrat, qui consonat cum patre & filio estque nexus amborum. D. Augustinus tom. 5. lib. 19. de ciuitate Dei cap. 11. Tantum est, inquit, pacis bonum, vt etiam in rebus terrenis nihil gratius soleat auferri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremò possit melius inueniri. Hinc psaltes diuinus: Qui posuit fines tuos pacem. Et Hierusalem quæ sursum est, mater nostra, exponitur pacis visio. Rex maximus Artaxerxes Esther c. 13. scribebat: Optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Cicero Philippica 2. & 13. Dulce nomen est pacis, res verò ipsa cum iucunda tum salutaris. Et Siluius Italicus

D. Aug.

Cicero.

Pax optima rerum,

Quas homini nouisse datum est. Pax vna triumphis

Innumeris potior.

Silius

Ital.

Et Stobæus Sermone 47. citat Xenophontem in Hierone: εὐχρη. Δευτε ἡμῶν ἰσχυρὸν ἀνδραγαθὸν ἔχει: ἡδὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἡμῶν κακῶν. Pax hominibus videtur ingens esse bonum: Bellum verò magnum malum. Quid autem ardentius à Deo expetimus & postulamus quam pacem? Quid frequentius canit Ecclesia, quam Da pacem Domine, in diebus nostris? Et, Da nobis illam quam mundus dare non potest pacem? Isaia 26. Domino dabis pacem nobis. Et Luc. 1. Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in iustitate & iustitia &c. Quæ cum ita sunt, exponenda sunt media consequendæ pacis & obtinendæ quæ tria sunt. Primò, Diuina pacificatio. Si enim vis habere pacem cum hominibus, cura imprimis pacem habere cum Deo,

Stobæus

ex Xeno

phonie.

V 5 per

per mandatorum Dei obseruantiam. Vnde Isaię 48. *Vinam aut vendijtes mandata mea, facta fuisset quasi flumen pax tua.* Et Prouerb. 16. *Cum placuerit Deo via hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.* Et Baruch. 3. *Si in via Dei ambulaueris, habitaueris utique in pace super terram.* Plal. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Et Isaię 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, & requie opulenta.* Bellum flagellū Dei est, quod non appropinquabit tabernaculo hominis iusti. Isa. 45. *Faciens pacem & creans malū, hoc est, bellū flagellū Dei, nostris exigentibus & clementis aduersus nos à Domino vindice & iusto iudice iulcitatū.* Secundū, Iustitia: Isaię 32. *Erit opus iustitia, pax & securitas.* Plal. 71. *Orietur in diebus eius, scilicet Messye, iustitia & abundantia pacis &c.* Plal. 84. *Iustitia & pax oculata sunt.* Vbi D. Augustinus tom. 8. ad huius psalmi verba sic habet: *Faciunt iustitiam & habebis pacem.* Si non amaueris iustitiam, pacem non habebis. Rufus idem Pater to. 5. de Ciuitate Dei lib. 4. c. 4. Remota, inquit, iustitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia? Legitur quoque in Glossa proemij Pragmaticae Sanctionis ad verbum: *authorem pacis excoluerit in pace: Quod Roberto Regi Frācorum, filio Capeti, orāti in vrbe Aurelia pro pace sui regni, crucifixus non sine prodigio & miraculo respōdit quod nō haberet pacem, in regno suo, donec blasphemias & crimina notoria extirparet. Terriō, Ambitionis contēptus, Quandoquidē inter superbos semper sunt iurgia, Prou. 13. Hinc Iac. 4. *Vnde bella & lites in vobis? Nōne ex concupiscentiis vestris?* Inde illa fundi nostri calamitas, inde bellorū origo ciuiliū: inde tumultus ac seditiones Galliam ad internecionem penē deducētes, ex ambitione nimirum Principum. *Qui piscantur anguillas, aquam perturbant, vt quo plus meta fuerit turbata; aqua, eō plures in casses retiāque sua cogāt pisces, ad hunc planē modum perturbatis rebus longē plures faciunt quātius, lūasque augent facultates pacis olores.* Isaię 17. *Impij quasi mare furens quod quiescere non potest.* Ideō Isaias non semel pronuntiat: *Non est pax impiis,* dicit Dominus. Isaię 49. & 57. Meritō itaque monet Apostolus Ephes. 4. *Solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo pacis* Ecquid bellum sic *ἀντιπαριστα* dictum, quod minimē bellum sit, aut certē, vt ait Pompeius Festus Bellum à Belluis dicitur, quia belluarum sit perniciofa dissensio) quid, inquam, boni in se habet, nisi quia bellum ordinatur ad pacem? Nam ex*

Aristo

Aristotele lib. 10. Ethicorum c. 7. *Bella gerimus ob eā causam, vt in pace viuamus.* Et D. Augustinus to. 5. li. 19. de Ciuitate Dei cap. 12. *Pacem contat belli esse optabilē finem.* Omnis enim homo etiam belligerando pacem requirit. Suffragatur & Vegetius ad Valentinianum Augustum, de *Virgeius*, re militari in Prologo libri tertij: *Ergo, inquit, qui desiderat pacem, praparet bellum.* Qui victoriam cupit militem imbuat diligenter. *Qui secundos optat euentus, dimicet arte non caui.* Sic ille. Et Cicero Philippica septima sub fine. *Nec ego, ait pacem nolo, sed pacis nomine bellū obnolurum reformido.* Quare si pace frui volumus, bellum gerendum est. Si bellum omittimus pace nunquam fruemur. Hęc Cicero. Sed de pace, satis nunc sit dictū, sequenti concione quadam etiam adiciemus.

Consturbati existimabant se spiritum videre, &c. Possunt enim fieri apparitiones spirituum humanorū, sub quadam imagine, post separationē à corpore, Dei permissione, vt videre est apud D. Aug. to. 4. lib. de cura pro mortuis agēda. c. 11. Refert enim hanc historiam: Pro certo cū Mediolani essemus, audiui quōd cū debitū repereretur, à quodam defuncti patris cautione prolata, quōd filio nesciente à patre iam fuerat persolutum, cōtristari homo grauissimē cepit atque mirari, quod ei pater moriens nō dixerit quid deberet, cū fecisset etiam testamentum: Tunc nimis anxio apparuit idem pater eius in somnis, & vbi esset recantum, quo illa cautio vacuata fuerat, indicauit. Quo inuenito iuuenis atque monstrato, non solum falsi debiti calumniam propulsauit, sed etiam paternū recepit chirographū quōd pater non receperat, quando est persoluta pecunia. Hic itaque putatur, animā hominis curā gessisse pro filio, & ad eū venisse dormientem, vt docens quōd ignorabat à magna eū molestia liberaret. Sic ibi Aug. Hic obiter quid sit Recautū indicandū putauit, Ex Verrutij Lexico iuris li. 14. Dictione. Recauta: Recauta, ait, apochę species, Gallicę, *Forme de quitance ou cedule, ou recepiſſe qu'on dit.* Quō sit vt in Suida mēdū esse omni adseueratione adfirmare nō dubitē, apud quē ita scriptū est: *ῥεκαυτων* (vtique enim *ῥεκαυτων* legi conuenit) *ῥεκαυτων ἀποχης εἶδος*: Latine sonat: Recautam, apud Romanos apocha est species. Hęc in Lexico. D. Augustinus ibidem cap. 15. Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis: sicut ē contrario *Paulus ex viuis in Paradisum raptus est*, 2. Cor. 12. diuina scriptura testatur. Nam

Samuel

D. Aug.

Pragmatica
Sanctio
Sæ-
clio.Pompeius
Festus

1. Reg. 28. Samuël Propheta defunctus, viuo Saül i etiam Regi futura prædixit: Quamuis nonnulli non ipsum fuisse, qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem spiritum tam malis operibus congruentem, illius existiment similitudinem figurasse: Cum liber Ecclesiasticus (ca. 46.) quem Iesus filius Sirach scripsisse traditur, & propter eloquij nonnullam similitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude patrum, quod Samuël etiam mortuus prophetauerit. Hæc sunt Ecclesiast. verba: *Post hoc dormiuit nempe Samuël propheta Domini, & notum fecit Regi, & ostēdit illi finem vite sue, & exaltauit vocem eius de terra, in Prophetia delere impietatem gentis.* Græca habent, vt admonet Ibi Iensenius, *αὐτὸν ὄντων αὐτὸν, πρὸς ἡρώδην.* Et postquam ipse dormiuit, fet, prophetauit, referens eam historiam quæ scribitur. Reg. 28. Exaltauit vocem eius (pro suam) de terra, quia scilicet de terra ascēdebat, ad hoc vt in Prophetia, hoc est per prædictionem futurorum deleret, impietate populi Iraelitici, quia scilicet dixit ei: *Dabit Dominus etiā Irael tecum in manus Philistinum.* Sic Iensenius. Subiungit Augustinus: sed si huic libro, ex Hebræorum, quia in eo non est, canone contradicitur quid de Moyse dicturi sumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus, & in Euangelio Matt. 17. cum Helia, qui mortuus non est legitur apparuisse viuētibz: Hactenus Augustinus. Subiungam ex Nicephoro lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ ca. 42. de Spiridone memorandam historiam nequaquam superiori ab similem. Erat, ait, beatus illi filia Irene germana tanti patris puella: Apud hanc ex nobis quidam magni pretij gestamen atque ornamentum deposuit: Illa vt rem certam tutamque sequeretur domi quidquid id erat defossum, terræ seruandum credidit: Nec ita multo post, nullo eius rei indicio post se relicto e migrauit. Venit breui qui id deposuerat; & nunc incusando, nunc orando molestus erat Spiridoni. Vt verò gestamēne tali diu multumque domui quæsito id nō inuenit, suam ipse esse putauit senex calamitatem: hospitis, qui tempore lugeret, capillum conscinderet, ac sese prorsus contuleret, iacturam. Itaque, Agedum, inquit, ad filia sepulchrum eamus, eamque interrogemus. Vbi eō ventum, nominatim filiam vocans Spiridon interrogat, Quonam loco gestamen deposuerit. Ibi illa subito apparens, beato illi rem omnem exactè exponit, & rursus sepulchrum subit. Spiridon porro ornamentū, quo illa loco indicauerat, inuenit, homin

Corn.
Iense.

Nicepho-
rus.

homini reddidit, eumque dimittit. Hæc Nicephorus. De reditu & apparitione Spirituum in aliquibus, prout Deus voluerit permiserit, corporibus, ne dubitaueris: Quadoquidem 1. Mach. 15. Onias & Hieremias iam defuncti Iude Machabeo apparuerunt. O digna fide visio & apparitio canonicis cōsignata libris, de quorum fide hæsitare impium fuerit. Annon Matth. 27. *quod vixit concorditerque scribitur, multos ex his qui resurgente Christo consurrexerant, apparuisse multis in Hierusalem?* Legitur etiam apud Gregorium D. Greg. Magnum libro 4. Dialogorum cap. 40. De anima Paschafij Diaconi hoc pacto: Narrari à maioribus audiui, quod Paschafius, huius Apostolicæ sedis Diaconus, eiecmofynarius magnus & miræ sanctitatis, pro quodam suo peccato ex ignorantia, cum esset defunctus Germano Capuano Episcopo, pro salute corporis, consilio medicorum in thermis lauanti visus fuerit, qui prædictum Paschafium in loco eodem stantem & obsequentem in caloribus inuenit: Quo viso vehementer extimuit, Quid tantus vir illic faceret? Requisiuit. Qui respōdit: Pro nulla alia causa in hoc loco penali deputatus sum, nisi quia in parte Laurentij contra Synnachum scēsi: Sed quæso te, pro me Dominum deprecare, atque in hoc cognosces, quod ex auditu sis, si huc rediens me non inueneris: Germanus se in precibus posuit, & post paucos dies rediit: sed iam dictū Paschafium in loco eodem minimè inuenit. Quia non malitia, sed ignorantie errore peccauerat, purgari post mortē à peccato potuit. Hactenus Ecclesiæ Pater D. Gregorius. Sunt qui omnino negent redire posse Spiritus, ex hoc Psal. 77. *Spiritus vadens & non rediens, &c.* Verum non aduertunt hic non agi de animæ regressu ad corpus, aut ad viuos: verum de eius lapsu, qui ex ipsa & per ipsam restitui non potest. Nimirū hoc ipse contextus laus indicat. *Recordatus est Dominus, quia caro sunt Spiritus vadens & non rediens: vadens scilicet ex se, cadensque in peccatum, nec tamen viribus suis rediēs resurgensque ad gratiam, atque à lapsu emergens, nisi in humeris reportetur pastoris, & prauentione diuinæ gratiæ, Osee. 13. Perditio tua ex te tantummodo in me auxilium tuum. Perditus filius Luc. 15. mortuus reuixit gratia illius qui venit querere & saluum facere quod perierat.* Et apud Ioannem: *Sine me nihil potestis facere.* D. Augustinus tomo octauo in illum locum: Deus, inquit, miserando per suam gratiam ipse lapsos perditosque reuocauit & erexit, quia per se ipsos redire non possent.

D. Greg.
Papa.

Luc. 19.
Ioan. 15.

possent. Ouis se perdere potuit, non redit autem in viribus suis, sed in humeris reportata pastoris. Non potest per seipsum homo redire, nisi gratia reuocatus. Hæc ibi. Vel etiã sic: *Spiritus vadens* per mortem naturalem à corpore separatus, cum spiritus redit ad Deum qui dedit illum: Ecclesiastes capite 12. *Et non rediens* ad corpus virtute nature, sed sola diuina potestate ac voluntate. Si quidem, Resurrectio mortuorum non erit naturalis, sed supra naturam, ab eo qui author est naturæ. Hic ergo sit huius loci sensus, vt nō neget animæ regressum ad corpus: Alioqui negaretur resurrectio, aut reditum ad viuos: Alioqui illa vniuersalis iudicij negaretur congregatio, & apparitiones spirituum supra commemoratæ, vt falsæ & fictitiæ reprobandæ essent. Quod nemo prudens & sanæ mentis dixerit. Vel ne quis hic animas cogitet, dum dicitur: *Spiritus vadens* & *non rediens*, per spiritum ventus intelligatur, sicut de hominis vita scribit Iacobus Apostolus: *Ventus est seu vapor ad modum parens*, & deinceps exterminabitur. Iacobus quarto, & Iob, capite septimo. *Memento quia ventus est vita mea, et non reuertetur oculus meus vt videat bona.* Sic enim doctus Genebrardus. brardus hunc psalmi versiculum exponit: Caro sunt res infirma, obnoxia peccatis & miseris. *Spiritus vadens* & *non rediens*, id est, sicut ventus huc illuc discurrens, & in suis reciprocationibus euanesceus, vel etiam spatio in auras dispersens, neque ad sua principia reuertens. Nam vti in medio mundo absumuntur Solis vi, & sui motus attritu, vt dicit Aristot. sputat in Meteoris Aristoteles. *Spiritus* hic ventum significat, ne quis cogitet animas. Sic ille. Ergo sic exponit: Spiritus, id est, ventus qui abit nec redit: sicque nihil facit contra prædicta hæc obiectio.

Quod si ad spiritus malignos animum conuertamus: illos quosdam infestare, ac multipharie hominibus illudere solitos, quis negauerit? Scribit D. Augustinus tomo quinto libro 22 de Ciuitate Dei capite octauo. Quod vir tribunus Hesperius haberet in territorio Iussalensî fundû zabedi appellatum, vbi cum afflictione animalium & feruarum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit presbyteros, vt aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, Obtulit ibi sacrificium corporis Christi (attendit, & *μη σολιτὸς πρὸς*, Missæ hostis) orans quantum potuit: vt cessaret illa vexatio, Deo protinus miserante, cessauit. Hucusque præfatus

præfatus doctor, Addam & Suetonio in Sergio Galba §. 18. Ille monile margaritis gemmisque confertum ad ornatum fortunam suam Thufculanam ex omni gaza secreuerat. Id repente quasi angustiore dignius loco, Capitolinæ Veneri dedicauit, ac proxima nocte somnauit speciem fortunæ, querentis fraudatâ se dono destinato, minantisque crepturam & ipsam qua dedisset. Quumque exterritus luce prima ad expiandum somniû, præmissis qui rem diuinâ apparent. Thufculû excucurrisset, nihil inuenit præter tepidâ in ara fauillam, atratumque iuxta tēnem in catino vitreo thus tenentē, & in calice fictili merû. Hæc ibi. Idē in Octauio Augusto. §. 6. Quū possessor villæ nouus, in qua educatus iuxta Velitras fuerat Octauius, seu fortè, seu tentandi causa cubitum se eò contulisset, euenit vt post paucissimas noctis horas exturbatus inde subita vi & incerta, penè semianimis cum strato simul ante fores inueniretur. Paulò supra scripserat: Huc introire nisi necessariò, & castè, religio est: concepta opinione veteri, quasi temerè ad eum: horrore quidam & metus obiciatur: sed & mox confirmata est ex præmemorato euentu. Apud nos hæc infestatio nominari solet, *vn Rabbas*. De phantasmate seu spectro apparente, Ex Plinio, Concione de Naui diffusè diximus, quæ hoc loco accommodari etiã poterunt. Adiungâ & illud, quod Appianus Alexandrinus de bellis ciuil. li. 4. ad calcē, memoriæ tradidit. Quod cum traiecturus esset Brutus cū exercitu in Europâ ex Asia, noctu lucubrâtè ad deficientè lucernâ vidisse astare sibi spectrum inuisitata facie, & intrepidè percontatû. Quisnam hominû Deorumve esset? Spectrum Respondisse: tuus sum, Brute, malus genius: Philippis me videbis iterum. Aiunt apparuisse ei, pridie quàm postremò pugnatum est. Hactenus Appianus. In Philippicis campis intram est certamē, ibique perijt Brutus. Verû de his satis. Redire ergo possunt Spiritus humani, sed Deo id raro indulgente. Colligitur enim ex hoc Euāgelij loco, eâ tunc inter Iudæos opinionem versari, Defunctorum spiritus in terris quâdòque ambulare, atque viuis apparere. Nec quidem dubium est, opinionem Discipulis fuisse, de spirituum reditu, cum Iudæi eos qui discessissent ad viuos quâdòque licet rariùs, Deo permittente, reuerti putarēt, quod ex apparitionibus Moïsi in trāsfiguratione, & illorum qui cum Christo confurrexerant, Matth. 27. ac etiam Hieremiæ & Oniæ in Machabæorum historia, facilè deprehenditur.

Cogitatio

Cogitationes ascendunt. Ascendunt, inquam, quia de inferioribus erumpunt. Si enim de superius essent, descenderent, quia omne donum perfectum descendit à patre luminum. *Psal. 73.* Iac. 1. *Superbia verò qui te oderunt ascendit semper,* ait *Psal. mographus.* Et *Proverbio Gallico* dicimus, *Mauvais je her. be croist toujours.*

Videte manus meas & pedes meos &c. Videte manus quae leprofos mundauerunt, cæcos illuminarunt, lauerunt pedes vestros, & prædam tulerunt à forti: Hæ sunt quæ clavis confixæ sunt. Videte pedes qui super fluctus maris ambularunt. *Matth. 14.* aspidem & basiliscum, mortem & Sathanam conculcarunt, hos lachrymis Maria lauit, certis, vnxit. Videte quàm variis plagis salutem vestram comparauerim: *Non corruptibilibus auro & argento, sed proprio sanguine meo vos redemerim.*

Palpate & videte &c. Videte cicatrices & stigmata nec me reflexisse dubitetis, Et qui aspexerint viuunt, *Num. 21.* de aeneo serpente, in figura Christi crucifixi, dictum est. Videte in signis vulnerum inscriptam dilectionem quam erga vestram habeo salutem, *Matth. 29.* *Ecce in manibus meis descripsite.* Sed merito hic quaritur, *Qui* Christus cicatricis retinuerit? *Responsio* in promptu est. Et verò præcipua causa, vt cum effectu & efficacia pro nobis interpellet apud patrem. Cicatrices demonstrando. Referunt *Cicero Quintil.* lib. 2. de Oratore, & 7. in Verrem actione, & *Quintilianus* lib. 2. cap. 15. Quod *M. Aquilius* defendens *M. Antonium* cum scissi veste cicatrices quas is pro patria pectore aluerso suscepisset, ostendit. Non orationis habuit fiduciam sed oculis populi Romani vim attulit: *Quem* ille aspectu maximè motum in hoc vt absolueret reum creditum est. Scribit enim *Horatius*, in *Arte Poëtica*:

Horatius Poëta. *Segnius irritant animos demissa per aurem, Quàm qua sunt oculis subiecta fidelibus, &c.*

Iosephus. Nec prætereundum est, quod apud *Iosephum* lib. 1. de *Bello Iudaico* ca. 8. memoriae proditum est, Quod *accusatus Antipater* apud *Cæsarem*, veste proiecta multitudinem vulnerum demonstrabat, & qua fide *Cæsare* coluisset verbis non esse opus dicebat: Nam corpus etiam se tacente, clamare: *Mirari* autem *Antigoni* audaciam qui eum accusare conaretur. *Idipsum* verò ab *Egesippo* lib. 1. de *Excidio Hierusalem* c. 15. sic refertur. *Antipater* non verborum referens vicem, suam scidit vestem, & nudus vestimentorum

plenus

plenus vulnerum, offerens oculis circumstantium, spectate iudicia virtutis: *Has* ego, inquit, cicatrices tibi *Cæsar*, voluntaris æternæ obliues tribuo: *Hæc* ego fidei meae depignorata, & inscriptos cordis apices gero. *Hostes* interrogentur, pro quo vulnera illa susceperim: *Quid* in me aliud nisi fidem quam tibi deferrem persequabantur? *Pulchre* conuenit huic negotio, quod *Theophylactus* in *Epistola* ad *Hebræos* c. 5. ad verba: *Tu es sacerdos in æternum*, ab *Apostolo* allata, doctissimè adnotat. *Vnà* cum corpore pro nobis apud *Deum* patrem *Christus* sacerdos intercedit, hoc est, *Quas* pro nobis pertulit afflictiones proponit etiam sine voce, *Reipsa* nimirum loquens: *Pro* natura humana filius tuus ego sustinui hæc, *Miserere* igitur horum, pro quibus ego pati & mori sustinui. *Hæc* ille. Et *Gregorius Nazianzenus* *Oratione* 4. de *Theologia*, vltra media, sic scribit: *Aduocatum* habemus *Iesum*, non vt nostra causa, sese ad patris pedes aduolentem, seruilique modo abicietem, *Procul* sit ista seruilis sanè suspicio, spiritusque indigna: *Neque* enim patris ex hoc expulcere, aut filij pati, nec de *Deo* hoc cogitare pium atque æquum est: *Sed*, vt paulò ante, *ibidem* dicitur, *supplex* est nunc quoque, vt homo, pro mea salute, quoniam cum eo corpore est quod assumpsit, quoad humanitatis assumptæ facultate atque potentia *Deum* effecerit. *Sic* ille. *Nimirum* introuit in cælum, tanquam *Pontifex* in *Sancta Sanctorum* per proprium sanguinem, vt appareat vultui *Dei* pro nobis, quemadmodum dixeris verbis scripsit, ad *Hebræos* *Paulus*. *Ibi* sui corporis ostensione intercedit, interpellat siue postulat pro nobis. *Atque* in eius gratiam, & propter eiusdem cicatrices donatur nobis à *Deo* patre venia & indulgentia. *Quod* simili quodam persuaderetur exemplo, ex *Æliano* variæ historiae lib. 5. c. 19. *Vbi* dicitur, *Quod* *Æschylus* *Tragædus* in quodam dramate impietatis dånatus erat. *Cumque* *Athenienses* iam parati essent eum lapidibus obruere, *Amyntas*, iunior frater detecta veste cubitum ostēdit manu vacuum. *Fuerat* autem vnus ex his qui fortissimè pugnarant in *Salamine*, vbi manum amisit, & primum ex omnibus *Atheniensibus*, fortitudinis præmium consecutus est. *Vbi* verò iudices hominis animum, & miserationem intellexerunt, reperentes facinorum eius memoriã, *Æschylum* absoluerunt. *Huc* vsque *Ælianus*. *Sic* cicatrices vel nobis vel alijs patrocinantur. *Nequaquam* dissimile est quod apud *Eusebium*

Theoph.

D. Greg. Nazianzenus.

Heb. 9.

Ælian?

Eusebi?

Hist. Ecclesiast. Ruffino interprete, lib. 5. c. 22. legitur, quomodo Natalis quidam confessor, qui pro Christo multa passus fuerat Martyr, tamē fraude hæreticorum deceptus, primatus amore, & turpis lucri deuictus illecebra, cum eadem ab Angelis, per noctem verberatus, abiurans hæresim ad Ecclesiam rediret, publicam in cinere & cilicio agebat pœnitentiam, ante pedes Zepherini Papæ, cum lachrymis deprecans, vt indulgentiam sibi à Christo imploraret: Ostendebatque liuores corporis, & cicatrices quas pro neminis ipsius confessione susceperat. Hinc autem persuasi fideles, eum in communionem receperunt. Hucusque procedit narratio. Simile quiddam apud Oliuerium de la Marche scriptorem Gallicum legitur, quod in epitomem redactum, verbis ipsius authoris referre placuit, vt maior fides habeatur. Sic ergo ille, en l'introduction de ses memoires chrestiennes, Le Roy Alphonse fils d'Alphonse le premier Roy Chrestien de Portugal (qui descōstist cinq Roys Sarrazins) receut sur son corps pour la foy en diuerses batailles & rencontres des Sarrazins diuerses blessures. Le Pape se troubla contre luy pour que, que imposition de tribut, & fut ce Roy si trauaillé des verges de l'Eglise qu'il fut contraint aller en personne à Rome. Il y vint & cōparut vestu d'une lōgue robe sur sa chemise, sans chausses ny pourpoint, en soy humiliant cōme fils de l'Eglise: Remonstra que souuent contre les Sarrazins il auoit aduaturé sa personne, dont il vouloit mōstrer les enseignes certaines sur son corps: Et ostant sa robe mōstra son corps au Pape & aux Cardinaux à nud, sur lequel y auoit nombre merueilleux de playes: dōt y en auoit cinq si pres d'estre mortelles, que ce fut plus miracle que raison naturelle, que de la moindre il eschappa sans mort recevoir. Or voyant ce noble tesmoignage furent les susdits desplaisans du trauail donné à ce trescatolique Roy, le firent reuestir, le recōnuurent ben fils de l'Eglise, & en memoire de ses bienfaiçts luy fut ordonné de mettre en chacun des cinq escussions d'azur (qui sont les armes de Portugal) cinq besans d'argent. Et telles sont les armes maintenant: Vn escu d'argent, garny de cinq escussions d'azur chascque escussion derechef paré de cinq besans d'argent. Insuper icy Oliuier de la Marche. Ad hunc planè modum Christus, pro nobis agnus ipse sine macula & innocens, quinque cicatrices ac lethalia vulnera in cruce sustinuit, & patri etiam ea representas, efficaciter pro nobis intercedit, & veniam impetrat patrem placans, nobisque eum reconciliat. Sunt ergo Christi stigmata, Primò, Veneranda nostra caule

patrocina:

Oliuier de la Marche.

patrocina: Secundò, Sunt & Resurrectionis Christi certa indubitataque testimonia: Tertio, Atque nostri erga illum amoris aterna incitamenta: Quarto, Et denique horrores impiorum perpetua incendia. Apocal. 1. *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Et Ioan. 19. ex Propheta: *Videbunt in quem transfixerunt.* Zach. 12. *Aspicient ad me quem confixerunt.* Non ergo ex impotentia curandi cicatrices serauit, sed vt perpetuū victoria suæ circumferat triumphum. Docetque quòd pax quam eis imprecatu est, syncera est & non ficta, quandoquidem eam comprobauit tam heroicis operibus quæ pro eis præstitit, manus & pedes illis ostendens. Christus manus ostendit perforatas, significans suam erga nos liberalitatem.

Palpate & videte quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere, &c.

Venerabilis Beda lib. 6. ca. 97. in Lucam hæc interpretatur verba hoc pacto: Christus dū palpanda Discipulis ossa, carnemque præmonstrat, apertè statū veræ Resurrectionis quæ in se facta est, & in nobis est futura, significat. Quia non sicut Eutychius Cōstantinopolitanæ vrbs Episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aëreque subtilius. In illa enim Resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentia, sed palpabile per veritatem naturæ. Neque huic assertioni putetur Apostoli sermo repugnare: *Quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.* Hoc enim loco Apostolus, carnis & sanguinis nomine nō substantiam veri corporis, sed corruptionem mortalitatis significat. Sicut ipse consequenter exposuit dicens: Neque corruptio incorruptelam possidebit: Aliter namque caro in Scriptura sacra iuxta naturā, aliter iuxta culpam, aliter iuxta corruptionem mortalitatis quæ ex culpa cōrigit, appellatur. Iuxta naturam quidem, cum dictum est: *Hoc nunc Genes. 2. os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Et verbū caro factum Ioan. 1. est, &c. Iuxta culpam verò cum dicitur: *Caro concupiscit ad Gal. 6. uersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.* Iuxta corruptibilitatem autem, cum scriptū est: *Et recordatus est quia caro sunt, id est, fragiles & moribūdi.* Hoc enim se carnis nomine designat manifestat ipse Psalmista, qui protin⁹ addit: *Spiritus vadens & non rediens. Regnū itaque Dei caro non possidebit, id est, caro iuxta culpam vel mortalitatem: Et tamē caro possidebit regnum Dei, id est, caro iuxta naturam.*

Beda.

1 C 15

Psal. 77.

X 2 Quam

Quam & Dominus post Resurrectionem videndam pal-
Iob. c. 9. pādāmq; Discipulis exhibuit. Et de qua beatus Iob, cum
 gloriam Resurrectionis describeret, ait: *Et rursum circum-*
dabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Sic ille. Quod
 D. Greg. autem dicit D. Gregorius Homil. 26. in Octava Pasche:
 Papa. Corrupti necesse est quod palpatur, & palpari non potest,
 quod non corrumpitur. Respondeo, id verum esse in cor-
 poribus non gloriosis, non autem de corporibus gloriosis.
 Idem Gregorius lib. 14. moralis expositionis in Iob, ca. 19.
 Commentariorum autem ipsius c. 31. Cum eidem Euticio
 (de quo supra) in Constantinopolitana vrbe positus hoc
 Euāgelico veritatis testimoniū, Luc. 24. *Palpate & videte,*
&c. protulisset, ait: Idcirco Dominus hoc fecit, vt dubita-
 tionē resurrectionis suæ de Discipulorū cordibus amoue-
 ret. Cui, inquam, Mira est res valdē quam astruis, vt inde
 nobis dubietas surgat, vnde Discipulorum corda à dubie-
 tate sanata sunt. Tunc mihi obiecit dicēs: 1. Cor. 15. *Caro &*
sanguis regnum Dei non possidebunt. Cui inquam: in sacro e-
 loquio aliter Caro dicitur iuxta naturam (vt supra Beda,
 haud dubiē ex Gregorij hoc loco retulit) aliter iuxta cui-
 pam, *vt non permanebit in hominibus istis spiritus meus, quia*
caro sunt. Genes. 6. Et Discipulis Paulus dicebat, Rom. 8. *Vt*
in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in
vobis. Neque enim in carne non erant, quibus Epistolae
 transmittēbat, sed quia passiones carnalium desideriorum
 vicerant, iam liberi per virtutem spiritus in carne non e-
 rant. Quod ergo Paulus dicit: *Caro & sanguis regnum Dei*
non possidebunt, carnem vult secundū culpam intelligi,
 non carnem secundū naturam. In illa ergo caelestis re-
 gni gloria, caro secundū naturam erit, sed secundū pas-
 sionū desideria non erit: quia deuicto mortis aculeo in
 aeterna incorruptione regnabit. Sequitur c. 32. ibi. Quibus
 dictis idem Euticius cōsentire se protinus Respondit. Sed
 tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat,
 &c. Tunc pia memoriae Tiberius Constantinus Impera-
 tor secretō me & illum suscipiens: quid inter nos discor-
 dia versaretur agnouit, & vtriusque partis allegationem
 pensans, eundem librum quem de Resurrectione scriple-
 rat, suis quoque allegationibus destruens, deliberavit vt
 flammis cremari debuisset. A quo vt egressi sumus, me-
 agritudo valida, eundem verō Euticiū agritudo & mors
 protinus est sequuta. Dum tamen adhuc viueret, & ego
 validissimis

validissimis febribus agrotarem, quicumque noti mei ad
 eum salutationis gratia pergebant, vt corū relatione co-
 gnoui, ante corū oculos pellem manus suae tenebat dicēs:
 Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus. Quod, si-
 cūt ipsi fatebantur, omninō prius negare consueuerat. Et
 c. 33. Ibidē: Rursum circumdabor pelle mea, &c. Ecce resur-
 rectionem, Ecce carnem! Ecce pellem apertis fateatur Iob
 vocibus. Si post resurrectionem corpus palpabile non erit,
 profectō alius surgit quā moritur, quod dictū nefas est
 credere, quia ego morior & ali⁹ resurgat. *Quē visurus sum*
ego ipse, & nō alius, &c. ait Iob. Si post resurrectionē corpus
 palpabile non erit, sed inuisibilis corporis subtilitas caro
 vocabitur: quamuis substātia carnis non sit, profectō alius
 est qui moritur, & alius qui resurgit. Sed beatus Iob dicit:
Ego ipse & non alius, &c. Fatemur carnem nostrā post resur-
 rectionē futuram & eandem & diuersam. Eandē per natu-
 ram diuersam per gloriā, eandē per veritatē, diuersamque
 per potentiā. Erit itaque spiritalis, quia & incorruptibilis:
 Erit palpabilis, quia nō amittet essentiā veracis naturę. *Re-*
posita est hac spes mea, &c. inquit Iob. Nihil nos habere cer-
 ti⁹ credim⁹ quā hoc q̄ in sinu tenem⁹. Haften⁹ D. Greg.

Habetis aliquid quod manducetur? Obtulerunt ei partē pis-
cis assē, & farinam mellis. Conuictens describitur Christus
 Act. 1. vt per veritatem comestionis & certitudinē veritas
 quoque patefceret carnis. Si cibos ipse attulisset, de illis si-
 cut & de resurrectione dubitassent. Obserua ex Venerabili
 Beda ad hunc locum, quōd māducauit Christus potestate, *Beda.*
 non necessitate. Aliter enim absorbet aquam terra sitiens,
 aliter Solis radius candens. Illa, indigentia, iste potentia.
 Nullum certius argumentum hominis viui, quā cibum
 capere: *Idē puella suscitata inuēit Christus dari cibum,* vt dicit *Luc. 7.*
 Euāgelista. Recurte ad Euāgelium de filio viduae, ac La-
 zaro suscitato &c. Nota quōd duplex est manducatio: Vna
 quidem indigentia, quā cibum sumptum sibi incorporat,
 & ex eo accipit cōfortationem: Alia autem est pura pote-
 stas, & nullius infirmitatis demonstratiua, & hęc cibum
 sumit, sed digerendo non sibi eum incorporat sed potesta-
 te, consumit, & in pristinam cōuertit materiā, sicut radius
 Solis consumit aquam. Et hac potestate Christus mandu-
 cauit post resurrectionē: Hęc autem māducandi potestas
 non est nisi in veris & viuis corporibus, & nō in plantatiis
 seu illusionibus Necromanticorum. Vnde ab ista tāquam

firmissimo suæ resurrectionis argumêto sumit instructionis occasionem Christus.

Et sumens reliquias dedit illis. Quæ remanserât ex eo quod ipse comederat, vt ex illis sentirent, quòd verum cibum comederat: Ergo quia corpus Christi post resurrectionem verum, viuum, ac animatum fuit, vera quoque fuit ciuitatis comestio.

Partem piscis assi, &c. Christus ipse significatur in passione, *Cuius corpus sanctissimum in ara crucis torridum cruce eius roseo gustando viuimus Deo.* Mel fuit Christus in resurrectione. Virgilius Georgicorum lib. 4.

Protinus aërij mellis coelestia dona.

Exsequar.

Quia resurrectio Christi fuit ad immortalitatem, & coelestem conuersationem non ad mortalitatem & passibilitatem. Ideò meli ritè comparatur. Piscis mysticè intelligitur Christus, vt scribit Optatus, lib. 3. contra Parmenianum: Græcè *ἰχθύς*, continet latinè, *Iesus Christus Dei filius saluator.* Cui subscribit D. Augustinus tomo 1. libro 18. de Ciuit. Dei. capit. 23. Acrostychis Sibyllæ Erithrea, *ἰχθύς θεῶ ἰὴς σωτήρ.* Si primas literas iungas erit *ἰησους*, id est, piscis, in quo nomine mysticè intelligitur Christus.

Qui ex Tertulliano veruſto Scriptore id hauſiſſe videtur. Scribit enim ille circa principium libri de Baptismo, Nos pisciculi secundum *ἰχθύ* nostrum Iesum Christum in aqua nascamur. Nec aliter quàm in aqua permanendo salui sumus. Sic ibi.

Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cū adhuc essem vobiscum, &c. Id est, cū adhuc essem in carne mortali, in qua estis & vos. Tunc enim in eadem carne suscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat. Hæc Beda, loco supra commemorato. Et cum illis quidem, subdit, postquam resurrexit fuit quadraginta diebus (vt legitur. Act. 1.) exhibitione corporalis presentia, sed non cum illis fuit consorcio infirmitatis humanae. Hactenus Beda.

Aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas, &c. Verus interpres Scripturæ est ipse Deus. Vnde in Apocalypsi: *Dignus est agnus qui occisus est, aperire librum & soluere signacula eius, &c.* Apoc. 5. Habet clauem scientiæ, liber aut signatus est, Act. 16. de Lydia purpuraria, cuius Dominus cor aperuit. Pla. 118. *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de legitua.*

Sic oportebat pati Christum & resurgere à mortuis, &c. Nō dē

de necessitate ineuitabilitatis, sed de necessitate conuenientiæ intelligi debet: Quamuis, vt D. asserit Augustinus, alius modus nostræ liberationis esset possibilis: tamen nullus modus nostræ miseræ sanandæ erat conuenientior.

Predicari in nomine eius penitentiam, &c. Ergo nedum fides requiritur, sed etiam penitentia. Prius penitentia postea peccatorum remissio: *Facite fructus dignos penitentia.*

Lucæ 3. & Act. 3. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.* Licet igitur Christus pro omnibus nobis satisfecerit, tamen illa satisfactio applicari debet nobis per fidem & sacramenta, atque in adultis per mādatorum diuinorum obseruationem. Matth. 28. *Docete omnes gentes, fides autem acquiritur ex auditu, Auditus est per verbum Dei.*

Rom. 10. *Baptizantes in nomine & docentes seruare omnia quæ mandauimus vobis.* Vides tria illa connexa! Act. 10. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum.*

Obseruatione dignissimum est, Christum ex scripturis, lege nimirum seu Petaleucho Moyſi, Prophetis, & Psalmis se probare verum Messyam in lege promissum, se item à mortuis verè resurrexisse, nec hac in re vllò modo dubitandum esse. Est igitur verus Messyas, quem non suscipientes Iudæi, quibus speciali quodam modo missus erat, nullam excusationem legitimam prætexere possunt. Ideò Christus ipsis Ioan. 5. dicebat: *Ego veni in nomine patris mei, & non accepistis me: Si alius venerit in nomine suo (Antichristum, filium perdit ionis, qui venturus est, & Iudæos seducturus, intelligit, illum accipietis. Si crederetis Moyſi, crederetis forsitan & mihi: De me enim ille scripsit. Finis legis Christus testimonium habet à lege & Prophetis, ait Apostolus de quo sermone de Trāsfiguratione fusius egimus. Sed quia plures fuerunt Antichristi præcursores apud Iudæos qui se Christum ac Messyam mentiti sunt: non abs re fuerit hoc loco ex sacris ac Ecclesiasticis historiis aliquos Pseudochristos connumerare, deinde dicendi finem faciemus.* Duo quidam scelerati, Actorum c. 5. à Gamalielle nominantur: Ante hos dies, inquit, extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est, & omnes qui credebant ei dissipati sunt & redacti ad nihilum. In què locum nosker Lysanus hoc adiecit scholiō, Ille dicebat se esse aliquem, id est, magnū Prophetam

Ioseph⁹.

phetam, qui, vt dicit Iosephus, magicis artibus multos de Hierusalem decepit, duxitque eos ad ripas vsq; Iordanis, se præbiturum eis transitum per arenam alucum, vt quædam temporibus Iosue, reponitrens. Sic autem Rufinus interprete, Iosephus lib. 20. Antiquitatum Iudaicarum ca. 4. narrat: Dum Fadus Iudæam prouinciam gubernaret, quidam vir magnus, nomine Theodas, populo multa suafit, vt lumentes substantias suas, sequerentur eum: ad Iordanem fluuium: semetipsum afferens esse Prophetam, & præcepto fluuium diuidere, vt eis facillè transitum præberet. Hæc ergo dicens, seduxit quidem multos: non tamen permisit eos Fadus ad experimentum suæ insipientiæ peruenire, sed repente cohortem misit equestrium super eos: qua inopinabiliter irruens, multos quidem peremit, plurimos autem viuos cepit: ipsumq; Theodam comprehendentes, capitis sectione multauerunt. Sic Iosephus. Sequitur in Actis Apostolicis vbi supra: Post hunc exiit Iudas Galilaus in diebus professionis, & auertit populum post se, & ipse perit, & omnes quotquot cõsenserunt ei dispersi sunt. Is Iudas Galilaus, de quo meminit etiam Iosephus c. 3. lib. 20. Antiquit. Iud. populum à Romanorum potestate subducere nitentur cum suis filiis sub Cyrenio Iudæa præfide, sicut prædiximus, Nempe lib. 18. antiq. cap. 1. Nota quòd cum Cyrenius seu Cyrinus Syria præfes instante Christi natiuitate censum exigeret à Iudæis populum seduxit vetans tributa persoluere, proferens ex lege quòd soli Deo feruendum esset: Et hic quoque cum suis factiosis infeliciter perit. Dies professionis intelligit generalis illius descriptionis de qua Luc. 2. quæ facta est, Anno quarto Augusti. Quod verò ait Lucas, post hunc exiit Iudas Galilaus, non est arbitrandum Iudæ Galilæi factionem, sequentem esse factionem Theudæ, quia Iudas Galilaus mouit seditionem sub annum quartum Augusti, & occisus est postea. Theudas verò sub Claudio Imperatore, à Fado procuratore à Claudio misso, interfect⁹ est, multis postea annis vt supradictū est. Post Augustum enim Cæsarem Tiberius imperauit. Cui successit Caius Caligula, deinde Claudius. Cuius hic meminimus. Itaque Lucas cum dicit: Post hunc, id est, vltra vel præter hunc Theudam seditionis, fuit Iudas Galilaus alter seditionis. Est ergo sensus iste, quem Doctor Gagneus ad hunc locū posuit. Sed quâuis hæc de Theoda mago (qui Fado Iudæam procurante interfectus est,

& ipsius

& ipsius Theodæ caput defectum Hierosolymam deportatum est: expositio, ex Euseb. Hist. Eccles. lib. 2. c. 11. interpreti Rufino sumpta sit, & communiter teneatur, non tamen caret dubitandi rationibus, magnique momenti & ponderis argumētis. Nam vel hæc de Theuda, post Agrippæ mortē à Gamaliele dicta sunt, vel de alio Theoda accipienda sunt. Post mortem autem Agrippæ hæc gesta non esse declarat totius historia series: Cum infra Act. 12. sub Herodis nomine mors illius horrenda commemoretur. Post verò Agrippæ mortem Fadus qui hunc Theudam sustulit, Iudæa præfuit: Anno scilicet Claudij circiter quarto. Deinde cum alterum subiiciatur exemplum Iudæ illius, qui fuit tempore Descriptionis, id est, cum nasceretur Dominus, qua ratione Gamaliel in tam paucis exemplis, temporum seriem confunderet? Cur Iudæ diceret post illū Theudam exitisse, qui tamen tot annis prior fuerit, nempe plus minus quadraginta. Post hunc, non potest accipi pro, præterea in contextu, quin violenta sit expositio. Relinquitur ergo quòd Theudas hic Gamalielis, alius sit à Theuda Iosephi sicque hallucinatus esset in historia. Eusebius, cum ad hunc locum applicat quæ Iosephus de quodam mago Theuda commemorat, locis supra citatis ex vtroque scriptore. Adde quòd Origenes lib. 1. contra Celsum vltra medium, sic de Theuda scribit: Antequam Dominus Iesus nasceretur fuisse apud Iudæos Theudam quendam sic dictū, qui se magnum aliquem & supra hominem esse iactitaret: Hoc mortuo, hi quos antea circumuenisset, passim dispersi sunt. Post hunc, vbi nasci visus est Iesus, & orbis terrarum describeretur, prodiit Iudas alter quidam, & Galilæus, qui ad se ex Iudaico populo permultos conuincit: quippe qui & sapiens haberetur, & nouarum rerum inuentor. Vides quomodo hunc faciens Christi tempore antiquiorem à Iosephi Theuda distinguit Origenes? Et ita sanè videtur iure optimo censendum Iudicium lectori & doctioribus relinquere. Habuit autem Iudas Galilaus sequaces, de quibus intelligendum illud Luc. 13. de Galilæis quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Nihil autem, ait ibidem Gagneus, scriptum aliud reperio, nisi de his qui Iudæ Galilæo adhæserunt, qui sollicitabant ad defectionem populos, Censum nihil aliud quam manifestam seruitutis professionem esse dictantes, & vniuersam gentem, ad ruendam libertatem adhortantes. in quibus accusati sunt, tan-

X 5 quam

quam qui à Cæsare defecissent, & Galilæam seditione aduersus ipsum repleuissent. Cum ergo quodam tēpore congregati sacrificarent, misit ad eos Pilatus milites, quorum sanguinem sacrificiis eorum miscuerunt. Tertius fuit quidam Ægyptius, de quo Act. 21. Tribunus Paulo dixit: *Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum scariorum?* Huius mentio fit apud Iosephum lib. 20. Antiquit. Iud. c. 12. & lib. 2. de Bello Iudaico, cap. similiter duodecimo ex Ruffini translatione: Hoc in tempore venit aliquis ex Ægypto ad Hierosolymam, dicens se esse Prophetā: & populari multitudini persuasit, uti cum eo ad montem, qui dicitur Oliuarum conscenderent, velle se dicens eis exinde monstrare, quia eo viuente Hierosolymorum muri corruerēt: Vnde ingressum eis esse faciendum promittebat. Fœlix autem dum hæc audisset, iussit militibus ut arma sumerent. Quo facto ab Hierosolymis irruit super eos, & quadringentos quidem eorum gladiis interemit, ducentos verò viuos cepit: Ipse autem Ægyptius fuga lapsus disparuit. Rursus itaque latrones populum contra Romanorū prælia concitabant, suadentes ne eis subiacere deberent, & sibi resistentium vicos incendebant, atq; diripiebant. Sic de Ægyptio illo Pseudopropheta & Mago, ut eū vocat Iosephus. Duo præterea fuerunt Pseudochristi Barcozba nominati, ac æquiuoci: de quibus fusè satis apud Galatinū, lib. 4. c. 21. Iudæi, inquit, cum viderent tempus aduentus veri Messyæ in scripturis designatum iam præteriisse, duos sibi, vnum post alterum falsos assumptere Messyas. Nam paulo post Christi passionem, surrexit quidā Iudæus, cui nomen erat Barcozba, quod mendacij vel falsitatis filius exponitur. Hic ergo pro Messya se ingerens, à Iudæis susceptus est, ut legitur in libro Sanhedrim, cap. Helec. fuitque cum Herodis Agrippæ regno. Quare verbum illud Dominici Ioan. 5. tunc impletum est: *Ego veni in nomine patris, &c.* Venit igitur in nomine suo Barcozba mendacij filius, & ab eis receptus est. Neque signum ab ipso falso Messyæ fieri vllum quaeserunt, quemadmodum à Christo, & quaesierat & viderant. Barcozbam autem putauerunt esse Messyam, quem recipientes à Romano defecerunt imperio. Quapropter Vespasianus cum filio Tito contra eos missus est, & tribus annis cum dimidio eos Romani ipsi principes obsidione durissima affixerunt. Cūq; obāderentur,

tunc

tunc primū à Bencozba siue Barcozba, qui annis 30. cum dimidio regnavit (ut dicunt Thalmudistæ) liberationis suæ signum fieri petierunt. Videntes tandem quòd miraculum nullum ad eorū liberationem facere poterat, eum neci tradiderunt. De cuius morte in libro Sanhedrim in c. Helec. scribitur. Hæc Thalmud. Anno autē ab vrbs Hierosolymæ excidio 48. cum dimidio, Iudæi ciuitatē nomine Bitter sibi metropolim fecerūt: Ibique alium falsum Messiam sibi præfecerunt, qui & Bencozba vel Barcozba vocabatur: Quapropter cum Iudæi aduersus Romanum imperium cum eo rebellassent, Adrianus Cæsar eos cum falso Messia acriter obsedit in ipsa ciuitate Bitter. Tertio denique obsidionis anno mensē 6. Adrianus ciuitatem cepit, cum maxima Iudæorum strage, vbi & ipse quoque Barcozba occisus est, ut in libro Elcha rabbethi vocato, latissimè dicitur, vbi inter cætera legitur, quòd allatū est caput eius falsi Messyæ, coram Adriano: dixitque Adrianus: *Quis hūc occidit?* Ait miles quidam: *Ego eum occidi.* Dixitque & Adrianus: *Vade & adfert ad me eius truncum.* Iuit ille, & serpentem collo eius inuolutum inuenit. Quo allato ait Adrianus: *Nisi Deus suus hūc occidisset, quis aliquid contra eū potuisset?* Sic apud Galatinum. Iustinus Martyr Oratione ad Antonium Pium, huius postremi meminisse videtur, sic scribens: Proximo Iudaico bello Barcochebas, defectionis Iudæorum dux & princeps solos Christianos, ad graua supplicia, nisi Christum abnegarent, & maledictis incesserent, protrahere iussit. Sic ille.

Iustinus
Martyr.

Sextum refert in Tripartita Cassiodorus li. 12. c. 9. Anno Domini 441. Multi, inquit, Iudæorū in Creta Christiani facti sunt, propter huiusmodi cladē. Quidā seductor Iudæus, finxit seipsum esse Moysen & cœlitus destinatū ut Iudæos illā insulā habitantes per mare deduceret, ipsum se esse dicens, qui olim filios Israël per rubrū mare saluasset, suadebatq; Iudæis ut crederent, monens ut omnia relinquerent, cum vique deducti per siccū mare ad repromissionis gaudia peruenirēt. Cūq; venisset dies quā designauerat seductor ille Iudæus: eo præcedēte sequebātur omnes cum coniugibus & paruulis, seduxitque eos ad quandā rupē decliuus incumbentē, iussitque ut seipsum euoluerent ac precipitarent. Hoc igitur faciebant priores: & cum venient ad rupes, repentē moriebantur, tam dilacerati acutis rupibus, quā in aqua necati. Plures tamen, Deo prouidente, per vi

Cassiod.

Galati-
nus ex
Thalm.

per viros Christianos piscatores atque negotiatores superuenientes, erepti seruatique sunt. Tum alij eorum stultitiam sentientes, alios ne seiplos iactu interficerent, tenuerunt: nuntiantes eorum mortem qui primò ceciderat. Qui etiam cognoscentes seductionem culpabant se, eò quod facillè credidissent. Quumque voluissent illum perimere seductorem, comprehendere nequiverunt: Repetè namque disparuit, deditque suspicionem, quòd Demon esset erroneus, humana figura circumamictus. Ex hac itaque calamitate multi tunc Cretensem Iudæorum ad Christianam conuersi sunt fidem. Sic ibi.

Beniamini Itinerarium. Septimum descriptum comperies in Itinerario Beniamini Tudelenfis, ante 400. annos factus est ex Hebraico Latino libellus, Benedictio Aria montano interprete. Ibi fol. 82. & 83. ac consequenter sic leges: Duodecimus nunc annus agitur, ex quo vir quidam nomine Dauid Elroi, id est, videns, ex vrbe Giamaria surrexit, qui euaserat doctissimus in lege Moysi, & in doctrinalibus libris, & in Ismaelitica lingua, atque in magorum & incantatorum libris. Hic agitur aduersus Persarum Regem arma mouit, & collectis Iudæis qui in montibus habitabant, statuebat bello gentibus omnibus illato Hierosolymam vsque petere. Id autem vt Iudæis persuaderet, mendacibus signis vsus est, affirmans à Deo se se esse missum Hierosolymam expugnandi, atque ipsos ex gentium iugo soluendi causa: adeo vt apud multos ex Iudæis fidem sibi conciliari, & nomen obtinuerit Messyæ ipsorum. Eius rei fama audita, Persarum Rex ipsum ad colloquium vocauit, quem ille intrepidus omnino adiit, & rogatus an ipse Iudæorum Rex esset: Constantè ita esse respondit, atque ex templo à Rege comprehendi & in carcerem intrudi iussus est. Quo qui regia sententia includuntur, per totam vitam continentur in Dabasthan vrbe, Gozen flumini maximo proxima. Post triduum verò principum & ministrorum concilio per Regem coacto: Repetè Dauid ille existens affuit, è carcere sua sponte nullo homine conscio solutus: quem cum Rex vidisset, admiratus rogauit: Quisnam te huc adduxit, aut è carcere liberauit? Cui ille respondens: Sapientia, inquit, mea, & indufiria mea. Nihil enim ipse vel te, vel seruos tuos metuo. Tum vero vociferatus Rex, Apprehendite, inquit, hominem. Cui principes atque ministri responderunt, illius vocem audiri quidem ab omnibus, speciem verò à nemine profus

profus conspici. Ille autem aduersus Regem ait: En ego viam meam facio, & præcedere cœpit subsequenter se Regem: Proceres verò atque ministri omnes Regè sequebantur. Cum autem ad fluminis ripam deuentû esset: Dauid, extensò quòd gestabat sudario super aquas insiliens traiecit, atque eodem tempore ab hominibus est conspectus, traiectionis spectaculum admirantibus, quem exiguis sinribus insequi & capere frustra tentatum est. Ille verò eadem die, dierum decem via confecta in Elghamariam in interpretabilis nominis virtute (nempe Ichouach) perueniens, quæ sibi accidissent Iudæis narrauit. At verò Persarum Rex, Ismaelitarum Calipham summum, huius rei certior fecit, orauitque vt Dauidè Elroi per summum captiuitatis caput, & Sinedriorum proceres, ab huiusmodi ausis auertendum curaret, aliàs nisi huic rei caueretur, Iudæis omnibus in Persiæ regno degentibus publicum exitium comminatus. Igitur captiuitatis caput, atque Sinedriorum primores literas ad Dauid conscripserunt. Scias volumus liberationis nostræ tempus nõdum venisse: Ideò iniungimus tibi abstinere omnino ab istiusmodi consiliis, ausis & conatibus: Sin minus, ab omni Israël cictus esto. A multis itaque Dauid Elroi monitus est, frustra tamen, quippe eam, quam instituerat, viam pessimam deserere noluit, donec Rex quidam Turcarum, Zinaldin dictus, qui Persarum Regi paret, decies mille aureis nummis Dauidis Elroi socero missis, huic malo finem, occiso clam genero, imponere persuasit: quòd ille cum se facturum recepisset, Dauidem domi suæ in lecto cubantem gladio confodit: atque cõsiliorum & calliditatis illius vanæ hic exitus fuit. Sic ibi. Postremus omnium venturus est in persona, ille Antichristus, de quo tot oracula ac vaticinia & Prophetiæ in vtròque testamento, præsertim verò apud Paulum, & in Ioannis Apocalypsi, qui seducet nedum gentes, sed vel maxime Iudæos, & illum pro Messyæ sunt suscepturi. Post tot Pseudochristos, 1. Theudam, 2. Iudam Galilæam, 3. Ægyptium magnum, 4. Barcozbam vtrumque. 6. Iudæum Cretensem. 7. & Dauidem Elroi seu videntem. O perfidiam & insaniam Iudaicam! Verum Messyam abiecerunt, in super crucifixerunt, qui testimonium habet à lege & Prophetis atque psalmis, & surrexit à mortuis, sedetque in gloria patris, & istos mendaces ac seductores, falsos Messyas libenter admiserunt, etiã sine certis miraculis, vel indubitatis testimo

testimoniis: Admissuri quoque circa finem filium perditionis. Non sine iusto Dei iudicio, vt credant mendacio, qui veritatem impugnarunt, & rebelles lumini fuerunt. In tenebras igitur perpetuas, nisi serio respuerint, detruentur. Veri autem Christiani, qui in Christum Dei filium, vt oportet, crediderint, ad vitam deducuntur aeternam, quam nobis concedat qui sine fine viuut & regnat, Amen.

DOMINICA QVASIMODO, SIVE IN OCTAVA

PASCHAE.

De ingressu Christi, ad Discipulos ianuis
clausis. Ioan. 20.

Cum sero esset die illo vna Sabbathorum, & fores essent clausae propter metum Iudaorum, stetit Iesus in medio eorum, (Thoma absente,) & dixit eis, Pax vobis.

D. Tho.
Aquinas
& Lyranus.

EX B. Thoma, à quo Lyranus noster desumpsit, exordiri libet, ac quam verum sit illud Psalmog. *Testimonia tua credibilia facta sunt mihi*, perpendere. Multis siquidè argumentis Christus suae resurrectionis veritatem, certitudinèque firmavit, ac stabilivit, vt supra nominati Doctores efficaciter deducunt. D. Thomas quidem 3. parte, quaestio. 55. articulo 6. in corpore quaestionis: & Lyranus in Acta, cap. 1. conformiter scribunt: Christum sufficientibus argumentis demonstrasse suam resurrectionem veram ac gloriosam fuisse. Vno modo ex parte corporis: Ostendens primò quidem, quòd esset corpus verum & solidum, non phantasticum vel aërium, quia palpabile praebuit, *Palpate, ait, & videte*, Luc. 24. & Thomae se contrectandū exhibuit: Ioan. 20. Secundò, ostendit quòd esset corpus humanum, demonstrando eis veram effigiem, quam

quam oculis intuerentur. *Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum*: Luc. 24. Et hodierno Euangelio, ostendit eis manus & latus.

Tertiò, ostendit eis quòd esset numero idem corpus, quòd prius habuerat, monstrando eis vulnerum cicatrices, de quibus supra. Alio modò ex animae parte iterato corpori vnita; Per opera triplicis vitae: Primò quidem per opus nutritiuae in hoc quòd cum discipulis māducavit & bibit, Luc. 24. *Ait. 1. & rursus c. 10. afferente Petro, Testibus praordnatis à Deo, nobis, qui māducavimus & bibimus cum illo postquam resurrexit à mortuis*: Secundò, per opera vitae sentitiuae in hoc quòd discipulis ad interrogata respondebat, & praesentes salutabat, in quo ostendebat se & videre & audire. Tertiò, per opera intellectiuae ac ratiocinantis facultatis, in hoc quòd de scripturis cū eis diserebat. Et ne quid deesset, ad perfectionem manifestationis, ostēdit se habere diuinam naturam, Per miraculum quòd fecit in piscibus capiēdis ad mare Tyberiadis, Ioan. 21. Per hoc item quòd eis videntibus ascendit in caelum, propria nempe virtute sicut psal. 20. dicitur: *Exaltare Domine, in virtute tua*: Ioan. 3. Nemo ascendit in caelum, nisi qui descēdit de caelo, filius hominis qui est in caelo. Tertiò in hoc quòd cogitationes discipulorum secretas detexit: (quòd solius Dei est, Psalmista assertore, *Scrutans corda & renes Deus*) *Et illuminauit corda eorum, aperiens eis sensum vt intelligerent scripturas*, Luc. 24. *ibidē, Cur cogitationes ascendunt in corda vestra?* Ac denique gloriam suae resurrectionis per hoc monstravit, quòd ad Discipulos hodiè ianuis clausis intrauit. Et quia pertinet ad conditionem corporis gloriosi, videri, & non videri, pro arbitrio, libitò cum voluit ab oculis eorum euauit. Luc. 24. Habebat enim Christi corpus à resurrectione sua quatuor dotes, ad nutum animae, de quibus 1. Cor. 15. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione*, per dotem impassibilitatis: *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria*: habens dotem claritatis: *Seminatur in infirmitate*, nepe de difficili mobile quia corpus quòd corrumpitur aggrauat animam, *Surget in virtute*: secundum voluntatem animae mobile per dotem agilitatis. *Seminatur corpus animale*, id est, crassum, cū alio corpore non glorioso esse non potens: *at surget spirituale*, id est, potens esse cum alio corpore non glorioso, sicut suo modo spiritus simul est cum corpore per dotē subtilitatis. Tales verò dotes insit corpore glorioso, ex gloria animae in corpore

Lyrannus. corpus redundante. Hęc ibi Lyrannus noſter. Nunc quidem corpora noſtra corruptioni perfeſſioniq̄ue obnoxia ſunt, obſcura, nec diaphana ſive pellucida, & tanquam vitrum aut cryſtallus transparentia, haud facile mobilia, ſed deſtigabilia, & denique craſſa, locumq̄ue occupantia, certifque limitibus circumſcripta, adeo vt penetrare muros, ac fores clauſas nequeant. Tunc autem in reſurrectionis gloria, erunt impaſſibilia, clara, agilia, atque ſubtilia: *Que ſunt quatuor dotes corporis glorioſi de quibus Sapient. 3. Fulgebunt iuſti & tanquam ſcintilla in arundinetis diſcurrent, &c.* In fulgore claritas, in igne (qui eſt elementum valde actiuum) impaſſibilitas, in ſcintilla, ſubtilitas, in diſcurſu agilitas deſignatur. Conſonat quod pollicetur Chriſtus, **Marth. 13.** *Iuſti fulgebunt ſicut Sol in regno patris eorum.* Eſt autem in Sole ratione radiorum claritas, ratione lucis & caloris ſubtilitas penetrans corpora diaphana, quiniò ſuo influxu penetrans vique ad terrę viſcera. In eſt etiam Soli nimia agilitas & velocitas, **3. Eſd. 4.** *Velox curſus Solis conuertit in gyro cælum in locū ſuum in vna die,* ait Zorobabel. **Pſal. 18.** *Exultauit vt gigas ad curvendam viam &c.* Impaſſibilitas eius in hoc monſtratur, quod ab aliis nihil patitur aut inquinatur, etiamſi immunda attigerit, vt alias me dixiſſe memini. Nunc textum ipſum expendamus.

Cum ſero eſſet die illo. Nota, ſero, ex **Gene. 8.** Ad veſperam reuerſa eſt columba ad Noë portans ramum oliuę. Quod Prudentius poëta Chriſtianus in Enchiridio Veteris & Noui Teſtamenti hoc expreſſit diſticho:

*Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcam
Ore columba veſert ramum viridantis oliuę.*

Deinde, ſubdit:

Illa data reuebit noua gaudia pacis.

Quid autem per Columbã, niſi Chriſtus Dominus deſignatur? qui cum diluculo, in aurora ſurrexiſſet, ad veſperam congregatis decem Apoſtolis apparuit, pacemq̄ue eis obtulit, per oliuam adumbratam, vt Concione de Ramis palmarum attigimus. Et quidem aptiſſimè per columbam Chriſtus exprimitur. Scribit enim Tertullianus lib. de **Pa. & Sedu. lib. 2.** Carminum agens de Chriſti baptiſmo ac columba.

Tertull. Chriſtus exprimitur. Scribit enim Tertullianus lib. de **Pa. & Sedu. lib. 2.** Carminum agens de Chriſti baptiſmo ac columba.

*Mansuetimque decet, multimque incedere mitem
Per volucrem quę felle caret.*

Hinc

Hinc Chriſtus **Matth. 10.** ſuos admonet: *Eſtote ſimplices ſicut columbe,* Chriſtus etiam pacem nunciat, quia **Rom. 5.** *Iuſtificati ex fide, pacem habeamus ad Deum per Chriſtū.* Veſpere Loth recepit Angelos hoſpicio, **Genes. 19.** Poſt Solis occubitum Iacob vidit ſcalam cęlos tangentem, **Gene. 28.** *Quę facillimè præſenti accommodari poterunt negotio.* *Die illo vna ſabbathorum,* id eſt, ipſo die Dominico, qui poſt ſabbatum ſequitur, & vocatur in ſcripturis vna ſabbathi in Actis, & in Apocalyp. capite primo eius ſit mentio, In ſpiritu in Dominica die, &c.

Fores eſſent clauſe &c. Refert Plutarchus to. 1. **Vitarum,** in Numa, Quod Iani templum aperiri bello, & claudi pace compoſita ſolemnè eſſet: Hic poſt compoſitam pacem Chriſtus ianuſ clauſis ad ſuos ingrediens, dixit ſalutãdo: *Pax vobis.* **D. Auguſtinus** tom. 9. in Ioannem & tom. 10. in **D. Aug.** ſermonibus: Moli corporis, inquit, vbi diuinitas erat oſtia clauſa non obſiterunt. Ille quippe non apertis oſtiis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permansit. Idem ſentit **D. Gregorius** præſenti Homilia. Hic locus de Ianuſ clauſis ſacramentarios hæreticos valdè **D. Greg.** vrget. Probat enim aduerſus eos non eſſe neceſſariã quantitatem accidentariam ad Chriſti corporis in Euchariftia præſentiam: ſiquidem vbi quantitas illa erat, cum ingrederetur foribus clauſis? Num per feneftras ingreſſus eſt? **Abſit.** *Qui enim non intrat per oſtium, ſed aſcendit aliunde, non paſtor eſt, ſed ſur & latro,* ait bonus paſtor Chriſtus, **Ioan. 10.** Adde quod ſi, pro, quia, Chriſtus clauſo ſepulcho reſurrexerit, vt ſupra, Die Paſchæ deduximus, potuit ergo à ſimili clauſis oſtiis ad ſuos ingredi. Obſerua hæc tria inter ſe comparari miracula ex æquo: Primum, nariuitas Chriſti ex virgine illibata, clauſo virginitis vtero: Secundum, Reſurrectio Chriſti, clauſo ſepulchro & obſignato: Tertium, Ingreſſus eiufdem ad Diſcipulos cum fores eſſent clauſæ, Duo poſtrema contigerunt in corpore glorioſo, primum autem in corpore adhuc paſſibili & mortali. **D. Gregorius** Nazianzenus in Tragœdia Chriſti patientis, verſus ſimem, hæc tria complexus eſt his verſibus.

*Stat ecce Dominus has fores intra: Notum hoc
Dignumque verè maximo miraculo
Et quomodo autem foribus occluſis adeſt?
Quin fortè & idem ſic ſepulchro condito
Clauſaque ſurgens exit, velut antea*

Y

Virginis

Virginis ab alio prodiit matris sua.

Infraacta seruans claustra quam castissima.

Sic o Theologos. Quod autem dicit, Quin forte & idem &c. non dubitando dixit, sed Poetarum more ad explendam sententiam, & ad ornatum posuit, ne quis hallucinetur. De his tribus apud alios etiam leges. Vnde Petrus Chryf. ferm. 84. Si conceptum, ait, partumque virginitas excusare suo nescit creatori, si ingressum egressumque clausa ianua creatori suo, non potest denegare, quemadmodum lapis monumenti quamuis magnus, quamuis Iudaea malitia signatus, resurgenti poterat obfistere saluatori: Sic ille. Eusebius Emissenus Homil. 9. de Pascha: *Venit Iesus ianuis clausis*, inquit Euangelista, Quid mirum si Dominus ad Discipulos glorificatum corpus claustris stupentibus introuit, qui illaeso materni pudoris signaculo, ianuam mundi huius intrauit, cuius ortum natura nesciuit? Non dubites si potentiam exercere videas triumphantem, quem tam stupenda perspicias egisse nascentem. Quid hic respondebunt Iudaei, sepulto Domino, discedentes, & signantes lapidem cum custodibus? Quomodo eum obserata domus, excludere potuit, quem includere mortis porta non potuit? Quid mirum si substantiam corporis nostri per clausa ostia transmisit, cui etiam penetralia supernorum & solis Angelis familiare secretum patere conueuit? Sic ibi. Vides itaque contra Caluinum in hunc Ioannis locum, per clausas ianuas obseratasque fores Dominum ad Discipulos fuisse ingressum. Habet enim expressè praefatus Emissenus per clausa ostia substantiam nostri corporis transmisisse, qui scilicet penetrauit caelos, Iesum filium Dei Hebr. 4. Idem Homil. 10. de Pascha.

Cum fores essent clausae venit Iesus &c. Per obserata itaque ostia sacrum Dominici hominis corpus in lapsum, & exposita terrena consuetudinis fragilitate, clausis ianuis influxit defecata & glorificata substantia. Quae verba animaduersione & illustratione indigent. Dominicum hominem Christum appellat. Et D. Aug. aliquando vnigenitum Dei dixit, non solum intelligibiliter, sed etiam visibiliter in homine Dominico de caelo venisse. Sed non video, ait idem, tomo primo, libro primo Retractionum ca. 19. sub finem, vtrum rectè dicatur homo Dominicus, qui est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, cum sit vtiq; Dominus: Dominicus autè homo quis in eius sancta familia potest

potest dici. Et hoc quidem vt dicerem apud quosdam legi tractatores Catholicos diuinorum eloquiorum. Sed vbi eque hoc dixi, dixisse me nollem. Postea quippe vidi non esse dicendum, quamuis nonnulla possit ratione defendi. Sic ibi D. Augustinus emendat suam & aliorum sententiam. Bene ergo admonet Petrus Lombardus, Magister Sententiarum vulgò dictus, lib. 3. Distinct. 7. ad calcem: Quod licet dicatur homo Deus, non tamen congruè dicitur, homo Dominicus. Caterum quod dixit Eusebius, Exposita terrena fragilitate, expone id est, abiecta tunc deposita fragilitate & passibilitate. Nam exponere quandoque significat abiacere. Vnde infantes abiecti, exposci dicuntur. Subiicit itam vbi supra Eusebius: Nihil nouum est in virtutibus Christi. Hic est ille qui inter ipsa adorandae natiuitatis sacra primordia, ad nos inuiolato maternae integritatis signaculo natura stupente processit: hic est ille, qui ex inferis remeans, carcerè noctis aeternae nullo apperiente transfessus, consequenter de monumento, hoc est de corruptionis loco, incorruptum corpus eduxit, & ad superna remeavit. Ait itaque sermo diuinus: *Venit Iesus ianuis clausis*. Sic Emissenus ibi. Scribit Guimundus Archiepiscopus Auerfanus Benedictinus, lib. 3. de Sacramento contra Berengarium: Quid mirum inquit, si patrum historias Berengarius & sui despiciant: qui Euangelio etiam contradicunt, dicentes. Nullatenus debere credi quod ibi legitur, intrasse ad Discipulos Dominum Iesum ianuis clausis: Sic ille. Idem sentiunt cum Berengario omnes ferme Sacramentarij. D. August. tom. 10. ferm. 119. de Tempore: Miraculum est, ait, quod Dominus noster in carne vera intrauerit ad Discipulos per ostia clausa. Requiris à me forsitan rationem, & argumentum requiris. Itane verò, inquit, intrare quiscquam limen in corpore potuit? Reude mihi, inquit, rationem. O homo, si ratione à me poscis non erit mirabile. Exemplum quaeritur, non erit singulare. Credis nempe Dominum super aquas maris firmis gressibus ambulasse? Credis vbiq; Dicis igitur mihi: si per ostia clausa Christus intrauit, vbi est corporis pondus? Recedant paulisper modus & pondus. Ille haec fecit, cui nihil impossibile est. Christus qui carnem suam potuit de sepulchro producere, non potuit clausis ianuis ad discipulos introire: Quando audis miraculum, serua fidem, non inquirat animus rationem. Hinc est quod & Thomas discipulus citubauit nec credidit, sed eum Dominus

postea confirmauit. Hactenus Augustinus. Audis miraculum, quum Christus ianuis clausis intrauit, quod & ipse facer contextus patefacit, sub finem, ubi dicitur: *Multa & alia signa fecit Iesus*. Computatur ergo inter miracula alia tunc facta, etiam istud quod clausis ostiis Christus de repente astiruit. Non ergo a quoquam patefactus est ei aditus, ut somniant & delirant sacramentarij. Consequenter sermo. 160. idem D. Augustinus: Audistis Christum post resurrectionem suam clausis ostiis introisse ad discipulos suos. Magnum miraculum, sed mirari desinis, si Deum cogitaueris. Mirum enim esset, si solus homo hoc fecisset. Refert ad omnipotentiam, non ad phantasiam. Ostiis clausis intrauit. Respondeo tibi, ut scias quia vera caro fuerat, cicatrices tangendo monstrauit, tangendo, id est, ad tangendum. Deinde ille viuens per clausas ianuas intrauit, qui nascendo integritatem matris non violauit.

Rursus tomo secundo Epistola tertia, Volusiano scribit, D. Augustinus: Ipsa virtus, inquiens, per inuiolata matris virginea viscera, membra infans eduxit, quæ postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit. Hic si ratio quaeritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus rebus, tota ratio facti est potentia facientis. Sic ille, Nimius essem, si omnium hac de re sententiam Patrum Ecclesiae antiquorum recensere vellem. Qui plura uolet Feuardentium nostrum in Dialogis suis Gallicis euoluat ad Dialog. 6. contra errorem 6. Quod Christus cum suo corpore glorioso ad Apostolos foribus obseratis intrauerit.

Feuard.

Confessione contra les Minist.

Duo item eximij Doctores & Reuerendi Episcopi Vigor & de Sainctes, in collatione, (conferentiam uulgo dicunt) contra duos Caluini Ministros, Gallicè impressa fuisse agunt & efficaciter conuincunt ex contextu, Patribus antiquis, & rationibus uigentibus, Christum per clausas ianuas penetrasse, uenisseque ianuis clausis ad Discipulos (sic enim habet facer contextus) nedum stetit se u comparuisse coram illis in medio. A folio 52. Actorum prælibate Collatiōis Parisiēsis, Anno 1566. & deinceps, usque ad fol. 58. Rursus à fol. 80. art. 12. consequenter usque ad fol. 88. & fol. 110. colliguntur absurda quæ ex negatione huius articuli resultant. De quibus breuiter excerpamus quæ uisa fuerint huic loco magis necessaria. Ex Patribus produci-

tur

tur Iustinus Martyr in quaestio. à Gentibus, Christianis *Iustinus Martyr.* propositis, Perionio interpretare, siue quicumque alius fuerit ex Catholicis & antiquis Doctoribus illius operis scriptor & Author. Is inquam quaestione 117. proponit sic: si crassum corpus occlusis foribus, impeditum habet transitum, quomodo post resurrectionem ad Discipulos occlusis foribus Dominus introiuit? Si uero uera est scriptura, quæ clausas fores fuisse dicit perspicuum est, non corpus intrasse sed spiritum. Explicatio, siue Responso: Ut Dominus non corporis in spiritum mutatione in mari ambulauit, sed diuina uis sua, mare quod ambulando traiecit non potest, peruium fecit, non solum corpori suo, sed etiam Petri: sic diuina sua uis & ex monumento exiit, cum saxum in monumento positum esset, & ad Discipulos ingressus est occlusis foribus. Non enim eius resurrectionis causa saxum ablatum est, sed ut iis qui cernebant Resurrectionem ostenderetur. Illud quoque intelligere debemus, ea quæ naturæ vim superant, cum in natura diuina uis sunt, non posse ratione naturæ exhiberi. Itaque exterritis ob talem introitum Discipulis, permittit ut sui corporis partes & loca, quæ passionem pertulerant, tractarent: quod non corporis in spiritum mutatione ad eos intrasset, sed non corpore, quod crassis partibus constabat, diuina sua uis quæ effectrix esset eorum quæ vim naturæ superant. Sic ille uetustus auctor Cui, adiucio quod Nicephorus lib. 1. Ecclesia. Historiæ cap. 52. sub finem scriptum reliquit: *Nicephorus rus.* Certum, inquit, est & persuasum omnibus qui rectè sapere uolunt, Dominum non solum cum corpore surrexisse, sed etiam cum corpore tenui ac leui: nec amplius mortali & corruptibili & crasso, ut arrea, sed prorsus incorruptibili & immortali, atque, (ut semel dicam) spirituali magis ac diuiniore, ita ut & clausas fores naturaliter pertranierit: quauis mirifica ratione cōspectus sit Apostolis & latus fissuræque clauorū cōrectari fuerit cibumque ceperit, non quod esuriret, sed quod fidē resurrectionis faceret, & pharissimatis opinionem aboleret: ineffabilique quodā modo præter naturā alimento à diuinitatis igne consumpto. Sic ibi. Producitur etiam ab iisdem Doctoribus. D. Hilarius *Hilarius* libro tertio de Trinitate ultra mediū, qui ait: Quæro abs te facti rationē quisquis eris cœlestiū rerū scrutator expone, Per quas dom⁹ clausæ partes sese corpore⁹ Christus ad Discipulos intulerit? Diligenter enim Euangelista expressit

pressit dicens: *Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio Discipulorum.* An constructa parietum penetrans, & solidam lignorum naturam impenetrabilem transcurrit: Stetit namque corporeus, non simulatus aut fallax. Sequantur ergo oculi mentis tuæ penetrantis ingressum, & cum eo clausam domum intelligentiæ tuæ visus introeat. Integra sunt omnia, & obserata: sed ecce assistit medius, cui per virtutis suam vniuersa sunt peruia. Inuisibilibus caluiniaris ego à te visibilibus exposco rationem. Nihil cedit ex solido, neque per naturam suam aliquid tanquam lapsu insensibili ligna & lapides admittunt: Corpus Domini à sese non deficit, vt sese resumat & nihilo; & vnde qui assistit in medio est: Cedit ad hæc & sensus & sermo, & extra rationem humanam, est ratio facti, &c. Dicamus factum non fuisse, intelligentiam facti non apprehendimus, & cessante sensu nostro, facti ipsius cesset effectus (hæc dicta sunt ad hominem, & veluti per concessionem, ἀναμίσγους, non ἀνομιμύς, id est, per modum disputationis non resolutionis. Nam subsequitur) sed mendacium nostrum facti ipsius desinuit. Assistit Dominus clausa domo in medio discipulorum. Noli negare quod steterit, quia per intelligentiæ infirmitatem, consistentis non consequaris introitum. Hactenus Hilarius. Profertur similiter D. Chrysostomus tomo 3. Homil. 2. in Symbolum Apostolorum circa medium, Quomodo introiuit Christus ianuis clausis ad Discipulos tuos, super mare ambulauit, Imperauit vento & tempestati, & facta est tranquillitas magna: quia ergo ista super nos sunt, & rationem de talibus miraculis reddere non valemus, fide teneamus. Hæc ibi. Citant & quod apud Matt. 19. Christus dixisse legitur: *Facilius est camelum per foramen acus introire, quam diuitem ingredi in regnum caelorum.* Id autem facile Deo est, nedum possibile: quia quæ impossibilia sunt apud homines, apud Deum possibilia sunt.

Ex his certum est duo corpora fuisse simul, & posse esse: Quæ excerptisse, & velut in fasciculum hoc loco congestisse iussit. Iam cum verè ad Discipulos ingressus sit, non seruata quætitatis accidentaria proportione, quid est, ait Beauxains ad præsentem locum, quod Sacramentarij obiecent non esse sub tantilla panis specie proportionem localem ad corpus Christi? En, inquit illi, quam parua species panis, quomodo tam vastum corpus sub illa esse possit? Obiicere etiam licebit, quomodo omnibus clau

D. Chry
sostom.

Beauxains.

clausis & obseratis tam vastum corpus ad Apostolos ingredi potuit: Hic sanè, vt nulla quætitatis localis ratio habenda, ita neque in sacrosancta Eucharistia. Non seruata locali circumscriptione verum corpus, haudquaquam phantasma, ad Discipulos venerat: Cur ergo in Eucharistia localem circumscriptionem ad statuendam Christi præsentiam requirunt sacramentarij? Cum, vt Scholastici omnes profitentur. In sacramento sit corpus Christi quantum quidem, sed non sub modo quætitatiuo, per loci occupationem ac circumscriptionem, ex proportione speciei continentis, ad ipsum corpus realiter contentum: quia tantum est sub fragmento, quantum toto tegatur, vt canit Ecclesia, & iterum, *Manet tamen Christus totus sub vtraque specie.* Et apud omnes catholicos receptum est, quod Christi corpus est totum in toto, & totum in qualibet parte totitus siue speciei.

Dixit eis, Pax vobis &c. Obserua, Ter præsentem Euangelio pacis mentionem fieri, vt significetur Triplicè esse pacem. Internam, Externam, & Supernam. Sic. 1. Par. 12. *Spiritus Domini induit Amasai principem inter triginta & ait, Tui sumus, & tecum fili Isai: Pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis, te enim adiuvat Deus tuus.* Et Poëta Christianus Prudentius in Pnychomachia, Concordiæ & Discordiæ describens pugnam, cecinit:

Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum

Pax belli exacti pretium est, pretiumque periculi.

Ter dicitur Pax vt supra. Ibidem statim subiungitur:

Sydera pace vigenti, consistunt terrea pace

Nihil placitum sine pace Deo, non munus ad aram

Cum cupias offerre probat, si turbida fratrem

Mens impacati sub peccioris oderit antro. Deinde

Quisque litare Deo, maculatis vultu holocaustis,

Offerat imprimis pacem, Nulla hostia Christo

Dulcior.

Est autè bellum quoddam bonum, & pax quædam mala. Vnde illud Venerabilis Bedæ ad Christi verba, *non veni pacem mittere sed gladium:* Venit, inquit, bellum bonum, vt rumperetur pax mala. Hinc Ezechias in suo Cârico: *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* Et Sap. 14. de Idololatriis dicitur: *In magno viuotes in scientia bello, tot & tam magna mala pacem appellat.* Pax malorum pessima. Cicero Philippica septima. *Pacem, ait, cum M. Antonio esse nolo: Cur pacem nolo? Quia turpis est, quia periculosa, quia esse non potest. Talis est cum He-*

D. Tho.
& Scho-
lasti-
doctores.

1. Para.
c. 12.

Pruden-
tius Poë-
ta.

Bedæ.

Cicero.

reticis, Psa. 27. *Qui loquuntur pacem cū proximo suo, mala autē in cordibus eorū.* Hier. 9. *In ore suo pacē cum amico suo loquitur; & occultē ponit ei insidias.* Similes Ioab, qui cum diceret: *Salve mi frater Amasa, tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eū, & percussit eū in latere, & effudit intestina ei in terrā.* 2. Reg. 20. Similes item Iudæ proditori, qui osculo Christū dolose prodidit. Eiusmodi pax est mūdi huius insidiis plena. Hæreticis quoq; nulla fides adhibenda est, sub pacis prætextu, ad eò verum est illud Etruscum adagium: *Non tū fidar & non sarai ingannato.* Hoc est, dictū ne eis credas cōfidāve, & non decipieris vel incurres periculū.

Quando in mixto elementa sunt pacifica, tandiu durat: Proportione huiusmodi, & pace cessante, ipsum corumpitur. Ex temperamento ac concordia quatuor humorum recta valetudo & incolumitas conflat. Ex discordia verò ac inæqualitate mille enascuntur ægritudines, atque morbi. In quō etiam suavis musica ratio consistit, nisi in concordia & harmonia vocum? Refert Plinius Hist. Nat. lib. 36. capite 17. Lapidem è Scyro insula integrū fluctuari, eundem comminutum mergi. Ita enim tradunt. Sic ille, In quo lapide, natura ipsa concordia bonum, & discordia declarat exitum. Integer siquidem, quamvis magnus enatat, at verò diuisus in profundum demergitur: Sic nos concordēs & pacifici permanemus: Diuisi verò & discordes, mergimur ac perimus: quia, vniō fortis, diuisio debilis. Ioan. 13. In hoc cognoscent omnes quòd Discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Pax igitur thessera est ac symbolum Christianorū. *Pax vobis.* Quod magis etiam præsentī Euangelio innotescit, ex hoc quòd Thomas meritò priuarur communi fratrum suorum gratia, in eo quòd Dominum rediuuium non sine ingenti gaudio viderit, eo quòd tanquam vagus & erraticus miles ab vnitatis vexillo discesserat, singularitatem quandam à cæterorum consortio segregatus, conlectari præcligens, quàm cum decem reliquis permanere in domo, ad quam venit Iesus ianuis clausis, ipsa resurrectionis die, ipso absente, & dixit eis, *Pax vobis. & gauisi sunt discipuli viso Domino,* quem ex cicatricibus faciliè agnouerunt. Sicut Vlysses rediens, agnitus fuit à nutrice Euryclea, vt extat apud Homerum *Odys. T.* siue libro nono, dum vetula lauare pedes eius, statim cognouit cicatricem quam aliquando aper inflixerat, in venatione: Sic ex cicatrici-

Plinius.

Homerus.

bu 93

bus, cum ostendit Dominus manus & pedes, nullo negotio Apostoli magistrum suscitatum agnoscere potuerunt. Cur verò Christus cicatrices reseruauerit, iam diximus.

Sicut misit me pater, & ego mitto vos, Accipite Spiritum sanctum, &c. Hoc est eadem charitate, eadem autoritate, & ad eiuſdem muneris functionem & dignitatem qua me pater misit, vos ego mitto: atque ita honoris & officij mei participes facio. Qua enim pater charitate me misit, qui sic dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret, Ioan. 3. eadem ego vos ad mundi salutem mitto. Quam iterum mihi pater autoritatem & potestatem contulit, Dæmones videlicet pellendi, morbos sanandi, & mortuos ad vitam reuocandi, quodque maius est, peccata remittendi, eandem ego vobis trado. *Quorum enim remiseritis peccata &c.* Quod item munus & officium mihi pater demandauit, idem ego vobis iniungo. Ille me Sacerdotem, Pontificem creauit, & Apostolum ac legatum ad gentes me misit: Ego vos item sacerdos, sacerdotes, Pontifex Pontifices creō, ac Apostolos & legatos pro me in mundum mitto: vt verè dicere possitis. 2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Hæc omnia important præfata verba, *Sicut misit me pater &c.* Sic Granatensis Concione prima Dominica in albis.

Granatensis.

Mitto vos. Rom. 10. *Quomodo predicabunt nisi mittantur?* hinc Apostoli, id est, missi dicuntur. Non oportet seingere vel intrudere, quemadmodum faciunt hæretici: *Currebant,* ait per Hieremiam c. 13. Dominus, *& ego non mittebam eos.* Heb. 5. *Nemo assumit sibi honorē, sed qui vocatur, &c.* Porro, sicut dictio similitudinis non omnino identitatem potestatis cum Christo in Discipulis sonat, Nec enim est seruus maior vel equalis Domino suo, sed videtur id dicere: *Qua potestate pater me misit, eadem etiam vos mitto,* ac similitudinē muneris in Christo & Apostolis exprimit. Venit Christus vt peccatores vocaret ad pœnitentiam: Venit vt faciat voluntatem patris qui misit eum, Ioan. 6. & Mar. 9. Christus Apostolos similiter misit, nimirū vt vocet peccatores ad pœnitentiā, vt in agendis non suam, sed eius qui eos misit voluntatē obseruent. *Vos mitto, &c.* Meos vicarios vos constituo. Luc. 10. *Qui vos audit, me audit,* Misit me pater non vt mihi ministraret, sed vt aliis ministraret, etiā vsq; ad sanguinis effusionem: Sic qui maior est vestrū, ut vester minister. Luc. 10. *Mitto vos sicut oues & agnos in Luc. 10.*

X 5 medio

medio luporum. Missus erat à patre vt doceret veritatem: & isti, vt dissolueret opera Diaboli 1. Ioan. 3. Sic subiungitur. *Quorum remisistis peccata, &c.* Vt peccatores Deo reconciliaret, & Apostol. 2. Cor. 5. clamat: *Reconciliamini Deo. Et ego mitto vos.* Ex quo elicitur, ait Franciscus Turrianus, de Hierarchicis ordinationibus lib. 1. ca. 1. potestatem hierarchicè ordinandi ministros Ecclesiæ, in Episcopis Apostolorum successoribus esse. Nam si evidens est necessarium secundum verbum Dei, permanere semper nobiscum vsque ad consummationem seculi successores Apostolorum, Psal. quadragesimo quarto. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.* Et Marth. vltimo, pollicetur toti Ecclesiæ Christus in persona Apostolorum: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.* Igitur necesse est fieri hoc per successores: alioqui quomodo impleretur illud: *Sicut misit me pater & ego mitto vos*, si Apostolica potestas extincta & intermota est? Igitur tales successores habent quoque potestatem *κατασταλῶν*, id est, ordinandi & mittendi, siue manus imponendi aliis. Dicam apertius: Si Dominus Iesus missus est à Deo patre cum potestate mittendi Apostolos ad opera hierarchica, & sicut missus est ipse, sic mittit Apostolos: mittit ergo illos cum potestate mittendi etiã alios ad opera hierarchica, qui sunt eorū successores. Non igitur Laici mittere alios possunt ad aliquid hierarchicum, cuiusmodi est ministeriū verbi Dei, & Sacramentorū. Apostolis enim nõ laicis dictū est à Christo: *Sicut misit me pater, &c.* Quid mōstri similis, quã caudas pro capitib. habere? (cauda enim est populus sicut Clemens ait) Quid verò amētius dici aut cogitari potest, quàm politiam læcularem & Ecclesiasticam in vnum confundere. Sic Turrianus eleganter sanè.

Insufflauit dicens: Accipite Spiritum sanctum, &c. Respondeo admodum scribit Apostolus 2. Corin. 3. *Quid idoneos nascite ministros noui Testamenti non littera sed spiritu.* Deus enim, ait in eum locum D. Thomas, cui libet rei dat ea, per que possit consequi perfectionem sue naturæ. Vnde quia Deus constituit ministros noui Testamenti, dedit & idoneitatem ad hoc officium exercendum, nisi sit impedimentum ex parte recipientium. Sic ibi. Ergo, *Quos Deus ad muneris alicuius functionem elegit, ea in illos dona confert, quibus illud plenissimè exequi & administrare possint.* Sicut ergo cum septuaginta senes olim ad populi sui regimen elegisset (ne solus Moyses tanto onere

D. Tho.

ga

grauaretur) eodem illos spiritu quo Moysen afflauit: Exodo 18. Maximè autem Nume. 11. Sic etiam cum Discipulos suos ad Apostolici muneris dignitatem cooptrasset, spiritus sui participes effecit: vt diuino spiritu informati, diuina opera perficerent, & in diuinos viros euaderent, sicut Sailli dicitur: 1. Reg. 10. *Insufflet in te spiritus Domini, & prophetaabis cum Prophetis, & mutaberis in virum aliu.* Hæc item Domini insufflatio, nouam humanæ dignitatis accessionem, mira ratione designat. Olim quippe, cum Dominus è limo terræ corpus hominis formasset, insufflauit in faciem eius spiraculum vitæ, quo factus est homo in animam viuèntem. Genes. 2. Modò verò iterum in eundem insufflauit, ad communicandam spiritualem potestatem & iurisdictionem delegaram ad peccatorum remissionem. Insufflauit etiam spiritum à se procedere significans veluti expressius dixit in Euangelio: *ille me clarificabit quia de meo accipiet* Ioan. 16. quod de processione Spiritus sancti à filio, Dydimus author antiquus interprete D. Hieronymo, docetè interpretatur.

1. Reg. 10

Ioan. 16.
Didym.

Non sicè ceremonijs Apostolos instituit habètes potestatem supra corpus Christi mysticum, quibus in cæna dederat potestatem supra corpus suum verum. Cum sacris iniuriantur ordinibus Ecclesiastici, non sine cõgruis instituntur ceremonijs: Quandoquidè Leuitici etiam Sacerdotes non sine quadã solemnitate cõsecrarentur. Exod. 29. Lauabantur aqua, postea de sanguine arietis ponebatur super extremam auriculam dexteram Aarõ & filiorū eius, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, deinde aspergebatur sanguine, & oleo vntiõis: Atque Aarõ vestitque eius, filij eius ac vestimenta eorū aspergebantur. Sic autè, vt ita dicam, in rugurabantur ac dedicabantur. Cur ergo rideant Heretici ceremonias sacras, quibus Episcopi in conferendis ordinibus, exemplo Christi Domini, & Apostolorum eius, vtutur, vt manuū impositione ac insufflatiõne, & similibus?

Accipite spiritum sanctum, &c. Nunc quidem in terra post resurrectionem Apostolis, Sanctum dedit spiritum, ad peccatorum scilicet remissionem. Postmodum è cælo in die Pentecostes, in copiosam charismatum effusionem ac donorum distributionem, illis Spiritum misit Paraclerum in linguis igneis, in terra dedit vt doceremur diligere proximū, è cælo verò vt excitaremur ad diligendū Deum. Non leuiter pertranseundum est, quod Spiritus sanctus visibiliter

visibiliter

716

DOMINICA QVASIMODO.

visibiliter quidem siue sub quadruplici signo sensibili datus legitur in Euangelio, nimirum in specie columbæ in Christi baptismo, Matth. 3. In specie nubis lucidæ, in eiusdem transfiguratione c. 17. In specie flatus post Resurrectionem Apostolis communicatus est hoc loco. Et denique post Christi ascensionem in specie ignis & linguæ, in Pentecoste A. 2. non sine conuenienti mysterio, nempe signo exteriori, effectui inuisibili proportionato. Columba gemitum pro cantu habet, felle caret, & in foraminibus petrae manet. Sic Spiritus sanctus facit nos pro peccatis gemitere Romi. 8. *Postulans pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Isaia 38. *Meditabor ut columba. c. 59. Quasi columba meditantès gememus.* Sine amaritudinis felle vult nos esse, vt simus simplices sicut columbæ. Matth. 10. Et vt in Christi quinque vulneribus siue foraminibus illius petrae, de qua 1. Cor. 10. *Petra autem erat Christus,* nidificemus. Cantic. 2. *Columba mea, in foraminibus petrae,* quia deuotus Christianus in meditanda Christi passione debet esse assiduus, ad eam etiam tanquam ad tutissimam asylum confugere debet. Et quoniam in baptismo spiritualis regenerationis negotium agitur, igitur fecundæ auis (cuiusmodi est columba) typum assumpsit. De columba Noë in diluuiò supradictum est, Nubes à terra eleuatur, refrigerium præstat, & pluuiam generat. Ad hunc modum Spiritus sanctus à terra nos eleuat, per contemptum terrenorum. Nam gustato spiritu desipit omnis caro ait D. Gregorius. Refrigerium quoque præstat contra incendia vitiorum. Ideoque vocatur Aqua, Ioan. 7. *Flumina de ventre eius fluens aqua viua. Hoc autem dicebat de Spiritu sancto.* & cap. 4. *Qui biberit ex aqua quam ego dederò ei, &c.* Postremo generat pluuiam lachrymarum, psalte dicente: *Flabit spiritus eius & fluent aqua.* In Transfiguratione Christus doctor & magister pronunciat à patre Matth. 17. *ipsum audite, &c.* Idcirco Spiritus sanctus tunc nubis rosicidæ figuram habuit, vt Evangelicæ doctrinæ pluuiam, Ecclesiam fecundaturam significaret. Ioel. 1. *Dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem marutinum & serotinum,* sicut in principio Genes. 1. *Ferebatur Spiritus Domini super aquas,* ab exordio creationis.

Flatus lenis est calidus, & ad respirandum necessarius, alioqui homo statim interiret. Spiritus sanctus velox est ad se communicandum: Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia

gratia scribit D. Ambrosius. Quod sequentibus patet exē. *D. Amb. plis.* Scribit enim D. Gregorius, Theologus dictus, Oratione in sanctam Pentecostem, ex quo delumpsit Gregorius *D. Greg. Magnus, Homil. 30. ad hunc modum: Implet Spiritus sanctus puerum citharcedum, & psalmistam facit, implet abstinentem puerum, & iudicem senum facit, implet pastorem D. Greg. armentarium (Amos) & Prophetam facit. Implet piscatorem & principem Apostolorum facit. Implet persecutorem, & doctorem gentium facit, implet publicanum, & Euangelistam facit. Sic illi. Calefacit & inflamat corda interius: inde Austro, vento vtrique calido confertur. Cant. 4. *Surge Aquilo, & veni Auster ac persfla hortum meum fluentque aromata illius.* Eadem ratione per auram tenuem adumbratur 3. Reg. 19. *Post ignem & commotionem, venit sibilus aura tenuis, & ibi Dominus.* Necessarius quoque ad spirituales vitæ est Spiritus sanctus, Ioan. 6. *Spiritus est qui vivificat, &c.* Sine Spiritu sancto in momento deficeremus. Hinc Psalmographus. *Auferes spiritum eorum & deficiant.* Post resurrectionem quia remittendi peccata facultas præbebat, quod sine gratiæ inspiratione non fit, in flatus specie ac typo, à Christo, Apostolis insufflando Spiritus sanctus datus est.*

Ignis calefacit, illuminat, & purgat. Hæc tria etiam præstat Spiritus sanctus. Calidos nos reddit. Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis Deut. 4. *Deus noster ignis consumens est,* ait Moyses. Consumens scilicet peccata & veterem vitam. Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid vobis, nisi vt accendatur?* Illuminat corda fidelium, Ecclesiastici 2. *Qui timetis Dominum diligite illum & illuminabitur corda vestra.* Purgat denique Spiritus sanctus, Psalm. 50. *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Hinc precantes, illi dicimus: *Laua quod est sordidum.* In linguis verò datur, quia prædicatibus necessarius est. *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto,* 1. Cor. 12. In linguis autè igneis missus est & collatus, vt verba ignea proferrent, vtque legem igneam siue amoris prædicarent. Deut. 33. In dextera eius ignea lex, & vt Spiritum sanctum (qui ignis est) per Apostolos loqui homines cognoscerent: *Non enim estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis,* dicebat Christus Apostolus Psalm. 118. *Ignitum eloquium tuum,* & Prouerb. 30. *Omnia sermo Dei ignitus,* & apud Hieremiam sanctificatum Prophetam: *Nonne verba mea quasi ignis? Quia ergo Apostoli prædicatores orbis*

D. Greg. Papa.

Ioel 2.

Genes. 1.

Deut. 4.

Eccle. 2.

Deut. 33

orbis destinabantur, vt eloquentiæ gratia eis collata, exteriori signo patefieret, in forma ignis linguæ congruenter in Pentecoste apparuit, quod sic in Hymno explicatur.

*Hymnus
D. Hilario attri-
butus.*

*Ignis vibranse lumine
Lingua figuram detulit,
Verbis vt essent profui,
Et charitate feruidi.*

Quorum remisistis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Nō ait, Quorum prædicaueritis peccata esse remissa, vel declaraueritis, sed, Quorum potestate vicaria peccata remisistis. Et copulatiuè, Quorum retinueritis, id est, non remisistis, propter impœnitentiam peccatoris. Ex quo patet obligatorium esse præceptum, vt confiteamur sacerdoti. Concilium œcumenicum Tridentinum, Sessione 14. ca. 1. Dominus Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipuè instituit, cum à mortuis excitatus, insusflauit in Discipulos suos, dicens: *Accipite Spiritum sanctum: Quorum remisistis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quo tam insigni factò, & verbis tam perspicuis, potestatem remittendi, & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles, post Baptisimum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis fuisse successoribus communicatam, vniuersorum patrum consensus semper intellexit. Et Nouatianos, remittendi potestatem olim pertinaciter negantes magna ratione Ecclesia Catholica tanquam Hæreticos exploitat atque condemnauit. Quare verissimum hunc illorum verborum Domini sensum, sancta hæc synodus probans, & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem prædicandi verbum Dei, & Christi Euangelium annūciandi, contra huiusmodi Sacramenti institutionem falsò derorquent. Sic etiam habet doctrina catholica de Pœnitentiæ Sacramento. Anno Domini 1551. Trident. sess. 14. Eadem Sessione can. 3. Si quis dixerit, verba illa Domini Saluatoris: *Accipite Spiritum sanctum: Quorum remisistis peccata, &c.* Non esse intelligenda, de potestate remittendi, & retinendi peccata, in Sacramento pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit: detorserit autem, contra institutionē huius Sacramenti, ad auctoritatem prædicandi Euangelii: Anathema sit. Hæc concilium. Quoniā autē sacrosancta nobis maxime ponderis debet esse Conciliorum generalium auctoritas, eiusdem Tridentini Concilij. Decretum de Cōfessione quod

*Concilium
Tridentinum.*

quod c. 5. præfata sessionis extat proponere æquū videretur. Sic autem habet. Ex institutione Sacramenti pœnitentiæ iam explicata, vniuersa Ecclesia semper intellexit, institutā etiā esse à Domino integrā peccatorū confessionē, & omnibus post baptisimū lapsis iure diuino necessariam existere. Quia Dominus noster è terris ascensurus ad cœlos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tanquā præfides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quò pro potestate clauium remissionis, aut retentionis peccatorū sententiā pronūciant. Cōstat enim, sacerdotes iudiciū hoc incognita causa, exercere nō potuisse, neque equitatē quidē illos, in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere duntaxat, & non potius in specie, ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Hactenus Concilium. Rursus ibi cap. 6. de absolutione dicitur, quod non est solum nudū ministerium vel annunciandi Euangelij, vel declarandi remissa esse peccata: sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso sacerdote, velut à iudice, sententia pronūciatur. Paulò supra habetur eodem capite. Docet quoque sancta Synodus, Sacerdotes qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam, tanquam Christi ministros, functionem remittendi peccata exercere, eosque prauè sentire, qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Hucusque Cōcilij Decreta. Nihil doctius, nihil clarius, nihil denique cōtra Hæreticos fortius solidiusque dici potuit. Quia verò Nouatianorum mentionem fecit Cōcilium, operæ pretium est, de iis quædam adnotare. Negabāt illi potestatem sacerdotalem ad remittenda peccata. Socrates Hist. Eccle. lib. 1. c. 7. Lapsos in persecutione ad pœnitentiam quidem cohortandos docebant, Non à sacerdotibus sed à Deo, qui auctoritatem habet peccata remittendi, remissionis spem expectandam dogmatizabant, Consentit Sozomenus, lib. 1. c. 21. Non in sacerdotum, sed in Dei solius situm esse potestatem, ignoscere, asserbant Nouatiani.

Respondet item Concilium tacitæ obiectioni quæ posset fieri. Cum enim præmittitur. *Accipite Spiritum sanctum*, deinde subiungitur: *Quorum remisistis, & cetera* obieceret non immeritò quispiam, Ergo peccata non dimittit qui Spiritum sanctum non habet? Ergo manebit sub dubio absolutionis beneficium. Cum nemo certò ac euidenter scire possit, an sacerdos absolutionis miniter Spiritum

*Socrat.
lib. 1. c. 7. &
Sozome.*

Spiritum sanctum habeat. Responso: Non attenditur sanctitas ministerialis, sed sanctitas ordinis, propter characterem sacramentalem qui est à Spiritu sancto. Sacerdos enim qui peccato mortali tenetur, per virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam, ut ait Concilium, functionem remittendi peccata exercet, & id sufficit. Sed de iurisdictione sacerdotali, ac confessione Sacramentali Dominica in Palmis etiam diximus. Si vis, explicare hoc loco poteris, quomodo Deus, Christus, & Sacerdos, differenter peccata remittunt. Deus quidem effectiue: *Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor.* Isaia 43. & in Euangelio: *Quis potest remittere peccata nisi solus Deus?* Luc. 5. Christus meritorie, Apoc. 1. *Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Et Ioan. 1. *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Sacerdos autem ministerialiter. Ioan. 20. *Quorum remisistis peccata remittuntur eis, &c.*

*Isaia 43.
Apoc. 1.
Ioan. 1.*

Thomas non erat cum eis quando venit Iesus, &c. Hic iam quaritur nec abs re, An non propterea iste Apostolus absens, habuerit eandem cum presentibus tunc, potestatem? Cum non legatur Christus octaua die iterum veniens eo presente, illi particulariter dixisse, *Accipe Thoma Spiritum sanctum, & sicut misit me pater &c.* Responso, ex Cyrillo in Ioannem ad hunc locum: A simili, Numero. 11. de 70. viris scribitur quod remanserant in castris duo, Heldad & Medad, Nam ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum, sed prophetabant in castris. Sic quia D. Thomas de sacro duodenario erat numero Apostolorum, & quia descriptus erat in libro vitæ & cathalogo duodecim Apostolorum, hac gratia non caruit, & communi collegarum potestate vicaria. Eandem ergo sortitus est cum ceteris, gradus Apostolici iurisdictionem & delegatam potestatem. Sed præstat D. Cyrilli verba subiungere ad robur & pondus resolutionis. Dicimus, inquit, virtutem Spiritus, ex intentione dantis Christi, in omnes Discipulos pertrahisse. Non enim quibusdam sed omnibus Discipulis dedit. Quare liberalitate dantis, non solum presentes, sed etiam absentes Apostoli Spiritum sanctum acceperunt. Quod autem non violentia sed tuta, veraque ista ratio sit, autoritate Sanctæ Scripturæ monstrabimus Numer. 11. iussit Deus quondam Moyse septuaginta seniores Iudæorum eligere. Cum vero duo de septuaginta seniorum numero in Synagoga remansissent, ac Spiritus omnibus illis 70. immixtus fuisset:

*D. Cyril.
Alexad.
Num. 11.*

Num. 11.

Cum verò duo de septuaginta seniorum numero in Synagoga remansissent, ac Spiritus omnibus illis 70. immixtus fuisset: prophetabant quidem qui erant cum Mose, prophetabant autem etiam illi duo qui aberant. Iosue verò mysterij virtutem ignorans, ac secundum Dathan & Abiron facere illos putans rogabat Moysen, ut Heldad & Medad à prophetando vetaret. Tunc diuinus ille vir operationem Spiritus intelligens, respondit: *Quid æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet & det eis Dominus Spiritum suum? Vides, quomodo rationem Iosue Moses reiecit.* Vtinam enim, inquit vniuerso populo Spiritus daretur. Quod tempore suo futurum tamen est, quando Christus, ut in primitiis eorum qui suscepturi sunt, discipulis sufflans dicit: *Accipite Spiritum sanctum.* Non ergo, licet adfuerit Thomas, à participatione Spiritus decidit, quum de numero esset eorum, quibus dignitate Apostolatus decoratis Spiritus debebatur. Huc ilque Cyrillus libro 12. in Ioannem cap. 56.

Non erat cum eis. Nec domi erat Esau, cum Iacob suscepit benedictionem, in Genesi. & Dina filia Iacob, foris euagata stupratur. D. Bernardus, Sermone 6. de Ascensione Domini. *Falleris Thoma Sancte, falleris, si videre Dominum speras ab Apostolorum collegio separatus: In arca Noë manendum, extra quam omnes diluuium perierunt. Extra Ecclesiam non est salus.* In medio Ecclesiæ comparet Christus. Meminisse debuit Sanctus Thomas, huius Pythagorici symboli apud Suidam, item apud Laërtium, lib. 8. in Pythagora, *intra muros non sedis.* Hoc est. Extra publicam viam non eundum. Non igitur communionem collegij deserere debuit Apostolorum, si cupiebat Domini frui aspectu & præsentia.

D. Bern.

*Suidas
& Laërtius.*

Post dies octo iterum venit Iesus. Diem octauum Dominicum diem esse necesse est. Nam vna Sabbatorum ceteris apparuit, id est, die Dominico. Iure igitur, ait Cyrillus libro 12. cap. 58. in Ioannem, sanctæ congregationes die octauo in Ecclesiis fiunt. D. Ignatius Epistola 3. ad Magnesianos: *Dominicam diem omnis amans Christi festum celebret, diem resurrectionis, regalem, omnium dierum supremum, quem expectans Propheta dicebat, in finem pro octaua: (Titulus est seu epigraphe psalmi vndecimi) in quo & vita nostra exorta est, & mortis in Christo victoria facta est: quem filij perditionis negant, inimici Saluatoris,*

Z

quorum

quorum Deus venter est: Sic vir ille Apostolicus ac Christi martyr. *Veni Iesus ianuis clausis*, &c. Cyrillus vbi supra. Miraculosè rursus clausis foribus Discipulis apparer. Miraculum igitur confiterur, contra Sacramentarios. cap. 53. eiusdem libri fusius dixerat: Clausis foribus repente Dominus omnipotentia sua, natura rerum superata, ingressus ad Discipulos est. Nullus igitur quærat, quomodo clausis ianuis corpus Domini penetravit, quum intelligat non de homine nudo, vt modò nos sumus, sed de omnipotente filio Dei, hæc ab Euangelista conscribi. Nam cum Deus verus sit, rerum naturæ non subiacet, quod in cæteris quoque miraculis patuit. Omnem enim mentem ac rationem excedunt, quæ fecit. Deinde subdit. Quod si hanc operationem Christi percipere nequeas, cur potius ingenij humani imbecillitatem non accusas? Hæc Cyrillus.

Hebr. II.
Rom. 8.

Nisi videro non credam &c. Hoc non est credere sed experiri. Heb. II. *Fides est substantia rerum sperandarum.* Ro. 8. *Spes quæ videtur non est spes, Nam quod videt quis: quid sperat?* Fides est credere quod non vides. In Thoma delineantur illi qui omnia per sensum probare volunt, aliàs non credituri. Isaia 7. *Nisi credideritis non intelligetis.* Et Matt. 16. *Neque caro, neque sanguis reuelabit tibi.* Videtur quod maior quasi fuerit fides Scribarum & Pharisaorum, Annæ & Caiaphæ, quam Thomæ, cum omnes illi crediderint militibus custodibus sepulchri, & dederint pecuniam illis, vt dicerent Discipulos furatos fuisse, illis dormientibus, corpus in sepulchro, quod terrè non fecissent nisi persuasum habuissent quod illi milites dicebant de resurrectione Domini. Iste autem noluit tot Discipulis affirmantibus fidem adhibere tot probatæ fidei testibus. Non tamen reliquit Dominus suum in errore diutius detineri Apostolum, sicut nec Petrum postquam negauerat deseruit, sed statim ad lachrymas & pœnitentiam conuertit: Sic & nuac Thomam instruit: Non enim deserit Dominus in finem.

Infer digitum tuum huc &c. Qua in re se Dominus cum Discipulo gessisse videtur, atque ij, qui pretiosam aliquam mercem auætionem expositam vehementer adamantes, vbi illam, mercator iusto pretio vendere recusat, illi contra nimio eius amore capti, non modò iustum, sed superabundans etiam pretium pro ea soluunt. Sic igitur iustum erat, vt tot testibus Dominicam resurrectionem astruentibus Thomas fidem adhiberet: Sed quia hoc facere noluit, eius dilectione

dilectione permotus Saluator, quod ille argumentum ad credendum poposcerat, misericorditer dedit. Sic igitur Dominus cum Thoma agere visus est: Iustus quidem erat, vt tu Thoma, quod ego volebam, voluisses: sed quoniam adeò tardus ac difficilis ad credendum es, ego tibi morem geram, vt quod tu voluisti velim. *Infer ergo digitum tuum huc*, &c. O miram Seruatoris nostri clementiam & lenitatem! Cum enim creaturæ munus esset, vt se se creatori suo accommodaret, atque submitteret: nunc immanis Domini benignitate factum est, vt vice versa creator omnium creaturæ suæ obsequentem exhiberet. Hactenus Ludouicus Granatensis Cõcionè 3. Dominicæ in Albis.

Infer digitum &c. Ostendit se nosse absentia, & scire quam pertinaciter loquurus sit, D. Thomas.

Ludouici
Apoc.
2. Granatensis.

Mitte manum tuam in latus meum &c. Ne dixeris, Christus pro me mortuus est: Sufficit, hoc credere. Manum ad moue operi, antiquum prouerbiū. Opera ergo sunt necessaria, nec sola sufficit credulitas aut *fides sine operibus*, sed seclusis operibus *mortua est.* Iac. 2.

Iac. 2.

Noli esse incredulus &c. Num. 10. *Audite rebelles* &c. increduli. Incredulitas & rebellio coniunguntur. Apocal. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem.* Heb. II. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Ioan. 3. & Mar. ultimo, *Qui non credit condemnabitur etiam iudicatus est.*

Num. 20.

Esto Apoc. 2.

Heb. II.

Dominus meus &c. *Deus meus* &c. Cyrillus lib. 12. in Ioanem cap. 59. Paratissimus fuit, inquit, ad confessionem, qui paulò ante tardior videbatur &c. Sed dicit quispiã: Nonne sufficiebat Thomæ ad cognoscendum Christum statura corporis & faciei lineamenta? Ambiguum hoc certè fuisse. Putare namque potuerunt Apostoli spiritum quandam imaginem sibi Saluatoris assumpsisse, & ad hoc miraculosus per clausas fores ingressus facillè inducebat. Terrestre namque corpus Latiorē secundum suam naturam viam desiderat. Necessariò ergo Dominus noster Iesus Christus latus nudauit & vulnera, liuorēque carnis ostendit: vt Discipulos confirmaret. Ostendit idè turbatis & exterritis Apostolis manus, pedes, & latus. Luc. 24. Vt eos certiores de sua redderet resurrectione. Sic ille.

Luc. 24.

Dominus meus &c. *Deus meus.* Dominus, quia mortem vicerat, qui mortem nostram moriendo destruxit: Et Deus, qui cœulta sciret & secreta cordis. Iob ultimo cap. Nulla tē atet cogitatio: *Meus*, in quo confido, à quo omnia bona

spero. Tu es Dominus, ego sum seruus tuus & filius ancillæ tuæ. Tu Deus meus, ego creatura tua. Apertissima omnium hæc fuit confessio de diuinitate & humanitate. Petrus quidem Matth. 16. confessus fuerat: *Tu es Christus filius Dei uiui*: sed ista adhuc apertior luculentiorque uideatur D. Thomæ fidei professio. *Principium & finis Christus*, propter utramque unitam naturam in vna hypostasi rectè vocatur, diuinam ac æternam; & humanam in tempore assumptam naturam.

D. Greg.
Papa.

Quia uidisti me, credidisti, &c. Notabis ex D. Gregorio Apostolum Thomam aliud uidisse, aliud credidisse. Videbat quidem hominem, Deum uero quem nemo oculis corporis uidere potest in sua essentia, apertè & palam confessus est. Videns externas species Sacramenti Catholicus uerum corpus Christi uerè realitèrque præsentem credit ac protegitur, & adorans exclamat, *o res mirabilis!* Tu es Dominus meus & Deus meus. Ecclesia quidem uisibilis est, ut fufius Concione de fraterna correctione ex iis uerbis: *Dic Ecclesia*: Matth. 18. diximus. Articulus tamen fidei ex symbolo Apostolorum habet: *Credo Ecclesiã Catholicã* Creditur, Spiritu sancto rectore (qui est ei⁹ motor interior ac inuisibilis) gubernari ac dirigi. Hic inseram Catechismi, ex Decreto Concilij Tridentini ad Parachos, in expositione huius articuli; *Credo Ecclesiam, &c.* sententiam. Inquiri, *Quanam ratione nos credere Ecclesiam, ad articulos fidei pertineat?* Nam & si quibus ratione, & sensibus percipiat Ecclesiam, id est, conuentum hominum in terris esse, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse uideatur, cum nec Iudæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent, tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia continentur, uirtusque & efficacia sacramentorum in Ecclesia inens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus conuicta, intelligere potest. Ergo iure optimo confitemur nos Ecclesiæ ortum, munera, & dignitatem non humanâ ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri. Neque enim homines huius Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimam petram ædificauit teste Propheta, Psal. 86. *Ipse fundauit eam altissimus.* Quam ob causam hæreditas Dei, & Dei populus appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed diuino munere tributa. Quare, quemadmodum naturæ uiribus comparari non potest: ita etiam fide solum intelligimus in Ecclesia

clauis

clauis regni cælorum esse, eique potestatem peccata remittendi, excommunicandi, uerumque Christi Corpus consecrandi traditam: Deinde ciues, qui in ea morantur, non habere hanc ciuitatem permanentem, sed futuram inquirere. Sic ibi. Rursus ubi agitur de Ordinis Sacramentis, habetur disertis uerbis, *Quod potestas rum corpus & sanguis Domini nostri conficiendi & offerendi, rum peccata remittendi, quæ Sacerdotibus collata est, humanam rationem atque intelligentiam superat, nedum ei aliquid par & simile in terris inueniri queat.* Sic Catechismus prædictus:

Quia uidisti me, &c. D. Augustinus tom. 9. tractatu 121. ita Ioannem: Videbat; ait, tangebaturque hominem, & confitebatur Deum, quem non uidebat neque tangebatur: Sed per hoc quod uidebat atque tangebatur, illud iam remoto dubitatione credebat. Obserua, *Quia uidisti me, credidisti.* Non ait, *Tetigisti me*, sed *uidisti me*: quoniam generalis quodammodo sensus est uisus: Nam & per alios quatuor sensus nominari solet, uelut cum dicimus: Audi & uide quam benè sonet: Olfac & uide quam benè oleat: Gusta & uide quam benè sapiat: Tange & uide quam benè caleat: ubique sonuit uide, cum uisus proprie non negetur ad oculos pertinere. Vnde etiam hic ipse Dominus: *Infer*, inquit, *digitum tuum huc, & uide manus meas*, quid aliud ait, quam *Tange & uide?* Nec tamen ille oculos habebat in digito. Ergo siue intuendo, siue etiam tangendo, *quia uidisti me*, inquit, *credidisti.* Quamuis dici possit, *Non ausum fuisse Discipulum tangere*, cum se offerret ille tangendum: Non enim scriptum est, *Et tetigit Thomas.* Sed siue aspiciendo tantum, siue etiam tangendo uiderit & crediderit: illud quod sequitur, magis Gentium fidem prædicat atque commendat.

Beati qui non uiderunt & crediderunt. Hactenus ex professo D. August. quasi problematicè loquutus, potiusquam assertiuè quantum ad tactum pertinet D. Thomæ an solum uiderit, an etiam tetigerit cicatrices Christi resurgentis? Ex textu siquidem non conuincitur tetigisse, licet satis accommodè intelligi possit, ut idem probat in uerendi uerbo, etiam tactus, tanquam in genere species. Verum communiter tenetur, quod ad maiorem certitudinem, quasi suis oculis non satis fidens, sed etiam tactum adhibens, & uiderit Thomas atque tetigerit. Ex quo confirmatus, omni dubitationis remoto superatoque impedimento & obstaculo, exclamauit.

Cor. Ias. Dominus meus & Deus meus. Scribit Cornel. Iansenius Concordiæ Euangelicæ cap. 147: Crēdī, inquit, potest Thomam etī a domino admonitum; vt id faceret, quod desiderauerat, a contrectando tamen ipsū & loca vulnerum abstinuisse; quōd agnita Domini facies & vox ei satisfacerent: & præ reuerentia non auderet illum tangere, quia Dominus postea tantum dicit: *quia vidisti me credidisti*: nec dicit: *Quia vidisti & tetigisti*. Certē in hac sententia est Euthymius scriptor Græcus ad hæc verba: Ne sis incredulus, sed fidelis. Et dixit Thomas, *Dominus meus*, &c. Videns in manibus eius vestigium clauorum, & latus ipsius apertum, continuō credidit, non expectans dum contrectasset. Sic Euthymius. Confitetur Dominus & Deum; ex potentia in resurgendo, & ingressu per ianuas clausas declarata: & ex cognitione item occultorum. Hanc autem eius confessionem Dominus non reprehendit, nec reiecit, sed amplexus est ac laudauit. Vnde cerrum est argumentū Iesum Deum esse. Hac Iansenius.

Euthymius.

D. Greg. Pap.

Beati qui non viderunt & crediderunt. Beatitudine fidei, qui non vident & credunt, beati dicuntur: quoniam fides altoqui non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, vt D. ait Gregorius. Tacitē vocationem Gētiū prædicat: *Qui enim credunt, tamen si non viderint, a quē saluandi sunt atque hi qui viderunt.*

Lindanus.

D. Aug.

Multa & alia signa fecit Iesus, &c. Nec omnia scripta sūt in particulari & expressē siue explicitē. Hic locus est de Verbo Dei τὸ εὐαγγέλιον, id est non scripto, contra Hæreticorum nostri temporis dogma. Nihil credendum quod non sit scriptum. In quo refellendo bona pars Panopliæ Euangelicæ Lindani infumitur ad quam recurrere poterūt qui plura desiderauerint. D. August. tom. 7. libr. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 23. Sunt, inquit, multa, quæ vniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur, quanquam scripta non reperiantur. Idem tom. 3. li. 7. de trinitate cap. 4. Nec tres personas alicubi scripturæ commemorare inuenimus. Licuit loquendi & disputandi necessitate tres personas dicere, non quia scriptura dicit, sed quia scriptura non contradicit. Sic ille.

Hæc autem scripta sunt, vt credatis quoniam Dominus, &c. Christus est & Messias, contra errorem Iudæorum, qui alium a Iesu vero Messia expectant, falsōque sibi pollicentur: Filius Dei contra Arrianos, Cherritū quoque & Ebionem

nem asserentes Christum ante Mariam non fuisse. In quos scripsit Ioannes ὁ θίανος, *In principio erat verbū &c.* Ioan. 1. ὁ λόγος, personam filij exprimit patri coæternam & consubstantialē. Vtque credentes vitam habeatis in nomine eius, quia non est aliud nomen sub coelo datum hominibus, Act. 4. *in quo oporteat nos saluos fieri.* Quæ tria fidei præcipua capita, in sua complexus est confessione D. Thomas cui accommodari potest illud, Psalm. 113. *Credidi propter quod locutus sum.* Et Rom. 10. *Ore confessio sit ad salutem.* Dominum vocat propter Christi maiestatem, Deum, propter consubstantialitatem, sicut in Symbolo Catholica canit Ecclesia: *Deū de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero & cetera.* *Consubstantialē patri, &c.* Suum autem dicit, in quem credit, ac sperat in eius nomine se vitam habiturum. Dominum agnoscit propter resurrectionis potentiam: Deū, propter cordis percutationem, dicente Psalmographo: *Ipsē nouit abscondita cordis, naρδων ὄψους* Deus, qui intreret cor. Suum, propter spem ac confidentiam in eum. Quid aperiens de Christi maiestate ac diuinitate dici potuit? *Hæc est mutatio dextera excelsi*, quōd adeo cōtumax & incredul⁹ Apostolus, tam dilertis verbis suam profiteatur fidem qui antea nec Petro affirmanti, nec duobus Discipulis idem confirmantibus, nec reliquis Apostolis idem citra vlam hæitationem asserentibus, fidem habere voluit, sed incredulitate sua persistens, *Nisi, ait, videro, & mitam manum meam non credam.* Quasi dicat: Tantum abest vt vestro testimonio fidem habeam, vt ne ipsis quidē oculis meis habiturus sim, nisi tactus iudicio, de Dominici corporis resurrectione certior fiam. Quid ais Thoma? An non diuina lege præscriptum est, vt duorum vel trium testimonio stet omne verbum? Cur tam multis testibus fide dignis adhibitis, obfirmato animo reluctaris? *Noli esse incredulus, sed fidelis, ait Christus* Satis superque tractatum est hoc argumentum fidem sine operibus ad salutem haudquaquam sufficere. Cum ergo dicitur: *Beati qui nō viderunt & crediderūt*, Ergo, Credere satis erit. Respondeo, ita credendum, sicquē D. Apostolus credidit, vt non solum vera fide, sed etiam obedientia Christi imperium ac dominium agnoscamus. Vera autem obedientia non in verbis, sed in operibus sita est. An non meministi ex duobus filiis, Matt. 21. (quos Saluator Iudæis in exemplum proponit, quorum alter obedientiam patri pollicitus, nihil præstitit. Alter obedientiā

verbis quidem detrectans, iussa patris impleuit) priorem à Domino inobedientem, posteriorem verò obedientem
Mat. 7. appellatum. *Mat. 7.* *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatē patris mei.*
Malach. 1. *Malach. 1.* *Si ego pater, ubi est honor meus? Si Dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum? Adorandus est*
Ioan. 4. *Deus in spiritu & veritate. Ioan. 4.* nempe veritate facti &
D. Greg. executione operis. Probatio enim dilectionis, ait Magnus
Papa. Gregorius, exhibitio est operis. De Scribis ac Phariseis di-
Mat. 23. cit Christus: *Mat. 23.* *Dicunt & non faciunt.* Bene in huius-
 modi quadrat, quod iam citatum est ex *Mat. 21.* *Quid vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios: & accedens ad primum, dixit, Fili, Vade hodie operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait, Nolo. postea autem poenitentia motus abiit: Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait, Eo domine. Et non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicit ei primus. Reliquum est, ut nedum sola & nuda fide, nudisque verbis Deum ac Dominum nostrum Iesum confiteamur, sed per opera id ipsum comprobemus, ut secundum pactum eius vitam quandòque consequamur aeternam eius merito qui dixit: *Matth. 19.* *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, & qui pro nobis mortem perpassus, verè, sicut dixit, resurrexit, quemque D. Thomas disertè agnouit & confessus est: Cum quo habentes eundem spiritum fidei nos quoque veraciter dicimus: Dominus meus, & Deus meus, in nomine tuo saluum me fac, qui es Iesus Saluator mundi,*
 Amen.
 **

Finis Concionum 50. in 5. Decades distributarum quinta Iunij 1586. die corporis Christi.

INDEX

INDEX

INSIGNIORVM RERVM

AC VERBORVM, QUÆ HOC

SECUNDO TOMO SACRARVM

Decadum continentur, Index

locupletissimus.

A.

Deo dimidiam sperare veniam impium. 404
 pagina seu

folio.

Abbas Pambo digito scriptus in terram, ut Christus. 129. 130

Abel permansit virgo. 4

Abraham diē Domini qualem vidit. 313. 314

Abrogato sacerdotio Evangelico, Euāgelium abrogatur. 522

Acacius Episcopus sacra vasa vendidit propter pauperes. 443

A cōspectu principis nemo trinitis diicedere debet. 133

Actio displicuit, passio gra-

ta fuit.

420

Actus duplex ad Prophetiā concurrat. 419

Accusatore deficiente, non est ferenda sententia.

135

Adam quandoque nomen est commune. 578

Adam in Caluarīæ monte sepultus 572. 573. 574

Adā sub Christi cruce fuerat sepultus. 579

Adam in Hebrō, an in Golpho sepultus fuerit, Problema. 574

Addiscentem oportet credere. 80

Adolescens relicta sindone profugus, nō erat ex duodecim Apost. 556

Adorandus Christus in Eucharistia. 526

Adorandus solus Deus, quomodo intelligitur. 436

Z 3

437

- 437 Adoramus ad Orientem.
282 Adulterium furto grauius.
107 Adulteriū apud omnes nationes punitur. 107. 108.
109 Adultera naso mutilata, & cur. 109
Adulter arbori alligatus in partes discissus. 110
Adultera super afinum circumducta. 110. 111
Adulteri ambo securi feriebantur apud Tenedios. 111
Adulteris ambobus nasus lege Imperiali abscissus. 113
Adulteræ historia authentica. 95. 96. 97
Adulteræ historiam quidā reiciunt perperam. 99.
100 Adulteriū captiuitatis Mefseniorum origo. 116. 117
Adulter vnde dicitur. 121
Adulterij grauitas. 121. 122
Aërius negauit preces pro defunctis. 251
Ægyptij primi animorum immortalitatem crediderunt. 248
Ægyptij veteres pro suis mortuis orabant. 248
Aethiopes credunt Purgatorium. 250
Affectus cōpatientiū Christo non damnatur. 380
Agamemnon noctes insomnes duxit. 548
- Alabastrum vnde deductū. 426. 427
Alexander M. matre postulante, in fontem interficere voluit. 349
Alexander infatiabilis laudis. 63
Alexander ab adulterio abhorruit. 114
Alexander cum pompa Babyloniam ingressus. 463
Alexander aurem alteram reo seruabat integram. 135
Alexander Papa 5. diues Episcopus, pauper Cardinalis, mendicus Papa. 467
Amicus verus in tribulatione. 545
Amicus vsque ad aram. 350
Amicorum paria egregia. 277
Amici vox in sacris, malis etiam attributa. 554
Amor meus crucifixus est, dicebat D. Ignatius. 277
Amoris tres sunt gradus. 479
S. Amphilocheus qua arte contra Arrianos Theodosio persuasit. 309
S. Andreas Apostolus quotidie sacrificauit. 522
Angelus pij cuiusdam vestigia enumerat. 61
Angelus cur sedens, in dextris, mulieribus in refectione visus. 655
Angelus quomodo Christū in passione confortauit. 550

350. 351. 352
Angeli boni non horrent crucem. 638
Anguillas piscantes. 682
Annulus ē zona capillaria miraculosè exiliit. 634
Ante Berēgariā nullus realem præsentiam negauerat. 504
Antichristus iure sacrificiū abrogabit. 522
Antichristum suscipient Iudæi. 659
Antiqui ex reali præsentia hæreticos confutarunt. 504. 506
Antonius orator milites sua demulsit eloquentia. 3. 8. 319
Antonij curus à leonibus tractus. 464. 465
Apparitiones Christi quinque die Paschæ. 650
Apparitiones ac reditus spirituum. 683. 684
Apelles pictas à se imagines omnium exponebat iudicio. 296
A Petro lotio pedum coepta. 482. 483
Apis & araneæ cōtraria proprietates. 205
Apostata omnium pessimi. 433
Apostoli sacrificarūt ex act. 11. cap. 521
Apostolis dictū. Soluite eum & finite abire. 279
Apostolis dictum, Soluite & adducite mihi. 452
Apostoli non sine cæremoniis instituti. 715
- Apollinis oraculum de Trinitate. 374. 375
Apud Lacedæmonios adulteri nulli. 113
Aqua in aureo vase, licet à leproso hausta, siue scrupulo bibenda. 398
Aquæ proprietates ac præstantia. 525. 526
Aquam lambentes milites, victores fiunt. 327
Aquam necessariam, respondit ter quidam. 456. 457
Alius ter respondit Pronunciationem, & S. Augustinus ter humilitatē. ibid.
Argumentis probat suam resurrectionem Christus. 702. 703
Arion pisces sua pellexit cithara. 332
Arriani suis dicebāt, tot miracula fiunt à Catholicis. 413
Aristippus naufragium fecit. 669
Arma, quæ impius contra pios sumit, eū persequuntur. 414
Arraxerxes aquā à plebeio hilariter recepit. 403
Artemisia amoris violenti iudicia fecit. 497
Arrianius, sedet ad dexteram, non cōtradicit huic, Hoc est corpus meū. 507
Asini auriculas, quis vt Midas non habet. 459
Asini ingenium in bonā ac malata partem. 461
Asinus viuus & mortuus vti lis populo Israēl. 460
Asinus

Asinus adorauit Christum. 460
 Asmarij cur à maleuolis di-
 cti Christiani. 458
 Asia 12. vrbes terræ motu.
 14. añ. ante passionem col-
 lapsæ. 604.605
 Aspidis surdæ ingenium &
 astutia. 302.303.304.371
 A Theologis de fide instrui
 debemus. 71.72
 Atlantes soli orienti maledi-
 cunt. 286
 Attelabus, quid. 59.60.
 Athenienses & Romani ex-
 tra vrbes sepeliebant. 241
 Athenienses aram ignoto
 Deo cur exerent. 601
 Auaritiæ incommoda. 18.19
 Auarus hydropico similis.
 63
 Audienda vtraque pars, an-
 tequam feratur iudicium
 333.334
 Augusti erga ingratum be-
 neficentia. 215.216.217
 S. Augustinus senex, à Iuue-
 ne addiscere paratus. 235
 Aureliani curus à cervis
 tractus. 464
 Author alicuius mali gra-
 uissimè peccat. 658
 Aurum Tholosanum. 182
 B
 Babylonij agrotos effe-
 runt in forum, quo
 consilio. 381
 Baiazethæ miserrima con-
 ditio. 147
 Baptizati fuerunt Apostoli.
 490.491
 Baptismi Ioannis & baptis-
 mi Christi differentia. ibid.
 Baptizati in fide purgato-
 rium non sentiunt. 596
 Baptisma nõ reiteratur. 489
 Barbari sacra in honore ha-
 buerunt. 191
 Barba & pallium non faciunt
 philosophum. 52
 Barcozba duo, falsi Messia.
 698.699
 Belisarius stipem tãdem pe-
 tit vt mendicus. 469
 Bellum, vnde dictum. 682
 Bellum gerimus, vt in pace
 viuamus. 683
 Bellum hæreticorum, pax
 Ecclesiæ. 226
 Bellum quoddam bonum,
 Pax quædam mala. 711
 Bellum sacrum cõtra sacri-
 legos. 188.189.190
 Bessi hirundines. 338
 Benedicere melsam. 165.166
 Bennolus balthæu abiecit,
 nolens Arrianis fauere.
 367
 S. Bernardus cæcum natum
 spuro illuminauit. 231
 Beza orat pro defunctis. 250
 Beza sacrificij vocem expun-
 git. 521
 Bias, quid est pietas? roga-
 tus, tacuit. 566
 Binarius numerus sacer est.
 451
 Blasphemorum punitiones
 ex sacris. 562.563
 Blasphemus interficiatur.
 376.377
 Blasphemi lingua cauterio
 perfodienda. 376
 Bonorum & malorum spi-
 rituum discretio. 637
 Bonus latro Dimas vocatus.
 598.
 Bonum consilium à prauo
 datum, per probum pro-
 nunciatur. 46
 Brutæ animantes medicinas
 suas agnoscunt. 387
 Bucephalus solum Alexan-
 drũ M. admisit fessorem.
 347.362
 Bucephalo similes, qui in ho-
 noribus mores mutant.
 347
 C
 Cadauer hostem sangui-
 ne respergit præsen-
 tem. 340
 Cadavera apud Rom. olim
 cremata. 245
 Cæcus natus Cidonius vo-
 cabatur. 217
 Cæsar primas non secundas
 tenere volebat. 354
 Cæsar Romam ingressus cũ
 triumpho. 463.464
 Caius Caligula ad tonitrua
 minima paltebat. 616.637
 Caiphæ & concilij contra
 Christum sententia iniu-
 sta. 422
 Caiphæ non fuit propheta.
 418
 Caiphæ symonia. 415
 Caiphæ punitio. 406
 Caiphes cum esset Pontifex
 cur prophetauerit. 418.
 419
 Calices duo in cœna quor-
 sum. 509.510
 Calumniatorũ aliquot ex-
 empla. 39.41
 Caluaria ad pedẽ crucis cur
 depicta. 576
 Caluinica Metonymia à Lu-
 therano consutata. 508
 Camelorum ingenium seu
 natura. 357
 Canis è Nilo bibit & fugit.
 327
 Cãrator cygnus funeris ipse
 sui. 543
 Capillatura ementita. 396
 Caro & sanguis regnũ non
 possidebunt, exponitur.
 691.692
 Carnalis carnaliter omnia
 intelligit. 58
 Caro quot modis sumitur.
 692
 Castra vnde dicantur. 10
 Castellum Bethphage intel-
 ligitur. 452
 Catoni substernebant ve-
 stes in via. 467
 Cautè legendi Sedulius &
 Nicephorus de visitatio-
 ne Sepulchri, per B. Mariã
 Dei param. 648.649
 Causa templi coram Prolo-
 mæo ventilata. 54. & 55
 Cerri fumus per fidem Chri-
 stum surrexisse. 647.648
 Character bestie, est ἀπὸ βουδ.
 228
 Chori tres apud Lacedæmo-
 nios. 493
 Choreas ducentes nec Eu-
 charistiam adorantes pe-
 rierunt. 57
 Christus per familiaria ho-
 mines trahit. 56
 Christus cur furem habue-
 rit dispensatorem. 443
 Christus

rituum discretio. 637
 Bonus latro Dimas vocatus.
 598.
 Bonum consilium à prauo
 datum, per probum pro-
 nunciatur. 46
 Brutæ animantes medicinas
 suas agnoscunt. 387
 Bucephalus solum Alexan-
 drũ M. admisit fessorem.
 347.362
 Bucephalo similes, qui in ho-
 noribus mores mutant.
 347
 C
 Cadauer hostem sangui-
 ne respergit præsen-
 tem. 340
 Cadavera apud Rom. olim
 cremata. 245
 Cæcus natus Cidonius vo-
 cabatur. 217
 Cæsar primas non secundas
 tenere volebat. 354
 Cæsar Romam ingressus cũ
 triumpho. 463.464
 Caius Caligula ad tonitrua
 minima paltebat. 616.637
 Caiphæ & concilij contra
 Christum sententia iniu-
 sta. 422
 Caiphæ non fuit propheta.
 418
 Caiphæ symonia. 415
 Caiphæ punitio. 406
 Caiphes cum esset Pontifex
 cur prophetauerit. 418.
 419
 Calices duo in cœna quor-
 sum. 509.510
 Calumniatorũ aliquot ex-
 empla. 39.41
 Caluaria ad pedẽ crucis cur
 depicta. 576
 Caluinica Metonymia à Lu-
 therano consutata. 508
 Camelorum ingenium seu
 natura. 357
 Canis è Nilo bibit & fugit.
 327
 Cãrator cygnus funeris ipse
 sui. 543
 Capillatura ementita. 396
 Caro & sanguis regnũ non
 possidebunt, exponitur.
 691.692
 Carnalis carnaliter omnia
 intelligit. 58
 Caro quot modis sumitur.
 692
 Castra vnde dicantur. 10
 Castellum Bethphage intel-
 ligitur. 452
 Catoni substernebant ve-
 stes in via. 467
 Cautè legendi Sedulius &
 Nicephorus de visitatio-
 ne Sepulchri, per B. Mariã
 Dei param. 648.649
 Causa templi coram Prolo-
 mæo ventilata. 54. & 55
 Cerri fumus per fidem Chri-
 stum surrexisse. 647.648
 Character bestie, est ἀπὸ βουδ.
 228
 Chori tres apud Lacedæmo-
 nios. 493
 Choreas ducentes nec Eu-
 charistiam adorantes pe-
 rierunt. 57
 Christus per familiaria ho-
 mines trahit. 56
 Christus cur furem habue-
 rit dispensatorem. 443
 Christus

I N D E X.

Christus ab exordio fatigatus. 50.51
 Christus petit parua, sed magna dat. 51
 Christus agnitus Iudæus ex habitu. 52
 Christus cur tristaretur. 546
 Christus non retrocessit. 553
 Christus omnes ad se attrahebat. 104
 Christus bis datus in passione & mystica oblatione. 512
 Christus in cœna sacrificauit. 522
 Christus sæpè legitur fleuisse. 276
 Christus, Prophetæ & Apostoli curarunt viduas. 251
 Christus calicem degustauit. 510
 Christus seipsum communicauit. 510.511
 Christus pro suo populo ut Codrus, mortuus est. 422
 Christus baiulus noster est. 50
 Christus simul in altari & in cœlo præsens. 506.507
 Christus manibus suis solum Petrum baptizauit. 491
 Christus agnus est & Leo. 644
 Christus inter duos latrones tanquã Iudex. 194.595
 Christus solus vir dolorum dictus. 540
 Christus omnes passionis secundum genus sustinuit. 540.541.542
 Christus cum variis mādaucauit, & cur. 383
 Christi solus mediator quomodo. 27
 Christus adiuratus Deum se esse non tacuit. 562
 Christus panes benedixit contra Bezam. 165.166
 Christus Magdalenæ precibus Lazarum suscitauit. 405
 Christus comparatur Absaloni. 619.620
 Christus interpellat sine voce apud patrem. 33
 Christus quomodo noster aduocatus. 31
 Christus cunctator dici potest ut Fabius Maximus. 262
 Christus comparatur prodigo citra impietatem. 515
 Christus trifariam probat se Deum esse. 301
 Christus ante mortem ad se pulturæ mysterium uentus. 445.446
 Christus pedes lauit, ante Communionem. 473
 Christus est fons supra omnem fontem. 94
 Christus naturã *ἀνεκμάπτωτος*. 142
 Christus ferebat corpus suum in manibus suis. 517
 Christus lapidare se molientes, non seuerè ultus est. 314.315
 Christus dedit vitã ne perderet obedientiam. 617
 Christus clamans expirauit, magno miraculo. *ibid.*
 Christi è latere suam efficacitatem

I N D E X.

citatem hauriunt sacramenta. 620
 Christi resurgens multiplices figuræ. 643.646
 Christi caro in Eucharistia adoranda. 83
 Christi crux angelis etiam profuit. 411
 Christo per communionem cõcorporei & consanguinei sumus. 449
 Christi conopeum cur non superpositum. 463.466
 Christum surrexisse circa mediam noctem opinio quorundam. 639
 Christum sequamur ut heliotropium solem. 285
 Christus frangebat panem, ac si scinderet gladio. 674
 Christi ianuis clausis ingressus, probatur. 705.706.707.708.709.710
 Christus non dicendus homo dominicus. 707
 Christiani veteres, cur mortuos uengerent. 629.630
 Christiani tempore Plinij Christo Deo hymnos canebant. 541
 Christianorum ad moriendum magnã alacritas. 267.268
 S. Chrysostronus à Iuda lotionem pedum cepisse putat. 483. sed à D. Petro existimat S. Augustinus. 484
 Tibi signe † benedicedi. 161 ut olim factum. 162.63
 Cicatrix calumnię relinquatur. 42
 Cicatrices cur Christus retinuerit. 688
 Cicatrices profrenniũ, exempli. 688.689.690
 Cicero non poterat uxori & philosophię dare operam. 10
 Cicero morti Socratis illachrymari solebat. 580
 Ciconia adulteram exofculauit. 118
 Ciuitatis etymologia. 451
 Clausus tribus an 4. confixus fuerat Christi, problema. 586. 87
 Clausus quaternis serui olim transfixi. *ibidem*
 Cleanthes audiens, Añinus, non abnuebat. 460
 Cleophæ socius, D. Lucas Euangelista. 650.651.652
 Clericus quis reputatur ex habitu. 52
 Clodia cur Quadrantula siue Quadrantaria dicta. 384
 Clotarius cõtra Yuetorum nimis sæuus. 590
 Cœnam triplicem Christus obseruauit. 480
 Cœlibes vnde dicantur. 6
 Cœlibatus sacerdotum. 5
 Collegium sanctum ob malum vnum non vituperandum. 433
 Colũba Christi symbolum. 704.705
 Comedens lactucã non con signatam à Demone corripitur. 165
 Communio laicorum sub vniuersa specie. 671.672
 Comitibus

I N D E X.

Comitis Matifconensis historia tremenda. 184.185
 Cōcertatio religionis ignis miraculo decisa. 368.369
 Concilia varia malignantiū contra pios. 408.409
 Concilia generalia aduersus hærefes. 409.410
 Concilia 4. œcumenica D.
 Gregorius recipit vt Euangelia. 410.411
 Confessio est de iure diuino. 387
 Confessio B. Thomæ explicatur. 727
 Conscientiæ magna est vis. 134
 Considerandum, amice ad quid venisti? 554
 Consiliū Themistoclis reicitur quia non honestum. 416
 Consilium quid, ex Theophilo antecessore. ibidē.
 Conciliarij boni quærendi. 411. 412
 Consilium Iuuenū Roboam fecit egenum. 412
 Consolatio super cæcitate. 218
 Consubstantialitas confirmatur ex communione. 505
 Cōstantinus M. cruces tres fabrefieri fecit. 455.456
 Contemplationi intenti vtrius cura non tanguntur. 154
 Contra fucum mulierum. 393
 Contra Hugnoticos templorum expilatores. 185.186
 Cornu bos capitur, voce ligatur homo. 400
 Corpus quantum, non sub modo quantitatio in Sacramento. 711
 Coruorum pullis Deus mirè prouidet. 157
 Cordis in animalibus situs. 399
 Cor in homine vergit sinistrorsum, cur. ibid.
 Corporū resurrectionis veritas. 693
 Corpus gloriosum. 4. dotes habet. 703.704
 Crausus Rom. insatiabilis auri. 63
 Crausus ἀγαπῶν dictus olim 276
 Cras credo, hodie nihil. Pro uerbium. 386
 Credo Ecclesiā exponitur. 724
 Crux Gabiana à Cicerone eleganter descripta. 581
 Crucis positio quid in se cōtineat mysterij. 583
 Crucifigendi prius flagellabantur. 568
 Crucifigendi potabatur vino aromatico. 612.614
 Cupressus funebris arbor. 246
 Cur post resurrectionē Christus manducauit. 693
 Cur non dictum, Dicite matri & discipulis. 641
 Cur adulteræ historiam aliqui exciderunt. 106
 Cur post processionem legitur passio in Ramis, 468
 Cypriani locus insignis pro facili

I N D E X.

sacrificio Missæ. 526
 Cyrillus Hierosolymitanus, aulæ sacra vendidit. 442
 D.
 Dæmon stetit super brachium crucis Christi, & quare. 610.611.612
 De absolutione & confessione sacramentali. 452. 453
 Damaris Dionysij Areopagitiæ vxor. 232
 Dauid Elroi, falsus Messias. 700.701
 Decisio Chalcedonensis Concilij per S. Eufemiam facta. 370
 Dedicatio templi cur celebranda. 358.359.360
 De lymbo patres à Christo descendente ad inferos e ducti. 616.617
 Delitiis licitè pij diuites vtuntur, non neglectis egenis. 440
 Demosthenes timidus scuto abiecto fugit. 336
 Demosthenes clypeo inscripsit, Bona fortuna. ibidē.
 Democritas sepulchra incolebat. 632
 Democritus sponte seipsum exoculauit. 219
 De mortuorum resurrectione Prophetiæ. 645.646
 Demonstratio contra Bezzam, corpus Christi realiter esse in Eucharistia. 508.509
 Dentatus tribunus pleb. vulnera nulla in tergo habuit. 553
 Desperationem in sanctum sanctorum cadere non posse. 610
 Deus suorum causam suscipit, proque eis respondet. 402
 Deus trifariam accipitur. 377
 Deus solus ἀγαπῶν. 301
 Deus imprimis colendus. 84.85
 De^o quare amicos infirmari permittat. 259.260
 Deus peccatores non audit, exponitur. 230
 Deus tarditatem supplicij grauitate compensat. 182
 Deus Christus, & sacerdos peccata remittunt. 720
 Deipara de filij resurrectione certissima. 627
 Deipara plusquam martyr ab antiquis dicta. 599.600
 Deo soli καρπία competit. 437
 Detractio cauenda. 42.43
 Detractoribus haudquaquā credendum. 43
 Dicite, non concutite, non impiè interficite. 453
 Dicite discipulis & Petro, cur nominatim illius meminuit. 640
 Dictamnum vulneribus medetur. 387
 Dido vri maluit, quàm secundo nubere. 69.70
 Dies breuis, opus multum, ait R. Symeon. 320
 Diffidentiae verbum nō est, vt quid me dereliquisti. 609.610
 Aa Dion

I N D E X.

Dion in filij morte non fleuit.	273	Ecclesias à se dirutas reedificare debent Hæretici.	189.190
Discipulus ille notus Pontifici, erat Ioannes.	557	Ecclesiæ bona sunt pauperum.	443
Discipulorum alij freno, alij calcaribus egent.	150	Eclipsim solis prodigiosam, S. Dionysius conspexit.	601.602.603
Distribuens egenis fit ditior.	170.171	Elephantus adulteros interfecit.	118.119
Doctorum maxima pars cæset Adam in Caluaria fuisse sepultum.	572.573.574.575	Elias de cælo ad Ioram litteras misit.	26
Dominus regnavit ligno sicut per lignum, esse de textu.	488.489.490	Emaus Nicopolis dicitur, & quare.	654
Dominus ubi querendus ac inveniendus.	321.322	Emorrhoida Veronica, statuam Christo erexit.	184
Dominia trahunt secum necessitas multas.	466	Encaniã templi spiritaliter celebranda.	378
Domus beata, ad quam Christus venit.	238	Ephemera febris vnde dicitur.	16
Dormitionis incommoda ex sacris.	552.553	Ephemerum animalculum, ibidem.	
Drusus quid ageret, omnibus perspectum cupiebat.	286	Epiphanius erga pauperes largus.	173
Duce percusso totus dispergitur exercitus.	544	Efurentibus benè sapiunt hordeacei panes.	156
Duorum ad afinæ solutionem missorum mysterium.	451	Esca eadem per modum cibi, & per modum lactis.	499.500
Didymus Alexandrinus, à parva ætate cæcus.	218.219	Ethnicorum impostura contra Iudæos & Christianos.	458.459
E		Et si scriptum non sit credendum tamen, primò matri apparuisse Christum à mortuis rediituum.	641.642.643
Ebrietas parricidij causa.	14.15	Euangelia 4. tribus linguis descripta sunt.	588.589.
Ecclesia Rom. est Catholica		Euangelistarum conciliatio, ante sex dies Paschæ, & scitis	
D. Ambrosio.	35		
Ecclesia Rom. est Domus Petri.	ibidem		
Ecclesiarum immunitas.			

I N D E X.

scitis quia post biduū Pascha fuit.	447.448.	consequenter.		vobis vt vnus homo.	420
Euangelista nõ effecit Capham improbum iniuriis.	419	Eucharistia fractio panis dicta.	669.670	Expositio scholastica, sanquis Christi qui seipsum obtulit.	511
Eucharistia sub vna tantum specie data.	670	Eucharistia nostræ resurrectionis Symbolum quomodo.	524	Expositio Prophetæ. Ecce rex tuus venit tibi.	458
Eucharistia adorata à S. Gorgonia.	527	Eucharistia viaticum maximum necessarium.	511	Erinaci parum differt.	386
Eucharistia teletwv teletwv dicitur.	499	Eutychius impalpabile resurrectionum corpus dixit.	691	Ex schola Christi prodeunt meliores & doctiores.	229
Excitare ædificium eleganter dicitur.	204	Excommunicati αποσωγωγοι.	227	Exempla eorum, qui multa passi sunt.	661.662.663
Exempla præclatorum virorum nobis seligenda.	492.493	Ex ebrietate idololatria provenit.	15	Exuperius vasa sacra egenis erogavit.	441
Exemplis constat licere quandoque fugere.	243.244	Ex Euagelio Heb. sine punctis realis præsentia patet.	502	Extra publicam viam non eundum.	721
Ex facie externa non temerè censendum.	211	Ex maiorum sententia etiam sentiendum.	75.76	Ex vino luxuria.	164
Ex habitu splendido non temerè iudicandum.	293	Expositio huius, Expedit		F	
Expositio huius, Expedit				Fabricius medicum Pyrrhi, ad illum vinculum misit.	417
				Fabricius Pyrrhum medicum proditione perire nõ consentit.	ibidem.
				Fabula omium & Luporum.	235
				Fabula pro re gesta etiam sumitur.	218
				Fabulari quid significat.	655
				Facere pro sacrificare in sacris ac profanis scriptoribus.	520
				Falsi testes contra Christum in tribus deprehensi.	561
				Fama bona præcipue curanda.	298
				Febris erratica.	16
				Febris tertiana.	17
				Febris hectica.	19
				Febris continua.	18
				Febris vnde dicitur.	13
				Febris symptomata & accidentia.	20
				Febris spiritualis quæ fit.	21

I N D E X.

Felices artes quando. 71
 Fides antiquorum & nostra eadem. 80
 Fides à patribus tradita tenenda. 78
 Fidei capita 3. præcipua. 727
 Fiducia Christianorū resurrectio mortuorum. 623
 Figuras passionis Christus interpretatur. 666
 Figuræ Baptismi & Eucharistiæ in utroque testamento. 177
 Feminas *omnes* esse oportet. 258
 Fœmineus sexus deuotus cur dictus. 629
 Fons Siloë miraculosus. 223
 Fons in Emaus miraculosus. 654
 Fornicatio simplex est peccatum. 70
 Fornicatores multis nominibus rei sunt. 70
 Fortuna glabo insistēs quid signat. 146
 Fossa semper aperta in ordine S. Brigittæ cur. 632
 S. Franciscus dicebat, Tantum scis quantum operaris. 107
 Fratres Christi qui dicantur. 355
 Fuga reum prodit, & conficium. 134. 135
 Furiosos fugere bonum ac salutare. 315
 Furtū quid & peccatus. 444

G.

 Gladius laqueari appensus super Democlem. 146.
 Gladius alius corporalis, alius doloris. 598
 Gratia vocatur aqua. 328. 329
 Gruēs Ibyci vindices. 337. 338
 Gula est insatiabilis. 63. 64

H.

 Habitus non facit Monachum. 52
 Habitus impudicus, impudici cordis nuncijs. 392
 Hæretici Papam quare atrocius persequuntur. 544. 545
 Hæretici Samaritanis similes. 55. 56
 Hæretici Alexandro nodum Gordiū secati similes. 236
 Hæretici ex Physica contra fidem arguantur. 59
 Hæretici quid adorent, nesciunt. 82
 Hæretici fungis similes. 417. 418
 Hæretici proditores vt Iudas. 555
 Hæreticis nō fidendum. 712
 Herodis tetrarchæ apud Ludunum exilium. 567
 Helenæ Ierosolymis virginib⁹ ministravit. ibidem.
 Heliogabalus cœnas imaginarijs exhibuit. 513. 514
 Hercules Gallicus orationis dux ac sermonis. 332
 Herculi duæ mulieres apparentes. 663. 664. 665
 Herodotus ex ambitu, Dianæ templum incendit. 354
 S. Hilariōn cæcam spūto illuminavit. 231
 S. Hieronymus problematiscus est de loco sepulture Adam.

I N D E X.

Adam. 575
 Homeri versus (Alexandro) præstantissimus. 455
 Homo est animal natura mutabile. 264
 Homicidium, grauissimum peccatum. 209
 Homicidium à Deo mirè deprehenditur. 338. 339
 Horas multas habuit Christus. 475
 Hordeum frugalitatis symbolum. 154
 Hugnotici calices vt Donatistæ rapuerunt. 438
 Hugnotici sepulchrorum violatores. 244
 Hugnotici Scythis deteriores. 245
 Humilitas rara, quæ gloria non tangatur. 353
 Hur spūtis Iudæorum suffocatus. 563
 Hydriam relinquere; quid designat. 95
 Hymn⁹ quid, quorūque comprehendat. 542
 Hymnus magnus à Christo decantatus. 542. 543
 Hymnum post cœnam canere debemus. 543

I.

 Iacob angelum inuocauit. 34
 Iacob patriarchas vitæ functos etiam inuocauit. ibidem.
 Idus Martiæ nondum præterierunt. 660
 Ignorantia mater erroris. 56
 Imperator hordeo vescitur cum voluptate in fame. 156
 Imperator sitiens aquam bibit putridam. ibidem.
 Imperator prouideat, vt pauperibus alimenta non desint. 150
 Imperatrix vxor Maximi ad mensam D. Martino ministrat. 484
 Imperiales constitutiones pro cœlibatu. 9. 10
 In conuiujs Palæstini amicos vengebant. 447
 Intruēta oblatio. 509
 In Eucharistia in veritate Deus adoratur. 87
 In Eucharistia signum est & veritas simul. 525
 In excidio Hierusalem mater filium suum vorauit. 580. 581
 In suam dilexit suos, quomodo exponitur. 476. 477. 478.
 In faciem cadunt boni, mali autem retrorsum. 547
 Inhospitales, barbari erant. 411
 In horto magna mysteria. 546
 In Iuda licet sit apparenter penitentia, manca ramen est. 563. 564
 Inimicos, in testimonij adducere, innocentis est. 559
 Iniuriōsa rapismata de emancipationibus sublata. 559
 In lege, panes & vinum offerrebantur. 526
 Innocens nullus; si accusare sufficiat. 297

I N D E X.

In omni cōgregatione, ma-
li reperti. 433
In orando Pauli Æmylij
percinacia seu cōstantia.
349
In quibus Samaritani à Iu-
dæis differebant. 53.54
In religione non mouenda
ne moueris. 77
In Sacramento corpus est
quantum, non sub modo
quantitatiuè. 507
Insonnis interfecti innocē-
tia patuit, cum lac pro
truoire profluxit. 126
In Spiritu & veritate quo-
modo colitur Deus. 85.
86
Iscariotes vnde dictus. 429
S. Ioannes elemofynarius
semiperfectum sepulchrum
cur relinqueret. 632
Iob angelos inuocauit. 34.
Ioseph virginis sponfus vir-
go fuit. 355
Ioseph an superstes fuerit
tēpore passionis, Proble-
ma. 600
Iouianus volebat nisi Chri-
stianus imperare. 367
Iudas Christum hominem
tantum credidit, in extre-
mis. 564
Iudas se suspendens, graui-
quam prodens peccauit.
Ibid.
Iudas etiam sacrilegus erat.
444
Iudas vxorem habebat & fi-
lios. 444
Iudæ mors qualis secundū
Græcos. 564.565

Iudæ pedes Loti à Christo.
481
Iudæi rogātur, quis à Chri-
sto alius super asinā Hie-
rusalē est ingressus. 454
455
Iudæi impiè contra Chri-
stum allegant. 625
Iudæi ligatos iudicib⁹ tra-
debant à se damnatos.
563
Iudæi moderni pro suis mor-
tuis orant. 248.249
Iudex solum inspiciat veri-
tatem. 212
Iudex corruptus à Camby-
se excoriat. 213
Iudices Dij vocantur. 378
Iudices pro tribunali sedē-
tes, & cur. 570
Iudicum manibus carentiū
effigies, cur. 212.213
Iustitiæ pictura quid adū-
brat. 128
Iustitiæ obliqua virga. 213
Iustitiæ genera tria ex Pla-
tone. 241
Iusto semper benè est. 261.
Iusta funebria. 242

L

L Aïci lambunt sanguinē
in corpore. 511
Latro inter Martyres com-
putatus ab antiquis. 595.
592.593
Latro beatus in suo sāgui-
ne baptizatus. 595.596
Lazarus loca pœnarum dili-
genter indicauit susci-
tatus. 432
La

I N D E X.

M

Lazari suscitatio quare c.ii.
Ioan. posita. 217
Lazari suscitatio cur in me-
dio Euang. Ioan. posita.
318
Lazarum cur nominatim
expressit Christus. 278.
279
Leges humanę telis aranea-
rum comparata. 106.214
Leo adulteram leenam pun-
nit. 117
Leuare oculos, quid signi-
ficet. 92
Lex Leucanorum de hospiti-
bus recipiendis. 431.
668
Libido manet infariata. 63
Limbus per Christum an ex-
toto sublatus. 617
Lingua refrenare. 675.676
Lingua obloquentis cōtra:
Synodum abscissa radici-
tus. 676
Locus quare vocatur. 215
Locus medius honoris du-
citur. 680
Loripedem rectus derideat,
non luscus luscum.
Lucis octo proprietates. 281
282
D. Ludouicus pauperibus
pedes abluebat, Christi
instar. 485
Lutherus, Mosem mediato-
rem fatetur. 28
Lux præ cæteris charissima
exoptataque. 282
Luxuria, olla est succenta.
63
Lycurgus in vrbe sepelire
cur fuerit. 243

M Achabæi vnde deno-
minati. 363.364
Machabæorum libri Cano-
nici. 562
Machometus posuit Purga-
torium. 248
Magdalena olim coniuga-
ta. 382.383
Magdalena heb. quid si-
gnat. 381.627
Magdalena sibi quasi de ven-
eno medicinam confe-
cit. 390
Magdalena pœnitentia 30.
an. in Balnia Massilia. 380
Magdalenam sapē Christus
defendit. 402
Magistratus, lex loquēs, lex
autem mutus magistra-
tus. 333
Magistrarum vigilantē esse
oportet. 111.548
Magnates raro audiunt cō-
ciones. 559
Magni fures paruos suspen-
dunt. 133
Malchus ingratus, alapam
impegit Christo apud An-
nam. 556.559
Mali corui malum ouum.
28.29.517
Mauium consilium cōsultori
pestimum. 406
Manducatio duplex. 693
Manna pluit, Marriani Imp.
tempore. 158
Manna inferius dignitatē
Sacramento Eucharistiæ.
516
Mane nobiscū, exponitur.
Aa 4 668

I N D E X.

668.
 Manuum ablutio innocen-
 tiæ signum. 570
 Maras bonus vicinus. 225
 Marcus euangelium latine
 scripsit. 588.589
 Margareta Alanum Char-
 tier dormientem cur o-
 sculata. 211
 Mariæ Egyptiacæ stupenda
 conuersio. 380
 Martha fratrem defunctum
 precibus Christi iuandū
 credidit. 270
 S. Marialis, puer ille, de quo
 Ioann. 6. fuisse creditur.
 153
 S. Martinus famulo suo sæ-
 pè ministrabat. 484.485
 Masculi columnæ sunt fa-
 miliarium. 240
 Matrem Ioanni cur Chri-
 stus in sua morte com-
 mendauerit. 600
 Maximi Philosophi, maxi-
 mi hæretici. 60
 Meccenas tumultum nō cu-
 rabat. 242
 Medicus pollicetur vene-
 no Pyrrhum occisurum.
 417
 Medici spirituales, impri-
 mis euocandi. 260.261
 Mediū multiplex Christus
 tenuit. 677.678
 Medio tutissimus ibis. 373
 Melchisedech cœlebs, vir-
 gōque permanfit. 5
 Melerius tribus digitis Tri-
 nitatem ostendebat.
 366.
 Melius tacere de absentibus,
 quàm malè loquī.
 558
 Melius Deo, quam egenis
 absolute impedimus, ac
 pauperibus in casu. 446.
 447
 Memoria lapsus in D. Chry-
 sostomo aliisque eximii.
 104
 Memineris qui fueris antea,
 & qui nunc sis. 237
 Mendacibus vera dicenti-
 bus non credendum. 38
 Me non semper habebitis,
 quomodo intelligendū.
 448
 Mensæ benedictio ex Pru-
 dentio. 164
 Meretrix pudicam. Prouer-
 bium, vt Sus Mineruam.
 234.235.
 Meretricis cuiusdam mira-
 bilis conuersio. 381.382
 Messalinæ libido insatiabi-
 lis. 63
 Milites cœlibes esse oportet.
 11
 Milites quo consilio Christi
 vestes partiti sunt. 589
 Miraculum duplex in Laza-
 ri suscitatione. 278
 Miraculum aquę ascenden-
 tis ad os putei. 58
 Missæ 3. partes essentielles
 ex Christi institutione
 520
 Missæ nomen Heb. haberet
 16. c. Deut. 518.519
 Missæ sacrificium propitia-
 torium. 509
 Missam noui testamenti o-
 blationem esse probatur

I N D E X.

524
 Missa fugatur malignus spi-
 ritus. 686
 Morbi per contraria curan-
 tur. 16
 Moriantur cum eo, id est,
 Lazaro. 268
 Morientes non amittuntur,
 sed præmittuntur. 269
 Mors quid. 201
 Mors omnibus æqua. 239.
 240
 Mors Christi necessaria no-
 bis, vt ad patriam sit re-
 gressus. 421
 Mors Christianorum, tran-
 situs est ad patrem. 474
 Mortem non exhorresca-
 mus. 265.266
 Morris nostræ dies, sit ante
 oculos. 447.632.633
 Mortui sunt lugendi. 255
 Mortui non sunt immode-
 ratè descendendi. 254. 271.
 272
 Mos vetustatus tenendus. 78
 Mos iudaicus nō fuit mor-
 tuos comburere. 245.246
 Mos, maiorum laudes ad
 ribias canere in epulis.
 493
 Moses dicitur in sacris licè-
 ris mediator. 27
 Mosem mediatorem fate-
 tur Beza contra Caluinū.
 28.29.31
 Motus naturalis, ad termi-
 num velocior. 479
 Mulier quædam 22. maritos
 habuit. 68
 Mulieris animus, Prouer-
 bium. 252
 Mulieris septies ictæ mira-
 culum. 124.125
 Mulierem cur potius quàm
 matrem vocauerit Chri-
 stus. 600
 Mulieres ambiciosius se ge-
 rentes reprehenduntur.
 392
 Muliebris infania in vesti-
 tu. 394.395
 Multis eget, qui multa ha-
 bet. 49
 Multiplicatio panum per S.
 Apollonium. 174
 Mulus S. hostiam à S. Anto-
 nio præsentatam adora-
 uit. 527
 Mundus Coruorum instar,
 nigros sibi similes dili-
 git. 348.349
 Mundus lucens. *nispus*, à lu-
 ce ornatus. 282
 Murmuratio quid & quo-
 ruplex. 434
 Murmurantes contra tem-
 plorum ornatum, qui-
 bus similes. 437.439
 Murmuris & detractionis
 graue crimē. 434.435.436
 Mysterium Pentecostes, in
 Genesi præfiguratur. 330

N.

Nardus pistica, vnde di-
 cta 425.426
 Ne Hercules quidem ad-
 uersus duos, ait Plato.
 555
 Nemo mittat falcem in
 messem alienam, ait Do-
 mianus

I N D E X.

miuus.	566	gebat.	504
Nescis quid pariat craftinus dies.	136	Nouatiani peccata per sacerdotes remitti negabant.	433.719
Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.	385	Noueris tempus.	352
Nestorius sit hæreticus, negligens Patres.	79	Nudos operire viuos & defunctos.	630
Nestoris lingua melle profuebat.	331	Nullus passus pij viri deperit.	403
Ne Sutor ultra crepidam.	72	Nulla figura potest præstare vitam.	516
Nicena Synodus Syngrapha defunctorum comprobata.	370	Nubere pluries intemperatiæ signum.	68
Nihil esse post mortē, Epicuri schola est.	623	Nuptiæ bis tæruè repetitæ licitæ.	68.
Nodum Gordium non soluit, sed secuit Alexander Magnus.	201.202		
Non cras quod hodie poteris.	386		
Non euerti sed cõuerti dicebat S. Bartholomæus.	332.333		
Non extra domum Symonis ifirmos curatos, quid adumbrat.	45		
Non me mutabis in te, sed mutaberis in me.	497		
Non permittendæ hæreticis conciones.	44		
Non simile casus tesseraũ & corporum.	422		
Non temere credendum calumniæ.	39		
Nos sumus quodammodo finis omnium, ait Philosophus.	400		
Notitia quædam theoretica alia practica.	208		
Nouatius per corpus & sanguinẽ Christi iurare co-			

O

Obitus boni & mali, in quibus differant.

474.

Obrepiat non intellecta se-nectus.

320

Oculus domini impinguar equum.

149

Oculus longo otio redditus utilis.

10

Olitorem oderat Alexander M. qui radicitus euellit olera.

457

Oliuarum rami, quid designent.

470

Opera necessaria.

716

Optimum condimentũ facies.

155

Orare pro defunctis.

247

Ordo filiarum penitentiũ vocatur ordo Marię Magdalena.

383

Oriẽs vocatur Christus.

282

Ornatus seu mūdus muliebris pompaticus repreh-

hen

I N D E X.

hensus.

394

Orpheus & Amphion saxa serâque suo ore mouerunt.

332

Ostiositas mater malitiæ.

19.

Osanna in excelsis quomodo exponendum.

471

Osanna creberrimè in Tabernaculorũ festo inclamatum.

345.346

P

Pabulum animi, verbum Dei.

303

Pacis consequendæ, Media.

682

Pacis præclara encomia.

680

Pacis tempore Iani templum clausum.

705

Palma victores coronabantur.

469

Palma conditio: & Palmarum festum.

469.470

S. Pambus theatralis mulieris perditionẽ deserit.

380

Pampilonæ muri, vt Hiericunthini corruerunt.

199

Panis facierum quare dicitur.

502

Panis benedictus Catechumenis datus.

163.164

Panis Angelorum quomodo intelligitur.

499

Panis absens non nutrit, aut panis figura.

513

Panum diuersitas.

179.180

Parabola elegans, de mortis incertitudine.

320.321

Paradisus ibi vbi Deus videtur beatificẽ.

597

Parcere personis dicere de vitiis.

385

Parentibus & amicis quatenus gratificandum.

349

Parentes liberos corrigere negligentes, eos perdunt.

14.15

Pascha est festum festorum.

645

Pastoris boni tondere, non deglubere.

457

Pastores vigilantes.

348

Patres sic senserunt, dicunt Catholici.

73

S. Paulinus pro Viduæ filio seruum se præbuit.

252.253

S. Paulus cæcum natum crucis signo illuminauit.

331.

232

S. Paulus non habuit vxorem.

2

Pauperes Christo non sunt præferendi.

439

Pausanias gloria accensus Philippum interemit.

354

Pax, Trinitatis Symbolum.

681

Pax optima rerum, ibidem.

711

Pax triplex.

711

Peccatores, qui vocantur.

384

Peccati pœna est, memoriã futuri perdidisse iudicij.

595

Pedes Domini sunt misericordia & iudicium.

388

Pedum lotionis mysterium.

488.489

Pellicani proprietas.

551

Per comestionem cõfirmatur resurrectio.

425

Periculosissima est in vltimũ diem

diem

I N D E X.

diem promissa securitas. 386
 594
 Peregrinus pro ignorante. 211
 655
 Peregrinationes votiue. 655
 656
 Peregrini conditiones. 656
 Percutibus se, Deus dat gratiam. 57
 Petrus negauit ore, sed non corde. 560
 Petrus dicitur Petra Ecclesiæ. 36
 Petrus fundamentum Ecclesiæ. 37
 Petrus baptizatus fuit. 490
 Petrus princeps Episcopalis coronæ. 35
 Petrus solus inter Apostolos coniugatus. 3
 Petrus ter presumptiosè loquitur. 544
 Petri zelus pro magistro laudandus. 545-555
 Petri vxor, pro Christo mortem perpeffa. 4
 Petronella Petri filia, Virgo permanfit. ibidem
 Phantasmata, siue spectra. 687
 Philetus magus abiit, rediit Christianus. 316
 Philosophi Hæreticorū patriarcha. 59
 Phlegon Ethnicus Eclipsim in suas retulit historias. 603
 Phocio in faciem consputus patienter tulit. 559
 Phœnicis natura ac proprietates. 640. 646. 647
 Phryne meretrix, sine vlllo fūco. 386
 Physiognomia non omnino incerta aut fallax. 211
 Pilatus suipfius homicida. 567
 Piscis nomē, i. x. p. s. Christum adūbrat. 178. 694
 Placilla angusta, vt ancilla egenis ministravit. 483. 484
 Plato defunctos res humanas curare dixit. 27
 Plato posuit Purgatorium. 248
 Plato, Socrates, Callisthenes, propter veritatē male accepti. 352
 Plus tribuit Domin⁹, quā rogetur. 397
 Plus petitur quatuor modis 659. 660
 Pœnitentiæ tres partes. 142
 Polemon Xenocratis oratione in melius mutatus. 317. 379
 Pollicitationis verba exponunt verba exhibitionis. 512
 S. Polycarpus noluit Christum blasphemare. 375
 Popilius ingratus Cicero-nem interfecit. 556
 Porphyrio auis adulteras odio prosequitur. 117. 118
 Possessiones veræ, quæ è naufragio enarrant. 501
 Postulata. 4. ad probandam Realem præsentiam. 502. 503
 Principes hæreticis silentiū imponant. 38
 Principis boni quodnā officium.

I N D E X.

cium. 198
 Priuilegia paucorum nō faciunt legem. 596
 Propheta futura, externis etiam signis præsignabāt. 449. 450
 Proprium corpus dedit & sanguinem in cœna Christi. 507. 508
 Propter fidem passionis deridemur à Turcis & infidelibus. 647
 Protergenis & Apellis concertatio. 478
 Prouoco ad Philippum sed sobrium. 128. 129
 Pseudochristi 7. à Iudæis recepti. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701
 Ptolemeus ab vxore meritò reprehensus, de temerario iudicio. 422
 Pudica matrona nisi semel non nubit. 69
 Puer quinquennis, blasphemus ad Tartarum delatus. 377. 563
 Pueri Persarum discunt verum loqui. 67
 Punitio horrenda sacrilegorum. 183. 184
 Purgatio vulgaris per Canones sublata. 123
 Puteus Iacob, est puteus amoris. 50
 Puteus scripturæ altus est & profundus. 60. 61
 Putei tres in Genesi, quid signant. 94
 Pithagoræ litera, quid adūbraret. 663
 Quidam viris 14. nupsit 68
 Querit Deus vt dicamus, ignosce mihi. 67
 Qualis vir talis oratio. 560
 Quamuis Christus semel in altari tamen incruente quotidie offertur. 522. 523
 524
 Quare Mahometum ac modernos hæreticos multū sequantur. 371
 Quartana febris, quid mysticè designat. 17
 Quia soluendo non sumus donat Deus multa gratis. 359
 Quibus se Christus palam manifestat. 237
 Qui cum Christo surrexerunt, non mortui iterum. 618
 Quidam iudicium Dei non frustra prouocauerunt. 310. 311
 Quidam à Deo immediatè edocti. 206. 207
 Qui expungere nititur misiam, euellere conatur Christianismum. 522
 Qui non est hodie, eras minus aptus erit. 386
 Quocūque ceciderit lignū &c. explicatur. 210. 221
 Quodnam maximum fuit Signorum Christi. 181
 Quod quis de se dicit, non illic falsum. 290
 Quod non capit Christus in pauperibus, rapit fiscus. 443
 Quomodo ad Virginem dicimus,

cimus, peccatorum misere. 31
 Quomodo pater glorificat filium. 312
 Quomodo, Christus in Euāgel. Magdalenæ primò visus dicitur. 643
 Quorum remisistis peccata, &c. exponitur. 718. 719
 R
 Abbini antiqui transubstantiatione agnoscunt. 50. 502
 R. David Kimhi illā etiam agnoscit. 498
 Ratio valida probans sanctos pro nobis orare. 24. 25
 Ratio euincens Purgatoriū esse. 251
 Rationibus victi, dentibus vincere nititur Hæretici. 236
 Recedant vetera, noua sint omnia. 497
 Reges nostri tactu à serofulis curant. 419
 Reges Christi exemplo hæreticos flagellant. 81. 182
 Regiæ conditiones Christi. 455. 456. 457
 Regina cæli lætare, &c. unde habuit originē. 625. 626
 Regum officium viduis subuenire. 252
 Religionem palam profiteri oportet. 365. 366. 367
 Relinquit omnia Christum sequentes. 89
 Rambertus Archiepiscopus vasa sacra in pauperes impendit. 442
 Remora pisciculus, naues magnas sistit retardat. 288
 Reo absente nec audito sententiam ne feras. 413
 Representare, rem presentem exhibere significat. 525
 Res ecclesiæ in pauperes licite insumuntur. 441
 Resurgens Christus, primò matri apparuit. 641. 644
 Resurrexit sicut dixit, exponitur. 639
 Resurrexit Christus, primò rora. 640
 Resurrectio Atheniensibus visa impossibilis. 613
 Resurrectio corporum ex Eucharistia probatur. 504. 505
 Roboam propter aucta tributa, defectionem sensit. 458
 Rotæ instabilitas. 144
 Rex in medio regni habitat. 678
 Rex Deo seruiat, edicta pro eius religione faciendū. 196
 Rex Yuetoti. 590. 591
 S
 Sacerdotes, Leuitici cur vxorati. 73
 Sacerdotes Paganorum continent se, dum sacrificare debent. 12
 Sacerdotes legitimi, qui à Pontifice Rom. approbantur. 36
 Sacerdos ante communionē manus cur abluat. 474
 Sacer

Sacerdotes, quare coronam hodie gestent. 568
 Sacerdotum legis & Euāgelij differentia. 453
 Sacramentarij Ætopico canini similes. 514. 526
 Sacrilegi apud inferos penas luunt. 191
 Sacrilegus à lupo deuoratus. 192
 Sanguis effusus clamat ad Deum vindictam. 319. 340
 Samaritana argumentū ducit à Patribus. 73
 Samaritanæ libido insatiabilis. 61
 Sanctificatio per Missam & Sacramēta applicatur. 615
 Sancti defuncti orant pro nobis. 34
 Sancti cordis poenitentiam agnoscunt. 25
 Sancti absentia norūt. ibid.
 Sancti cogitationes agnoscunt in essentia. 25
 Sancti pro nobis orant. 22
 Sancti nostri sunt mediatores. 23
 Sancti sunt inuocandi. 23
 Sanguis Christi ad tempora ordinem habet. 512
 Sanguis hirci calidus adamantem perstringit. 633
 Sapientia proprie non est in malis. 208
 Satisfactio, necessaria est. 136. 137. 139
 Scenopegia vnde dicitur. 345
 Scimus Christum surrexisse à mortuis verè. 647
 Scipio Asiaticus etiam inimici iudicium subire paratus. 296
 Scorta diabolica cur dicta. 384
 Scorta è castris eiicienda. 11
 Scripturam passim omnes sibi vendicant. 73
 Scripturæ sanctæ difficultas & obscuritas. 61
 Seipsum laudare, vt Astydamas. 289
 Seipsum quis quando laudare potest. 289
 Senectus reddit animosiores, cordatiorésque. 320
 Sententia super damnatos olim conscribi solita. 387
 Sennacherib punitio ex Herodoto. 376
 Sepultura extra ciuitates apud Iudæos. 240. 241
 Sepultura carere in poenam infligitur. 243
 Sepulturæ ritus antiquissimus est humari. 244. 245
 Sepulchro clauso surrexit Christus. 63. 639
 Sepulchrorum efflores, infames poenāq; digni. 244
 Serapidis oraculum Thuli redditum de Trinitate. 374. 375
 Serpentis ingenium, vt pellem veterem exuat. 381
 Serui alapas recipiebant vt manumitterentur. 58. 559
 Serui non ferro, sed flagellis victi. 194
 Se tenet in manibus se cibare ipse cibus. 510. 517
 Sibylla de mortuorum resurrectione. 645
 Sibyllæ

I N D E X.

Sibyllæ versus, ô lignum fe-
lix, in quo Deus ipse pe-
pendit. 488
Sicut misit me pater & ego,
expositum. 713.714
Sic transit gloria mundi. 238
Signorum in vtraque lege
discrimen. 180
Similis similem sibi quærit.
226
Similia opera boni pastoris,
& boni Regis. 457
Simonides profectum mor-
tuum sepeliit. 242
Sicut nostram salutem Chri-
stus. 95
Sola Deos æquat clementia
nobis. 458
Sol aquilonem vicit. 318.
Sol diuinæ bonitatis sym-
bolum. 281
Solis proprietates. & vnde
dicitur. 283
Solis oriētis sorte, Regnum
consequitur Darius. 283
Solem oriētem primus per-
cipiens, Regum Tyrio-
rum consequitur. ibidem.
Sol, lux, & vita, or, Trinita-
tis mysterium. 284
Somnus frater mortis, cuius-
que imago. ibid.
Somnus mors sanctorum.
266
Somnium diuinum cuiusdā
Arcadis. 339
Spiritus sanctus sub signo
quadruplici datus. 716.
177
Spiritus vadens & non re-
diens, exponitur. 683
Spiritus quādoque Deo vo-

lente redeunt. 687
Spartana matres pro patria
defunctos liberos nō ser-
uantes. 273
Stadium quid. 654
D.D. Stephanus & Iacobus
pro hostibus orarunt. 390
Subdiaconi implicite celsi-
tatum veniunt. 78
Super Petrum Ecclesia fun-
data. 37
Sybaritarum mores luxu-
riosisissimi. 395
Sycophantæ vnde dicti. 42
Symon magus phantasticè
suscitauit mortuum. 256
Symoniacus peccat in Spiri-
tum sanctum. 193
Symeſius Episcopus de Re-
surrectione dubius. 623
Syri credunt esse Purgato-
rium. 250

T

Tabernaculorum festi-
cur celebraretur. 343
344
Tacitis senescimus annis.
320
Tacitus mendaciorum lo-
quacissimus à Tertullia-
no dictus. 419
Tacuisse non nocet, a esse
loquutum. 676
Tamerlanes tria tētoria vi-
cissim cur extēdebat. 221
Templa, etiā Idolorum spo-
liantes puniuntur. 187.188
Tene certum dimitte incer-
tum. 136
Tenebræ fuerunt vniuersa-
les, in passione Christi.
605

Tentat

I N D E X.

Tentat Deus duobus mo-
dis. 153
Testis falsus olim de saxo
præcipitatus. 561
Testis falsus securi olim per-
cussus. ibidem.
Testes dormientes menda-
cij reuincuntur. 621.622
Testimonia scripturarum
de Christi œconomia.
666.667
Theodorus, in eculeo dele-
ctatus. 606
Theodosius Imp. sanctos
inuocauit. 34
Theodoretus mater, ob disso-
lutum ornatum repre-
hensa. 393
Theophrastus intermisso la-
bore obiit. 103
Thomas an Christum reci-
gerit. 725
Thomas absens potestatem
accepit. 720.721
Thomas aliud vidit, aliud
credidit. 724
Thracæ exequias cum hila-
ritate celebrant. 276.277
Tiburtius super prunas, vt
super flores, incessit. 606
Tolle moras semper nocuit
differre paratis. 387
Traditio est, Adamum in
Caluaria sepultum. 576.
577
Traianus Viduæ ius reddi-
dit. 251.252
Transitus multiplex. 475.
476
Transubstantiationē agnos-
cunt veteres. 500.501
Tres Patriarchæ cum contu-

gibus in Hebron sepulti.
577
Tres Theologas virtutes la-
tro in cruce seruauit. 596
Tres cur in passione sua se-
legit Christus. 546
Tria cogitanda, Vnde, Quo,
& coram quo. 239
Tria creditu difficilia. 61
Tria factu difficilia. ibidem.
Tributa moderata Paruus
imponerat. 457.458
Triste laudari à turpibus. 38.
39
Tristitia duplex. 546
Turcæ Xenodochia struunt,
vt post mortem pro eis o-
retur. 248
Tu mihi lauas pedes? Expo-
nitur. 486.487
Turtur compare amisso, al-
teri non iungitur. 69

V

Valētinianus pugna per-
cussit sacrificulum.
367
Venire ad monumentum,
est mortis recordari. 632
Veni, vidi, vici, dicebat Cæ-
sar. 226
Verbum Dei fieri ad aliquē,
quid signat. 378
Verbum non scriptum, vt dicitur
ypocrit. 726
Veritas à quocumque di-
catur à Sanctissimo est.
498
Veritas odium parit, Exem-
plis demonstratur. 351
Veritatis simplex oratio. 67
Veritatis vis maxima. 299.
300

Bb Verita

I N D E X.

Veritatis & emendacij heb. nomina mystica. 299
 Vespasianus cæcum spūto illuminavit. 232
 Vestalis propter amœniquem cultum, de incestu suspecta. 395
 Vestes prostratæ Christo, nō asino. 418. 459
 Vestes quater Christus deposuit. 481
 Via trium dierum, quid importat. 148
 Vicina bona vel mala. 225
 Viduitatis vestes peculiariter. 52
 Vigilabat Philippus aliis dormientihus. 548
 Viue y vi y Dios y encido, dixit Carolus 1. Imp. 226
 Vinum optimum biberunt milites, dederūtque Christo acetum. 613. 614
 Vipera & Muræna coeunt. 304
 Vipera venenum euomit, deinde reforbet. 304
 Vir quidam vicies maritus effectus. 68
 Vir & mulier an ex æquo in adulterio peccent. 197. 121. 123
 Vir fugiens denuò pugabit. 336
 Vir eruditus, nusquam peregrinus, sed vbiq̃ue ciuis. 569
 Vita breuis ars longa. 379
 Vitæ hominis non potest ad di Ziphra. o. 238
 Vlyssi nutrix pedes lauit. 482
 Vnde origo illi dicti, Dum comuntur annus est. 395
 Unguentum Magdalene triplex. 391
 Vniuersitates sunt antiquissimæ. 207
 Vnusquisque duas fert peras. 132
 Vnusquisque à principe suo iudicandus. 566
 Voluntas in Christo inferior & superior. 547
 Vtura hominem occidit. 18
 Vt quid me dereliquisti, imple à Caluino torquetur. 607
 Vt te videam, aliquid loquere, ait Socrates. 560
 Vxor Pythes cœnā auream viro suo cur exhibuerit. 514

X

Xenophon mortem filij nō desseuit. 272. 273
 Xerxis arrogantia spernentis consilium. 412

Z

Zelus cultorum Dei, in sacris. 195
 Zelus regum Fræcorum pro Christi religione. 196. 197
 Zeuxis factur⁹ tabulam virgines quinque selegit. 494

F I N I S.

I N D E X C O N C I O N V M

SEV HOMILIARVM, QUAE HOC secundo tomo continentur, quoto quodque Euangelium folio inuenias designans.

Eria quinta post 3. Dominicam (medium quadragesimæ vocamus) Euangelium, De socru Petri febricitante. Decade. 3. fol. 3.

Fer. 6. post 3. Dominic. quadrag. Euang. Venit Iesus in ciuitatem Samariæ. Venit mulier Samaritana &c. Dec. 3. f. 47.

Sabbato post 3. Dominic. quadrag. Euang. Perrexit Iesus in montem Oliueti. Et adducunt ad eum mulierem adulteram. dec. c. 3. f. 95.

Dominic. 4. in Quadrag. Euang. Abiit Iesus trans mare Galilee, quod est Tyberiadis, &c. dec. 3. fol. 141.

Fer. 2. post Dominic. 4. quadrag. Euang. prope erat Pascha Iudeorum, &c. & cum fecisset quasi flagellum de funiculis. dec. 3. f. 181.

Fer. 3. post 4. Dominic. quadrag. Euang. Iam die

festo mediante ascendit Iesus in templum & docebat. dec. 3. fol. 205.

Feria 4. post Dominic. quadrag. Euang. Prateries Iesus, vidit hominem cæcum à natiuitate, &c. decade 3. fol. 215.

Fer. 5. post Dominic. 4. quadrag. Euang. Ibat Iesus in ciuitatem, que vocatur Naym, &c. adolescens tibi dico surge. dec. 4. fol. 238.

Fer. 6. post Dominic. 4. quadrag. Euang. Erat quidam languens Lazarus à Bethania, de castello &c. dec. 4. fol. 257.

Sabbato post 4. Dominic. quadrag. Euange. Ego sum lux mundi. dicebat Christus Iudeis. dec. 4. fol. 280.

Dominica in Passione Euang. Quis ex vobis arguet me de peccato? dicebat Iesus Iudeis. dec. 4. fol. 296.

Fer. 2. post Dominic. in Passione Euang. Miserunt Principes & Pharisei ministros, vt apprehenderent Iesum. decade 4. fol. 316.

Feria 3. post Dominic. in Passione Euang. Ambulabat Iesus in Galilea & erat in proximo Scenopogia, &c. dec. 4. fol. 334.

Feria 4. post Dominicam in Pass. Euang. Facta sunt Eucemia Hierosolymis, & hyems erat, &c. dec. 4. fol. 338.

Feria 5. post Dominic. in Pass. Euangel. Rogabat Iesum, quidam Phariseus, vt manducaret cum illo. De Magdalena, dec. 4. fol. 379.

Feria 6. post Dominic. in Pass. Euang. Collegerunt Pontifices concilium aduersus Iesum, & dicebant, &c. decad. 4. fol. 405.

Sabbato post Dominic. in Pass. Euang. Ante sex dies Pasche, venit Iesus Bethaniam. Ioan. 12. dec. 4. fol. 424.

Dominica in Ramis Euang. Cum appropinquasset Iesus Hierosolymis, &c. Ite in castellum, & inuenietis asinam. dec. 5. fol. 449.

Feria 2. De ablutione pedum Euang. Ante diem festum Pasche, sciens Iesus quia venit hora eius. decad. 5. fol. 472.

Feria 3. Homilia prima, De augustissimi Sacramenti institutione, ex 4. Euang. & Paulo. dec. 5. fol. 495.

Feria 4. Homilia secunda, De sanctissimo Eucharistie Sacramento, ac Missæ sacrificio. decad. 5. fol. 513.

Feria 5. vacat, aut sermo sit de ablutione, vel textus passionis anticipetur, aut demique de Sacramento habeatur sermo.

In die Veneris sancta. Euang. monotesaron, ex 4. Euang. contextum, De Pass. one Christi. ho. 1. dec. 5. fol. 529. 540.

Sabbato sancto Euangelium. Homilia secunda de Christi passione. decade 5. & postrema. folio 581.

In die Pasche Euang. Maria Magdalene & Ia-

cobi, & Salome, emerunt aromata. decade 5. fol.

623.

*Feria 2. post Pascha, Euangel. Duo ex discipulis
ibant in castellum, nomine Emmaus. dec. 5. fol.*

650.

*Feria 3. post Pascha Euang. Stetit Iesus in medio
discipulorum suorum, & ait eis. Pax vobis. dec. 5.
fol. 677.*

*Dominica Quasimodo Euang. Cum serò esset die il-
lo, & fores essent clausæ, &c. dec. 5. fol. 702.*

LYGDVNI,
EX TYPOGRAPHIA PETRI
ROLANDI, ANNO
M. D. XCI.

